

Editors:

Assoc. Prof. Galip ÖNER

Assoc. Prof. Ceren GÜNERÖZ

100
MUSEOLOGY
AND MUSEUM
EDUCATION IN TÜRKİYE
ON THE 100TH
ANNIVERSARY
OF THE REPUBLIC

Journal of International Museum Education
JIMuseumED

ISSN: 2687-4830

29 EKİM 2023

ÖZEL SAYI:

CUMHURİYETİN

100. YILINDA

TÜRKİYE'DE MÜZECİLİK

VE MÜZE EĞİTİMİ

Editörler

Galip Öner, Erciyes Üniversitesi

Ceren Güneröz, Ankara Üniversitesi

Yardımcı Editör

Servet Üztemur, Anadolu Üniversitesi

Uluslararası Alan Editörleri

Antoniette Guglielmo, Claremont Graduate Univ.

Jong-Ho Choe, Korea National Univ. of Cult. Heritage

Yabancı Dil Editörü

Özgül Özönder Güçlü, Munzur Üniversitesi

Yayın Kurulu

Ann ROWSON LOVE - Florida State University - ABD
Ayşe ÇAKIR İLHAN - Kapadokya Üniversitesi
Ayşe OKVURAN - Kapadokya Üniversitesi
Ayşem YANAR - Ankara Üniversitesi
Bahri ATA - Gazi Üniversitesi
Billur TEKKÖK KARAÖZ - Başkent Üniversitesi
Colette DUFRESNE TASSÉ - Univ. de Montréal - Kanada
Christine BARON - Columbia University - ABD
David ANDERSON - British Columbia Univ. - Kanada
Didem İŞLEK - Yakın Doğu Üniversitesi - KKTC
Evrin ÖLÇER ÖZÜNEL - Hacı Bayram Veli Üniv.
Fethiye ERBAY - İstanbul Üniversitesi
Heather SHARP - University of Newcastle - Avustralya
Jesus Pedro LORENTE - Univ. of Saragossa - İspanya
Jolanta KRUK - University of Lower Silesia - Polonya
Kadriye TEZCAN AKMEHMET - Yıldız Teknik Üniv.
Levent MERCİN - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Mustafa ÖZTÜRK - Erciyes Üniversitesi
Müge ARTAR - Ankara Üniversitesi
Neval AKÇA BERK - Çukurova Üniversitesi
Ömer ADIGÜZEL - Ankara Üniversitesi
Patricia VILLENEUVE - Florida State Univ. - ABD
Serap BUYURGAN - Başkent Üniversitesi
Şule EGÜZ - İnönü Üniversitesi
Therese QUINN - University of Illinois - ABD
Zekiye ÇILDIR GÖKASLAN - Artvin Çoruh Üniv.

Editors

Galip Öner, Erciyes University

Ceren Güneröz, Ankara University

Associate Editor

Servet Üztemur, Anadolu University

International Field Editors

Antoniette Guglielmo, Claremont Graduate Univ.

Jong-Ho Choe, Korea National Univ. of Cult. Heritage

Foreign Language Editor

Özgül Özönder Güçlü, Munzur University

Editorial Board

Ann ROWSON LOVE - Florida State University - USA
Ayşe ÇAKIR İLHAN - Kapadokya University - TR
Ayşe OKVURAN - Kapadokya University - TR
Ayşem YANAR - Ankara University - TR
Bahri ATA - Gazi University - TR
Billur TEKKÖK KARAÖZ - Başkent University - TR
Colette DUFRESNE TASSÉ - Univ. de Montréal - CND
Christine BARON - Columbia University - USA
David ANDERSON - Univ. of British Columbia - CND
Didem İŞLEK - Near East University - KKTC
Evrin ÖLÇER ÖZÜNEL - Hacı Bayram Univ. - TR
Fethiye ERBAY - İstanbul University - TR
Heather SHARP - University of Newcastle - AUS
Jesus Pedro LORENTE - University of Saragossa - E
Jolanta KRUK - University of Lower Silesia - PL
Kadriye TEZCAN AKMEHMET - Yıldız Teknik Univ.
Levent MERCİN - Kütahya Dumlupınar Univ. - TR
Mustafa ÖZTÜRK - Erciyes University - TR
Müge ARTAR - Ankara University - TR
Neval AKÇA BERK - Çukurova University - TR
Ömer ADIGÜZEL - Ankara University - TR
Patricia VILLENEUVE - Florida State University - USA
Serap BUYURGAN - Başkent University - TR
Şule EGÜZ - İnönü University - TR
Therese QUINN - University of Illinois - USA
Zekiye ÇILDIR GÖKASLAN - Artvin Çoruh Univ. - TR

Derginin Künyesi / The Journal Information

Yayıncı ve Derginin Sahibi / *Publisher and Owner:*

Yayın Dili / *Language of publication:*

Yayın Periyodu / *Publication frequency:*

Yayın Türü / *Type of publication:*

Yazışma adresi / *Correspondence address:*

Telefon / *Phone:*

Web Sitesi / *Webpage:*

E-Posta / *E-mail:*

Kapak / *Cover:*

Assoc. Prof. Galip Öner

Türkçe ve İngilizce / *Turkish and English*

Yılda bir sayı (Kasım) / *Annually (November)*

Sürelî, Hakemli / *Periodical, Peer-reviewed*

Erciyes University Faculty of Education, B-Block, Floor: 1, No: B-110, Kayseri / Türkiye

+90 352 207 66 66 / 37074

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jimuseumed>

jimuseumed@gmail.com / galiponer@erciyes.edu.tr

A selection from Atatürk's visits to museums and historical sites

Türkiye on the UNESCO World Heritage List (Click on the images.)

Özel Sayının Hakemleri / Refereed List of Volume 5 (Special Issue)

Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ (2) – Özel Eğitim Kurumu	Serap BUYURGAN – Başkent Üniversitesi
Ayşe ÇAKIR İLHAN (2) – Kapadokya Üniversitesi	Sezer CİHANER KESER – Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Ayşe OKVURAN (2) - Ankara Üniversitesi	Kafiye Özlem ALP - Ankara Üniversitesi
Ayşem YANAR (2) – Ankara Üniversitesi	Kansu ÖZDEN – Mardin Artuklu Üniversitesi
Bahri ATA – Gazi Üniversitesi	Kibar AKTIN – Sinop Üniversitesi
Berivan EKİNCİ (2) – Dicle Üniversitesi	Merve EKİZ KAYA – Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Berrin BAYBURT – Millî Eğitim Bakanlığı	Yasemin ER TUNA - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Billur TEKKÖK KARAÖZ – Başkent Üniversitesi	Yaşar ÖZRLİ - Bağımsız Araştırmacı
Cihan Şule KÜLÜK – Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Rahşan TOPTAŞ – Pamukkale Üniversitesi
Gülcan ÖZBEK - Bağımsız Araştırmacı	Veysi AKTAŞ – Millî Eğitim Bakanlığı
Gürkan MORALI – Erciyes Üniversitesi	Zekiye ÇILDIR - Artvin Çoruh Üniversitesi

İçindekiler / Table of Contents

Editörden <i>from the Editor</i>	Galip ÖNER Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Müzecilik ve Müze Eğitimi <i>Museology and Museum Education in Türkiye on the 100th Anniversary of the Republic</i>	vi-vii
Araştırma Makaleleri <i>Research Articles</i>	Seher Selin ÖZMEN Arkeolog Adaylarının Eğitici Sergilemeye Yönelik Düşüncelerinin Müze Deneyimiyle Geliştirilmesi <i>The Development of Archaeologist Candidates’ Thoughts on Educational Exhibitions through Museum Experience</i>	1-15
	Esra SEVİ & Hafize ER TÜRKÜRESİN Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerde Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri <i>Opinions of Social Studies Teacher Candidates on Value Acquisition in Virtual Museums</i>	16-33
	Şeyma Sultan BOZKURT & Fatma TEZEL ŞAHİN Müzedede Etkinlik Var: Oyuncak Müzesinde Uygulanan Eğitim Etkinliklerinin Çocukların Problem Çözme ve Sosyal Becerilerine Etkisi <i>There is an Activity in the Museum: The Effect of Educational Activities in the Toy Museum on Children’s Problem Solving and Social Skills</i>	34-51
	Pınar PINARCIK COVID-19 Pandemi Sürecinin Konuralp Müzesi Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi <i>Evaluation of COVID-19 Pandemic Process through the Case of Konuralp Museum</i>	52-61
	Selen YUMAK & Ceren GÜNERÖZ Müze Eğitiminde Yeni Teknolojilerin Kullanımı ve Kazanımlar <i>Use of New Technologies in Museum Education and Outcomes</i>	62-77
	Demet ÖNER & Zülfiye Gül ERCAN Erken Çocukluk Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları Olarak Bilim Merkezleri: Öğretmen Deneyimlerinin İncelenmesi <i>Science Centers as Out-of-School Learning Environments in Early Childhood Education: Examination of Teachers’ Experiences</i>	78-90
	Levent MERCİN & İlhami DİKSOY Cumhuriyetin 100. Yılında Bir İletişim Dili Olarak Bilgilendirme Tasarımlarının Müzelerdeki Kullanımı <i>The Use of Information Designs as a Communication Language in Museums in the 100th Anniversary of the Republic</i>	91-107
	Ferah BURGUL ADIGÜZEL Müzedede Edebiyat Eğitimi Olur mu? Öğretmen Adaylarının Müzedede Edebiyat Eğitimi Deneyimi <i>Is Literature Education Possible in The Museum? Teacher Candidate’s Literature Education Experience in Museum</i>	108-125

	Derya ÖZŞEN Türk Heykel Sanatı Tarihini İstanbul Resim ve Heykel Müzesinden Okumak <i>Reading the History of Turkish Sculpture at the Istanbul Painting and Sculpture Museum</i>	126-136
İnceleme Makaleleri Review Articles	Billur TEKKÖK KARAÖZ Dijital Sanat ve Gelecekte Müzeler <i>Digital Art and Museums in the Future</i>	137-147
	Ceren GÜNERÖZ & Ayşem YANAR & Fatih ÖZÇELİK Avrupa Göç Yolunda Müze Hikayeleri <i>Museum Stories from European Migration Road</i>	148-160
Olgu Sunumu Case Report	Nesrin ASLAN Ortaöğretim Öğrencileri İçin Müzede Öğrenme <i>Museum Learning for the Students of Secondary Schools</i>	161-174
Bibliyografya Bibliography	Ömer BİNEKÇİ Türkiye’de Müze Eğitimi Alanında Gerçekleştirilen Güncel Araştırmalara İlişkin Bir Bibliyografya Çalışması <i>A Bibliographic Study on Current Research in the Field of Museum Education in Türkiye</i>	175-184
Söyleşi Interview	Emrah AKKAŞ Prof. Dr. Cesur Pehlevan ile Türkiye’deki Doğa Tarihi Çalışmaları Üzerine Bir Söyleşi <i>An Interview with Prof. Dr. Cesur Pehlevan on Natural History Studies in Türkiye</i>	185-191
Çeviri Translation	Ernst Hans Josef GOMBRICH (Çev. Bahri ATA) Sanat Müzesi <i>Museum: Past, Present and Future</i>	192-203

Bölüm I.

Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Müzecilik ve Müze Eğitimi

Ünlü tarihçi Heredot’un “gök kubbenin altındaki en güzel coğrafya, yeryüzünün en güzel iklimine sahip” olarak nitelendirdiği Anadolu, binlerce yıldır onlarca uygarlığa ev sahipliği yapmış ve günümüzde adeta bir açık hava müzesini andırmaktadır. Tarih boyunca bu açık hava müzesinde ahenk içerisinde yer alan yüzlerce kültürel miras varlığı özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda resmî veya gayriresmî statüdeki kişiler tarafından yurtdışına çıkarılmış, çıkarılan bazı eserler günümüzde resmi yazışmalar neticesinde Türkiye’ye iadesi gerçekleşse de Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde birtakım politik izinlerle yurtdışına çıkarılan, bir kısmı taşınmaz olan, pek çok eserin anayurduna dönüşü ise maalesef sağlanamamıştır. Bu durumun yaşanmasında, muhtelif etkenler rol oynasa da, müzeciliğin ülkemizde geç kurumsallaşmasının payının yüksek olduğu ifade edilebilir. Türk müzeciliğine dair ilk izlerin Anadolu Selçuklu Devleti (13. yy) döneminde saray etrafına farklı dönemlere ait eserlerin nizami şekilde dizilmesiyle başladığı, Osmanlı Devleti’nde ise başta hanedan üyeleri olmak üzere bazı yüksek dereceli memurların koleksiyonerlik faaliyetleriyle devam ettiği bilinmektedir. Ancak daha kurumsal anlamda Türkiye’deki ilk müzecilik faaliyeti 1846 yılında Fethi Ahmet Paşa tarafından İstanbul’da Aya İrini Kilisesi’nde “Mecma-ı Âsâr-ı Atika” olarak adlandırılan eserlerin toplanmasıyla başlamıştır. Bu eserler daha sonrasında İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nin de temelini oluşturmuştur. Bu koleksiyon geliştirilerek 1869 yılında Müze-i Hûmâyun adıyla bir müze kurulmuştur. Bu müzenin başına 1881 yılında Osman Hamdi Bey’in getirilmesiyle Türk müzeciliğinde yeni bir döneme geçilmiştir. Bu yeni dönemde müzeciliğe ilişkin yasal düzenlemeler oluşturulmuş, eski eserlerin yurtdışına çıkarılması engellenmeye çalışılmış, Türk kazı çalışmalarına başlanmış ve bilimsel çalışmalara hız verilmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte 19. yüzyılın son, 20. yüzyılın ise ilk çeyreğindeki müzecilik faaliyetleri sahiplenilerek ve bu alanda önemli gelişmeler kaydedilerek kurumsallaşma süreci hız kazanmıştır. Bu dönemde müzelere verilen önem artmış, yeni yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş (Âsâr-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğü’nün kurulması gibi), devlet destekli kazılara hız verilmiş ve pek çok şehirde yeni müzeler [Adana (1924), Afyon (1933), Ankara Arkeoloji Müzesi (1921), Ankara Etnografya Müzesi (1930), Antalya (1922), Ayasofya (1934), Bergama (1924), Diyarbakır (1934), Edirne (1925), Hatay (1938), İzmir (1924), Kayseri (1930), Konya (1927), Manisa (1937), Tokat (1926)] açılmış ve yine pek çok şehirde ise müze depoları oluşturulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında birkaç müzenin varlığından söz edilebilirken, 2022 TÜİK Kültürel Miras İstatistikleri’ne göre, bugün Türkiye’de 211’i devlet, 341’i ise özel olmak üzere toplamda 552 müze bulunmaktadır. Müzelerdeki eser sayısı ise 3 milyon 750 bini aşmış durumdadır. Türkiye’deki müzelerdeki niceliksel artışı niteliksel ilerlemenin de desteklediği görülmektedir. Nitekim müzelerin önemli bir kısmının çağdaş müzecilik anlayışıyla hizmet verdiği söylenilebilir. Müzelerdeki niceliksel ve niteliksel ilerlemelerin müzelere olan ilgiyi de artırdığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda 2000 yılında 6 milyon 887 bin olan müze ve ören yeri ziyaretçi sayısı, 2015 yılında 28 milyon 454 bine, 2022 yılında ise 45 milyon 822 bine yükselmiştir. Yalnızca Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı müze ve ören yerlerinden 1 milyar 76 milyon Türk Lirası gelir elde edilmiştir. Bunların yanı sıra 2022 yılında 48 Milli Park, 261 Tabiat Parkı, 113 Tabiat Anıtı ve 31 Tabiat Koruma Alanı’na ulaşılmıştır. Diğer yandan UNESCO Kültürel Miras Listesi’nde 2023 itibarıyla 21 doğal ve kültürel unsurumuz bulunmaktadır. Bu rakam Almanya’da 52, Amerika Birleşik Devletleri’nde 25, Avustralya’da 20, Belçika’da 16, Birleşik Krallık’ta 33, Brezilya’da 23, Fransa’da 52,

İran’da 27 ve Meksika’da ise 35’ tir. Dolayısıyla onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış bu coğrafyanın kültürel ve doğal miraslarını korumak ve görünürlüklerini artırmak için UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi’nde yer alan başta 79 unsurumuzun ve henüz listelere alınmamış alanlarımızın kaydı için gerekli girişimlerin başlatılması ve takibi önem arz etmektedir.

Ülkemizde müzecilik eğitime ilişkin gelişmelerin müzecilik alanındaki ilerlemelerle paralel ilerlemediği görülmektedir. Halbuki ilk müzecilik eğitime ilişkin bir okulun kurulması girişimi Osmanlı Devleti resmi makamları tarafından 1870’li yıllarda ortaya atılsa da (İzzediniye Müze Okulu) birtakım nedenlerle bu okul eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayamamıştır. Bu okulun kurulamaması, başlangıçta yeterince müzeye sahip olunmaması vb. gibi nedenlerle yakın bir döneme kadar müzelerin personel ihtiyaçları Sanat Tarihi ve Arkeoloji programlarından karşılanmıştır. Ancak müzelerin sayısının hızla artması, çağdaş müzecilik yaklaşımlarının yaygınlaşması, müzeciliğin profesyonel bir alan olduğuna yönelik farkındalığın oluşması ile alanında uzman müze personellerine yönelik ihtiyaç da artmıştır. 1989 yılından itibaren kronolojik olarak Yıldız Teknik Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi bünyesinde müzecilik bölümlerinin kurulması bu alandaki ihtiyacı karşılamaya yönelik gelişmelerdir. Açılan programlar ağırlıklı olarak lisansüstü dereceler vermelerinden dolayı müzecilik alanındaki bilimsel akademik çalışmaların da artmasını sağlamıştır. Bu bilimsel çalışmalar ise Türkiye’de müzeciliğin nitelik olarak gelişimini desteklemiştir. Müze ve ören yerlerine yönelik istatistiklerdeki artışa paralel bir diğer durum ise bu mekanlara yönelik okul çağındaki ziyaretçi sayısının da artmış olmasıdır. Bu artışın temelinde 18 yaş altındaki çocuklar ile öğretmenlerin müze ve ören yerlerini ücretsiz ziyaret etmelerine imkân verilmesinin yer aldığı söylenilebilir. Üniversite düzeyinde ise sanat tarihi, arkeoloji ve müzecilik bölümü öğrencileri de ücretsiz giriş ayrıcalığından yararlanabilmektedirler. Bu ücretsiz girişlerin geleceğin öğretmenleri olacak eğitim fakültesi öğrencileri için de genişletilmesi elzem olarak görülmelidir.

Türkiye’de öğrenme-öğretme sürecinde okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanılmasının önemi eğitimciler tarafından giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı’nun iş birliği ile öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen müze eğitime yönelik hizmet içi eğitimler ve yukarıda ifade edilen müzelere girişlerdeki ayrıcalıklar bu kabulü geniş ölçüde artırmıştır. Ancak ziyaretlerin yalnızca öğretmenlerin içsel motivasyonlarına bırakılması, sınıflardaki öğrenci sayılarının fazla olması, yasal prosedür ve sorumlulukların hâlâ fazla olması gibi nedenler öğretmenlerin öğrencileriyle bu mekanlara ziyaretlerini güçleştirmekte ve ziyaret sıklığının sistematik bir hale dönüşmesinin önüne geçmektedir. Diğer yandan ziyaret gerçekleştiren öğretmenlerin ise bu ziyaret sürecini pasif geçirdikleri daha çok müze personellerinin rehberliğinden hızlı bir turlama şeklinde yararlandıkları görülmektedir. Öğretmenlerimizden bu sürecin etkinlik temelli olması, bilginin yanı sıra değer, beceri ve olumlu tutum geliştirmeye de yardımcı olacak şekilde planlanması ve yürütülmesi beklenmektedir.

Türkiye’de müzecilik ve müze eğitimi alanında artan akademik çalışmaların son yıllarda artmasıyla birlikte bu alandaki çalışmaların yer alabileceği akademik platformlar da kurulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 2018 yılında Uluslararası Üniversite Müzeleri Birliği Platformu Kültürel Miras Dergisi (UNIMUSEUM), 2019 yılında Journal of International Museum Education (JIMuseumED) ile 2020 yılında Library, Archive and Museum Research Journal (LAMRe) dergileri kurulmuştur. Bu dergilerin kurulması ve yayın hayatlarını sürdürmeleri de ilgili alanın gelişimine destek olmaktadır. Tüm bu gelişmelerden hareketle Türkiye’nin ilk yüzyılında müzecilik alanında gösterdiği ilerlemenin ikinci yüzyılında çağdaş gelişmeler ışığında katlanarak devam edeceği ifade edilebilir.

Bölüm II.

Takdim

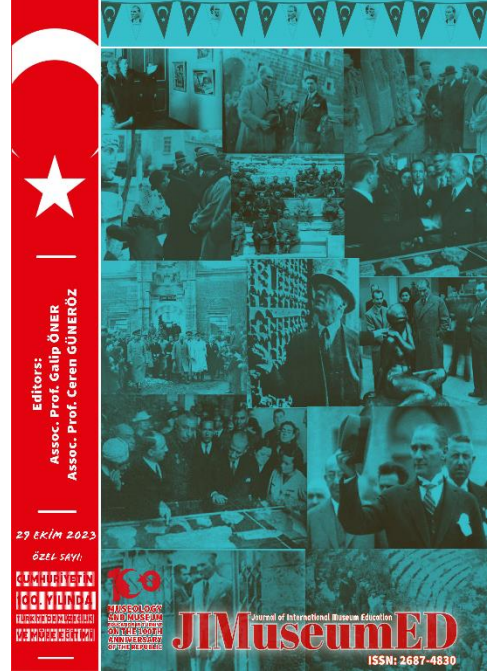
Değerli araştırmacılar ve okurlar, birçok bilimsel dergi farklı zamanlarda ve konularda özel sayılar yayınlarsa da Cumhuriyet'in 100. yılına ithafen farklı alanlarda yapılan özel sayıların bunlar içerisinde ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir. JIMuseumED Editör Kurulu olarak 2022 yılında duyurduğumuz "Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye'de Müzecilik ve Müze Eğitimi" adlı özel sayımızı sizlerle buluşturmaktan gurur ve mutluluk duyuyoruz. Bu özel sayımızda 8'i araştırma, 3'ü inceleme, 1'i olgu sunumu, 1'i bibliyografya, 1'i söyleşi ve 1'i çeviri türlerinde olmak üzere toplamda 15 çalışmayı sizlerle buluşturuyoruz. Özel sayımıza farklı kurumlardan (Ankara Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tekirdağ Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Millî Eğitim Bakanlığı ve Vorarlberg Müzesi) 21 araştırmacı yazar olarak, 22 araştırmacı ise hakem olarak katkı sunmuştur.

Katkı sunan başta yazarlarımız Prof. Dr. Bahri ATA, Prof. Billur TEKKÖK KARAÖZ, Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN, Prof. Dr. Levent MERCİN, Doç. Dr. Ayşem YANAR, Doç. Dr. Ceren GÜNERÖZ, Doç. Dr. Ferah BURGUL ADIGÜZEL, Doç. Dr. Hafize ER TÜRKÜRESİN, Doç. Dr. Pınar PINARCIK, Doç. Dr. Zülfiye Gül ERCAN, Dr. Öğr. Üyesi Derya ÖZŞEN, Dr. Öğr. Üyesi Seher Selin ÖZMEN, Öğr. Gör. İlhami DİKSOY, Arş. Gör. Şeyma Sultan BOZKURT, Doktora Öğrencisi Demet ÖNER, Doktora Öğrencisi Emrah AKKAŞ, Doktora Öğrencisi Ömer BİNEKÇİ, Bilim Uzmanı Esra SEVİ, Bilim Uzmanı Nesrin ASLAN, Bilim Uzmanı Selen YUMAK ve Müze Eğitimcisi Fatih ÖZÇELİK'e teşekkürlerimizi, gönderilen çalışmalarını özveriyle inceleyen hakemlerimize de şükranlarımızı sunarız.

Dergimiz TR Dizin ekipleri tarafından inceleme altında olup, 2022 yılı itibariyle EBSCOhost Academic Search Ultimate, EBSCO Central & Eastern European Academic Source, ERIH PLUS, NSD - Norwegian Centre for Research Data ve Index Copernicus - ICI Journals Master List başta olmak üzere birçok uluslararası indeks ve veri tabanı tarafından tarandığını, ayrıca H.W. Wilson Education Full Text tarafından da kabul aldığını sizlerle paylaşmak isteriz. 2022 yılında duyurusunu yaptığımız JIMuseumED'te 2024 yılı (Cilt 6) itibariyle yayınlanacak tüm çalışmalarının hem Türkçe hem de İngilizce tam metin olarak yayınlanacağını, değerlendirme sürecinin Türkçe olabileceğini ancak yayın aşamasından önce İngilizce tam metnin talep edileceğini bu vesileyle tekrar hatırlatıyoruz. Cumhuriyetimizin 100. Yılı kutlu olsun, nice güzel yüzyıllara...

Doç. Dr. Galip ÖNER

Editör

The Development of Archaeologist Candidates' Thoughts on Educational Exhibitions through Museum Experience

Seher Selin Özmen

Tekirdağ Namık Kemal University

ABSTRACT

The aim of this research is to improve the thoughts of archaeologist candidates based on theoretical knowledge about educational exhibition techniques through a museum education experience at the Troy Museum. The study was conducted with the participation of 15 volunteer students, 4 female and 11 male, taking the elective courses "Conservation of Archaeological Heritage and Museums" and "Museology II" at Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, in the Spring Semester of 2021-2022. The average age of the students was 28. In the research handled within the scope of qualitative research approaches, case study design is used. Semi-structured pre-interview and post-interview forms consisting of 10 open-ended questions were prepared as data collection tools to obtain information about the participants' theoretical knowledge-based thoughts and experience-based thoughts. Individual interviews were conducted and the data obtained were analyzed by content analysis. George E. Hein's constructivist approach and Falk and Dierking's contextual learning model were utilized for the purpose of the study. The data obtained showed that students' thoughts about educational exhibitions were grouped under two main themes: thoughts about the physical environment (space design) and thoughts about the social environment (visitor experience). Ten sub-themes and various codes belonging to these main themes emerged. Before the museum education, students expressed their thoughts in terms of "importance" and "necessity" within the framework of theoretical knowledge, but after the study, they developed their thoughts by expressing them in terms of "what they felt" and "what they experienced in the museum".

Keywords: Archaeologist candidates, educational exhibition, museology, Troy Museum

Type: Research

Article History

Received: 10.09.2023

Accepted: 12.10.2023

Published: 29.10.2023

Corresponding Author:

Seher Selin ÖZMEN

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Özmen, S. S. (2023). The development of archaeologist candidates' thoughts on educational exhibitions through museum experience. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 1-15. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1357862>

About The Author

Selin Özmen graduated from Middle East Technical University's English Program in the "History" department in 1997. In 2002, she completed her Master's program in "Museum Studies" at Yıldız Technical University's Institute of Social Sciences with her thesis titled "The Evaluation of Topkapı Palace Museum Costume Collection as a Source in Contemporary Fashion Design." She obtained her Ph.D. degree in 2009 in the Department of Fine Arts Education at Ankara University's Faculty of Educational Sciences with her thesis titled "Evaluation of Museum Education and Practices in the Context of Art Education (Military Museum Example)." Özmen continues her academic research on topics such as Museum Education in the Context of Art Education, Migration Museums, and Propaganda in Museum Exhibitions. She currently serves as the Head of the Department of Protohistory and Near Eastern Archaeology in the Department of Archaeology at Namık Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, in Tekirdağ." *E-mail:* sozmen@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3847-4466>

Arkeolog Adaylarının Eğitici Sergilemeye Yönelik Düşüncelerinin Müze Deneyimiyle Geliştirilmesi

Seher Selin Özmen

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, arkeolog adaylarının eğitici sergileme teknikleriyle ilgili teorik bilgilerine dayalı düşüncelerini, Troya Müzesi'nde yapılan müze eğitimi deneyimiyle geliştirmektir. Araştırma, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünde öğrenim gören; 2021-2022 Bahar Yarıyılında "Arkeolojik Mirasın Korunması ve Müzeler" ve "Müzecilik II" seçmeli derslerini alan 4'ü kız, 11'i erkek toplam 15 gönüllü öğrencinin katılımıyla yapılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması 28'dir. Nitel araştırma yaklaşımları kapsamında ele alınan çalışmada, durum çalışması deseni kullanılmıştır. Katılımcıların teorik bilgiye dayalı düşünceleri ve deneyime dayalı düşünceleri ile ilgili bilgi almak için veri toplama aracı olarak, açık uçlu 10'ar sorudan oluşan yarı yapılandırılmış ön görüşme ve son görüşme formları hazırlanmıştır. Bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle, George E. Hein'in yapılandırmacı yaklaşımı ile Falk ve Dierking'in bağlamsal öğrenme modelinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, öğrencilerin eğitici sergilemeye yönelik düşüncelerinin, fiziksel ortama yönelik düşünceler (mekân tasarımı) ve sosyal ortama yönelik düşünceler (ziyaretçi deneyimi) olmak üzere iki ana temada toplandığını göstermiştir. Bu ana temalara ait on altı tema ve çeşitli kodlar ortaya çıkmıştır. Müze eğitiminden önce düşüncelerini teorik bilgiler çerçevesinde "önem" ve "gereklilik" üzerinden ifade eden öğrenciler, çalışmadan sonra "hissettikleri", "müzedeki deneyimledikleri" üzerinden ifade ederek düşüncelerini geliştirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Arkeolog adayları, eğitici sergileme, müzecilik, Troya Müzesi

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 10.09.2023

Kabul: 12.10.2023

Yayınlanma: 29.10.2023

Sorumlu Yazar:

Seher Selin ÖZMEN

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atıf

Özmen, S. (2023). Arkeolog adaylarının eğitici sergilemeye yönelik düşüncelerinin müze deneyimiyle geliştirilmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 1-15. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1357862>

Yazar Hakkında

Seher Selin Özmen 1997 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi İngilizce Programlı "Tarih" bölümünden mezun oldu. 2002 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Müzecilik" Yüksek Lisans Programını "Topkapı Sarayı Müzesi Giysi Koleksiyonunun Çağdaş Moda tasarımında Kaynak Olarak Değerlendirilmesi" başlıklı teziyle tamamladı. Doktorasını 2009 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında "Sanat Eğitimi Bağlamında Müze Eğitimi ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Askeri Müze Örneği)" başlıklı teziyle tamamlayan Özmen, Sanat Eğitimi Bağlamında Müze Eğitimi ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Göç Müzeleri, Müze Sergilemelerinde Propaganda ve benzer konularda akademik çalışmalarına devam etmektedir. Özmen hâlihazırda Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü'nde Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı olarak görevine devam etmektedir. *E-mail:* sozmen@nku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3847-4466>

EXTENDED ABSTRACT

Like other museums, archaeological museums have for most of their history been institutions where curators have presented exhibitions to a passive audience. The focus on curatorial issues rather than audiences led to the marginalization of museum archaeology which was far from the interest of most people (Merriman, 1991, 96-103). Since the 1980s, museums around the world have been transformed from static repositories of artifacts into active learning environments for people. This change has meant a radical reorganization of the entire museum culture, including its staff, attitudes and working principles. The focus of museums is no longer only on collections, but also on visitors. It has become evident that the manner in which objects confer identity upon collections and imbue exhibitions with educational value has emerged as a distinct field of study. Presenting collections to the public, once seemingly straightforward, now necessitates substantial effort, as the act of presentation inherently involves interpretation (Roberts, 1997, 74-75). Educational exhibition is a kind of design that considers how museum visitors will experience the collections and what messages they will take with them. The planning process is managed by a team with interdisciplinary expertise and all elements of space, collection, and visitor comfort are considered together. The theoretical paradigms that now characterize exhibition approaches in archaeological museums advocate a more personal and social, holistic approach to the material culture of the past. Story and context in exhibition help non-archaeologists understand why they should care about archaeological heritage.

Museum archaeologists therefore have a strong role to play in the exhibition design process, in creating a narrative through which the visitor can relate the past to the present (Owen, 1996, 201-202). For archaeologist candidates, museums are not only places to reinforce their material knowledge during the education process; they are also institutions where they can be employed after graduation. For this reason, the value of courses on communication, cultural heritage and museology should not be ignored in the undergraduate education of archaeologist candidates. Such courses, together with archaeological tourism studies, should be included in the curriculum as necessary components of all archaeology undergraduate programs around the world and should include both theoretical and practical training (Stone, 2006, 20).

The aim of this study is to improve the theoretical knowledge of archaeology candidates about educational display techniques through museum education experience in Troy Museum. For this purpose, answers to the following questions were sought:

- What are the students' thoughts about the physical environment that makes museum exhibitions educational before and after museum education?

- What are the students' opinions about the social environment that makes museum exhibits educational before and after museum education?
- As archaeologist candidates, what are the students' thoughts before and after museum education about the relationship between educational exhibitions and the protection and promotion of archaeological heritage?
- As archaeologist candidates, what are the students' thoughts about museum education before and after the study?

George E. Hein's constructivist approach and Falk and Dierking's contextual learning model were utilized for the purpose of the study. The study was conducted with the participation of 15 volunteer students, 4 female and 11 male studying at Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, who took the elective courses "Conservation of Archaeological Heritage and Museums" and "Museology II" in the Spring Semester of 2021-2022. The average age of the students was 28. Case study design was used in the research, which was handled within the scope of qualitative research approaches. Semi-structured pre-interview and post-interview forms consisting of 10 open-ended questions were used as data collection tools to obtain information about the participants' theoretical knowledge-based thoughts and experience-based thoughts.

Within the scope of the study, the students were first given theoretical information about the subject in the above-mentioned courses conducted by the researcher, and pre-interviews were conducted one week before the museum education. Worksheets were prepared by the researcher for the training at the Troy Museum. The first part of the worksheets is an information note. The information note is a brief description of the collection exhibited in the ground, first, second and third floor of the museum within the framework of the story of the Troy Museum, which is organized under seven headings. The second part of the worksheets is the practices on the factors that could constitute the educational exhibition. In this part, instructive questions in a way that would refer to the theoretical knowledge of the participants and contribute to learning through experience.

The museum education was conducted on June 25, 2022 at the Çanakkale Troy Museum as a one-day weekend activity under the leadership of the researcher. During the museum visit, students were asked to take notes according to the instructions on the worksheets. One week after the museum education, the post-interviews were conducted. The data obtained from the pre-interviews and post-interviews were analyzed by content analysis. They showed that students' thoughts about educational exhibitions were grouped into two main themes: thoughts about the physical environment (space design) and thoughts about the social environment (visitor experience). Ten sub-themes and various codes belonging to these main themes emerged. Before the museum education, students expressed their thoughts in terms of "importance" and "necessity" within the framework of theoretical

knowledge, but after the study, they developed their thoughts by expressing them in terms of "what they felt" and "what they experienced in the museum". With the contributions of their own experiences, they made evaluations on the subject from the perspective of both the visitor and the future museum archaeologist. They realized how important it is to organize the exhibition spaces, display of the artifacts and information given to visitors in an effective way, and they saw that this experience could be a source of inspiration for their future work. In today's world where archaeological heritage is under threat from multiple directions, the most important issue within the responsibilities of archaeologists is to raise public awareness. The museum experience helped the archaeologist candidates to develop their thoughts about the educational nature of museum exhibits in explaining archaeological heritage and raising awareness, and set an example that they could develop their skills to convey the importance of archaeological heritage to society in various ways.

GİRİŞ

Bir bilim dalı olarak arkeoloji, klasik dünyanın yeniden keşfedildiği Rönesans döneminde başlamıştır. Ancak tipoloji, sınıflandırma, sistematik kazı ve göreceli kronolojinin ortaya çıktığı on dokuzuncu yüzyılın sonuna kadar arkeoloji, akademik bir disiplin haline gelmemiştir. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, artan sayıda müze ve araştırma enstitüsünün kurulması ve üniversitelerde arkeologlar için öğretim pozisyonlarının oluşturulması sonucunda Avrupa genelinde önemli miktarda arkeolojik malzeme toplanmıştır (Trigger, 2006, 215). On dokuzuncu yüzyıl ulus inşasının temel öğelerinden biri, ortak bir ulusal kimlik fikrini modern ulusal sınırlar içinde geçmişe doğru yansıtmak için arkeolojinin kullanılmasıydı (Merriman, 2004, 86). Avrupa genelinde toplanan bu arkeolojik malzemeler, bugün kendilerini evrensel müze olarak tanımlayan, dünyanın en eski ve en büyük müzelerinin koleksiyonlarında yer almaktadırlar. Sonrasında müzelerin, koleksiyonlarının geneli bakımından, kendi içlerinde türlere ayrılması ile arkeoloji müzeleri ortaya çıkmıştır.

Filoloji, tarih, coğrafya, matematik ve sanatı birleştiren disiplinler arası bir bilim olarak arkeoloji, geçmişin kanıtlarına ulaşma, onları kaydetme, inceleme ve yorumlama işlemlerinin tamamını içerir. Bu yönüyle arkeoloji, tarih çalışmalarına kıyasla geçmiş benzersiz bir şekilde canlandırabilme yetisine sahiptir (Papadimitriou, 2012, 7-8). Arkeoloji müzelerinde sergilenen maddi kültür, sadece bilim camiasına değil, tüm insanlığa hitap etmektedir. Bununla birlikte araştırmalar, insanların genel olarak arkeolojik varlıkların değerli olduğuna ve bu konuda bilgi sahibi olunması gerektiğine inanmalarına rağmen, geçmişin maddi kanıtlarını her zaman kendileriyle ilişkilendiremediklerini, izleyicinin nesnelere bir anlam yükleyememesi nedeniyle arkeoloji sergilerinden zevk alma beklentisinin düşük olduğunu ve geçmiş hakkında bilgi edinmek için tercih edilen yollar arasında alt sınıflarda yer aldığını göstermektedir (Merriman & Swain, 1999, 259). En eski arkeoloji müzelerinin çoğu ya antik araştırmaların bir ürünü olarak ya da sanat ve bilim eserlerine erişimin önünü açarak

bir yandan toplumsal gelişimi desteklemek ve diğer yandan da emperyal güçlerinin büyüklüğünü, etkisini veya gücünü göstermek için kurulmuştur. Eski tarz müze; binası, koleksiyonları ve çalışanları ile günümüzdeki gibi görünse de müzeciliğin odağındaki dönüşüm bakımından oldukça farklıdır. Az sayıdaki ziyaretçi; önlerine konulan şeye bakmak, merak etmek ve hayran olmak için gelmekte, katılımcı bir rol üstlenmemektedir. Müzenin de asıl sorumluluğu ziyaretçilerine değil; koleksiyonlarına karşıdır (Barker, 2010, 294). Arkeolojik kanıtların saklanması ve geçmişle bugünü birbirine bağlayan peyzajda meşrulaştırıcı bir varlığın gösterilmesi, arkeoloji müzesinden talep edilen başlıca sosyal roller olmuştur. 'Otantik kanıtlara' yapılan bu vurgu, arkeoloji müzelerinin tarihlerinin büyük bölümünde koleksiyonlarının korunması ve belgelenmesine ve arkeoloji disiplininin akademik ihtiyaçlarına odaklandıkları anlamına gelmiştir. Nispeten yakın bir tarihte bile, Avrupa'daki müze arkeolojisiyle ilgili bir konferanstan çıkan bir yayının sonuç bildirisini, müze arkeologlarının rolünü saha çalışması yapmak ve yüzey araştırması ve kazı sonuçlarını depolamakla sınırlandırmıştır (Merriman, 2004, 87). Diğer müzelerin çoğunda olduğu gibi, arkeoloji müzeleri de tarihlerinin büyük bölümünde küratörlerin pasif bir izleyici kitlesine sergiler sunduğu 'yukarıdan aşağıya' kurumlar olmuştur. Arkeoloji küratörlerinin eğitimi iletişim alanında değil, arkeoloji alanında ve müze arkeologları gerçekleştirdikleri işlerde, halktan ziyade meslektaşlarının onayını alma eğiliminde olmuşlardır. Alandaki keşiflerin heyecanı ve büyük miktarda malzemenin depolanmasıyla başa çıkmak gibi sorunlar sonucunda izleyicilerden ziyade küratörlük konularına odaklanması, müze arkeolojisinin marjinalleşmesine yol açmış ve günümüzde çoğu insanın ilgi alanlarından uzak olduğu görülmüştür (Merriman, 1991, 96-103).

Dünya genelindeki kolektif arkeolojik miras hem insan kaynaklı hem doğal nedenlerle birçok tehditle karşı karşıyadır. Altyapı geliştirme veya tarım gibi insanların hayatta kalması için gerekli olan konulara ek olarak; hızlı kentleşme, kaçakçılık, terör, savaş, işgal, yağma, iklim değişikliği gibi olaylar arkeolojik materyallerin korunması açısından tehdit oluşturmaktadır. Bütün bunlar sonucunda eserlerin ve paylaşmaya değer bilginin kaybedilmesi, küresel bir sorundur. Arkeologların müdahale veya etki sınırlarını aşan, yönetilmesi zor bu unsurlara rağmen bugün olmasa bile gelecekte çözüm sağlayabilecek başlıca konu, toplumdaki arkeoloji ile ilgili anlayış eksikliğini gidermektir. Arkeologların ne yaptığı, nasıl ve neden yaptığı hakkında halkın büyük bir kısmı, yanlış ya da eksik bilgiye sahiptir. Arkeoloji, geçmiş olayların ve ilişkilerin bugünkü sosyal ve siyasi gerçekleri şekillendirmedeki rolünü anlamada derin bir perspektif sunar; kültürel duyarlılığı öğretmenin ve kültürler arası empatiyi geliştirmenin bir yolu olarak hizmet eder. Halkın arkeolojinin ne olduğunu ve neden korunmaya değer olduğunu net bir şekilde anlaması önemlidir (Molyneaux, 1994, 11). İnsanlar nesnelere maddi değerinden veya prestij nesnelere olmaktan daha fazlası olduğunu gördüklerinde, geçmişin korunması konusunda ilerleme kaydetmeye başlanabilir. Arkeolojik bağlamın, korumanın ve yönetimin önemini ve arkeolojinin dünyayı görmek için bir lens olarak değerini anlamaya başlayabilmek için öncelikle

disiplinin temellerinin ve profesyonellerin rolünün belirlenmesi gerekir (Erdman, 2019, 1-18).

Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren eğitim alanında yeni yaklaşımların ortaya çıkması ve müzelerin bu yaklaşımların uygulanabileceği birer informal eğitim kurumu olarak görülmeye başlanması, tüm müze türleri içerisinde arkeoloji müzelerini de etkilemiştir. Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından 1986 yılında kabul edilen Uluslararası Mesleki Etik Kuralları, müzenin toplumu eğitime rolünün geliştirilmesinin, temel bir etik sorumluluk olarak görülmesi gerektiği üzerinde durmaktadır (Stone, 1994, 22). Sanat eğitimcisi ve eğitim sosyoloğu Eilean Hooper-Greenhill, müzeler ve galerilerin insanlara bilgi ve deneyim birikimlerini artırmak için fırsatlar sunarak, temelde eğitici nitelikte olduğundan söz etmektedir (1994, 140).

1980'lerden itibaren, dünya genelindeki müzelerde eğitim işlevi bakımından çok büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Müzeler durağan eser depoları olmaktan çıkıp, insanlar için aktif öğrenme ortamlarına dönüşmeye başlamışlardır. Personeliyle, tutum ve çalışma ilkeleriyle, tüm müze kültürünün radikal bir şekilde yeniden düzenlenmesi, yeni fikirlere ve yeni yaklaşımlara uyum sağlamak için dönüşmesi anlamına gelen bu değişikliklerle beraber, müzelerin odak noktasında artık sadece koleksiyonlar değil; ziyaretçiler de vardır. Müzelerin koruma ideolojisindeki güç dengesi, müze-ziyaretçi iş birliğini esas alan yeni bir anlayışa evrilmekte, koleksiyon oluşturma ve geliştirme, kendi başına bir amaç olmaktan çıkıp insanlarla ve onların deneyimleriyle bağlantı kurmayı hedefleyen bir araç haline gelmektedir. Bu radikal değişimin zorluğu, müzelerin, nesnelere korunması ve sunumu ile bunların eğitimde kullanımı arasındaki ilişkiyi kurmak gibi karmaşık sorunlarla uğraşmak zorunda olmalarıdır (Hooper-Greenhill, 1994, 1). Ziyaretçiyle iletişim kurmanın geleneksel yöntemi, müze sergilemeleridir. Bu nedenle müzeler, bu sorunun çözümünü öncelikle sergileme stratejilerini yeni fikir ve yaklaşımlar yönünde değiştirmek ve geliştirmekte görmüşlerdir. Erken koleksiyonerlerin, koleksiyonlarını ziyaretçiler tarafından görülmek amacıyla düzenlemeye başladıklarından beri (Moser, 2006, 11-32), Halil Edhem'in müzecilik yazılarındaki karşılığıyla "nadire kabinelerinden" bu yana (Artun, 2017, 16), sergilemeye ilgi başlamıştır. Bir zamanlar koleksiyonları topluma göstermek gibi görünüşte basit bir konu olan sergileme, artık sadece mevcut olan bilgilerin birden fazla yorumu tabi olmasıyla değil; aynı zamanda sunum eyleminin kendisinin de temelde yorumlayıcı olmasından dolayı büyük bir çaba gerektirmektedir (Roberts, 1997, 74-75).

Müze ziyaretleri sırasında gerçek nesnelere karşılaşmak; yoğunlaşma, inceleme ve gözlemlene yeteneğini uyararak yeni öğrenme olanaklarını doğurur, özgün düşünceleri mümkün kılar (Hooper-Greenhill, 1999a, 74). Nesnelere sunulma biçimlerinin koleksiyonlara kimlik kazandırdığı yönündeki kavrayışın, sergilemenin eğitici yönüyle kendine özgü bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmasında çok büyük önemi vardır. Eğitici sergileme, diyaloga ve eleştirel düşünceye ilham vermeyen geleneksel etiketle ve anlat yönteminden farklı olarak, müze ziyaretçilerinin koleksiyonları nasıl deneyimleyeceğinin ve hangi mesajları beraberinde götüreceğinin düşünüldüğü; planlama süreci

disiplinler arası uzmanlığa sahip bir ekip tarafından yönetilen ve bu bağlamda mekâna, koleksiyona, ziyaretçi konforuna dair bütün unsurların bir arada değerlendirildiği sergi tasarımıdır. Eğitici sergilemeye ilişkin çalışmalar, 1990'larda bilim insanlarının, nesnelere müze sergilemeleri bağlamında nasıl anlamlı hale getirilebildiğini keşfetmek için oluşturdukları teorik temellerle büyük ölçüde ayrıntılı hale gelmiştir. Müze sektöründe artan uzmanlaşmayla birlikte, tasarımcılar ve eğitimciler, çok çeşitli sergileme stratejilerinin yaratılmasına odaklanmışlardır. Bu gelişme, özel uzmanlık gerektiren bir alan olarak müze sergilemelerinin önemini arttırdığını gösterse de farklı duyuları harekete geçirmek için kullanılacak nesnelere, sözcüklere, resimlere, ışığa, renge gibi unsurlara, teknoloji kullanımı ve bunların bir araya getirilme şeklinin, sergilerin bilgi üretmesini sağlamada birlikte nasıl çalıştığına dair daha ayrıntılı araştırmalar gerektirmektedir. Bir sergiyi tasarlama ve sunma yöntemi, başlangıç olarak, sergi fikrini, sergiyi oluşturacak nesne türlerini ve nesnelere müze sergilemelerindeki rolünü içerir (Moser, 2010, 22-24). Sergileme, her bir üyenin önemli ve belirli bir rolünün olduğu, disiplinler arası bir ekip çalışmasıdır ve ekip içerisinde, sergilenenin türüne bağlı olarak alan uzmanları da yer almalıdır. Müze sergileme uzmanlarının iletişim konusundaki yaklaşımları müzeden müzeye ve toplumdan topluma farklılıklar gösterse de sergileme çabalarının çoğunda ortak olan mesajlardan biri, müzelerin gerçek nesnelere karşılaşılan yerler olduğudur. Bu anlamda sergiler, uzun vadeli kişisel gelişim ve zenginleşme dönüşecek merak ve ilgiyi uyandırarak; sanata ve bilime karşı duyarlılığı teşvik ederler (Dean, 2002, 6).

Temel anlamda, koleksiyonlara, gerçek nesnelere ve örneklerle sahip olmak, bir müzeyi diğer kurum türlerinden ayıran şeydir. Bir müzenin kalbi olan bu koleksiyonların küratörlüğü merkezi bir konu olmakla beraber korumanın diğer yönlerine kıyasla yıllar boyunca maddi kültür çalışmaları için çok daha az çaba sarf edilmiştir (Pearce, 2012, 125). Günümüze kadarki süreçte müzeleri etkileyen en temel değişiklik, halka hizmet etmek için var olduklarına dair evrensel kanaatin oluşmasıdır. Müzelerin kamu hizmeti ve eğitim rolleri hem modern arkeoloji müzelerinin gelişimi hem de bunlara yönelik çok çeşitli eleştirel yaklaşımlar için çok önemlidir çünkü bu rol, müzelerin edilgen birer arşiv olmaktan sıyrılıp, geçmişini yorumlamak, açıklamak ve tanıtmak gibi bir sorumluluk üstlenmelerini gerektirir (Barker, 2010, 295). Müzeler güçlü temsil araçlarıdır çünkü kimlik ve hakikat iddialarının dayandığı materyallerle ilgilenirler. Somutlukları, kanıtlara sahip olmaları, resmi statüleri ve bilimle olan ilişkileri, müzelere diğer birçok temsil aracından daha fazla otorite ve hakikat iddiası verir (Merriman, 2004, 86). Arkeoloji müzeleri, ziyaretçilere geçmişin bilinmeyenlerinden ortaya çıkan hikayelerle etkileşim kurma fırsatı verirken, insanlığın geçmişine dair güncel araştırmalardan sağlanan bilgileri dünyaya iletmek ve halkın arkeolojiye olan ilgisini artırmak için önemlidirler. Sergileme, küratörlerin ve arkeologların ziyaretçilere vermek istedikleri bilgiler ile ziyaretçilerin bu bilgilerle kurduğu ilişki arasında bir çevirmen görevi görmektedir. Müzeler, halkın geçmişe dair kavrayışı ve onun çağdaş toplumla ilgisi üzerinde güçlü bir etkiye sahiptirler. Ziyaretçiler, sergilemedeki maddi kalıntıların önünde uzun süre gezinme eğilimindedirler. Bu eğilim müzeleri,

öğrenmeye, beceri geliştirmeye yaratıcı yaklaşımlar eklemek için ideal yerler haline getirir. Sergilemede kurgu ya da hikâye ve bağlam, arkeolog olmayanların teknik materyalleri gözden geçirmelerine ve önlerine konulan materyalleri neden önemsemeleri gerektiğini anlamalarına yardımcı olur, böylelikle yaratıcılığı geliştirir. Anlam hakkında içgörü sağlamaktan ziyade geçmişe nesne temelli bir bakışı sürdüren geleneksel sergileme bu nedenle ziyaretçilerin ilgisini çekmez (Moyer, 2007, 269-273).

Arkeoloji müzelerindeki sergileme yaklaşımları, herhangi bir disiplinde olduğu gibi arkeolojide de sürekli olarak değişmekte ve gelişmekte olan teorik paradigmalara dayanmaktadır. Günümüz paradigmaları, geçmişin maddi kültürüne daha kişisel ve sosyal, daha bütünsel bir yaklaşımı ve arkeolojinin sosyo-tarihsel doğasının takdirini savunmaktadır. Buna göre maddi kültür, geçmişteki bir toplumun yapısıyla ilgili fikirlerin çıkarılabileceği bir metin olarak görülür; her nesnenin o toplumun kodlanmış yapısında kendine ait bir yeri vardır. Bir nesne yalnızca işlevsel bir varoluşa sahip değildir, aynı zamanda onu üreten toplumun yapısını da sembolize eder. Öte yandan geçmişin maddi kültürü, geçmişte sıkışıp kalmamıştır; bugünün ayrılmaz bir parçasıdır. Müzeler, bu güncel paradigmalarda çalışma yollarını giderek daha fazla keşfetmekte ve bunu yaparken, arkeolojiden günümüzün müze ziyaretçisi için daha anlamlı tarihler yaratmaya çalışmaktadırlar. Susan Pearce'ın 1990'da yayımlanan Arkeolojik Küratörlük El Kitabı, müze arkeologlarının bu temel rolü için ideal yönergeler sunmaktadır (Joyce, 2003, 106). Müze arkeologları; koleksiyon yönetimi, konservasyon ve idari görevlerin yanı sıra sergilemede de yer almaktadırlar. Bu nedenle müze arkeologları, sergi tasarım süreçlerinde, ziyaretçinin geçmişle bugünü ilişkilendirebileceği bir anlatı oluşturmada güçlü bir role sahiptirler (Owen, 1996, 201-202). Arkeoloji müzelerinin, arkeolojik varlıkların önemsenmesi, korunması, geçmişin kültürlerine dair bilgilerin paylaşılması ve böylece toplumun kültürel düzeyinin yükseltilmesi gibi sorumluluklarını yerine getirmede arkeologlara görev düşmektedir. Arkeologlar müze sergilerinin potansiyelini ziyaretçi katılımı için bir araç olarak değerlendirmelidirler. Müze arkeologları; müze arkeolojik malzemelerini yorumlamak ve buluntulardan elde edilen değerli bilgileri, sergi bağlamında, kamu eğitimi için kullanmaktadırlar. Esasen bu, profesyonel bir müze arkeologunu diğerlerinden ayıran bir deneyimdir.

Son yıllarda müzeler, daha geniş bir kitlenin katılımına kendilerini açmaya ve çağdaş toplumda daha güçlü bir rol oynamaya başlamışlardır. Tarihlerinin büyük bir bölümünde arkeoloji müzeleri, nispeten içe dönük olmuş ve arkeolojinin akademik disiplininin ihtiyaçlarına, geniş halk kitlelerinin ihtiyaçlarından daha fazla hizmet etme eğiliminde olmuşlardır. Arkeolojik kanıtları saklamaları ve geçmişle bugünü birbirine bağlayan peyzajda meşrulaştırıcı bir varlık olmaları, arkeoloji müzelerinden talep edilen başlıca sosyal roller olmuştur. Hakiki kanıtlara yapılan bu vurgu, arkeoloji müzelerinin tarihlerinin büyük bölümünde koleksiyonları koruma, belgeleme ve arkeoloji disiplininin akademik ihtiyaçlarına odaklanmaları anlamına gelmiştir. Buna bağlı olarak müze arkeologlarının rolü de saha çalışması, yüzey araştırması yapmak ve kazıdan çıkan eserleri

depolamakla sınırlandırmıştır. Müzelerin geçirdiği değişimle birlikte arkeoloji müzeleri kendilerini, genel olarak kamuoyunun, çağdaş izleyicilerin ilgisini çekecek ve yalnızca geleneksel ziyaretçilerle değil, aynı zamanda normalde müzeleri ziyaret etmeyen veya arkeolojiye özel bir ilgisi olmayan insanlara da ulaşacak ve onlarla bağlantı kuracak programlar geliştirmelerinin beklendiği bir ortamda bulmuşlardır (Merriman, 2004, 85-89). Günümüzde arkeoloji müzelerinin yaşadığı değişimleri anlamının anahtarı toplum müzesi hareketidir. 1960'lardan itibaren, diğer pek çok müze gibi arkeoloji müzeleri de modeller, dioramalar, rekonstrüksiyonlar ve görsel-işitsel araçların kullanımı yoluyla sunum teknolojilerinde önemli gelişmeler yaşamaya başlamışlardır. Bu teknolojilerin kullanılması, farklı ziyaretçi grupları için arkeoloji müzelerinin daha cazip hale gelmesine hizmet etmektedir. Arkeoloji müzeleri de erişim, aktif katılım ve hatta sosyal dışlanmayla mücadele konularının ön plana çıktığı, ziyaretçiye odaklanma yönündeki bu değişimde yer almaktadır.

Arkeoloji müzelerinin, genel müzecilik anlayışı çerçevesinde geçirdikleri bu değişim, arkeoloji eğitiminde de bazı gelişmeleri zorunlu kılmıştır. 1960'ların sonlarından bu yana dünya genelinde arkeoloji bölümlerinin yaygınlaşması, özellikle Avrupa'da, arkeoloji mezunlarının sayısının arttığı anlamına gelmektedir. Bu genişlemenin arkeolojinin kamuoyu tarafından anlaşılması üzerinde bir etkisi olmalıdır. (Schadla-Hall, 1999, 152). Arkeolog adayları için müzeler sadece, eğitim süreçleri içerisinde malzeme bilgilerini pekiştirecek mekânlar değil; mezun olduklarında istihdam edilebilecekleri kurumlardır. Bu nedenle arkeolog adaylarının, lisans eğitimlerinde iletişim, kültürel miras ve müzecilik hakkında verilecek derslerin değeri göz ardı edilmemelidir. Bu tür dersler, arkeoloji turizmi çalışmalarıyla birlikte, dünyadaki tüm arkeoloji lisans programlarının gerekli bileşenleri olarak müfredata dahil edilmeli ve hem teorik hem de uygulama eğitimi içermelidir (Stone, 2006, 20). Ülkemizde 2020 yılında yapılan bir tez çalışmasının bulgularında, arkeoloji programlarında müzecilik ve müzecilikle ilgili dersler bulunan 59 üniversitenin ders içerikleri üniversitelerin kuruluş yıllarına göre analiz edilmiş ve ilk kurulan 15 bölümün ders içeriği incelenmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'deki arkeoloji bölümlerinin lisans düzeyindeki eğitimlerinde müzecilik dersleri yer almaktadır. Bu derslerin ortak içeriği; müze kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi, Türk müzeciliğinin gelişimi, müze çeşitleri, müze mimarisi, belgeleme, sergileme, mevzuat ve güvenlik gibi konulardır. Buna karşılık müze eğitimi konusu, müzecilik ders içeriğine dâhil edilmiş olsa da yalnızca tanım, tarihçe ve örneklerle sunulmakta, uygulamada eksiklik bulunmaktadır (Akıncı, 2020, 41).

Araştırmacının yürütücüsü olduğu "Arkeolojik Mirasın Korunması ve Müzeler" ve "Müzecilik II" dersleri kapsamında, müzelerde eğitici sergileme konusunda verilen teorik bilgileri deneyimle geliştirmek için Troya Müzesi'nde uygulanacak bir müze eğitimi çalışması hazırlanmıştır. Troya Müzesi'nin seçilme nedeni, Türkiye'nin en yeni ve sergileme bakımından başarılı bulunan arkeoloji müzelerinden biri olmasıdır (Korkmaz, 2020, 53). Araştırmanın amacı, arkeolog adaylarının müzelerde eğitici

sergilemeyle ilgili edindikleri teorik bilgileri, katıldıkları eğitim çalışmasıyla bir arkeoloji müzesinde deneyimlemeleri ve bu deneyimin sonucunda, arkeolojik mirasın öneminin topluma aktarımında sergilemenin rolüne dair yaptıkları yorumları, George E. Hein'in Yapılandırmacı Yaklaşımı ve John Falk ve Lynn Dierking'in Bağlamsal Öğrenme Modeli çerçevesinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin müze sergilemelerini eğitici kılan fiziksel ortama ilişkin müze eğitimi öncesi ve sonrasındaki düşünceleri nelerdir?
- Öğrencilerin müze sergilemelerini eğitici kılan sosyal ortama ilişkin müze eğitimi öncesi ve sonrasındaki düşünceleri nelerdir?
- Öğrencilerin, birer arkeolog adayları olarak, eğitici sergileme ve arkeolojik mirasın korunması, tanıtılması arasındaki ilişkiye dair müze eğitimi öncesi ve sonrasındaki düşünceleri nelerdir?
- Öğrencilerin, birer arkeolog adayları olarak, müze eğitimi ile ilgili, çalışma öncesi ve sonrasındaki düşünceleri nelerdir?

Kuramsal Çerçeve

Müze temelli öğrenme; ziyaretçilerin yeni deneyimleri yorumlamak için mevcut bilgi ve becerilerini kullandıkları; geçmişi, bugünü ve geleceği bir araya getiren bir öğrenme biçimidir. Çağdaş öğrenme kuramı bilginin; genel olarak ziyaretçilere, özellikle öğrencilere, zaten aşına oldukları ve onlarda çağrışım yapan bir modelin parçası olduğunda anlam ifade ettiğini gösterir. İlgi ve öğrenme arzusunun uyarılması, müzelerin öğrenme sürecine sunabileceği en önemli katkılardan biridir. Akıl, sezgi ve hayal gücü ile birleştiğinde ve deneyime dayalı kalıplar oluşturabildiğinde beyinler en iyi şekilde çalışır. Böylelikle müzeler öğrenme için gerçek ve inandırıcı olan bağlamı sağlar. Bu, biliş ve rasyonalitenin tek ve bağımsız öğeler olarak değil; bağlamsal olarak anlaşılması gerektiği anlamına gelir. En iyi öğrenme, ziyaretçilerin yeni deneyimleri ve bilgileri zaten bildikleriyle ilişkilendirebildikleri zaman gerçekleşir (Hooper-Greenhill, 2007, 176-178). Informal ya da dolaylı öğrenme, bireyin müzede yaptığı seçimlere odaklanır ve ziyaretçinin müzede neyi, ne zaman ve nasıl öğreneceğine karar verecek kadar bilgili ve kendinden emin olduğunu varsayar. Bu, 1990'larda George E. Hein tarafından müze öğrenim deneyiminin Yapılandırmacı doğasıyla ilgili olarak geliştirilen fikirler ile John Falk ve Lynn Dierking tarafından ortaya konulan Bağlamsal Öğrenme Modeliyle güçlü bir şekilde ilişkilidir.

Yapılandırmacılık ilkesi, yirminci yüzyılın ortalarında Piaget ve Vygotsky tarafından yürütülen çalışmalara dayanmaktadır. Bir teori olarak, tüm öğrenmeler için geçerlidir ve öğrenenlerin bilgiyi, zaten bildiklerini temel alarak kendi etkinlikleriyle yapılandırdıklarını vurgular (Biggs ve Tang, 2007). Diğer bir deyişle, bireyler deneyimlere odaklanarak içinde yaşadıkları dünyaya dair bir anlayış inşa edebilirler. Müze ortamında yapılandırmacılık, sosyal ve kültürel bir çerçeve içinde öğrenen tarafından bilginin aktif olarak yapılandırıldığı (Fosnot, 2005, 276) ilkesiyle ilgilidir. Öğrenme deneyiminin doğası üzerine

yapılan araştırmalar, bireylerin kendi kişisel deneyimlerine göre kendi anlamlarını oluşturduklarına ve farklı kaynaklardan deneyimler biriktirerek öğrendiklerine dair kanıtlar bulmuştur (Hein, 1995, 202). Yapılandırmacı bakış açısına göre, öğrenciler 'öğrenmezler, deneyimlerinden kendi anlamlarını çıkarırlar' (Hein, 2002, 136). Deneyimlerden öğrenmek de önceki ve sonraki edimlerimiz arasındaki ilişkileri görmemiz ve keşfetmemiz anlamına gelir. Bu bağlamda, deneyim fiziksel ve bilişsel bir süreçtir. İnsanı oluşturan vücut ve zihin, deneyimler içinde etkin olarak anlam kazanırlar. Bir insan için bedeninin ve zihninin katılmadığı bir deneyim var olamaz (Dewey, 2004, 288).

Müzelerde gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin dayanması gereken temel kuram Yapılandırmacı yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Yapılandırıcı kuramın temellendiği bilişsel yaklaşımda, bireyin, merakını konuya yönlendiren etkinliklerin sunulması ve duyuların harekete geçirilmesi ile bilginin aktif olarak yapılandırabildiği öğrenmenin gerçekleşmesi gerekliliğini savunulmaktadır (İlhan vd., 2019, 47). Yapılandırmacılar, hepimizin kendi bilgi temsillerimizi inşa ettiğimiz konusunda hemfikirdir. Yapılandırmacı teori, ön bilginin birincil öneme sahip olduğunu savunur. Öğrenenler, zaten sahip oldukları bilgi birikimi üzerine yeni bilgileri inşa ederek önceden var olanla yeni bağlantılar oluştururlar. Müzeler, bireylerin özgürce hareket etmelerine ve keşfetmelerine izin veren ideal Yapılandırmacı öğrenme ortamlarıdır. Müze uzmanlarının görevi, ziyaretçilerin kendi öğrenmelerini yönlendirerek bilgilerini sorgulayacakları, gerektiğinde ekleme yapacakları ya da yeniden inşa edecekleri; merak uyandırıcı, teşvik edici ortamlar yaratmaktır (Jeffery-Clay, 1998, 3-7).

Müzelerdeki öğrenmenin yapısı, örgün öğrenimdenkinden niteliksel olarak farklıdır. Örgün öğrenmenin aksine, müze öğrenmesi kendi kendini yönlendiren ve açık uçludur. Öğrenen, öngörülemez öğrenme yollarını takip edebilir (Hooper-Greenhill, 1999b, 132). John Falk ve Lynn Dierking, 1990'larda ortaya koydukları Bağlamsal Öğrenme Modelini, daha sonrasında informal öğrenme ortamları olarak müzelere uyarlamışlardır. Bağlamsal öğrenme modeli, bir dizi farklı perspektiften teorileri bir araya getirerek bunların nasıl etkileşime girdiğini aydınlatmaya çalışır (Falk ve Dierking, 2000, 25). Müze ziyaretçisi deneyimi bakımından öğrenme, ziyaretçi ile müze arasında inşa edilmiş bir ilişkidir. Buna göre, her ziyaretçinin deneyimi farklı olmalıdır çünkü bireyler bir sergiye girerken kendi kültürel ve sosyal geçmişlerini yanlarında getirmektedirler. Ziyaretçinin müze deneyimi, ziyaretçinin inşa ettiği kişisel, sosyal ve fiziksel geçmişlerinin toplamıdır (Falk ve Dierking, 1992, 174). Falk ve Dierking'e göre müzeler; öğrenenlerin neyi, ne zaman, neden ve nasıl öğrenecekleri üzerinde kontrol sahibi oldukları serbest seçimli öğrenme ortamlarıdır (2000, 71). Serbest seçimli öğrenme; sıralı olmamak, kendi kendine ilerlemek ve gönüllülük gibi özellikleri tanımlar. Aynı zamanda öğrenmenin sosyal olarak yapılandırılmış doğasını, birey ile sosyokültürel ve fiziksel çevresi arasında devam eden diyalogları da kabul eder (Falk ve Dierking, 1998, 2). Bu tanım, müzelerde var olabilecek farklı öğrenme fırsatlarının türleri ile bina, koleksiyonlar ve sergiler gibi diğer unsurlar arasındaki etkileşimi kabul etmektedir.

Örgün eğitim dışı öğrenme ortamlarından biri olarak müzeler, gerçek yaşam deneyimi sunarak öğrenmeyi pekiştirirler. Bağlamsal öğrenme modelinde müze deneyimi; bireysel (önceki bilgi, deneyim, ilgi), sosyokültürel (müzedeki grup etkileşimleri) ve fiziksel (sergi tasarımının özellikleri) bağlamlarla şekillenir. Falk ve Dierking, ziyaretçilerin sunulan bilgileri kişiselleştirmelerine izin veren bir sergileme tasarımını savunurlar (2000, 182). Sergilemede bağlam; atmosfer ve ambiyans yaratmaya yardımcı olan, bilinçli olarak bir araya getirildiklerinde bir hikâye anlatan, mesaj ileten unsurların tamamıdır. Müze sergilemelerinin bilgi üretme kapasitesi, bağlamın ziyaretçi algısı üzerindeki etkisiyle ölçülebilir. Bir eserin sergilenmesiyle ilgili birçok unsur, onun yorumlanma biçimini etkileyebilir. İzleyicinin nesneyi yorumlaması, nesnenin toplumsal ilişkisini, kültürel önemini ve işlevini ve sonuç olarak da kaynaklandığı kültürü anlamak için büyük önem taşır (Stocking, 1988, 4). Sergilemenin kritik bileşenlerini tanımlamanın yanı sıra, bu bileşenlerin bir temsil sisteminde birbirini nasıl tamamladığını ve güçlendirdiğini belirlemek de önemlidir. Nesnelere, metinlere ve görsel-işitsel medya, anlamları iletmek için hem bağımsız hem de birlikte çalışan disiplinler arası bir girişimdir. Fiziksel olarak sergilenene bakmanın ötesinde, koleksiyonların sunulduğu sergileme ortamının tüm detaylarını göz önünde bulundurmak gerekir. Ne kadar önemsiz olursa olsun, çok sayıda ayrıntı, bir serginin kalbinde yer alan teorik, politik ve entelektüel değerler hakkında bize bilgi verebilir. Ayrıca, birçok unsur tek başına incelendiğinde çok az önem taşırken, diğer ayrıntılarla bağlantılı olarak ele alındığında bir konu hakkında açıklamalarda bulunmada büyük önem kazanabilirler (Moser, 2010, 23-24).

Müze, ziyaretçilerin özgürce girmeyi seçtikleri fiziksel bir ortamdır. Fiziksel bağlam, binanın mimarisini ve "hissini" ve ayrıca içinde bulunan nesnelere ve eserleri içerir. Ziyaretçilerin nasıl davrandıkları, neleri gözlemledikleri ve ne hatırladıkları, fiziksel bağlamdan büyük ölçüde etkilenir. Falk ve Dierking, müze sergilemelerinin, sadece görsel estetik değerinin olduğu fikrinden, ziyaretçilerin sanatı, tarihi, doğayı veya bilimi deneyimlediği ortamlar olduğu görüşüne geçişi gözlemlemektedirler. Bu gözleme göre, sergi seviyesinde ve son olarak bina seviyesinde, ziyaretçinin deneyimi, mekânın kurgusundan etkilenmektedir (Falk ve Dierking, 2000, 123-127).

Troya Müzesindeki eğitim çalışması, arkeolojik nesnelere eğitim amaçlı sergilenmesiyle ilgili olarak müze ve arkeolog adayları arasındaki iletişimi geliştirmeye, öğrencilerin ortak bilgi geçmişine sahip birer ziyaretçi olarak yeni bilgileri inşa etmelerine odaklanmaktadır. Falk ve Dierking'in, ortaya koydukları model, çalışmanın hazırlanmasında başlangıç noktasını oluşturmuştur.

YÖNTEM

Araştırma Yaklaşımı

Çalışma, müze eğitimine katılan öğrencilerin müze eğitimi öncesi ve sonrasına ait düşüncelerini detaylı olarak incelemek amacıyla, nitel araştırma yaklaşımları kapsamında ele alınmıştır. Müze eğitimine katılan öğrencilerle müze öncesinde ön görüşmeler ve

müze sonrasında son görüşmeler, durum çalışması (örnek olay) deseni kullanılarak yapılmıştır. Durum çalışması; bir olayı, programı, durumu, eylemi, süreci ya da bireylerin güncel ve sürmekte olan gerçek yaşam durumlarını değerlendiren; çoklu bilgi kaynaklarını kullanarak bir olgunun gerçek hayattaki bağlamıyla derinlemesine betimlenmesini ve incelenmesini sağlayan bir araştırma desendir (Creswell, 2014, 14). Müze eğitimi çalışmalarında örnek olay tekniği, katılımcılara müzeye ilişkin bir konuyu ya da bir beceriyi kazandırmak ve o konuda uygulama yaptırmak amacıyla kullanılır (İlhan vd., 2019, 84).

Katılımcılar

Araştırma, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünde öğrenim gören; 2021-2022 Bahar Yarıyılında Arkeolojik Mirasın Korunması ve Müzeler (3. Sınıf-Seçmeli) ve Müzecilik II (4. Sınıf-Seçmeli) derslerini alan toplam 15 gönüllü öğrencinin katılımıyla yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 4'ü kız, 11'i erkektir. Öğrencilerin yaşları, 21-52 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 28'dir. Araştırma öncesinde öğrencilere Bilgilendirilmiş Onam Formu imzalatılmış ve Etik Kurul Onayı alınmıştır. Troya Müzesi'ndeki eğitim çalışmasına katılan öğrencilerin, çalışma öncesinde teorik bilgiye dayalı düşüncelerine ilişkin bilgiler için ön görüşmeler; çalışma sonrasındaki müze deneyimine dayalı düşünceleri için son görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın bulgularında öğrenciler; Ö1,..., Ö15 olarak adlandırılmışlardır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, ön görüşme ve son görüşme formu kullanılmıştır. Müze eğitimi çalışması, 25 Haziran 2022'de, araştırmacının liderliğinde, gününbirlik hafta sonu etkinliği olarak Çanakkale Troya Müzesi'nde yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak, gerektiğinde daha derinlemesine bilgi sağlamaya olanak tanıyan Yarı Yapılandırılmış görüşme türü (Hohenstein and Moussouri, 2018, 46) tercih edilmiştir. Eğitim çalışması öncesinde ve sonrasında uygulanmak üzere, öğrencilerin eğitici sergilemeye yönelik düşüncelerini öğrenme odaklı 10'ar sorudan oluşan ön görüşme ve son görüşme formları hazırlanmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme (Büyükköztürk vd., 2008, 161-177) soruları için araştırmacı tarafından alan yazın taraması yapılmış; ayrıca araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle, George E. Hein tarafından ortaya atılan "Öğrenmede Yapılandırıcı Yaklaşım"dan ve Falk ve Dierking tarafından ortaya atılan "Bağlamsal Öğrenme Modeli"nden yararlanılmıştır. Yapılandırıcı Yaklaşım; yorum, deneyim, hayal gücü ve bireysel düşüncenin ön planda olduğu bir öğrenme kuramıdır (Hein, 2001, 1). Öte yandan Bağlamsal Modele göre öğrenme, sadece bireysel değil; çevre ile ilişkilidir ve fiziksel ortam, öğrenme ve algılamaya üzerinde etkilidir (Falk ve Dierking, 2000, 148). Falk ve Dierking'e göre, bu çalışmada olduğu gibi, yaşça büyük katılımcıların dâhil olduğu müze eğitimi çalışmalarında, katılımcılar bilginin kendilerini doğrudan nasıl etkilediğini, neden bir şeyi bilmeleri gerektiğini anlamak isterler. Bu nedenle, deneyimlerine dayanan ve gelecekteki ihtiyaçlarını öngören bilgiler sunmak zorunludur (2011, 156). Bu çalışmada, öğrencilerin hem arkeolojiyle hem müzelerde eğitici sergileme yöntemleriyle ilgili önceki bilgileri,

bireysel bağlamı; arkadaşlarıyla birlikte bu deneyimi yaşamaları ve diğer ziyaretçiler ile etkileşimleri sosyal bağlamı; müzedeki farklı ilgi yönelimleri ise fiziksel bağlamı oluşturmaktadır. Ön görüşme sorularının içeriği, öğrencilerin Arkeolojik Mirasın Korunması ve Müzeler (3. Sınıf-Seçmeli) ve Müzecilik II (4. Sınıf-Seçmeli) derslerinde edindikleri eğitici sergilemeye ilişkin bilgiler doğrultusunda düşüncelerini elde etmeye yöneliktir. Son görüşme soruları ise ön görüşme sorularıyla bağlantılı olarak Troya Müzesi'ndeki eğitim çalışmasıyla yaşanan deneyimin öğrencilerin düşüncelerindeki etkisini değerlendirmeye ilişkindir.

Verilerin Toplanması

Ön görüşmeler, müze eğitiminden önceki hafta; son görüşmeler ise müze eğitiminden sonraki hafta içinde, her bir öğrenciyle ortalama 20'şer dakika olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, daha sonra detaylı olarak incelenmek ve analiz edilmek amacıyla ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış, dosya dökümleri yapılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Troya Müzesi Eğitim Çalışması

Müze eğitimi çalışmasından önce öğrencilere "Arkeolojik Mirasın Korunması ve Müzeler" ve "Muzecilik II" dersleri kapsamında eğitici sergileme konusunda teorik bilgiler verilmiş; Troya Müzesi'ndeki sürekli sergileme ile ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır. Müze eğitimi çalışması için araştırmacı tarafından çalışma sayfaları hazırlanmış, öğrencilerin müze gezisi sırasında bu sayfalardaki yönlendirmelere göre notlar almaları istenmiştir. Çalışma sayfalarının ilk bölümü bilgi notudur. Bilgi notu, Troya Müzesi'nin yedi başlıkta kurgulanmış hikâyesi çerçevesinde müzenin zemin, birinci, ikinci ve üçüncü kat salonlarında sergilenen koleksiyonla ilgili kısa açıklamalardır.

Müze eğitimi çalışmasının uygulama bölümleri hazırlanırken, eğitici sergilemeyi oluşturabilecek tüm unsurlar, katılımcıların daha önce edindikleri teorik bilgilere gönderme yapacak ve öğrenmeye deneyimle katkı sağlayacak biçimde, yönlendirmeler ve sorularla çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bağlamda, çalışma sayfalarında yer alan yönlendirme ve soruların içeriği şöyledir:

- Müze Mimarisi: Yapının sergiler üzerindeki etkisi; tarihsel ve kültürel olarak sergiyle nasıl bir ilişki içinde olduğu
- Sergi Mekânı: Sergilerin yer aldığı mekânların doğası ve nitelikleri; salonların büyüklüğü ve biçimi; müze girişi; koleksiyonun farklı kısımlarına farklı galerilerin tahsis edilip edilmediği; sergilerin tamamının ilk bakışta görülüp görülmediği; bazı eser ya da eser gruplarının etki artırma amacıyla gizlenip gizlenmediği,
- Mekân Tasarımı: Tavanlar, zeminler ve duvarların dekorasyonu ve bu dekorasyonun sergilenen nesnelere ilişkisi; fon yaratmada renk seçiminin sergilenen nesnelere üzerindeki etkisi; yapay ya da doğal aydınlatmanın nesnelere görünümü üzerindeki etkileri, aydınlatma stratejileri aracılığıyla belirli nesnelere veya nesne gruplarının öne çıkarılıp çıkarılmadığı, aydınlatmanın sergilenen nesnelere özel bir yorum katıp katmadığı,

- Sergi Metni: Sergide metnin ne ölçüde kullanıldığı; metnin tarzının didaktik, bilimsel ya da ilgi çekici olup olmadığı; metnin tanımlayıcı, akılda kalıcı veya sorgulayıcı olup olmadığı; grafik kullanılıp kullanılmadığı, giriş veya oryantasyon metninin niteliği, serginin tonunu nasıl belirlediği ve ileride ne olacağına dair nasıl bir fikir verdiği,
- Düzen: Sergi salonunun eğitim amacına yönelik olarak düzenlenmesinde duvarlar, tavan, zemin yüzeylerinin nasıl kullanıldığı; nesnelere birbirleriyle nasıl ilişkilendirildiği; nesnelere arasındaki boşluklar, uzaklık ya da yakınlık; nesnelere düzenlenmesinde simetri gibi estetik bir kaygı olup olmadığı,
- Sergileme Türü: Kullanılan sergileme türü (Orijinal nesnelere, reproduksiyonlar, illüstrasyonlar, haritalar, fotoğraflar, resimler ve bilgisayar rekonstrüksiyonları gibi grafikler; modeller; dioramalar; video görüntüleri, film müzikleri gibi görsel-işitsel materyaller; bilgisayar sunumları, eğitim etkinlikleri, oyunlar gibi interaktifler; hikâye anlatımı/yeniden canlandırma, sesli rehberler, koku ve dokunmaya odaklanan duyu sergiler); sergileme türünün konu ve hedef kitleyle ilişkili olup olmadığı; sergileme türünün yorumlayıcı olarak nasıl işlev gördüğü ya da nesnelere nasıl bağlamsallaştırdığı; sergileme türünün özgün ya da tipik olup olmadığı; görsellerin destekleyici rolü,
- Sergileme Tarzı: Sergilemenin tematik/fikir odaklı, kronolojik/nesne odaklı ya da her ikisinin bir kombinasyonu olup olmadığı; sergileme tarzının nesnelere nasıl bir anlam kazandırdığı,
- Ziyaretçi Algısı: Ziyaretçilerin sergilerle nasıl etkileşim kurduğu; mesafeli ya da aşına ve rahat olup olmadıkları; hangi yaş gruplarının hangi eser ya da eser gruplarına daha fazla ilgi gösterdiği.

Müze eğitimi çalışmasının uygulama bölümlerinde, Troya Müzesinin kat planları dikkate alınarak, her bir kat için dört adım belirlenmiştir. Birinci adımda öğrencilerden; algılarını açmaları, ikinci adımda hikâyenin anlatımına odaklanmaları, üçüncü adımda ziyaretçileri gözlemlemeleri, dördüncü adımda ise değerlendirme yapmaları istenmiştir. Uygulama bölümlerinde beklenen, öğrencilerin derslerinde edindikleri teorik bilgileri, fiziksel ve sosyal ortamla desteklemeleri ve eğitici sergileme konusundaki düşüncelerini geliştirmeleridir. Troya Müzesi'nin sergi salonlarındaki nesne ve nesne gruplarının sergilenme biçimlerini, hikâyenin hedef kitlelere yönelik anlatımında mekân kurgusunu ve bu bağlamda aydınlatma, vitrin tasarımı, etiketler, bilgi panoları, mimari unsurlar ve teknoloji kullanımını incelemeleri istenmiştir.

Zemin katta birinci adımda, Troya Müzesinin giriş kısmına giden rampanın neden aşağıya doğru indiği, nişlerdeki sergilemenin amacı ve girişteki bilgilendirme yöntemleri sorulmuştur. İkinci adımda, hikâyenin yedi başlığı içinde bu katın başlığının ne olabileceği ve başlığı anlatan nesnelere, destekleyici unsurlar ve interaktif yöntemler ile teknoloji kullanımı

solunmuştur. Üçüncü adımda, hangi yaş gruplarının hangi nesnelere daha fazla ilgi gösterdikleri, interaktif yöntemler ve teknolojiye yönelik ilgileri sorulmuştur. Dördüncü adımda, sergileme ve eğitim ilişkisini açıklamaları, eleştiri ve önerilerini not almaları istenmiştir. Birinci katta birinci adımda, sergilemenin kronolojik ya da tematik mi olduğu ve rampanın amacı sorulmuştur. İkinci katta birinci adımda, öğrencilerden öncelikle katı dolaşmaları ve mekân düzenlemesinde dikkatlerini çeken özellikleri not almaları, aydınlatmanın özellikle büyük boy nesnelere üzerindeki etkisine dikkat etmeleri istenmiştir. Üçüncü katta birinci adımda, bu katı diğerlerinden ayıran nesne grupları ve tasarım özellikleri sorulmuştur. Sonraki adımlar tüm katlarda zemin kattaki gibi ilerlemiştir.

Verilerin Analizleri

Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 258). Veriler, araştırmacı tarafından okunarak, öğrencilerin ön görüşme ve son görüşme sorularına verdikleri yanıtlar içerisinde kullandıkları ifadelerden ortak kodlar belirlenmiş, bu ortak kodlardan alt temalar oluşturularak ana temalara varılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlik açısından kod ve temaların uygunluğu, müze eğitimi alanında uzman, araştırma dışından bir akademisyen tarafından bütüncül bir yaklaşımla kontrol edilmiş, tekrar analiz yapılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin görüşleri betimsel bir yaklaşım ve doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Araştırmanın dış güvenirliliğini sağlamak için yöntem ve kavramsal çerçeve açıkça ve detaylı olarak anlatılmaya çalışılmıştır. İç geçerlik için araştırma soruları hazırlanırken uzman görüşlerine ve literatüre başvurulmuştur. Dış geçerlik için, yöntem bölümü ayrıntılı açıklanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu kısımda çalışmanın içerik analizine ilişkin bulgular yer almaktadır. Ön görüşme ve son görüşmelerden elde edilen veri analiz sonuçları, öğrencilerin eğitici sergilemeye yönelik düşüncelerinin, fiziksel ortama yönelik düşünceler (mekân tasarımı) ve sosyal ortama yönelik düşünceler (ziyaretçi deneyimi) olmak üzere iki ana temada toplandığını göstermektedir.

Ön Görüşmeler (Teorik Bilgiye Dayalı Düşünceler)

Ön görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, öğrencilerin müze eğitimi çalışması öncesinde, edinmiş oldukları teorik bilgiye dayalı düşünceleridir. Fiziksel ortama yönelik düşünceler (mekân tasarımı) ana teması altında, sergilemeye dair önem ve gereklilikler ve teknoloji kullanımının önemi alt temaları; sosyal ortama yönelik düşünceler (ziyaretçi deneyimi) ana teması altında iletişime dair önem ve gereklilikler, etkileşime dair önem ve gereklilikler ve konfora dair önem ve gereklilikler alt temaları ortaya çıkmıştır. Tablo 1’de bu alt temalara ilişkin kodlar gösterilmektedir.

Tablo 1.

Ön görüşmelere ait ana tema, alt tema ve kodlar.

Ana Tema	Alt Tema	Kod
Fiziksel Ortama Yönelik Düşünceler (Mekân Tasarımı)	Sergilemeye Dair Önem ve Gereklilikler	<ul style="list-style-type: none"> Eserler, tavanlar, duvarlar, zemin, aydınlatmanın bir bütün olmasının önemi, Bilgi veren etiketler, panolar olmasının gerekliliği.
	Teknoloji Kullanımının Önemi	Arttırılmış gerçeklik, video, kısa film, animasyon, hologram gibi teknolojilerin kullanılmasının önemi.
	İletişime Dair Önem ve Gereklilikler	<ul style="list-style-type: none"> Eserler, tavanlar, duvarlar, zemin, aydınlatmanın bir bütün olmasının önemi, Broşürler, yönlendirmelerin gerekliliği.
Sosyal Ortama Yönelik Düşünceler (Ziyaretçi Deneyimi)	Etkileşime Dair Önem ve Gereklilikler	<ul style="list-style-type: none"> Hikâyenin ziyaretçiyi içine çekmesinin önemi, Farklı yaş gruplarını düşünerek tasarım yapılmasının önemi, Maketler, videolar, hologramlar gibi farklı yollarla anlatım yapılmasının gerekliliği.
	Konfora Dair Önem ve Gereklilikler	<ul style="list-style-type: none"> Büyük, ferah sergi salonlarının gerekliliği, Yapay ışıkla birlikte doğal ışığın da kullanılmasının önemi.

Tablo 1’de yer alan ana tema, alt tema ve kodlara ilişkin öğrencilerin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Ö1, “Derslerdeki bilgilerime göre eğitici sergilemede her şeyi bir bütün olarak düşünmek lazım. Verilmek istenen mesajların ya da bilgilerin akıcı ve düzgün olması önemli. Vitrinlerin kronolojik olması, zemin ve duvarların sergilenenlerin önüne geçmemesi, etiketlerin ve bilgi panolarının açık ve okunur olması lazım ki bilgi ziyaretçiye geçsin. Gelen bir daha gelmek istesin.”

Ö2, “Müzeler bilgi gereksinimini karşılayan, eğitici yerlerdir. Sergilemenin göze hitap etmesi yanında anlaşılır olması gerekir. Vitrinlerin çok alçak ya da yüksek olmaması, eserlerin doğru biçimde konumlandırılması, bilgi panolarında karmaşadan kaçınılması gibi.”

Ö3, “Mekân tasarımının iyi olması, eğitimin sıkılmadan, daha çok ilgi duyularak, daha çok zaman geçirilerek gerçekleşmesini sağlar. Aydınlatma hem eserler hem ziyaretçi için önemlidir. Doğru açı ile vurgu yapılırsa eserlerin ayrıntıları görülür. Karanlık ortamda insanlar da huzursuz olur.”

Ö4, “Müzelerin öncelikle mekân tasarımının iletişimi ve eğitimi destekleyecek şekilde olması, verilecek mesajın ziyaretçiye geçmesi, kişinin kendisini olay örgüsünün içinde bulması önemlidir.”

Ö5, “Bir arkeolojik buluntunun neden-sonuç ilişkisi içinde yansıtılması, eğitici sergilemede önemlidir.”

Ö6, "Sergi mekânı gerçek yaşantıdan bize bilgiler vermelidir."

Ö7, "Müze sergilemelerinin dönemi yansıtması etkileyici olur."

Ö8, "Eğitimle mekân ilişkisini; görmek, hissetmek ve anlamak biçiminde kuruyorum. Bir arkeoloji müzesinde eğitici sergilemenin temel amacı, geçmişini kavrayıp yorumlayabilmek olmalı."

Ö9, "Müzelerdeki sergilemenin eğitim amaçlı olabilmesi için eseri ziyaretçiye doğru şekilde tanıtmak gerekir. Aydınlatma, zemin ve duvar renkleri, bilgi panoları ve etiketler hem estetik açıdan hem ziyaretçinin rahat etmesi için önemlidir."

Ö10, "Arkeoloji müzelerindeki eğitici sergileme, geçmişte çeşitli yöntemler kullanarak bugünün sunumuyla anlatılmaktadır diye düşünüyorum."

Ö11, "Bir arkeoloji müzesinde sergi tasarımı yaparken teknolojiye yararlanmak, geçmişini canlandırarak anlatmak için önemlidir."

Ö12, "Eğitici sergilemede, ziyaretçi ön planda olduğu için gerektiğinde soru sorulabilecek müze çalışanlarının olması gerekir. Vitrinlerin, panoların yükseklikleri bile ziyaretçiye göre düşünülmelidir."

Ö13, "Ziyaretçiyi yönlendirmek için işaretler konmalı ki ziyaretçi anlatılan hikâyeyi takip edebilsin."

Ö14, "Bir arkeoloji müzesinde eğitici sergileme, birçok farklı eseri, farklı yollarla ama bütünlük içinde insanlara anlatabilmektir."

Ö15, "Eserin nereden geldiği, nasıl ve ne zaman yapıldığı sorularına cevap verecek bir sergileme, o dönemin insanları ile bugünün insanları arasında eser aracılığıyla bağlantı kurulmasını sağlar. Böylece eğitim gerçekleşmiş olur."

Son Görüşmeler (Deneyime Dayalı Düşünceler)

Son görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, öğrencilerin müze eğitimi çalışması sonrasında, edindikleri deneyimle geliştirdikleri düşüncelerdir. Fiziksel ortama yönelik düşünceler (mekân kurgusu) ana teması altında, sergilemede hikâye anlatımı ve teknolojinin hikâyeye kattığı etkileycilik-çekicilik; sosyal ortama yönelik düşünceler (ziyaretçi deneyimi) ana teması altında hikâyenin farklı hedef kitlelere ulaşması, güvenlik ve yönlendirme, ziyaret kalitesi alt temaları ortaya çıkmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 2'de bu alt temalara ilişkin kodlar gösterilmektedir.

Tablo 2.

Son görüşmelere ait ana tema, alt tema ve kodlar

Ana Tema	Alt Tema	Kod
Fiziksel Ortama Yönelik Düşünceler (Mekân Tasarımı)	Sergilemede Hikâye Anlatımı	<ul style="list-style-type: none"> Troya'nın kazı katmanlarını anlatan rampaların heyecan ve merak uyandırması, Bilgi veren etiketler, panolar olmasının gerekliliği, Zemin, duvar, vitrin, fon renklerinin sadeliğiyle eserlere dikkat çekilmesi, İkinci ve üçüncü katın birleşik olması, alt kattaki eserlerin yukarıdan görülebilmesi, Üçüncü kattan ikinci kata sarkan, Troya atına benzeyen büyük avizeyle aydınlatma, Alttan yapay ışıkla aydınlatılmış lahitlerin ayrıntılarının görülebilmesi, Türkçe ve İngilizce bilgi panoları, kısa ve dikkat çekici anlatım, Haritalar, çizimler, görsel panolarının hikâyeye destek olması, Kayıp hazineler bölümünün arkeolojik mirasın önemini anlatması.
	Teknolojinin Hikâyeye Kattığı Etkileycilik-Çekicilik	<ul style="list-style-type: none"> Tümülsüz canlandırması, interaktif tümülüslün gerçek bir gezi hissi yaratması, Troya Savaşı animasyonunun gerçekten savaşın içindeymiş gibi hissettirmesi, Troya kahramanlarının konuşmalarının ilgi çekici olması, Günlük yaşamı anlatan filmler, hologramların o dönemde yaşıyor gibi hissettirmesi, Antik dönem tarihçilerinin anlatımlarının bilgi verici olması, İnteraktif videolar, oyunların özellikle çocuklar için eğlenceli olması.
Sosyal Ortama Yönelik Düşünceler (Ziyaretçi Deneyimi)	Hikâyenin Farklı Hedef Kitlelere Ulaşması	<ul style="list-style-type: none"> Girişteki bilgilendirmenin önemi, Etiketler, bilgi ve görsel panoları, arkeolojik eserler, filmler, videolar, hologramlar, haritalar ve çizimlerle hikâyenin desteklenmesi, Çocuklar, gençler, yetişkinler, ailelerin ilgi gösterdiği farklı sergilemelerin mesajın iletilmesindeki önemi.
	Güvenlik ve Yönlendirme	<ul style="list-style-type: none"> Katlarda görevlilerinin olması, Müzenin krokisi, kat şemalarının açıklayıcı olması.
	Ziyaret Kalitesi	<ul style="list-style-type: none"> Katlarda açık alanlar, duvar ve zemindeki açık renklerin genişlik hissi vermesi, gezmeyi kolaylaştırması, Diğer renklerin eserlerle karmaşa yaratmaması, eserlerin kolay görülüp anlaşılabilirliği, Tavandaki camlarla doğal ışığın tüm girişi aydınlatması ve rampalarda da yer yer doğal ışığın kullanılmasının ferahlık hissi vermesi, Bilgi ve görsel panolarının yüksekliğinin genel ziyaretçi ortalamasına göre ayarlanmış olması ve rahat okunabilmesi, Rampa ve katlardaki oturma alanlarının dinlenmeyi sağlayarak ziyaret süresine katkısı.

Tablo 2’de yer alan ana tema, alt tema ve kodlara ilişkin ögrecilerin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Ö1. “Troya Müzesi’ndeki sergileme iletişim ve eğitim odaklıdır çünkü her yaş grubuna hitap edecek şekilde tasarlanmış. Rampaların verdiği bilginin iyi olduğunu düşünüyorum. Teknolojinin kullanılması daha ilgi çekici hale getiriyor müzeyi.”

Ö2. “Her yaş grubuna hitap edecek şekilde detaylı düşünülmüş. Zemindeki seramik parçaları sergilenen eserlere dikkat çekiyor. Müze, arkeolojik değerlere sahip çıkılması gerektiği mesajını veriyor. Ayrıca ziyaretçiler için girişte müzenin krokisi ve kat şemaları var, gezi güzergahı için yönlendirmeler var.”

Ö3. “Girişte zeminde yer yer cam döşeme altında buluntu parçalarının kullanılması kazı alanında dolaşmak gibi. İkinci kat, antik dönemdeki agora, forum gibi planlanmış ve insanlara farklı bir atmosfer yaşatılarak bilgilerin aktarılması sağlanmış. Müze, eserlerin bilgilerini her yaş grubuna sıklıktan aktarabilmek için teknolojiyi çok iyi bir şekilde kullanmış. Bu bağlamda x, y, z kuşağı dediğimiz yaş gruplarını müzeye çekerek eğitim odaklı bir müze olmuştur.”

Ö4. “Animasyonlu odalar, dokunmatik ekranlar, bilgi panoları gibi unsurlarla eğitici sergileme desteklenmiş. Zemin, ışığı yansıtmayacak ve kayıp düşmeyi önleyecek şekilde yapılmış; giriş katındaki cam taban altındaki sergileme daha çok çocukların dikkatini çekiyor. Troas bölgesinin kentleri, Troya’nın katmanları, Troya Savaşı anlatımı ve Osmanlı dönemi buluntuları ilgi çekici ve eğitici. Oldukça başarılı bir tasarım ile mekân vermek istediği mesajı karşı tarafa geçirmektedir. Hem eğlenerek hem öğrenerek gezilecek bir müzedir.”

Ö5. “Zemin katta yerdeki kırık çanak çömlek parçaları, kazı alanında bulunuyormuş hissi yaratıyor. Hem doğal hem yapay aydınlatma var, yapay aydınlatmayla eserlere vurgu yapılmış. Hikâye anlatımı desteklenmiş, mekân ile bütünleşmiş, algılama üst düzeye çıkmıştır. Teknoloji kullanılarak ziyaretçinin algısı canlı tutuluyor, iletişim güçleniyor. Dardanos tümülüsü interaktif ekrandan gezilebiliyor. Kapalı bir alandaki Troya Savaşı anlatımı, ses ve ışıklandırmayla sanki savaşın içindeymiş hissi veriyor. Duygu aktarımı mükemmel, insanda o zamanda yaşıyormuş hissi uyandırıyor. Çocukların, gençlerin, yetişkinlerin o dönemdeki yaşam tarzlarıyla günümüz arasında bağlantı kurmayı sağlıyor.”

Ö6. “Sergileme teknolojik açıdan üst düzey bir şekilde tasarlanmış. Bunun ziyaretçiler için etkileyici olduğunu düşünüyorum. Troya Savaşı’nı anlatan bir animasyon var. Günlük yaşamda kullanılacak eşyaların yapımıyla ilgili filmler var. Günlük yaşamı anlatan hologramlar çok gerçekçi. İnteraktif videolarda antik dönem tarihçileriyle ilgili anlatımlar, sikkeler, lahit var.”

Ö7. “Video, projeksiyon, hologram oldukça etkileyici, öğrenmede etkili olduğunu düşünüyorum. Bilgi panolarında kısa ve dikkat çekici bir anlatım yapılmış. Türkçe metin ve İngilizce çevirisi kullanılmış. Haritalar, çizimler, bölgedeki kentleri gösteren görsel panoları açıklayıcı olmuş. Ziyaretçinin rahat etmesine önem verilmiş, renkler sade, eserler daha iyi

görülebilir, oturma alanları var, gerektiğinde soru sorulabilecek görevliler var.”

Ö8. “Binanın renginin arkeolojik buluntularla uyumu içeri girmeden önce etkileyici bir hava yaratıyor. Binadaki rampaların Troya’nın kazı katmanlarıyla ilgili yarattığı hisler müzenin mesajıyla bağlantılı. İlk rampada nişler içinde bilgilendirme yapılmış. Sonraki rampalarda da çıkılan kattaki sergilemeyle ilgili bilgi ve görsel panoları var. Yapay aydınlatma ile bazı eserlere vurgu yapılmış. Lahitler alttan yapay ışıkla aydınlatılmış, böylece üzerlerindeki kabartmalar görülebilir. Tümülüs canlandırması, interaktif ekrandan gezilebilen tümülüs çok gerçekçi. Özellikle ikinci katta aktif teknoloji kullanımı var. Çocuklar en çok keşif kutularına ve deniz ticareti oyununa, gençler Troya Savaşı’na, orta yaş ve üzerindeki kazı tarihçesine ve kayıp hazineler bölümüne ilgi gösteriyor. Herkesin bir şeyler öğrenerek çıkması sağlanmış.”

Ö9. “Eserler, bilgi panoları, görseller, her yaşta insana hitap edecek uygulamalar ve oyunlarla farkındalık yaratmak amaçlanmış. Rampalar kazı katmanlarının metaforik bir anlatımı gibi. İnteraktif oyunlar, animasyon, video, hologram yerinde ve anlamlı kullanılmış. Müze içinde zemin ve duvarlar açık renklidir. Vitrinlerde gri renk malzeme kullanılmış, bazılarında camın arkası gri fon ile kapatılmış. Katlardaki bilgi ve görsel panoları, gri paneller üzerine yerleştirilmiş. Fon olarak düz, gri renk kullanılmış. Eserler daha iyi görülebilir.”

Ö10. “Mekân eğitim için oldukça iyi tasarlanmış. Bilgi panolarının, keşif kutularının katkı sağladığını düşünüyorum. Kronolojik ve tematik sergileme yapılmış. Aydınlatma, eserlerdeki detayları görebileceğimiz şekilde yapılmış. Sergi tasarımı, zihnimize canlandırarak öğrenmemizi sağlıyor.”

Ö11. “Bilgi ve görsel panoları; arkeolojik eserler, filmler, videolar, hologramlar, bölgede o zamanların günlük hayatını anlatıyor. Bunlar, en çok ailelerin ilgisini çekiyor. Haritalar ve çizimler anlatılan hikâyeyi destekliyor. Kayıp hazinelerle ilgili bölümün son katta olması etkileyici olmuş. Arkeolojik mirasın önemi vurgulanmış.”

Ö12. “İlk rampada nişler içindeki sergileme merak uyandırıyor. Videolar çok ilgi çekici; oyunlar çok eğlenceli. İkinci ve üçüncü katı ayıran tavan yok, alt kattaki eserler yukarıdan da görülebilir. Üçüncü kattan sarkan, cam çubuklardan yapılmış büyük bir avize ikinci katı da aydınlatıyor. Yandan bakıldığında Troya atına benziyor. Bu çok güzel bir detay olmuş.”

Ö13. “Girişteki bilgilendirme arkeolojiyi bilmeyenler için önemli. O dönemi ve vitrinlerdeki eserlerin ne anlattığını daha iyi anlamamız açısından teknoloji çok güzel kullanılmış. Örneğin seramik üretiminin nasıl yapıldığı, ticaretle nasıl yayıldığı gibi. Troya altınlarının özel aydınlatılmış bir odada sergilenmesi gizemli ve etkileyici olmuş, genellikle yetişkinlerin ilgisi çekiyor.”

Ö14. “Açık alanlar oluşturulması gezmeyi kolaylaştırıyor. Girişteki camlarla, doğal ışık tüm kata ferahlık hissi vermiş. Duvar ve zeminde açık renklerin kullanılması genişlik hissi yaratıyor. Vitrin ve panellerin gri rengi, duvar ve zeminle uyumlu olduğu için karmaşa yaratmıyor. Bunların da eğitim için önemli olduğunu düşünüyorum çünkü rahat bir ortamda olmak öğrenmeyi

kolaylaştırır. Teknoloji çok güzel kullanılmış, interaktif ekran, hologram var. Çocuklar oyunlara daha çok ilgi gösteriyor. Lahitler, heykeller, gemi maketi, dijital antik kitap dönemi anlamada vitrin içindeki buluntuları destekliyor, daha çok orta yaş ve üzeri yetişkinlerin ilgisini çekiyor.”

Ö15. “Girişte güzel bir bilgilendirme yapılmış. Müzedeki renkler eserleri öne çıkaracak şekilde tasarlanmış. Rampalardaki bilgiler insanı bir sonraki kata hazırlıyor sanki. Bir de hem doğal hem yapay ışığın kullanılması, rampalar dar ve uzun olmasına rağmen rahatlık hissi veriyor. Rampa ve katlardaki oturma alanları, estetiği bozmadan dinlendirmeyi sağlıyor. Teknoloji kullanımı çok etkileyici, Troya Savaşı kahramanlarının kendilerini anlatmaları ve Troya Savaşı animasyonu çok ilgi çekiciydi.”

Öğrencilerin müze eğitimi çalışmasının katkılarıyla ilgili bazı ifadeleri şu şekildedir: Tüm öğrenciler bir müze eğitimi çalışmasına ilk defa katıldıklarını ve bu çalışma sayesinde bilgilerinin hayata geçirme fırsatı yakaladıkları için mutlu olduklarını, öğrendiklerinin kalıcı hale geldiğini, bundan sonrasında bir arkeoloji müzesine gittiklerinde bu deneyimi göz önünde bulundurarak gezeceklerini; eğer bir arkeoloji müzesinde çalışma olanağı bulurlarsa sergi tasarım ekibinde mutlaka yer almak isteyeceklerini ifade etmişlerdir.

Eğitim çalışmasından sonra Ö2, “Troya Müzesi, değerlerimize sahip çıkmanın ne kadar önemli olduğunu, bu topraklar üstünde yaşayan her medeniyetin, her kültürün bu topraklara ait olduğunu gösteriyor. Bu çalışma, herkeste aynı duygunun uyanması için sergilemenin önemini canlı canlı yaşatarak bunu kanıtladı.”; Ö7, “Eğitim çalışmasının çok fazla katkı sağladığını düşünüyorum. Eserleri yerinde görmek, sergileme yöntemlerini deneyimlemek, daha anlaşılır bilgiye sahip olmak açısından önemli. Arkeoloji bölümü öğrencisi olarak bana tecrübe kattığını düşünüyorum.”; Ö9, “Uygulamalı eğitim, bilgilerimizi pekiştirmiştir. Gelecekte müzecilik alanında yapacağım kariyer planlarında destekleyici bir unsur olmuştur.”; Ö10, “Derslerde işlediğimiz sergileme tekniklerini canlı olarak görüp pekiştirdim.”; Ö12, “Bu çalışmanın bana çok şey kattığını düşünmekteyim. Hem eserlerin sergilenme teknikleri hem o zamanların önemli detayları hakkında deneyim yaşadım.” Ö13, “Derslerde gördüğümüz bilgiler daha da akılda kalıcı oldu. Şöyle bir örnekle açıklamak isterim ki uzun zamandır görmediğimiz bir akraba ya da dostunuzla telefonla görüşmek ile bizzat kendisini görmek arasındaki fark gibi.” Ö14, “Yalnızca derslerden değil, aynı zamanda müzelerden de öğrenilmesi gerektiğini anladım.”

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın amacı yönünde ön görüşmeler ve son görüşmeler yapılarak öğrencilerin teorik bilgilerine dayalı düşünceleri ve deneyimle bu düşüncelerini nasıl geliştirdikleri incelenmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesi olan Hein’in öğrenmede Yapılandırıcı Yaklaşımı ile Falk ve Dierking’in Bağlamsal Öğrenme Modeli, arkeolojiyi bir müze ortamı içinde topluma en iyi şekilde tanıtmaya; sergi sunumlarıyla insanların arkeolojiye ilgisini çekme ve onlarda iz bırakacak biçimde farklı tasarımlar

gerçekleştirme ve böylece arkeolojik varlıklara sahip çıkma ve koruma duygusunu ortaya çıkarma gibi konularda, arkeolog adaylarında bir farkındalık yaratılması açısından faydalı olmuştur. Öğrenciler, eğitimini aldıkları arkeolojinin, sadece teorik dersler ya da kazı süreçlerinden ibaret olmadığını; işin halka tanıtım ve anlatımının, toplumu bilinçlendirme kısmının bundan çok daha önemli olduğunu ve bunu gerçekleştirmek için müze sergilemelerinin kayda değer bir araç olduğunu görmüşlerdir.

Ön görüşme süreçlerinde, öğrencilerin kendilerini sözlü sınavda gibi hissettikleri, ısrarla bilgilerini hatırlamaya çalıştıkları görülmüştür. Son görüşmelerde ise öğrencilerin oldukça rahatladığı, onlar için daha öncesinde sadece sözcüklerden ibaret olan bilgilerin, müzedeki deneyimle birlikte, görsel ve duygusal hafızalarına yerleşen yeni bilgilerle şekillenmesi sonucunda yorum yapabildikleri, önceki bilgilerini örnekendirip çeşitlendirebildikleri ve yeni bilgiler inşa edebildikleri görülmüştür. Ön görüşmelerde öğrencilerin verdikleri yanıtlarda genel olarak “önem” ve “gereklilik” ifadelerini kullandıkları; ancak son görüşmelerde, yaşadıkları deneyime bağlı olarak “hissetme” ifadesinin öne çıktığı görülmektedir.

Öğrencilerin düşüncelerini ifade edebilmelerinin ve geliştirebilmelerinin ana nedenlerinden biri, müze deneyimlerini arkeoloji eğitimleriyle ilişkilendirebilmeleridir. Eğitim çalışması, öğrencilerin arkeolojik mirasın toplum için neden önemli olduğunu anlamalarını; arkeoloji müzelerinde sergilenen eserler ve sunulan bilgiler aracılığıyla geçmişin izlerini korumanın, tarih ve kültürü anlamlandırmanın ne kadar değerli olduğunu; bu deneyimi gelecekte, arkeolojik mirasın korunması ve toplumun bu konuya sahip çıkması için farkındalık yaratmada kullanabileceklerini görmelerini sağlamıştır. Öte yandan öğrenciler, eğitim çalışması sırasında hem birbirleriyle hem diğer ziyaretçilerle iletişim kurmuşlar; diğer ziyaretçilere kulak misafiri olduklarında, arkeoloji öğrencisi olduklarını söyleyerek onların merak ettikleri bazı sorulara yanıt vermişlerdir. Bu da öğrencilerin meslekî özgüvenlerinin artmasını sağlamıştır.

Eğitim çalışmasında, Troya Müzesindeki sergi tasarımlarında, müzenin ortaya koyduğu farklı anlatım biçimlerini, öğrencilerin teorik bilgilerine dayanarak, müzenin fiziksel koşullarıyla birlikte yorumlayabilecekleri ve ziyaretçi deneyimini, kendi deneyimleri üzerinden ve ziyaretçilerle etkileşim içinde değerlendirebilecekleri yönlendirmeler yapılmıştır. Ön görüşme ve son görüşmelerden elde edilen kodlar, fiziksel ortama yönelik düşünceler (mekân kurgusu) ve sosyal ortama yönelik düşünceler (ziyaretçi deneyimi) ana temalarına bağlanan farklı alt temaları ortaya koymuştur. Ön görüşmelerde öğrenciler, sergi tasarımının eğitici niteliğini hem fiziksel hem sosyal anlamda önem ve gereklilikler çerçevesinde ve teorik bağlamda düşünürken; son görüşmelerde kendi deneyimlerinin katkılarıyla hem ziyaretçi hem geleceğin müze arkeoloğu gözüyle konu hakkında değerlendirmeler yapmışlardır. Sergileme alanlarının düzenlenmesi, eserlerin sergilenmesi ve ziyaretçilerin etkili bir şekilde bilgilendirilmesinin ne kadar önemli olduğunun ayırdına varmışlar ve gelecekteki çalışmalarında bu deneyimin ilham kaynağı olabileceğini görmüşlerdir.

Günümüzde, arkeoloji müzelerinin yanı sıra sayıları giderek artan arkeoparklar ve ören yerleri, arkeologların toplumla daha çok ilişki kurmasını gerektirmektedir. Bu durum, arkeolog adaylarının lisanstan itibaren öğrenim süreçlerinde, insan odaklı yaklaşımlar içeren uygulama çalışmalarının önemini artırmaktadır. Arkeoloji öğrencilerinin lisans eğitimlerinde müzecilik dersleri almaları ve müzeciliğin işlevleri hakkında bilgi edinmeleri, teorik derslerin yanı sıra uygulamaya yönelik çalışmalara dâhil edilmeleri; onları, kariyer planlarında önemli bir yeri olan arkeoloji müzelerinde çalışmaya hazırlayacaktır. Diğer taraftan, arkeolojik mirasın çok yönlü tehdit altında olduğu günümüzde, arkeologların sorumlulukları dâhilinde olan en önemli konu, toplumun bilinçlendirilmesidir. Eğitim çalışması, arkeolog adaylarının, müze sergilemelerinin topluma arkeolojik mirası anlatma ve insanları bilinçlendirme konusundaki eğitici niteliği ile ilgili düşüncelerinin gelişimine yardımcı olmuş, arkeolojik mirasın önemini topluma çeşitli yollarla aktarma becerilerini geliştirebileceklerine dair örnek oluşturmuştur. Öğrenciler gelecekte, kamu etkinlikleri, konferanslar veya eğitim programları düzenleyebilir, müze sergileri veya arkeolojik sergileme projeleri geliştirirken Troya Müzesi'ndeki sergi tasarımıyla ilham alabilir, bu kazanımları kullanarak, etkileyici sergiler oluşturabilir ve ziyaretçileri arkeolojik mirasa ve kültürel değerlere daha fazla ilgi duymaya teşvik edebilirler.

Bu araştırmanın; arkeolojik mirasın tanıtılması, anlatılması, bilgilerin halkla paylaşılması konularında taşıdıkları sorumluluk konusunda arkeolog adaylarında yarattığı farkındalık önemlidir. Bu nedenle araştırmanın, lisans düzeyindeki arkeoloji eğitiminde yeni fikirlere ve ilerideki daha geniş çaplı çalışmalara örnek oluşturacağı düşünülmektedir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışma tek yazarlı olarak gerçekleştirilmiş olduğu için katkı oranı beyanı yoktur.

Etik Kurul Belgesi: "Arkeolog Adaylarının Eğitici Sergilemeye Yönelik Düşüncelerinin Müze Deneyimiyle Geliştirilmesi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Gerekli olan etik kurul izinleri Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 30.05.2022 tarih ve 2022/933 sayılı toplantısında alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Araştırma ile ilgili diğer kişi veya kurumlarla yaşanabilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Destek ve Teşekkür: "Arkeolog Adaylarının Eğitici Sergilemeye Yönelik Düşüncelerinin Müze Deneyimiyle Geliştirilmesi" başlıklı araştırmanın tamamlanmasında katkı sağlayan, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünde öğrenim gören 15 gönüllü öğrencimin her birine ayrı ayrı teşekkür etmek isterim.

KAYNAKÇA

- Arıca, O. T. (1999). *Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik saygısı ve mesleki benlik saygısının geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Akıncı, Y. (2020). *Arkeoloji eğitiminde müze eğitiminin yeri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi
- Artun, A. (2021) *Mümkün olmayan müze müzeler ne gösteriyor?* İletişim Yayınları.
- Barker, A. W. (2010). Exhibiting archaeology: archaeology and museums. *annual review of anthropology*. Access provided by University of Missouri – Columbia. Volume 39, 293-308. https://www.researchgate.net/publication/228173442_Exhibiting_Archaeology_Archaeology_and_Museums adresinden erişilmiştir.
- Biggs, J. & Tang, C. (2007). *Using constructive alignment in outcomes-based teaching and learning teaching for quality learning at university* (3rd ed). Open University Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Dean, D. (2002). *Museum exhibition: theory and practice*. Routledge.
- Dewey, J. (2004). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. Aakar Books.
- Erdman, K. M. (Ed.). (2019). *Public engagement and education: developing and fostering stewardship for an archaeological future* (1st ed.). Berghahn Books.
- Falk, J. H. & Dierking L. D. (1992). Redefining the museum experience: the interactive experience model. *Visitor Studies*, 4(1), 173-176.
- Falk, J. H. & Dierking, L. D. (1998). Understanding free-choice learning: a review of the research and its application to museum web sites. In *Museums and the Web*, Vol. 98.
- Falk, J. H. & Dierking L. D. (2000). *Learning from museums: visitor experiences and the making of meaning*. AltaMira Press.
- Falk, J. H. & Dierking, L. D. (2011). *The museum experience* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315417899>
- Fosnot, T. C. (2005) *Constructivism revisited: implications and reflection*. In Twomey Fosnot, C. (Ed.) *Constructivism theory, perspective and practice*. Teachers College Press, 276–291.
- Hein, G. (1995) Evaluating teaching and learning in museums. In Hooper-Greenhill, E. (Ed.) *Museum, Media, Message*. Routledge.
- Hein, G. E. (2001). *The challenge and significance of constructivism*. *Hands On*, 35-42.
- Hohenstein, J., & Moussouri, T. (2018). *Museum learning: theory and research as tools for enhancing practice*. Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1994) *Museums and their visitors*. Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1999a). *Müze ve galeri eğitimi*. Evren, M. Ö., & Kapçı, E. G. (Çev.) Ankara Üniversitesi.
- Hooper-Greenhill, E. (Ed.). (1999b). *The educational role of the museum* (2nd ed.) Routledge, Print. Leicester Readers in Museum Studies.
- Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education: purpose, pedagogy, performance*. Routledge.

- İlhan, A. Ç. vd. (2019). *Müze eğitimi kitabı*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
- Jeffery-Clay, K. R. (1998). Constructivism in museums: how museums create meaningful learning environments. *Journal of Museum Education*, 23(1), 3-7, DOI: 10.1080/10598650.1998.11510362
- Joyce, R. A. (2003). Working in museums as an archaeological anthropologist. *Archeological Papers of the American Anthropological Association*, 13(1), 99-109.
- Korkmaz, H. (2021). Troya Müzesi elektronik ziyaretçi yorumlarının hizmet özellikleri, memnuniyet ve tavsiye açısından incelenmesi. *Gastroia: Gastronomi ve Seyahat Araştırmaları Dergisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Merriman, N. (1991). *Beyond the glass case. the past, the heritage and the public in Britain*. Leicester University Press.
- Merriman, N. & Swain, H. (1999). Archaeological archives: serving the public interest?. *European Journal of Archaeology*, 2(2), 249-267.
- Merriman, N. (2004). Involving the public in museum archaeology. In *Public Archaeology*. Routledge.
- Molyneaux, B. L. (1994) Introduction: the represented past in stone. P. G. and Molyneaux, B. L. (Ed.) In *The Presented Past Heritage, Museums And Education*. Routledge.
- Moser, S. (2010). The devil is in the detail: museum displays and the ceation of knowledge. *Museum Anthropology*, 33(1), John Wiley & Sons, 22-32
- Moyer, T. S. (2007). *Learning through visitors: exhibits as a tool for encouraging civic engagement through archaeology in archaeology as a tool of civic engagement*. (Ed. Barbara J. Little and Paul A. Shackel). AltaMira Press.
- Owen, J., (1996). *Making histories from archaeology in making histories in museums*. (Ed. Gaynor Kavanagh). Leicester University Press.
- Papadimitriou, P.-A. (2012). *Educational programs in archaeological museums*. MA Thesis, University of Leiden.
- Pearce, S. M. (2012). Thinking about things. In *Interpreting Objects and Collection* (pp. 125-132). Routledge.
- Roberts, L. C. (1997). *From knowledge to narrative: educators and the changing museum*. Smithsonian Institute Press.
- Schadla-Hall, T. (1999). *Editorial: public archaeology*, *European Journal of Archaeology*, 2(2), 147-158.
- Stocking, Jr., G.W., ed., (1988). *Objects and others: essays on museums and material culture*. The University of Wisconsin Press.
- Stone, P. G. (1994) Introduction: a framework for discussion in stone. P. G. and Molyneaux, B. L. (Ed.) *The Presented Past Heritage, Museums and Education*. Routledge.
- Trigger, B. G. 2006 (1989). *A history of archaeological thought*. (2nd ed.) Cambridge University Press. (pp, 1-38).
- Yıldırım A. & Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Opinions of Social Studies Teacher Candidates on Value Acquisition in Virtual Museums*

Esra Sevi

Kütahya Dumlupınar University

Hafize Er Türküresin

Kütahya Dumlupınar University

ABSTRACT

In this study, it was aimed to evaluate the opinions of social studies teacher candidates regarding the value acquisition of virtual museum use in social studies teaching. The research was designed as a mixed method. In the qualitative stage of the research, it was structured with a phenomenology pattern. In the quantitative dimension, a single group pretest-posttest weak experimental design was used. The study group of the research consists of twenty-two students in the department of social studies teaching at Kütahya Dumlupınar University. The research was repeated on a single group. The data of the research were collected using the "Virtual Museum Virtual Tour Satisfaction Scale" adapted into Turkish by Teker and Özer (2016). In addition to the scale used, semi-structured interview questions were prepared and interviews were conducted with the teacher candidates. Wilcoxon Signed Ranks test, one of the descriptive statistics, was used in the analysis of the obtained data. The data obtained in the qualitative part of the research were analyzed by descriptive analysis method. According to the results of the analysis, the opinions of the pre-service teachers regarding the use of virtual museums showed a significant positive increase as a result of the activities. Opinions of social studies teacher candidates are grouped under two themes: "Virtual Museum Application in terms of Values Gained" and "Elements Affecting Value Transfer in Virtual Museums". Sub-themes under "Virtual Museum Application in Terms of the Values It Gains" were found as "Patriotism", "Scientificness", "Independence", "Aesthetics" and "Sensitivity". "Factors Affecting Value Transfer in Virtual Museums", on the other hand, is divided into two sub-themes as "Positive Elements" and "Negative Elements". According to the social studies teacher candidates, the virtual museum application can change the value perceptions of the students positively, and the values that are believed to have the most impact are patriotism, scientificity, independence, aesthetics and sensitivity, respectively.

Keywords: Social studies, teacher candidates, values education, virtual museum

Type: Research

Article History

Received: 29.08.2023

Accepted: 29.10.2023

Published: 29.10.2023

Corresponding Author:

Hafize Er TÜRKÜRESİN

SCREENED BY

Suggested Citation

Sevi, E. & Er Türküresin, H. (2023). Opinions of social studies teacher candidates on value acquisition in virtual museums. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 16-33. <https://doi.org/10.51637/jimusemed.1351676>

About The Authors

Esra Sevi completed her master's degree in Social Studies Education at Kütahya Dumlupınar University, Institute of Educational Sciences. E-mail: sevi.esra06@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-6005-9213>

Hafize Er Türküresin is an Associate Professor at Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Education, Department of Social Studies Education. E-mail: hafize.er@dpu.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-2146-0036>

*This study was produced from the master's thesis by the first author under the supervision of the second author.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerde Değer Kazanımına İlişkin Görüşleri*

Esra Sevi

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Hafize Er Türküresin

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ÖZ

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretiminde sanal müze kullanımının değer kazanımına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada karma araştırma yöntemlerinden biri olan açılımlı sıralı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında ön test-son test zayıf deneysel desen; nitel kısmında ise olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kütahya Dumlupınar Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde bulunan yirmi iki üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Teker ve Özer (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan "Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistiklerden Wilcoxon İşaretili Sıralar testinden yararlanılmıştır. Araştırmanın nitel bölümünde elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşleri yapılan etkinlikler sonucunda anlamlı düzeyde olumlu bir yönde artış göstermiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri "Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması" ve "Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar" olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. "Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması" altında bulunan alt temalar "Vatanseverlik", "Bilimsellik", "Bağımsızlık", "Estetik" ve "Duyarlılık" olarak bulunmuştur. "Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar" ise kendi içinde "Olumlu Nitelikteki Unsurlar" ve "Olumsuz Nitelikteki Unsurlar" olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre sanal müze uygulaması öğrencilerin değer algılarını olumlu yönde değiştirebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretmen adayı, değerler eğitimi, sanal müze

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 29.08.2023

Kabul: 29.10.2023

Yayınlanma: 29.10.2023

Sorumlu Yazar:

Hafize Er TÜRKÜRESİN

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Sevi, E. & Er Türküresin, H. (2023). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerde değer kazanımına ilişkin görüşleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 16-33. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1351676>

Yazarlar Hakkında

Esra Sevi Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında yüksek lisans yapmıştır. E-mail: seviaesra06@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0001-6005-9213>

Hafize Er Türküresin Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD'nde doçent olarak görev yapmaktadır. E-mail: hafize.er@dpu.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-2146-0036>

*Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The development of technology day by day has affected many areas as well as the values that individuals have. Today, technology both affects societies and is affected by society. Values that hold societies together and are important in the way of becoming a nation are necessary for the continuity of a country. For this reason, the values adopted by individuals can be developed and changed in a positive way by using technology.

Virtual museums are one of the applications that can teach values by using technology in education. Virtual museums, which have existed in non-formal education for a long time, have also started to be used in formal education. Thanks to the development it has shown and the economic ease of accessibility, the areas where virtual museums are used have diversified day by day and their benefits in education have been revealed. For this reason, in the research, it was tried to determine the opinions of social studies teacher candidates about teaching values through virtual museums.

There are various studies carried out at different levels and disciplines on virtual museums, which are among the materials that can be used for social studies courses (Ata, 2002; Ay & Fidan, 2014; Cinar, Utkugun & Gazel, 2021; Demirboga, 2010; Demirci, 2009; Demircioglu & Tokdemir, 2008; Ermis, 2010; Filiz, 2010; Saglamgoncu, 2023; Sudor, 2006; Utku, 2008). Apart from different disciplines, there are many studies on the use of virtual museums in social studies courses (Aktas, Yilmaz & Ibrahimoglu, 20221; Aladag, Akkaya & Sengoz, 2014; Altinbay and Gumus, 2020; Bouck, Courtad, Heutsche, Okolo & Englert, 2009; Cinar, Utkugun & Gazel, 2021; Ciftci, Onal & Yazici, 2016; Er & Yilmaz, 2020; Ismael & Al-Abdullatif, 2016; Ilhan, Tokmak & Aktas, 2021; Kafadar, 2020; Peker, 2014; Turgut, 2015; Yildirim & Tahiroglu, 2012). When these studies are examined in general, teacher and student opinions, etc. regarding the use of virtual museums in social studies teaching. It seems that there are issues. The number of studies on value education with virtual museums is quite limited (Meir Khanovna et al., 2022).

In this study, it was aimed to evaluate the opinions of social studies teacher candidates regarding the value acquisition of virtual museum use in social studies teaching. The research was designed as a mixed method. In the qualitative stage of the research, it was structured with a phenomenology pattern. In the quantitative dimension, a single group pretest-posttest weak experimental design was used. The study group of the research consists of twenty-two students in the social studies teaching department of Kütahya Dumlupinar University. The criterion sampling method, which is one of the purposeful sampling methods, was used in the research. The criteria determined in the sample selection in the study; to be a social studies teacher candidate and to participate in virtual museum training.

The research was repeated on a single group. The data of the research were collected using the "Virtual Museum Virtual Tour Satisfaction Scale", developed by D'Alba (2012) and adapted to Turkish by Teker and Ozer in 2016. In addition to the scale used,

semi-structured interview questions were prepared and interviews were conducted with the social studies teacher candidates. The Cronbach's alpha value was calculated as 0.842 to measure the reliability of the scale, which was developed in a 6-point Likert type. This value is considered to be a good internal consistency. According to the results obtained, it can be said that the scale is quite valid and reliable. Wilcoxon Signed Ranks test, one of the descriptive statistics, was used in the analysis of the obtained data. The data obtained in the qualitative part of the research were analyzed by descriptive analysis method. According to the results of the analysis, the opinions of the pre-service teachers regarding the use of virtual museums showed a significant positive increase as a result of the activities.

Opinions of social studies teacher candidates are grouped under two themes: "Virtual Museum Application in terms of Values Gained" and "Elements Affecting Value Transfer in Virtual Museums". Sub-themes under "Virtual Museum Application in Terms of the Values It Gains" were found as "Patriotism", "Scientificness", "Independence", "Aesthetics" and "Sensitivity". "Factors Affecting Value Transfer in Virtual Museums", on the other hand, is divided into two sub-themes as "Positive Elements" and "Negative Elements". According to the social studies teacher candidates, the virtual museum application can change the value perceptions of the students positively. The values that are believed to have the most impact are patriotism, scientificity, independence, aesthetics and sensitivity, respectively. In line with the results, it is an undeniable reality that virtual museums will provide great gains in terms of teaching and value acquisition of social studies course and make significant contributions to the learning process.

GİRİŞ

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler birçok alanı etkilediği gibi eğitimde de birtakım değişikliklere neden olmuştur. Bu değişimlerden biri öğrenim yaklaşımlarının farklılaşmasıdır. Özellikle teknolojinin eğitime yansması ve küreselleşmeyle birlikte bireylerden beklenen nitelikler değişmiştir. Bu niteliklere uygun bireyler yetiştirmek için öğrenme anlayışı değişmiş ve yapılandırmacı eğitime geçilmiştir (Hesapçioğlu, 2001).

Yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte dünyada yaşanan gelişme ve değişmelerin eğitime aktarılması amaçlanmıştır (Topkaya, Toyoğlu, Çalışkan, Yurtbekler ve Ertaş, 2022; Şahan, 2002). Bu amaç doğrultusunda eğitim alanında birçok yenilik gerçekleşmiştir. Yapılandırmacı anlayış, öğrenme ortamında öğretmenin nasıl öğreteceği ile öğrencinin nasıl öğreneceği arasındaki dinamik bir ilişki olarak görülebilir (Gürbüz, 2010). Bu kuramın en önemli özelliği "*Bilen, gerçeği kendi yaşantılarına ve çevreyle etkileşimine dayalı olarak yaratır*" anlayışıdır. Yapılandırmacılıkta öğrenme daha çok anlam oluşturma çabası olarak nitelendirilmektedir (Arslan, 2001, s. 3; Yıldırım Yakar, 2023). Yapılandırmacı öğrenme, öğrencinin bilgiyi kendi yaşantısı ve çevresi yoluyla inşa etmesi olayıdır. Nitekim bilginin işlevsel olarak kullanılabilmesi için öğrencinin öğrendiklerini kendi

yaşamı boyunca uygulaması beklenir. Bu doğrultuda çevre ve yaşantı temeliyle oluşturulan bilgi daha kalıcı olacaktır.

Çevre ile etkileşim sonucu oluşan bilginin değerli görülmesiyle birlikte öğrenme ortamları da çeşitlilik kazanmıştır (Saraç, 2017). Bu kapsamda öncelikle okul ve sınıf içi olarak görülen öğrenme ortamları, okul dışı ortamları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Şimşek, 2016). Okul dışı öğrenme, sınıf dışında toplum ve doğal çevre gibi değişik ortamlarda çalışılmasını öngören çok boyutlu öğrenme etkinliklerini içeren bir süreçtir (Bunting, 2006). Okul dışı öğrenme ortamı, öğrencilerin okulda öğrendiklerini pekiştiren, öğrenilen teorik bilgilerin gerçek yaşamla ilişkili olduğunu gösteren öğrenme ortamlarıdır (Kubat, 2018). Teorik bilginin yaşamla beraber pratiğe dönüşmesini sağlayan ortamlar bazı disiplinler için daha kolay ve pratiktir. Bu disiplinlerden biri de konusu hayatın içinden olan sosyal bilgilerdir.

Sosyal bilgiler; tarih, coğrafya, felsefe, psikoloji gibi birçok disiplinin bulgularını ve içeriklerini belli amaçla entegre etmeye çalışan disiplinlerarası bir alandır (Barth, 1991). Bu özelliği sebebiyle sosyal bilgiler, içerik ve öğretiler yönünden zengindir. Birçok disiplinden beslenen sosyal bilgiler beslediği disiplinlerin değer yargularını da bünyesinde taşımaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretiminde çok çeşitli değer ve değer aktarımı örneklerine rastlamak mümkün olabilmektedir. Sosyal bilgiler dersi için değer eğitimi iki yönlü olarak değerlendirilebilir. Birincisi öğrenciler için kişisel ve toplumsal olarak değerleri açıklama fırsatı yaratma; ikinci ise bu fırsatı deneyimleme olanağı sağlamadır (Naylor ve Diem, 1987). Yani sosyal bilgilerde değerler eğitiminin hem bireysel hem toplumsal yönleri bulunmaktadır (Çelikkaya ve Filoğlu, 2014). Değerler eğitimi toplumların doğru inşası için önemlidir (Tümer ve Akman, 2021). Bu sebeple yerinde ve zamanında yapılmayan veya yanlış yapılan değerler eğitiminin olumsuz sonuçlara yol açtığı söylenebilir.

Nitekim günümüzde kişilerin sergilediği yanlış davranışlar, tutum veya inançlar küçük yaşlarda etkili bir değer eğitimi almamalarının sonucunda oluşur (Dilmaç, 1999). Bu sebeple her bireyin uygun değerlerle yetiştirilmesi hedeflenmelidir (Cihan, 2014). Hemen hemen her zaman önemli olan değerler eğitimi, değişen ve gelişen dünya ile birlikte daha kritik bir konuma gelmiştir (Aral, 2008). Günümüzde bu gereklilik bilinenek 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılmak istenen değerler resmi programdaki yerini almıştır (Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2018).

Belirlenen değerlerin öğrencilere kazandırılmasında en etkili yollardan biri yaşantı yoluyla öğrenmedir (Sarı, 2005). Öğrenme ortamlarının çeşitliliği konusunda avantajlı olan sosyal bilgiler, teorik bilgisinin yaşamın içinden oluşmasıyla diğer disiplinlerden ayrılır. Sosyal bilgiler konusu tamamen insan olan ve insan eylemlerini konu edinen bir derstir (Keçe ve Meray, 2011). Sosyal bilgiler dersi içeriği insanla ve günlük hayatla doğrudan ilişkili olduğundan sınıf dışı öğrenmeye uygundur (Gedik, 2010). Bu sebeple değer eğitimi sınıf dışı uygulamalardan yararlanılabilir ve bu uygulamalardan biri de sanal müzelerdir.

Sanal müzeler, kullanım açısından pratik olan ve görsel olarak öğrenciye somut tecrübeler edinebilme imkânı sağlayan bir öğretim materyali olarak değerlendirilebilir. Somut tecrübeler, öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlama yönünden etkilidir (Meydan, 2014). Değerler eğitiminde yaşanan önemli sorunlardan biri değerlerin soyut olması nedeniyle yeterince anlaşılması ve somutlaştırılmamasıdır (Aktepe, Keser ve Şeref, 2020). Doğru şekilde planlanan bir sanal müze uygulamasıyla birçok değer somutlaştırılarak öğrencilere etkili ve kolay şekilde öğretilir.

Sosyal bilgiler dersi için kullanılacak materyaller arasına giren sanal müzelerle yönelik farklı kademelerde ve disiplinlerle yürütülen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Ata, 2002; Ay ve Fidan, 2014; Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021; Demirboğa, 2010; Demirci, 2009; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008; Ermiş, 2010; Filiz, 2010; Sağlamgöncü, 2023; Südor, 2006; Utku, 2008). Farklı disiplinlerin dışında sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanıma ilişkin çok sayıda çalışma vardır (Aktaş, Yılmaz ve İbrahimoglu, 2022; Aladağ, Akkaya ve Şengöz, 2014; Altınbay ve Gümüş, 2020; Bouck, Courtad, Heutsche, Okolo ve Englert, 2009; Çınar, Utkugün ve Gazel, 2021; Çiftçi, Önal ve Yazıcı, 2016; Er ve Yılmaz, 2020; Ismael ve Al-Abdullatif, 2016; İlhan, Tokmak ve Aktaş, 2021; Kafadar, 2020; Peker, 2014; Turgut, 2015; Yıldırım ve Tahiroğlu, 2012). Bu çalışmalar genel olarak incelendiğinde sosyal bilgiler öğretiminde sanal müze kullanımına ilişkin öğretmen, öğrenci görüşleri vb. konularda olduğu görülmektedir. Sanal müzelerle değer eğitime ilişkin çalışma sayısı ise oldukça sınırlıdır (Meirkhanovna vd, 2022). Bu sebeple araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerde değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen alt problemler aşağıda verilmiştir.

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve uygulama sonrası sanal müze uygulamasına yönelik görüşleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze uygulamasının değerler eğitimine etkisi konusundaki görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze uygulaması kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerde değer kazanımına ilişkin görüşlerinin incelendiği bu araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel araştırma yönteminin birlikte kullanılıp verilerin toplanması, analiz edilmesi sonucunda nitel ve nicel yöntemlerin güçlü yanlarının birbirlerini destekler nitelikte kullanıldığı kapsamlı çalışmaları içerir (Creswell, 2012; Fırat, vd., 2014). Karma araştırma yöntemlerinden biri olan açılımlayıcı sıralı desenin kullanıldığı bu araştırmada ilk olarak nicel veriler toplanmış ve sonrasında nitel veriler toplanıp analiz edilmiştir. Açılımlayıcı sıralı desen nicel verilerin toplanması ve analizi, nitel verilerin toplanması ve analizi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır (Creswell ve Clark, 2015; Karasar, 2010).

Araştırmanın nicel araştırma basamağında “tek grup ön test-son test zayıf deneysel desen” kullanılmıştır. Bu desende katılımcıların bağımlı değişkene karşı ölçümlerini başlangıçta ön test; sürecin sonunda ise son test olarak uygulanarak belirlenmiştir. Ayrıca ön test ve son test için belirlenen aynı ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma için yürütülen deneysel süreç çizelge Tablo 1’de gösterilmiştir (Büyüköztürk, vd., 2010).

Tablo 1.

Tek grup ön test-son test deneysel desen

Grup	Öntest	İşlem	Sontest
G	O ₁	X	O ₂

G: Katılımcı

O₁: Çalışma grubuna eğitim öncesi uygulanan sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeği (SMSTMÖ).

X: SMSTMÖ süreci

O₂: Çalışma grubuna eğitim sonrası SMSTMÖ ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları yönlendirilmiştir.

Tablo 1’de gösterildiği gibi katılımcılara ön ölçüm olarak Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ) uygulanmıştır. Deneysel işlem için katılımcılar eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmen adayları olarak belirlenmiştir. Eğitim sürecinden önce bir ön test uygulanmıştır. Eğitim sürecinde öğretim materyali olarak sunum ve çeşitli sanal müze uygulamaları kullanılmıştır. Eğitim sonunda katılımcılara son ölçüm olarak SMSTMÖ ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Araştırma süreci Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma süreci

Şekil 1’de araştırma süreci aşamalar halinde gösterilmiştir. Sırasıyla alan yazın taramasının ardından uygun çalışma grubu belirlenmiştir. Veri toplama araçlarının tespitinin ardından uzman görüşleri alınarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Veri araçları ile ayrıntılı bilgi “Veri Toplama Araç ve Teknikleri” bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu aşama sonrasında eğitimde uygulanması için uygun sunum oluşturulup sanal müzelere karar verilmiştir. Bu aşama sonunda deneysel araştırma gerçekleştirilmiştir. Ön test ve son test uygulanmasının sonunda elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar raporlaştırılıp süreç tamamlanmıştır.

Araştırmada nicel veriler toplanıp analiz edildikten araştırmanın nitel bölümüne geçilmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları verilen eğitim bittikten sonra katılımcılara uygun olan zamanlarda uygulanmıştır.

Örneklem

Araştırma verileri 2022-2023 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Kütahya Dumlupınar Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde okuyan üçüncü sınıf öğretmen adaylarından toplanmıştır. Araştırmada katılımcılar araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumun seçilmesi ve derinlemesine araştırmayı sağlayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi, belli özellikleri veya ölçütleri sağlayan katılımcıları kapsamaktadır (Başaran, 2019). Çalışmada örnekleme seçiminde belirlenen ölçütler; sosyal bilgiler öğretmen adayı olmak, değerler eğitimi hakkında bilgisi olmak ve sanal müze eğitimine katılmak olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Çalışma grubundaki öğretmen adaylarının demografik bilgilerinin dağılımı

	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	15	68,2
	Erkek	7	31,8
Yaş	18-20 yaş	9	40,9
	21-23 yaş	13	59,1

Tablo 2’ye göre katılımcıların yarısından fazlası kadındır ve yaşları 21-23 yaş arasında değişkenlik göstermektedir.

Araştırmaya başlamadan önce katılımcılardan edinilecek birtakım bilgiler ile ilgili çeşitli kişi ve kurumlardan izin alınması gerekmektedir (Creswell, 2012). Bu doğrultuda araştırmaya başlanmadan önce Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından (07.04.2023-141) gerekli izin alınmıştır. Zayıf deneysel desen olarak gerçekleştirilen çalışmada katılımcı temelinde grup eşleştirme yoktur (Büyüköztürk, vd., 2010). Bu sebeple çalışma tek grup olarak planlanmış, kontrol grubu olarak ayrı bir grup oluşturulmamıştır. Tek olarak belirlenen çalışma 22 gönüllü öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma için yürütülen

deneysel uygulamaya ilişkin çalışma grubu Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.
Deneysel uygulamaya ilişkin çalışma grubu simgesel gösterimi

Uygulama	SMSTMÖ'ye Katılan Öğretmen Adayı Sayısı	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları
Ön test	22	22
Sanal Müze Eğitimi ve Etkinlikleri	22	22
Son test	22	22

Örnekleme, evreni temsil etme açısından yeterli ve asgari düzeydedir. Ayrıca kolay ulaşılan ve araştırmaya katılmak isteyen (gönüllü) bireyler üzerinden uygulanmıştır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Çalışmada araştırma öncesinde ön test ve sonrasında son test olarak öğretmen adaylarına yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve SMSTMÖ uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Karma desen olarak tasarlanan araştırmada iki ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlardan birincisi öğretmen adaylarının sanal müzeler hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ) uygulama öncesinde ön test, uygulama sonrasında son test olarak kullanılmıştır. SMSTMÖ'nden elde edilen ön test ve son test verileri arasındaki anlamlı farklılığa bakılmıştır.

Araştırmada kullanılan ikinci veri toplama aracı araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bu form aracılığıyla çalışma grubuna sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşleri sorulmuş ve çalışma grubundan eğitim sürecini değerlendirilmesi istenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirliklerine ilişkin bilgiler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ)

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının uygulama öncesi ve uygulama sonrasında sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşlerini belirlemek ve iki tutum düzeyi arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için, D'Alba (2012) tarafından geliştirilen 2016 yılında Teker ve Özer tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği" kullanılmıştır. Teker ve Özer (2016) tarafından Türkiye'de sanal müzelerle ilgili memnuniyet ölçeği bulunmamasından hareketle ölçek Türk diline ve kültürüne uyarlanmıştır. SMSTM Ölçeği, 6'lı likert tipi bir ölçektir. Derecelendirme, "Kesinlikle Katılıyorum", "Orta Derecede Katılıyorum", "Biraz Katılıyorum", "Biraz Katılmıyorum", "Orta Derecede Katılmıyorum", "Kesinlikle Katılmıyorum" seçeneklerini içermektedir. 21 maddeden oluşan ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla ölçek maddesinin yaklaşık on katı olan 219 öğrenciye ulaşılmıştır. Aynı niteliği ölçen maddelerin ölçekten atılması için madde toplam puan korelasyonu hesaplanmıştır. Ölçekteki 3 maddenin faktör yük

değeri .30'dan küçük olduğu için çıkarılmıştır. Daha sonra söz konusu 3 maddenin varyansının yüksek olması sebebiyle maddelerin ölçekten çıkarılmamasına karar verilmiştir. Ölçeğin uyarlanması nedeniyle modifikasyon önerileri incelenmiş ve 2 maddenin modifikasyon önerisi bulunduğu belirlenmiştir. Bu iki maddenin ölçeğe katkı sağlamayacağı düşünülerek ölçekten çıkarılmıştır. Faktör analizi sonucuna göre, SMSTM ölçeği (Sanal Ortam Memnuniyeti, Sanal Ortamın Kullanılabilirliği) 19 madde ve iki faktör olacak şekilde tasarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini ölçmek için ise Cronbach alfa değeri 0,842 olarak hesaplanmıştır. Bu değer iyi bir iç tutarlılık olarak kabul edilmektedir. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin oldukça geçerli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

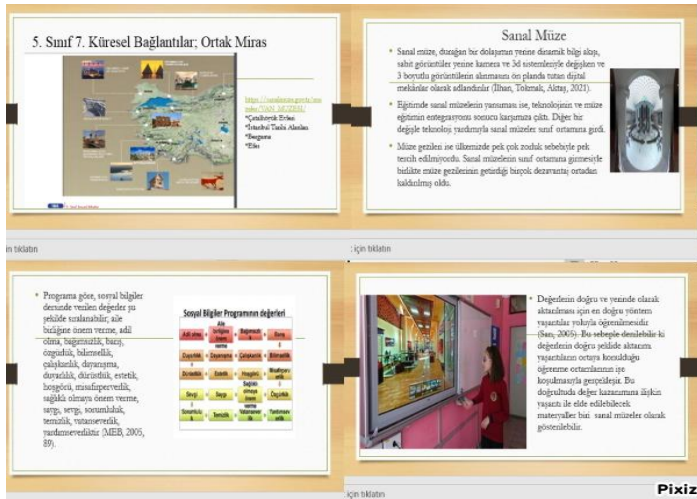
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada çalışma grubundan sanal müzelerin değer kazanımına ilişkin görüşleri sorularak eğitim sürecini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirme için araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce ilgili alan yazın taraması yapılmış ve iki alan uzmanının görüşleri doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Nitel verilerin analizi sürecinde Miles & Huberman (1994) tarafından geliştirilen güvenilirlik formülü [Güvenirlik= Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] kullanılmış ve araştırmacılar arasındaki uyum %92 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç ulaşılan sonuçların güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve 11 ilimizi etkileyen deprem afeti nedeniyle 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde eğitim uzaktan eğitim yoluyla yürütüldüğü için öğretmen adaylarıyla yüz yüze görüşme yapılamamıştır. Öğretmen adaylarıyla görüşme yapılmadan önce araştırmacı tarafından 2 ders saati sanal tur uygulaması hakkında bilgi verilmiş ve daha sonra 2 ders saati uygulamalı bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Sanal müze uygulamasının kullanıldığı bu etkinlikte Edirne Sağlık Müzesi, Çanakkale Destan Tanıtım Merkezi, Samsun Gazi Müzesi, Çanakkale Anadolu Hamidiye Tabyası, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Odunpazarı Modern Müze, Çanakkale Mehmetçik Şehitler Abidesi, Van Müzesi, Çatalhöyük evleri, Üçüncü Ahmed Çeşmesi, 15 Temmuz Hafıza Müzesi öğretmen adaylarına tanıtılmıştır. Sanal müze uygulamasının yapılacağı müzeler belirlenmeden önce ders kitaplarındaki kazanımlar incelenmiş ve bu kazanımlar doğrultusunda ziyaret edilecek müzelere karar verilmiştir. Etkinlik bitiminde öğretmen adaylarına merak ettikleri müzeleri sanal müze, sanal tur uygulamasıyla gezmeleri ve oradaki eserleri incelemeleri istenmiştir. Yapılan etkinlikler tamamlandıktan sonra hazırlanan sorular uygulamaya katılan 22 sosyal bilgiler öğretmen adayına farklı günlerde bireysel olarak Google Meet üzerinden sorulmuş ve yapılan görüşmeler 10-20 dakika arasında değişkenlik göstermiştir.

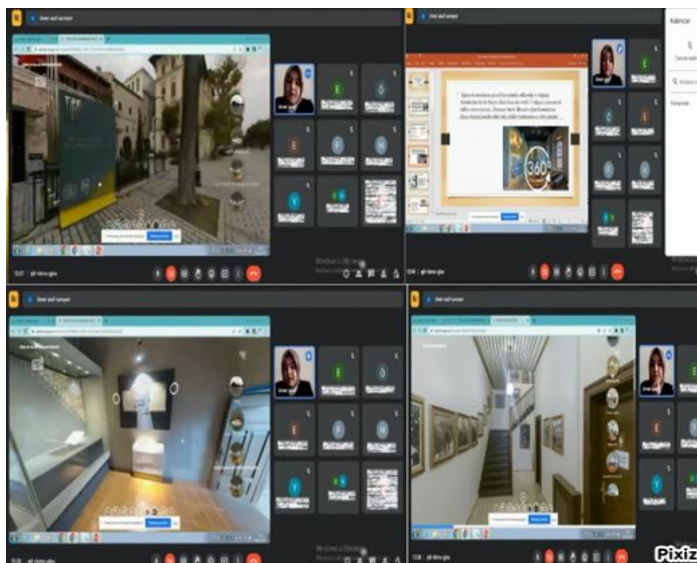
Katılımcı Eğitiminde Sunum ve Uygulama

Yapılan deneysel çalışmada araştırmacı süreç içerisinde yer almıştır. Araştırmacı sanal müzelerin tanıtımı için ön testin yapılmasından sonra süreci kendi yönlendirmiştir. Ayrıca süreç üzerinde yaşanacak aksaklıklara müdahaleyi araştırmacı en aza indirerek deneysel yapının korunmasına yardımcı olmuştur. Araştırma sürecini yönlendirecek olan eğitimde kullanılan sunum, uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Sunumda sanal müzenin tanımı, dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi, avantajları ve dezavantajları konularına değinilmiştir. Sanal müzeler hakkında bilgilendirmede bulunulduktan sonra sanal müzelerde değerler eğitimine ilişkin örnekler verilmiştir. Sunumun sonunda değerler eğitimi ile ilgili sosyal bilgiler kazanımları ve ders içeriklerine uygun sanal müzeler tanıtılmıştır. Ön test sonrası kullanılan sunum örnekleri Görsel 1'de gösterilmiştir.

Görsel 1. Uygulamaya ait sunum görselleri

Uygulanan sanal müzeye ait görseller Görsel 2'de gösterilmiştir.

Görsel 2. Uygulamaya Ait Görseller

Sunumda tanıtılan sanal müze örneklerine Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, ders kitapları ve ilgili literatür tarandıktan sonra karar verilmiştir. Sıralanan ve uygun görülen sanal müze örnekleri alan uzmanı tarafından incelenmiş, örnekler üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve son halini almıştır. Sanal müzelerin seçiminde kullanılan bir ölçüt ise okullarda kullanılan ders kitaplarıdır. Uygulamada kullanılan bazı eserler, nesnelere, olaylar ve içerikler ders kitaplarında bulunan örneklerden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu örneklerden bazıları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Başvurulan kitaplara ait bilgiler

İncelenen Ders Kitabı	Öğrenme Alanı/Konu	Kitap örnek sayfa
Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı	Kültür ve Miras; (Değişen Dünya Değişen Osmanlı)	
Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı	Bilim Teknoloji ve Toplum (Bilimin Öncüleri)	
Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı	Etkin Vatandaş (Hâkimiyet Milletindir)	

Sosyal Bilgiler 7.Sınıf Ders Kitabı

Etkin Vatandaş (Hâkimiyet Milletindir)

Sosyal
Bilgiler
5.Sınıf
Ders
Kitabı

Kültür
(Ülkem Kültürüm
ve Tarihim)

Miras

Sanal müzeler belirlenirken kazandırılmaya çalışılan değerlerle ilgili sanal müze uygulaması olup olmadığı araştırılmış ve dersin konusuna, öğrencinin seviyesine uygun sanal müze uygulamaları listelenmiştir. Listelenen bu uygulamalar sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman olan iki öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş ve onayı alınmıştır. Gerekli inceleme ve uzman görüşleri sonrasında uygulamaya ait bazı sanal müze örnekleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.
Uygulamada kullanılan örnek müzeler

İncelenen Sanal Müze	Sanal Müze Görselleri
Türk ve İslam Eserleri Sanal Müzesi	
Çatalhöyük Sanal Örenyeri	
Samsun Gazi Sanal Müzesi	
Çanakkale Hamidiye Tabyası Sanal Müzesi	

Katılımcı eğitiminde kullanılan sanal müze örnekleri uygulama sırasında ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. Sanal müzeye özgü tarihçe ve eser incelemesinin yanında katılımcılara sanal müze kullanımı ile ilgili teknik bilgilerde verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada kullanılan veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Kütahya ili Dumlupınar Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören üçüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin oluşturduğu dört ders saati ve kişisel görüşme ile araştırmacı tarafından toplanmıştır. Veri toplama araçları uygulanmadan önce öğrencilerle kısa bir şekilde tanışılmış, onlara araştırma ve veri toplama araçları hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve kişisel verilerin izinsiz şekilde kimseye paylaşılmayacağı taahhüt edilmiştir. Bu süreçte öğrencilere ön-test ve son-test olarak Teker ve Özer (2016) tarafından geliştirilen Sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeği (SMSTMÖ) ve araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları uygulanmıştır. Öğretmen adaylarından verilerin toplanma süreci iki aşamada tamamlanmıştır. İlk aşamada, uygulamaya başlanmadan önce SMSTMÖ ölçeği gruba uygulanmış ve veriler not edilmiştir. Ön-test verileri toplandıktan sonra, gruba sanal müze hakkında bilgi verilerek sanal müze uygulaması gerçekleştirilmiştir. Dört ders saati sonunda veri toplama sürecinin ikinci aşamasına geçilmiştir. Sürecin ikinci aşamasında ise, aynı öğretmen adaylarına aynı ölçek olan SMSTMÖ ölçeği son test olarak verilmiş ve veri toplama süreci tamamlanmıştır. Verilerin toplanması çevrimiçi olarak gerçekleşmiştir. Ölçeklerin tamamlanmasının ardından öğretmen adayına bireysel olarak çevrimiçi yapılan görüşmeler ile görüşler alınmıştır. Bu görüşmeler görüşme sonunda araştırmacı tarafından not edilmiş ve analizi yapılmıştır.

Araştırmada nicel verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiklerden ve verilerin dağılımı normallik varsayımını karşılamadığından Wilcoxon İşaretili Sıralar testinden yararlanılmıştır.

Araştırmada nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi araştırmacının farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için kullandıkları yöntemdir (Büyüköztürk, vd., 2010). Bu analiz için temel amaç bulguların özetlenmesi ve yorumlanarak sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda yapılan çalışma belirlenen temalar göre özetleme yorumlama yoluna gidilerek gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde nicel ve nitel verilerin çözümlenmesinden sonra ulaşılan bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müze Kullanımına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın birinci alt problemi “Sanal müze kullanımı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşlerini nasıl etkilemiştir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya cevap bulabilmek amacıyla öğretmen adaylarına sanal müze kullanımı öncesi ve sonrasında iki defa “Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği” uygulanmış ve puanlar arasındaki farklılaşma belirlenmeye çalışılmıştır. Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi sonuçları Tablo 6’daki gibidir.

Tablo 6.
Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşleri

Son test- Ön test	N	SSO	SST	Z	P
Negatif Sıralar	6 ^a	10,83	65,00	1,99	,046
Pozitif Sıralar	16 ^b	11,75	188,00		
Eşit	0 ^c				
Toplam	22				

Tablo 6’ya göre öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşlerini belirten ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($Z=1,99$, $p<0,05$). Fark puanlarının sıra ortalaması ve toplam puanları dikkate alındığında söz konusu farklılığın öğretmen adaylarının son test puanları lehine olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına ilişkin görüşleri yapılan etkinlikler sonucunda olumlu yönde değişmiştir denilebilir.

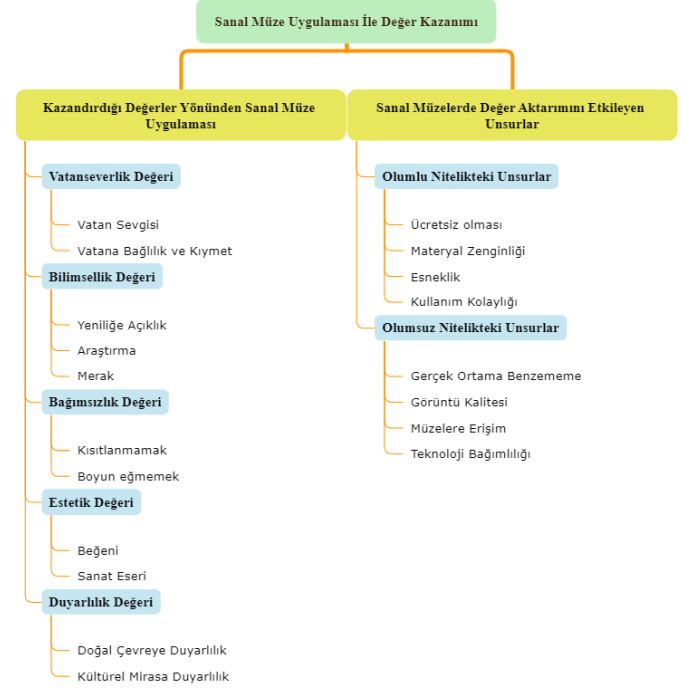
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerin Getirdiği Değerler Hakkındaki Görüşleri

Araştırmanın ikinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerin getirdiği değerlere ilişkin görüşleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Bu soruya cevap bulabilmek için öğretmen adaylarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve öğretmen adaylarının belirttiği değerler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenerek verilen cevaplar doğrultusunda frekansları içeren tablolar ve kelime bulutu halinde sunulmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının görüşlerini belirten alıntılara da yer verilmiştir.

Tablo 7.
Öğretmen adaylarının sanal müzelerden kazanılan değerlere ilişkin görüşleri

Değer	f
Vatanseverlik	11
Bilimsellik	8
Bağımsızlık	6
Estetik	6
Duyarlılık	5
Toplam	41

Tablo 7 sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzelerden kazanılan değerlere ilişkin görüşlerini göstermektedir. Buna göre öğretmen adayları sanal müze aracılığıyla en çok vatanseverlik değerinin ($f=11$) kazanılacağına inanmaktadır. Bunu bilimsellik ($f=8$), bağımsızlık ($f=6$), estetik ($f=6$) ve duyarlılık ($f=5$) değerleri izlemektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının belirttikleri değerleri gösteren temalar ve kodlar Şekil 4.’teki gibidir.

Şekil 4. Öğretmen Adaylarının Sanal Müzelerden Kazanılan Değerlere İlişkin Görüşleri

Şekil 4. sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzeler aracılığıyla kazanılacağı düşünülen değerleri göstermektedir. Öğretmen adaylarının görüşleri “Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması” ve “Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar” olmak üzere iki tema altında toplanmıştır. “Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması” altında bulunan alt temalar “Vatanseverlik”, “Bilimsellik”, “Bağımsızlık”, “Estetik” ve “Duyarlılık” olarak bulunmuştur. “Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar” ise kendi içinde “Olumlu Nitelikteki Unsurlar” ve “Olumsuz Nitelikteki Unsurlar” olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması

Bu tema altında bulunan alt temalar “Vatanseverlik”, “Bilimsellik”, “Bağımsızlık”, “Estetik” ve “Duyarlılık” olarak belirlenmiştir. Oluşturulan alt temalar altındaki kodlar kullanım sıklığına göre aşağıda verilmektedir.

Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerin analizi sonucunda sanal müzelerin en çok vatanseverlik değerinin ($f=11$) gelişimine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Vatanseverlik değeriyle ilişkili belirlenen alt tema ve kodlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Vatanseverlik değerine ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Vatanseverlik	Vatan Sevgisi	Ö1, Ö3, Ö5, Ö15, Ö17, Ö20, Ö21, Ö22
		Vatana Bağlılık ve Kıymet	Ö6, Ö7, Ö19

Tablo 8’e göre “Vatanseverlik” alt teması kendi içinde “Vatan Sevgisi” ve “Vatana Bağlılık ve Kıymet” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Öğretmen adayları, geçmiş savaflara ait eserlerin sanal müze aracılığıyla görülmesinin vatanseverlik değerini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının bu konudaki görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılar aşağıdaki gibidir.

Sanal müzeler aracılığıyla öğrencilerin değer algıları olumlu yönde değişebilir. Örneğin ben öğrencilerime Ankara Kurtuluş Savaşı Müzesi, Gelibolu Savaş Müzesi gibi müzeleri gezdirerek vatanseverlik değerlerini geliştirebilirim (Ö17).

Ö17’ye göre öğrencilerin geçmişin izlerine tanık olması onların vatanseverlik değer algılarını geliştirebilir. Ö21’de benzer şekilde düşüncelerini aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

Sanal müzelerin öğrencilerin öğrenimine katkı sağlayacağını düşünüyorum. Örneğin Çanakkale savaşımdan kalma kalıntıların olduğu bir müzede öğrencilere sanal tur yaptırarak bizler için canını feda eden askerlere saygı duymayı öğretip vatan sevgisi aşılayabiliriz (Ö21).

Katılımcılar savaş müzelerini görmenin öğrencilerin vatanseverlik değerini geliştireceğine inanmaktadır. Çünkü yaşanan bu savaflar geçmiş zamana ait olduğu için öğrencilerin zihinlerinde soyut yer kaplamakta dolayısıyla anlaşılması daha zor olmaktadır. Sanal müzeler aracılığıyla hem öğretilmek istenen bilgiler somutlaştırılmakta hem de değer öğretimi daha etkili olmaktadır. Ö22 bu konudaki düşüncesini aşağıdaki sözlerle açıklamaktadır.

Değerler soyut kavramlar olduğu için öğrenciler bu tür kavramları anlamada çoğu zaman zorluk çekerler bu nedenle soyut kavramların somutlaştırılması öğrenmeyi daha kalıcı kılar. Müzeler genelde bizden önce yaşamış insanlara, savaflara ait kalıntılar olduğu için öğrenciler bunu gördüklerinde vatanseverlikleri gelişebilir (Ö22).

On yedi, yirmi bir ve yirmi iki numaralı öğretmen adaylarının görüşlerinde olduğu gibi vatanseverlik genel olarak cephede savaşmak yani ülkesinin toprak bütünlüğünü sağlamak için canı pahasına girilen çabayı belirtmektedir.

Ö1 “Sanal müzeler genellikle Tarihle ilgilidir. Bence ilk olarak vatanseverlik değerinin gelişimi sağlar”, Ö15 “Geçmiş zamana ait kalıntıları görmek vatanın değerinin daha iyi anlaşılmasını sağlar”, Ö16 “Sanal müzeler aracılığıyla öğrencilere birçok tarihi mekân gösterilip öğrencilerin vatanseverlik değer algıları geliştirilebilir” sözleriyle sanal müzelerle vatanseverlik değerini ilişkilendirmişlerdir. Bir,

üç, beş, on beş ve on altı numaraları öğretmen adayları benzer olarak savaflara ait kalıntıları gösteren müzelerin öğrencilerin vatanseverlik algısını olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmektedir. Bunun dışında vatanın çıkarlarını koruyan ve onu ileriye taşımak için çaba gösteren kişiler de öğretmen adayları tarafından vatansever bireyler olarak adlandırılmaktadır. On dokuz numaralı öğretmen adayı bu konudaki görüşünü “...vatanını korumak ve geliştirmek için bir şeyler ortaya koyan insanlara ait kalıntıları görmek öğrencilerin vatanseverlik algısını geliştirir” sözleriyle ifade etmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılardan örnekler aşağıda sunulmuştur.

Tarihi bir müze içinde sadece kalıntılar bulunmaz. Bilim ve Teknoloji müzelerinde olduğu gibi geçmişte oluşturulan çeşitli icat ve eserlere de yer verilebilir. Öğrenciler bu buluş ve eserleri gördüklerine kendilerine olan güvenleri artabilir ve vatanlarına daha çok bağlılık duyabilirler (Ö6).

Ö6’ya göre geçmiş dönemlere ait icatları görmek öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırıp bilimsellik değerlerini olumlu yönde değiştirmektedir. Ö7 ise bu eserlerin hangi şartlar altında oluşturulduğunu görmenin de bilimsellik değerinin gelişimde etkisi olabileceğini ifade etmektedir. Çünkü zor şartlar altında bu eserler ortaya çıktıysa bilim ve teknolojinin oldukça ileri bir seviyede olduğu günümüzde daha ileri seviyede eserler ortaya çıkarılabilir. Ö7 bu konudaki düşüncesini aşağıdaki sözlerle ifade etmektedir.

Sanal müzeler sadece bir eserin geçmişinin anlatımından ibaret değildir. Bir mekânın ya da orada ortaya çıkan eserlerin ne şartlar altında oluşturulduğunu görmek önemlidir. Sadece o eserleri görmekle yetinmez aynı zamanda o ruhu hissetmeye çalışırsak vatanımızın kıymetini daha iyi anlamış oluruz (Ö7).

Ö7’nin de belirttiği gibi öğrenciler sanal müzeler aracılığıyla sadece çeşitli eserleri ve yerleri görmezler. Aynı zamanda o eserler oluşturulurken hâkim olan ruhu da hissedebilirler. Öğrencilerin kurmuş oldukları empati yeteneğiyle birlikte vatanın kıymeti daha iyi anlaşılabilir ve vatana olan bağlılıkları artırılabilir.

Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından en çok belirtilen ikinci değer bilimsellik (f=8) olarak bulunmuştur. Bilimsellik alt teması altında oluşturulan kodlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 9.

Bilimsellik değerine ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Bilimsellik	Yeniliğe Açıklık	Ö2, Ö4, Ö8
		Araştırma	Ö1, Ö10
	Merak	Ö13, Ö14, Ö21	

Tablo 9’a göre “Bilimsellik” alt teması kendi içinde “Yeniliğe Açıklık”, “Araştırma” ve “Merak” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Yeniliğe açıklıkla ilgili öğretmen adaylarına ilişkin doğrudan ifadeler aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencisi olarak okumayı, yazmayı, gezmeyi ve keşfetmeyi severim. Yeniliğe açık bir insanım. Öğretmen olarak göreve başladığımda da sanal müzelerden yararlanarak öğrencilerime yenilikçi, bilimsel bir bakış açısı kazandırabilirim (Ö2).

Ö2 bilimsellik değerinin özelliklerinden biri olan yenilikçi bakış açısıyla sanal müzeleri ilişkilendirmiştir. Ö4 ise bilimsellik değeri ile keşfetmeyi ilişkilendirmiş ve aşağıdaki gibi örneklendirmiştir.

Sanal müzeler okul için etkili bir öğrenme keşfetme aracı. Kullanımı kolay. Öğrencileri Türkiye'nin her yerinde bulunan müzelerle götürmek birçok açıdan mümkün olmayabiliyor. Ancak sanal müzeler aracılığıyla öğrencilerin yeni yerler keşfetmesi sağlanabilir. Onlarda merak duygusu uyandırabilir (Ö4).

Öğretmen adayları sanal müzeleri değerler eğitimi açısından değerlendirirken Ö2 gibi Ö8 de yenilikçi bakış açısına sahip olduğu için sanal müzelerden yararlandığını belirtmiş ve bunu bilimsellik değeri ile ilişkilendirmiştir. Bazı öğretmen adayları ise kendi özelliklerinden ziyade sanal müzelerin öğrencilerin yenilikçi bakış açılarını destekleyeceği yönünde açıklamada bulunmuşlardır. Yenilikçi bakış açısı dışında Ö10 sanal müzelerin kişileri araştırmaya teşvik ettiği için bilimsellik algılarını geliştirdiğini ifade etmiştir. Ö10 ile benzer görüşe sahip olan Ö1 bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki gibi belirtmektedir.

Sanal müzeler hakkında daha önce bilgi sahibiydim. Araştırmayı severim. Bilim teknik dergisini düzenli olarak okuyorum. Geçen ayki sayısında sanal müzeler hakkında bilgi veriliyordu. Ben de bu konu hakkında böylelikle bilgi sahibi olmuş ve internet sitelerinden bazı müzeleri gezmiştim. İstanbul'da bulunan İslam Bilim ve Teknoloji tarihi müzesi bu müzelerden biriydi. Fuat Sezgin tarafından oluşturulan bu müze öğrencilere gezdirilerek bilimsellik değer algıları olumlu yönde etkilenebilir (Ö1).

Birinci öğretmen adayı Fuat Sezgin tarafından oluşturulan İslam Bilim ve Teknoloji Müzesini gezdikten sonra öğrencilerin bilimsellik değer algılarının geliştirilebileceğini düşünmektedir. Katılımcı daha önce araştırma merakı sayesinde sanal müzeler hakkında bilgi sahibi olduğunu da eklemiştir. Öğretmen adayları yeni yerler görme merakı sayesinde öğrencilerin bilimsellik değerlerinin olumlu yönde etkileneceğini düşünmektedir (Ö14). Bilimsellik teması altında oluşturulan kodlardan biri merakla ilgilidir. Öğretmen adaylarının doğrudan ifade ettiği görüşleri aşağıda verilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir ders. Bu derste çok fazla yer ismi ya da coğrafi terim geçiyor. Öğrenciler ve biz bizzat gidip oraları göremesek bile bu yerleri öğrenebilir, meraklarını giderebilirler. O yerler hakkında bilgi sahibi olabilirler. Tüm bunların öğrencilerin bilimsellik algılarını olumlu yönde değiştireceğine inanıyorum (Ö13).

Ö13 özellikle soyut nitelikteki kavramların sanal müzeler aracılığıyla somutlaştırılmasının öğrencilerin bilimsellik algılarını olumlu yönde değiştireceğine inanmaktadır. Ö21 ise bilimsellik için gereken niteliklerden biri olan merak ile sanal müzeleri ilişkilendirmiş ve aşağıdaki gibi örneklendirmiştir.

Öğrenciler de kendi başlarına sanal müze turu yapabilir bu sayede birçok anlamda kendini geliştirebilir daha fazla merak edip daha fazla araştırma yapmaya yönlenebilmesi açısından sanal müzeler önemlidir. Bu

uygulamanın öğrenciler açısından birçok bilimsel kazanımı olabilir (Ö21).

Öğretmen adayları merak duygusunun öğrencilerini daha fazla araştırma yapmaya sevk edeceğini düşünmektedir. Öğrencilerin merakları arttıkça yeni yerler görme ve öğrenme istekleri artacak ve bu doğrultuda sanal müzelerden daha fazla yararlanacaklardır.

Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adayları tarafından en çok belirtilen değerlerden bir diğeri bağımsızlık (f=6) olarak ifade edilmektedir. Bağımsızlık alt teması altında bulunan kodlar Tablo 10'daki gibidir.

Tablo 10.

Bağımsızlık değerine ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler		Kısıtlanmamak	Ö9, Ö11
Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Bağımsızlık	Boyun Eğmemek	Ö12, Ö13, Ö18, Ö22

Tablo 10'a göre "Bağımsızlık" alt teması kendi içinde "Kısıtlanmamak" ve "Boyun Eğmemek" olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Kısıtlanmamak, genelde öğretmen adayları (Ö9, Ö11) tarafından sadece siyasi anlamda değil kültürel, ekonomik vb. alanlardaki bağımsızlığı da içermektedir. On bir numaralı öğretmen adayı bu düşüncesini Atatürk'ün yaptığı inkılaplarla örneklendirmiştir. Bu konudaki düşüncelerini yansıtan doğrudan ifade aşağıdaki gibidir.

Millî Mücadele yıllarında özellikle Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde verilen mücadelenin izlerini öğrenciler sanal müzeler aracılığıyla görebilir. Kısıtlanmamak, tam bağımsız olabilmek için yapılan inkılaplar böylelikle öğrencilere hissettirebilir (Ö11).

Öğretmen adayları tam bağımsızlığın dışında özellikle siyasi anlamda bağımsızlığın sanal müzeler kullanılarak geliştirilebileceğini belirtmektedir. On üç numaralı öğretmen adayı sanal müzeler sayesinde öğrenciler devletimizin başka devletlerin egemenliğine girmemek için verdiği çabayı görebilir sözleriyle ifade etmektedir. Bu konuda on iki, on sekiz ve yirmi iki numaralı öğretmen adaylarının görüşleri aşağıda verilmiştir.

Türk toplumları eski tarihlerden beri çok geniş bir coğrafyada kimsenin boyundurluğu altına girmeden yaşamış ve çeşitli eserler vermişlerdir. Öğrenciler sanal müzelerden yararlandıklarında Türklerin yaşayışlarına dair izleri görebilecek ve bağımsızlığın ne kadar önemli olduğunu anlayabileceklerdir (Ö12).

Türk milleti geçmişten günümüze hiç kimseye boyun eğmemiş ve bir başka devlete bağlı olmamıştır. Bağımsız kalabilmek için vatan toprakları şehit kanlarıyla sulanmıştır. Sanal müzelerde öğrenciler atalarından kalan özellikle savaşlarla ilgili eserleri gördükçe bağımsızlık uğruna verilen mücadeleye yakından şahit olabilir (Ö18).

Ö12 ve Ö18'e göre sanal müzeler aracılığıyla Türklerin bağımsız yaşayışlarına ilişkin izler görülebilir. Böylelikle öğrenciler bağımsızlığın ne kadar önemli olduğunu fark edebilir.

Sanal müzeler sayesinde öğrenciler önemli şahsiyetler ve yaptıkları eserler hakkında bilgi sahibi olabilirler. Bağımsızlığın kolay elde edilmediğini böylelikle öğrenmiş olurlar (Ö22).

Sanal müze denildiğinde öğretmen adaylarının genellikle aklına tarihi müzelerin geldiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple vatanseverlik ve bağımsızlık değerlerinin daha çok ifade edildiği düşünülmektedir. Bu değerlerin dışında öğretmen adayları tarafından daha sık yinelenen değer ifadelerinden bir diğeri estetik olarak bulunmuştur.

Estetik Değerine İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının sanal müzeler aracılığıyla kazandırılabilen değerlerden bir diğeri estetikdir. Estetik alt teması altında bulunan kodlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Estetik değerine ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Estetik	Beğeni	Ö5, Ö16, Ö22
		Sanat Eseri	Ö3, Ö14, Ö21

Tablo 11’e göre “Estetik” alt teması kendi içinde “Beğeni” ve “Sanat Eseri” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Sanal müzeler içinde bulunan eserler ve geçmiş dönemden günümüze ulaşan kalıntılar dönemin şartlarıyla değerlendirildiğinde dönemdeki estetik algısının ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir (Ö22). Beş ve on altı numaralı öğretmen adayları sanal müzeleri kullandıklarındaki beğenilerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmişlerdir.

Daha önce Gaziantep’te bulunan Zeugma müzesini sanal müze uygulaması aracılığıyla ziyaret ettim. Müze içerisinde bulunan iki bin yıldan fazla süre önce yapılmış mozaikleri gördüğümde hayret ettim ve eserleri çok beğendim. O dönemdeki insanların sahip oldukları bilgiyi, tecrübeyi ve imkânları çok merak ettim. Öğretmen olarak göreve başladığımda öğrencilerimin de bu güzel eserleri görmelerini çok isterim (Ö5).

Ö5 ve Ö16 geçmiş dönemlerde yapılan eserleri sanal müzeler aracılığıyla görmenin öğrencilerin estetik değer algılarını olumlu yönde değiştirebileceğini belirtmektedir.

Gidip canlı göremediğim yerleri görmek ve merakımı gidermek için sanal müze ve sanal tur uygulamalarını kullanıyorum. Göbeklitepenin gizemiyle ilgili bir yazı okumuştum. Okuduğum bu yazı çok ilgilimi çekti. Haberden sonra biraz araştırma yaptım ve Göbeklitepeyi sanal tur uygulamasıyla gezdim. Binlerce yıl öncesinin kalıntılarını görmek hoşuma gitti. Taşlar üzerine işlenen motifleri çok beğendim (Ö16).

Sanal müze uygulamasını kullanan öğretmen adayları deneyimlerinden bahsetmiş ve özellikle geçmiş dönemden günümüze kalan eserleri beğendiklerini belirtmişlerdir. Sanal müze uygulaması kullanımını müzede bulunan sanat eserleriyle bağdaştıran öğretmen adayları görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmektedirler.

Sanal müze uygulamasının değer edindirmede çok etkili olduğunu düşünüyorum. Müzeleri canlı görme imkânına öğrenciler her zaman

sahip olamayabiliyor. Bunun için maddi imkânlar yeterli olmuyor ve izin noktasında sıkıntı çekiliyor. Sanal müze uygulamasının kullanımının kolay olması ve ücretsiz olması nedeniyle öğretmen ve öğrenciler tarafından kolaylıkla kullanılabilir. Öğrenciler sanal müzeler içerisinde bulunan sanat eserlerini görebilerek estetik bir bakış açısına sahip olabilir (Ö3).

...örneğin Odunpazarı Modern Müzesi gibi birçok sanat eserinin görülebildiği müzeleri ziyaret etmek öğrencilerin estetik değerlerini geliştirebilir (Ö14).

Sosyal bilgiler dersi içerisinde bulunan bazı ünitelerde müzeler, eserler ve geçmişe dair kalıntılarla ilgili teorik bilgiler bulunuyor. Bu ders sadece düz anlatım ya da gösteri gibi yöntemlerle işlendiğinde öğrenciler için kalıcı olmuyor. Ancak bu konular anlatılırken yeri geldikçe sanat eserleri ya da oluşturulan diğer eserler sanal müze uygulamasıyla gösterilse öğrenciler için daha kalıcı ve öğretici olur (Ö21).

Güzellik algısı ve sanat eseri algısı estetik değerinin içinde yer alan unsurlardandır. Bu sebeple öğrencilerin sanat eserlerine yönelik yaptıkları vurgu, estetik değeriyle ilişkilendirilmiş ve bu tema altında işlenmiştir.

Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Sanal müzelerin etkisi olabileceği düşünülen bir diğer değer öğretmen adayları tarafından duyarlılık olarak belirtilmiştir. Bu değer altında yer alan kodlar Tablo 12’de belirtilmektedir.

Tablo 12.

Duyarlılık değerine ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Kazandırdığı Değerler Yönünden Sanal Müze Uygulaması	Duyarlılık	Doğal Çevreye Duyarlılık	Ö4, Ö10
		Kültürel Mirasa Duyarlılık	Ö8, Ö12, Ö15

Tablo 12’ye göre “Duyarlılık” alt teması kendi içinde “Doğal Çevreye Duyarlılık” ve “Kültürel Mirasa Duyarlılık” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Doğal çevreye duyarlılık öğretmen adayları tarafından çevreye karşı saygılı olmak ve geçmişten kalan eserleri korumakla ilişkilendirilmiştir (Ö10). Dört numaralı öğretmen adayı doğal çevreye duyarlılık konusundaki düşüncelerini aşağıda belirtmektedir.

Sanal müzelerin öğrencilere kazandırabileceği değerlerden biri olarak doğal çevreye duyarlılık değerini görüyorum. Çünkü öğrenciler binlerce, yüzlerce yıl öncesinden kalan bu eserleri gördükçe onları korumayı ve gelecek nesillere ulaştırmayı vazife edebilir (Ö4).

Doğal çevreye duyarlılık, öğretmen adayları tarafından genellikle günümüze ulaşan eserleri, kalıntıları korumakla ilişki olarak ifade edilmiştir. Bunun dışında öğretmen adayları sanal müzelerin kültürel mirasa duyarlılıkta önemli bir aracı rol üstlendiğini de belirtmektedir. Öğretmen adaylarının kültürel mirasa duyarlılıkla ilgili doğrudan ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Sosyal bilgiler dersi, geçmişten günümüze kadar yapılanları aktaran bir köprü gibi. Sanal müzelerin bunun için gerekli olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler kendi milletlerini böylelikle daha iyi tanıyabilir ve kültürel miraslarına karşı daha duyarlı olabilirler (Ö8).

Sanal tur ve sanal müze uygulamaları sayesinde müzelerin değeri daha iyi anlaşılabilir. Müzeler daha iyi tanındığında öğrenciler kültürel miraslarını daha iyi bilip onları koruyabilirler. Ayrıca müzelerin sadece bir toplumun değil tüm insanlığın mirası olduğu daha iyi anlaşılabilir (Ö12).

Müzelerdeki eserler kültürümüzün ve değerlerimizin en kalıcı kanıtlarıdır. Bu açıdan somut bilgi edinerek daha iyi bir öğrenme gerçekleşir (Ö15).

Sanal müzeler kendi kültürümüze ait çok sayıda maddi ve manevi unsuru barındırdığından sanal müzelerin kullanımı kültürel mirasa olan duyarlılığı artırmaktadır. Öğretmen adaylarının doğrudan ifadeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Sanal müzelerde değer aktarımının etkili olabilmesi için öğretmen adayları bazı unsurların gerekliliğini ifade etmiştir. Bu unsurlar aşağıda verilmektedir.

Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar

Bu tema altında bulunan alt temalar “Olumlu Nitelikteki Unsurlar” ve “Olumsuz Nitelikteki Unsurlar” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Oluşturulan alt temalar altındaki kodlar kullanım sıklığına göre sunulmaktadır.

Olumlu Nitelikteki Unsurlar

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerde öğretmen adayları sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen bazı unsurlar olduğundan bahsetmişlerdir. Olumlu nitelikteki unsurlara ilişkin oluşturulan alt tema ve kodlar Tablo 13’te verilmektedir.

Tablo 13.

Olumlu nitelikteki unsurlara ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar	Olumlu Nitelikteki Unsurlar	Ücretsiz Olması	Ö2, Ö8, Ö15, Ö16
		Materyal Zenginliği	Ö1, Ö4, Ö9
		Esneklik	Ö11
		Kullanım Kolaylığı	Ö20

Tablo 13’e göre “Olumlu Nitelikteki Unsurlar” alt teması kendi içinde “Ücretsiz Olması”, “Materyal Zenginliği”, “Esneklik” ve “Kullanım Kolaylığı” olmak üzere kodlara ayrılmıştır. Sanal müzelerin ücretsiz olmasıyla ilgili on altı numaraları öğretmen aday görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

Sanal müzeleri sadece öğretmenler, öğretmen adayları ve öğrenciler kullanmıyor. Müzeler öğretmenlere ve öğrencilere ücretsiz diye biliyorum. Ancak halktan herhangi biri için ücretli olabiliyor. Bu da müze kullanımının önünde bir sınırlılık bence. Sanal müzelerin ücretsiz olması nedeniyle isteyen herkes bu uygulamayı ücretsiz kullanabilir ve bazı değerler böylelikle kazanılabilir (Ö16).

Sanal müzelerin ücretsiz olmasının değer edindirmede olumlu etkisi olduğunu belirten diğer öğretmen adayları da bulunmaktadır (Ö8, Ö15, Ö2).

Öğretmen adaylarına göre sanal müzelerin olumlu niteliklerinden bir diğeri dersler için materyal zenginliği oluşturmasıdır. Oluşturulan materyal zenginliği sayesinde

öğrenciler konuları öğrenmede çeşitli avantajlar elde edebilir. Örneğin Ö4 bu konudaki düşüncesini “Sanal müzeler aracılığıyla çocukların görsel zekâsını geliştirebilirim. Çocukların coğrafi konumları öğrenmesinde kolaylıkla yardımcı olurum” diyerek ifade etmiştir. Ö1 ve Ö9 da benzer olarak sanal müzelerin öğrenme çeşitliliğine yardımcı olacağı düşüncesindedir. Sanal müzelerin sağladığı olanaklardan bir diğeri istenilen yer ve zamanda bu uygulamanın kullanılabilmesidir. On bir numaralı öğretmen adayı bu konudaki düşüncesini aşağıda belirtmiştir.

Öğretmen olarak atandığımda öğrencilerimle birlikte müze gezisi yapacak olsam yasal izin, maddiyat ve planlama noktasında büyük ihtimal sıkıntı yaşarım. Bu gibi etkinliklerin yapılabilmesi için ekstra bir zaman dilimi gerekiyor. Ancak sanal müzelerden istediğimiz zaman yararlanabiliyoruz yani daha esnek bu sebeple bence tercih edilmesi gereken bir uygulama (Ö11).

Sanal müze gezisi için ek bir planlamaya ihtiyaç duyulmaması ve istenilen her an bu uygulamadan yararlanabilmesi nedeniyle öğretmen adayları tarafından olumlu olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanında sanal müze uygulaması kullanımının kolaylığı ile ilgili yirmi numaralı öğretmen adayı görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

Sanal müze uygulamasını kullanabilmek için teknik ya da ekstra bir bilgi gerekmiyor. Kullanımı kolay. Sadece okları kullanarak rahatlıkla müzeler gezilebiliyor. Arada okları hareket ettirmekte zorlansam da bu problemin benden kaynaklandığını düşünüyorum (Ö20).

Sanal müzelerin ara yüzünün kolay olması ve herhangi bir teknik bilgiye gerek duyulmaması öğretmen adayların tarafından olumlu bulunan niteliklerdendir.

Olumsuz Nitelikteki Unsurlar

Sanal müze kullanımını olumlu etkileyen unsurların yanında olumsuz etkileyen unsurlar da bulunmaktadır. “Olumsuz Nitelikteki Unsurlar” alt teması altında oluşturulan kodlar Tablo 14’te belirtilmektedir.

Tablo 14.

Olumsuz nitelikteki unsurlara ilişkin alt tema ve kod tablosu

Tema	Alt Tema	Kod	Katılımcı
Sanal Müzelerde Değer Aktarımını Etkileyen Unsurlar	Olumsuz Nitelikteki Unsurlar	Gerçek Ortama Benzememe	Ö5, Ö10, Ö13, Ö17, Ö21
		Görüntü Kalitesi	Ö3, Ö7, Ö14
		Müzelere Erişim	Ö6, Ö18, Ö22
		Teknoloji Bağımlılığı	Ö12, Ö19

Tablo 14’e göre “Olumsuz Nitelikteki Unsurlar” alt teması kendi içinde “Gerçek Ortama Benzememe”, “Görüntü Kalitesi”, “Müzelere Erişim” ve “Teknoloji Bağımlılığı” olmak üzere kodlara ayrılmıştır.

Olumsuz olarak nitelendirilen kodlardan ilki gerçek ortama benzememedir. Ö5, Ö10, Ö13, Ö17, Ö21 sanal müzelerin birçok avantajı olmasına karşın gerçek ortamın yerini tutmayacağı ifade etmektedir. Örneğin Ö13 “Sanal müzeler etkili

bir öğretim aracı olabilir ancak param ve zamanım varsa yerinden görmeyi daha çok isterim. Çünkü aslının yerini tutacağını düşünmüyorum” demiştir. Ö21 ise “... sanal müzelerin en önemli sınırlılığı gerçek ortamın dışında olması” diyerek sanal müzelerin dezavantajlarına değinmiştir. Sanal müzelerin diğer olumsuz niteliklerinden biri görüntü kalitesidir. Bazı öğretmen adayları (Ö3, Ö7) görüntü kalitesinin istenen düzeyde olmamasından kaynaklı sanal müzelerin etkin olarak kullanılmadığını ve bunun değer edindirmede olumsuz etkisi olduğundan bahsetmektedir. Ö14 bu konudaki düşüncesini “Sanal müzedeki bazı eserleri yakından görüntülemek istediğimde imleci yaklaştıkça görüntünün bulanıklaştığını fark ettim. Bu sanal müze kullanımında karşılaşılabilecek olumsuz bir durum” sözleriyle ifade etmektedir. Bunun dışında bazı müzelerin sanal müze ya da sanal tur uygulamasıyla görüntülenememesi öğretmen adayları tarafından bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Ö6, Ö22). On sekiz numaralı öğretmen adayı bu konudaki fikrini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

Siz bazı sanal müzeleri tanıttıktan sonra ben de evde birkaç müzeyi sanal olarak gezmek istedim ama bazı müzelerin sanal müze uygulaması yoktu (Ö18).

Öğretmen adayları tarafından ifade edilen bir diğer olumsuzluk sanal müze gibi bazı uygulamaların öğrencileri teknoloji bağımlılığına iteceği düşüncesidir. Bu konudaki düşüncesini Ö12 “Günümüzde en büyük problemlerden biri sanala olan yönelim bu sebeple sanal uygulamaların çok kullanılmaması taraftarıyım” diyerek belirtirken Ö19 “Çocukları daha çok teknoloji kullanımına iteceği için internette daha fazla vakit geçireceklerdir. Bu da bir süre sonra bir sorun yaratabilir. Ayrıca her şeyi internette halletme gibi bir alışkanlıkları da doğabilir” diye ifade etmiştir.

Öğretmen adayların sanal müze uygulamasının değerlerin öğretimine etkisi hakkındaki görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık değerlerinin öğretiminde etkili olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan sanal müze etkinliği öğretmen adaylarının sanal müzeler hakkındaki görüşlerini olumlu olarak etkilemiştir ve bu farklılık anlamlı düzeydedir. Öğretmen adayları sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen unsurları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirmişlerdir. Sanal müze uygulamasının ücretsiz olması, materyal zenginliği, kullanım esnekliği ve kolaylığı olumlu olarak belirtilen unsurlardır. Olumsuz unsurlar ise sanal müze uygulamalarından bazılarının gerçek ortama benzememe, görüntü kalitesinin düşük olması ve tüm müzeler için sanal müze ve sanal tur uygulamasının kullanılmaması ve teknoloji bağımlılığıdır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada ilk olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla Teker ve Özer (2016) tarafından geliştirilen “Sanal Müze Sanal Tur Memnuniyet Ölçeği (SMSTMÖ)” kullanılmıştır. Söz konusu ölçek uygulama öncesinde ve sonrasında öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Öğretmen adaylarına uygulanan SMSTM

Ölçeğinden elde edilen ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durum yapılan uygulamanın öğretmen adaylarının sanal müze ile ilgili görüşlerini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Araştırmamızın bu bulgusu, İlhan ve Dolmaz’ın (2022) yaptığı çalışmada sanal müzelerin eğitim alanı olarak kullanılabilmesi görüşüyle paralellik göstermektedir. Şahin (2019) ve Sürme ve Atılğan (2020) benzer şekilde sanal müze kullanımının öğrencilerin tutumlarında olumlu etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmen adaylarına göre sanal müzeler vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık değerlerini kazandırmaya yardımcı olmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sıralanan değerlerin kazandırılmasında sanal müze içerisindeki eserlerin tarihinin güzellik ve beğeni duygusunu desteklemesinin, eserlerin üç boyutlu olarak görülüp incelenmesinin ve eserler hakkında önemli bilgiler edinmelerinin değer kazanımında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Meirkhanovna vd., (2022) yapmış oldukları çalışmada sanal müzelerin öğrencilerin kültürel mirasa duyarlılık, bilimsellik, yardımseverlik, estetik ve vatanseverlik değerlerini olumlu yönde etkilediğini belirlemiştir.

Sanal müze uygulaması kazandırdığı değerler yönünden incelendiğinde ulaşılan değerlerden biri vatanseverliktir. 2018 sosyal bilgiler eğitim programında yer verilen vatanseverlik değeri yurt sevgisi ve ülkelere yönelik aitik duygusunu kazandırmada önemli bir yere sahiptir (Baş, Buldu ve Meydan, 2022). Öğretmen adayları geçmiş savaşlara ait eserlerin sanal müze kullanılarak görülmesinin vatanseverlik değerini olumlu yönde etkilediği görüşünde bulunmuşlardır. Araştırmamızın bu bulgusu, Topkan ve Erol’un (2022) yaptığı çalışma sonucuyla paralellik göstermektedir. Kaschak (2014) çalışmasında müzelerin öğrencilerin tarihi olayları ve vatandaşlık meselelerini anlamalarını kolaylaştıracağını belirtmiştir. Benzer şekilde Demirci (2009) yapmış olduğu çalışmada müze kullanımının öğrencilerin ‘vatanseverlik’ değerini olumlu etkileyeceğini ifade etmiştir.

Sanal müzeler kullanılarak kazandırılacak değerlerden biri bağımsızlık olarak ifade edilmiştir. Bağımsızlık gibi soyut kavramların öğretiminde uygun yöntem, teknik ve materyallerin kullanımı önemlidir (Ünal ve Er, 2017). Genel olarak elde edilen bulgulardan hareketle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bağımsızlık değerinin sanal müze ile kazandırılmasının vatana bağlılık ve sorumluluk duygularını geliştirdiğini belirtmişlerdir. Araştırma sonucuyla paralel olarak Kaschak (2014) çalışmasında müzelerin öğrencilerin tarihi olayları ve vatandaşlık meselelerini anlamalarını kolaylaştıracağını ifade etmiştir. Araştırma sonucuyla benzerlik gösteren çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır (Filiz, 2010; Meydan ve Akkuş, 2014; Taşdemir, Kuş ve Kartal, 2012; Üztemur, Dinç ve Acun, 2019).

Sanal müzeler aracılığıyla kazandırılacak değerlerden bir diğeri bilimsellik değeridir. Araştırmada öğretmen adayları sanal müzelerin yenilikçi bakış açısını destekleyici nitelikte olduğunu ve bilimsellik değerini kazandırmaya yardımcı olduğunu bildirmişlerdir. Bu niteliği ile sanal müzeler kültürel

miras eserlerini gelişen teknoloji ile zenginleştirilmiş görseller olarak insanlığa sunmaktadır (Peker, 2014). Öğretmen adayları bu kültürel öğelerin teknolojiyle desteklenerek gösterilmesinin bilimsellik değerini kazandırmada etkisi olabileceğini belirtmektedir. Öğretmen adayları tarafından merak etme, sorgulama ve deneyimleme ile ilişkilendirilen bilimsellik değeri sanal müzeler aracılığıyla geliştirilebilir bulunmuştur.

Katılımcılar tarafından ifade edilen değerlerden bir diğeri estetik değeridir. Öğretmen adayları sanal müzelerle sanat eserlerini bağdaştırarak estetik değerine vurgu yapmışlardır. Öğretmen adayları sanal müzelerde kullanılan eserlerin öğrenciler tarafından incelenmesinin estetik değeri için önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Müze kavramıyla bütünleşen tarihi yapılar; camiiler, türbeler, kervansaraylar vb. yapıların sanal müzeler yoluyla incelenmesi estetik değerinin gelişmesine olanak sağlayabilir. Çalışmanın bu bulgusu Baş, vd., (2022) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Nitekim müzelerin en önemli eğitim işlevinden biri öğrencilere estetik kimlik kazandırmasıdır (Uçar, 2014).

Sanal müzeler aracılığıyla kazandırılacak son değer olan duyarlılık değeri öğretmen adayları tarafından çevreye karşı saygılı olmak ve geçmişten kalan eserleri korumakla ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda sanal müzelerin duyarlılık değerini kazandırmaya yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar tarafından sanal müzelerin geçmiş ve gelecek sentezi doğrultusunda toplumsal duyarlılık değerini geliştirdiği vurgusu yapılmıştır. Barbieri, vd., (2017) araştırmalarında, sanal müzelerin eğitici yaklaşımları sayesinde kültürel içeriğin korunması, dağıtılması ve bu bağlamda kültürel etkileşim için çok etkili araçlar olduğunu belirtmişlerdir. Yine benzer şekilde Meirkhanovna vd., (2022) çalışmasında sanal müzelerin öğrencilerin kültürel mirasa duyarlılık değerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sanal müzelerde değer aktarımını etkileyen unsurlar teması kendi içinde olumlu nitelikteki unsurlar ve olumsuz nitelikteki unsurlar olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Öğretmen adaylarından alınan veriler doğrultusunda olumlu nitelikteki unsurlar alt teması şöyle sıralanmıştır: Ücretsiz olması, esneklik, materyal zenginliği ve kullanım kolaylığıdır. Araştırmanın bu bulgusu, Kıvılcım ve Çalışkan'ın (2022) sanal müze uygulamasını ücretsiz ve tekrar ziyaret için kullanılabilir bir araç olarak görmeleri ile paralellik göstermektedir. Ünal, Kızılay ve Hamalosmanoğlu'na (2022) göre öğretmen adayları sanal müzelerin avantajları olarak zaman ve mekân erişimi olmadan herkesin çevrim içi olarak katılabilmesini ifade etmektedirler. Baş vd. (2022, s. 75) sanal müzelerin olumlu yönlerini "*...etkinliğin maliyetini azaltır, zamandan tasarruf edilir, dersi sıradan yani gelenekçi işlemenin önüne geçer, öğrencinin derse ilgisi artar, müze gezisi yapmak zor olduğu için ders içinde yaparak dersin işlenişine katkı sağlar ve öğrenciler her bölgedeki eserleri, kültürel yerleri bizzat gidip göremez ama sanal müze ile bunu rahatça yapar ve böylece öğrencide somut düşünce oluşur*" olarak belirtmektedirler. Kubat'a (2020) göre sanal müzeler aracılığıyla dünyanın her yerinden istenilen yer ve zamanda gezintiler yapılabilir. Ortaç

(2021) ise sanal müzelerin ücretsiz olması nedeniyle geniş bir kullanıcı kitlesine hitap ettiğini belirtmektedir.

Alt temanın diğer başlığı olan olumsuz nitelikteki unsurlar ise gerçek ortama benzememe, görüntü kalitesi, müzelere erişim ve teknoloji bağımlılığı olarak ulaşılmıştır. Yıldız, Ayyıldız ve Tavukçuoğlu (2022) müzelerin dijitalleşme süreçlerini inceledikleri çalışmada sanal müzelerin görüntü kalitesinin artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu bulgu araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bir başka çalışmada ise sosyal bilgiler adaylarının sanal müze deneyimlerinde görüntü kalitesinin iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İlhan, vd., 2021). Araştırmada görüntü kalitesinin öğretmen adayları tarafından olumsuz nitelik olarak değerlendirilmesinde çalışmanın çevrim içi olarak gerçekleştirilmesi olduğu düşünülmektedir. Barlas Bozkuş (2014) araştırmalarında, sanal müzelerin çeşitli faydalarına rağmen sanal müzelere yönelik yapılabilecek en bariz eleştirinin, nesneye dokunamama ve dokunamama nedeniyle gerçek bir müze deneyimi sağlamamaları olduğunu belirtmişlerdir. İlhan, vd., (2021) içeriğin kısıtlı olması, duygu eksikliği, yönlendirme eksikliği, hız sorunu ve offline erişim olmamasını sanal müzelerin dezavantajları olarak belirtmişlerdir. Schweiben'z'e (2004) göre sanal müzeler geleneksel müzelerin yerini tutamaz ancak bu müzeleri ziyaret edemeyecekler için alternatif oluşturabilir. Karadağ vd. (2016) sanal dünyada çok zaman geçirmenin teknoloji bağımlılığını artırdığını ifade etmektedir. Sanal müze gibi uygulamaların gerekenden fazla kullanımı da benzer şekilde öğrencilerin teknolojiye olan bağlılıklarını artırabilir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları sanal müze kullanımı ile vatanseverlik, bilimsellik, bağımsızlık, estetik ve duyarlılık gibi farklı değerlerin kazandırılabilirliğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda farklı çalışma gruplarıyla yapılan çalışmalarla araştırmada elde edilen sonuçlar arasında önemli oranda benzerlik olduğu görülmüştür (Meirkhanovna vd., 2022; Meydan ve Akkuş, 2014; Taşdemir, vd., 2012; Üztemur, vd., 2019). Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda sanal müzelerin sosyal bilgiler dersi öğretimi ve değer kazanımı açısından kazanımlar sağlayacağı ve öğrenme sürecine önemli katkılar sunacağı göz ardı edilemez bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara ve konunun paydaşlarına yardımcı olmak amacıyla birtakım önerilere yer verilmiştir.

- Araştırma Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği Bölümü 3.sınıf öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışmanın daha fazla üniversiteyi kapsayacak şekilde uygulanması önerilebilir.
- Uygulama sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü 3.sınıf öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Daha farklı sınıf düzeylerinde de uygulanması önerilebilir.
- Öğretmen adaylarına göre değerler eğitiminde sanal müzeler etkili olarak kullanılabilir. Bu sebeple okullarda

sanal müzelerden değer öğretim aracı olarak yararlanılabilir.

Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazar %50, ikinci yazar %50 oranında araştırmaya katkı sağlamıştır.

Etik Kurul Belgesi: Araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim öğretim döneminde toplanmış olup Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından (07.04.2023-141) etik kurul belgesi alınmıştır

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemiştir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, V., Yılmaz, A. & İbrahimoglu, Z. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müze kullanımına yönelik tutumları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1294-1313.
- Aktepe, V., Keser, H. & Şeref, Ş. E. (2020). Sınıf öğretmenlerinin perspektifinden değerler ve değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 897-918. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.781857>
- Aladağ, E., Akkaya, D. & Şensöz, G. (2014). Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 199-217.
- Altınbay, R. & Gümüş, N. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal tur uygulamalarıyla ilgili görüşleri. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*, 1(1), 60-71.
- Aral, D. (2008). *Milli eğitim bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 16-30.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Ay, T. S. & Fidan, N. K. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde müzelerden yararlanmaya ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 69-89. <https://doi.org/10.17755/esosder.39452>
- Barbieri, L., Bruno, F. & Muzzupappa, M. (2017). Kullanıcı çalışmaları ile sanal müze sisteminin değerlendirilmesi. *Kültürel Miras Dergisi*, 26, 101-108.
- Barlas Bozkuş, Ş. (2014). Recycling the past: Mapping cultural landscape of Turkish city museums in the case of Istanbul Adalar Museum. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 339-351.
- Barth, J. (1991). *Elementary and junior high/middle school social studies curriculum*. University Press of America
- Baş, A. B. S., Buldu, A. F. & Meydan, A. (2022, 2-3 Aralık). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müzeleri eğitsel amaçlı kullanması ile ilgili görüşleri*. İçinde B. Yıldırım (Ed.). Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu, (ss. 62-82).
- Başaran, Y. K. (2019). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *The Journal of Academic Social Science*, 47(47), 480-495.
- Bouck, E. C., Courtad, C. A., Heutsche, A., Okolo, C. M. & Englert, C. S. (2009). The virtual history museum: A universally designed approach to social studies instruction. *Teaching Exceptional Children*, 42(2), 14-20.
- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Christensen, L. B. Johnson, B. R. & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. (Çev. A. Aypay). Anı Yayıncılık.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Creswell, J. W. & Clark, P. V. L., 2015. *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Pearson.
- Çelikkaya, T. & Filoğlu, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değere ve değer eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1541-1556.
- Çınar, C., Utkugün, C. & Gazel, A. A. (2021). Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımı hakkında öğrenci görüşleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 150-170. <https://doi.org/10.20860/ijoses.1017419>
- Çiftçi, B., Önal, N. & Yazıcı, K. (2016). Öğretim etkinliklerinde sanal müzelerin kullanımına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adayları ne düşünüyor?. *Turkish Studies (Elektronik)*, 11(3), 689- 706
- D'Alba, A. (2012). Analyzing visitors' discourse, attitudes, perceptions, and knowledge acquisition in an art museum tour after using a 3d virtual environment. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of North Texas.
- Demirboğa, E. (2010). *Sanal müze ziyaretlerinin öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal kazanımları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Demirci, M. T. (2009). *Kültürel öğelerin öğretiminde müze gezilerinin önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Dılmaç, B. (1999). *İnsanca değerler eğitimi*. Nobel Yayıncılık
- Ekiz, M. A. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (Nitel Bir Araştırma). *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-13.
- Er, H. & Yılmaz, R. (2020). Sosyal bilgilerde müze eğitimi uygulamalarının öğretmen adaylarının müzeye ilişkin görüşlerine ve güdülenmelerine etkisi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 5(11), 315-352
- Ermış, B. (2010). *İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde "üç boyutlu sanal müze ziyareti" etkinliğine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Fırat, M., Yurdakul, İ. K. & Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 64-85. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.2s3m>
- Filiz, N. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 97-118.
- Gürbüz, O. (2010). Yapılandırmacı öğrenme uygulamalarına yönelik öğretmen tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 835-857.
- Hesapçoğlu, M. (2001). *Postmodern toplumda eğitim, okul ve insan hakları*. Sedar Yayıncılık.
- Ismaeel, D. A. & Al-Abdullatif, A. M. (2016). The impact of an interactive virtual museum on students' attitudes toward cultural heritage education in the region of Al Hassa, Saudi Arabia. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 11(4), 32-39
- İlhan, G. O. & Dolmaz, M. (2022). Covid-19 pandemisi sürecinde İngilizce öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1313-1337. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2022.22.74506-1171261>
- İlhan, G. O., Tokmak, A. & Aktaş, V. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 3(1), 74-93. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.958918>
- Kafadar, T. (2020). Virtual museum experiences of social studies prospective teachers. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, 18, 109-112.
- Karadağ, E., Tosuntaş, Ş. B., Erzen, E., Duru, P., Bostan, N., Mızrak-Şahin, B., ... & Babadağ, B. (2016). Sanal dünyanın kronolojik bağımlılığı: Sosyotelizm (phubbing). *Addicta: The Turkish Journal on Addiction*, 3(2), 223-269.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaschak, JC (2014). Sosyal bilgilerde müze ziyaretleri: Bir yöntem dersinin rolü. *Sosyal Bilgiler Araştırma ve Uygulaması*, 9(1), 107-118.
- Keçe, M. & Merey, Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.
- Kıvılcım, B. & Çalışkan, A. S. (2022). Turizm eğitimi alan öğrencilerin sanal müze turlarına yönelik görüşleri. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 5(3), 219-229.
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 111-135.
- Kubat, Ö. Z. (2020). Sanal müzelerde arayüz tasarımı: Ahmet Yakupoğlu Sanal Müzesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(55), 1564-1574.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Devlet Yayınları
- Meir Khanovna, B. A., Begaliyeva, S. B., Makhabbat, A., Rakhmat, Y., Abdualievich, Z. K., & Kaldyhanovna, K. R. (2022). Views of primary school teachers on value acquisition in virtual museums. *world journal on educational technology: Current Issues*, 14(2), 343-355. <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i2.6969>
- Meydan, A. & Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29, 402-422. <https://doi.org/10.14781/mcd.92390>
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Naylor, D. & Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies*. Random House.
- Ortaç, Ö. (2021). *Yeni medya teknolojilerinin müze farkındalığı üzerindeki etkisi: Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'deki sanal müzeler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Peker, N. (2014). *Sosyal bilgiler dersinde sanal müze kullanımı ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına yönelik tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi.
- Sağlamgöncü, A. (2023). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminde müze eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara yönelik bir

- meta-sentez çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 308-334.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: içerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun eğitim fakültesi örneği. *Journal of Values Education*, 3(10) 73-88.
- Schweibenz, W. (2004). Virtual museums: the development of virtual museums. *ICOM News Magazine*, 3, 3.
- Südüor, S. (2006). *Anadolu medeniyetleri müzesinin interaktif cd yoluyla ilköğretim altıncı kademe öğrencilerine tanıtılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Sürme, M. & Atılğan, E. (2020). Sanal müzede sanal tur yapan bireylerin memnuniyet düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 1794-1805.
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 487-501.
- Şahin, K. (2019). *Sosyal bilgiler dersi öğretiminde sanal müze kullanımına ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. International Congresses on Education, 19-22 Temmuz, Sakarya, Türkiye.
- Şimşek, A. (2016). Yayın kritiği: taslak tarih öğretim programı (eleştiriler-öneriler). *Turkish History Education Journal*, 5(1), 316-331.
- Taşdemir, A., Kuş, Z. & Kartal, T. (2012). Değerler eğitiminde okul dışı öğrenme ortamları: bilim merkezleri ve müzeler. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 2765-2771.
- Teker, N. & Özer, A. (2016). Sanal müze sanal tur memnuniyet ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 314-335.
- Topkan, F. & Erol, M. (2022). Sanal müze etkinliklerinin ilköğretim 4. sınıf sistemlerinin tarih bilinci gelişimine etkisi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 71-86. <https://doi.org/10.46762/mamulebd.1180944>
- Topkaya, Y., Toyoğlu, Ö., Çalışkan, M., Yurtbekler, S. B., & Ertaş, S. S. (2022). II. Meşrutiyet döneminde sosyal bilgiler öğretimi: buluş yoluyla öğretime bir örnek. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(13), 408-419.
- Turgut, G. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde bir eğitim aracı olarak sanal müze kullanımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.
- Tümer, C. Ş. & Akman, S. (2021). Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılmış akademik çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Education*, 16(4), 2029-2042. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.50602>
- Uçar, A. (2014). Sanat eğitiminde müzelerin eğitimsel rolleri ve işlevleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 107-117.
- Utku, Ç. (2008). *İlköğretim 5. sınıf düzeyi sanat eğitiminde, müze eğitiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.
- Ünal, F. & Er, H. (2017) Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde öğretimi zor olan soyut kavramlara ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 6-24.
- Ünal, H., Kızılay, E. & Hamalosmanoğlu, M. (2022). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen eğitiminde sanal müze kullanımına yönelik görüşleri. *Studies in Educational Research and Development*, 6(1), 73-94.
- Üztemur, S., Dinç, E. & Acun, İ. (2019). Tarihi mekânlarda ve müzelerde sosyal bilgiler öğretimi: Etkinlik temelli bir eylem araştırması. *International Journal of Research in Education and Science*, 5(1), 252-271.
- Yıldırım, T. & Tahiroğlu, M. (2012). Sanal ortamda gerçekleştirilen müze gezilerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 104-114
- Yıldız, N., Ayyıldız, A. Y. & Tavukçuoğlu, T. (2022). Müzelerde dijitalleşme sürecine ilişkin sanal müzelerin incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 5(2), 117-141. <https://doi.org/10.34090/tured.1184787>

There is an Activity in the Museum: The Effect of Educational Activities in the Toy Museum on Children's Problem Solving and Social Skills*

Şeyma Sultan Bozkurt

İnönü University

Fatma Tezel Şahin

Gazi University

ABSTRACT

The research was carried out in order to determine the effects of educational activities applied in the museum environment on the problem-solving skills and social skills of 5-6-year-old children and to determine the opinions of the children about the museum. The study was designed with a mixed model in which both quantitative and qualitative data were collected and analyzed. The study group consists of 37 children, 18 in the experimental group and 19 in the control group, in the 5-6 age group, who attend a kindergarten in a primary school affiliated to the Ministry of National Education in the Yeşilyurt district of Malatya. Educational activities were applied to the children in the experimental group two days a week for 10 weeks, 2 weeks at the school and 8 weeks at the toy museum. No application was made to the control group, they continued their own programs in the kindergarten. "General Information Form", "Social Problem-Solving Skills Scale", "Preschool Social Skills Assessment Scale Teacher Form (OSBED)" and "Child Interview Forms" were used as data collection tools. As a result, it was determined that there was a significant difference between the social problem-solving skills and social skills pre- and post-test scores of the experimental group and the pre- and post-test scores of the experimental and control groups in favor of the experimental group's post-test scores. These findings revealed that the educational activities implemented in the toy museum supported the social problem-solving skills and social skills of preschool children. In addition, thanks to the educational activities, children's knowledge and awareness of museums increased and they considered museums as popular places to visit.

Keywords: Problem solving skills, social skills, out-of-school learning environments, education in museum, preschool education

Type: Research

Article History

Received: 11.08.2023

Accepted: 12.10.2023

Published: 02.11.2023

Corresponding Author:

Şeyma Sultan BOZKURT

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Bozkurt, Ş. S. & Tezel Şahin, F. (2023). There is an activity in the museum: the effect of educational activities in the toy museum on children's problem solving and social skills. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 34-51. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1341365>

About The Authors

Şeyma Sultan Bozkurt, Research Assistant, İnönü University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Division of Preschool Education. E-mail: seyma.bozkurt@inonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4579-1542>

Fatma Tezel Şahin, Prof. Dr., Gazi University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Division of Preschool Education. E-mail: ftezel68@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2098-2411>

*This study was developed from the master's thesis prepared by the first author under the supervision of the second author.

Müzedede Etkinlik Var: Oyuncak Müzesinde Uygulanan Eğitim Etkinliklerinin Çocukların Problem Çözme ve Sosyal Becerilerine Etkisi*

Şeyma Sultan Bozkurt

İnönü Üniversitesi

Fatma Tezel Şahin

Gazi Üniversitesi

ÖZ

Araştırma, müze ortamında uygulanan eğitim etkinliklerinin 5-6 yaş grubu çocukların problem çözme becerilerine, sosyal becerilerine etkisini tespit etmek ve çocukların müze ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma hem nicel hem de nitel verilerin toplanarak analiz edildiği karma model ile tasarlanmıştır. Çalışma grubunu Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ilkokul bünyesindeki anasınıfına devam eden, 5-6 yaş grubunda 18'i deney, 19'u kontrol grubu olmak üzere 37 çocuk oluşturmaktadır. Deney grubunda yer alan çocuklara 2 hafta okulda 8 hafta oyuncak müzesinde olmak üzere 10 hafta boyunca haftada iki gün eğitim etkinlikleri uygulanmıştır. Kontrol grubuna herhangi bir uygulama yapılmamış, anasınıfında kendi programlarına devam etmişlerdir. Veri toplama aracı olarak "Genel Bilgi Formu", "Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği", "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formu (OSBED)" ve "Çocuk Görüşme Formları", kullanılmıştır. Sonuç olarak deney grubunun sosyal problem çözme becerileri ve sosyal becerileri ön ve son test puanları ile deney ve kontrol grubunun ön ve son test puanları arasında deney grubu son test puanları lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal problem çözme becerilerini ve sosyal becerilerini desteklediğini ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan eğitim etkinlikleri sayesinde çocukların müzelere karşı bilgi ve farkındalıkları artmış ve müzeleri sevilen, gidilmek istenen yerler olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Problem çözme becerileri, sosyal beceriler, okul dışı öğrenme ortamları, müzedede eğitim, okul öncesi eğitim

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 11.08.2023

Kabul: 12.10.2023

Yayınlanma: 02.11.2023

Sorumlu Yazar:

Şeyma Sultan BOZKURT

SCREENED BY

Önerilen Atf

Bozkurt, Ş. S. & Tezel Şahin, F. (2023). Müzedede etkinlik var: oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerinin çocukların problem çözme ve sosyal becerilerine etkisi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 34-51. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1341365>

Yazarlar Hakkında

Şeyma Sultan Bozkurt, Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı. E-mail: seyma.bozkurt@inonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4579-1542>

Fatma Tezel Şahin, Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı. E-mail: ftezel68@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2098-2411>

*Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

Early childhood is an important period in which children acquire skills related to social emotional development and behavioral skills such as social problem solving, which are necessary for school and life success (Barnes, Wang & O'Brien, 2017). Problem-solving skills and social skills, which involve a complex and gradual process and require time to learn, need to be supported by systematic and regular educational activities. At the point of implementation of educational activities, it is thought that out-of-school learning environments that provide rich stimulating environment opportunities and support social interaction will be effective. With today's understanding of education, educational environments do not only express an area limited to school walls (Öner ve Köse, 2019), it is known that children's learning does not take place only in school environment and academic curriculum, it is accepted that children can have effective learning experiences in different environments. (Florick, Greene, Levenberg & Pogue, 2021). One of the out-of-school learning environments is museums, which contain rich materials and offer different experiences and learning opportunities. Museums have become one of the important institutions as alternative learning environments that support education by cooperating with educational institutions and organizing educational programs through the education departments within them (Abacı, 2005; Bolat Aydoğan, 2019). When the literature is examined, it is seen that there are limited number of studies on the use of museums as an out-of-school education environment in the preschool period. Most of the studies on museum education have been conducted with students at primary, secondary and high school levels, and generally within the scope of visual arts lessons, on the effects of museum visits on opinions on a particular subject (Arıkan, 2001; Atalay, 2011; Aydal, 2009; Bulut ve Atilla, 2017; Bozdoğan ve Sünbül, 2016; Çerkez, 2011; Freedman, 2010; Hornby ve Bobick, 2016; Külük, 2015; Nacar, 2019; Önder, Abacı ve Kamaraj, 2009; Rapp, 2005; Sarkan Tosun, 2009; Turanlı, 2012, Uslu, 2008; Utku, 2008). The studies covering the preschool period are based on the opinions of teachers on museum education (Akman, Altınkaynak, Özen Altınkaynak, Ertürk, & Gül, 2015; Dilli, 2017; Özer & Yıldırım Polat, 2019; Su, 2022) and one-time or 3-4 visits for children. It is seen that it consists of museum tours that include (Akgün, Yılmaz ve Arık, 2017; Aktın, 2017; Pliogou, Gakos & Dedousi, 2018; Rönkkö, Aerila & Grönman, 2016; Ünal, 2012). For this reason, it is thought that this study, which includes educational practices carried out at regular intervals for 10 weeks for pre-school children in the toy museum, is different and important in terms of the literature.

Embedded design, which is one of the mixed model and mixed model designs, in which quantitative and qualitative methods are used together, was used in the research. The study group consists of 37 children, 18 in the experimental group and 19 in the control group, in the 5-6 age group, who attend a kindergarten in a primary school affiliated to the Ministry of National Education in the Yeşilyurt district of Malatya.

Educational activities were applied to the children in the experimental group two days a week for 10 weeks, 2 weeks at the school and 8 weeks at the toy museum. No application was made to the control group, they continued their own programs in the kindergarten. "General Information Form", "Social Problem-Solving Skills Scale", "Preschool Social Skills Assessment Scale Teacher Form (OSBED)" and "Child Interview Forms" were used as data collection tools.

As a result, it was determined that there was a significant difference between the social problem-solving skills and social skills pre- and post-test scores of the experimental group and the pre- and post-test scores of the experimental and control groups in favor of the experimental group's post-test scores. These findings revealed that the educational activities implemented in the toy museum supported the social problem-solving skills and social skills of preschool children. In addition, thanks to the educational activities, children's knowledge and awareness of museums increased and they described museums as popular places to visit. When all these findings are evaluated, it has been concluded that the educational activities implemented in the Toy Museum are an effective application that contributes positively to the development of preschool children and gives children different perspectives. Based on the research findings, museums that provide active and permanent learning for children by having fun can be described as an active learning environment out of school and can be used effectively to support preschool education.

GİRİŞ

Okul öncesi dönem yaş grubundaki çocuk ailesinden ilk defa ayrılarak eğitim kurumuna gelmektedir. Çocuk, ailesi dışında ilk sosyal çevresi olan okul öncesi eğitim kurumunda öğretmenlerle ve akranlarıyla birlikte vakit geçirmekte ve yeni beceriler edinmektedir.

Erken çocukluk dönemi çocukların okul ve yaşam başarıları için gerekli olan sosyal duygusal gelişime ilişkin becerileri, sosyal problem çözme gibi davranışsal becerileri kazandığı önemli bir dönemdir (Barnes, Wang & O'Brien, 2017). Çocuklar çok küçük yaşlarda problem çözme becerisini kazanmakta, yaşları ilerledikçe problem çözmeye kullandıkları stratejiler davranışsal olmaktan ziyade zihinsel yönde artış göstermekte ve zamanla deneyim kazandıkça etkili, esnek ve başarılı bir biçimde, zorlu görevlerin üstesinden gelmede, problem çözmeye uzmanlaşmaktadırlar (McDevitt & Ormrod, 2010). Bu nedenle çocuklara, mevcut ve gelecekteki problem durumlarına etkili çözüm üretebilmeleri için özellikle erken çocukluk döneminden itibaren problem çözme becerileri eğitimin verilmesi önemlidir (Aydoğan ve Ömeroğlu, 2003; Ismail, Juhari, Madon, Arshat, Daud & Azam, 2023). Çocuklara uygulanacak eğitim programında planlanan tüm etkinliklerde problem çözme becerilerine yer verilmesi, çocukların analiz, sentez, farklı düşünebilme gibi yeteneklerini geliştirecektir (Zembat ve Unutkan, 2003). Problem çözme becerilerinin öğretiminde, sistematik olarak yıl boyunca çok sayıda uygulamaya

ve etkinlikler yapmak ilgili becerilerin etkili bir şekilde kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Joseph & Strain, 2010). Okul öncesi dönem çocuklarda, problem çözme becerileri ile birlikte geliştirilmesi gereken becerilerden biri de sosyal becerilerdir. Birey, çocukluk döneminde çevresiyle tanıştığından ve farklı insanlarla iletişim kurduğundan dolayı bu dönemde sosyal ilişkiler önemlidir.

Sosyal becerilerin, bireyin diğerleriyle ve çevreyle olumlu etkileşimini destekleyen davranışlar olması nedeniyle tüm çocukların bu becerileri öğrenmeye ihtiyacı vardır (Lynch & Simpson, 2010). Erken çocukluk yılları, sosyal beceri eğitiminin verilmesinde kritik bir dönemdir (Kramer, Caldarella, Christensen & Shatzer, 2010) Bu dönemde kazanılan sosyal beceriler çocuğun içinde bulunduğu dönem ve ilerleyen yıllardaki sosyal hayatını, akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir (Frogner vd., 2022; Marlina, Gistituati, Moeis, Solfema & Suryana, 2023). Okul öncesi eğitime 2 yıldan daha uzun süre devam eden çocukların sosyal becerilerinin 6-12 aydır devam eden çocuklara göre daha yüksek olduğu ve içselleştirilmiş problem davranışlarının daha düşük olduğu görülmüştür (Tutkun, 2012). Sosyal becerilerin gelişimi bebek-ebeveyn etkileşimleri ile başlamakta, sosyal ikili ağ etkileşimlerinin sayısı ve karmaşıklık açısından genişlemesiyle öğretmenler, akranlar ve yetişkinlerle olan diğer kişilerarası ilişkiler sosyal beceri gelişimini etkilemeye devam etmektedir (Birch & Ladd 1996'dan akt. Hajovsky, Caemmerer & Mason, 2022). Çocuklar süreç içerisinde bazı zamanlarda, diğer çocuklarla ve bireylerle iletişimlerinde birtakım sıkıntılar yaşayabilmektedirler: Örneğin, okul öncesi dönem çocukları akranlarıyla iyi arkadaş olsalar bile zaman zaman çatışmalar yaşayabilmektedirler (Özmen, 2013). Olumlu sosyal davranışların kazanımında ve gösterilmesinde engel teşkil edebilecek olan bu gibi durumları çözüme ulaştırma noktasında da problem çözme becerileri devreye girmektedir. Bu bakış açısı ile değerlendirildiğinde problem çözme becerileri ve sosyal becerilerin birbirini etkileyen süreçler olduğu söylenebilir. Karmaşık ve aşamalı bir süreci içeren ve öğrenilmesi zaman isteyen problem çözme becerileri ve sosyal becerilerin sistematik ve düzenli eğitim etkinlikleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Eğitim etkinliklerinin uygulanması noktasında ise zengin uyarıcı çevre imkânı sunan, sosyal etkileşimi destekleyen, okul dışı öğrenme ortamlarının etkili olacağı düşünülmektedir.

Çocuğun gelişimi çevre ile etkileşimi yoluyla gerçekleşmektedir. Çevre denildiğinde yalnızca yakın aile çevresi düşünülmemeli, çocuğun doğrudan veya dolaylı etkileşim halinde olduğu aile, ailenin içinde yer aldığı topluluk, kurumsal topluluk, sosyo-politik çevre gibi diğer çevrelerin de önemi dikkate alınmalıdır (Gülaçtı, 2010). Günümüz eğitim anlayışıyla beraber eğitim ortamları sadece okul duvarları ile sınırlı bir alanı ifade etmemekte (Öner ve Çengelci Köse, 2019), çocukların öğreniminin sadece okul ortamında ve akademik müfredatta gerçekleşmediği bilinmekle birlikte çocukların farklı ortamlarda da etkili öğrenme deneyimleri yaşayabilecekleri kabul görmektedir (Florick, Greene, Levenberg & Pogue, 2021). Çocuk için oluşturulan uyarıcı nitelikteki her ortam onun gelişimine ve eğitimine katkı sağlayacaktır (Acer, 2010). Beyin gelişimi erken çocukluk

yıllarında son derece hızlıdır ve bu dönem beyin çevresel uyarılara karşı en hassas olduğu kritik dönemdir (Turhan ve Özbay, 2016). Bu nedenle, çocuğa çevre koşullarından en çok etkilendiği bu dönemde, potansiyelini en üst seviyeye çıkarmasına yardımcı olacak şekilde iyi düzenlenmiş okul dışı eğitim ortamları ve bu ortamlarda uygulanacak olan nitelikli eğitim programlarının sunulması gerekmektedir (Çelik ve Daşcan, 2014; Dirim, 2004; İnan, 2011). Okul dışı öğrenme ortamları sayesinde çocuklar daha geniş bir dünyayla tanışarak benzersiz öğrenme deneyimleri yaşayabilmektedirler (Erickson, Watson & Greene, 2020). Okul dışı öğrenme ortamlarından birisi de içerisinde zengin materyaller bulunduran, farklı deneyim ve öğrenme fırsatları sunan müzelerdir.

Müzeler, içerisinde yer alan eğitim bölümleri vasıtasıyla eğitim kurumlarıyla iş birliği yaparak ve eğitim programları düzenleyerek eğitime destek veren alternatif öğrenme ortamları olarak önemli kurumlardan biri haline gelmişlerdir (Abacı, 2005; Bolat Aydoğan, 2019). Müzelerin eğitim programı hizmeti verdikleri hedef kitle arasında ayrı bir yere sahip olan okul öncesi dönem çocukları için müzeler alışılmışın dışında bir çevredir ve bu durum çocuklarda merak uyandırmaktadır (Abacı, 1999). Çocuklar için ideal bir eğitim ortamı olan ve onların yaşam deneyimi kazanmalarına katkı sağlayacak farklı ortamlar sunan müzelere ziyaretler yapmak, sergilenen nesnelere, eserlere incelemek çocukların zihninde çeşitli anılar bırakmakta ancak okul öncesi dönemde, bu anıların öğrenmeye dönüşebilmesi için gezilerin sık aralıklarla tekrarı yapılması gerekmektedir (Abacı, 2005). Dewey (1895)'e göre, yılda bir kez düzenlenen özel bir etkinlik olmayan, düzenli olarak tekrar edilen müze ziyaretleri diğer gezilerle birlikte eğitim programının bir parçası olmuşlardır (Hein, 2004). Son yıllarda müzelerin okul dışı etkinliklerde yaygın bir şekilde kullanılabilir öğrenme ortamı oldukları yönünde genel bir görüş söz konusudur (Adıgüzel, 2000). Müzeler aracılığıyla çocuklarda geliştirilmesi hedeflenen pek çok kazanım, beceri, kavram ve davranışlar desteklenebilir. Problem çözme becerileri ve sosyal beceriler de müzeler aracılığıyla desteklenebilecek becerilerdendir.

Literatür incelendiğinde, okul öncesi dönemde müzelerin okul dışı eğitim ortamı olarak kullanılmasına yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Müze eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğu ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilerle ve genellikle görsel sanatlar dersi kapsamında, müze gezilerinin belirli bir konuya ilişkin görüşler üzerindeki etkilerine yönelik yapılmıştır (Arıkan, 2001; Atalay, 2011; Aydal, 2009; Bulut ve Atilla, 2017; Bozdoğan ve Sünbül, 2016; Çerkez, 2011; Freedman, 2010; Hornby ve Bobick, 2016; Külük, 2015; Nacar, 2019; Önder, Abacı ve Kamaraj, 2009; Rapp, 2005; Sarkan Tosun, 2009; Turanlı, 2012; Uslu, 2008; Utku, 2008). Okul öncesi dönemi kapsayan çalışmaların ise müze eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinden (Akman, Altınkaynak, Özen Altınkaynak, Ertürk ve Gül, 2015; Dilli, 2017; Özer ve Yıldırım Polat, 2019; Su, 2022) ve çocuklara yönelik tek seferlik veya 3-4 ziyareti içeren müze gezilerinden oluştuğu görülmektedir (Akgün, Yılmaz ve Arık, 2017; Aktın, 2017; Pliogou, Gakos & Dedousi, 2018; Rönkkö, Aerila & Grönman, 2016; Ünal, 2012). Bu nedenle oyuncak müzesinde

okul öncesi dönem çocuklara yönelik 10 hafta boyunca düzenli aralıklarla gerçekleştirilen eğitim uygulamalarını içeren bu çalışmanın alan yazın açısından farklı ve önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, müze ortamında uygulanan eğitim etkinliklerinin 5-6 yaş grubu çocukların problem çözme becerilerine, sosyal becerilerine etkisini tespit etmek ve çocukların müze ile ilgili görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, çalışmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma model ve karma model desenlerinden gömülü desen kullanılmıştır. Gömülü desenler genelde ağırlıklı olarak nicel olan bir çalışmada ikincil bir araştırma sorusuna nitel verileri dâhil ederek gerçekleştirilir (Creswell ve Plano Clark, 2011). Bu desende, nicel ya da nitel araştırma desenlerinden birisi odak diğeri ise destekleyici olarak kullanılır. Gömülü desenler çoğunlukla nicel araştırma desenlerinden olan deneysel ve ilişkisel araştırmaları nitel verilerle desteklemek için kullanılmaktadır. Bunun için nitel veriler de deney öncesi ve sonrasında alınmaktadır. (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Bu araştırma kapsamında da deney öncesinde ve sonrasında nicel verilerle birlikte nitel veriler de kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu belirlemek için amaçsal örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme, belirli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya birden fazla durumu incelemek amacıyla kullanılmaktadır. Amaçsal örnekleme türü olan ölçüt örnekleme ise, örnekleme oluşturmak amacıyla belirlenen birtakım ölçütleri karşılayan birimlerin örnekleme dahil edilmesidir (Büyüköztürk vd., 2016). Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturabilmek için belirlenen ölçütler, araştırmaya dâhil edilecek olan çocukların:

- 5-6 yaş aralığında olmaları,
- Tipik gelişim göstermeleri,
- Daha önce müze ortamında herhangi bir eğitim almamış olmaları,
- Anne-babaların, çocuklarının araştırmaya katılması için gönüllü olmalarıdır.

Bu ölçütler kapsamında çalışmada deney grubunu okul öncesi eğitime devam eden 7'si kız, 11'i erkek toplam 18 çocuk, kontrol grubunu ise okul öncesi eğitime devam eden 8'i kız 11'i erkek 19 çocuk oluşturmuştur.

Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Karma yöntemle gerçekleştirilen çalışmada nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan çocuklar ve aileleri hakkında bilgi almak amacıyla Genel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Formda, çocukların yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, anne babaların yaşı, eğitim düzeyleri bilgileri yer almaktadır.

Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği

Ölçek, 48-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerini belirlemek amacıyla Yılmaz (2016), tarafından geliştirilmiştir. Öyküleme tekniğiyle tasarlanan ölçek; alay etme, kurallara uyma, ısrar, şiddet, paylaşma, iletişim kurma ve dışlanma konularını içeren toplam yedi hikâyeden oluşmaktadır. Ölçeğin toplamından alınan 0-2 puan alt, 3-4 puan orta ve 5-6 puan ise üst sosyal problem çözme beceri düzeyini ifade etmektedir. Örnek hikâye puanlamaya dâhil edilmez. Ölçek, geçerlik güvenirlik çalışması için 257 çocuğa uygulanmıştır. Ölçeğin toplam KR20 değerinin .680 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği kapsamında Pearson korelasyon katsayısının .532 olduğu saptanmıştır. Yapılan tüm analizler sonucunda, Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir (Yılmaz, Ural ve Güven, 2018).

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formu

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formu, 3-6 yaş arası çocukların sosyal becerilerini ölçmek amacıyla Ömeroğlu vd. (2014) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, likert tipi olan toplamda 49 maddeden ve Başlangıç Becerileri, Akademik Beceriler, Arkadaşlık Becerileri ve Duyguları Yönetme Becerileri olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin faktör yapısının incelenmesi ve güvenirlik değerlerinin hesaplanmasına ilişkin analizler için öğretmenlerden alınan 409 çocuğun verisi kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı değeri başlangıç becerileri için .89, akademik beceriler için .88, arkadaşlık becerileri için .92, duyguları yönetme becerileri için .92 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre OSBED Öğretmen Formunun, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu tespit edilmiştir (Ömeroğlu vd., 2014).

Çocuk Görüşme Formları

Araştırmada, nitel veri toplama aracı olarak müzede uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde ve sonrasında çocukların müzelerle ilgili bilgi ve düşüncelerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan Çocuk Görüşme Formları kullanılmıştır. Çocuk Görüşme Formlarında yer alan sorular hazırlanarak 5 uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan, gelen görüşlere göre formlara son şekli verilmiştir. "Uygulama Öncesi Çocuk Görüşme Formu" ve "Uygulama Sonrası Çocuk Görüşme Formu"; müze tanımı, müzelerin içeriği, müzelerin kullanım amacı ve hayali müze içeriği ile ilgili açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyecek nitelikte, özellikle sosyal problem çözme becerileri ve sosyal becerilere yönelik kazanımların ön planda tutulduğu, okul öncesi eğitim programına uygun eğitim etkinlikleri araştırmacılar tarafından planlanmıştır.

Eğitim Etkinliklerinin Hazırlanması

Alanyazında, müzelerde uygulanan eğitim programları ve eğitim etkinliklerine yönelik yapılmış araştırmalar, sosyal problem çözme becerileri ve sosyal becerilere yönelik hazırlanmış olan eğitim programları ve eğitim etkinlikleri incelenmiştir. Literatür araştırması sonucunda çocuklarda geliştirilmek istenen ilgili beceriler belirlenerek okul öncesi eğitim programında yer alan kazanım ve göstergelere doğrultusunda etkinlikler oluşturulmuştur. Eğitim etkinliklerinin, programda yer alan, çocuk merkezilik, somuttan soyuta, yakından uzağa, basitten karmaşığa ilkelerine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Hazırlanan eğitim etkinlikleri 5 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. "Oyuncak Müzesi Eğitim Etkinlikleri" ve materyalleri tekrar gözden geçirilmiş ve son şekli verilmiştir. Eğitim etkinliklerinin süresi ilk 2 hafta okulda ve 8 hafta oyuncak müzesinde olmak üzere toplamda 10 haftadır. Eğitim etkinlikleri, haftada iki gün uygulanmak üzere toplamda 20 etkinliktir.

Okul Dışı Öğrenme Ortamının Planlanması

Eğitimin uygulanacağı okul dışı öğrenme ortamının belirlenmesi için Malatya ilinde bulunan müzeler gezilmiştir. Gezilen müzeler; müze ortamı, müzenin çocuklar açısından ilgi çekiciliği ve uygulama yapma imkânları açısından değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Malatya Sanat Sokağında bulunan Oyuncak Müzesi ve Çocuk Oyun Evi uygulama yapmak için uygun bulunmuştur. 2016 yılında açılan oyuncak müzesi ve çocuk oyun evi iki katlı geniş bir konak içinde oluşturulmuştur. Müzede, Türkiye'nin ve dünyanın çeşitli bölgelerine ait bez bebek koleksiyonu ve yerli üretim oyuncakların yer aldığı müze bölümüne ek olarak çocuk kütüphanesi, sanat atölyesi, drama bölümü ve etkinlik atölyesi olmak üzere çocukların gelişimlerini desteklemeye yönelik alternatif ortamlar bulunmaktadır. Araştırma hakkında bilgi vermek için müze yönetimi ile iletişime geçilmiş, araştırmanın amacı, içeriği, süreci hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

Uygulama İzinleri

Eğitim etkinliklerinin uygulanması için il milli eğitim müdürlüğünden alınan 61316475-44-E.18097463 sayılı uygulama iznine ek olarak, yapılacak müze gezilerinin hangi tarihlerde, kimlerle ve nasıl yapılacağı gibi bilgileri içeren gezi planı, gezi güzergâhı ve gezi izin dilekçesi okul müdürüne teslim edilerek müze gezilerinin planı hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Ailelerden araştırma için onam formu alınmıştır.

Ön Testlerin Uygulanması

Eğitim etkinliklerinin hazırlanmasının ardından ön testler uygulanmıştır. Ölçeklere ilişkin ön test uygulamaları bittikten sonra çocuklarla görüşmeler yapılmıştır.

Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması

Ön testler uygulandıktan sonra eğitim etkinlikleri, ilk iki hafta okulda uygulanan eğitim etkinliklerinin ardından deney gurubu ile birlikte 8 hafta boyunca çarşamba ve cuma günleri olmak üzere

haftada 2 gün oyuncak müzesine düzenlenen gezilerde uygulanmıştır. Müze gezileri ortalama 1,5-2 saat sürmüştür. Yapılan her geziden önce müze yetkilileri ile görüşülmüş, o gün müzede uygulanacak olan eğitim etkinliklerinin içeriği, amacı, süreci ve uygulanması hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Araştırmacı, her hafta uygulayacağı eğitim etkinliği ile ilgili materyalleri, çocukları okuldan almadan önce müzeye getirmiş, uygulamayı yapacağı bölümde gerekli düzenlemeleri yaparak eğitim ortamını önceden hazırlamıştır. Her hafta sosyal problem çözme becerileri ve sosyal becerileri desteklemeye yönelik oyun, drama, müzik, hareket, sanat, Türkçe, okuma yazmaya hazırlık vb. farklı etkinlikler müze bölümü, drama sahnesi, kütüphane, sanat atölyesi, etkinlik atölyesi olmak üzere müzenin farklı bölümlerinde uygulanmıştır.

Son Test ve Kalıcılık Testlerinin Uygulanması

Oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri uygulamaları tamamlandıktan sonra ön test olarak uygulanan ölçek ve uygulama sonrası görüşme soruları aynı koşullar altında tekrar uygulanmıştır. Ayrıca, uygulamaların kalıcılığını test etmek amacıyla deney grubuna uygulama bitiminden 3 hafta sonra kalıcılık testi uygulanarak veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Karma desen kullanılan araştırmada nicel verilerin analizinde, ölçeklerden elde edilen deney ve kontrol gruplarına ait ön test/son test, deney grubuna ait kalıcılık testi ölçüm puanları bilgisayar kodlama cetvellerine geçirilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 20.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamak için Shapiro-Wilk normallik testi yapılmıştır. Çünkü örneklem sayısının 50'nin altında olduğu araştırmalarda Shapiro-Wilk normallik testi, 50'den fazla olduğu araştırmalarda ise Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi yapılmaktadır (Büyüköztürk,2018). Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği normallik testi sonucunda, ön test verileri normal dağılım gösterdiği için parametrik testler, son test verileri ise normal dağılım göstermediği için non-parametrik testler kullanılmıştır. Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinde ise, verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve parametrik testler kullanılmıştır.

Nitel verilerin analizinde ise nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). İçerik analizinin temel amacı, yapılan bir araştırma sonucunda elde edilen verileri ifade etmek için kullanılacak kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla, içerik analizi süreci; verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi, belirlenen kodların ve temaların düzenlenmesi ve elde edilen bulguların tanımlanarak yorumlanması şeklinde 4 basamaktan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi aşamalarına uygun olarak analiz edilmiştir. Görüşme yapılan çocuklar Ç1, Ç2 şeklinde kodlanmıştır. Çocukların görüşlerine doğrudan alıntı yoluyla tırnak içinde yer verilmiştir.

BULGULAR

Araştırma probleminize dayalı olarak bulgularınızı bu bölümde bölümde araştırmanın nicel ve nitel boyutundaki bulgulara yer verilmiştir.

Sosyal Problem Çözme Becerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 1.

Sosyal problem çözme becerileri ölçeği ön test puanları bakımından gruplar arası farklılığa ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Grup	N	Ss	Sd	t	p
Deney	18	1,94	1,69	35	-, 448
Kontrol	19	2,21	1,90		

Sosyal problem çözme becerileri ölçeğinden deney grubu çocukların aldıkları puan ortalamaları ($\bar{X}= 1,94$) ve kontrol grubu çocukların aldıkları puan ortalamalarına ($\bar{X}= 2,21$) bakıldığında, deney ve kontrol grubu çocukların ön test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($t_{64} = -, 448, p>,05$)

Tablo 2.

Sosyal problem çözme becerileri ölçeği son test puanları bakımından gruplar arasındaki farklılığa ilişkin Mann Whitney u testi sonuçları

Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	P
Deney	18	26,92	484,50	28,500	-4,412	,000*
Kontrol	19	11,50	218,50			

Oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerine katılan deney grubu çocuklar ile uygulamaya katılmayan kontrol grubu çocukların Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($u= 28,500, p<,05$). Sıra ortalamaları ve toplam puanları incelendiğinde deney grubundaki çocukların almış oldukları puanların ortalamasının kontrol grubundaki çocuklardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.

Deney grubu çocukların sosyal problem çözme becerileri ön test- son test- kalıcılık testi puanları arasındaki farklılığa ilişkin Friedman testi sonuçları

Ölçüm	N	X	Ss	Friedman Testi			df	Anlamlı Fark
				Sıra Ort.	Ki Kare	p		
Ön Test	18	1,94	1,69	1,06			1-2	
Son Test	18	5,27	,82	2,31	31,684	,000*	2	
Kalıcılık	18	5,72	,57	2,64				

1. Ön Test 2.Son Test 3.Kalıcılık Testi

Deney grubu çocukların Sosyal Problem Çözme Becerileri ölçeği ön test puan ortalaması $\bar{X}= 1,94$, son test puan ortalaması $\bar{X}= 5,27$ ve kalıcılık testi puan ortalamasının $\bar{X}= 5,72$ olduğu görülmektedir. Deney grubu çocukların ön test- son test ve kalıcılık testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($\chi^2_{(2,N= 18)}= 31,684, p<,05$). Deney grubu çocukların ön test puanının, son test puanına ve kalıcılık testi puanına göre anlamlı derece düşük olduğu görülmektedir. Deney grubu

çocukların son test puanları ile kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>,05$).

Tablo 4.

Kontrol grubu çocukların sosyal problem çözme becerileri ölçeği ön test-son test puanları arasındaki farklılığa ilişkin Wilcoxon testi sonuçları

Kontrol Grubu Ön Test-Son Test	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	Z	p
Negatif Sıralar	5	4,50	22,50	-,525	,599
Pozitif Sıralar	5	6,50	32,50		
Fark Olmayan	9				

*Negatif sıralara dayalı

Kontrol grubu çocukların ön test son test sonuçları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($z= -,525, p>,05$). Fark puanlarının fark olmayanlar lehine olması ($n=9$) kontrol grubu çocukların ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Sosyal Becerilere İlişkin Bulgular

Tablo 5.

Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği ön test puanları bakımından gruplar arasındaki farklılığa ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Ön Test	N	X	Ss	sd	T	p	
Başlangıç Becerileri	Deney Grubu	18	2,52	,28	25,532	4,169	,000*
	Kontrol Grubu	19	1,88	,61			
Akademik Destek Becerileri	Deney Grubu	18	2,07	,39	28,651	-1,429	,164
	Kontrol Grubu	19	2,33	,69			
Arkadaşlık Becerileri	Deney Grubu	18	2,12	,30	25,276	-1,875	,072
	Kontrol Grubu	19	2,44	,66			
Duyguları Yönetme Becerileri	Deney Grubu	18	2,12	,40	28,243	-1,275	,213
	Kontrol Grubu	19	2,36	,73			

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) başlangıç becerileri hariç tüm alt boyutlarda deney grubu ve kontrol grubu çocukların ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>,05$)

Tablo 6.

Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği son test puanları bakımından gruplar arası farklılığa ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

Son Test	N	X	ss	Sd	t	p	
Başlangıç Becerileri	Deney Grubu	18	4,15	,42	35	7,444	,000*
	Kontrol Grubu	19	2,99	,51			
Akademik Destek Becerileri	Deney Grubu	18	4,03	,33	35	4,936	,000*
	Kontrol Grubu	19	3,28	,55			

Beceriler	Grup	n	X̄	Ss	sd	T	P
Arkadaşlık	Deney	18	4,00	,31	35	4,751	,000*
	Kontrol	19	3,34	,50			
Duyguları	Deney	18	3,93	,31	29,173	4,596	,000*
	Kontrol	19	3,26	,54			

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) tüm alt boyutlarda, deney grubunda yer alan çocukların son test puan ortalamaları ile kontrol grubunda yer alan çocukların son test puan ortalamaları arasında deney grubu lehinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < .05$).

Tablo 7.

Deney grubu çocukların okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği ön test- son test- kalıcılık testi puanları arasındaki farklılığa ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Başlangıç Becerileri	Denekle rarası	,801	17	,047	41	,000*	1-2 2-3
	Ölçüm	55,725	2	27,862	5,4		
	Hata	2,280	34	,067	7		
	Toplam	58,806	53				
Akademik Destek Becerileri	Denekle rarası	1,078	17	,063	66	,000*	1-2 2-3
	Ölçüm	73,399	2	36,700	5,8		
	Hata	1,874	34	,055	5		
	Toplam	76,351	53				
Arkadaşlık Becerileri	Denekle rarası	,667	17	,039	72	,000*	1-2 2-3
	Ölçüm	71,304	2	35,652	0,4		
	Hata	1,682	34	,049	7		
	Toplam	73,653	53				
Duyguları Yönetme Becerileri	Denekle rarası	1,150	17	,068	82	,000*	1-2 2-3
	Ölçüm	69,772	2	34,886	8,3		
	Hata	1,432	34	,042	89		
	Toplam	72,354	53				

1: Ön Test 2: Son Test 3: Kalıcılık Testi

Deney grubunda yer alan çocukların Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği tüm alt boyutlarda ön test, son test ve kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p < ,05$). Ön test son test puanları arasında son test lehine ($p < ,05$), son test kalıcılık testi puanları arasında kalıcılık testi lehine ($p < ,05$) anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 8.

Kontrol grubu çocukların okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği ön test- son test puanları arasındaki farklılığa ilişkin bağımlı örneklem t testi sonuçları

Ölçüm	n	X̄	Ss	sd	T	P
-------	---	----	----	----	---	---

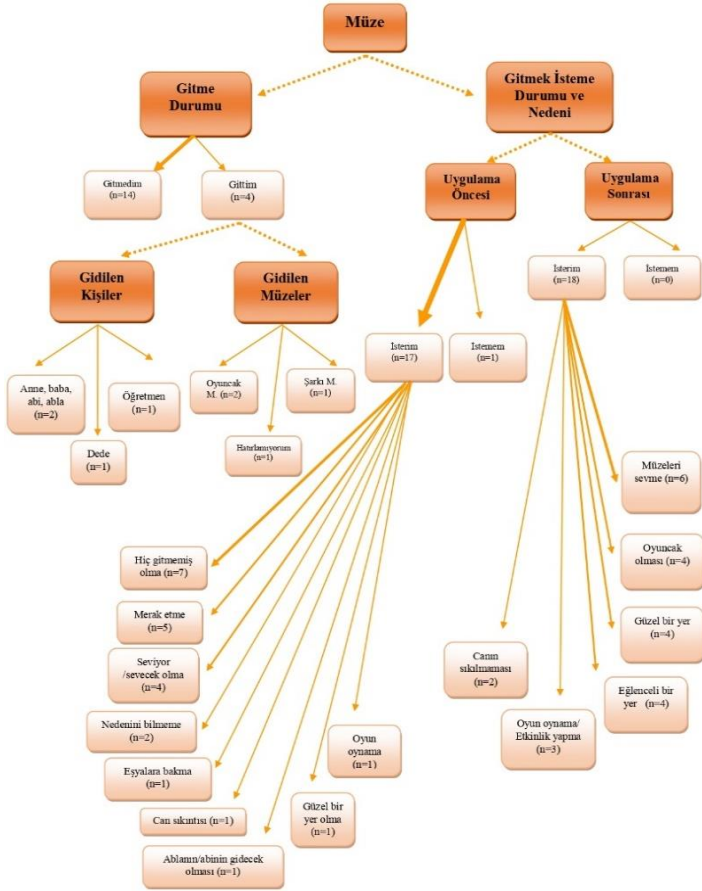
Beceriler	Grup	n	X̄	Ss	sd	T	P
Başlangıç	Ön Test	19	1,88	,61	18	-15,571	,000*
	Son Test	19	2,99	,51			
Akademik Destek	Ön Test	19	2,33	,69	18	-13,911	,000*
	Son Test	19	3,28	,55			
Arkadaşlık	Ön Test	19	2,44	,66	18	-10,541	,000*
	Son Test	19	3,34	,50			
Duyguları Yönetme	Ön Test	19	2,36	,73	18	-11,283	,000*
	Son Test	19	3,26	,54			

Kontrol grubunda yer alan çocukların Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği tüm alt boyutlarında son test lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < ,05$).

Çocukların Müzelerle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Deney grubu çocukların müzede uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde ve sonrasında müzeye bakış açılarını değerlendirmek için çocuklarla görüşmeler yapılmıştır. Bu bölümde, görüşmeler sonucunda "Çocuk Görüşme Form"larından elde edilen bulgular; "Müze Deneyimi ve Müzeye Gitmek İsteme", "Müze Tanımı ve Müzelerin İçeriği", "Müzelerin İşlevi" ve "Hayali Müze İçeriği" temaları altında verilmiştir.

Müze Deneyimi ve Müzeye Gitmek İsteme

Şekil 1. Müze deneyimi ve müzeye gitmek isteme

Deney grubunda yer alan çocuklara, Oyuncak Müzesi'nde uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde "Daha önce hiç müzeye gittin mi? Gittiysen kimlerle ve hangi müzeye/müzelere gittin?" soruları yöneltilerek geçmiş müze deneyimleri belirlenmiştir. Çocukların çoğunluğu (n=14) daha önce müzeye gitmediklerini belirtirken, müzeye gittiklerini (n=4) ifade eden çocuklar da vardır. Bazı ifadeler şu şekildedir:

Hayır. Gitmedim. (Ç10)

Annem, babam ve abimle gittim. Ama hangi müze olduğunu hatırlamıyorum. (Ç9)

Dedemle beraber oyuncak müzesine gitmiştik. (Ç15)

Deney grubunda yer alan çocuklara, Oyuncak Müzesi'nde uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde "Müzeye gitmek ister misin?" sorusu yöneltilerek müzeye gitmeye ilişkin düşünceleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılan deney grubu çocukların büyük bir çoğunluğu (n=17) müzeye gitmek istediklerini belirtirken 1 çocuk gitmek istemediğini belirtmiştir. Gitmek isteme nedenlerine bakıldığında çocukların çoğunluğu (n=7) daha önce müzeye gitmediği için gitmek istediğini ifade ederken müzeleri merak ettiğini (n=5), sevecek/seviyor olduğu için gitmek istediğini (n=4) ifade eden çocuk sayısı da çoğunluktadır. Bazı ifadeler şu şekildedir:

İsterim. Çünkü daha önce hiç gitmedim. Abim de bir kez gitmiş. Merak ediyorum.(Ç1)

Gitmek isterim. Çünkü orayı hiç görmedim. Merak ediyorum. (Ç2)

Oradaki eşyalara bakmak için gitmek isterim. (Ç7)

Evet. Orayı çok severim bence. (Ç10)

Deney grubu çocuklara uygulama sonrasında ise "Müzeler tekrar gitmek ister misin? Neden?" sorusu sorularak müzeye tekrar gitmek isteme durumları belirlenmiştir. Oyuncak müzesi eğitim etkinlikleri sonrasında çocukların tamamı (n=18) müzelerine tekrar gitmek istediklerini ifade etmişlerdir. Müzeye tekrar gitmek isteme nedenlerine bakıldığında, çocukların çoğunluğu (n=6) müzeleri sevdiğileri için tekrar gitmek istediklerini belirtirken müzelerde oyuncak olduğu için (n=4), müzeler güzel yerler olduğu için (n=4), müzeler eğlenceli yerler olduğu için (n=4) müzelerine tekrar gitmek istediklerini belirten çocuklar da çoğunluktadır. Bazı ifadeler şu şekildedir:

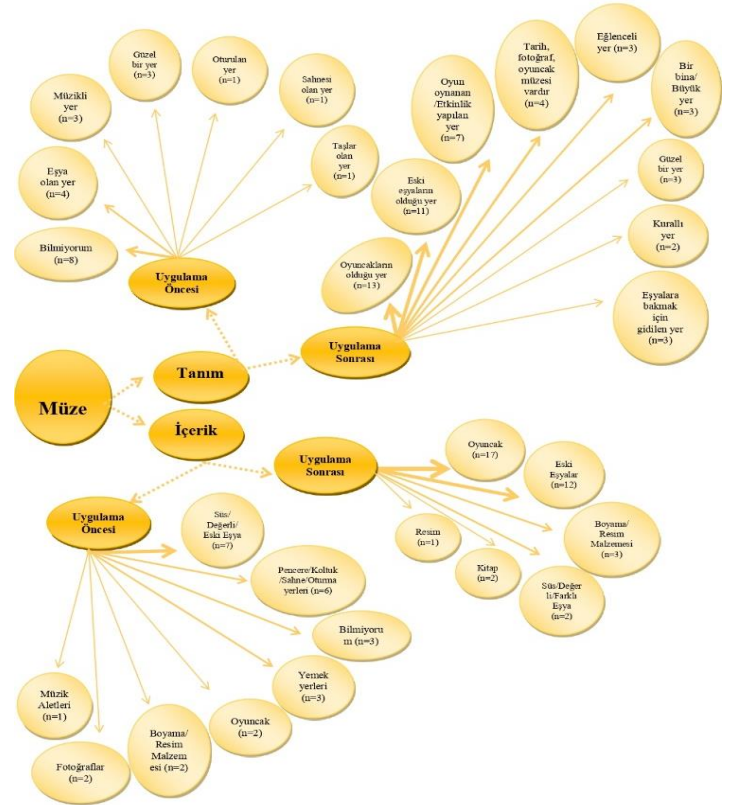
Evet. Çok seviyorum müzeleri. (Ç9)

İsterim. Oyuncaklar çok güzeldi. Bir de boya yapıyorduk. (Ç14) İsterim.

Çünkü orada çok eğleniyoruz. (Ç18)

Evet. Güzel. Canım sıkılmıyor orada. (Ç3)

Müze Tanımı ve Müzelerin İçeriği

Şekil 2. Müze tanımları ve müzelerin içeriği

Deney grubunda yer alan çocuklara, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde "Müzeler nasıl yerlerdir? Müze denildiğinde aklına neler geliyor?" ve "Müzelerde neler vardır?" soruları yöneltilmiştir. Müzelerin nasıl yer olduğu ile ilgili çocukların çoğunluğu (f=8) müzelerin nasıl yerler olduğunu bilmediklerini, müze denildiğinde akıllarına bir şey gelmediğini belirtirken, müzelerde eşyaların olduğu (f=4), müzelerin müzik

çalınan/oyunan müzikli yerler olduğu (f=3) ve müzelerin güzel yerler olduğu (f=3) ifade edilen diğer görüşlerden bazılarıdır. Müzelerde neler olduğuna ilişkin olarak çocukların çoğunluğu (n=7) müzelerde süs /değerli/ eski eşya olduğunu belirtirken, Pencere, koltuk sahne, oturma yerleri olduğunu (n=6) ve müzede neler yer aldığını bilmediğini (n=3) belirten çocuklar da çoğunluktadır. Bazı ifadeler şu şekildedir:

Şarkılı bir yer olabilir. Oyunlar vardır. Oturma yeri vardır. Yemek yeme yeri vardır. (Ç2)

Süs, cam süsler, misket ve saatler vardır. (Ç6)

Değerli eşyalar vardır. Bir de süsler vardır. (Ç7)

Lambaları kapatıyorlar. Sahne açılıyor. (Ç9)

Taşlar olan bir yerdir. Yemek vardır. Cips, kola ve tavuk vardır. (Ç10)

Aklıma bir şey gelmedi. (Ç12)

Müzik aleti çalınır, oynanır. Müzik dolu bir yerdir. (Ç13)

Hiçbir şey gelmiyor aklıma. (Ç17)

Oyuncak Müzesi Eğitim Etkinlikleri uygulaması sonrasında da aynı şekilde “Müzeler nasıl yerlerdir? Müze denildiğinde aklıma neler geliyor?” ve “Müzelerde neler vardır?” soruları yöneltilerek çocukların uygulama öncesi ve sonrasında müzeler hakkındaki bilgi ve düşüncelerindeki değişim belirlenmiştir. Müzelerin nasıl yer olduğu ile ilgili çocukların büyük çoğunluğu (n= 13) müzeleri oyuncakların olduğu yerler olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte eski eşyaların bulunduğu yerler (n=11), oyun oynanan etkinlik yapılan yerler olduğunu (n=7) ifade eden çocuklar da çoğunluktadır. Müzelerde neler olduğuna ilişkin olarak çocukların neredeyse tamamı (n=17), müzede oyuncak bulunduğunu belirtmiştir. Yine büyük bir çoğunluk (n=12) müzelerde eski eşyaların bulunduğunu ifade etmiştir. Bazı ifadeler şu şekildedir:

Aklıma eski oyuncaklar, eski mutfak malzemeleri geliyor. Çocuk müzeleri vardır. Çocuklar için çok eğlenceli yerlerdir. (Ç1)

Oyuncaklar vardır. Bağırarak, çağırarak yoktur. Koşmak yoktur. Koşarsak bir yerleri devirebiliriz. Orada oynayabiliriz. Oyuncaklar olur. Kitaplar olur. Boyama yapılır. Camlarda oyuncaklar vardır. Eski fotoğraf makineleri vardır. (Ç2)

Oyuncak müzesi vardır. Güzel yerlerdir. Çok insan vardır. Değişik oyuncaklar vardır. Oyuncaklar, araba, bebek olur. Resimler olur. Camla kaplanmış oyuncaklar, eski eşyalar, eski kameralar olur. (Ç3)

Oyuncaklar, arabalar vardır. Eski eşyalar olur. Eski tabaklar, tencereler, eski telefonlar, eski kartlar, anahtarlar vardır. (Ç4)

Oyuncak müzesinde oyuncaklar olur. Camların içinde oyuncaklar olur. Tarih müzelerinde eski eşyalar olur. (Ç8)

Tahtalarla boyama yapılır. Oyuncaklar vardır. Dokunmadan bakılır. (Ç14)

Deney grubunda yer alan çocuklara, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde “Müzeye gittiğinde neler yaparsın? Müzede neler yapılır/ yapılabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Çocukların çoğunluğu (n=6) müzede oyun oynanacağını ifade ederken müzede ne yapıldığı ile ilgili fikrinin olmadığını (n=5) belirten çocuklar da çoğunluktadır. Bazı ifadeler şu şekildedir:

Oyun oynayabiliriz. Saklambaç oynayabilirim. (Ç2)

Oyuncaklara binilebilir. Yemek yenilebilir. Elbise alınabilir. (Ç3)

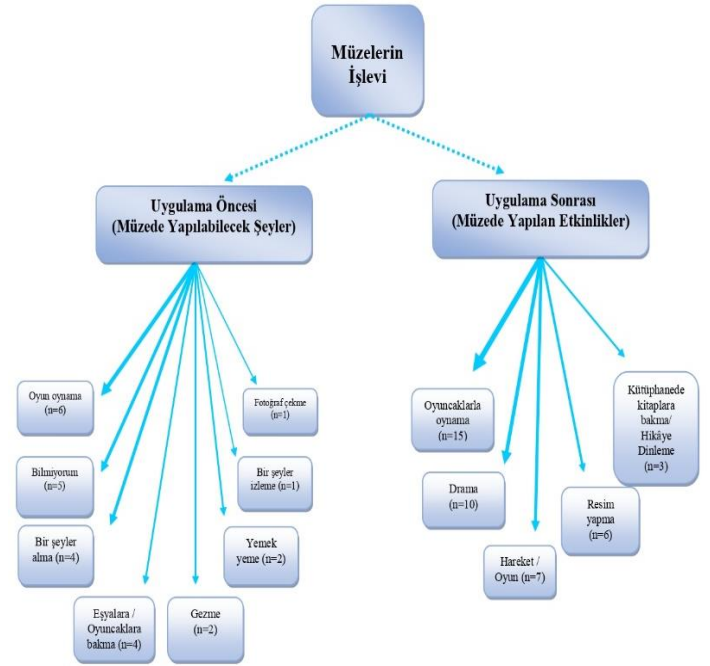
Gezmek için gidilir. Bakarız, eğleniriz, fotoğraf çekeriz. (Ç6)

Bakmak için gidilir. Eşyalara bakılır. (Ç7)

Bir şey yapılmaz. (Ç17)

Bilmiyorum. (Ç4)

Müzelerin İşlevi

Şekil 3. Müzelerin işlevi

Deney grubunda yer alan çocuklara, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri sonrasında ise “Müzede neler yaptın/yaptınız?”, “Müzeye gittiğinde en çok ne yapmaktan hoşlandın/eğlendin?” soruları yöneltilmiştir. Çocukların çoğunluğu (n=15) müzede çeşitli oyuncaklarla oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte drama (n=10), hareket/oyun etkinliği (n=7) yapıldığı belirtilen diğer görüşlerdendir. Bazı ifadeler şu şekildedir:

Oyuncaklarla oynadık. Kütüphane vardı. Hikâye okuduk. Kitaplara baktık. Oyuncak atlara bindik. En çok ahşap boyamayı sevdim. (Ç1)

Resim yaptık. Ahşap ayaklabaları boyadık. Oyun oynadık. Manavcılık oynadık. En çok manavcılık oynamayı sevdim. (Ç2)

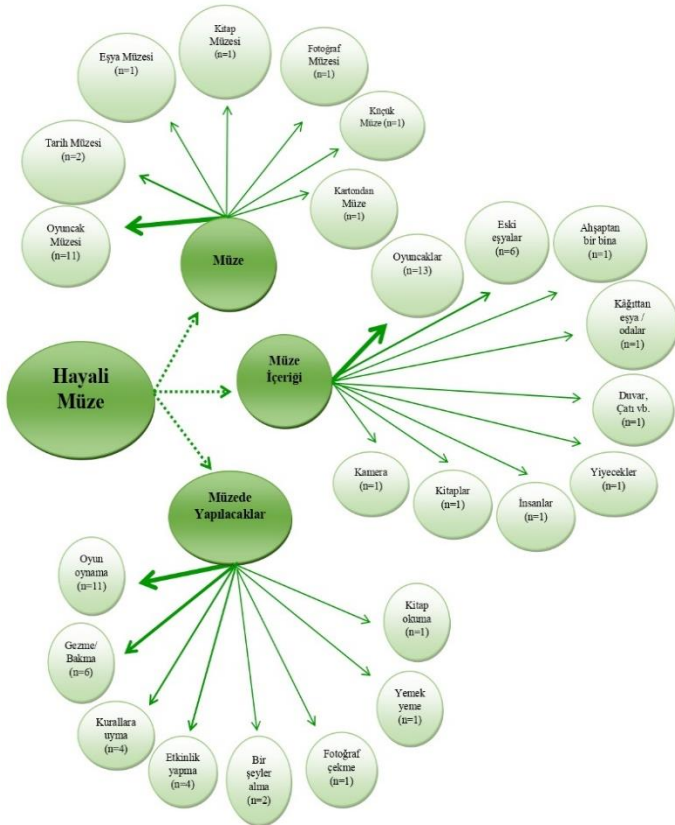
Oyuncakları canlandırdık. Oyun oynadık. Resim yaptık. Ben en çok resim yapmaktan hoşlandım. (Ç4)

Boyama yaptık, oyuncaklarla oynadık. Kırmızı ve mavi takım olduk, Bulmaca oyununu oynadık. En çok takımlı kroki oyununu ve hazine avı oyununu beğendim. (Ç7)

Kütüphanede kitapları inceledik. Vak Vak ve Pon Pon'u evine ulaştırdık. En çok bu oyunu sevdim. (Ç13)

Oyun oynadık, bazı kartlar bulduk. Onları birleştirip oyuncak müzesi resmi yaptık. En çok kart bulmaca oyununu (kroki) sevdim. (Ç18)

Hayali Müze İçeriği

Şekil 4. Hayali müze içeriği

Deney grubunda yer alan çocuklara, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri sonrasında “*Sen bir müze kurmak isteseydin neyin müzesini kurardın?*” sorusu yöneltildiğinde, çocukların çoğunluğu (n=11) oyuncak müzesi kurmayı hayal ettiğini ifade etmiştir. Çocuklara, “*Hayal ettiğin bu müzede neler olurdu?*” sorusu yöneltildiğinde, çocukların çoğunluğu (n=13) oyuncaklar olurdu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Çocuklara, “*Hayal ettiğin bu müzede çocukların ne yapmalarını isterdin?*” şeklinde soru yöneltildiğinde, çocukların çoğunluğu (n=11) müzeye gelen çocukların oyun oynamalarını istediğini ifade etmiştir. Bazı ifadeler şu şekildedir:

Oyuncak müzesi kurardım. Eski oyuncaklar, makineler olurdu. Müzeye gelenler fotoğraf çekerlerdi oyuncaklarla oynarlardı. (Ç2)

Oyuncak müzesi kurardım. Oyuncaklar, yemekler, şapkalar olurdu. Çocuklar, oyun oynayabilirler. Yemek yiyebilirler. Beraber oynar, paylaşırız. (Ç10)

Eşya müzesi kurardım. İçinde, eski eşyalar, tabak, çanak, bardak olurdu. Gelenlerin hiçbir şeye dokunmamalarını, onlara bakmalarını isterdim. Etkinlik yaptırırdım. Serbest resim yaptırırdım. Klasik şeyler çizdirirdim. Mesela ağaç çizdirirdim. (Ç6)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

A Araştırma sonucunda, deney grubu çocukların sosyal problem çözme becerileri son test puanlarının kontrol grubu çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu ve deney grubu çocukların sosyal problem çözme becerileri son test ve kalıcılık testi puanlarının ön

test puanlarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerinin etkili olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamında planlanan etkinlikler, çocukların sosyal problem çözme becerilerini geliştirmeye ve desteklemeye yönelik olan farklı sosyal problem durumlarını içeren drama, oyun, hikâye okuma, sanat çalışmaları gibi farklı yöntem ve teknikler kullanılarak yapılan etkinliklerdir. Özellikle, bu etkinliklerin normal sınıf ortamı yerine oyuncak müzesinin kütüphane, etkinlik atölyesi, drama salonu, müze bölümü, sanat atölyesi gibi farklı bölümlerinde zengin uyarıcı materyallerle gerçekleştirilmesinin kazandırılmak istenen becerilerin öğretiminde etkili olduğu görülmüştür. Deney grubu çocukların Sosyal Problem Çözme Becerileri Ölçeği'nden aldıkları son test puanı ile kalıcılık testi puanı arasında anlamlı farklılığın olmaması, oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerinin kalıcı olduğunu göstermektedir. Eğitim etkinliklerinin kalıcı olmasında, çocuklarda sosyal problem çözme becerilerini destekleyici etkinliklerin 10 hafta boyunca haftada iki gün sistematik bir şekilde uygulanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırma bulguları, sosyal problem çözme becerilerine yönelik geliştirilmiş, farklı öğrenme yöntemleri ve etkinlikler ile zenginleştirilerek verilen eğitim programlarının çocukların sosyal problem çözme becerilerini olumlu yönde etkilediğine (Bernard Opitz, V., Sriram, N. & Nakhoda Sapuan, 2001; Dereli, 2008; Gür ve Koçak, 2018; Hune & Nelson, 2002; Kayılı, 2015; Korba, Hemmeter, Golden & Nuhring, 2022; Uysal, 2016) ilişkin araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Kontrol grubu çocukların ön test-son test sonuçlarına bakıldığında sosyal problem çözme becerilerinde herhangi bir değişim olmadığı görülmüştür. Bu durum, kontrol grubunda yer alan çocuklara herhangi bir eğitim etkinliği uygulanmaması ile açıklanabilir. Mestci, Gökkaya ve Ormankıran (2019), yapmış oldukları araştırmada Duygu Düzenleme Eğitim programının çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, herhangi bir uygulama yapılmayan normal eğitime devam eden çocukların sosyal problem çözme becerilerinde herhangi bir fark görülmezken, deney grubunda yer alan çocukların sosyal problem çözme becerilerinde anlamlı bir fark görülmüştür. Yapılan bu araştırmada da içerisinde, duyguları tanıma, ifade etme, yönetme gibi becerileri bulunduran oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri deney grubu çocuklara uygulanırken kontrol grubu çocuklara uygulanmamıştır. Mestci, Gökkaya ve Ormankıran (2019)' un yapmış oldukları araştırma bulgularına benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal problem çözme becerilerine yönelik yapılmış benzer araştırmalarda da uygulama yapılmayan kontrol grubunun becerilerinde herhangi bir değişim olmadığı görülmüştür (Kayılı, 2015; Uysal, 2016).

Araştırma sonuçlarına göre deney grubu çocukların sosyal beceri son test puanlarının kontrol grubu çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğu ve deney grubu çocukların sosyal beceri son test ve kalıcılık testi puanlarının ön test puanlarına göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu uygulanan eğitim etkinliklerinin çocukların sosyal becerileri üzerinde olumlu etkisi

olduğunu göstermektedir. Araştırmanın, deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların öğrenim gördükleri anasınıflarında olduğu gibi ilkökul bünyesinde yer alan birçok anasının fiziksel şartları elverişsizdir (Ağgül Yalçın ve Yalçın, 2018) Çocuklara farklı ortamlarda etkinlik yapabilmeye fırsatı oluşturmak bir yana anasınıflarının fiziksel koşullar açısından yetersiz olması (Arslan Karaküçük, 2008) eğitim ortamının küçük olması ve yeterli materyal bulunmaması (Kök, Küçükkoğlu, Tuğluk ve Koçyiğit, 2007; Ramazan, Arslan Çiftçi ve Tezel, 2018) gibi nedenlerden dolayı sınıfların birçoğunda öğrenme merkezleri yeterli ve etkili şekilde kullanılmamaktadır (Aysu ve Aral, 2016; Gülay Ögelman ve Karakuzu, 2016). Ancak, yapılan bu araştırma ile deney grubu çocuklara her hafta oyuncak müzesinin farklı bölümlerinde, zengin içerikli materyal ile aktif katılım gösterebildikleri, sosyal becerilerini desteklemeye yönelik ortamlarda çeşitli etkinlikler uygulanmıştır. Böylece çocukların duygularını ifade edebilme, başkalarının duygularını anlama, başarısızlıkla, grup baskısıyla başa çıkabilme, ne yapacağına karar verme, problem durumuna çözüm üretebilme gibi sosyal becerileri desteklenmiştir. Kontrol grubu çocuklar ise herhangi bir uygulamaya katılmamış ve sınıfta kendi programlarını takip etmişlerdir. Uzun bir süreç içeren ve her aşamasında çocukların sosyal becerilerini destekleyen oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerine katılan deney grubu çocukların sosyal becerilerinin herhangi bir uygulamaya katılmayan kontrol grubu çocukların sosyal becerilerinden oldukça yüksek çıkmasının nedeninin uygulanan eğitim etkinlikleri olduğu söylenebilir. İlgili araştırma sonuçlarına bakıldığında, okul öncesi eğitim etkinlikleri ile desteklenen ve düzenli aralıklarla gerçekleştirilen alan gezilerinin (Kızıltaş, 2016), sosyal duygusal ve bilişsel gelişime yönelik hazırlanan müze gezilerinin (Abacı ve Usbaş, 2010), ilişkiyi başlatma ve sürdürme sosyal becerilerine yönelik hazırlanan drama etkinliklerinin (Eti, 2010) çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde etkilediği, birden fazla gerçekleştirilen sanata dayalı alan gezilerinin ilkökul öğrencilerinin sosyal duygusal becerileri ile akademik becerilerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Erickson, Watson & Greene, 2020; Florick, Greene, Levenberg & Pogue, 2021). Ebeveynlerin müze ziyaretleri boyunca çocuklarının öğrenme durumları hakkındaki görüşlerini almak amacıyla yapılan bir araştırma ebeveynlerin, çocuk müzesi ziyaretleri sırasında çocuklarının sosyal beceri, problem çözme becerisi, duygu düzenleme gibi becerileri geliştirdiklerini keşfettiklerini göstermiştir (Luke vd., 2019). Anneler ve çocukları ile müze ziyaretleri yapılan başka bir araştırma sonucunda da anneler müze gezilerinin çocuklarının iletişim kurma, el becerisi, özgüven gibi becerilerini geliştirdiğini ve bilgi düzeylerini arttırdığını belirtmişlerdir (Bozkurt ve Tezel Şahin, 2020). Yapılan bu çalışmada da oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerinin deney grubunda yer alan çocukların sosyal problem çözme becerileri ve sosyal becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazındaki bu sonuçlar araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmanın nicel boyuttaki son bulgusuna göre kontrol grubunda yer alan çocukların OSBED ölçeği ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgunun, sınıf öğretmenin günlük planlarında sosyal becerileri desteklemeye yönelik etkinliklere düzenli olarak yer vermesinden

kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğretmenlerin, sınıf içi uygulamalarında takip ettikleri Okul Öncesi Eğitim Programı'nda çocuklarda geliştirilmesi amaçlanan sosyal- duygusal gelişime yönelik kazanımların yer aldığı ve öğretmenin sınıf içinde uyguladığı etkinliklerde bu kazanımlara yer vermiş olabileceği göz önüne alındığında bu durumun okul öncesi eğitimin amaçları doğrultusunda gerçekleşmesi beklenen normal bir süreç olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte deney grubu çocukların son test ortalamalarının kontrol grubu çocukların son test ortalamalarından yüksek olduğu tespit edilmiştir (tablo 6). Kontrol grubu çocukların kendi arasında sosyal beceri son test puanları ön test puanlarından yüksek olsa da deney grubuna göre düşük seviyededir. Bu durumun deney grubuna uygulanan müze eğitim etkinliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın nitel boyutundaki bulgularına bakıldığında, müze deneyimine ilişkin olarak çocukların büyük bir çoğunluğunun daha önceden müzeye gitmedikleri tespit edilmiştir. Müzeye gittiğini ifade eden çocukların bir kısmının hatırlamadığını belirtmesi veya hayali içeriklerle yorum yapması müze deneyimlerinin olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu bulgu, müzede uygulanan eğitim etkinliklerinin çocukların müzelere bakış açısına etkisinin değerlendirilmesinde daha önce müze deneyimi yaşamış olma değişkenine bağlı olmaksızın objektif sonuçlar elde etme açısından önemli görülmektedir.

Çocukların müzeye gitmek isteme durumlarına ilişkin bulgulara bakıldığında, müzede uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde çocukların çoğunluğunun müzeleri daha önce hiç görmediği için merak ettiği ve müzeleri sevecekleri bir mekân olarak belirttikleri tespit edilmiştir. Vardi ve Demiriz (2019), öğretmenlerin okul öncesi dönemde yer alan çocukların meraklarına ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, yeni/farklı yöntem, etkinlik ve materyallerin çocukların meraklarını arttırdığını ve bu durumda heyecanlanma, gözlemlenme ve soru sorma gibi tepkiler verdiklerini tespit etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada da çocukların çoğunluğunun -kendileri için yeni bir kavram olan- müzelerine daha önce hiç gitmediklerini, merak ettiklerini ifade etmeleri ilgili araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Yapılan başka bir çalışmada ise okul öncesi eğitime devam eden çocuklarla gerçekleştirilen müze gezileri öncesinde çocuklarla bireysel görüşmeler yapılmış ve çocukların müze gezilerine katılma konusunda olumlu duygulara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Dağal ve Bayındır, 2016). Çocukların müzeleri merak etmeleri ve müzelerine gitmek istemeleri uygulamalara isteyerek katıldıklarını ve müzelerine karşı olumlu tutum sergilediklerini göstermektedir. Elde edilen bu bulgunun araştırmanın etkililiği açısından olumlu olduğu düşünülmektedir.

Çocukların uygulama sonrası müzeye tekrar gitmek isteme durumlarına ilişkin bulgulara bakıldığında, çocukların tamamının müzelerine tekrar gitmek istediği, müzeleri sevdikleri, eğlenceli bir mekân olarak nitelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların, uygulama öncesi müzeler hakkında bilgi sahibi olmadıkları göz önüne alındığında yapılan uygulama sonrasında müzeleri sevmeleri ve tekrar gitmek istemelerinde oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinliklerinin olumlu etkisinin olduğu

düşünülmektedir. Çocukların görüşleri incelendiğinde müzedeki eski zamana ait olan oyuncakları sevdikleri ve müzede oyun oynamak ve etkinlik yapmaktan keyif aldıkları görülmüştür. Özyürek, Tezel Şahin ve Gündüz (2018), nesilden nesile kültürel aktarımda oyun ve oyuncakların rolünü araştırdıkları çalışmalarında, oyunun kültürel mirasın sürdürülebilirliğine etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Aile ve okul ortamında yetişkinlerin kendi oynamış oldukları oyunları çocuklara öğretme sorumluluğunu almaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Kültürel özelliklerini tanımaları için çocuklara teknoloji ürünü olan oyuncakların yanı sıra el yapımı geleneksel oyuncak temin edilmesini, ayrıca çocukların kendi kendilerine veya yetişkin yardımı ile kendi oyuncaklarını yapabilecekleri ortamlar sağlanmasını önermişlerdir. Yapılan bu çalışmada da çocukların oyuncak müzesindeki geçmişe ait olan, doğal materyallerden yapılan oyuncakları incelemelerinin, müzede yapılan etkinlikler kapsamında kendi oyuncaklarını tasarlamalarının ve özellikle uygulamalara keyif alarak katılım sağlamalarının, müzeye bakış açılarının gelişimi, sosyal problem çözme becerileri ve sosyal becerilerinin gelişiminin yanı sıra oyuncaklar yoluyla kültürel özelliklerini tanımaları açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin müze eğitime ilişkin görüşlerini almak amacıyla gerçekleştirilen bir araştırmada, öğrencilerin yapılan müze gezisi sonrasında aktif katımlı müze gezisini yararlı buldukları ve müze gezilerine karşı olumlu tutum geliştirdikleri, müze günlüklerinde müzede gördükleri eserler ve yaptıkları etkinlikler hakkında bilgi verdikleri ve bu etkinlikleri eğlenceli buldukları tespit edilmiştir (Karagözoğlu, 2020). Aile, okul veya arkadaş grubu ile müze ziyaretinde bulunan 4-8 yaş grubunda yer alan çocukların davranışlarının incelendiği başka bir araştırmada ise çocukların müze ziyaretleri sırasında müzede sergilenen eserlere büyük ilgi duydukları, eserlerin ne olduğu, kimler tarafından kullanıldığı gibi sorular sordukları görülmüştür. Müze gezisi sırasında çocukların spontane bir şekilde, müzedeki nesnelere oynamak, drama ve tahmin etme gibi deneyimler sergiledikleri ve çocukların müzelerle karşı tutumlarının genel olarak olumlu olduğu tespit edilmiştir (Ünal, 2012). Farklı yaş grupları ile gerçekleştirilen araştırma bulguları bu araştırmanın çocukların müzelerle ilişkin tutumlarına yönelik bulguları ile paralellik göstermektedir.

Müze tanımı ve müzelerin içeriğine ilişkin bulgulara bakıldığında, Oyuncak Müzesi eğitim etkinlikleri uygulaması öncesinde çocukların çoğunluğunun müzeleri tanımlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer çocukların ise müzelerle ilgili kavram karmaşası yaşadıkları, müzeleri müzik çalınan, yemek yenen, yardım edilen yerler olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Uygulama öncesinde çocukların müzeleri hayallerindeki gibi tanımladıkları, müzelerin tanımı ve amacı hakkında bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Çocukların çoğunluğunun müzelerde sandalye, koltuk gibi eşyaların bulunduğunu ifade ettikleri, dolayısıyla müzeleri oturulan, bir şeyler izlenen, yemek yenen yerler olarak düşündükleri görülmüştür. Genel olarak çocukların yapmış oldukları yorumlara bakıldığında, çoğunluğunun müzelerin tanımı ve içeriği hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Oyuncak müzesinde uygulanan eğitim etkinlikleri sonrasında ise çocuklar müzeleri çoğunlukla oyuncakların olduğu ve eski eşyaların olduğu yerler olarak tanımlamışlardır. Ayrıca müze tanımlamalarına ilişkin açıklamalarına bakıldığında, müze kuralları, müzelerin fiziksel özellikleri, müzede neler yapıldığı ile ilgili olarak uygulamanın yapıldığı Oyuncak Müzesi'nin özelliklerinden bahsettikleri, müzelerin içeriğine ilişkin olarak müzelerde bulunan eserlerden, eşyalardan, materyallerden bahsettikleri dikkat çekmektedir. Çocukların Oyuncak Müzesi'nde uygulanan eğitim etkinlikleri öncesinde müzelerle ilgili kısa ve az sayıda görüş bildirdikleri, müzelerle ilgili kavram karmaşası yaşadıkları, genel olarak müzeleri hayali olarak tanımladıkları, müzelerin nasıl yerler olduğunu bilmedikleri, müzelerin içeriği hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülürken uygulama sonrasında daha fazla görüş bildirerek, nitelikli yorumlar yaptıkları, müzelerde bulunan nesne/eşyaları ifade ettikleri, müzelerle yönelik gerçekçi, doğru ve detaylı yorumlarda buldukları tespit edilmiştir.

Bu sonuçların müzede düzenli aralıklarla uygulanan eğitim etkinliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Alan yazında, müzelerin çocuklarda kazandırılmak istenen bilgi, becerilerde, gelişim alanlarında, müzelerle ilgili bilgi ve farkındalıklarını geliştirmede etkili bir öğrenme ortamı olduğuna yönelik benzer bulgular yer almaktadır (Dağal ve Bayındır, 2016; Karaca, Şenol, Akyol ve Can Yaşar, 2018; Karagözoğlu, 2020; Özyılmaz Akamca, Yıldırım ve Ellez, 2017; Pliogou, Gakos & Dedousi, 2018; Piscitelli ve Anderson, 2001; Rönkkö, Aerila & Grönman, 2016; Usal ve Buyurgan, 2016; Ünal, 2012). Yapılan bu araştırmanın bulguları ilgili alan yazındaki sonuçları desteklemektedir.

Müzelerin işlevine ilişkin bulgulara bakıldığında, uygulama öncesinde çocukların müzeyi avm, sinema gibi mekânlarla özdeşleştirdikleri görülmektedir. Çocukların bir kısmının konuyla ilgili bilgisi olmadığı ve bir kısmının müzelerde yapılabilecek şeyleri ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir araştırma sonucunda, müze eğitim programı öncesinde çocukların çoğunluğunun müzede neler yapılabileceği ile ilgili soruya hiçbir şey yapılmadan sadece yürünür şeklinde cevap verdikleri, çocukların müzeler, müzelerin içeriği ve işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür (Öztürk Samur, Koçyiğit, İnci, Aydoğan ve Başara Baydilek, 2015).

Uygulama sonrasında ise çocukların müzede neler yapılabileceği ile ilgili gerçekçi ve doğru açıklamalar yaptıkları görülmüştür. Çocuklar müzede farklı haftalarda yapılan ve sevdikleri etkinlikleri anlatmışlardır. Çocukların farklı haftalarda yapılan etkinlikleri hatırlamaları, yapılan birden fazla etkinliğe örnek vermeleri ve etkinlikleri açıklamaları dikkat çekmektedir. Çocukların çoğunluğu oyun, hikâye ve çeşitli materyallerle aktif katılım sağladıkları drama, oyun gibi etkinlikleri ifade etmişlerdir. Bu durum oyuncak müzesinde uygulanan çeşitli eğitim etkinliklerinin çocukların zihninde kaldığının ve etkisinin devam ettiğinin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Küçük çocukların müze yoluyla öğrenmelerinin doğasının araştırıldığı bir çalışma sonucunda çocukların tanıdığı kültür ve bağlamları içinde barındıran müze deneyimlerinin çocukların hafızada

tutma, keyif alma ve bu ortamda öğrenmelerinde güçlü arabulucular olduğu tespit edilmiştir. Özellikle çocuklar tarafından kolaylıkla tanımlanan hikâye ortamı, oyun ve nesnelere gömülü olan müze deneyimlerinin daha güçlü etkileri olduğu tespit edilmiştir (Anderson, Pisticelli, Weier, Everett ve Taylor, 2002). Yapılan bu çalışmada da çocukların oyuncak müzesi ziyaretlerinde aktif katılım sağladıkları, sosyal problem çözme becerilerini ve sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik ve çocukların yakın çevreleri ile ilişkili çeşitli etkinlikler yapılmış ve bu etkinlikler uygulama sonrası çocuklar tarafından ifade edilmiştir.

Alanyazında, müzelerde çocuklara yönelik bölümler olması, çocuklar için bağımsız müzeler kurulması ve sayılarının artırılmasının önemli olduğu ve çocuklarla müze ziyareti yapılırken sadece eserlere bakmak yerine öykü anlatma, drama ve rol oynama gibi etkinliklerin yapılması gerektiği belirtilmiştir (Kuruoğlu Maccario, 2002). Bu çalışmada da oyuncak müzesinde her hafta çocuklarla birlikte, müzenin farklı bölümleri kullanılmış ve bu bölümlerde çocuklara yönelik çeşitli etkinlikler yapılarak aktif katılımları sağlanmıştır.

Araştırmanın hayali müze içeriğine ilişkin bulgularına göre çocukların hayali müze tanımlarında müzelerde olabilecek şeyleri ifade ettikleri görülmektedir. Müzeye gelenlerin yapmasını istedikleri şeylere bakıldığında çoğunlukla müze eğitim etkinliklerinde yapılan şeyler ve uyulan kurallar olduğu dikkat çekmektedir. Bu bulgu, çocukların müze eğitim etkinliklerinde yapılan etkinlikleri içselleştirdiklerini, beğendiklerini göstermektedir. Çocukların hayali müze, müze içeriği ve müzede yapılacak şeyler ile ilgili görüşlerine bakıldığında, büyük çoğunluğunun oyuncaklar ve oyun oynama ile ilgili müze hayali kurduğu görülmektedir. Vygotsky (2004), hayal gücünün, gerçeklikle ilişkisi olmayan boş bir eğlence olmaktan ziyade yaşam için gerekli bir fonksiyon olduğunu, bireyin hayal gücü ile meydana getirdiği şeylerin daima önceki yaşantıları ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşten yola çıkarak, çocukların hayallerindeki müze ile ilgili yorumlarına bakıldığında, oyuncak müzesinde gerçekleştirilen ve çocukların drama, oyun vb. yöntemlerle aktif katılımlarını sağlayan eğitim etkinliklerinin çocuklar tarafından benimsendiği ve sevildiği düşünülmektedir. Krakowski (2012)'nin araştırması sonucunda müze ziyareti yapan çocukların 1 yıl sonra bile anılarının çok canlı olduğu ve anılarını heyecanla anlattıkları, müzeleri sevdikleri görülmüştür. Araştırma bulgularından yola çıkılarak müzeler, çocuklar için eğlenerek aktif ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan okul dışı etkin öğrenme ortamı olarak nitelendirilebilir ve okul öncesi eğitimin desteklenmesine etkin olarak kullanılabilir.

Sonuç olarak, okul ortamı dışında zengin uyarıcı bir çevreye ve materyallere sahip olan oyuncak müzesinde düzenli aralıklarla, planlı bir şekilde gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal problem çözme becerilerine ve sosyal becerilerine olumlu katkıları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan eğitim etkinlikleri sayesinde çocukların müzelerle karşı bilgi ve farkındalıkları artmış ve müzeleri sevilen, gidilmek istenen yerler olarak nitelendirmişlerdir. Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde Oyuncak müzesinde uygulanan

eğitim etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerine olumlu katkı sağlayan ve çocuklara farklı bakış açıları kazandıran etkili bir uygulama olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada çalışma grubuna sadece çocuklar dâhil edilmiştir. Yapılacak olan diğer çalışmalarda sürece aileler de dâhil edilerek müze eğitiminde aile katılımının etkisi incelenebilir. Araştırma kapsamında uygulamalar Oyuncak Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir. Yapılacak olan diğer çalışmalarda doğrudan çocuklara yönelik olmayan tarihi, kültürel, sanatsal müzelerde çocuklara yönelik etkinlikler gerçekleştirilerek müze eğitim uygulamalarının çocukların müzelerle bakış açısı, tarihi, kültürel değerlere, sanata ilişkin bilgi ve farkındalıklarına etkisi incelenebilir. Okul dışı öğrenme ortamlarının uygulamanın gerçekleştirildiği müze ve uygulama içeriğine göre çocukların farklı alanlardaki gelişimlerine ve öğrenme düzeylerine etkisi gibi farklı konu ve disiplinlerde araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Etik Kurul Belgesi: Bu araştırma, Malatya İl Milli Eğitim müdürlüğünün 25/09/2019 tarihli 61316475-44-E.18097463 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür. Araştırma 2019 yılında tamamlandığından Etik Kurul Belgesi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Abacı, O. (1999). *Müze eğitimi*. Sanatta Yeterlilik Tezi. Marmara Üniversitesi.
- Abacı, O. (2005). Erken çocukluk eğitiminde müzelerin yeri. M. Sevinç (Ed.), *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* 1 içinde (s. 106-115). Morpa Kültür.
- Abacı, O. ve Usbaş, H. (2010). Investigation of the effects of the program "utilization of the museums for pre-school education" on 6 year-old children. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1205-1209. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.173>
- Acer, D. (2010). Erken çocukluk eğitiminde fiziksel ortam ve özellikleri. İ.H. Diken (Ed.), *Erken çocukluk eğitimi* içinde (s. 374-399). Pegem.
- Adıgüzel, Ö. H. (2000). Müze pedagojisinin Türkiye'deki yansımaları ve müzelerdeki yaratıcı drama uygulamaları. *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme* 3. Uluslararası Tarih Kongresi bildirileri, 1, 130-144.
- Ağgöl Yalçın, F. & Yalçın, M. (2018). Okul öncesi öğretmenlerin okul öncesi eğitimin sorunlarıyla ilgili görüşleri: Ağrı ili örneği. *İlköğretim Online*, 17(1), 367-383. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.413784>
- Akgün, E., Yılmaz, M. ve Arık, B. (2017). Müze ortamında anne-çocuk etkileşimi: bir pilot çalışma. *Mediterranean Journal of*

- Humanities*, 7(1), 15-24. <https://doi.org/10.13114/MJH.2017.316>
- Akman, B., Altınkaynak, Ş., Altınkaynak, Ş. Ö., Ertürk, H. G., & Gül, Ş. C. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 97-115.
- Aktın, K. (2017). Okul öncesi dönemde müze eğitimi ile çocukların tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 465-486. <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.336734>
- Anderson, D., Piscitelli, B., Weier, K., Everett, M. & Taylor, C. (2002). Children's museum experiences: identifying powerful mediators of learning. *Curator: The Museum Journal*, 45(3), 213-231.
- Arıkan, A. (2001). *Yedi on iki yaş arası çocuklara çizgi film yöntemi ile müze eğitiminin verilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Arslan Karaküçük, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel/mekânsal koşulların incelenmesi: *Sivas ili örneği*. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 307-320.
- Atalay, N. (2011). *İlköğretim 1. kademedeki müze eğitiminin görsel sanatlar kültürüne etkileri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Aydal, M. (2009). *Sabancı müzesi resim koleksiyonu ve Sabancı müzesinin ilköğretim 6-14 yaş seviyesindeki öğrencilerin eğitimine katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Aydoğan, Y. & Ömeroğlu, E. (2003). Erken çocukluk döneminde genel problem çözme becerilerinin kazandırılması. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı 2, s. 458-468.
- Aysu, B. & Aral, N. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamalarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(5), 2561-2574.
- Barnes, T. N., Wang, F. & O'Brien, K. M. (2017). Meta-analytic review of social problem-solving interventions in preschool settings. *Infant and Child Development*, 27(5), 1-22. <https://doi.org/10.1002/icd.2095>
- Bernard Opitz, V., Sriram, N. & Nakhoda Sapuan, S. (2001). Enhancing social problem solving in children with autism and normal children through computer-assisted instruction. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31, 377-384.
- Bolat Aydoğan, K. E. (2019). Bir eğitim ortamı olarak müzeler nasıl olmalıdır? sanat eğitimi ortamı olarak müzelerden beklentiler. *Turkish Studies – Educational Sciences*, 14(6), 2883-2910. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.29183>
- Bozdoğan, Y. K. & Sünbül, A. M. (2016). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin 'müze' kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(31), 107-127.
- Bozkurt, Ş. S. & Tezel Şahin, F. (2020). Aile katılımının çok boyutlu yararları ve pandemi sürecinde önemi. 9.Uluslararası Sosyal Beşerî ve Eğitim Bilimleri Kongresi Tam Metin Bildiriler, 469-477.
- Bulut, Ü. & Atilla, U. (2017). Müze eğitiminin çocuğun görsel sanatlar eğitimine etkileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 705-714.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2 th ed.). CA: Sage.
- Çelik, N. & Daşcan, Ö. (2014). *Son değişikliklerle okul öncesi eğitim programı ve etkinlik kitabı*. Anı.
- Çerkez, S. (2011). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimine dayalı öğretim uygulamalarının öğrencilerin akademik başarısına ve tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi.
- Dağal, A. B. & Bayındır, D. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarla yapılan müze gezilerinin çocukların müzelere karşı olumlu duygu ve bilgi düzeylerine etkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(6), 264-281. <http://dx.doi.org/10.16991/INESJOURNAL.222>
- Dereli, E. (2008). *Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Millî Eğitim Dergisi*, 214, 303-316
- Dirim, A. (2004). *Okul öncesi eğitimi*. Esin.
- Erickson, H. H., Watson, A. R. & Greene, J. P. (2020). An experimental evaluation of arts field trips. (EDRE Working Paper No. 2020-03). Annenberg Institute at Brown University.
- Eti, İ. (2010). *Drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi.
- Florick, L., Greene, J. P., Levenberg, R., & Pogue, R. (2021). The benefits of multiple arts-based field trips. *Phi Delta Kappan*, 102(8), 26-29. <https://doi.org/10.1177/00317217211013933>
- Freedman, M. R. (2010). A "healthy pizza kitchen" nutrition education program at a children's health museum. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 2(5), 343-354. <https://doi.org/10.1016/j.jneb.2010.01.012>

- Frogner, L., Hellfeldt, K., Ångström, A. K., Andershed, A. K., Källström, Å., Fanti, K. A., & Andershed, H. (2022). Stability and change in early social skills development in relation to early school performance: A longitudinal study of a Swedish cohort. *Early Education and Development*, 33(1), 17-37. <https://doi.org/10.1080/10409289>
- Gülaçtı, F. (2010). Türkiye’de ve dünyada erken çocukluk ve okul öncesi eğitimi. S. Tümkaya & F. Gülaçtı (Eds.), *Erken çocukluk eğitimi içinde* (s. 2-15). Nobel.
- Gülay Ogelman, H. & Karakuzu, E. (2016). MEB 2013 okul öncesi eğitim programı’nda belirtilen öğrenme merkezlerinin uygulamaya yansımalarının incelenmesi: Aydın ili örneği. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 73-98.
- Gür, Ç. & Koçak, N. (2018). The effect of TMPT program on preschool children's social problem solving skills. *Eurasian Journal of Educational Research*, 73, 77-94. <https://doi.org/10.14689/ejer.2018.73.5>
- Hajovsky, D. B., Caemmerer, J. M. & Mason, B. A. (2022). Gender differences in children’s social skills growth trajectories. *Applied Developmental Science*, 26(3), 488-503. <https://doi.org/10.1080/10888691.2021.1890592>
- Hein, G. E. (2004). John Dewey and museum education. *Curator*, 4(47), 413-427. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2004.tb00136.x>
- Hornby, J. & Bobick, B. (2016). A survey of teen museum education participants and their parents. *The Clearing House: A Journal Of Educational Strategies, Issues And Ideas*, 89(4-5), 153-158. <https://doi.org/10.1080/00098655.2016.1170458>
- Hune, J. B. & Nelson, C. M. (2002). Effects of teaching a problem-solving strategy on preschool children with problem behavior. *Behavioral Disorders*, 27(3), 185-207. <https://doi.org/10.1177/019874290202700302>
- Ismail, N., Juhari, R., Madon, Z., Arshat, Z., Daud, M. N. & Azam, M. N. D. (2023). The use of scaffolding technique to improve children’s problem-solving skills. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(7s), 476-586.
- İnan, H. Z. (2011). Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı. F. Alisinanoğlu (Ed.), *Okul öncesi eğitimde özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 1-22). Ankara: Pegem.
- Joseph, G. E. & Strain, P. S. (2010). Teaching young children interpersonal problem-solving skills. *Young Exceptional Children*, 13(3), 28-40. <https://doi.org/10.1177/1096250610365144>
- Karaca, N.H., Şenol, F.B., Akyol, T. ve Can Yaşar, M. (2018). Anasınıfına devam eden çocuklar için bir müze gezisi örneği. *Çocuk ve Gelişim Dergisi (ÇG-D)*, 2(2), 13-25.
- Karagözoğlu, N. (2020). Ortaokul öğrencilerinin etkinliklerle müze eğitimine ilişkin görüşleri: Yozgat Müzesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 33-50. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.610442>
- Kayılı, G. (2015). *Sosyal Beceri eğitimi programı ile desteklenmiş Montessori yönteminin anaokulu çocuklarının duyguları anlama ve sosyal problem çözme becerilerine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Kızıltaş, E. (2016). *Okul öncesi eğitim programında yer alan etkinliklerle bütünleştirilmiş alan gezisi etkinliklerinin 48-66 aylık çocukların sosyal duygusal beceri gelişimine etkisi*. Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Korba, J., Hemmeter, M. L., Golden, A. K. & Nuhning, K. (2022). The effects of progressive time delay to teach social problem-solving to preschoolers. *Journal of Early Intervention*, 44(3), 268-288. <https://doi.org/10.1177/10538151211052004>
- Kök, M., Küçüköğlü, A., Tuğluk, M. N., Koçyiğit, S. (2007). Okul öncesi eğitiminin sorunlarına ilişkin öğretmen görüşleri (Erzurum ili örneği). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 160-171.
- Krakowski, P. (2012). Museum superheroes. *Journal of Museum Education*, 37(1), 49-58. <https://doi.org/10.1080/10598650.2012.11510717>
- Kramer, T. J., Caldarella, P., Christensen, L. & Shatzer, R. H. (2010). Social and emotional learning in the kindergarten classroom: evaluation of the strong start curriculum. *Early Childhood Education Journal*, 37, 303-309. <https://doi.org/10.1007/s10643-009-0354-8>
- Kuruoğlu Maccario, N. (2002). Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 275-285.
- Külük, C.Ş. (2015). *Gezici bavul müze uygulamaları ve Türkiye için bir model önerisi (Çorum müzesi örneği)*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Luke, J.J, Tomczuk, E.D., Foutz, S., Rivera, N., Brahm, L., Nelson, K., Hahn, B., Swank, M. & McKenney, K. (2019). What caregivers observe about their children’s learning during a visit to the children’s museum. *Journal of Museum Education*, 44(4), 427-438. <https://doi.org/10.1080/10598650.2019.1672136>
- Lynch, S. A. & Simpson, C. G. (2010). Social skills: Laying the foundation for success. *Dimensions of early childhood*, 38(2), 3-12.
- Marlina, S., Gistituati, N., Moeis, I., Solfemai S. & Suryana, D. (2023). Pro-social stimulation based on behavior problems to develop children's social skills in kindergarten. *Journal for ReAttach Therapy and Developmental Diversities*, 6(8s), 721-732.
- Mestci, S., Gökkaya, F. & Ormankıran, B. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerini geliştirmede duyu

- düzenleme eğitiminin etkililiği: Bir pilot çalışma. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 56-71.
- Mcdevitt, T.M. & Ormrod, J. E. (2010). *Child development and education*. NJ: Pearson.
- Nacar, S. (2019). *7. sınıf görsel sanatlar eğitimi dersinin müzede işlenmesinin öğrenci başarısına katkıları*. Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.
- Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Kılıç Çakmak, E., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Yurt, Ö., Koşar, H. & Karayol, S. (2014). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği öğretmen formunun geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik analizleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(8), 37-46.
- Önder, A., Abacı, O. & Kamaraj, I. (2009). "Müzelerin eğitim amaçlı kullanımı projesi": İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki marmara örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25), 103-117.
- Öner, G. & Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 98-128. <https://doi.org/10.17497/tuhed.540967>
- Özer, M. & Yıldırım Polat, A. (2019). Okul öncesi dönemde müze ile eğitim: öğretmenler ne biliyor? Ne yapıyor?. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 396-430.
- Özmen, D. (2013). *5-6 Yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin sosyal problem çözüme becerisi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Öztürk Samur, A., Koçyiğit, S., İnci, E., Aydoğan, S. ve Başara Baydilek, N. (2015). Impact of museum education on 60-72 months children's scientific processing skills, social skills and perception of museum. *International Journal of Academic Research*, 7(2), 231-236. <https://doi.org/10.7813/2075-4124.2015/7-2/B.43>
- Özyılmaz Akamca, G., Yıldırım, R. G. & Ellez, A. M. (2017). An alternative educational method in early childhood: Museum education. *Educational Research and Reviews*, 12(14), 688-694. <https://doi.org/10.5897/ERR2017.3145>
- Özyürek, A., Tezel Şahin, F. & Gündüz, Z. B. (2018). Nesilden nesile kültürel aktarımda oyun ve oyuncakların rolü. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 1-12.
- Piscitelli, B. & Anderson, D. (2001). Young children's perspectives of museum settings and experiences. *Museum Management and Curatorship*, 19(3), 269-282. <https://doi.org/10.1080/09647770100401903>
- Pliogou, V., Gakos, S. & Dedousi, N. (2018). Diversity and disability in visual arts, children's literature, play and creative writing: an educational program for children in early childhood education in a non-formal educational setting. *European Journal of Alternative Education Studies*, 3(2), 1-13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1320341>
- Ramazan, O., Arslan Çiftçi, H. & Tezel, M. (2018). Okul öncesi sınıflarındaki öğrenme merkezlerinin durumunun belirlenmesi ve öğretmenlerin öğrenme merkezleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 213-233. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.196720182258>
- Rapp, W. (2005). Inquiry-based environments for the inclusion of students with exceptional learning needs. *Remedial and Special Education* 26(5), 297-310. <https://doi.org/10.1177/07419325050260050401>
- Rönkkö, M.L., Aerila, J. & Grönman, S. (2016). Creative inspiration for preschoolers from museums. *IJEC*, 48, 17-32. <https://doi.org/10.1007/s13158-016-0159-z>
- Sarkan Tosun, O. (2009). *Müze incelemelerinin ilköğretim okullarındaki görsel sanatlar eğitimine katkısı (Bolu ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Su, Y. (2022). Okul öncesi eğitimde müzelerin etkin kullanımı. *Journal of Sustainable Educational Studies (JSSES)*, 3(2), 97-110.
- Turanlı, S. (2012). *Oyuna dayalı müze etkinliklerinin öğrenci erişimi ve görsel sanatlar dersine karşı tutumları üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Turhan, B. & Özbay, Y. (2016). Erken çocukluk eğitimi ve nöroplastisite. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 54-63.
- Tutkun, C. (2012). *60- 72 Aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Usal, Y. & Buyurgan, S. (2016). Okul öncesi eğitimde müzede öğrenmenin çocukların gelişimlerine katkısı. 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Uslu, Ö. (2008). *İlköğretim ikinci kademesinde görsel sanatlar derslerinde müze ile eğitimin etkileşimli (interaktif) ortamda gerçekleştirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Utku, Ç. (2008). *İlköğretim 5. sınıf düzeyi sanat eğitiminde, müze eğitiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Uysal, H. (2016). *Eşsiz yıllar müdahale programı çocuk boyutunun uyarlanması ve programın etkililiğinin araştırılması*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Ünal, F. (2012). Observation of object preferences of interest bu children aged between 4 and 8 in museums: Antalya museum examples. *Procedia- Social Behavioral Sciences*, 51, 362- 367. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.08.173>
- Vardi, Ö. & Demiriz, S. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların meraklarına yönelik görüşleri. *e-Kafkas Eğitim*

- Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 44-56.
<https://doi.org/10.30900/kafkasegt.655872>
- Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian & East European Psychology*, 42(1), 7-97.
<https://doi.org/10.1080/10610405.2004.11059210>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yılmaz, E. (2016). *48-72 aylık çocuklara yönelik sosyal problem çözme becerileri ölçeğinin geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Yılmaz, E., Ural, O. & Güven, G. (2018). 48-72 Aylık çocuklara yönelik sosyal problem çözme becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerlik-güvenirlik analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 641-652.
<https://doi.org/10.24106/kefdergi.411752>
- Zembat, R. & Unutkan, Ö. (2003). Problem çözme becerilerinin gelişimi. M. Sevinç (Ed.), *Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar içinde* (s. 221-229). Morpa.

Evaluation of COVID-19 Pandemic Process through the Case of Konuralp Museum

Pınar Pınarcık

Düzce University

ABSTRACT

The Coronavirus Disease (COVID-19) caused by the SARS-CoV-2 virus, which emerged unexpectedly, has affected the whole world in many social-economic-cultural-political aspects. Since it is a contact-infected disease, physical isolation has been emphasized with the onset of the pandemic. This situation has led to a number of obligations in both public and social life. The field of culture was also affected by this process. While education and business life were carried out remotely, sometimes short and sometimes long curfews were experienced. Areas where people gathered collectively were closed. Museums were also among these. In our study, we examined how this process affected museums, especially small museums such as Konuralp Museum. Konuralp Museum is located in Prusias and Hypium (Konuralp) ancient city. It consists of two sections where both archaeological artifacts and ethnographic artifacts are exhibited. In recent years, scientific research in the ancient city has been providing inventory diversity for the museum. However, as we mentioned, it is a small museum and therefore has been far away from many innovations that have developed in recent museums. Today, museums have left their traditional structure, and the development of digital technologies has brought innovations in the digital sense, which has been reflected in museums around the world. During the pandemic, many museums have experienced perhaps the most accessible period in this way. Many museums around the world have updated their websites and actively used their social media accounts. With functions such as virtual exhibitions, virtual tours, virtual education, entertainment, and communication, they did not stop communicating with their visitors during the pandemic, managed to attract people to museums, and even increased the number of visitors. In this study, carried out with phenomenology, one of the qualitative research methods, the effects and suggestions brought about by the pandemic process were examined in interviews with Konuralp Museum employees.

Keywords: COVID-19, pandemic, physical isolation, museum, digitalization

Type: Research

Article History

Received: 19.09.2023

Accepted: 12.10.2023

Published: 02.11.2023

Corresponding Author:

Pınar PINARCIK

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Pınarcık, P. (2023). Evaluation of COVID-19 pandemic process through the case of Konuralp Museum. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 52-61. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1362598>

About The Author

Pınar Pınarcık, she completed his undergraduate education at Ege University, Department of Protohistory and Near-Eastern Archaeology in 1999, her master's degree at Dokuz Eylül University, Department of Archaeology in 2005, her doctorate at the Department of History at the same university in 2012. In 2013, she started her career as a member of assistant professor in the Department of Ancient History at Düzce University and she currently continues her duty as a member of Assoc. Prof. at the same university. She has continued to work on Ancient Anatolian history, Ancient Near East history, historical geography and urban research, cultural heritage, etc. E-mail: pınarpınarcık@duzce.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6757-1719>

COVID-19 Pandemi Sürecinin Konuralp Müzesi Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi

Pınar Pınarcık

Düzce Üniversitesi

ÖZ

2019 yılının Aralık ayında önce Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve sonra yayılım gösteren SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) tüm dünyayı sosyal-ekonomik-kültürel-politik olarak birçok açıdan etkilemiştir. Solunum veya temas ile bulaşan bir hastalık olduğu için salgının başlamasıyla birlikte fiziksel izolasyona önem verilmiştir. Bu durum gerek kamusal alanda gerek sosyal hayatta birtakım zorunlulukları doğurmuştur. Kültür alanı da bu süreçten etkilenmiştir. Eğitim, iş hayatı uzaktan yürütülürken, bazen kısa bazen uzun süreli sokağa çıkma yasağı yaşanmıştır. İnsanların toplu olarak bir arada buldukları alanlar kapatılmıştır. Bunlar arasında müzeler de bulunmaktadır. Bu çalışmada salgın sürecinin müzeleri -özelinde Konuralp Müzesi gibi küçük ölçekli müzeleri- nasıl etkilediği ele alınmıştır. Konuralp Müzesi, Prusias ad Hypium (Konuralp) Antik Kenti'nde bulunmaktadır. Hem arkeolojik eserlerin hem de etnoğrafik eserlerin sergilendiği iki bölümünden oluşmaktadır. Son yıllarda içinde bulunduğu antik kentte süren bilimsel araştırmalar müze için envanter çeşitliliği sağlamaktadır. Ancak küçük ölçekli bir müzedir ve bu yüzden son dönem müzelerde gelişen pek çok yenilikten bir hayli uzak kalmıştır. Günümüzde artık müzeler geleneksel yapısını bırakmış, dijital teknolojilerin gelişmesi, dijital anlamdaki yenilikleri beraberinde getirmiş bu durum dünya genelindeki müzelere yansımıştır. Pandemi sürecinde birçok müze bu yolla belki de en çok ulaşılabildikleri dönemi yaşamışlardır. Dünya genelinde birçok müze sitelerini güncellemiş, sosyal medya hesaplarını aktif bir şekilde kullanmıştır. Sanal sergiler, sanal turlar, sanal yolla eğitim, eğlendirme, iletişim kurma gibi işlevleriyle salgın sürecinde ziyaretçileriyle iletişimini kesmemiş, insanları müzelere çekmeyi başarmış hatta ziyaretçi sayılarını artırmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim ile gerçekleştirilen bu çalışmada Konuralp Müzesi çalışanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde pandemi sürecinin beraberinde getirdiği etkiler ve öneriler irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, pandemi, fiziksel izolasyon, müze, dijitalleşme

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 19.09.2023

Kabul: 12.10.2023

Yayınlanma: 02.11.2023

Sorumlu Yazar:

Pınar PINARCIK

SCREENED BY

Önerilen Atf

Pınarcık, P. (2023). COVID-19 pandemi sürecinin Konuralp Müzesi örneği üzerinden değerlendirilmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 52-61. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1362598>

Yazar Hakkında

Pınar Pınarcık, lisans eğitimini 1999 yılında Ege Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bölümü'nde, yüksek lisansını 2005 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde tamamlamıştır. 2012 yılında yine aynı üniversitede Tarih Bölümü'nde doktorasını bitirmiştir. 2013 yılında Düzce Üniversitesi Tarih Bölümü'nde Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi olarak göreve başlamış ve halen aynı üniversitede Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Eski Anadolu tarihi, Eski Önasya tarihi, tarihi coğrafya ve kent araştırmaları, kültürel miras vb. konularda çalışmalarını sürdürmektedir. E-mail: pınarpınarcık@duzce.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6757-1719>

EXTENDED ABSTRACT

Since the earliest periods of history, there have been many epidemic and pandemic epidemics. Although epidemics occur as a biological phenomenon, they have consequences that concern the whole society. They affect people in many aspects such as economical, psychological, social, political and cultural. The Coronavirus Disease (COVID-19) caused by the SARS-CoV-2 virus, which is a global epidemic all over the world, has caused unexpected changes in our individual and social lives. It was first seen in December 2019 in Wuhan in China, and then spread all over the world. In January 2020, it was recognized as a pandemic virus by the World Health Organization (WHO) and a number of measures were taken. Since it is a contact-infected disease, physical isolation - quarantine and isolated lives - have been emphasized. Education and business life were conducted via the internet. Schools, workplaces, shopping malls, theaters, cinemas, museums, in short, all kinds of social and public areas were closed. All these closures have had negative aspects. Among these, museums, which constitute the subject of our study, have also been very affected.

Museums, which play an important role in preserving history and passing it on to future generations, play a major role in protecting cultural heritage by building a bridge between the past and the future. In April 2020, the International Council of Museums (ICOM) and UNESCO conducted a number of studies on how museums, which closed their doors to visitors in April 2020, will adapt to the global pandemic and what ways they can support institutions, especially staff, taking into account the current situation. As in all other fields, digital communication has come to the fore at the beginning of the solutions produced. Cooperation with non-governmental organizations working in the field of museology, network connections of universities, communication with the masses through social media, webinars, seminars, workshops, conferences of experts on the subject have been tried to overcome the deficiencies experienced in the field of closure. The digitalization of museums, which had already started before the pandemic, gained momentum in this process, therefore museums became accessible to everyone without the perception of time-space. In this process, museums have updated their websites, transferred their existing exhibitions to the digital environment, kept visitors' interest in museums alive with their activities such as collection portals, social media accounts and digital initiatives developed in the field of social media (#hashtag/#tag), attractive audiovisual productions, virtual tours, online exhibitions, strengthening social networks, games, educational content, etc. In our study, we also have discussed the Konuralp Museum in terms of the impact of the Coronavirus Disease (COVID-19), which is a global epidemic, on museums, which is one of the social activity areas of people. In our study, in-depth interview and disceptation technique was used within the scope of qualitative research method to understand how the Coronavirus Disease (COVID-19) affected Konuralp Museum in museums. While this is an important data collection tool, it is one of the most powerful methods used to

understand the whole. Document analysis, another qualitative research method, was also used. The study was conducted in Konuralp Museum. The population of the study consists of Konuralp Museum employees.

Konuralp Museum is located in Prusias ad Hypium (Konuralp) ancient city. The museum, which started to be built in 1996 and opened to visitors in 2003, was established with the aim of preserving the cultural heritage of the ancient city. As mentioned above, the negativities experienced with the closure of museums during the epidemic disease process, which constitutes the subject of our study, were tried to be obviated by a number of methods. When we consider this in the case of Konuralp Museum, Konuralp Museum was also affected by this situation, as it is the case throughout the world. As a result of our interview with Konuralp Museum employees, they stated that during the pandemic period, due to the full closure in March 2020, their museums were without visitors and that they performed administrative duties without visitors for a long time. Konuralp Museum did not organize online webinars, talks, panels, exhibitions or similar activities during this period. We learned that they do not currently have online catalogs. As the reasons for not using digital communication, they stated that they are closed to all kinds of innovations for now because it is an old museum and there are plans to move to a new building. They also added that the museum's infrastructure is inadequate. On the other hand, museum staff agreed that digital communication is very useful, should be used and can be a solution to reach visitors in such situations. Local or foreign tourists accompanied by a guide continued to visit the Konuralp Museum except during the full closing times. It was observed by the authorities that each visitor complied with the physical distance or the rules to be followed. Konuralp Museum did not carry out any work with non-governmental organizations and universities in the city where it is located during the pandemic process. We received the answer that Konuralp Museum was not ready for such a pandemic process. With our study, we found that medium and large-sized museums attract attention with their digital organizations, while small museums such as Konuralp spend this process calmly and routinely. Because this type of small museums do not have sufficient background and technical facilities.

In this study, we examined what was done/needed to be done by comparing the data obtained from museum practice during the pandemic with the findings shared in the literature. The pandemic experienced all over the world has caused us to be caught unprepared for this process. The future will show the results of the measures taken to overcome the process, which developed rapidly out of necessity. The digitalization of museums was already a foreseen change. However, the positive and negative aspects of this will be revealed by the scientific studies of experts in the relevant field. Based on this, it will be determined how museums will keep up with the digital transformation.

GİRİŞ

Eskiçağ'dan günümüze endemik, epidemik ve pandemik karakterli pek çok salgın hastalık¹ yaşanmıştır. Salgın hastalıklar biyolojik bir olgu olarak ortaya çıksa da insan ve genelinde toplumu her alanda -ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel, siyasi, dinî, vb.- birçok açıdan etkilemiştir. Yaşadığımız zaman dilimine denk gelen, tüm dünyada küresel bir salgın olan SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), bireysel ve sosyal hayatımızda beklenmedik değişimlere yol açmıştır. İlk olarak 2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde görülmüş oradan tüm dünyaya yayılmıştır. 2020 Ocak ayında Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation- WHO) tarafından pandemik bir virüs olarak kabul edilmiştir (Akyol 2020, 73). Salgının başlamasıyla birlikte fiziksel izolasyona önem verilmiş, sosyal hayata ara verilmiş ya da bu ilişkiler uzaktan yürütülmeye başlanmıştır. Eğitim hayatı, iş hayatı internet üzerinden yürütülmüş, seyahat etme kısıtlanmış, bazen kısa bazen de uzun süreli sokağa çıkma yasağı yaşanmış, okullar, alışveriş merkezleri, kütüphaneler, kafeler, restoranlar, tiyatrolar, sinemalar, ören yerleri, müzeler vb. kamusal alanlar kısacası insanların bir arada bulunacakları her türlü alan kapatılmıştır. Bu önlemler gerek ekonomik gerekse de sosyal hayatı sekete uğratmıştır (Nar 2020, 383). Çalışma konumuzda bizde küresel bir salgın olan Koronavirüs Hastalığının (COVID-19), insanların sosyal etkinlik alanlarından biri olan müzelere etkisi özelinde Düzce Konuralp Müzesi ele alınmıştır. Konuralp Müzesi'nin 2020 yılının Nisan ayında kapılarını ziyaretçilere kapatmak zorunda kalması, bu sürecin etkileri ve sürece dair aldıkları önlemleri –hatta diğer müzelerden farklı bir önlem alıp almadıkları- müze çalışanları ile yapılan görüşmeler ve diğer istatistiki bilgiler bağlamında değerlendirilmiştir.

Fotoğraf 1. Konuralp müzesi arkeolojik eserler bölümü

¹"Salgın hastalıklar yayılma alanları ve etkiledikleri insan sayısına göre sınıflandırılmaktadır. Sürekli veya zaman zaman tek bir yerin veya işletmenin hayvanlarını yakalayan hastalıklara dar salgın denilmektedir. Hastalığın ortaya çıktığı yerden yayılıp bir başka yerde görülmesine andemilendemi, belli bir bölgede veya birkaç ülkede normalinden fazla görülmesine epidemik, kıtalararası veya küresel yayılma özelliği göstermesine ise pandemik/pandemik denilmektedir." Kılıç 2020, 23.

²<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.71600.pdf> Erişim Tarihi 04.01.2023

Düzce Konuralp Müzesi

Müzeler, tarihin korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli rol üstlenmiştir. Antik ve modern uygarlıkların gelenekleri, kültürleri, sanatları, ritüelleri kısacası geçmiş ve bugünün kültürel mirasını korurlar. Müzeler geçmiş ve gelecek arasında köprüdür (Yüce 2022, 249, 251). Müzeler insanların sosyal etkinlik alanlarından birisidir. "Müze" Yunanca, ilham perilerinin (muses) tapınağı olan mouseion'dan gelmektedir. Eşdeğer nitelendirmeler, Fransızca'da: musée; İspanyolca'da: museo; Almanca'da: museum; İtalyanca'da: museo; Portekizce'de museu'dur (ICOM, 2010'dan aktaran Kandemir-Özlem 2015, 20). (ICOM) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği'nin Bölüm II, 4. maddesine göre; *Kültür eserlerini koruyan ve bu eserleri etüd, eğitim ve bedii zevki yükseltme amacıyla toplu halde teşhir eden kamu yararına çalışan, sanata, ilme, sağlığa, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan müesseselere müze adı verilir*². Çalışma bölgesi olan Konuralp Müzesi, Prusias ad Hypium (Konuralp) Antik Kenti'nde bulunmaktadır. 1996 yılında inşa edilmeye başlanan, 2003 yılında ziyarete açılan müze antik kentin kültürel mirasını yaşatmak amacı ile kurulmuştur. Müze 3 teşhir salonu, 1 laboratuvar, 2 depo, 1 konferans salonu ve idari bölümlerden oluşmaktadır. Müzede, 1.848 arkeolojik, 491 etnografik ve 3.898 sikke olmak üzere toplam 6.237 eser bulunmaktadır³. Arkeolojik eserler Tunç Çağı'ndan Doğu Roma'ya kadar çeşitli dönemleri kapsamaktadır. Bu eserler, pişmiş toprak ve mermer heykelcikler, metal eserler, takılar, cam kaplar ve mezar hediyelerinden oluşmakta ve kronolojik olarak sergilenmektedir⁴. Bununla birlikte müze kurulmadan önce kentte ve çevresinde ele geçen birçok arkeolojik eser yakın olan kentlerdeki müzelere gönderilmiş ve günümüzde bu müzelerde sergilenmektedir. Bunlar içinde öne çıkan, mülajı Arkeoloji Salonunda sergilenen aslı İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde olan Tanrıça Tykhe Heykelidir (Okan 2016, 10). 1931 yılında Düzce İli, Konuralp Mahallesi'nde bulunan heykelin toplam yüksekliği 2.65 metredir. Daha çok görülen formu olan Tykhe ile özdeşleştirilen başının üstünde kule taç yerine bu heykelde yarım ay şeklinde, tepesi yüksek, plastik bitkisel motiflerle işlenmiş bir kalathos (çanak) taç bulunmaktadır. Sağ kolu kırık olarak ele geçen heykelin sol kolunda içinde muhtemelen bölge ile ilgili olan meyvelerin yer aldığı bir cornucopia (bereket boynuzu) ve onun yanında bebek Tanrı Pluto (Asklepios-sağlık-zenginlik) yer alır. Heykelin yapım özellikleri dikkate alınca MS 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Okan 2016, 10). Konuralp Müzesinin Taş Eserler Salonunda Orpheus Mozaığı dikkat çekmektedir. 1950'li yıllarda şehrin güney tarafındaki bir tarlada tesadüfen bulunan mozaik, bir Roma villasının zemininde yer almış olan bir zemin döşemesidir⁵. Mozaığın tamamının konservasyonu yapılmış olup

³<https://duzce.ktb.gov.tr/TR-210467/duzce-konuralp-muzesi.html> Erişim Tarihi 04.01.2023

⁴<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/duzce/gezilecek/yer/konuralp-muzesi> Erişim Tarihi 05.01.2023

⁵ Prusias ad Hypium mozaığı, Orpheus'un merkez bir figür olarak bir kaya üzerine oturmuş olması ve etrafının paradeisos'un hayvanları tarafından çevrelenmesiyle geleneksel bir biçimde düzenlenmiştir. Orpheus'un merkezine oturduğu yuvarlak panonun dört köşesine dört ayrı mevsimin personifikasyonu yerleştirilmiştir. Orpheus ve hayvanlar ile mevsimlerin bulunduğu panonun çerçeve süslemesinde

ve günümüzde en ilgi çeken eserlerden biri olarak sergilenmektedir. Yine aynı yıl ve yerde bulunan, müze envanteri içinde olup sergilenmeyen bir başka mozaik ise Akhilleus Mozaïği'dir⁶. Villanın A odasında bulunan Orpheus Mozaïği ve B odasında bulunan Akhilleus Mozaïği sanatsal özellikleri ve yetkinlikleri göz önünde tutulunca öncelikle korunmaya sonra sergilenmeye değer niteliktedir (Tülek 2009, 144). Salonda bir yüzü sağa, diğer yüzü sola bakan iki yüzü Roma Tanrısı Janus Heykeli de önemli eserler arasındadır.

Müzenin iç içe olduğu bir diğer bölümü etnoğrafik eserlerin sergilendiği yerdir. Kente dair geleneksel motiflerin, eserlerin sergilendiği etnografya salonunda, el işlemleri, yöresel kıyafetler, süs eşyaları, mutfak kapları, aydınlatma gereçleri, tartı aletleri, kişisel eşyalar, kılıçlar, tüfekler vb. sergilenmektedir. Oldukça küçük olan müzenin bahçesinde de eserler bulunmaktadır. Bunlar arasında antik kentte yapılan bilimsel çalışmalar sırasında çıkan mimari parçalar, heykel kaidesi, bomoslar (adak yazıtları), ostohekler (ölü küllerinin bulunduğu küçük taş lahitler), şehir yasası yazıtları, pythoslar (büyük depolama küpleri), çok sayıda mezar stelleri (mezar taşları), çeşme parçaları, İslami mezar taşları yer almaktadır⁷. Bahçedeki en dikkat çeken eser ise MS 1. yüzyıla ait lahit mezardır. Müzenin hemen girişinde karşımıza çıkan lahit 1.20 m. yükseklik, 1.22 m. genişlik, 2.47 m. uzunluğa sahiptir⁸. Üzerinde kabartma olarak öküz başlarının taşıdığı çelenkler, ortasında yazıtsız bir tabula ansata ve alt kısmında çeşitli hayvan betimleri -domuz, aslan, kartal, balıkçıl kuşu vb.- bulunmaktadır.

Fotoğraf 2. Konuralp Müzesi etnoğrafik eserler bölümü

tek sıra halinde sarılı ikili halat kullanılmıştır. İç içe geçerek kesişen dairelerden oluşan dikdörtgen biçimindeki bordür; üst kısa kenarda iki sıra, alt kısa kenarda üç sıra, uzun kenarlarda ise tek sıradır. Koyu kahverengi art arda sıralanmış üçgenlerden oluşan bordür, mozaïği en dışta çeviren son desendir. Doğal ortamın göstergesi olan kaya, ağaç ve bitki motifleri kullanılmamıştır. Prusias ad Hypium Orpheus mozaïği, sahip olduğu stilistik ve ikonografik özellikler itibarıyla M.S. 3. yüzyılın sonu - 4. yüzyılın başlarına ait olmalıdır (Sezer 2015, 123).

⁶Çok az bir kısmı korunmuş olan mozaik parçası üzerinde üç adet yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtta sol başta Genç Kızlar (παρθένου), ortada Deidameia (Δηιδάμεια) ve onun sağında Purrhos (Πύρρο[ς]) yazmaktadır. (Sezer 2018, 207).

⁷https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/duzce/gezilecek_yer/konuralp_muzesi Erişim Tarihi 05.01.2023

⁸Konuralp'in batısındaki Tepecik Nekropolü'nde bulunmaktadır (Dikmen ve Toruk 2017, 197).

⁹Dijital iletişim yolları aslında salgından önce başlamış sanal müzecilik uygulamasını da içine alan modern müzecilik kapsamında zaten var olan bir çalışmaydı. Küresel salgınla birlikte yeni dünya düzeninin bir parçası

Pandemi Döneminde Konuralp Müzesi

Salgının tüm dünyayı etkisi altına alması ile en katı önlemlerden biri olarak hayatımıza giren karantina kavramı, izole yaşamlar, uzaktan eğitim/uzaktan çalışma insanların bir araya gelmemesi adına üretilen çözümlerden birkaçıdır. Yapılan araştırmalara göre bu durumdan 85.000'den fazla kurum etkilenmiş ve kriz sırasında farklı aralıklarla değişen süreler boyunca kapılarını kapatmak zorunda kaldıkları görülmüştür. Bu yasaklamaların sonucunda 2020 Nisan ayında müzeler de ziyaretçilere kapılarını kapatmıştır. Bu kapanmaya dair Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) ve UNESCO tarafından bazı çalışmalar yapılmıştır. Buna göre müzelerin her kriz dönemi toplumun bilgi alışverişi yapabileceği, insanların buluşacağı ve iyileşeceği gibi sebepler göz önünde tutularak açık kaldığını ve toplum açısından ne kadar önemli olduğunu, ICOM'un tam da şu sıralar çok daha fazla sorumluluk alabileceği vurgulanmıştır (Akyol 2020, 74). Salgının en ivme kazandığı dönemlerde UNESCO ve ICOM tarafından müzelerin küresel salgına nasıl uyum sağladığı ve sonrasında kurumları, başta personel olmak üzere mevcut durum göz önünde tutularak, destekleme yollarının neler olabileceğinin araştırılması ile ilgili birtakım çalışmalar planlanmıştır. Konu ile ilgili anketler yapılmış, dijital iletişim⁹ yollarına hız verilmiş ki bu sürecin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için müze güvenliğini ve koleksiyonların korunmasını da hesaba katmışlardır. Bunlara ek olarak, müzecilik alanıyla ilgili çalışmaları olan sivil toplum örgütleri ile işbirliği, üniversitelerin ağ bağlantıları, sosyal medya üzerinden kitleler ile iletişim, konu ile ilgili uzmanların webinarlar, seminerler, çalıştaylar, konferanslar aracılığıyla kapanma konusunda yaşanan eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır (Akyol 2020, 75). Müzelerde dijitalleşmeye verilen önem aslında salgından önce başlamıştır. Dijital teknolojilerin gelişmesi, dijital anlamdaki yenilikleri beraberinde getirmiş bu durum dünya genelindeki müzelere de yansımıştır (Agostino vd. 2020, 3). Pandemi sürecinde kurumlar sitelerini güncellemiş, var olan sergilerini dijital ortama aktarmış kapanmanın olumsuzluğunu sanal deneyime dönüştürmesi için çaba göstermişlerdir (Erkmen vd. 2020 273). Böylece müzeler zaman-mekân algısını bir kenara bırakarak herkes için erişilebilir olmuştur (Polat 2021, 179).

olan bilgisayarlar, kameralar kısacası teknolojik gelişmeler ile birlikte alternatif olarak hayatımıza iyice sızmıştır. Aslında sanal müze türleri 20. yüzyılın sonlarından itibaren vardır. Bu yöntemle dünyanın farklı coğrafyalarındaki insanlar müzelere ulaşmış, 7/24 kesintisiz müze turo yapabilmıştır. Akyol 2020, 77. Böylelikle müzeler kitlesel iletişim araçlarına dönüşmüştür. Erkmen vd. 2022, 273. Salgın süreci ve sonrası ile ilgili yapılan bazı araştırmalar Web siteleri ve platformlar aracılığıyla artan çevrimiçi aktivasyonun Covid 19 sonrası dönemde müzelerin ve kültür kurumlarının çekiciliğini artırdığı yönünde olmuştur. Sosyal ağlar (Facebook, Twitter, Instagram vb.) salgın sürecinde sosyal mesafe kurallarının yarattığı fiziksel mesafenin yarattığı boşluğu doldurmuştur. (Palumbo 2022, 4). Salgın sürecinin yönetilmesinde çok olumlu olsa da dijitalleşmenin bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Müzeler insanların sosyalleşmesi ve kültürel geziler açısından önemli merkezlerdir. Dijital dünya insanların bir araya gelmesini gerekli kılmaz, temas, samimiyet, sosyalleşme açısından eksik bırakmaktadır.

YÖNTEM

Çalışmada COVID-19'un müzeler özelinde Konuralp Müzesini nasıl etkilediğini anlayabilmek için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim kullanılmıştır. Veriler görüşme yoluyla toplanmıştır. *"Derinlemesine mülakat ya da görüşme tekniği, nitel araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden biridir."* (Özbey 2021, 823). Bu önemli bir veri toplama aracı olurken, bütünü anlamak için kullanılan en güçlü yöntemlerden biridir. Aynı zamanda nitel araştırma yöntemlerinden bir diğeri olan doküman incelemesine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, araştırılan konu ile ilgili yazılı materyallerin toplanıp, analizlerinin yapılmasını kapsamaktadır (Ekinci 2021, 62).

Çalışma Konuralp Müzesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Konuralp Müzesi'nde çalışan üç personel oluşturmaktadır. Görüştüğümüz kişilerden Türkan 38 yaşında olup, Atatürk Üniversitesi Arkeoloji bölümünden mezun olmuştur. Müzede arkeolog olarak çalışmaktadır. Bir diğer görüşmeci Cemal 40 yaşındadır. İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünden mezun olmuştur ve müzede uzman olarak çalışmaktadır. Diğer bir görüştüğümüz kişi Buket güvenlik görevlisi 43 yaşında olup güvenlik görevlisi olarak çalışmaktadır.

BULGULAR

Günümüzde artık müzeler geleneksel yapısını bırakıp, kültürel prototip müzeleri olmak yerine daha yenilikçi bir anlayış içine girmiştir. *İçerikleri, misyonları, işleyiş ve yönetim biçimleri nedeniyle çeşitlilik sergilemektedir* (Kandemir ve Özlem 2015, 21). Bu yüzden farklı kategorilerde müzeler vardır. Bu çeşitliliği sağlayan noktalardan biri sergilenen eserlerin yer aldığı koleksiyon çeşitliliğidir¹⁰. Bu çeşitlilik ve diğer farklı nedenlerle birlikte müzelere ilginin giderek arttığı görülmektedir. Ancak kriz dönemlerinde (salgın hastalık, doğal afet, savaş vb.) zorunlu kapanmalar bu durumu sekteye uğratmaktadır. Çalışma konusunu oluşturan salgın hastalık sürecinde müzelerin kapanması ile yaşanan olumsuzluklar yukarıda da bahsedildiği gibi birtakım yöntemlerle giderilmeye çalışılmıştır. Bunu Konuralp Müzesi örneğinde ele alındığında dünya genelinde olduğu gibi Konuralp Müzesi de bu durumdan bir hayli etkilenmiştir. Konuralp Müzesi çalışanları ile yapılan görüşme sonucunda pandemi döneminde Mart 2020 içinde Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile tam kapanma nedeniyle müzelerinin ziyaretçisiz kaldığı uzun süre ziyaretçi olmadan idari görev yaptıklarını belirtmişlerdir. Pandemi sürecinde birçok kurum çalışmalarını uzaktan/çevrimiçi sürdürmüştür. Konuralp Müzesi bu süreçte çevrimiçi webinarlar, konuşmalar, paneller ya da benzeri faaliyetleri gerçekleştirememiştir. Dünyada ve Türkiye'de bazı müzelerde sosyal medya kanalları kullanılmış hatta bu süreçte iletişimden kaynaklı bu müzelerin takipçi sayılarında artış olmuştur. Konuralp Müzesinin Facebook, Twitter

hesapları varken, Instagram hesabı bulunmamaktadır. Müze bu kanallar aracılığıyla bu süreçte takipçilerine özel bir paylaşım yapmamış ancak müzeyi ziyarete gelenler kendilerini bu müzede etiketleyerek, aktif olarak kullanmışlardır. Müze çalışanları sosyal medyanın kullanılmaması ile ilgili bakanlığın yasak koyduğunu dile getirmiştir. Pandemi sürecinde çevrimiçi sergi ya da benzeri bir aktivite, çevrimiçi yetişkin veya çocuk etkinliği, sanal rehberli turlar düzenlemediklerini aktarmışlardır. Güncel koleksiyonunuzu ve sergilerinizi izleyiciyle çevrimiçi/online olarak buluşturduunuz mu sorumuza olumsuz yanıt aldık. Zaten hâlihazırda çevrimiçi katalogları olmadığı bilgisini öğrendik. Bu süreçte sadece birkaç uzman tarafından Zoom ile eğitim verildiği ve yine bakanlık tarafından müze ve MEB çalışanlarına Zoom üzerinden müzecilik hakkında konferans verildiği aktarılmıştır. Kısacası pandemide müzeler ve insanlar arasında kopan iletişimin sağlanması için belli başlı büyük müzeler ve dünyadaki diğer müzelerde olduğu gibi dijital iletişim yolunu kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Dijital iletişimi kullanmama gerekçeleri olarak eski bir müze olduğu ve yeni binaya geçilme planları olduğu için şimdilik her türlü yeniliğe kapalı olduklarını yani ertelediklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda müzenin alt yapısının yetersiz olduğunu da eklemişlerdir. Bunun yanı sıra müze çalışanları dijital iletişimin oldukça faydalı olduğunu, kullanılması gerektiğini ve bu gibi durumlarda ziyaretçilere ulaşmak için çözüm olabileceği konusunda hemfikirlerdir.

Pandemi sürecinde tam kapanma dönemlerinde müzeye ziyaretçi kabul etmediklerini tam kapanma süreçleri hariç ve özellikle pandeminin sonuna doğru ziyaretçilere izin verdiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu sayının normal zamanlara göre oldukça az olduğunu vurgulamışlardır. Gelen ziyaretçilere önlem olarak ateş kontrolü ve sosyal mesafe kurallarını uyguladıklarını da eklemişlerdir. Pandemi sürecinde müzede sosyal mesafe kurallarına uyarı afişleri asılmış. Personel ve ziyaretçilere ateş kontrolü yapılmış. Maskesiz girişlere izin verilmemiş. Sosyal mesafeye uygun ziyarete destek faaliyetleri kararları alınmış ve müze binasında hem çalışan hem ziyaretçiye uygun hijyenik ortamlar oluşturulmuş. Pandemi sürecinde ilköğretim, lise, üniversite yani örgün eğitimin sürdüğü diğer eğitim kurumlarından müzeye kültürel geziler tam kapanma zamanı dışında hep sürmüş ve öğretmenler eşliğinde çocuklara anlatım yapılarak rehberlik hizmeti vermişler. Yine tam kapanma zamanları hariç rehber eşliğinde yerli ya da yabancı turistler Konuralp Müzesini ziyaret etmeye devam etmişler. Her gelen ziyaretçinin fiziksel mesafe veya uyulması gereken kurallara uydukları yetkililer tarafından gözlenmiş. Konuralp Müzesi pandemi sürecinde bulunduğu kentteki sivil toplum örgütleri, üniversite ile aralarında herhangi bir çalışma yürütmemiş. Ve yine müzenin eserlerini çalışmak isteyen veya çalışan akademisyenler, araştırmacılar ya da müzede herhangi bir bilimsel çalışma ile ilgili talep olmamış.

¹⁰Arkeolojik ve Tarihi Müzeleri, Sanat Müzeleri, Etnografya Müzeleri, Doğa Bilimi Müzeleri, Yer Bilimi Müzeleri, Bilim ve Uzay Müzeleri, Savaş Müzeleri, Endüstri Müzeleri, Teknoloji Müzeleri vb. (Barakazı 2020, 893).

Müzelerin ve Konuralp Müzesinin böyle bir pandemi sürecine hazırlıklı olup olmadığı ile ilgili soruya hazırlıklı olunmadığı yanıtı verilmiştir. Sebebi olarak da yakın zamanda böyle bir salgın sürecinin yaşanmaması gösterilmiştir. Konuralp müzesinin bundan sonra olacak herhangi bir salgın, doğal afet vb. kriz günlerine hazır olmadığını, hatta Düzce’de yakın zamanda bir deprem yaşandığı yine bu süreçte de tedbirlerin yetersiz olduğu ayrıca sunulmuştur. Bu gibi süreçler için daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerektiği önerilmiştir. Bunun için kendi iç bünyelerinde kararlar alınmadığı, bir daha bu veya buna benzer süreçler yaşanır diye deneyimleri ve neler yapmaları gerektiğine dair önlemler almadıklarını görülmüştür. Son 10 yılda müzelerin dijitalleşmesi yönünde artan gelişimin müzelerinde başlamadığını ancak 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli 11 olup ili kapsayan deprem felaketinden sonra ancak müzedeki eserlerin envanterinin dijital ortama aktarıldığı katılımcılar tarafından söylenmiştir. Bu arada müzenin dijitalleşmesi yolunda atılacak adımlar için müzedeki çalışan personelin yeterli yetkinliğe sahip olduğunu belirttiler. Katılımcılar eserlerin dijital ortama aktarılmasını olumlu buluyor ancak zaman alacağını belirtiyorlar. Aslında müzelerinin dijitalleşmesinin pandemiden önce hatta 2014 yılından önce planladıklarını ancak daha yeni geçmeye başladıklarını dile getirmişlerdir. Pandemi sonrası Konuralp Müzesinde herhangi bir değişim olmadığı belirtilmiştir. Konuralp Müzesinde sözleşmeli çalışan olduğu ve pandemi sürecinde müzeden işten çıkarılan insanlar olmadığı da görüşmeler sonucunda elde edilen bilgilerdendir.

Fotoğraf 3. Konuralp Müzesi bahçesi

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumun ve insanların değişen ihtiyaçlarına göre zaman içinde gelişim gösteren müzeler, çok yönlü kurumlardır. En önemli

işlevlerinden biri, geçmişteki ve günümüzdeki kültürel mirası gelecek nesiller için korunmasına dair olan geleneksel rolleridir. Müzeler, zamanla geleneksel rollerinin yanında daha geniş sosyal çevreyi kucaklayıcı yelpazeler sunmaya başlamıştır. Sahip olduğu koleksiyonları halk ile paylaşmanın yanı sıra günümüzde otantik, estetik, ilham verici ve öğrenme deneyimlerinin gerçekleşeceği yerler olarak da karşımıza çıkar (Calluso- D’Angelo 2022, 25). Müzeler, ziyaretçi çekmek ve kültürel deneyimlerini zenginleştirmek için dijital teknolojiyi kullanmaya başlamış bu da içeriklerini çeşitlendirmelerini gerektirmiştir (Milic 2022, 142). Bu dijitalleşme son 10 yılda fazlasıyla artmıştır. Özellikle Covid 19 sağlık krizinden sonra dijital alandaki dönüşüm hız kazanmıştır¹¹. Salgın sürecinde tecrit ve sosyal izolasyon, dijital teknolojiler sayesinde, uzaktan da olsa kültürel mirasın paylaşımına izin vermiştir. Hatta bu süreç dijitalleşmenin¹² gelecekte de hızla artacağını göstergelerinden biri olmuştur (Calluso- D’Angelo 2022, 23, 25). Birçok araştırmacı müzelerin dijitalleştirilmesinin olumlu yönleri üzerinde hemfikirlerdir. Kurumsal anlamda dijital yenilikler bilgiye hızlı ve erişilebilirlik katar. Bu konuda yapılan anketlerde ziyaretçilerin de bu durumdan memnun olduğuna dairdir (Calluso- D’Angelo 2022, 26). Yine yapılan analizlerde müzelerde dijital teknoloji kullanımının ziyaretçiyi desteklediği ve dönüştürdüğü ileri sürülmüştür (Tranta- Kyprianos 2022, 215). Yeni normalde izleyicilerle bu yolla iletişim kurmaya çalışan müzelerin etkinlik türleri arasında koleksiyon portalları, sosyal medya hesapları ile sosyal medya alanında geliştirilen dijital girişimler (#hashtag/#etiket), çekici görsel-işitsel prodüksiyonlar, sanal turlar, çevrimiçi sergiler, müzelerin sosyal ağlarının güçlendirilmesi, oyunlar, eğitim içeriği vb. aktiviteleri kapsamıştır. Bunlar kapalı kaldıkları dönemlerde ziyaretçilerin müzelerine olan ilgisini canlı tutmak için müze profesyonellerinin kullandığı yöntemlerden bazılarıdır (Tranta- Kyprianos 2022, 215, 220).

Müzelerin dijitalleşmesi ihtiyaçtan kaynaklı yani bir nevi zamanın gerekliliği olarak görülmektedir. Günümüz ve geleceğin gençlerini (Z kuşağı) düşününce hayatlarının her alanında bu kadar aktif kullandıkları dijital uygulamalar ve dijital deneyimleri konumuz özelinde müzelerin geleceğini oluşturmada da önem arz etmektedir. Aksi takdirde yenilikleri takip edemeyen, ayak uyduramayan her oluşuma/kuruma ilgi azalacak ve kalıcı olamayacaktır (Calluso- D’Angelo 2022, 30; Milic 2022, 139). Bu yüzden müzelerin güncel trendleri takip etmesi gerekli olmuştur (Milic 2022, 142). Kültürel mirasın aktarılmasında önemli rolü olan müzelerin insanlara ulaşmada daha hızlı ve erişilebilir olan dijital uygulamalar/teknolojiler ile kendisini güncellemesi bu misyonunu yerine getirmesinde önem arz etmektedir. Bu sayede daha çok insana ulaşmak mümkün olacaktır ve müzelerin toplum içindeki rolü pekişecektir (Calluso- D’Angelo 2022, 30). Küresel salgında dünya genelinde müzelerin neredeyse tamamı kapalı olduğu süre içinde dijital aktivitelerini artırmıştır (Stefanidou 2022, 180). 2010 yılından günümüze kadar sosyal medyanın her alandaki gücü fark edilir oranda artmaya başlamıştır. Pandemi sürecinde "sosyal görünürlük" olarak müzelerin sosyal medyada

¹¹Covid 19 müzeler dâhil hemen hemen her alanda dijital teknolojinin kullanımını hızlandırmaya katkıda bulunmuştur (Tranta vd., 2021, 633).

¹²Dijital dönüşüm hem kurumları/kuruluşları hem toplumu etkilemektedir (Stefanidou 2022, 178).

ne denli görünür olunduğu da belirlenmiştir. Bu da dijital kanallar aracılığıyla iletişimi ölçen göstergelerden biridir (Erkmen 2020 vd., 284).

Akıllı teknolojiler farklı kaynaklara erişimi artırma vb. konularda insanların davranışını etkileme potansiyeline sahiptir. Bu özellikleri sayesinde günümüzde referans alınarak birçok kültürel sektörde değişime yol açmıştır. Bunların içinde müzelerde gelmektedir. Hatta buna bağlı olarak "akıllı müze" olarak yeni bir müze kavramı doğmuştur¹³. Bu müzeler, ilgi çekici yönüyle, öğrenmeye, dokunmaya, hissetmeye farklı duyguları deneyimlemeye yol açarak insanları müzeye teşvik eder ve kişinin kişisel deneyimini şekillendirir (Sepe-Marzullo 2022, 75). Dijitalleşme ile modern müzecilik çalışmaları hız kazanmıştır. Sanal müze turları bu gelişimin bir parçasıdır. "Klasik müzelerin tarihi eser ve koleksiyonlarınının 360 derece görüntülerle ekrana yansıtılıp çevrimiçi ortamda gezilebilmesi imkânı tanıyan dijital mekânlara sanal müze denilmektedir" (İlhan, Tokmak, Aktaş 2021, 78). Farklı coğrafyalarda olup, müzeleri ziyaret etme şansı olmayanlar için alternatif bir şans olmasının yanında bazen kapalı mekânlarda ya da kalabalık ortamlarda olmayı sevmeyen insanlar içinde 7/24 erişilebilir olması avantaj sağlamaktadır (Kasapoğlu 2020, 77). Zamandan, ekonomiden, ulaşımdan tasarruf da sağlar (İlhan, Tokmak, Aktaş 2021, 78). Müzeler sanal yolla eğitim, eğlendirme, iletişim kurma gibi işlevleriyle salgın sürecinde ziyaretçileriyle iletişimini kesmemiş hatta düzenlediği bilimsel ve diğer aktivitelerle ziyaretçi sayılarını artırmıştır. Hatta Kasapoğlu'na göre, "Paradoksal olarak, kapıları kapalı olsa bile, müzelere daha önce hiç bu kadar ulaşılammıştır" (2020, Kasapoğlu 77). Gerek pandemi dönemi gerek değişen yaşam koşullarının dayatması sonucu müzelerin dijital uygulamalar aracılığıyla insanlara ulaşmasının bir diğer sebebi de ekonomik kaynaklıdır. Nisan 2020'de neredeyse dünyadaki tüm müzeler kapatıldı ve Avrupa'daki kültürel faaliyetlerin cirosu önceki yıla kıyasla %31 azaldı. Bu sürecin telafi edilmesi için dijital yolla iletişim zorunlu olmuştur (Greco 2022, 281).

Dijitalleşme, pandemi sürecinde iletişim kurmak için etkili olmuştur ancak yine de bu konu ile ilgili çalışma yapanları düşündürülen yönleri de vardır. Uzaktan yürütülen iletişimin fiziksel ziyaretin yerini tutup tutmayacağı sorunsalı bunlardan biridir? Eğer süreç böyle ilerlerse tabii ki bunun sonuçları olacaktır. Çünkü müzeler sergileri ile daha geniş sosyalleşme imkânı sağlarken, insanların duygularını harekete geçirerek aynı zamanda bilgilendirerek zamanda yolculuk yapmalarını sağlar. Bir bellek deposu olma rollerinin yanı sıra sahip olduğu materyalleri sunup, toplumun bilgisinin, tarih bilinci farkındalığının artmasını ve kültürel miras ile temasını sağlar (Tranta vd., 2021, 645). Yüz yüze iletişim eksikliği sosyal bağları

azaltırken, fiziksel yakınlığın verdiği güven ve samimiyetin hissedilmemesine sebep olur. Paylaşmanın sihri bozulurken bu ve benzeri birtakım sonuçların geleceğin toplum yapısına yansımaları düşündürücü olmaktadır. Yine birçok alanda yaşanan eşitsizliğin sonucunda teknolojiye eşit erişime sahip olmayan insanları düşününce bu ne kadar çözüm olarak mümkün olmaktadır sorunsalı bir diğer başlıktır (Tranta vd., 2021, 633). R. Palumbo, dijital katalogların¹⁴ kültürel kurumların gelişimine katkı sağlamasının inkâr edilemediğini ve bunların koleksiyonları koruma¹⁵ ve belgeleme açısından da önem arz ettiğini kabul eder. Ancak ziyaretçilerin kültürel mirası doğrudan deneyimlemesi konusunda yetersiz kaldığını ileri sürer (Palumbo 2022, 15). Palumbo, pandemi sürecinde müzeler için bazı eksikliklerin giderilmesinde geçici çözüm olmasını kabul ederken bazı sanal rehberli turlarda kültür turistlerinin beklentilerini karşılamadıklarını, bu gibi uygulamaların kültürel mirasın deneyimi konusunda sınırlı özgürlük alanı yarattığını ileri sürer (Palumbo 2022, 16). Aslında tam da bu noktada Kasapoğlu tarafından ileri sürülen ve diğer önemli sorunsallardan bahsetmek gerekir. "Her şeyi dijitalleştirmek doğru mudur? Bunun kararını kim vermelidir? Dijitalleştirilebilen kültürel mirasın güvenliği ne şekilde sağlanabilir? Kültürel mekân olarak kabul edilen müzeler zaman içinde kaybolur mu?" (Kasapoğlu 2020, 83-84). İşte pandemi sürecinin getirdiği ve hatta zaten öncesinde de küreselleşen dünyada internet kullanımının yaygınlaşmasının sonucu olarak dijital dönüşümün gerekliliğini tartışan ve bu konuda öngörde bulunan ICOM'un (Kasapoğlu 2020, 82). -ve alanla ilgili uzmanların- çalışmaları önümüzdeki günlerde sürecektir. Bununla birlikte araştırma konusu özelinde pandemi sürecinde -fiziki olarak kültür mekânlarının kapalı olduğu zamanları- müzeleri irdelediğimiz için burada dijitalleşmenin olumlu olumsuz yönleri çok derine inerek tartışılmamıştır. Ancak normal rutinde müzelerin ziyaret edilme oranları, ziyaretçi kitlesi (yaş-cinsiyet-yerli-yabancı turist vb.), halkın daha çok ilgisini çekmek yani halk için daha ulaşılabilir olması için neler yapılması gerektiği ve dijitalleşmenin bunlara olumlu/olumsuz etkileri önemli sorunsallar arasındadır. Bunları da göz ardı etmemek lazım.

Sonuç olarak, beklenmedik bir şekilde karşılaştığımız SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) tüm dünyada her alanda ciddi problemlere yol açmıştır. Salgının hızlı yayılımının engellenmesi için uygulanan sağlık önlemleri sosyal-psikolojik-ekonomik olarak her sektöre etkilemiştir. Bunlar arasında kültür sektörü ve müzeler de bulunmaktadır. İnsanların bir arada buldukları alanlar, kamusal alanlar makale özelinde müzelerin kapatılması zorunlu bir hale dönüşmüştür. Bunun üzerine her alanda kullanılan yöntemlerden biri olarak internet aracılığıyla uzaktan/çevrimiçi yollarla iletişim sürdürülmüştür. Özellikle sosyal medya, sanal

¹³"Akıllı müze" kavramı farklı kültürlerin çatışması ve yeni fikirlerin ve projelerin yanı sıra yenilikçi sanatsal çözümler, estetik, duygular ve deneyimin teşvik edilmesiyle ilişkilendirilir (Sepe and Marzullo 2022, 75, 76).

¹⁴"Ortaya çıkan önemli ayrıntılardan biri de müzede bulunan ve sergilenen objelerin, sergilerin dijitalleştirilerek sanal ortamda sergilenebilir hâle getirilme gerekliliğidir. Daha önce dikkat çekilen, bunu başarabilecek yetkin eleman yetiştirme sorunsalının yanında, dijital arşiv oluşturabilmek ve olası dijital hırsızlıklara karşı da bu arşivi koruyabilmek, bu arşivin güvenilirliğini ne şekilde

sağlamak gerekliliği de üzerinde düşünülmesi gereken önemli konulardandır." (Akyol 2020, 83).

¹⁵Covid 19 pandemisi sırasında birçok müze teknolojiyi kullandı. Erişebilirliği arttırmak koleksiyonların ve sergilerin dijitalleşmesi çevrimiçi yayınlanması ihtiyacını doğurmuştur. Bu durum siber güvenliğe yönelik tehdit ve önlemleri beraberinde getirmiş ve onun daha ön plana çıkmasına yol açmıştır (Aydingün 2022, 366, 367).

ortamlar, dijital iletişim yolu kriz döneminde oldukça etkili ve kullanılan mecralar olmuştur. Orta ve büyük ölçekli müzeler yaptıkları organizasyonlarla ilgi çekmişlerdir. Ancak çalışma konusu olan Konuralp Müzesi ve ona benzer küçüklükteki müzeler için bu durum geçerli olmamıştır. Yapılan araştırmalar küçük ölçekli müzelerin dijital müze oluşturmada geri kaldığını doğrulamaktadır (Palumbo 2022, 15). Çünkü bu ölçekteki müzeler yeterli altyapı ve teknik imkâna sahip değildir. Çevrimiçi hatta genel olarak dijital yolla kurulan iletişim için müzedeki personelin teknolojiye yatkınlığı önemlidir. Konuralp Müzesi çalışanları bu konuda yetkin olabileceklerini belirtmiş olsalar da çevrimiçi sergiler, sanal turlar ya da benzeri faaliyetleri düşününce bu konuda ayrıca bir eğitimin alınması gerektiğini düşünüyoruz. Yapılan görüşmede müzedeki personelin böyle bir eğitimin alınmadığı görülmüştür. Konuralp Müzesi örneğinde müzenin ekonomik açıdan da bu yönlü iletişimde teknik alt yapısı yoktur. Konuralp müzesi on beş çalışana sahiptir. Yıllık ortalama 20 bin ziyaretçiye sahip. Salgın sürecinde bu sayı sürecin gidişatına göre değişmiştir. 2020 yılında 2261 kişi, 2021 yılında 6664 kişi, 2022 yılının Kasım ayında Düzce’de meydana gelen depreme kadar 19821 kişi ziyaret etmiştir. Kasım ayında olan deprem sonrası müzede olan tahribattan dolayı sadece müzenin bahçesi ziyaretçilere açık olurken iç kısmı kapalı olmuştur. Pandeminin ilk yılında tam kapanma zamanları haricinde salgının yoğunluğuna göre azalan/artan ziyaretçi sayıları gözlenmiştir. Salgının kontrol altına alınması ile birlikte tekrar yüz yüze iletişime geçilmiştir. Müze, kış aylarında daha çok örgün eğitim kurumlarının ziyaretine sahne olurken yaz aylarında yurt içi ve yurt dışından gelen ziyaretçiler olmuştur. Buna ek olarak özellikle Mayıs ayında kutlanan “Müzeler Haftası” etkinlikleri kapsamında ziyaretçi sayısındaki artış dikkate değerdir. Konuralp Müzesi şu an yukarıda belirtildiği gibi deprem sebebi ile ziyaretçi kabul etmezken müzenin geleceği ile ilgili planlama yapılmaktadır. Görüşleri alınan müze personeli bu planlamanın çok önceden düşünüldüğünü aktarmıştır. Çünkü müzenin fiziki mekânı yapılan çalışmalarda çıkan eserleri dahi sergilemeye yeterli değil. Ancak müzenin başka bir yere taşınıp taşınmayacağı ya da burada kalırsa nasıl bir yenilenme geçireceğinin bazı sebeplerden dolayı net olmadığı belirtilmiştir.

Bu çalışmada salgın sürecinde müze pratiğinden ele geçen verilerle, literatürde paylaşılan bulguları karşılaştırarak neler yapıldı/yapılması gerekiyordu konusu irdelenmiştir. Tüm dünyada yaşanan salgın bu sürece hazırlıksız yakalanmamıza yol açmıştır. Yukarıda tartışıldığı üzere zorunluluktan kaynaklı hızlı olarak gelişen bir süreci atlatmak için alınan önlemler ne kadar kalıcı olacaktır bunu önümüzdeki günler gösterecektir. Ancak bu deneyim -uzaktan/çevrimiçi/sanal- zaten değişen yaşam koşullarının da getirdiği ve öngörülen bir değişimdi. Salgın süreci bu konuda bizlere hızlandırılmış bir deneyimi gösterdi. Tam o sıralarda bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmış olup ileride yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceklerdir. Ancak yine de bunlar yeterli değildir. Çünkü yapılan anket, analiz ya da benzeri bilimsel çalışmalarda daha çok büyük ölçekli müzeler ve merkezdeki müzeler ele alınmıştır. Hatta bu koleksiyonlarıyla farklı içerikte olan tüm müzeleri de kapsayan geniş bir yelpazede yapılmalıdır. Dijital dönüşümün müzeler için olumlu-olumsuz

yönleri ilgili alandaki uzmanların ve katılımcıların bilimsel çalışmalarını ile ortaya konulacaktır.

Etik Kurul Belgesi: Çalışma küçük bir grup yetişkinle, tamamen gönüllülük esasıyla gerçekleştirildiğinden ve temel bulgular dokümanlar yoluyla elde edildiğinden dolayı etik kurul belgesine gerek duyulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek ve Teşekkür: Bu çalışmada verdikleri değerli bilgilerle katkıda bulunan Konuralp Müzesi çalışanlarına çok teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Agostino, D., Arnaboldi, M. & Lampis, A. (2020). Italian state museums during the COVID-19 crisis: from onsite closure to online openness. *Museum Management And Curatorship*, 35(4), 362-372.
- Aydın, Ş. (2022). Pandemi ve müzelerde siber güvenlik, Ozan Hetto (Ed.), *Ülker Ardiçoğlu'na Armağan Müzeciliğe ve Kültüre Adanmış Bir Ömür Arkeoloji, Sanat Tarihi ve Tarih Yazıları*, (ss. 361-371). Kitabevi Yayınları.
- Barakazı, M. (2020). Koronavirüs salgınının müze ziyaretleri üzerine etkisi: İzmir örneği. *Atlas Journal*, 6(34), 892-901.
- Calluso, C. & D'Angelo, V. (2022). The impact of digitalization on organizational change catalysts in museums. In *Handbook of Research on Museum Management in The Digital Era* (pp. 20-36). IGI Global.
- Dikmen Ç. B. & Toruk F. (2017). Prusias ad Hypium Antik Kenti üzerinde bir yerleşim: Konuralp. *Researcher*, 5(4), 176-210.
- Ekinci, B. (2021). Covid-19 salgını sürecinde çevrimiçi gerçekleştirilen müze eğitimi ve uygulamaları dersindeki öğrenci ürünlerinin incelenmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 3(1), 56-73. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.985700>
- Erkmen, A. E., Kılıç, M. A. & Kutsal, D. (2020). Covid-19 salgını sürecinde İstanbul'daki sanat müzelerinin erişilebilirliği: sosyal medya ve dijital uygulamalar üzerinden bir değerlendirme. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2(22), 271-289.
- Greco, F. (2022). Cultural startups and the challenge of phygital approaches: cases from Italy. In *Handbook of Research on Museum Management in the Digital Era* (pp. 280-294). IGI Global.
- İlhan, G. O., Tokmak, A. & Aktaş, V. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 3(1), 74-93.
- Kandemir, Ö. & Özlem, U. (2015). Değişen müze kavramı ve çağdaş müze mekânlarının oluşturulmasına yönelik

- tasarım girdileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 17-47. DOI: 10.20488/austd.01850
- Kasapoğlu A. Ü. P. (2020). Covid-19 küresel salgın dönemi ve sonrası müze etkinlikleri, *Milli Folklor*, 32(127), 72-86.
- Kılıç, O. (2020). Tarihte küresel salgın hastalıklar ve toplum hayatına etkileri. Muzaffer Şeker, Ali Özer ve Cem Korkut (Ed.), *Türkiye Bilimler Akademisi*, (ss.13, 54).
- Milic, N. (2022). Digitalising the museum. In *Handbook of Research on Museum Management in the Digital Era* (pp. 138-154). IGI Global.
- Nar, M. Ş. (2020). Covid-19 salgını ve dönüşümün etkisi: şimdi ve sonrası. *İmgelem*, 4(7), 363-382. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/imgelem/issue/58047/815350> adresinden erişilmiştir.
- Okan, E. (2016). Tykhe ya da Fortuna. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Özbey, İ. B. (2021). Koronavirüs salgınının toplumsal yapı üzerindeki etkileri: Erzurum örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(3), 821-839.
- Palumbo, R. (2022). Surviving Covid-19: what museums and cultural institutions can do to attract cultural tourists and get through the pandemic. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 1-22.
- Polat, B. D. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde müzelerde çevrimiçi (online) eğitim etkinliklerine yönelik bir değerlendirme: İstanbul ve New York. *Journal Of Arts*, 4(3), 177-188.
- Sezer, S. S. (2015). The Orpheus mosaic of Prusias ad Hypium. *Journal of Mosaic Research*, 8, 123-140.
- Sezer, S. S. (2018). Prusias ad Hypium Akhilleus mozaïği. *Journal of Mosaic Research*, 11, 207-224. DOI: 10.26658/jmr.440620
- Stefanidou, A. (2022). The Onassis stegi and Metropolitan Museum of Art in New York: Cases at the beginning of COVID-19–an indicative audience research. In *Handbook of Research on Museum Management in the Digital Era* (pp. 175-205). IGI Global.
- Tranta, A., Alexandri, E. & Kyprianos, K. (2021). Young people and museums in the time of Covid-19. *Museum Management and Curatorship*, 36(6), 632-648.
- Tranta, A. & Kyprianos, K. (2022). Phygital experience in museums in the COVID-19 era: Educational context, reflections, examples of best practice. In *Handbook of Research on Museum Management in the Digital Era* (pp. 206-226). IGI Global.
- Tülek F. (2009). Bitinya-Paflagonya bölgeleri mozaik külliyat 2007 çalışması. 26. *AST 1*, 141-146.
- Yüce, A. (2022). Digital transformation-oriented innovation in museum settings via digital engagement: Virtual reality. In

Handbook of Research on Museum Management in the Digital Era (pp. 248-264). IGI Global.

İnternet Kaynakları:

- <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/duzce/gezilecekyer/konuralp-muzesi>
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.71600.pdf>
- <https://duzce.ktb.gov.tr/TR-210467/duzce-konuralp-muzesi.html>

Use of New Technologies in Museum Education and Outcomes*

Selen Yumak

Ceren Güneröz

Ankara University

ABSTRACT

Human beings have continuously interacted with their environment since the day they came into existence and have been affected by this change. While the revolutions and technologies it has produced have shaped the world, it has had significant effects on all dynamics from politics to economy, from social life to education. In fact, the current technological revolution is transforming many factors such as the way people perceive the world, the way they interact with each other and their environment, and the way they learn. When the Covid-19 pandemic, which was effective on a global scale in 2020, is added to this situation, the use of technology has become an inevitable element and a wave of digitalization has emerged in every field. In addition to these developments, the understanding of contemporary museology, which became widespread in the 1960s, made it necessary for museums, which are social institutions, to reconsider their relations with technology. Considering the interests and needs of the new generation, the importance of the interaction between museums, which have the mission of transmitting cultural heritage, and technology has increased even more. In this context, museums have started to benefit more and more from new technologies such as augmented reality, virtual reality and metaverse, to become more accessible places and to offer their educational function more effectively and efficiently with the help of these technologies. For this reason, museums have become increasingly prominent as rich learning spaces. The research was prepared in general survey design. Within the scope of this research, how museums utilize augmented reality, virtual reality and metaverse technologies in their educational activities is examined through the advantages offered by these technologies. In the research, prominent examples from domestic and international museums that use these technologies for educational purposes are included.

Keywords: Museum education, augmented reality, virtual reality, metaverse, museums

Type: Research

Article History

Received: 16.10.2023

Accepted: 29.10.2023

Published: 02.11.2023

Corresponding Author:

Selen YUMAK

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Yumak, S. & Güneröz, C. (2023). Use of new technologies in museum education and outcomes. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 62-77. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1376981>

About The Authors

Selen Yumak, in 2020, she graduated from Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Social Studies Teacher Education Program. In 2023, she successfully completed the Ankara University Interdisciplinary Museum Education Program, which she started in 2021, with her thesis titled "The Use of Virtual Reality, Augmented Reality and Metaverse in Museum Education". Yumak, who is currently actively working as a museum educator, continues her research on echnologies used in museum education. E-mail: selenyumak0@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-9258-0570>

Ceren Güneröz, she graduated from Başkent University Tourism Guidance Program in 2001 and worked as a professional tourist guide until 2007. In 2007, she started Ankara University Museum Education Graduate Program. She prepared her master's thesis on children's museums and science centers. In 2010, she started Ankara University Fine Arts Education Doctorate Program. In 2012, she worked as an exchange student at the Department of Cultural Studies at Goldsmiths College in England. In 2015, she completed her PhD thesis on Museum and Cultural Diversity. In 2021, Güneröz completed her Master's Program in Museology at Başkent University with a thesis on Middle Eastern Museology and Jordanian Museums. She continues her studies on museum education, new museological approaches and cultural diversity in museums. E-mail: ckaradeniz@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5773-8557>

*This study was prepared based on master thesis "The Use of Virtual Reality, Augmented Reality and Metaverse in Museum Education".

Müze Eğitiminde Yeni Teknolojilerin Kullanımı ve Kazanımlar*

Selen Yumak

Ceren Güneröz

Ankara Üniversitesi

ÖZ

İnsanoğlu var olduğu günden beri sürekli olarak çevresi ile etkileşime girmiş ve meydana getirdiği bu değişimden etkilenmiştir. Yapmış olduğu devrimler ve üretmiş olduğu teknolojiler dünyayı şekillendirirken siyasetten ekonomiye, sosyal hayattan eğitime kadar tüm dinamikler üzerinde önemli etkilerde bulunmuştur. Öyle ki bugün içerisinde bulunan teknolojik devrim insanların dünyayı algılayış biçimleri, birbirleriyle ve çevreleriyle kurdukları etkileşim, öğrenme şekilleri gibi pek çok faktörü dönüştürmektedir. Bu duruma 2020 yılında küresel ölçekte etkili olan Covid-19 pandemisi de eklendiğinde teknoloji kullanımı kaçınılmaz bir unsur haline gelmiş ve her alana yayılan bir dijitalleşme dalgası ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra 1960'lı yıllar ile birlikte yaygınlaşmaya başlayan çağdaş müzecilik anlayışı, sosyal bir kurum olan müzelerin teknoloji ile olan ilişkilerini tekrar gözden geçirmelerini gerekli kılmıştır. Yeni neslin ilgi ve ihtiyaçları da düşünüldüğünde kültürel mirası aktarma misyonu taşıyan müzeler ve teknoloji arasındaki etkileşimin önemi daha da artmıştır. Bu kapsamda müzeler artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve metaverse gibi yeni teknolojilerden giderek daha fazla yararlanmaya, daha erişilebilir mekanlar olmaya ve eğitim işlevini bu teknolojiler yardımıyla daha etkin ve etkili bir biçimde sunmaya başlamıştır. Bu nedenle müzeler zengin öğrenme mekanları olarak giderek daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Genel tarama modelinde hazırlanan bu araştırma kapsamında müzelerin eğitim etkinliklerinde artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve metaverse teknolojilerinden ne şekilde yararlandığı, bu teknolojilerin sunmuş olduğu avantajlar üzerinden irdelenmiştir. Araştırmada bu teknolojileri eğitim amacıyla kullanan yurtiçi ve yurtdışı müzelerinden öne çıkan örneklerle yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müze eğitimi, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, metaverse, müze

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 16.10.2023

Kabul: 29.10.2023

Yayınlanma: 02.11.2023

Sorumlu Yazar:

Selen YUMAK

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Yumak, S. & Güneröz, C. (2023). Müze eğitiminde yeni teknolojilerin kullanımı ve kazanımlar. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 62-77. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1376981>

Yazarlar Hakkında

Selen Yumak, 2020 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programından mezun oldu. 2021 yılında başladığı Ankara Üniversitesi Disiplinlerarası Müze Eğitimi Programını, 2023 yılında "Müze Eğitiminde Sanal Gerçeklik, Artırılmış Gerçeklik ve Metaverse Kullanımı" isimli tez ile başarıyla tamamladı. Şu an aktif olarak müze eğitmenliği yapan Yumak, müzelerde kullanılan teknolojiler üzerine araştırmalarını devam ettirmektedir. E-mail: selenyumak0@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-9258-0570>

Ceren Güneröz, Başkent Üniversitesi Turizm Rehberliği Programından 2001'de mezun oldu ve 2007 yılına kadar profesyonel turist rehberi olarak çalıştı. 2007 yılında Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Lisansüstü programına başladı. Çocuk müzeleri ve bilim merkezleri konusunda yüksek lisans tezini hazırladı. 2015 yılında Müze ve Kültürel Çeşitlilik konulu doktora tezini tamamladı. 2021 yılında Başkent Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programını Orta Doğu Müzeciliği ve Ürdün Müzeleri üzerine yazdığı tez ile tamamlayan Güneröz, müze eğitimi, yeni müzecilik yaklaşımları ve müzede kültürel çeşitlilik konularında çalışmalarına devam etmektedir. E-mail: ckaradeniz@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5773-8557>

*Bu çalışma "Müze Eğitiminde Sanal Gerçeklik, Artırılmış Gerçeklik ve Metaverse Kullanımı" adlı lisansüstü tezden üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The interaction of human beings with their environment has had a significant impact on the way they think, live and communicate. The technological revolution that emerged as a result of these interactions shows itself in every aspect of our lives today. This revolution, which manifests itself in every field from how new generations learn to how we communicate, has made it necessary for institutions to renew themselves. In this context, it is important that museums, which have the characteristics of being a social institution as well as basic functions such as collection, conservation and exhibition, keep pace with these innovations. Museums, which have become more inclusive and accessible institutions with the understanding of contemporary museology, have come to the forefront as institutions that will respond to the needs of society, develop and educate it. It is important that these institutions, which play an important role in the transmission of cultural heritage, equip themselves to respond to the interests and needs of the current generation. However, the Covid-19 pandemic, which had a global impact in 2020, served as a catalyst in the steps to be taken in this field by reminding the importance of digitalization, and museums, like all institutions, have undergone a major transformation. In this context, augmented reality, virtual reality and metaverse technologies have become increasingly prominent and have become an important alternative for learning in museums with the advantages they offer. These technologies come to the forefront with many advantages such as rich and concrete learning environments, supporting permanent learning thanks to their multi-sensory features, enabling learning by doing, eliminating all the limitations of the physical world, and opening the door to experiences that would not normally be possible. For this reason, museums both in Turkey and abroad have started to focus more on how they can benefit from these technologies and have started to focus on investments to be made in this field.

Within the scope of this research, the advantages of augmented reality, virtual reality and metaverse technologies in museum education are analyzed through prominent examples of how these technologies are used in national and international museums. As a result of the research, it is noticeable that there is still a great need for studies in this field and that these technologies are still not widespread. It should also be stated that there is a need for further studies in this field, especially in Turkey, and for museums to gain awareness on how they can use these technologies.

GİRİŞ

İnsanoğlunun çevresi ile kurmuş olduğu ilişki sürekli olarak değişmiş ve bu değişimler insan hayatı üzerinde önemli dönüşümler meydana getirmiştir. Bundan 12 bin yıl önce başlatılan Tarım Devrimi ve 1700'lü yıllardaki Sanayi Devrimi, bugünün dünyasına şekil vermiştir. 1990'lardan günümüze kadar internet ve mobil teknolojilerde yaşanan hızlı gelişim ise insanoğlunun dünya ile kurmuş oldukları etkileşimde köklü

değişimler yaratmıştır. Bunun sonucunda çağlardan beri ekonomiden siyasete, sosyal hayattan eğitime her alanda ciddi dönüşümler meydana gelmiştir (Accenture, 2022; Lee, 2021). 1990'larda yaşanan bu teknolojik devrim, insanların dünyayı algılayış ve anlayış biçimi üzerinde derin etkiler yaratarak birçok sektörün kendisini dönüştürmesini de gerekli kılmıştır. Giderek daha yaygın ve gelişmiş bir özellik kazanan teknoloji ile birlikte gerek bilgiye olan erişilebilirlik gerek bilginin niceliği kayda değer bir biçimde artmıştır. Bilgiye ulaşılabilirliğin zamansız ve mekânsız bir hal alması, öğretme ve öğrenme süreçlerinde yeni dinamikler oluşturmuştur. Bu durum günümüzün önemli yetkinlikleri olan kendi kendine öğrenme ve hayat boyu öğrenme gibi kavramları doğurmuştur (Basham, 2019; Çelik, 2022; Kayabaşı, 2005; Nincarean, Ali, Halim ve Rahman, 2013). Bunun yanı sıra teknolojik devrimin içerisine doğmuş olan ve "dijital vatandaşlar" olarak da bilinen Z kuşağının teknoloji ile kurmuş olduğu bağ göz önünde bulundurulduğunda, eğitim sürecinde teknolojiden yararlanmanın büyük bir önem taşıdığı da ifade edilmelidir (Hazneci, 2019). Tüm bu etkenlerin yanı sıra 2020 yılında küresel çapta etkili olan Covid-19 pandemisi de teknoloji entegrasyonunun her alanda ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bu kriz ile birlikte, tüm sektörlerle yayılan bir dijitalleşme dalgası ortaya çıkmış, teknolojik gelişim hızlanmış, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojilerinde önemli bir büyüme meydana gelmiştir (Accenture, 2022; Akpınar ve Akyıldız, 2022; Sheridan vd., 2021).

Başta teknolojik ve sosyal olmak üzere, yaşanan bu gelişmeler neticesinde müzeler de kendilerini sürekli olarak yenilemiştir. Kültürü aktarma ve korumanın yanı sıra çağdaş müzecilik anlayışı ile birlikte eğitim işlevi ile ön plana çıkan müzeler (Fırat ve Gülaçtı, 2022), deneyim merkezleri haline gelmiştir. Her geçen gün daha fazla sayıda müze, çağdaş bakış açısı ile birlikte teknolojiye daha fazla entegre olma misyonu edinmiştir. Bu kapsamda müzeler durağan sergileme anlayışından sıyrılarak dijitalleşmeye başlamış ve sosyal medyadan, telefon uygulamalarından, sanal turlardan, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik teknolojilerinden, son yıllarda popülerleşen metaverse teknolojilerinden sıkça yararlanmaya başlamıştır (Chen ve Liu, 2023; Fırat ve Gülaçtı, 2022; Karayılanoğlu ve Arabacıoğlu, 2020; Nuzzaci, 2006). Bu sayede zamanın ve mekânın ötesine geçen bu kurumlar, dünyanın başka bir yerindeki ziyaretçilerini sanal olarak ağırlama, daha geniş kitlelere ulaşabilme, onlarla etkileşim ve iletişim kurabilme imkânı bularak etki alanını genişletmiştir (Museum Booster, 2021; Siegle, 2019). 21. yüzyılın önemli teknolojilerinden olan artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik ile birlikte müzeler, koleksiyonlarını farklı bir şekilde ziyaretçileri ile buluşturmaya başlamış, ziyaretçiler ise sanatı ve tarihi aktif ve yeni bir biçimde deneyimleme imkânı bulmuştur (Coşkun, 2017; Germak, Salvo ve Abbate, 2021; Nayyar, Mahapatra, Le ve Suseendran, 2018). Müzeler eğitim işlevlerini daha etkin ve etkili bir biçimde ziyaretçileri ile buluşturmaya başlamıştır. Bu teknolojilere son yıllarda ismini sıkça duyduğumuz metaverse teknolojisi de eklenmiştir.

Bu araştırma kapsamında ilk olarak bahsi geçen artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve metaverse teknolojilerinin ne olduğuna, tarihçelerine ve sunmuş olduğu olanaklara kısaca değinilmiş, ardından bu teknolojilerin müze eğitiminde ne şekilde kullanıldığı örnekler üzerinden irdelenmiştir.

Artırılmış Gerçeklik

Azuma (1997)'ya göre üç temel özelliğe sahip olan artırılmış gerçeklik teknolojisi fiziksel ortamdaki nesnelere bilgisayar ortamında üretilmiş olan nesnelere birleştirmekte, eş zamanlı ve üç boyutlu bir etkileşim sunmaktadır (Azuma, 1997). Sanal olarak geliştirilmiş görüntü ya da bilgiler ile fiziksel dünyada somut olarak bulunan ve duyuyla algılanabilen unsurların birleştirilmesi, bu sayede daha genişletilmiş bir gerçeklik sunulması amaçlanmaktadır (Erbaş ve Demirer, 2015; Feiner, 2002). Sunmuş olduğu eş zamanlılık kullanıcının, fiziksel gerçeklikten kopmadan geliştirilmiş bir gerçekliği deneyimlemesine sağlamaktadır (Trunfio, Lucia, Campana ve Magnelli, 2021; Lee vd., 2021). Bu teknoloji, özellikle mobil cihazlarda yaşanan gelişme ve yaygınlaşma ile birlikte günlük hayatta daha fazla yer edinmeye başlamıştır (Alkhamisi ve Monowar, 2013). Akıllı gözlüklerin yanı sıra telefon ve tablet gibi cihazlar ile kullanılabilen bu teknoloji, kullanıcıların fiziksel ortamdaki kopmadan sanal bileşenler ile geliştirilmiş bir gerçekliği deneyimlemelerine, ortam ve nesnelere etkileşimde bulunabilmelerine, bilgi ve deneyim elde edebilmelerine, nesnelere manipüle edebilmelerine imkân vermektedir (Billinghurst, 2002; Carmigniani vd., 2010; Carr, Muscat ve Debattista, 2017; Kesim ve Özarslan, 2012; Wang ve Zhu, 2022).

İsmi 2016 yılında piyasaya çıkan Pokemon Go oyunu ile duyursa da artırılmış gerçeklik teknolojisinin geçmiş, 1960'lı yıllara kadar dayanmaktadır. 1960'larda ilk prototipleri üretilen bu teknoloji 1990'larda bilgisayar bilimcisi Thomas P. Caudell ve David Mizell'in çalışmaları ile gündeme gelmiş ve bu tarihten itibaren üzerinde bilimsel olarak çalışılmaya başlanmıştır. İlk olarak askeri alanda kullanılan bu teknoloji ile birlikte, savaş pilotlarının kasklarına yerleştirilen ve göz hizasına kadar inen saydam ekranlar vasıtasıyla pilotun anlık olarak bilgi edinmesine ve uçuş verilerine erişmesine imkân sağlanmıştır (İçten ve Bal, 2017; Uluğ ve Ertürk, 2022). Yine 1990'lı yıllarda Feiner ve arkadaşları, iç mekânda kullanılan bir artırılmış gerçeklik sistemi geliştirmiş, 1996 yılında "Touring Machine" isimli bir dış mekân prototipi geliştirerek turistlere yardımcı olmayı amaçlamışlardır (Feiner, 2002). 2008 yılında ortaya çıkan ve ilk artırılmış gerçeklik prototipi olan Wikitude'u, sonraki yıllarda Google, Microsoft ve Apple gibi büyük teknoloji şirketlerinin tarayıcıları izlemiştir (Markouzis ve Fessakis, 2015). 2010'lu yıllar ile birlikte daha tüketici odaklı bir görünüm kazanan bu teknoloji (Uluğ ve Ertürk, 2022), 2016'da Pokemon Go oyunu ile damga vurmuş ve o tarihten itibaren bilinirliği giderek artmıştır. Mobil cihazlarda yaşanan gelişmeler, cihazların giderek daha hafif ve yüksek çözünürlüklü bir hal alması, bu cihazların yaygınlaşması ve ergonomikliği bu teknolojinin daha da gelişmesine ve yaygınlaşmasına imkân sağlamıştır (Chen ve Lai, 2021; Sertalp, 2017).

Eğitim alanında ise yaparak-yaşayarak öğrenmeye imkân tanıyan artırılmış gerçekliğin, gelecekte sıkça başvurulan bir teknoloji olacağı öngörüler arasında yer almaktadır (Erbaş ve Demirer, 2014; Huang, Chen ve Chou, 2016). Üç boyutlu ve iki boyutlu görüntülerin yanı sıra ses, metin ve animasyon gibi bileşenler sunan artırılmış gerçeklik, öğrenen kişinin nesnelere etkileşime geçebilmesine, bilgilerin somutlaştırılmasına ve bu sayede daha derin öğrenmeler elde edilebilmesine imkân sağlamaktadır (Farias, Dantas ve Bulamaqui, 2011; Kesim ve Özarslan, 2012). Bu sayede geleneksel öğretimin tersine daha etkileşimli, eğlenceli bir öğrenme deneyimi sunarak zengin deneyimler elde edilmesini desteklemektedir (Lee, 2012). Yapılandırıcılık anlayışını da destekleyecek biçimde, öğrenenlerin kendi öğrenme sorumluluğunu almasına da imkân tanıyan bu teknoloji, okul dışı öğrenme ve yaşam boyu öğrenme gibi kavramların hayata geçirilmesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte bu teknoloji öğrenmede fırsat eşitliği sağlama noktasında da önemli bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır (Lee, 2012; Moorhouse, tom dieck ve Jung., 2017). Gerçekleştirilmesi zor, imkânsız ya da maliyetli olabilecek deneyimlere imkân sağlayan bu teknoloji, farklı olasılıkları güvenli bir ortamda test etme ya da deney yapma gibi avantajlar da sunmaktadır (Coşkun, 2017; Erbaş ve Demirer, 2014). Bu özellikleri sayesinde müzelerin statik sergileme anlayışından sıyrılarak, koleksiyonun daha dinamik ve estetik bir biçimde sunulmasına katkı sağlarken (Museopedagogy and Augmented Reality [MonA], 2019; Morozova, 2018; Wang ve Zhu, 2022); tarihi yerlerin ve olayların deneyimlenebilmesine, kültürel mirasın aktarımına, daha zengin ve etkileşimli bir müze eğitimi sunulmasına da yardımcı olmaktadır (Nechita ve Rezeanu, 2019; Sertalp, 2017). Bu bağlamda bu teknoloji tarihi bir karakterin deneyimlenmesine, nesli tükenen hayvanlar ile etkileşim kurulabilmesine, tarihi yapı ve eserlerin eksik parçalarının tamamlanarak ziyaretçiye orijinal hallerinin sunulmasına yardımcı olmak amacıyla kullanılabilen (Akkuş ve Akkuş, 2017; Mar, 2022) ve bu sayede fiziksel dünyanın tüm sınırlamaları ortadan kaldırılmaktadır (Carr vd., 2017). Sunduğu sanal katmanlar yoluyla müze ve koleksiyon hakkında detaylı bilgiler vermek amacıyla da kullanılabilir bu teknoloji, eserlerin hayat bulmasına ve müze ziyaretinin monotonluktan sıyrılmasına olanak tanımaktadır (Charr, 2021; Ding, 2017; Uluğ ve Ertürk, 2022). Sunmuş olduğu bu fırsatlar ile artırılmış gerçeklik, müzede gerçekleşecek öğrenmeyi daha eşsiz, unutulmaz ve sürükleyici kılmaktadır.

Sanal Gerçeklik

Kullanıcının duyuvarını etkin kılarak, gerçeklik hissi veren ve üç boyutlu bir ortam sunan sanal gerçeklik teknolojisi, kullanıcının çevresi ile etkin bir biçimde etkileşimde bulunmasına imkân tanımaktadır. Çoğu zaman işitsel uyarıların da eşlik ettiği deneyimde kullanıcının el, kol, vücut ve baş hareketleri eşzamanlı olarak takip edilmektedir (MonA, 2021; Roussou, 2004). Bu sayede kullanıcı, fiziksel dünyayı simüle eden bu sanal ortam içerisinde gerçeklik hissine kapılmakta, aktif bir rol üstlenerek nesne ve ortamı manipüle edebilmekte, etkileşimde bulunabilmektedir (Bayraktar ve Kaleli, 2007; MonA, 2021). Başa takılan cihazlar (HMD) aracılığıyla deneyimlenen bu teknolojiye gerçeklik ile

simülasyon arasındaki sınırlar bulanıklaşmakta ve iki boyut yerini üç boyuta bırakmaktadır (Bayraktar ve Kaleli, 2007; Karayılanoğlu ve Arabacıoğlu, 2020; Robson ve Dodd, 2019). Sanal gerçeklik gözlükleri olarak da bildiğimiz bu cihazların içerisinde yer alan küçük ekranlar, kullanıcının baş hareketlerine ve konumuna göre görüntüyü iletirken çoğunlukla cihaz üzerinde yer alan hoparlörler vasıtasıyla da ses efektleri iletilmektedir. Bu cihazlara çoğu zaman, kullanıcının ortamı ve nesnelere manipüle etmesine, dokunmasına ve etkileşim kurmasına yardımcı olan sanal gerçeklik eldivenleri ya da manevra kolları da eşlik etmektedir (Çavaş, Huyugüzel-Çavaş ve Taşkın-Can, 2004). Dolayısıyla birden fazla duyuyu etkin kılan bu özelliği kullanıcıya oradaymış hissi vererek, zamansal ve fiziksel sınırlamalar olmadan, gerçek hayatta gerçekleşmesi zor ya da maliyetli deneyimlerin gerçekleştirilmesine imkân vermektedir (Li ve Chang, 2017; Ferhat, 2016; Han ve Cui, 2021; Kayabaşı, 2005). Bu özellikleri sayesinde de öğrenme ve öğretme süreçleri için büyük bir potansiyel sunmaktadır (Kayabaşı, 2005).

Temelleri 180 yıldan fazlaya dayanan sanal gerçeklik teknolojisinin yolculuğu, 1838 yılında Sir Charles Wheatstone'un stereopsisi tanımlaması ve 1840 yılında bu cihazı üretmesi ile başlamıştır. Bir görüntünün farklı açılardan çekilmiş görselleri ile kullanıcıya üç boyutluluk hissi veren bu cihaz, bu alanda atılan ilk adımlardan olmuştur (Barnard, 2019; Şekerci, 2017). David Brewster ise 1850 yılında geliştirmiş olduğu kutu biçimli stereoskopta Wheatstone'un tasarımında kullanmış olduğu aynalar yerine lensler kullanmıştır. 1860'lı yıllar ile birlikte Coleman Sellers tarafından Kinematoscope geliştirilerek, dönen resimler yoluyla kullanıcının sinema izlenimi edinmesi amaçlanmıştır (Fırat ve Gülaçtı, 2022; Şekerci, 2017). Ancak bugünkü bildiğimiz anlamı ve içeriği ile sanal gerçeklik teknolojisi, 20. yüzyılda, özellikle de 1960'lı yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. 1980'li yılların sonu ile birlikte yükseliş gösteren bu teknoloji giderek ticari bir unsur haline gelerek eğlence sektöründe sıkça yer verilen bir unsur olmaya başlamıştır (Cipresso, Giglioli, Raya ve Riva, 2018; Erbaş ve Demirel, 2015). Özellikle görüntü yönetmeni olan Morton Heilig tarafından temelleri atılan bu teknoloji, Heilig'in sinemayı görme ve işitme duyularının ötesine geçirme arzusu ile başka bir boyuta evrilmiştir. Bu doğrultuda Heilig, 1962 yılında üç boyutlu görsellerin ses efektleri, titreşim, rüzgâr efekti ve kokular ile sunulduğu Sensorama isimli tek kişilik ilk prototipi geliştirmiştir. Cihazın sahip olduğu bu özellikler sayesinde Heilig, kullanıcının birden fazla duyusunu aktif kılarak, daha gerçekçi ve farklı bir deneyim elde etmesini amaçlamıştır (Berryman, 2012; Bimber ve Raskar, 2005). Aynı dönemde, kimi çevreler tarafından sanal gerçekliğin fikir babası olarak da kabul edilen bilgisayar bilimcisi Ivan Sutherland'ın çalışmaları da bu teknolojinin kavramsal olarak açıklanmasına yardımcı olmuştur (Balaguer ve Mangili, 1991). 1965 yılında geliştirdiği ve "sanal dünyaya açılan bir pencere" olarak nitelendirdiği "The Ultimate Display" isimli proje ile birlikte Sutherland; başa takılan bir cihaz yoluyla görüntülenebilen, fiziksel dünyayı kopyalayan, kullanıcıya etkileşim imkânı sunan bir simülasyon oluşturulabileceğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda üç yıl sonra, öğrencisi Bob Sproull ile birlikte tavandan sarkıtılmış ve başa takılan bir cihaz yardımıyla

kullanılabilen "The Sword of Damocles"i geliştirmiştir (Barnard, 2019; MonA, 2019; Yumak, 2023). 1980'ler ile birlikte Jaron Lanier, modern anlamda sanal gerçekliğin temellerini atarak, bu kavramı kullanan ilk kişi olmuş ve bu kavramın popülerleşmesinde de önemli katkılar sunmuştur. VPL Research isimli sanal gerçeklik ekipmanları satan ilk şirketi kuran Lanier, farklı sektörler için sanal gerçeklik uygulamaları da geliştirmeye başlamıştır (Barnard, 2019; Lanier, 2023; Mystakidis, 2022). Bu teknolojinin müzelerde kullanımı ise ilk kez 1994 yılında Dudley Kalesi'nde (İngiltere) görüldü de yaygınlaşması 2010'lu yılları bulmuştur (Vargün, 2022).

21. yüzyıl ile birlikte giderek daha popüler ve yaygın bir teknoloji haline gelen sanal gerçeklik, yeni bir çalışma alanı olarak ön plana çıkmış ve başta eğlence sektörü olmak üzere, farklı sektörlerde, çok sayıda projede yararlanılan bir teknoloji haline gelmiştir (Şekerci, 2017; Qian, 2021). Özellikle Facebook şirketinin Oculus VR şirketini 2014 yılında satın alarak bünyesine katması, sanal gerçekliğin büyük bir ivme yakalamasına zemin hazırlamış ve birçok teknoloji devinin de bu alanda çalışmalar gerçekleştirmesinde katalizör olmuştur (Barnard, 2019). Tüm bu gelişmelerin neticesinde 2016 yılı, sanal gerçeklik için bir başlangıç miladı olarak nitelendirilmiştir (Li ve Chang, 2017). Bu kapsamda Oculus Rift, HTC Vive, Google Cardboard, Microsoft HoloLens, Playstation VR, Daydream View, Samsung Gear VR'ın yanı sıra 2023 yılının haziran ayında tanıtılan Apple Vision Pro gibi birçok sanal gerçeklik cihazı piyasaya sürülmüştür (Apple, 2023; Hu-Au ve Lee, 2017).

Sanal gerçeklik teknolojisi sanat, tarih ve bilim gibi alanlara farklı bir yaklaşım ve perspektif getirmesi açısından da dikkat çekmektedir (Carlsson, 2020). Yapararak-yaşayarak öğrenmeye imkân veren, zengin bir öğrenme içeriği sunan, öğrenenin motivasyonunu artıran bu teknoloji, aynı zamanda bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerin gözlenebilmesine de imkân sağlamaktadır (Debailleux, Hismans ve Duroisin, 2018; Erbaş ve Demirel, 2015). Somutlaştırmanın yanı sıra öğrenene sunmuş olduğu nesne ya da olayla birebir etkileşimli ve aktif öğrenme olanağı, yapılandırıcılık anlayışı ile paralellik göstermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde sanal gerçeklik, bireyin kendi öğrenme sorumluluğunu almasında ve kendi bilgilerini yapılandırmasında önemli bir işlev görmektedir (Bayraktar ve Kaleli, 2007; Erol, Bayrak ve Yengin, 2021; Hu-Au ve Lee, 2017; Kayabaşı, 2005). Tıpkı artırılmış gerçeklik teknolojisinde olduğu gibi normalde gerçekleştirilmesi zor, maliyetli yahut tehlikeli deneyimlerin gerçekleştirilmesine, deneyimlenmesine izin veren bu teknoloji somut bir sanal laboratuvar işlevi de göstermektedir (Erbaş ve Demirel, 2015). Bu özelliklerinden dolayı, özellikle Covid-19 pandemisi ile birlikte müzeler için önemli bir alternatif haline gelen sanal gerçeklik, her geçen gün daha fazla sayıdaki müzenin kullandığı bir yöntem olmaya başlamıştır. Bu kapsamda müzeler 360 derece turlar, etkileşimli sergi ve koleksiyon içerikleri geliştirmişlerdir (Carlsson, 2020; Richardson, 2023). Böylece müzeler hem eğlence hem de öğretme işlevlerini gerçekleştirme imkânı bulurken, öğrenenler ise eğlenirken öğrenme fırsatı yakalamaktadır (Lee, Jung, tom Dieck ve Chung, 2020). Bu kapsamda müzeler, kimi zaman koleksiyonunda yer alan bir fosilden yola çıkarak nesli tükenmiş bir hayvanı bu teknoloji ile

birlikte ziyaretçileri ile buluşturmuş; kimi zaman tarihi olayların ya da karakterlerin bizzat deneyimlenmesine sanal gerçeklik aracılığıyla olanak vermiş; kimi zaman ziyaretçilerini ünlü tabloların içerisine davet ederek öğrenenlerin sanat ile birebir etkileşim kurmalarını desteklemiştir (Carlsson, 2020; Han ve Cui, 2021; Shehade ve Stylianou-Lambert, 2020). Aynı zamanda bu teknoloji, dünyanın farklı yerlerindeki büyük antik yapıların ve tarihi yerlerin müze içerisine girmesine imkân vererek zamansız, mekânsız, maliyetsiz ve sınırlamasız bir deneyim sunmaktadır (Wang ve Liu, 2019). Bu sayede müzede gerçekleşen öğrenme daha akılda kalıcı, keyifli, geliştirici, verimli ve farklı bir özellik kazanmaktadır (Li ve Chang, 2017; Qian, 2021; Wang ve Liu, 2019). Bu noktada, sanal gerçeklik teknolojisinin sunmuş olduğu tüm bu avantajlara bakarak bu teknolojilerin, müzelerin çekim merkezi olmasında ve daha geniş ziyaretçi kitlelerine ulaşabilmesinde oldukça büyük bir rol oynayabileceğini söylemek mümkündür (Qian, 2021).

Metaverse

Son yıllarda popülerleşen metaverse kavramı öte anlamına gelen “meta” öneki ile evren anlamına gelen “verse” kökünden oluşmaktadır (Akınar ve Akyıldız, 2022; Duan vd., 2021). Temel olarak, “dijital ikiz” olarak da tanımlayabileceğimiz, fiziksel dünyada yer alan her şeyin sanal ortamdaki bir yansımaya ya da dijital bir modelini içeren metaverse teknolojisi sanal ile fiziksel arasında bir köprü oluşturmaktadır (George, 2021). Fiziksel dünya ile paralellik içeren bu teknoloji, ünlü oyun şirketi Epic Games’in CEO’su olan Tim Sweeney tarafından, insanların kurumlar, markalar ve diğer insanlar ile etkileşime girebildikleri, sanal bir meca olarak tanımlanmaktadır (Doko, 2021; Park, 2021). Yakın zamanda Meta adını alarak yeniden markalaşan Facebook ise, akıllı telefonların ekranından bakmanın ötesine geçilerek, internetin içerisinde aktif olarak deneyim elde edinilebilecek bir teknoloji olarak tanımlanmaktadır (Meta, 2023). Dolayısıyla bu teknoloji fiziksel ile sanallığın buluştuğu, üç boyutlu, birden fazla duyuyu etkin kılan, çok sayıda sanal dünyayı içeren, sürekli sanal dünyalar olarak ifade edilebilir (Mystakidis, 2022; Winters, 2022). Bir diğer deyişle, kullanıcıları gerçek zamanlı olarak üç boyutlu sanal bir ortam içerisine yerleştiren metaverse, internetin geleceğini temsil etmektedir (Ball, 2021; Duan, 2021). Kullanıcıların “avatar” adı verilen sanal temsilleri yoluyla iletişim ve etkileşim kurdukları bu sanal dünya, sanal gerçeklik gözlükleri ile de deneyimlenebilmektedir (Çelik, 2022). Birden fazla duyuyu etkin kılan yapısı, üç boyutlu oluşu ve yaratmış olduğu derinlik algısı kullanıcılara gerçeklik hissi vermekte ve bu durum görsel daldırma teknolojisinde yaşanan gelişmeleri de gözler önüne sermektedir (Guo ve Gao, 2022; Türk, Bayrakçı ve Akçay, 2022; Yumak, 2023). “Metaverse ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında, nesnelerin sürekliliği, avatarlar, senkronizasyon, üç boyutlu ortam, birlikte çalışma, etkileşim, sürükleyicilik ve sosyal deneyim gibi kavramların ortak temalar arasında yer aldığını söylemek mümkündür” (Yumak, 2023). Ancak bu noktada, son yıllarda popülerleşen bu kavram hakkında uzlaşmaya varılmış, tek bir tanımın olmadığı ifade edilmeli ve metaverse teknolojisi geliştikçe bu kavramın içerik ve kapsam açısından değişip gelişeceğinin altı çizilmelidir (JP Morgan, 2022; Kim, 2021).

Bir sosyal medya platformundan ziyade metaverse platformu olmayı planlayan Zuckerberg, vizyonlarını yansıtan bir isim ile çalışmalarına devam edeceklerini açıklamış ve Meta adı ile yeniden markalaşmıştır (Meta, 2021). Google Trend verileri incelendiğinde Zuckerberg’ün bu hamlesi ile birlikte metaverse teknolojisine ilişkin internet taramalarında ciddi oranda bir artış yaşandığı görülmektedir (Narin, 2021). Bununla birlikte, hızlı bir şekilde popülerleşen bu kavram diğer teknoloji devlerinin de dikkatini çekerek bu alandaki rekabeti artırmıştır (Ball, 2020; Gaafar, 2021; Watson, 2021). Bu kapsamda önde gelen oyun şirketlerinden olan Epic Games’de, metaverse oluşturmak amacıyla 1 milyon dolar civarında bir yatırım yaptıklarını ifade ederken, Microsoft şirketi Mesh isimli metaverse benzeri bir platform piyasa sürmüştür (Duan vd., 2021; Nesbo, 2021). İnsanların sanal bir ortamda, mekân sınırlamaları olmadan, farklı yerlerdeki insanlar ile iletişime geçebildiği, toplantı yapabildiği ve avaturları yoluyla etkileşime girebildiği bir platform olan Mesh, statik bir profil resminden ziyade kullanıcılarının jest ve mimiklerinin algılanarak karşı tarafa avaturları yoluyla yansıtıldığı bir arayüz kullanmaktadır (Roach, 2021). Tüm bu çalışmalar ve girişimler ile birlikte “proto-metaverse”ün temelleri atılsa da (Collins, 2021), metaverse kavramı 1990’lı yıllara kadar dayanmaktadır. Neal Stephenson’un 1992 yılında çıkarmış olduğu Snow Crash isimli distopik romanda ilk defa yer edinen bu kavram (Çelik, 2022; Damar, 2021); avaturlar yoluyla fiziksel gerçekliğin dijital bir ikizinin deneyimlendiği, fiber optik ağlar vasıtasıyla sanal gerçeklik gözlüklerine yansıtılan, çevrimiçi bir platform olarak okuyuculara aktarılmıştır (Lee vd., 2021; Nigam vd., 2022; Winters, 2022).

YÖNTEM

Bu çalışmada müze eğitiminde sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve metaverse teknolojilerinin önemi ve kullanım örnekleri ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışma, genel tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama yöntemi, araştırılacak konunun olduğu haliyle ortaya konması olarak ifade edilebilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2021). Bu model, birçok elemandan oluşan evren hakkında genel bir yargıya varılması amacı ile evrenin tamamı ya da ondan alınacak örneklem üzerinden yapılan taramaları içermektedir (Büyüköztürk ve Çokluk, 2007). Bu çalışmada tekil tarama modeline uygun olacak şekilde, müzelerin eğitim etkinliklerinde teknolojinin nasıl kullanıldığı hem anlık saptamalar hem de zamansal gelişimler üzerinden irdelenmiş ve incelenen örnekler neticesinde elde edilen bulgular raporlaştırılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışma kapsamında müze eğitiminde yeni teknolojiler olarak sınıflandırabileceğimiz artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve metaverse teknolojilerinin ne şekillerde kullanıldığı yurtiçi ve yurtdışı örnekleri üzerinden irdelenmiştir. Çalışmada araştırma sonucu edinilen bulgulardan öne çıkan örnekler yer verilmiştir. Bu kapsamda incelenen müzeler aşağıdaki tabloda listelenmiştir:

Tablo 1.
Araştırma kapsamında incelenen müzeler

İsim	Ülke	Kullanılan Teknoloji
Isabella Gardner Müzesi	ABD	Artırılmış Gerçeklik
Smithsonian Ulusal Doğa Tarihi Müzesi	ABD	Artırılmış Gerçeklik
Tazmania Müzesi ve Sanat Galerisi	Avustralya	Artırılmış Gerçeklik
Detroit Sanat Müzesi	ABD	Artırılmış Gerçeklik
Avustralya Ulusal Denizcilik Müzesi	Avustralya	Artırılmış Gerçeklik
Ulusal Galeri	İngiltere	Artırılmış Gerçeklik
Kelt Mirası Müzesi	Avusturya	Artırılmış Gerçeklik
Fransız Ulusal Doğa Tarihi Müzesi	Fransa	Artırılmış Gerçeklik
MINT Oyuncak Müzesi	Singapur	Artırılmış Gerçeklik
Sakıp Sabancı Müzesi	Türkiye	Artırılmış Gerçeklik
Bergama Antik Kenti	Türkiye	Artırılmış Gerçeklik
Louvre Müzesi	Fransa	Sanal Gerçeklik
Londra Doğa Tarihi Müzesi	İngiltere	Sanal Gerçeklik
Finlandiya Ulusal Müzesi	Finlandiya	Sanal Gerçeklik
British Müzesi	İngiltere	Sanal Gerçeklik
Tate Modern Müzesi	İngiltere	Sanal Gerçeklik
Avustralya Müzesi	Avustralya	Sanal Gerçeklik
Kremer Müzesi	-	Sanal Gerçeklik
Ara Pacis Müzesi	Yunanistan	Sanal Gerçeklik
Pera Müzesi	Türkiye	Sanal Gerçeklik
İstanbul Arkeoloji Müzesi	Türkiye	Sanal Gerçeklik
Müze Gazhane	Türkiye	Sanal Gerçeklik
Hermitage Müzesi	Rusya	Metaverse
Dijital Yaşam Müzesi (MoDaL)	-	Metaverse
Musee Dezentral	-	Metaverse
The Stolen Sanat Galerisi	-	Metaverse
İşSanat	Türkiye	Metaverse

Artırılmış Gerçeklik Teknolojisinin Müze Eğitimi Amacıyla Türkiye ve Yabancı Ülkelerde Uygulama Örnekleri

Isabella Gardner Müzesi 1990 yılında bir soygunda çalınan eserlerini artırılmış gerçeklik teknolojisini kullanarak tekrar yerlerine yerleştirmiştir. Cuseum isimli yerel bir teknoloji şirketi ile çalışan müze, "Hacking the Heist" isimli bir proje geliştirerek tüm çabalara rağmen bulunamayan eserlerini ziyaretçilerine sunmuştur. Normal şartlarda mümkün olmayacak bu deneyim sayesinde ziyaretçiler, çalınan eserleri yakından inceleme ve eserler hakkında bilgi edinme imkânı bulmuştur. Aynı zamanda bu proje ile birlikte müze, Bostan Devlet Okulu'nda okuyan öğrencilere de sanat ve tarihle buluşma fırsatı sunarak onlara ilham olmayı da amaçlamıştır (Cascone, 2018; Hacking The Heist, 2023).

Smirthsonian Ulusal Doğa Tarihi Müzesi, "Skins & Bones" isimli bir artırılmış gerçeklik uygulaması geliştirerek uzun yıllardan beri değişiklik yapılmamış olan "Bone Hall" sergi salonuna hayat vermiştir. Bu kapsamda müzenin koleksiyonunda öne çıkan 13 tür ses efektleri, bilgi ve animasyonlar eşliğinde ziyaretçilerle buluşmuştur. Bu sayede daha akılda kalıcı, etkileşimli ve sürükleyici bir öğrenme deneyimi sunulmuştur. Nesli tükenen bu canlıların üç boyutlu canlı hallerini görme, iskelet sistemleri hakkında bilgi edinme fırsatı bulan ziyaretçiler, mobil cihazlar yardımıyla unutulmaz bir deneyim elde etme fırsatı yakalamıştır (Ding, 2017; Lavery, 2015; Marques ve Costello, 2015).

Tazmania Müzesi ve Sanat Galerisi, koleksiyonunda yer alan dinazor fosillerini "Dinosaur rEvolution" isimli bir artırılmış gerçeklik uygulaması ile hayata döndürmüştür. Bu proje kapsamında ziyaretçiler, imkânsız olan bir deneyimi bizzat deneyimleme, canlanan dinazorları yakından görme, detaylarını inceleme ve bilgi edinme imkânı bulmuştur. Müzeden Andy Baird'de bu artırılmış gerçeklik deneyiminin ziyaretçilere, önemli bir öğrenme fırsatı sağladığını ve öğrenme için oldukça zengin bir ortam oluşturduğunu ifade etmiştir (Davis, 2020; Tasmanian Museum and Art Gallery, 2023).

Detroit Sanat Müzesi, Lumin isimli bir artırılmış gerçeklik projesi geliştirerek, ziyaretçilerinin koleksiyonunda yer alan eserleri daha aktif ve etkileşimli bir biçimde deneyimlemesine imkân sağlamıştır. Bu kapsamda ziyaretçiler, koleksiyonda yer alan eserlerden yola çıkarak bir Afrika tören vazosunun nasıl yapıldığı, kireçtaşından yapılmış olan bir Asur heykelinin orijinal renklerinde nasıl görüldüğünü deneyimlemiştir. Aynı zamanda kapalı bir Mısır lahdi içerisinde yer alan 2 bin yıllık mumyayı görme, bilgi edinme ve mumyanın kafatasında yer alan kırığa kadar inceleyebilme imkânı bulan ziyaretçilere videolar, çeşitli görseller, ses efektler, animasyonlar, detaylı bilgiler de eşlik etmiştir. Böylece her yaştan ziyaretçiye farklı duyuları içeren, aktif ve etkileşimli bir deneyim sunulmuştur (Detroit Institute of Arts, 2017; Rodley, 2018; Sharp, 2017).

Avustralya Ulusal Denizcilik Müzesi, 5-12 yaş için geliştirmiş olduğu artırılmış gerçeklik uygulaması ile birlikte, çocukların denizdeki, karadaki ve uzaydaki kimi görevleri tamamlamalarını ve bu sayede bilgi edinmelerini amaçlamıştır. "Map It!" isimli uygulama ile birlikte çocuklara, haritalama ve navigasyon alanlarında detaylı bilgi vererek bu kavramların günlük hayattaki önemi hakkında farkındalık yaratmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda okyanus akıntıları hakkında da bilgi alan çocuklar, geçmişte insanların yaptığı gibi yıldızlara bakarak okyanusta nasıl yol bulabileceklerini deneyimleyerek öğrenmiştir. STEM deneyimi içeren bu proje sayesinde çocuklar eğlenirken öğrenme fırsatı yakalamıştır (Australian National Maritime Museum, 2023).

Ulusal Galeri, Covid-19 pandemisinin beraberinde getirmiş olduğu kapanmalar neticesinde kendilerini ziyaret edemeyen bireyler için "Masterpieces@Home" artırılmış gerçeklik uygulamasını geliştirerek sanatı ziyaretçilerinin evlerine getirmiştir. Galeri "Titian: Aşk, Arzu ve Ölüm" sergisini ziyaretçiler ile buluşturarak, eserleri yakından ve tüm detayları ile

incelemelerine imkân tanımıştır. Aynı zamanda dokuz farklı rehberden eserler hakkında sesli bilgi edinebilen ziyaretçiler farklı bir bakış açısı geliştirerek, eserler hakkında detaylı bilgiler edinmiştir (National Gallery, 2023).

Kelt Mirası Müzesi, geliştirmiş olduğu artırılmış gerçeklik uygulaması ile oldukça ilgi çekici bir örneğe imza atmıştır. "Speaking Celt" uygulaması kapsamında ziyaretçiler vitrinlere yerleştirilmiş olan QR kodları mobil cihazları ile tarattığında yürüyen, konuşan, hikayeler anlatan, kimi zaman şakalar yapan, geceleri müzenin bekçisi olan bir karakter karşılaşmaktadır. Dönemin kıyafetleri içerisinde müze, Kelt tarihi ve müze koleksiyonu hakkında bilgi veren bu karakter sayesinde ziyaretçiler, akılda kalıcı bir deneyim elde etme fırsatı yakalamıştır (Geronikolakis, 2017; Morozova, 2018; Wikitude, 2023).

Fransız Ulusal Doğa Tarihi Müzesi, "Revivre" isimli artırılmış gerçeklik uygulaması ile birlikte nesli tükenen ve tükenmekte olan canlıları ziyaretçileri ile buluşturmuştur. Büyük kılıç dişli kaplan, Fil kuşu, Tazmanyaya kaplanı, Dodo kuşu gibi canlıların bulunduğu, farklı habitatlarda yaşayan 11 türün, canlanmış ve hareketli halleri ile etkileşime geçme fırsatı yakalayan ziyaretçiler, bu canlılar hakkında bilgi almıştır. Müzenin gerçekleştirmiş olduğu bu artırılmış gerçeklik deneyimi ile birlikte bu canlıların neslinin tükenmesindeki insan faktörü hususuna dikkat çekilerek, ziyaretçilerde bir çevre bilinci oluşturmak da amaçlanmıştır (Chen, 2021; Muséum National d'Histoire Naturelle, 2023).

MINT Oyuncak Müzesi, hikâye boyama kitaplarını ve kart paketlerini artırılmış gerçeklik teknolojisi ile buluşturarak oyuncağın tarihini, koleksiyonunda yer alan oyuncakları konu alan interaktif ve akılda kalıcı bir deneyim sunmuştur. Bu kapsamda daha küçük yaş grupları için hazırlanan dört farklı eğitici hikâye boyama kitabı ile oyuncakları üç boyutlu ve etkileşimli bir şekilde deneyimleme fırsatı bulan çocukların başta yaratıcılık olmak üzere pek çok kazanımı edinmeleri de amaçlanmıştır (Mint Museum of Toys, 2023). Ses efektleri, animasyonlar ve bilgiler ile zenginleştirilen artırılmış gerçek kartları ile müze koleksiyonunu daha yenilikçi bir biçimde sunan müze, ziyaretçilerin eğlenerek öğrenmesine imkân sağlamıştır. Telefon ve tablet gibi mobil cihazlar yardımıyla taratılan 37 kartlık proje ile çocukların oyuncakları ile etkileşime girerek detaylı bilgilere erişmesi amaçlanmıştır (Mint Museum of Toys, 2023a).

Sakıp Sabancı Müzesi, AROX isimli teknoloji şirketi ile bir iş birliği geliştirerek koleksiyonunda yer alan eserleri artırılmış gerçeklik teknolojisi ile ziyaretçilerine sunmuştur. Bu kapsamda animasyonlar, oyular, detaylı bilgiler içeren bu deneyimde ziyaretçiler eserleri daha etkileşimli bir şekilde deneyimleme, inceleme imkânı bulmuştur. Artırılmış gerçeklik teknolojisi ile hareketlenen ve hayat bulan eserler, her yaş grubundan ziyaretçiye hitap edecek biçimde geliştirilmiştir (AROX, 2023; Aytekin ve Koçak, 2020).

"Tarih Üç Boyutlu Canlanıyor" ismiyle geliştirilen artırılmış gerçeklik projesi, 2013 yılında geliştirilmiş olup hem ülkemizde hem de dünyada bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Ziyaretçilerin Bergama'nın 2 bin yıl önceki halini

deneyimlemesine imkân veren projede Zeus Sunağı, Athena Tapınağı, Asklepio, Kızıl Avlu gibi yapıların da orijinal halleri ziyaretçilere sunulmuştur. Belediyenin sunmuş olduğu ücretsiz internet hizmeti sayesinde kolayca erişilebilen bu uygulama sayesinde ziyaretçiler, o dönem hakkında da detaylı bilgilere ulaşma imkânı bulmuştur (Biçer, 2013; Kent Yaşam, 2023; Yaşar Üniversitesi Haber Portalı, 2013).

Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Müze Eğitimi Amacıyla Türkiye ve Yabancı Ülkelerde Uygulama Örnekleri

Dünyanın önde gelen müzelerinden olan Louvre Müzesi, ev sahipliği yaptığı Mona Lisa tablosunu daha etkileşimli bir şekilde ziyaretçileri ile buluşturmak üzere bir sanal gerçeklik projesine imza atmıştır. "Mona Lisa: Beyond the Glass" isimli proje ile Mona Lisa'ya hayat veren müze, ziyaretçilerinin tablonun içerisine girmesine, eseri fırça detaylarına kadar incelemesine, Mona Lisa ve ressam Leonardo da Vinci hakkında bilgiler edinmesine, eserin yapımında kullanılan teknikler hakkında bilgi almasına, eser üzerinde yıllar içinde gerçekleşen bozulmaları görmesine imkân sağlamıştır. Animasyonların ve ses efektlerinin yanı sıra rehberli anlatımın da eşlik ettiği deneyimde ziyaretçiler, eserin bir parçası haline gelerek üç boyutlu bir ortamda tabloyu deneyimleme ve derin öğrenmeler elde etme imkânı bulmuştur (Carlsson, 2020; Louvre Museum, 2023; MonA, 2019; Tanrıku ve Karagöl, 2021).

Londra Doğa Tarihi Müzesi, koleksiyonunda yer alan nadir ve önemli eserleri sanal gerçeklik ile buluşturarak "Hold the World" isimli bir proje geliştirmiştir. Ünlü doğa tarihi yayıncılarından Sir David Attenborough'nun sanal ve üç boyutlu rehberliği eşliğinde ziyaretçiler, normalde mümkün olmayacak bir deneyim ile Stegosaurus, mavi balina, dinazor, trilobit, yusufçuk, pterozorun gibi canlıları gerçek boyutlarında ve yakından görme, inceleme, bilgi edinme imkânı bulmuştur. Sanal gerçeklik gözlükleri ve joystick sayesinde gerçekleşen deneyimde ziyaretçiler, nesnelere manipüle etme ve çevresi ile etkileşime girme imkânı da bulmuştur. Bu deneyim boyunca Attenborough, üç boyutlu animasyonu ile birlikte ziyaretçilere engin bilgilerini sunmuş ve ziyaretçiler sürükleyici, yenilikçi bir öğrenme deneyimi elde etmiştir (Microsoft, 2018; Pavid, 2018; Talesmith, 2023).

Finlandiya Ulusal Müzesi, 2018 yılında bir sanal gerçeklik deneyimi geliştirerek ziyaretçilerini 1863 yılına götürmüştür. R.W. Ekman'ın The Opening of the Diet isimli tablosuna giren ziyaretçiler, üç boyutlu bir ortamda o dönemi deneyimleme imkânı bulmuştur. Başta o dönemin Rus İmparatoru olmak üzere farklı sınıflardan kişiler ile konuşma imkânı bulmuştur. Bu sayede o dönemi bizzat görme, Fin yaşamı ve dönemin siyaseti hakkında bilgi edinme fırsatı bulan ziyaretçiler eşsiz bir deneyim elde etmiştir (Richardson, 2023; Tanrıku ve Karagöl, 2021; Wang, 2023).

İngiltere'nin önde gelen müzelerinden olan British Müzesi, Samsung ile gerçekleştirmiş olduğu iş birliği neticesinde 2015 yılında "Bronze Age" isimli sanal gerçeklik deneyimini ziyaretçileri ile buluşturmuştur. Zamanda yolculuk yaparak Bronz Çağı'nı deneyimleme imkânı bulan ziyaretçiler, müze koleksiyonunda yer alan dönem eserlerini yerinde görme, dönemin yaşam biçimini deneyimleme imkânı bulmuştur. Yerinde ve yaparak-yaşayarak

öğrenme fırsatı yakalayan ziyaretçiler, normal şartlarda mümkün olmayacak bir deneyimin parçası olmuştur. Koleksiyonun küratörü Dr. Neil Wilkin'de bunu destekleyecek biçimde bu projenin kalıcı öğrenmeler elde etmede, imkânsız olan bir deneyimi mümkün kılmada ve eserleri bağlamında görmede oldukça işlevsel bir yöntem olduğuna dikkat çekmiştir (Li ve Chang, 2017; Montgomery, 2015; Shoulder, 2015).

İngiltere'de bulunan Tate Modern Müzesi, ünlü sanatçı Amedeo Modigliani'yi konu alan bir sanal gerçeklik projesine imza atmıştır. 23 Kasım 2017-2 Nisan 2018 tarihleri arasında ziyaretçilerle buluşan "Modigliani VR: The Ochre Atelier" sanal gerçeklik deneyimi ile sanatçının eserlerini detaylı bir şekilde inceleme fırsatı bulan ziyaretçiler, Modigliani'nin çalışma ortamını ziyaret etme imkânı bulmuştur. Sanatçının altmıştan fazla eserini yakından görme fırsatı bulan ziyaretçiler, Modigliani'yi tanıyan kişileri dinleme ve sanatçıyı yakından tanıma fırsatı da edinmiştir. Bu deneyim sayesinde müze, ziyaretçilerinin sanat ile olan ilişkisini geliştirmeyi ve daha akılda kalıcı öğrenmeler sağlamayı amaçlamıştır (Tanrikulu ve Karagöl, 2021; Preloaded, 2023; Tate, 2023; Vive Arts, 2017).

Avustralya Müzesi, ünlü doğa tarihi yayıncısı David Attenborough'nun sanal gerçeklik deneyimleri olan First Life VR ve Great Barrier Reef Dive VR'a ev sahipliği yapmıştır. Bu sanal gerçeklik deneyimleri kapsamında ziyaretçilerinin okyanusun derinliklerini keşfetmesine ve zamanda yolculuk yapmasına imkân sağlayan müze, Attenborough'nun rehberliği eşliğinde sürükleyici bir deneyime imza atmıştır. Dünya üzerindeki yaşamın başlangıcını konu alan First Life VR deneyiminde ziyaretçiler 540 milyon yıl öncesine giderek ilk canlılar ve nesli tükenen canlılar hakkında detaylı bilgiler edinme imkânı bulmuştur. Great Barrier Reef Dive VR sanal gerçeklik deneyiminde ise okyanusun derinliklerine inme fırsatı yakalayan ziyaretçiler, köpekbalıklarından mercanlara kadar bu ekosistem içerisindeki canlıları yakından görme ve onlar hakkında bilgi edinme fırsatı yakalamıştır (Vince, 2016).

Diğer örneklerden fiziksel olarak var olmaması ile ayrılan Kremer Müzesi, tamamen sanal gerçeklik müzesi olarak 2017 yılında kurulmuştur. 17. yüzyıla ait eserlere ev sahipliği yapan bu müzenin koleksiyonunda 74 eser bulunmaktadır. Sanal gerçeklik teknolojisi yardımıyla erişilebilen müzede ziyaretçiler, eserleri yakından inceleme ve detaylı bilgi edinme fırsatı bulmaktadır. Aynı zamanda müze, başlatmış olduğu "TKC Mighty Masters" isimli program ile birlikte dünyanın dört bir yanındaki okulları sanat ile buluşturmayı ve çocukların sanata olan erişilebilirliğini artırmayı hedeflemiştir (Richardson, 2023; The Kremer Museum, 2023).

Ara Pacis Müzesi, geliştirmiş olduğu sanal gerçeklik deneyimi ile ilk üç ayda toplam 11 bin ziyaretçiye ulaşmıştır. "The Ara as it was" isimli bu deneyimde sanal gerçekliğin yanı sıra artırılmış gerçeklik teknolojisi de kullanılarak Roma sanatı ve dönemi hakkında detaylı bilgiler ve önemli eserler ziyaretçilere etkileşimli bir biçimde sunulmuştur. Bu kapsamda sürükleyici hikâye anlatımları, 360 derecelik bakış açısı, yüksek çözünürlüklü grafikler, beş farklı dil seçeneği, sesli anlatımlar ve animasyonların

eşlik ettiği deneyimde ziyaretçiler, Samsung Gear VR cihazları sayesinde eşsiz bir deneyim elde etmiştir. Bu deneyimde ziyaretçiler Roma dönemine ait bir kurban ritüelini deneyimlemiş, Ara Pacis'in orijinal halini ve yapıların rekonstrüksiyonlarını görme imkânı bulmuştur. Aynı zamanda Roma dönemi, Roma kabartma sanatı ve çizimleri hakkında detaylı bilgiler edinmişlerdir. Tarihte yolculuk ederek, yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı yakalayan ziyaretçilerin birden fazla duyusu aktif kılınarak daha kalıcı öğrenmeler elde etmeleri sağlanmıştır (Museo de l'Ara Pacis, 2016; Recupero, Talamo, Triberti ve Modesti, 2019; Trunfio vd., 2021).

Pera Müzesi, Muse VR iş birliği ile "Osman Hamdi Bey'in Dünyasına Yolculuk" isimli bir sanal gerçeklik deneyimi geliştirmiştir. Arşiv ve koleksiyon taramaları neticesinde elde edilen bilgilerden yola çıkılarak geliştirilen deneyim, ücretsiz olarak sanal gerçeklik ekipmanları ile ziyaretçilere sunulmuştur. Bu kapsamda ziyaretçiler, ünlü sanatçının çalışma ortamını ziyaret etme ve Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi tablosunun içerisine girerek detayları inceleme imkânı bulmuştur. Müze koleksiyonunda yer alan kimi eserlerin de eşlik ettiği deneyimde ziyaretçiler, Osman Hamdi Bey'i daha yakından tanıma ve sanatını anlama fırsatı bulurken, sanatı bizzat etkileşime geçerek deneyimlemiştir (Pera Müzesi, 2018, 2023; Tanrikulu ve Karagöl, 2021).

İstanbul Arkeoloji Müzesi, Meta, Xtopia ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği neticesinde "Ancient Futures" isimli bir projeye imza atmıştır. Geçmiş ile teknolojinin birleştirildiği bu deneyimde sanal gerçeklik başta olmak üzere artırılmış gerçeklik teknolojilerinden de yararlanılmıştır. Bu deneyim kapsamında ziyaretçiler, sanal gerçeklik ekipmanları kullanarak sanal müzeyi gezip, koleksiyonda yer alan eserleri üç boyutlu olarak deneyimleme ve hikayelerini öğrenme fırsatı yakalamıştır. Aynı zamanda Instagram üzerinden erişilen "İskender Lahdi" filtresi ile ziyaretçiler, artırılmış gerçeklik sayesinde buldukları ortamda bu eseri yakından inceleme fırsatı bulmuştur (Art Full Living, 2022; Bulovalı, 2022; DAC İstanbul, 2023).

Müze Gazhene, 2023 yılının ilk aylarında "Virtual Landscapes" etkinliğine ev sahipliği yapmıştır. Bu kapsamda ziyaretçilerini sanal gerçeklik deneyimi ile buluşturan müze; ziyaretçilerinin uzayda bir gezintiye çıkmaya, uzay görevlerini yerine getirmeye, Apollo 11'in iniş noktasını ziyaret etmeye, Kızıl Gezegen Mars'ı keşfetmeye, dokuz ayrı sanal gerçeklik filmi izlemeye, ünlü sanatçı Edvard Munch'un The Scream tablosunu deneyimlemeye davet etmiştir (Kültür.İstanbul, 2023).

Metaverse Teknolojisinin Müze Eğitimi Amacıyla Türkiye ve Yabancı Ülkelerde Uygulama Örnekleri

Öne çıkan müzelerden bir tanesi olan Hermitage Müzesi, sanal bir metaverse müzesi açarak NFT eserleri ziyaretçileri ile buluşturmuş ve bu alanda yapılacak çalışmalara öncü olmuştur. "The Ethereal Aether" isimli metaverse projesinde ziyaretçiler, avatarları vasıtasıyla çevresi ile etkileşime girebilme, eserleri inceleyebilme, eserler hakkında bilgi edinebilme, diğer ziyaretçiler ile eşzamanlı olarak diyalog kurabilme imkânı bulmuştur. Gelecekte her müzenin dijital bir ikize sahip olacağını savunan

sergi küratörü Dmitry Ozerkov, NFT teknolojisinin yeni dünyanın sanatı için önemli bir potansiyel sunduğunu da ifade etmektedir (Presidential Library, 2021; Rosen, 2021).

Dijital Yaşam Müzesi (MoDaL), hem statik hem de dinamik sanat eserlerini içeren ve sürekli olarak güncellenen bir müze olarak ön plana çıkmaktadır. Başlangıçta oldukça az sayıda sanat eserine ev sahipliği yapan bu metaverse müzesi; ilerleyen yıllarda dijital sanat eserlerinin, koleksiyonun ve sanal bir ortamın birleştiği kompozit bir NFT haline dönüştürülmüştür. Bu sayede müze-sanat-teknoloji üçgeni içerisinde ziyaretçilerin eserler ile etkileşime geçebilmesine ve bilgi edinebilmesine imkân sağlanmıştır (Charr, 2021; Museum of Digital Life [MoDaL], 2023).

Musee Dezentral, “ilk merkezizsiz metaverse müzesi” olarak tanımlanmakla birlikte Blockchain teknolojisi kullanılarak geliştirilmiş olan ilk müze olma özelliği ile de ön plana çıkmaktadır. Covid-19 pandemisinin getirmiş olduğu koşullar neticesinde ortaya çıkan bu müze, fiziksel kısıtlamaların ötesine geçerek dijital ortamda insanlar ile buluşmayı, çevrimiçi bir etkileşim yaratmayı ve insanları sanat ile buluşturmayı misyon edinmiştir. Geleneksel müzeciliğin zincirlerini kıran bu proje, müzeciliğe yeni bir soluk ve bakış açısı getirerek NFT eserlerden oluşan bir koleksiyonu ziyaretçilerine sunmuştur. 222 farklı esere ev sahipliği yapan üç katlı bir mimariye sahip bu metaverse müzesinin öğrenmeye hizmet edecek bir yer olması da amaçlar arasındadır (Musee Dezentral, 2023; NFT Evening, 2021).

Compass UOL teknoloji şirketinin geliştirmiş olduğu “The Stolen Art Gallery” metaverse projesi, çalınan ya da kaybolan eserleri bünyesinde toplayan bir müze olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda müze, ziyaretçilerinin normalde mümkün olmayacak bir deneyim sunarak, ziyaretçilerinin ulaşamayan bu eserlerle etkileşime girebilmelerine, onları yakından incelemelerine ve eserler hakkında bilgi edinebilmelerine imkân tanımıştır. Aynı zamanda ziyaretçilerin diğer insanlar ile etkileşime girebildiği, sanat üzerine sohbetler edebildiği, çizimler yapabildiği bu metaverse müzesi sürükleyici bir deneyim sunmaktadır (Buckler, 2022; Mídia, 2022).

Türkiye İş Bankası, “Tablolarla Boğaziçi’nde Bir Gezinti” isimli bir projeye imza atarak Blockchain teknolojisini kullandığı NFT sergisini Decentraland isimli metaverse platformunda ziyaretçileri ile buluşturmuştur. İstanbul’un mavi sularının işlendiği sergide ziyaretçiler eserleri inceleme ve diğer insanlar ile etkileşimde bulunma imkânı bulmuştur. 5-7 Nisan 2022 tarihlerindeki ön gösterim ile başlayan sergi, 8-20 Nisan tarihi boyunca tüm sanal ziyaretçileri ile buluşmuştur (Türkiye İş Bankası, 2022).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Müzelerde kullanılan teknolojiler, yaşanan gelişmelere ve bu gelişmelerin doğurmuş olduğu yeni dinamiklere bağlı olarak sürekli değişmiştir. 21. yüzyılın getirmiş olduğu dijital devrim ve geçtiğimiz yıllarda tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi ve buna benzer etmenler de bu değişimi zorunlu kılmıştır. Mobil teknolojilerde yaşanan gelişmelere bağlı olarak

yaygınlaşan telefonlar, artırılmış gerçeklik teknolojilerini mümkün kılarken; bilgisayar teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sanal gerçeklik teknolojilerini beraberinde getirmiş ve son olarak Blockchain gibi merkezizsiz teknolojilerin doğması metaverse teknolojisi ortaya çıkmıştır. Koleksiyonun daha etkili bir biçimde sunulmasına, daha aktif bir ziyaretçi deneyiminin sağlanmasına, daha derin ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine, eğlenerek öğrenmeye, normal şartlarda mümkün olmayacak, maliyetli ya da riskli olayların deneyimlenmesine imkân veren bu teknolojiler, zamansız ve mekânsız oluşu sayesinde müzelerin etki alanını ciddi ölçüde genişletmektedir. Bunun yanı sıra birden fazla duyuyu etkin kılması, aktif bir öğrenme alanı oluşturması, her yaştan ziyaretçiye hitap etmesi, kültürel mirasın aktarımına ve koleksiyonun anlaşılmasına yardımcı olması, somut öğrenmeler sağlaması gibi çok sayıda özelliği sayesinde bu teknolojiler, büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bu kapsamda müzeler de bu teknolojiler ile nasıl entegre olabileceği ve öğrenme etkinliklerinde nasıl yararlanabileceğini sorgulamaya başlamıştır. İncelenen örnekler bakıldığında teknoloji kullanımında Amerika müzelerinin öne çıktığını ve bu alandaki yatırımlara önem verdiğini söylemek mümkündür. Ancak dünya çapında, müzelerde kullanılan yeni teknolojilerden henüz yaygın bir biçimde faydalanılmadığı da göze çarpmaktadır. Türkiye örnekleme ele alındığında ise müze eğitiminde sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve metaverse teknolojilerinden yararlanma açısından oldukça basit ve çok yetersiz sayıda örnek olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bu alanda yapılacak çalışmalara ve girişimlere büyük bir ihtiyaç olduğu ifade edilmelidir. Alanyazında özellikle müze eğitiminde metaverse kullanımına ilişkin gerek deneysel gerek kuramsal çalışmalara duyulan büyük ihtiyaç göze çarpmaktadır. Bu kapsamda sunulabilecek öneriler şunlardır:

1. Artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve metaverse teknolojilerinin müzelerin eğitim etkinliklerinde nasıl kullanılabileceğine ilişkin projeler geliştirilebilir.
2. Türkiye müzeleri ile yurtdışı müzeleri işbirlikleri geliştirebilir. Bu kapsamda özellikle sanal gerçeklik ve metaverse teknolojileri kullanılarak ziyaretçiler diğer ülkelerin müzelerini ziyaret etme, zaman ve mekân sınırlamaları olmadan eserler ile etkileşime girebilme ve bilgi edinebilme fırsatı yakalayabilir. Böyle bir proje, ülkemizdeki müzelerin reklamı ve bilinirliği açısından da avantaj sağlayabilir.
3. Müzeler sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ya da metaverse teknolojilerini kullanarak kapılarını, köy okullarındaki dezavantajlı öğrencilere açabilir. Bu sayede eğitimde fırsat eşitliği sağlanırken bu öğrencilerin sanat ve tarih ile buluşması sağlanarak farklı bir perspektif edinmelerine ve müzelerle karşı bir ilgi geliştirmelerine yardımcı olunabilir.
4. Müze eğitimcileri ile ziyaretçiler bir metaverse platformunda buluşarak Türkiye’nin farklı bölgelerindeki bireylerin sanat ve tarih ile daha etkileşimli bir biçimde buluşmalarını sağlanabilir.

Katkı Oranı Beyanı: Araştırmanın birinci yazarı çalışmanın uygulama ve raporlaştırma kısmını, ikinci yazar ise çalışmanın tasarlanması ve yürütülmesinde katkı sunmuştur.

Etik Kurul Belgesi: Araştırma, Ankara Üniversitesi'nin Alt Etik Kurulu'nun 17.07.2023 tarihli 16 nolu toplantısında alınan 147 numaralı kararla etik açıdan uygun görülmüştür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Accenture. (2022). Technology vision 2022: Meet me in the metaverse.
- Akkuş, G. & Akkuş, Ç. (2017). Artırılmış gerçekliğin akış deneyimine etkisi: Hatay Arkeoloji Müzesi örneği. *FUTOURISM*, (s. 1387-1394).
- Akpınar, B. & Akyıldız, T., Y. (2022). Yeni eğitim ekosistemi olarak metaversal öğretim. *Journal of History School*, 56, 873-895.
- Alkhamisi A. O. & Monowar, M. M. (2013). Rise of augmented reality: current and future application areas. *International Journal of Internet and Distributed Systems*, 1, 25-34. <http://dx.doi.org/10.4236/ijids.2013.14005>
- Apple. (2023). Apple vision pro. <https://www.apple.com/apple-vision-pro/> adresinden erişilmiştir.
- AROX. (2023). Sakıp Sabancı Müzesi. <http://arox.net/sakip-sabanci-muzesi.html> adresinden erişilmiştir.
- Art Full Living. (2022). İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde dijital sergi: "Ancient Futures". <https://www.artfulliving.com.tr/gundem/istanbul-arkeoloji-muzesinde-dijital-sergi-ancient-futures-i-26479> adresinden erişilmiştir.
- Australian National Maritime Museum. (2023). Map It! <https://www.sea.museum/whats-on/exhibitions/map-it> adresinden erişilmiştir.
- Aytekin, H. & Koçak, N. (2020). Augmented reality applications in museums: The case of Sakıp Sabancı museum. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 255-274. Doi: 10.24889/ife.839762
- Azuma, R. (1997). A survey of augmented reality. *Teleoperators and Virtual Environments*, 6(4), 355-385.
- Balaguer, F. & Mangili, A. (1991). Virtual Environments, in *New Trends in Animation and Visualization*.
- Ball, M. (2020). The metaverse: what it is, where to find it, and who will build it. <https://www.matthewball.vc/all/themetaverse> adresinden erişilmiştir.
- Ball, M. (2021). Framework iteratethe Metaverse. <https://www.matthewball.vc/all/forwardtothemetaversprimer> adresinden erişilmiştir.
- Barnard, D. (2019). History of V - Timeline of Events and Tech Development. <https://virtualspeech.com/blog/history-of-vr> adresinden erişilmiştir.
- Basham, M. A. (2019). "Outside The Collection Box: Connecting Community With Collections Via Augmented Reality" <https://www.aam-us.org/2019/04/05/outside-the-collection-box-connecting-community-with-collections-via-augmented-reality/> adresinden erişilmiştir.
- Bayrak Uluğ, A. & Ertürk, N. (2022). Mobile augmented reality applications for museum exhibitions. *Turkish Studies-Social*, 17(2), 255-266. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.57579>
- Bayraktar, E. & Kaleli, F. (2007). *Sanal gerçeklik ve uygulama alanları*. IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri.
- Berryman, D. R. (2012) Augmented reality: a review. *Medical Reference Services Quarterly*, 31(2), 212-218. Doi:10.1080/02763869.2012.670604
- Biçer, S. (2013). Bergama'da "Tarih 3 boyutlu canlanıyor. <https://www.arkitera.com/haber/bergamada-tarih-3-boyutlu-canlaniyor/> adresinden erişilmiştir.
- Billinghurst, M. (2003). *Augmented reality in education*. *Journal of Software Engineering and Applications*, 7(9).
- Bimber, O. & Raskar, R. (2005). *Spatial augmented reality: merging real and virtual worlds*. A. K. Peters.
- Buckler, N. (2022). Stolen masterpieces with Wild Robbery stories now in metaverse Gallery <https://beincrypto.com/stolen-masterpieces-wild-robbery-stories-metaverse-gallery/> adresinden erişilmiştir.
- Bulovalı, A. H. (2022). İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde "Antik Gelecekler" sergisi açıldı. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/istanbul-arkeoloji-muzelerinde-antik-gelecekler-sergisi-acildi/2713873#> adresinden erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2021). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Carlsson, R. (2020). How virtual reality is bringing historical sites to life? Erişim adresi: <https://www.museumnext.com/article/how-virtual-reality-is-bringing-historical-sites-to-life/> adresinden erişilmiştir.
- Carmigniani, J., Furht, B., Anisetti, M., Ceravolo, P., Damiani, E. & Ivkovic, M. (2010). Augmented reality technologies, systems and applications. *Multimed Tools Appl*, 51, 341-377. <https://doi.org/10.1007/s11042-010-0660-6>

- Carr, M. B., Muscat, N. & Debattista, L. (2017). *Augmented reality in a Maritime Museum*.
- Cascone, S. (2018). Paintings stolen in america's biggest art heist have returned to their frames—thanks to augmented reality. <https://news.artnet.com/art-world/stolen-gardner-paintings-augmented-reality-1252211> adresinden erişilmiştir.
- Charr, M. (2021). How are museums putting the ar into arts and culture. <https://www.museumnext.com/article/how-are-museums-putting-the-ar-into-arts-and-culture/> adresinden erişilmiştir.
- Chen, C. & Lai, H. (2021). Application of augmented reality in museums – factors influencing the learning motivation and effectiveness. *Science Progress*, 104(S3), 1–16.
- Chen, M. (2021). Using AR, The French National Museum of natural history is bringing back the Dodo. <https://jingculturecrypto.com/french-national-museum-of-natural-history-saola-studio-revivre/> adresinden erişilmiştir.
- Chen, Q. & Liu, Y. (2023). Discussion on the application of virtual technology in museum display design. *The 2nd International Conference on Culture, Design and Social Development*, 739, 598-604. https://doi.org/10.2991/978-2-38476-018-3_70
- Cipresso P., Giglioli I. A. C., Raya M. A. & Riva G. (2018). The past, present, and future of virtual and augmented reality research: a network and cluster analysis of the literature. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-20. DOI: 10.3389/fpsyg.2018.02086
- Collins, B. (2021). The metaverse: How to build a massive virtual world. <https://www.forbes.com/sites/barrycollins/2021/09/25/the-metaverse-how-to-build-a-massive-virtual-world/?sh=461d03e96d1c> adresinden erişilmiştir.
- Coşkun, C. (2017). Bir sergileme yöntemi olarak artırılmış gerçeklik. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 20, 61-75. DOI: 10.18603/sanativetasarim.370723
- Çavaş, B., Huyugüzel-Çavaş, P. & Taşkın-Can, B. (2004). Eğitimde sanal gerçeklik. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3(4), 110-116.
- Çelik, R. (2022). Metaverse nedir? kavramsal değerlendirme ve genel bakış. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(01), 67-74.
- DAC İstanbul. (2023). Dijital sergi 'Ancient Futures' İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde. <https://dacistanbul.com/dac-oneriyor/sergi-dijital-sergi-ancient-futures-istanbul-arkeoloji-muzesinde/> adresinden erişilmiştir.
- Davis, M. (2020). Towards frictionless augmented reality. <https://www.aam-us.org/2020/06/15/towards-frictionless-augmented-reality/> adresinden erişilmiştir.
- Debailleux, L., Hismans, G. & Duroisin, N. (2018). Exploring cultural heritage using virtual reality. In: Ioannides, M. (eds) *Digital Cultural Heritage. Lecture Notes in Computer Science*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-75826-8_24
- Detroit Institute of Arts. (2017). Detroit Institute of Arts to premiere Lumin, a mobile tour using augmented reality, Jan. 25 Developed by DIA in partnership with Google and mobile developer GuidiGO. <https://dia.org/about/media-room/news/detroit-institute-arts-premiere-lumin-mobile-tour-using-augmented-reality-0> adresinden erişilmiştir.
- Ding, M. (2017). Augmented reality in museums. *Arts, Management & Technology Laboratory*.
- Doko, E. (2021). Alternatif bir dünya arayışı: Metaverse. *Lacivert Dergi*, 79-81.
- Duan, H., Li, J., Fan, S., Lin, Z., Wu, X., & Cai, W. (2021). Metaverse for social good: a university campus prototype. *Proceedings of the 29th ACM International Conference on Multimedia*.
- Erbaş, Ç. & Demirel, V. (2014). Eğitimde artırılmış gerçeklik uygulamaları: Google Glass örneği. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 3(2), 8-16.
- Erbaş, Ç. & Demirel, V. (2015). Eğitimde sanal ve artırılmış gerçeklik uygulamaları. *Eğitim Teknolojileri Okumaları*.
- Erol, İ., Bayrak, T. & Yengin, D. (2021). Eğitimin dijitalleşmesi sürecinde sanal gerçeklik teknolojisinin kullanımı: dört model müzesi. *Communication and Technology Congress – CTC 2021*, 889-905. DOI: 10.17932/CTC.2021/ctc21.087.
- Farias, L., Dantas, R. & Burlamaqui, A. (2011). Educ-AR: A tool for assist the creation of augmented reality content for education. *2011 IEEE International Conference on Virtual Environments, Human-Computer Interfaces and Measurement Systems Proceedings*, 1-5. DOI: 10.1109/VECIMS.2011.6053850.
- Feiner S. K. (2002). Augmented reality: A new way of seeing. *Scientific American*, 286(4), 48–55. <https://doi.org/10.1038/scientificamerican0402-48>
- Ferhat, S. (2016). Dijital dünyanın gerçekliği, gerçek dünyanın sanallığı bir dijital medya ürünü olarak sanal gerçeklik. *TRT Akademi*, 1(2), 724-746.
- Fırat, Ö. & Gulaçtı, İ. E. (2022). Sergileme mekân ve teknolojilerinin tarih boyunca dönüşümü. *International Social Sciences Studies Journal*, 8(100), 2395-2411. <http://dx.doi.org/10.29228/sssij.63544>
- Gaafar, A.A. (2021). Metaverse in architectural heritage documentation & education. *Advances in Ecological and Environmental Research*, 6(10), 66-86.
- George, S. (2021). Converging the physical and digital with digital twins, mixed reality, and metaverse apps. <https://azure.microsoft.com/en-us/blog/converging->

- [the-physical-and-digital-with-digital-twins-mixed-reality-and-metaverse-apps/](#) adresinden erişilmiştir.
- Germak, C., Salvo, A. & Abbate, L. (2021). Augmented reality experience for inaccessible areas in museums. EVA London 2021. 39-45. <http://dx.doi.org/10.14236/ewic/EVA2021.7>
- Geronikolakis, E. (2017). A Celtic Museum experience using augmented reality. <https://www.vi-mm.eu/2017/11/30/a-celtic-museum-experience-using-augmented-reality/> adresinden erişilmiştir.
- Guo, H. & Gao, W. (2022). Metaverse-powered experiential situational english-teaching design: an emotion-based analysis method. *Front. Psychol.* 13. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.859159
- Hacking the Heist. (2022). <https://www.hackingtheheist.com> adresinden erişilmiştir.
- Han L. & Cui Y. (2021). The application of virtual reality technology in museum exhibition – Take the *Han Dynasty Haihunhou Ruins Museum in Nanchang as an example*. *E3S Web of Conferences*, 236, 04045. Doi: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202123604045>
- Hazneci, Ö. (2019). Güncel artırılmış gerçeklik uygulamalarının eğitim alanında kullanımı üzerine bir inceleme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararası 100.Yıl Eğitim Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi. s. 499-508.
- Huang, T., Chen, C. & Chou, Y. (2016). Animating eco-education: To see, feel, and discover in an augmented reality-based experiential learning environment. *Computers & Education*, 96, 72-82.
- Hu-Au, E. & Lee, J. J. (2017). Virtual reality in education: a tool for learning in the experience age. *International Journal of Innovation in Education*, 4, 215-226.
- İçten, T. & Bal, G. (2017). Artırılmış gerçeklik üzerine son gelişmelerin ve uygulamaların incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 5(2), 111-136.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. & Çokluk, Ö. (2007). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem Yayınları
- Karayılanoğlu, G. & Arabacıoğlu, B. (2020). Digital interactive experiences in contemporary art museums. *The Turkish Online Journal Of Design, Art And Communication*, 10(4), 423-440.
- Kayabaşı, Y. (2005). Sanal gerçeklik ve eğitim amaçlı kullanılması. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(3), 151-158.
- Kent Yaşam. (2013). Bergama'da tarih üç boyutlu canlanıyor. <https://kentyasam.com/2013/07/11/bergamada-tarih-uc-boyutlu-canlaniyor/> adresinden erişilmiştir.
- Kesim, M. & Özarslan, Y. (2012). Augmented reality in education: current literature and the potential for education. *Procedi- - Social and Behavioral Sciences*, 47, 297-302.
- Kim, J. (2021). Advertising in the metaverse: research agenda. *Journal of Interactive Advertising*, 21(3), 141-144, DOI: 10.1080/15252019.2021.2001273
- Kültür İstanbul. (2023). VR future: virtual landscapes sergisi 3-4-5 Şubat'ta Müze Gazhane'de! <https://kultur.istanbul/vr-future-virtual-landspaces-sergisi-3-4-5-subatta-muze-gazhanede/> adresinden erişilmiştir.
- Lanier, J. (2023). Brief biography of Jaron Lanier. <http://www.jaronlanier.com/general.html> adresinden erişilmiştir
- Lavery, R. (2015). Smithsonian brings historic specimens to life in free "Skin and Bones" mobile app. <https://www.si.edu/newsdesk/releases/smithsonian-brings-historic-specimens-life-free-skin-and-bones-mobile-app> adresinden erişilmiştir.
- Lee, H., Jung, T. H., tom Dieck, M. C. & Chung, N. (2020). Experiencing immersive virtual reality in museums. *Information and Management*, 57(5). <https://doi.org/10.1016/j.im.2019.103229>
- Lee, J. Y. (2021). A study on metaverse hype for sustainable growth. *International Journal of Advanced Smart Convergence*. 10(3), 72-80. <http://dx.doi.org/10.7236/IJASC.2021.10.3.72>
- Lee, K. (2012). Augmented reality in education and training. *Techtrends Tech Trends*, 56, 13-21. <https://doi.org/10.1007/s11528-012-0559-3>
- Lee, L. H., Braud, T., Zhou, P., Wang, L., Xu, D., Lin, Z... & Hui, P. (2021). All one needs to know about metaverse: a complete survey on technological singularity, virtual ecosystem, and research agenda. *Journal of Latex Class Files*, 14(8).
- Li, P. P. & Chang, P. L. (2017). A study of Virtual Reality experience value and learning efficiency of museum - using Shihsanhang museum as an example. *2017 International Conference on Applied System Innovation (ICASI)*, 1158-1161. Doi: 10.1109/ICASI.2017.7988391.
- Louvre Museum. (2022). The Mona Lisa in virtual reality in your own home. <https://www.louvre.fr/en/what-s-on/life-at-the-museum/the-mona-lisa-in-virtual-reality-in-your-own-home> adresinden erişilmiştir.
- Mar, R. D. (2022). Three ways epon moverio augmented reality smart glasses can enhance visitor experiences at museums. <https://www.aam-us.org/2022/01/19/three-ways-epson-moverio-augmented-reality-smart-glasses-can-enhance-visitor-experiences-at-museums/> adresinden erişilmiştir.

- Markouzis, D. & Fessakis, G. (2015). Enriching the city environment with mobile Augmented Reality edutainment applications for residents and tourists: The case of "Roads of Rhodes" game, In I. Theona & D. Charitos (Eds.) *Proceedings of the 3rd International Biennial Conference, Hybrid City 2015: Data to the people*, 17-19 September 2015, Athens, Greece, ISBN 978-960-99791-2-2, pp.: 290-297, University Research Institute of Applied Communication (URAC), National and Kapodistrian University of Athens.
- Marques, D. & Costello, R. (2015). Skin & bones: an artistic repair of a science exhibition by a mobile app. *Midas: Museumus e Estudos Interdisciplinares*, 5.
- Meta. (2021). Founder's Letter, 2021. <https://about.fb.com/news/2021/10/founders-letter/> adresinden erişilmiştir.
- MINT Museum of Toys. (2023). Museum's First-ever augmented reality story-colouring books. <https://emint.com/blog/museums-first-ever-augmented-reality-story-colouring-books/> adresinden erişilmiştir.
- MINT Museum of Toys. (2023a). AR museum augmented reality cards. <https://emint.com/shop/xperiencear-museum-cards/> adresinden erişilmiştir.
- Microsoft. (2018). Sir David Attenborough is giving behind-the-scenes tours of the natural history museum as a hologram. <https://news.microsoft.com/en-gb/2018/03/23/sir-david-attenborough-is-giving-behind-the-scenes-tours-of-the-natural-history-museum-as-a-hologram/> adresinden erişilmiştir.
- Mídia. S.N. (2022). Virtual reality stolen art gallery. <https://blog.compass.uol/noticias/saiu-na-midia/virtual-reality-stolen-art-gallery/> adresinden erişilmiştir.
- Montgomery, A. (2015). British Museum uses new technology to take visitors back to the Bronze Age. <https://www.designweek.co.uk/issues/3-9-august-2015/british-museum-uses-new-technology-to-take-visitors-back-to-the-bronze-age/> adresinden erişilmiştir.
- Morgan, J. P. (2022). Opportunities in the metaverse. <https://www.jpmorgan.com/content/dam/jpm/treasury-services/documents/opportunities-in-the-metaverse.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Moorhouse, N., tom Dieck, M.C. & Jung, T. (2017). Augmented Reality to enhance the learning experience in cultural heritage tourism: an experiential learning cycle perspective. *eReview of Tourism Research*.
- Morozova, A. (2018). How to use augmented reality in museums: examples and use cases. <https://jasoren.com/how-to-use-augmented-reality-in-museums-examples-and-use-cases/> adresinden erişilmiştir.
- Morozova, A. (2018). How to use augmented reality in museums: examples and use cases. <https://jasoren.com/how-to-use-augmented-reality-in-museums-examples-and-use-cases/> adresinden erişilmiştir.
- Musee Dezentral. (2023). The future of art is decentralized, <https://musee-dezentral.com/vision> adresinden erişilmiştir.
- Museo de'l'Ara Pacis. (2016). The Ara as it was. <https://arapacis.it/en/mostra-evento/ara-it-was> adresinden erişilmiştir.
- Museopedagogy and Augmented Reality. (2021). Summary for museum professionals. <https://www.monaproject.eu> adresinden erişilmiştir.
- Museum Booster. (2021). Museum innovation barometer 2021. <https://www.museumbooster.com/mib> adresinden erişilmiştir.
- Muséum national d'Histoire naturelle. (2022). Revivre, extinct animals in augmented reality. <https://www.mnhn.fr/en/experience/revivre-extinct-animals-in-augmented-reality> adresinden erişilmiştir.
- Museum of Digital Life. (2023). What is the museum of digital life?, <https://www.modalnft.com/info/> adresinden erişilmiştir.
- Mystakidis, S. (2022). Metaverse. *Encyclopedia*, 2, 486-497.
- National Gallery. (2023). Masterpieces@Home. <https://www.nationalgallery.org.uk/national-gallery-x/masterpieces-home> adresinden erişilmiştir.
- Nayyar, A., Mahapatra, B., Le, D. & Suseendran, G. (2018). Virtual Reality (VR) & Augmented Reality (AR) technologies for tourism and hospitality industry. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*. 7. 10.14419/ijet.v7i2.21.11858.
- Nechita, F. & Rezeanu, C. I. (2019). Augmenting museum communication services to create young audiences. *Sustainability*, 11(20):5830. <https://doi.org/10.3390/su11205830>
- Nesbo, E. (2021). The Metaverse vs. virtual reality: 6 key differences. <https://www.makeuseof.com/metaverse-vs-virtual-reality/> adresinden erişilmiştir.
- NFT Evening. (2021). Musee dezentral: The world's first decentralised metaverse museum is transforming art curation. https://nftevening.com/musee-dezentral-the-worlds-first-decentralised-metaverse-museum-is-transforming-art-curation/?utm_source=pocket_mylist adresinden erişilmiştir.
- Nigam, M., Metuku, A., Mitchelson, D., Saito, G., Chou, H., Maekawa, H... & Ahuja, V. (2022). Metaverse: a guide

- to the next-gen internet. <https://www.credit-suisse.com/media/assets/corporate/docs/about-us/media/media-release/2022/03/metaverse-14032022.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Nincarean, D., Alia, M. B., Halim, N. D. & Rahman, M. H. (2013). Mobile augmented reality: the potential for education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 103, 657-664.
- Nuzzaci, A. (2006). General education and museum education: between singularity and plurality. *Revista Complutense de Educacion*, 17(1), 65-75.
- Park, G. (2021). Epic games believes the internet is broken. this is their blueprint to fix It <https://www.washingtonpost.com/video-games/2021/09/28/epic-fortnite-metaverse-facebook/> adresinden erişilmiştir.
- Pavid, K. (2018). Explore the museum's collection with Sir David Attenborough. <https://www.nhm.ac.uk/discover/news/2018/march/explore-the-museum-with-sir-david-attenborough.html> adresinden erişilmiştir.
- Pera Müzesi. (2018). Basın Bülteni: "Kaplumbağa Terbiyecisi" canlanıyor Osman Hamdi Bey'in dünyasına yolculuk: sanal gerçeklik deneyimi. https://www.peramuzesi.org.tr/repo/bulletin/attachments/1558510927_pm_2019_ohb_vr.docx adresinden erişilmiştir.
- Pera Müzesi. (2022). Osman Hamdi Bey'in dünyasına yolculuk. <https://www.peramuzesi.org.tr/sergi/osman-hamdi-bey%E2%80%99in-dunyasina-yolculuk-sanal-gerceklik-deneyimi/260> adresinden erişilmiştir.
- Preloaded. (2023). Modigliani vr: the Ochre Atelier. <https://preloaded.com/work/modiglianivr/> adresinden erişilmiştir.
- Presidential Library. (2021). Information technology and culture: virtual exhibition project of the state Hermitage Museum "the ethereal aether. an exhibition of digital a"t" launched. <https://www.prlib.ru/en/events/1327012> adresinden erişilmiştir.
- Qian, Y. (2021). Virtual reality and modern visitor in the museum: the technological integration and its debates. *Proceedings of the 2021 3rd International Conference on Literature, Art and Human Development (ICLAHD 2021)*, 290-294.
- Recupero, A., Talamo, A., Triberti, S. & Modesti, C. (2019). Bridging Museum mission to visitors' experience: activity, meanings, interactions, technology. *Frontiers in Psychology*, 10:2092. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02092
- Richardson, J. (2023). Virtual reality is a big trend in museums, but what are the best examples of museums using VR? <https://www.museumnext.com/article/how-museums-are-using-virtual-reality/> adresinden erişilmiştir.
- Roach, J. (2021). Mesh for microsoft teams aims to make collaboration in the 'metaverse' personal and fun. <https://news.microsoft.com/innovation-stories/mesh-for-microsoft-teams/> adresinden erişilmiştir.
- Robson, J. & Dodd, F. (2019). Augmenting the power of artwork through a virtual reality partnered piece. *Proceedings of EVA London 2019*, 206-211.
- Rodley, E. (2018). Unpacking our understanding of immersion. <https://www.aam-us.org/2018/11/07/unpacking-our-understanding-of-immersion/> adresinden erişilmiştir.
- Rosen, P. (2021). All museums will build a metaverse copy using nfts, predicts contemporary art chief at world's largest museum. <https://markets.businessinsider.com/news/currencies/museum-metaverse-twin-digital-art-nfts-state-hermitage-museum-russia-celestial-hermitage> adresinden erişilmiştir.
- Roussou, M. (2004). Learning by doing and learning through play: an exploration of interactivity in virtual environments for children. *ACM Computers in Entertainment*, 2(1).
- Sertalp, E. (2017). Müzelerin tanıtım kitaplarında artırılmış gerçeklik (AG) teknolojisi kullanımı: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi kitabı örneği. *Sanat Yazıları*, 36, 107-120.
- Sharp, S. R. (2017). More screens, more knowledge: testing the detroit institute of arts' new augmented reality app. <https://hyperallergic.com/350320/more-screens-more-knowledge-testing-the-detroit-institute-of-arts-new-augmented-reality-app/> adresinden erişilmiştir.
- Shehade, M. & Stylianou-Lambert, T. (2020). Virtual reality in museums: exploring the experiences of museum professionals. *Appl. Sci.* 10, 4031.
- Sheridan, E., Ng, M., Czura, L., Steiger, A., Vegliante, A. & Campagna, K. (2021). Framing the future of web 3.0: Metaverse edition. *Goldman Sachs Research*.
- Shoulder, J. (2015). British Museum uses virtual reality to explore Bronze Age objects <https://advisor.museumsandheritage.com/blogs/british-museum-uses-virtual-reality-to-explore-bronze-age-objects/> adresinden erişilmiştir.
- Siegle, D. (2019). Seeing Is Believing: Using Virtual and Augmented Reality to Enhance Student Learning. *Gifted Child Today*, 42(1), 46-52. <https://doi.org/10.1177/1076217518804854> adresinden erişilmiştir.
- Şekerci, C. (2017). Sanal gerçeklik kavramının tarihçesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 1126-1133.

- Talesmith. (2023). David Attenborou'h's hold the world vr. <https://www.atesmith.tv/work/hold-the-world> adresinden erişilmiştir.
- Tanrıkulu, B. & Karagöl, A. (2021). Müzede sanal gerçeklik uygulamaları: bir örnek çalışma olarak kaplumbağa terbiyecisi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5(2), 95-111.
- Tasmanian Museum and Art Gallery. (2023). Bringing the dinosaurs to life with AR https://www.tmag.tas.gov.au/whats_on/newsselect/2018articles/bringing_the_dinosaurs_to_life_with_ar adresinden erişilmiştir.
- Tate. (2023). Modigliani VR The Ochre Atelier. <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/modigliani/modigliani-vr-ochre-atelier> adresinden erişilmiştir.
- The Kremer Museum. (2023). The Kremer Museum, <https://www.thekremercollection.com/the-kremer-museum/> adresinden erişilmiştir.
- Trunfio, M., Lucia, M. D., Campana, S. & Magnelli A. (2021). Innovating the cultural heritage museum service model through virtual reality and augmented reality: the effects on the overall visitor experience and satisfaction. *Journal of Heritage Tourism*, 17(1), 1-19. DOI: 10.1080/1743873X.2020.1850742
- Türk, G. D., Bayrakcı, S. & Akçay, E. (2022). Metaverse ve benlik sunumu. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 12(2), 316-333.
- Türkiye İř Bankası. (2022). İř Sanat yeni sergisini metaverse'te açıyor. <https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/is-sanat-yeni-sergisini-metaverse-te-aciyor> adresinden erişilmiştir.
- Vargün, Ö. (2022). Teknolojinin belirleyiciliğinde müzelerde dijitalleşme süreci ve insan odaklı tasarım yaklaşımları. *İdil*, 92, 565-584.
- Vince, C. (2016). David Attenborough's virtual reality experiences come to australian museum. <https://australian.museum/about/organisation/media-centre/david-attenboroughs-virtual-reality-experiences-come-to-australian-museum-from-8-april/> adresinden erişilmiştir.
- Vive Arts. (2017). Modigliani VR: the ochre atelier <https://www.vivearts.com/projects/modigliani-vr> adresinden erişilmiştir.
- Wang, B. & Liu, Y. (2019). The Research on application of virtual reality technology in museums. *Journal of Physics: Conference Series*. 1302. DOI: 10.1088/1742-6596/1302/4/042049.
- Wang, C. & Zhu, Y. (2022). A survey of museum applied research based on mobile augmented reality. *Computational Intelligence and Neuroscience*. 2926241. <https://doi.org/10.1155/2022/2926241>
- Wang, S. (2023). A bodies-on museum: the transformation of museum embodiment through virtual technology. *Curator: The Museum Journal*, 66(1), 107-128. <https://doi.org/10.1111/cura.12534>
- Watson, K. (2021). How could the metaverse effect the way we operate and support digital practice in museums? <https://www.vam.ac.uk/blog/digital/how-could-the-metaverse-effect-the-way-we-operate-and-support-digital-practice-in-museums> adresinden erişilmiştir.
- Wikitude. (2023). Augmented Celtic Museum experience. <https://www.wikitude.com/showcase/speaking-celt-museum-experience/> adresinden erişilmiştir.
- Winters, T. (2022). Metaverse. (M. Z. Çamoęlu Çev.). KODLAB.
- Yaşar Üniversitesi Haber Portalı. (2013). Tarih üç boyutlu canlanıyor. <https://haber.yasar.edu.tr/genel/3215.html> adresinden erişilmiştir.
- Yumak, S. (2023). Müze eğitiminde sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve metaverse kullanımı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Science Centers as Out-of-School Learning Environments in Early Childhood Education: Examination of Teachers' Experiences*

Demet Öner

Trakya University

Zülfiye Gül Ercan

Trakya University

ABSTRACT

There are approximately 3000 science centers in the world. Approximately more than 300 million visitors come to these science centers every year. Although the first science centers in the world in their modern sense emerged in the 20th century, it can be said that their foundations date back to the 17th century, with the Ashmolean Museum established at Oxford University. The first science center in Türkiye was the Feza Gürsey Science Center, which was established in Ankara in 1993. Later, chronologically, after Gaziantep and Bursa science centers, TÜBİTAK-supported science centers in Konya, Kocaeli, Elazığ and Kayseri were opened. In addition to these, various science centers have been opened today with private initiative or local government support. Science centers are one of the out-of-school learning environments that can be used in various courses at all levels, from pre-school education to university. It can be stated that it is important for children to frequently benefit from science centers, especially in early childhood, in order to raise awareness and curiosity about various sciences. Creating the contents of science centers with a thematic understanding makes it possible to easily benefit from these centers in teaching many subjects within the scope of pre-school education. The aim of the research is to reveal the opinions of preschool teachers regarding the use of science centers, one of the out-of-school learning and teaching spaces, in preschool education. In this context, interviews were held with 15 preschool teachers in the research. Phenomenology, one of the qualitative research methods, was used in the research. The data obtained was analyzed with content analysis, one of the qualitative data analysis techniques. As a result of the research, it was determined that the main motivational sources for preschool teachers' visits were children's wishes, excitement, and curiosity. It was concluded that the visit process was mostly accompanied by the guidance of the science center staff and was not activity-based. On the other hand, it was concluded that the main problems encountered during science center visits were due to the large number of students and the short visit duration.

Keywords: Science center, museum education, out-of-school education, early childhood education

Type: Research

Article History

Received: 19.09.2023

Accepted: 06.11.2023

Published: 06.11.2023

Corresponding Author:

Demet ÖNER

SCREENED BY

Suggested Citation

Öner, D. & Ercan, Z. G. (2023). Science centers as out-of-school learning environments in early childhood education: examination of teachers' experiences. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 78-90. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1362813>

About The Authors

Demet Öner is a PhD student at Trakya University, Institute of Social Sciences, Department of Preschool Education. E-mail: onerr.demet@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0186-9838>

Zülfiye Gül Ercan works as an Associate Professor at Trakya University, Faculty of Education, Department of Preschool Education. E-mail: zgulercan@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7532-5251>

*This study was presented at the 14th International Conference on New Horizons in Education, held in Rome / Italy between 27-28 July 2023.

Erken Çocukluk Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları Olarak Bilim Merkezleri: Öğretmen Deneyimlerinin İncelenmesi*

Demet ÖNER

Trakya Üniversitesi

Zülfiye Gül Ercan

Trakya Üniversitesi

ÖZ

Dünyada her yıl yaklaşık 3000 bilim merkezinin 300 milyonun üzerinde ziyaretçi gelmektedir. Dünya’da, günümüz anlamında, ilk bilim merkezleri 20. yüzyılda ortaya çıkmış olsa da, tarihi temellerinin 17. yüzyılda Oxford Üniversitesi bünyesinde kurulan Ashmolean Müzesi’ne dayandığı söylenilebilir. Türkiye’de ise ilk bilim merkezi 1993 yılında Ankara’da kurulan Feza Gürsey Bilim Merkezi’dir. Daha sonrasında kronolojik olarak Gaziantep, Bursa bilim merkezlerinin ardından TÜBİTAK destekli Konya, Kocaeli, Elâzığ ve Kayseri bilim merkezleri açılmıştır. Bunların yanı sıra günümüzde özel girişim veya yerel yönetim destekleriyle çeşitli bilim merkezleri de açılmıştır. Bilim merkezleri okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar her kademede yer alan çeşitli derslerde yararlanılabilecek okul dışı öğrenme ortamlarından biridir. Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların çeşitli bilimlere yönelik farkındalık ve merak oluşması amacıyla bilim merkezlerinden sıklıkla yararlanılmasının önemli olduğu ifade edilebilir. Bilim merkezlerinin içeriklerinin tematik anlayışla oluşturulması, okul öncesi eğitim kapsamında birçok konunun öğretiminde bu merkezlerden kolaylıkla yararlanılmasını mümkün kılmaktadır. Araştırmanın amacı bir okul dışı öğrenme ve öğretim mekânlarından biri olan bilim merkezlerinin okul öncesi eğitimde kullanım durumuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda araştırmada 15 okul öncesi öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji kullanılmıştır. Elde edilen veriler nitel veri analiz tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin ziyaretlerine ilişkin başlıca motivasyon kaynaklarının çocukların istek, heyecan ve merakları olduğu belirlenmiştir. Ziyaret sürecinin daha çok bilim merkezi personelinin rehberliği eşliğinde geçtiği, etkinlik temelli gerçekleştirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan bilim merkezi ziyaretlerinde karşılaşılan başlıca problemlerin ise öğrenci sayısının fazla ve ziyaret süresinin kısa olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilim merkezi, müze eğitimi, okul dışı öğretim, erken çocukluk eğitimi

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: : 19.09.2023

Kabul: 06.11.2023

Yayınlanma: 06.11.2023

Sorumlu Yazar:

Demet ÖNER

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Öner, D. & Ercan, Z. G. (2023). Erken çocukluk eğitiminde okul dışı öğrenme ortamları olarak bilim merkezleri: öğretmen deneyimlerinin incelenmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 78-90. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1362813>

Yazarlar Hakkında

Demet Öner, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı’nda doktora öğrencisidir. Erken çocukluk eğitiminde sosyal bilgiler öğretimi, okul dışı eğitim ve teknoloji konularında araştırmalar gerçekleştirmektedir. E-mail: onerr.demet@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0186-9838>

Zülfiye Gül Ercan, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doçent olarak görev yapmaktadır. Erken çocukluk eğitimi ve görsel algılama konularında çalışmalar yürütmektedir. E-mail: zgulercan@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7532-5251>

*Bu çalışmanın özeti 27-28 Temmuz 2023 tarihleri arasında Roma / İtalya’da gerçekleştirilen 14th International Conference on New Horizons in Education adlı konferansta sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

EXTENDED ABSTRACT

Contrary to popular belief, not every museum contains only archaeological and ethnographic elements in terms of content. Today, museums are about science, technology, nature, agriculture, education, industry, military, etc. It can focus on many different subjects such as stamps, toys, wax, etc. (Binekci & Öner, 2019). In other words, many museums focus on the past as well as the present or the future, are based on any object, and present their stories with concrete works or digital tools. In another way, museums can offer creativity to their visitors with both their exhibition techniques and content. It can be said that this situation overlaps with the Greek concept of *mouseion*, from which the concept of museum is derived. This concept means the place where the muses live (Latham & Simmons, 2014). Since museums have been identified with the functions of collecting, preserving, and exhibiting archaeological objects for a long time, the diversification of the types and functions of museums and their becoming visitor-oriented date back to a recent period. One of the types of museums where this diversity and visitor interaction is seen are science and technology museums and science centers.

The emergence of science centers in today's understanding took place in the 20th century. However, it is possible to trace their historical foundations to the 17th century, when science museums emerged. Accordingly, The Ashmolean Museum, founded at Oxford University (England) in 1683, is considered the first known science museum (Ashmolean Museum, 2022). Science museums, which developed with the Industrial Revolution in the 18th century (Danilov, 2010), began to offer interactive experiences to their visitors only in the 20th century (Caulton, 2006). In the 21st century, science museums have turned into a living museum that aims to inspire visitors about science and society by bringing together elements such as galleries, playgrounds, libraries, shopping, and recreation areas (Alberti, 2022). Science museums mostly focus on the historical adventure of science-based objects. While aiming to present it to its visitors in an interesting way, science centers aim to make their visitors understand how scientific theories are applied through experiences with their science, technology, and education pillars.

While science centers increase the awareness of visitors of all ages about science, they also present the place of science in our daily lives understandably and experientially. Because of this feature, millions of visitors around the world visit science centers every year. In their research, Laçin-Şimşek and Öztürk (2021) found that a significant portion of the science center visitors were school-aged visitors in the 6-15 age group. It is known that a significant portion of these visits are realized through classroom and school visits organized within the scope of out-of-school education. Çıgırık and Özkan (2016) stated that the educational purpose of science centers is to provide permanent learning by enabling students to reveal their knowledge, test it, and carry out activities by doing and experiencing. In addition to these purposes, Öner and Öztürk (2019) stated that science centers help students turn the theoretical knowledge they acquired in schools into

practice by allowing experiments that cannot be carried out in science centers due to the tools and equipment not available in schools. In addition to knowledge, it can be said that students in particular and all visitors in general gain various values, skills, and positive attitudes towards science in science centers.

When the literature is examined, the studies carried out on science centers are largely in the field of science (Azkeskin, 2021; Azkeskin & Yavuz-Topaloğlu, 2021; Bozdoğan 2007; Bozdoğan 2008; Bozdoğan & Yalçın 2006; Çıgırık & Özkan 2016; Erçetin & Görgülü, 2018; Laçin-Şimşek 2017; Öz, 2015; Öztürk & Başbay 2016; Sontay, Tutar & Karamustafaoğlu 2016; Yavuz-Topaloğlu & Balçın, 2021; Yurtkulu, Şare-Akkuş & Kırgız 2018; Zeren-Özer & Güngör, 2019). Apart from this, while there are a few studies on social studies (Öner & Öztürk, 2019; Özmen & Öner, 2022), it has been observed that there are no domestic studies in pre-school education. Akın and Demirdöğen (2023) concluded in their research where they examined academic studies on science centers in the field of education that there were no studies on pre-school education. Therefore, it can be said that the research is important because it is one of the first studies conducted in this field. In this context, the research aims to reveal the opinions of preschool teachers regarding the use of science centers, which are one of the out-of-school learning and teaching spaces, in preschool education. Since the research aims to reveal the experiences of preschool teachers regarding their visits to science centers with their students, it was decided that the appropriate research model was phenomenology.

Phenomenology, one of the qualitative research methods, was used in the research. Heidegger (2005) defined phenomenology as turning to the relevant subject to understand the existence, characteristics, and relationships of the subject under study. Adams and Manen (2008) defined phenomenology as a human science in which lived and experienced meanings are examined. In the study, phenomenology was used to describe the views of preschool education teachers who had teaching experience with students in science centers, regarding science, science centers, and visit processes, from a holistic perspective and to suggest solutions on the subject.

Criterion sampling, one of the purposeful sampling methods, was used to determine the participants of the study. Yin (2016) defined the purposeful sampling method as the deliberate selection of participants who have the most knowledge about the relevant research. The criterion used in this research was determined as the participants visiting the science center with their students within the scope of out-of-school education. 14 teachers, all women, from different schools took part in the research. The data of the research was obtained through individual interviews with the participants. The interviews were conducted with the help of a semi-structured interview form developed by the researchers. The semi-structured interview form was examined by a field expert who has studies on out-of-school education in science centers. After the review, the finalized form was piloted with a preschool teacher. The interviews were audio-recorded and

then transcribed and analyzed. The data obtained was analyzed with content analysis, one of the qualitative data analysis techniques. As a result of the research, it was determined that the main visit motivation sources of preschool teachers were children's desires, excitement, and curiosity, and it was concluded that the main problems encountered in science center visits were due to the large number of students and the short visit duration.

GİRİŞ

Küreselleşmenin ve teknolojinin etkisiyle birlikte günümüzde bilgiye ulaşmak oldukça kolay bir hale gelmiştir. Bilginin elde edilmesinde, geçmişte olduğu gibi, hala büyük ölçüde formal eğitim kurumlarının payı yüksek olsa da informal öğrenme ortamlarının payının da giderek arttığı söylenilebilir. İnfomal öğrenme ortamları her türlü çevrimiçi veya gerçek ortamları kapsayabilmektedir. Diğer yandan informal öğrenme ortamları aynı zamanda birer formal öğrenme ortamlarına da dönüştürülebilmektedir. Bunun en somut örneği olarak okul dışı öğretim yaklaşımı gösterilebilir. Okul dışı öğretim, öğretim programının hedefleri doğrultusunda, öğrenme-öğretme sürecinde okul binasının dışında kalan tüm unsurlardan yararlanılması olarak tanımlanmaktadır (Ford, 1986 ve Salmi, 1993'ten akt. Şimşek & Kaymakçı, 2015). Öner ve Öztürk (2019) okul dışı öğretimin bir öğretim programı kapsamında, planlı ve kasıtlı bir öğretimi içermesinden dolayı informal öğrenme yaklaşımından farklılaştığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda okul dışı öğretim formal bir öğrenme-öğretme sürecinin informal ortamlarda gerçekleştirilmesi olarak ifade edilebilir. Daha önce belirtildiği üzere okul dışı öğretim, öğretim programıyla ilişkilendirilebilecek her türlü ortamlarda yapılabilmesine karşın alanyazında daha çok müze ve tarihi mekanlarla ilişkilendirildiği (Ay, Anagün & Demir, 2015; Öner, 2015; Görecek-Baybars, 2017, Topçu, 2017) görülmektedir. Halbuki hayvanat bahçeleri, akvaryumlar, botanik bahçeleri, milli parklar ve tabiat parkları gibi mekanlar da okul dışı öğretim kapsamında öğrencilere esnek ve yaratıcı ortamlar sağlayabilmektedir (Salmi, 1993; Chin, 2004; Taflı & Atıcı, 2022).

Yaygın kanının aksine her müze içerik itibarıyla yalnızca arkeolojik ve etnografik unsurları bünyelerinde barındırmaz. Bugün müzeler bilim, teknoloji, doğa, tarım, eğitim, sanayi, askeri vb. gibi çok farklı konulara veya pul, oyuncak, balmumu gibi çeşitli unsurlar üzerine odaklanabilmektedir (Binekci & Öner, 2019). Diğer yandan geçmişin yanı sıra bugün veya geleceği konu edinen, herhangi bir objeyi esas alan, hikayelerini somut eserlerle veya dijital araçlarla sunan pek çok müze bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle müzeler gerek sergileme teknikleriyle gerek içerikleriyle yaratıcılığı ziyaretçilerine sunabilmektedirler. Bu durum müze kavramının türetildiği Yunanca mouseion kavramıyla örtüştüğü söylenilebilir. Nitekim bu kavram ilham perilerinin yaşadığı yer anlamına gelmektedir (Latham & Simmons, 2014). Müzeler uzun bir dönem arkeolojik objeleri toplama, koruma ve sergileme işlevleriyle özdeşleştirildiğinden dolayı müzelerin türlerinin ve işlevlerinin çeşitlenmesi ve ziyaretçi odaklı hale gelmesi yakın bir döneme dayanmaktadır. Bu çeşitlilik

ve ziyaretçi etkileşimin görüldüğü müze çeşitlerinden biri de bilim ve teknoloji müzeleri ile bilim merkezleridir.

Günümüz anlayışıyla bilim merkezlerinin ortaya çıkışı 20. Yüzyılda gerçekleşmiştir. Ancak tarihsel temellerini bilim müzelerinin ortaya çıktığı 17. yüzyıla dayandırmak mümkündür. Buna göre 1683 yılında Oxford Üniversitesi'nde (İngiltere) kurulan The Ashmolean Museum bilinen ilk bilim müzesi olarak kabul edilir (Ashmolean Museum, 2022). 18. Yüzyılda Sanayi Devrimi ile gelişen bilim müzeleri (Danilov, 2010) ancak 20. yüzyılda ziyaretçilerine etkileşimli deneyimler sunmaya başlamıştır (Caulton, 2006). 21. yüzyıla birlikte bilim müzeleri galeri, oyun parkları, kütüphane, alışveriş ve dinlenme alanları gibi unsurları bir araya getirerek ziyaretçilerine bilim ve toplum hakkında ilham vermeyi amaçlayan (Alberti, 2022) yaşayan bir müze durumuna dönüşmüşlerdir. Bilim müzeleri daha çok bilim temelli nesnelere tarihsel serüvenini ziyaretçilerine ilgi çekici bir şekilde sunmayı, bilim merkezleri ise bilim, teknoloji ve eğitim sacayaklarıyla ziyaretçilerine bilimsel teorilerin nasıl uygulandığını yaşantılar yoluyla kavratmayı amaçlamaktadır. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK, 2018) bilim merkezini şu şekilde tanımlamıştır:

"Bilim merkezleri, farklı yaş gruplarından, farklı birikime sahip bireyleri bilimle buluşturarak, bilim ve teknolojiyi toplum için anlaşılır ve ulaşılır bir hale getiren, etkileşimli öğretim yaklaşımı ile ziyaretçilerini denemeye ve keşfetmeye teşvik eden, bilim ve teknolojinin önemini toplum gözünde artırmayı amaçlayan, deneysel ve uygulamalı etkinlikler içeren, kamu yararı gözetilen, kar elde etmek amacıyla kurulmayan, kamu ve/veya özel sektör kaynakları ile finanse edilen merkezlerdir."

Bilim merkezleri her yaşta ziyaretçilerinin bilime yönelik farkındalıklarını artırırken aynı zamanda bilimin günlük yaşamımızdaki yerini anlaşılır ve deneyimlenebilir bir şekilde de sunmaktadır. Bu özelliğinden dolayı dünyada her yıl milyonlarca ziyaretçi bilim merkezlerini ziyaret etmektedir. Laçın-Şimşek ve Öztürk (2021) yaptıkları araştırmada bilim merkezi ziyaretçilerinin önemli bir kısmının okul çağındaki 6-15 yaş grubu ziyaretçilerin olduğunu tespit etmişlerdir. Bu ziyaretlerin ise yine önemli bir bölümünün okul dışı öğretim kapsamında düzenlenen sınıf ve okul ziyaretleriyle gerçekleştiği bilinmektedir. Okul dışı öğrenme ortamlarının ziyaretçilerine bir takım eğitimsel yararlar sağladığı bilinmektedir. Çıgırık ve Özkan (2016) bilim merkezlerinin eğitimsel amaçlarını öğrencilerin kendi bilgilerini ortaya koyarak onları test etmelerine ve yaparak yaşayarak etkinlikler gerçekleştirmelerine imkân sağlayarak kalıcı öğrenmeler sağlamak şeklinde ifade etmişlerdir. Bilim merkezlerinin bu amaçlarının yanı sıra Öner ve Öztürk (2019) okullarda bulunmayan araç ve gereçler nedeniyle gerçekleştirilemeyecek deneylerin bilim merkezlerinde gerçekleştirilmesine olanak tanıyarak öğrencilerin okullarda edindikleri teorik bilgilerin pratiğe dönüştürülmesine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Bilginin yanı sıra bilim merkezlerinde özelde öğrenciler, genelde ise tüm ziyaretçilerin bilime yönelik çeşitli değer, beceri ve olumlu tutum kazandığı söylenilebilir.

Alanyazın incelendiğinde bilim merkezlerine yönelik gerçekleştirilen çalışmaların büyük oranda fen bilimleri alanında

(Azkeskin, 2021; Azkeskin & Yavuz-Topaloğlu, 2021; Bozdoğan 2007; Bozdoğan 2008; Bozdoğan & Yalçın 2006; Çıgırık & Özkan 2016; Erçetin & Görgülü, 2018; Laçın-Şimşek 2017; Öz, 2015; Öztürk & Başbay 2016; Sontay, Tutar & Karamustafaoğlu 2016; Taflı & Atıcı, 2022; Yavuz-Topaloğlu & Balçın, 2021; Yurtkulu, Şare-Akkuş & Kırgız 2018; Zeren-Özer & Güngör, 2019) yapıldığı görülmektedir. Bunun dışında sosyal bilgilere (Öner & Öztürk, 2019; Özmen & Öner, 2022) ilişkin az da olsa çalışmalara rastlanırken okul öncesi eğitimde yurtiçi çalışmalara rastlanmamıştır. Nitekim Akın ve Demirdöğen (2023) eğitim alanında bilim merkezlerine ilişkin gerçekleştirilen akademik çalışmaları inceledikleri araştırmalarında da okul öncesinde çalışmaların bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla araştırmancının bu alanda gerçekleştirilen ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle önem arz ettiği söylenebilir. Bu kapsamda araştırmancının amacı bir okul dışı öğrenme ve öğretim mekânlarından biri olan bilim merkezlerinin okul öncesi eğitimde kullanım durumuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencileriyle birlikte ziyaret ettikleri başlıca okul dışı öğrenme ortamları nelerdir?
- Öğretmenlerin bilim ve bilim merkezi kavramlarına ilişkin düşünceleri nelerdir?
- Öğrencilerle birlikte bir bilim merkezi ziyareti süreci nasıl gerçekleşmektedir?
- Öğretmenlerin bilim merkezlerini ziyaret etme motivasyonları nelerdir?
- Öğretmenlerin bilim merkezi deneyimleri nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji kullanılmıştır. Heidegger (2005) fenomenolojiyi, çalışılan konunun varlığını, özelliklerini ve ilişkilerini anlamak için ilgili konuya yönelmek olarak tanımlamıştır. Adams ve Manen (2008) ise yaşanmış ve deneyimlenmiş anlamların incelendiği bir insan bilimi olarak fenomenolojiyi ifade etmiştir. Araştırmada bilim merkezlerinde öğrencilerle birlikte öğretim deneyimi yaşayan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin bilim, bilim merkezi ve ziyaret süreçlerine ilişkin görüşlerini bütüncül bir bakış açısıyla betimlemek ve konuya ilişkin çözüm önerileri getirmek amacıyla fenomenolojiden yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmancının katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Yin (2016) amaçlı örnekleme yöntemini ilgili araştırmaya ilişkin bilgisi

en fazla olan katılımcıların kasıtlı olarak seçilmesi olarak ifade etmiştir. Bu araştırmada kullanılan ölçüt ise katılımcıların okul dışı öğretim kapsamında öğrencileriyle bilim merkezi bir ziyaret gerçekleştirmiş olması olarak belirlenmiştir. Araştırmancının katılımcılarına ilişkin bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler

Rumuz	Cinsiyet	Mezun Olduğu Üniversite	Mesleki Deneyim	Bilim Merkezi'ni Öğrencilerle Ziyaret Sıklığı
Ada	Kadın	Boğaziçi Üniv.	10	Yılda 1
Esin	Kadın	Ankara Üniv.	13	Yılda 1
Fatma	Kadın	Anadolu Üniv.	15	Yılda 1
Gamze	Kadın	Selçuk Üniv.	13	Yılda 1
Güzide	Kadın	Çukurova Üniv.	20	Yılda 1
Hamiyet	Kadın	Çukurova Üniv.	14	Yılda 1
Nazan	Kadın	Anadolu Üniv.	13	Yılda 1
Mehtap	Kadın	Gazi Üniv.	11	Yılda 2
Neriman	Kadın	Gazi Üniv.	16	Yılda 1
Rengin	Kadın	Gazi Üniv.	14	Yılda 1
Rabia	Kadın	Selçuk Üniv.	21	Yılda 1
Türkan	Kadın	Selçuk Üniv.	21	Yılda 1
Umay	Kadın	Gazi Üniv.	28	Yılda 1
Selin	Kadın	Gazi Üniv.	16	Yılda 1
Zeynep	Kadın	Bolu Abant İzzet Baysal Üniv.	15	Yılda 1

Tablo 1 incelendiğinde araştırmada farklı okullardan tümü kadın olan 15 öğretmenin yer aldığı¹, mesleki deneyimlerinin ortalama 17 yıl olduğu ve çoğunluğun öğrencileriyle bilim merkezlerine yılda bir kez ziyaret ettikleri görülmektedir.

Veri Toplama Aracı, Süreci ve Analizi

Araştırmancının verileri katılımcılarla gerçekleştirilen bireysel görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Görüşmeler araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu yardımıyla yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu bilim merkezlerinde okul dışı öğretime yönelik çalışmaları bulunan bir alan uzmanı tarafından incelenmiştir. İncelemenin ardından son hali verilen formun bir okul öncesi öğretmeniyle pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrasında bazı sorularda düzenlemeye gidilerek formun son hali verilmiştir. Araştırma kapsamında Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 24.05.2023 tarihli toplantısında alınan 05/22 numaralı karar ile etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılarla gerçekleştirilen bireysel görüşmeler ses kaydı ile kayıt altına alınmış ve sonrasında yazıya dökümü gerçekleştirilerek analiz sürecine alınmıştır. Araştırmancının verileri nitel veri analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılarak analiz

¹Millî Eğitim Bakanlığı (2023), 2022/23 Millî Eğitim İstatistikleri'ne göre özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin %94,19'unu kadınlar oluşturmaktadır.

edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011) içerik analizinin amacını elde edilen verileri açıklamak için birtakım kavramlara ve ilişkilere ulaşmak, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlamak olarak ifade etmiştir. Verilerden elde edilen kod ve kategoriler iki araştırmacı tarafından incelenerek ve ortak görüş birliğine varılarak tablolara yansıtılmıştır. Bunların yanı sıra tablolar altında ise katılımcılardan edinilen doğrudan alıntılara da yer verilerek çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği artırılmak istenmiştir.

BULGULAR

Araştırmadan elde bulgular tablolarda frekans ve yüzde değerleriyle verilmiş ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Katılımcıların okul öncesi eğitim kapsamında öğrencileriyle birlikte ziyaret ettikleri okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin bulgulara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2.
Öğretmenlerin öğrencileriyle birlikte ziyaret ettikleri okul dışı öğrenme ortamları

Kategori: Okul Dışı Öğrenme Ortamları	f
Bilimsel ve Kültürel Mekanlar	
Müzeler	12
Kütüphane	7
Bilim Merkezi	3
Ören Yeri	3
Doğal Alanlar	
Okul Bahçesi	7
Doğa (Park, Bahçe, Orman vb.)	2
Mesire Alanı	2
Havaalanı	3
Sosyal Mekanlar	
Sinema	6
Hayvanat Bahçesi	3
At Çiftliği	1
Tiyatro	1
Diğer Kurumlar	
Bilim ve Sanat Merkezleri	1
İtfaiye	1
Toplam	52

Tablo 2 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim kapsamında ziyaret ettikleri başlıca mekanların müzeler, kütüphaneler ve sinemalar olduğu görülmektedir. Öğretmenler ayrıca sınıf dışı eğitim kapsamında okul bahçesinden de sıklıkla yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Gerçekleştirdikleri sınıf/okul dışı öğrenme ortamlarını Ada şu şekilde ifade etmiştir:

“Sanat etkinliklerimizi hava güzel olduğunda dışarda yapıyoruz. Doğa gözlem gezilerimiz oluyor dışarıda. Örneğin; bir çiçek üzerine yoğunlaşıyoruz. Mesela ‘karahindiba’ arıyoruz. Bununla ilgili etkinliğimiz varsa onu da dışarıda bahçede yapıyoruz. Onun dışında hayvanat bahçesine gidiyoruz. Bazen de bilim sanat merkezinde sanat atölyesi oluyor oraya gidiyoruz. Sanat

çalışmamızı orada yapıyoruz. Pandemiden önce daha çok gidiyorduk ancak pandemiden sonra bu sosyal gezilere yapılan kısıtlamadan dolayı çok sık yapmadık.”

Okul öncesi öğretmenlerinin bilim kavramına ilişkin algılarına dair görüşlerinden elde edilen bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3.
Öğretmenlerin bilim kavramına ilişkin algıları

Kategori: Bilim nedir?	f
Uygulama Odaklı	
Deney yapmak	5
Fen etkinlikleri	4
Matematik etkinlikleri	2
Araştırma Odaklı	
Araştırma yapmak	6
Doğa gözlemleri	2
Disiplinlerarası çalışmalar bütünü	1
Duygu ve Beceri Odaklı	
Merak uyandırmak	3
Keşfetmek	1
Neden sonuç ilişkisi kurabilme becerisi	1
Teknoloji odaklı	
Teknoloji	3
Diğer	
Her şey	1
Toplam	29

Tablo 3’e göre okul öncesi öğretmenlerin bilim kavramına ilişkin algılarının daha çok deney yapmak, araştırma yapmak ve fen etkinlikleri şeklinde olduğu görülmektedir. Bilim kavramına ilişkin Güzide öğretmen “Farklı, hiç bilinmeyen, öğrenilmeyen araştırılması gereken konular aklıma geliyor.” derken Esin ise şunları ifade etmiştir:

“Fen etkinliklerine ağırlık vermek demek. Deney yapmak. Fakat biraz daha yüzeysel kalıyor bizde bilim. Belki daha soyut bir kavram olduğu için olabilir. Biz genelde fen etkinlikleri ile veriyoruz bilimi. Görsellerle desteklersek çocuğunda ilgisini çekiyor. Bilim demek deneysel çalışmalar demek gibi geliyor. Belki lisans dönemindeki derslerimizde bilime çok da değinilmediği için hep fen ve matematik dersleri gördüğümüz için de böyle oluyor. Okul öncesi eğitim programında da eksiklikler olduğunu düşünüyorum.”

Okul öncesi öğretmenlerinin bilim merkezine yönelik tanımlarına ise Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4.
Katılımcılara göre bilim merkezi

Kategori: Bilim Merkezi nedir?	f
Öğrenme-Öğretme	
Soyut konuların somutlaştırıldığı yer.	6
Çocukların zengin materyallerle desteklendiği yer.	5
Bilimin çocukların yaş seviyelerine göre verildiği yer.	2
Bilimsel	
Çeşitli deneylerin yapıldığı yer.	4
Bilimsel verilerin bulunduğu yer.	1
Çeşitli bilimsel düzeneklerin bulunduğu yer.	1
Duygu ve Beceri	

Hayal gücünün artırıldığı yer.	1
Keşfetme ortamları	1
Toplam	21

Tablo 4'te belirtildiği üzere öğretmenlerin bilim merkezlerini daha çok "Soyut konuların somutlaştırıldığı yer.", "Çocukların zengin materyallerle desteklendiği yer." ve "Çeşitli deneylerin yapıldığı yer." olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Katılımcılardan Fatma bilim merkezini "Doğa, hava, uzay, mekik gibi şeylerin görerek uygulayarak, yaşayarak yapıldığı somutlaştırıldığı yer." olarak tanımlamıştır. Ada ise "Uzay bilimi, gezegenler, fizik ötesi bilimin çocukların yaş grubuna uygun şekilde incelendiği bir alandır." şeklinde bilim merkezini ifade etmiştir. Güzide de "Farklı konular geliyor aklıma. Okul ortamında işleyemediğimiz merak ettiğimiz konuların okul ortamında olmayan materyallerin orada görülmesi anlatılması geliyor aklıma." diyerek bilim merkezini tanımlamıştır. Esin ise bilim merkezini şu şekilde açıklamıştır:

"Çocuğa soyut olarak anlatmaya çalıştığımız şeylerin somutlaştırıldığı yer olarak tanımlayabilirim. Basit bir balon deneyi yapıp elektriklenmeyi anlatıyoruz çocuğa ama orada yaşayarak öğreniyor. Oradaki her şeyi kullanarak öğreniyor, daha kalıcı ve somutlaştırılmış oluyor bilgi burada. Hayatın her noktasında yer alan şeylerin bilim olduğunu görüyor çocuk bilim merkezleri sayesinde. Farklı materyaller görüyorlar burada. Hayal dünyasının somutlaştırılmış hali de diyebiliriz. Zengin materyallerle çocuğun desteklendiği yerdir."

Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencileriyle birlikte bilim merkezlerine gerçekleştirdikleri ziyaretlerin sürecine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5'te belirtilmiştir.

Tablo 5.
Katılımcıların bilim merkezi ziyareti sürecine ilişkin görüşleri

Kategori: Okul Ziyaretleri	f
Ziyaret Öncesi	
Gerekli izin ve prosedürlerin alınması	14
Bilim kavramına ilişkin bilgilendirme yapma	2
Ziyaret öncesi kuralları hatırlatma	2
Drama etkinliği düzenleme	1
Ziyaret Süreci	
Rehber eşliğinde anlatım ve gösterim	15
Ziyaret Sonrası	
Herhangi bir faaliyet yapılmamakta	15
Toplam	49

Tablo 5'te görüldüğü üzere bilim merkezlerine gerçekleştirilen okul ziyaretleri ziyaret öncesi, süreci ve sonrası olmak üzere üç tema altında verilmiştir. Katılımcı görüşleri ziyaret öncesinde az da olsa farklılaşırken ziyaret süreci ve sonrasında farklılaşmadığı görülmektedir. Okul öncesi öğretmenleri ziyaret öncesinin gerekli izinlerin alınmasıyla, ziyaret sürecini bilim merkezinde rehber eşliğinde incelemeyle, ziyaret sonrası ise herhangi bir faaliyetle geçirmedikleri şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının ziyaret sürecine ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

"Öncesinde bir rehber ediniyoruz. Önce orada uzay atölyesine gidiyoruz. Burada bize güneşin dünya etrafında dönüşünü, ayın dünya etrafında dönüşüyle ilgili bir alan var burayı tanıtıyorlar. Kara deliğin uygulamalı gösterimi var onu gösteriyorlar. Rüzgârın fırtınanın nasıl oluştuğunu gösteren bir simülasyon var onu gösteriyorlar. Sonrasında planetarium var orada kısa bir film izletiyorlar uzayla ilgili. Fosillerin incelendiği bir alan var oraya gidiyoruz. Buraya gitmeden önce de velilerimizden izin alıyoruz. Onları nasıl bir gezi olacağına dair bilgilendirme yapıyoruz. Ona göre gönderdiğimiz izin dilekçelerini onaylıyorlar. Genelde istemeyen veli olmuyor. Sonra da bir gezi planı ayarlıyoruz. Servis ayarlıyoruz." (Ada)

"Biz genellikle bilim merkezi ziyaretini aralık ayında alıyoruz. Bilim sizce nedir diye ön giriş yapıp bilimi anlattıktan sonra yani neyi ne kadar biliyorlar onu gördükten sonra oraya gidiyoruz. Oradaki çalışanlar bizi yönlendiriyor. Yazışmaları idare yapıyor bizde veli izinleri alıyoruz. Kalabalık grupla gidiyoruz genelde orada uygulamalı olarak gösteriyorlar. İlk açıldığında oradakiler çok güzel anlatıyordu sonrasında oradakiler de tükenmişlik oldu ve çalışanlar isteksiz olmaya başladı ve bizi de geriye itti. Orada artık bir atölye çalışması olunca gidiyoruz. Öteki türlü bakıp çıkmaktan farksız oluyor bilim merkezine gitmek. Bazen çocukların dokunmalarına da izin vermiyorlar." (Esin)

Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencileriyle bilim merkezi ziyaretleri süresince herhangi bir etkinlik gerçekleştirip gerçekleştirilmeme durumlarına ilişkin elde edilen bulgulara Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6.
Bilim merkezlerinde etkinlik gerçekleştirme durumuna ilişkin katılımcı görüşleri

Kategori: Etkinlik	n/f
Yaptırma	
Pavilionları gezdirme	5
Atölye çalışmalarına katılma	2
Drama çalışmaları yaptırma	1
Yaptırmama	
Öğrenci grubunun kalabalık olması	5
Ziyaret süresinin yetersiz olması	4
Fiziksel ortamın okul öncesine elverişli olmaması	1
Bu konuda bir hizmet içi eğitim almama	1
Öğrencilere uygun atölye çalışmalarından haberdar olmama.	1
Toplam	15

Tablo 6'ya göre okul öncesi öğretmenlerinin 5'i bilim merkezlerinde öğrencileriyle etkinlik yaptıklarını ifade ederken 10'u ise yaptırmadıklarını belirtmiştir. Diğer yandan ziyaret sürecinde etkinlik gerçekleştirdiğini ifade eden öğretmenlerin sergilemenin yapıldığı bölümlerin (pavilionların) gezdirilmesini de etkinlik olarak ele almaları bu katılımcıların bazılarının da etkinlik gerçekleştirmediğine işaret etmektedir. Bilim merkezi ziyareti süresince herhangi bir etkinliğe yer vermeyen öğretmenlerin başlıca gerekçelerinin ise öğrenci sayısının fazla, ziyaret süresinin ise sınırlı olması olarak belirtmişlerdir. Konuya ilişkin Ada şunları ifade etmiştir:

"Öncesinde biz oraya gitmeden hazırlık amaçlı etkinliğimizi yapıyoruz. Orada etkinlik yapmamız pek mümkün olmuyor. Daha

çok rehber eşliğinde uzay ve gezegenlerle ilgili tanıtıcı etkinlikler oluyor. Biz sınıfta mesela gezegenleri işlerken en yakın gezegen hangisi, en uzak gezegen hangisi, en büyük gezegen hangisi, tersine dönen gezegen hangisi, kızıl gezegen hangisi gibi bunlarla ilgili bir drama yapıyoruz. İşte sen kızıl gezegensin, hadi sen de tersine dönen Venüs'ün tersine dön gibi. Bu etkinlikleri sınıfta oraya gitmeden önce yapıyoruz. Bunun dışında birkaç deney yapıyoruz. Örneğin; dünyanın güneş etrafında dönüşüyle ilgili. Ay tutulması ile ilgili deney yapıyoruz. Ayın evreleriyle ilgili deney yapıyoruz. Bilim merkezinde toplu bir dinleme olduğu için çocuklara çok etkili olmuyor ama biz bu şekilde bir hazırlık yapıp gidince Aa bu böyle miydi? gibi kafalarında daha iyi oturmuş somutlaşmış oluyor."

Benzer şekilde Güzide de öğrencileriyle gerçekleştirdiği bilim merkezi ziyaretlerinde etkinlikler yaptırmadığını ve bunun nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Hayır yapmıyoruz. Ben hatta dönem başında yapılan seminere kadar orada atölye çalışmaları yapıldığını bile bilmiyordum, her gittiğimizde de dememişlerdi bize atölyelerden de faydalanabilirsiniz diye ama oraya da gittiğimde eğitimcilerin de çok fazla okul öncesine hitap etmediğini gördüm. Fiziksel ortamda çok sorun oluyor. Mesela masalar sandalyelerde okul öncesine uygun değil. Dönen sandalyeler, büyük masalar, büyük sandalyeler."

Okul öncesi öğretmenlerinin bilim merkezi ziyaretlerindeki öğrenci deneyimlerine ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara ise Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7.

Katılımcılara göre bilim merkezindeki öğrenci deneyimleri

Kategori: Öğrenci Deneyimleri	f
İlgi ve Merak	
İlgi çekici bulma	10
Merak ettiklerine dair sorular sorma	10
Şaşkınlık yaşama	6
Merak etme	5
Eğlenme	
Keyif alma	5
Eğlenme	4
Heyecan duyma	3
Hareket	
Materyallere dokunma isteğinde bulunma	4
Diğer	
Sorumluluk kazanma	1
Toplam	48

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin bilim merkezi içeriklerini ilgi çekici buldukları, merak ettiklerine dair sıklıkla sorular sordukları, gördükleri ve deneyimledikleri karşısında şaşkınlığa uğradıkları, ziyaretten keyif aldıkları görülmektedir. Öğrenci deneyimlerine ilişkin bazı katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

"Onlar için tabi çok farklı bir ortam. Aslında çok zevk alıyorlar. Herşeye dokunmak, denemek istiyorlar. Orada okul gezisi olduğu ve sırayla olduğu için herşey daha fazla beklemeleri gerekiyor. Bu yüzden biraz kargaşa çıkıyor. Bilim merkezindeki düzenekleri görünce çok şaşırıp hemen denemek istiyorlar. Birde hepsini denemek istiyorlar. Fakat bu mümkün olmuyor. 100 kişi gidiyoruz mesela okulu 4 gruba bölmemize rağmen hepsini deneyemiyorlar.

Çok heyecanlı oluyorlar bilim merkezinde ve her şeyi ilgi çekici buluyorlar. Fırtına alanında Nasıl bir anda bu kadar rüzgâr çıktı öğretmenim? diye soruyorlar. Oradaki rehberler açıklıyor zaten çocukların seviyesine uygun bir şekilde." (Ada)

"Aslında öğrenciler için çok farklı bir ortam. Hiçbir şey öğrenmeseler bile onların farkındalıklarının geliştiğini görebiliyoruz. Bu nedir öğretmenim, nasıl oluyor, şöyle mi? gibi oradaki materyalleri kullanmaya çalışıyorlar. Doğru ya da yanlış yapmaya çalışıyorlar. Okul öncesi düzey merak düzeyi en fazla olan düzey olduğu için onlarda soru bitmez. Yani kısacası merak uyandıracak sorular soruyorlar genelde. Bazen çok yakın arkadaşına soruyor. Doğru bildikleri cevabı bile birbirlerine sorabiliyorlar." (Güzide)

"Çok eğlenip keyif alıyorlar. Merakla yaklaşıyorlar. Farklı geliyor materyaller. Hepsine dokunmak istiyorlar. Ben şunu görmedim öğretmenim nasıl oluyor? diye soruyorlar. Aa bende yaptım oldu diye şaşırıyorlar." (Esin)

"Hayret, ünlem gibi ifadeler oluyor. Mesela deprem simülatorü ilgilerini çok çekiyor. Eğlenirken öğrendiler. Sormaktan çok orada düzeneklere dokunmak hoşlarına gidiyor. Orada koşturup incelemek dikkatlerini çekiyor." (Fatma)

"Aaa öğretmenim şeklinde şaşkınlık ifadeleri oluyor. İlgiyi çok çekiyor. Fakat bazı düzenekler mesela roket fırlatma gibi. Sürekli bozuk oluyor. Keşke onlar her gittiğimizde aktif olabilse daha da ilgilerini çekecek. Yani oradaki mekaniği genelde anlamıyorlar ama bir roketin fırlatılma anı ilgilerini çekiyor. Eğer çocuğun bazı düzeneklere özel bir ilgisi varsa örneğin, uzaya dönük ya da uçağa dönük, o çocuklar daha çok soru sormaya ve konuşmaya meyilli oluyorlar." (Gamze)

Okul öncesi öğretmenlerinin bilim merkezine gerçekleştirilen ziyaretlerin okul öncesi öğrencilerine yönelik sağlayacağı yararlarla ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8.

Bilim merkezi ziyaretlerinin öğrencilere sağladığı yararlar

Kategori: Yararlar	f
Bilgi	
Bilgiyi somutlaştırma	7
Yaparak ve yaşayarak öğrenme/deneyimleme	5
Göremeyecekleri şeyleri görme	2
Yeni şemalar oluşturma	1
Gelişim ve Beceri	
Merak uyandırma	4
Hayal dünyalarını/yaratıcılıklarını zenginleştirme	2
Gözlem yeteneklerini geliştirme	1
Beyin gelişimlerini destekleme	1
Tutum	
Farklı bakış açıları sağlama	4
Mesleki Yönelim	
Bilim İnsanı, Astronot gibi mesleklere yönelme	1
Toplam	28

Tablo 8'e göre katılımcılar bilim merkezi ziyaretlerinin öğrencilerin bilgilerini somutlaştırdığı, yaparak ve yaşayarak öğrenme deneyimleri kazandırdığı, farklı bakış açıları kazandırarak meraklarını uyandırdığını düşündükleri görülmektedir.

Bilim merkezi ziyaretlerinin son sürecini içeren okulda devam eden etkinlik kapsamında öğretmenlerin öğrencileriyle ne gibi faaliyetler yaptıklarına dair bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.
Bilim merkezi ziyareti sonrası sürece ilişkin bulgular

Kategori: Okulda Devam Eden Faaliyetler	f
İzlenim Temelli	
Bilim merkezi ziyaretine ilişkin öğrencilerle sohbet	10
Ziyaretten öğrenilen bilgileri tekrar etme	1
Ziyaret sürecindeki fotoğrafları inceleme	1
Etkinlik Temelli	
Bilim merkezine ilişkin resim çalışması yaptırma	6
Küçük deneyler gerçekleştirme	2
Canlandırma etkinliği	1
Hikâye okuma etkinliği	1
Oyun hamuru etkinlikleri	1
Video izleme	1
Toplam	24

Tablo 9'da belirtildiği üzere okul öncesi öğretmenleri öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bilim merkezi ziyaretleri sonrasında okulda daha çok öğrencileriyle bilim merkezi ziyaretine ilişkin sohbetler gerçekleştirdikleri, resim çalışmaları yaptıkları, küçük deneyler yaptıkları, canlandırma, hikâye ve oyun hamuru gibi etkinlikler gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın temel odağını oluşturan okul öncesi öğretmenlerinin bilim merkezine öğrencileriyle ziyaret gerçekleştirmede sahip oldukları motivasyon kaynaklarına ilişkin bulgulara ise Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10.
Öğretmenlerin öğrencileriyle bilim merkezlerini ziyaret etme motivasyonları

Kategori: Motivasyon Kaynakları	f
Çocuklar Odaklı	
Çocukların istek ve heyecanı	5
Çocukların merakı	5
Çocukların verimli bir zaman geçirmesini sağlamak	4
Somut deneyimler kazanmalarını sağlamak	3
Bilim merkezinin içeriğinin öğrenciler için zengin olması	2
Çocukların eğlenmesi	1
Öğretmen Odaklı	
Hedef kazanımlara ulaşmada yardımcı olması	1
Kurum Odaklı	
Okulun imkanlarının iyi olması	1
Ulaşımın kolay olması	1
Ebeveyn Odaklı	
Ebeveyn desteği	1
Toplam	24

Tablo 10'a göre okul öncesi öğretmenlerinin başlıca ziyaret motivasyon kaynaklarının çocukların istek, heyecan ve merakları olduğu, çocukların etkili ve verimli bir zaman geçirmelerini ve farklı deneyimler elde etmeleri olduğu belirlenmiştir.

Son olarak okul öncesi öğretmenlerinin bilim merkezi ziyareti süresince karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11.
Öğretmenlerin bilim merkezi ziyaretinde karşılaştıkları sorunlar

Kategori: Karşılaşılan Sorunlar	f
Öğrenci Temelli	
Öğrenci sayısının fazla olması	4
Bazı çocukların dinazorlar bölümünde seslerden korkması	1
Bilim Merkezi Temelli	
Öğrencilerin sorularına rehberlerin öğrenci seviyesine uygun yeterli yanıt sağlayamaması	3
Bazı pavilyonlardaki düzeneklerin çalışmaması	2
Bilim merkezi içeriklerinin öğrenci seviyesine uygun olmaması	2
Planetaryum kuralları için personellerin öğrencilere karşı fazla otoriter olması	2
Atölyeler etkin kullanılmaması	1
Zaman Temelli	
Zamanı yetiştirmek için hızlı davranmak durumunda kalınması	4
Toplam	

Tablo 11'e göre katılımcıların bilim merkezi ziyaretlerinde karşılaştıkları başlıca problemlerin öğrenci sayısının fazla ve ziyaret süresinin kısa olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Bunlar dışında rehberlerin öğrenci seviyesine uygun bir anlatım gerçekleştirememesi ve bazı düzeneklerin çalışmaması da karşılaşılan sorunlar arasındadır. Konuya ilişkin Umay "Rehberler yetersiz kalıyor, bazen çocuklar onlardan daha çok şey bildiği oluyor. Mesela Mars bölümünde bir öğrencim rehberden çok daha fazla bilgi verdi. Rehber bize siz özel okul musunuz? diye sordu." diyerek rehberlere yönelik karşılaştığı sorunu ifade etmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir okul dışı öğrenme ve öğretim mekânlarından biri olan bilim merkezlerinin okul öncesi eğitimde kullanım durumuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüş ve düşüncelerini ortaya koyulmasının amaçlandığı bu araştırmanın bulgularından hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim kapsamında ziyaret ettikleri mekanların oldukça çeşitli olduğu tespit edilmiştir. Buna göre başlıca ziyaret ettikleri mekanların müzeler, kütüphaneler ve sinemalar olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda öğretmenlerin sınıf dışı eğitim kapsamında okul bahçesinden de sıklıkla yararlandıkları ortaya konulmuştur. Öner ve Yiğit (2021) de okul öncesi öğretmenleriyle gerçekleştirdikleri çalışmada öğretmenlerin en fazla yararlandıkları sınıf/okul dışı mekanların başında okul bahçesi, müze, sinema, tiyatro ve bilim merkezi geldiğini tespit etmişlerdir. Soytürk ve Öner (2021) de farklı branşlardan öğretmenlerle gerçekleştirdikleri araştırmada katılımcıların daha çok müze, tarihi mekân, bilim merkezi, hayvanat bahçesi ve milli parklara öğrencileriyle ziyaret gerçekleştirdiklerini ortaya koymuşlardır.

Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin bilim kavramını daha çok, fen bilimleri, formal bilimler ve teknoloji üzerinden ele aldıkları ve büyük ölçüde tanımlarında sosyal bilimlere yer vermediklerine ulaşılmıştır. Buna göre öğretmenlerin bilim algılarında daha çok deney yapmanın bulunduğu bunun yanı sıra fen ve matematik etkinlikleri ile teknolojinin yer aldığı görülmektedir. Bunlar dışında bilimi araştırma yapmak olarak daha kapsayıcı bir ifade kullanan öğretmenler de bulunmaktadır. Öğretmenlerin bilim merkezlerine ilişkin görüşlerini, bilim kavramına ilişkin algılarının desteklediği görülmüştür. Nitekim öğretmenler bilim merkezlerini soyut konuların somutlaştırıldığı, çocukların zengin materyallerle desteklendiği ve çeşitli deneylerin yapıldığı yerler olarak ifade etmişlerdir. Öner ve Öztürk (2019) de gerçekleştirdikleri çalışmada öğretmen adaylarının bilim merkezlerini benzer şekilde deneylerin yapıldığı yerler olarak ifade ettikleri ancak bu çalışmadan farklı olarak bilim ve teknolojik buluşların sergilendiği yer ve müze olarak tanımladıkları sonucuna da ulaşmışlardır.

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bir bilim merkezi ziyareti öncesinde gerekli yasal izinleri aldıkları, ziyaret sürecini bilim merkezindeki bir eğitim rehberi eşliğinde inceledikleri ve ziyaret sonrası için herhangi bir faaliyet gerçekleştirmedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin önemli bir kısmının bilim merkezlerinde öğrencilere yönelik herhangi bir etkinlik gerçekleştirmedikleri ortaya çıkmıştır. Bilim merkezi ziyareti süresince herhangi bir etkinliğe yer vermeyen öğretmenlerin başlıca gerekçelerinin ise öğrenci sayısının fazla olması ile ziyaret süresinin ise sınırlı olmasıdır. Yıldız (2022) çalışmasında okul dışı ziyaretlerde öğretmenin rolünün rehber olduğunu tespit etmiştir. Aksi durumun ulaşıldığı bu çalışmada ise öğretmenlerin ziyaret deneyimlerinden hareketle güvenliği sağlayan ve gözlemci konumunda oldukları ifade edilebilir.

Araştırmada öğrencilerin bilim merkezi içeriğini ilgi çekici buldukları, süreçte merak ettiklerine dair sıklıkla sorular sordukları, gördükleri ve deneyimledikleri karşısında şaşkınlığa uğradıkları ve ziyaretten keyif aldıkları tespit edilmiştir. Buna göre bilim merkezlerinde öğrencilerin farklı yaşantılar elde ettikleri söylenilebilir. Bozdoğan (2008) fen bilimleri öğretmen adaylarıyla gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların bilim merkezinde deneysel ve interaktif uygulamalara daha fazla ilgilerinin olduğunu tespit etmişlerdir. Öner ve Öztürk (2019) de sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların bilim merkezi deneyimlerini güzel, ilgi çekici, etkileyici, heyecan verici ve eğlenceli olarak tanımladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Ateş, Ural ve Başbay (2012) da çalışmalarında öğrencilerin bilim merkezini heyecan ve ilgiyle ziyaret ettikleri, orada yeni bilgiler öğrenmekten ve deneyimlemekten zevk aldıklarını ortaya koymuştur. Hakverdi-Can (2013) 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin pasif katılımcı olmadıkları kendilerinin deneyimleyebildikleri düzenekleri daha fazla beğendikleri sonucuna ulaşmıştır. Falk ve Gillespie (2009) de çalışmalarında bilim merkezi ziyaretçileri deneyimlerinin eğlenceli, heyecan verici ve zevkli olarak ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma

sonuçlarından ve alanyazından hareketle bilim merkezlerinin her yaşta ziyaretçiler için benzersiz deneyimler sundukları ifade edilebilir.

Çığırık ve Özkan (2016) çalışmalarında bilim merkezinde bulunan araç ve gereçlerin birer ders içi etkinlik materyali gibi kullanılabilmesini belirtmiştir. Böylelikle her kademedeki öğrencilerin okul dışı öğrenme ortamı olarak bilim merkezlerini ziyaret etmeleri sağlanabilir ve öğrencilerin birtakım fayda elde etmeleri sağlanabilir. Bu araştırma sonucunda bilim merkezi ziyaretlerinin öğrencilerin bilgilerini somutlaştırdığı, yaparak ve yaşayarak öğrenme deneyimleri kazandırdığı, farklı bakış açıları kazandırarak meraklarını uyandırdığı tespit edilmiştir. Yıldız (2022) ise araştırmasında okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin sosyal duygusal alan, öz bakım becerisi, fiziksel ve bilişsel gelişim alanlarına katkı sağladığını ve aynı zamanda öğrenmeyi pekiştirdiğini ortaya koymuştur.

Okul öncesi öğretmenlerinin öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bilim merkezi ziyaretleri sonrasında okulda daha çok öğrencileriyle bilim merkezi ziyaretine ilişkin sohbetler gerçekleştirdikleri, resim çalışmaları yaptıkları, küçük deneyler yaptıkları, canlandırma, hikâye ve oyun hamuru gibi etkinlikler gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız (2022) da çalışmasında okul dışı ziyaretler sonrasında okul öncesi öğretmenlerinin öğrencilerle sohbet, soru-cevap ile resim ve drama yaptırma etkinliklerinden yararlandıklarını tespit etmiştir.

Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin başlıca ziyaret motivasyon kaynaklarının çocukların istek, heyecan ve merakları olduğu, çocukların etkili ve verimli bir zaman geçirmelerini ve farklı deneyimler elde etmeleri olduğu belirlenmiştir. Soytürk ve Öner (2021) de okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinden farklı branşlardaki öğretmenlerle gerçekleştirdikleri çalışmada katılımcıların öğrencileriyle okul dışı ortamları ziyaret etme motivasyonlarının öğrenci talepleri, öğrenmeyi pekiştirme ve sosyalleşme olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğrenci talebi bulgusu araştırmamız sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin bilim merkezi ziyaretlerinde karşılaştıkları başlıca problemlerin öğrenci sayısının fazla ve ziyaret süresinin kısa olmasından kaynaklandığı ortaya koyulmuştur. Bunlar dışında rehberlerin öğrenci seviyesine uygun bir anlatım gerçekleştirememesi ve bazı düzeneklerin çalışmaması da karşılaşılan sorunlar arasındadır. Benzer biçimde Sağlamgöncü (2023) tarafından sosyal bilgilerde müze eğitime yönelik çalışmaların meta sentez yoluyla incelendiği araştırmada da sosyal bilgilerde müze eğitime yönelik izin alınma sürecine ilişkin bürokratik işlere, öğrenci sayılarının fazla olmasına ve müze görevlilerinin öğrencileri bilgilendirme yönünden ilgisiz/bilgisiz olmasına yönelik sorunlar yaşandığı ortaya çıkmıştır. Yine Yıldız (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı faaliyet düzenlerken karşılaştıkları sorunların maddi yetersizlik, güvenlik, ulaşım ve sınıf yönetiminden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda genelde okul dışı öğrenme ortamlarının, özde ise bilim merkezlerinin amaçlarına ulaşabilmesi için ziyaretlerde

öğretmenlerin karşılaşabilecekleri güçlüklerin en aza indirgenmesi gerekmektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle okul dışı ziyaretlere yönelik yasal prosedürlerin kolaylaştırılması, bilim merkezlerinde eğitim personellerinin eğitim kademesine yönelik uzmanlaşması ve buna yönelik hizmet içi eğitimler almaları önerilebilir. Ayrıca öğretmenlerin bilim merkezlerinden nasıl etkin yararlanabileceklerine dair hizmet içi eğitimler almaları sağlanabilir. Son olarak bilim merkezlerinin eğitim paketlerinin her eğitim kademesini içerecek ve uygulamaya dönük şekilde hazırlanarak öğretmenlerin kullanımına sunulmaları önerilebilir.

Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazar çalışmanın verilerinin toplanması, analizi ve raporlanması kısmında, ikinci yazar ise çalışmanın planlanması ve analizi kısmında çalışmaya katkı sağlamıştır.

Etik Kurul Belgesi: Bu araştırma kapsamında Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 24.05.2023 tarihli 2023/05 oturumunda 2023.05.22 karar no ile etik kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Destek ve Teşekkür: Bu çalışmanın özetinin yurtdışı kongrede sunumu için destek sağlayan TÜBİTAK BİDEB'e çok teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Adams, C. & Manen, M. V. (2008). Phenomenology. In *The Sage encyclopedia of qualitative research methods* (p.614-619), Lisa M. Given (Ed.). SAGE Publications
- Akın, F. N. & Demirdöğen, B. (2023). Eğitim alanında bilim merkezleri konusunda gerçekleştirilen araştırmaların içerik analizi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(2), 1314-1341. DOI: 10.24315/tred.1141882
- Ashmolean Museum. (2022). History of the Ashmolean. <https://www.ashmolean.org/history-ashmolean> adresinden erişilmiştir.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Ateş, A., Ural, G. & Başbay, A. (2011). Mevlâna toplum ve bilim merkezi uygulamalarının öğrenenlerin bilime yönelik tutumlarına etkisi ve öğrenme sürecine katkıları. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 83-97.
- Azkeskin, C. (2021). Kocaeli bilim merkezi galerilerindeki bilimsel düzeneklerin ortaöğretim fizik dersi öğretim programıyla uyumunun analizi. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 66-86.
- Azkeskin, C. & Yavuz-Topaloğlu, M. (2021). Kocaeli bilim merkezi galerilerindeki düzeneklerin fen bilimleri dersi öğretim programı çerçevesinde incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 220-245.
- Barry, A. (2010). On interactivity: consumers, citizens and culture. In *The Politics of Display: Museums, Science, Culture*, Sharon Macdonald (Ed.), p. 85-102. USA: Routledge
- Binekci, Ö. & Öner, G. (2019). Ortaokul branş öğretmenlerinin derslerinde müzelerden yararlanma durumları ile müze ve tarihi mekâna ilişkin görüşleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(1), 32-49.
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Bozdoğan, A. E. (2008). Fen bilgisi öğretmen adaylarının bilim merkezlerini fen öğretimi açısından değerlendirmesi: Feza Gürsey Bilim Merkezi örneği. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 19-41.
- Bozdoğan, A. E. & Yalçın, N. (2006). Bilim merkezlerinin ilköğretim öğrencilerinin fene karşı ilgi düzeylerinin değişmesine ve akademik başarılarına etkisi: Enerji parkı. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(2), 95-114.
- Chin, C. C. (2004). Museum experience – a resource for science teacher education. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 2, 63-90.
- Coulton, T. (2006). *Hands-on exhibitions: managing interactive museums and science centres*. Routledge
- Çıgırık, E. & Özkan, M. (2016). Bilim merkezinde yürütülen öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin fen bilimleri dersindeki akademik başarılarına etkisi ve motivasyon düzeyleriyle ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 279-301.
- Çıldır, Z. (2007). *Öğretmenlerle müzede yetişkin eğitimi: Feza Gürsey Bilim Merkezi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Erçetin, Ş. Ş. & Görgülü, D. (2018). Bilim merkezlerini ziyaret eden 6. sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersine ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Konya bilim merkezi örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(2), 122-138.
- Falk, J. H. & Gillespie, K. L. (2009). Investigating the role of emotion in science center visitor learning. *Visitor Studies*, 12(2), 112-132.
- Faria, C., Chagas, I., Machado, A. & Sousa, J. (2012). A science teacher education course in a science centre: A successful strategy to empower teachers to master museum resources exploration?. *Electronic Journal of Science Education*, 16(2), 1-13.
- Hakverdi-Can, M. (2013). İlköğretim öğrencilerinin bilim merkezindeki deney setleri hakkındaki görüşleri ve

- öğrenme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, 1*, 219-229.
- Henning, M. (2006). *Museums, media and cultural theory*. Open University Press
- Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*, (Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı, Çev.), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları
- ICOM. (2022). Museum definition. <https://icom.museum/en/news/icom-approves-a-new-museum-definition/#:~:text=%E2%80%9CA%20museum%20is%20a%20not,museums%20foster%20diversity%20and%20sustainability> adresinden erişilmiştir.
- ICOM. (2023). 224 years of defining the museum. <https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/12/2020-ICOM-Czech-Republic-224-years-of-defining-the-museum.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Johnson, A., Huber, K. A., Cutler, N., Bingmann, M. & Grove, T. (2009). *The museum educator's manual: educators share successful techniques*. AltaMira Press.
- Laçın Şimşek, C. & Öztürk, Ö. (2021). An examination of science center visitors' interactions with exhibits. *Museum Management and Curatorship*, 37(3), 1-21.
- Latham, K. F. & Simmons, J. E. (2014). *Foundations of museum studies: Evolving systems of knowledge*. Libraries Unlimited
- Öner, G. & Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 98-128.
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative research in education: A user's guide*. Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/23. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öner, D. & Yiğit, E. Ö. (2021). Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 191-215
- Öner, G. & Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(Özel Sayı), 1-27.
- Öztürk, A. & Başbay, A. (2017). Mevlâna Toplum ve Bilim Merkezi öğretim programlarının öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine ve bilime yönelik tutumlarına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 283-298.
- Özmen, S. S. (2018). Müze eğitiminin gelişimi. *Humanitas*, 6(11), s.301-324.
- Reynolds, R. (2010). Learning paths: museum-based learning materials for design students. In B. Cook, R. Reynolds & C. Speight (Eds.), *Museums and design education: looking to learn, learning to see* (pp.61-76). Ashgate Publishing
- Sağlamgöncü, A. (2023). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminde müze eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara yönelik bir meta-sentez çalışması. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 7(1), 308-334. DOI: 10.34056/aujef.1160176
- Salmi, H. (2003). Science centres as learning laboratories: experiences of Heureka, the Finnish Science Centre. *International Journal of Technology Management*, 25(5), 460-476.
- Sasson, I. (2014). The role of informal science centers in science education: attitudes, skills, and self-efficacy. *Journal of Technology and Science Education*, 4(3), 167-180.
- Sontay, G., Tutar, M. & Karamustafaoğlu, O. (2016). Okul dışı öğrenme ortamları ile fen öğretimi hakkında öğrenci görüşleri: Planetarium gezisi. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Soytürk, I. C. & Öner, G. (2021). Okul dışı ortamlara gerçekleştirilen ziyaretlere ilişkin öğretmenlerin otivasyon kaynaklarının incelenmesi. 9. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu, Bildiri Özetleri Kitapçığı*, 20-22 Aralık 2021 Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Taflı, T. & Atıcı, T. (2022). Prospective biology teachers' opinions about outdoor learning activities within the scope of nature and environmental education, *E-International Journal of Educational Research*, 13(2), 108-125. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.933160>
- Talboys, G. K. (2005). *Museum educator's handbook*. Ashgate Publishing
- Tekumru-Kısa, M. (2005). *Development and implementation of a "science center learning kit" designed to improve student outcomes from an informal science setting*. Doctoral Thesis, Boğaziçi University.
- Tezcan, Akmehmet, K. ve Ödekan A. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. *İTÜ Dergisi/B Sosyal Bilimler*, 3(1), 47-58.
- Yavuz Topaloğlu, M. & Balçın, M. D. (2021). Doğa eğitim gezisi ve bilim merkezi gezisinde dördüncü sınıf öğrencilerinin fene yönelik tutumlarının incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 55-75.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

- Yıldız, E. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarını kullanma durumlarının değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(33), 94-127.
- Zeren-Özer, D. & Güngör, S. N. (2019). Bilim merkezlerinin öğrencilerin motivasyonu ve fen bilimleri akademik başarısı üzerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 288-314.

The Use of Information Designs as a Communication Language in Museums in the 100th Anniversary of the Republic

Levent Mercin

Kütahya Dumlupınar University

İlhami Diksoy

Kütahya Dumlupınar University

ABSTRACT

It can be said that museums are institutions that transfer information, documents and objects belonging to the cultural heritage of a society to future generations through methods such as protecting, maintaining, preserving and exhibiting them as a collection. Museums, which have achieved their goals through many different methods throughout history, are now institutions where individuals can have fun, learn and do research. Museums use many different methods and practices when presenting these activities to the public. One of these is informational designs. Today, museums, which are effective entertainment, education, training and research venues, benefit from informational designs while carrying out these activities. Information designs consist of graphic design products such as infographics, orientation design, posters, applications and interface designs. These graphic design products can sometimes be designed on digital screens, sometimes on museum walls arranged in three dimensions, and sometimes in two dimensions. This research; It describes the development stages of the information designs used in museums in Turkey from the declaration of the Republic to the present day and reveals the current situation. At this point, several museums around the world have also been included in the research. Literature review and qualitative research method were used in the research.

Keywords: Museum, centenary, information design, communication, museum education

Type: Research

Article History

Received: 05.10.2023

Accepted: 10.11.2023

Published: 10.11.2023

Corresponding Author:

İlhami DİKSOY

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Mercin, L. & Diksoy, İ. (2023). The Use of information designs as a communication language in museums in the 100th anniversary of the Republic. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 91-107. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1371927>

About The Authors

Levent Mercin works as a professor at Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Fine Arts. Visual Communication Design Department. E-mail: levent.mercin@dpu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5721-6054>

İlhami Diksoy is an art proficiency student at Kütahya Dumlupınar University Faculty of Fine Arts and works as a lecturer. Department of Visual Communication Design. E-mail: ilhami.diksoy@dpu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7011-6338>

Cumhuriyetin 100. Yılında Bir İletişim Dili Olarak Bilgilendirme Tasarımlarının Müzelerdeki Kullanımı

Levent Mercin

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

İlhami Diksoy

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

ÖZ

Müzeler bir toplumun yaşadığı bölgedeki doğal zenginliklerine, tarihine ve kültürel mirasına ait olan bilgi, belge, doküman ve nesnelere toplamak, korumak, onarımlarını yapmak, muhafaza etmek, araştırma yapmak ve sergilemek gibi yöntemlerle gelecek kuşaklara aktaran kurumlardır denilebilir. Tarih boyunca birçok farklı yöntem ile bu hedeflerini gerçekleştiren müzeler, günümüzde bireylerin eğelenecek öğrenebileceği kurumlar olma konumundadır. Müzeler bu işlevlerini yerine getirebilmek için birçok farklı yöntem, araç gereç, tasarım biçimleri ve uygulama tekniklerinden yararlanmaktadırlar. Bunlardan biri de bilgilendirme tasarımlarıdır. Bilgilendirme tasarımları infografik, yönlendirme, poster, aplikasyon, arayüz tasarımları gibi grafik tasarım ürünlerinden oluştuğu söylenebilir. Bu grafik tasarım ürünleri iki veya üç boyutlu olabildiği gibi ve kimi zaman da dijital ekranlar aracılığı ile iletişim kurma aracı olarak kullanılabilir. Bu çalışmada Cumhuriyetin ilanından bugüne Türkiye'deki müzelerde kullanılan bilgilendirme tasarımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri literatür taraması ve nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre Cumhuriyetin ilk yıllarında tasarlanan bilgilendirmelerin, yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Ancak günümüzde Türkiye'deki Zeugma, Troia, Urfa, Hatay, Ermitan, vb. müzelerde yer alan bilgilendirme tasarımlarının, gelişen iletişim ve teknolojiye bağlı olarak, Dünya standartlarında örneklere sahip olduğu söylenebilir. Bu sonuç, Cumhuriyetin kazanımları olarak kabul edilebilir. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'deki bilgilendirme tasarımı problemi olan müzelerde de her müzenin kurumsal kimliğini yansıtacak müze bilgilendirme tasarımlarına yer verilmesine ve öğrenmeyi teşvik etmesine dikkat edilmesi gerektiği ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Müze, cumhuriyet, bilgilendirme tasarımı, iletişim, müze eğitimi

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 05.10.2023

Kabul: 10.11.2023

Yayınlanma: 10.11.2023

Sorumlu Yazar:

İlhami DİKSOY

SCREENED BY

Önerilen Atf

Mercin, L. & Diksoy, İ. (2023). Cumhuriyetin 100. yılında bir iletişim dili olarak bilgilendirme tasarımlarının müzelerdeki kullanımı. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 91-107. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1371927>

Yazarlar Hakkında

Levent Mercin, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarım Bölümü'nde Prof. Dr. Olarak görev yapmaktadır. E-mail: levent.mercin@dpu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5721-6054>

İlhami Diksoy, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarım Bölümü sanatta yeterlilik öğrencisi olup öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. E-mail: ilhami.diksoy@dpu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7011-6338>

EXTENDED ABSTRACT

At first glance, a museum can be thought of as a building where historical artifacts are collected and exhibited. However, although this statement is correct, the museum has had a much richer functionality since its first establishment. If today's museums are evaluated in this sense, they collect works that embrace diversity by taking into account a theme or many themes, exhibit them with very different techniques and methods depending on the characteristics of the works and products, provide opportunities for those who do research according to their research areas, and repair the works or products, although not in most of them. It is used as an educational environment by museum educators, experts, teachers, academics or guides, and is even accepted as an educational environment thanks to its unique features; where both scientific and artistic activities are carried out; multivision, cinema etc. where screenings are held; Applications such as augmented and virtual reality, holograms and interactive applications are presented to the audience; sustainable and ethical; It fascinates the audience with its unique architecture and structure; accessible through both physical and virtual technologies; cafeterias, restaurants, etc. to visitors. They are accepted as permanent institutions that operate for the service and benefit of the society, with the services they offer, places where they entertain people and enable them to have a good time. In addition, museums can perform their functions professionally, as well as work with the efforts of communities on a voluntary basis. Based on all these definitions, it can be said that the definition of museum has taken on an active role compared to the past.

It is evident with concrete examples that the concept and perception of museums has changed in today's world. However, every museum makes a great effort to fulfill its functions within the framework of the mission and vision determined by the institution, organization or non-governmental organization to which they are affiliated. It can be said that the most difficult thing for museums in this process is not being able to meet the need for qualified personnel. The second issue is the inability of museums to cover their expenses. Many museums cannot fully fulfill their museum education mission because they cannot find or employ museum educators. Again, except for some of the museums, they are unable to survive with their own income. Therefore, they have to survive either by receiving the support of the central administration, the institution or organization they are affiliated with, or donations. Despite all these difficulties, each museum hosts museum visitors within their own means and tries to present them with the unique works they house. Museums use many different methods, tools, architecture, graphic design styles and application techniques to fulfill their missions. One of these is infographics, which are informational designs or another form of expression. Informational designs or infographics are designed according to graphic design principles, in a way that can affect the audience, in a way that contains short and concise information about a subject that needs to be explained, in accordance with the corporate identity and architectural structure of the institution for

which it is prepared. With these features, informational designs are indispensable, especially in museums. Because information designs designed in accordance with the museum space and corporate identity can help the audience focus on the work, as well as enable them to obtain information about that work more quickly and make it easier to learn.

In this research, the information designs in Turkish Museums after the Republic were examined. In this context, how the designs in question have changed since the time they were first made and the impact of the achievements of the Republic on the information designs in museums have been evaluated. The research was carried out using general scanning models, relevant literature review, document review and work analysis methods.

According to the data obtained in the research, it can be said that Turkish Museology dates back to the Asian Huns. In Turkish Museology, which started to gain an institutional identity with the Tanzimat Edict, many innovations were made thanks to regulations such as "regulations" and similar activities during Osman Hamdi Bey's tenure as museum director in 1881. With the declaration of the Republic, with the special interest and instructions of Atatürk, the decision to turn Topkapı Palace into a museum was made in 1924, and its opening to the public in 1927, the opening of the Mevlana Museum in Türkiye in 1926, and his request to open a Hittite Museum in Ankara. The Kurşun Inn and Mahmut Pasha Bedesten were repaired by the Ministry of National Education and opened as the Ankara Archeology Museum in 1923, and the establishment of many museums can be given as examples.

It has been observed that the designs that could provide information about the works in the buildings and spaces that were established with the proclamation of the Republic or decided to be established as museums were either non-existent or limited at first. It can be stated that this situation arises from the lack of awareness about museums and museum education. However, in the later period, many people from both the universities and the bureaucrats and education community who devoted themselves to this work, such as the Director of the University, HZ Koşay, and the Deputy of Education, S. Arıkan, made important contributions to Turkish museology after the Republic. After a certain time, the steps taken started to bear fruit. After this process, today there are Zeugma Mosaic Museum in Turkey, Çanakkale Troia, Urfa, Hatay Archeology Museum, Adana, Göbeklitepe, Istanbul Modern, Turkish Islamic Arts Museum, Bursa City Museum, Ermitan, etc. It can be said that the information designs in museums have exemplary practices at world standards, depending on the developing communication channels and technology. As a result of the examinations, it has been understood that each museum implements an information design approach that reflects its unique corporate identity. For example, Hatay Archeology Museum uses LED lighting extensively to make the artifacts it houses remarkable; Since the works of Urfa Museum are made

of stone and earth, it has been observed that the information designs were designed in a style and with materials that would highlight the effect of the works. In the Zeugma Mosaic Museum, there are mosaics, wall paintings, columns, Mars statues, etc. It is understood that original designs have been created with two-dimensional minimal written texts and informative videos, as well as interactive information designs that will not affect the building elements. The designs in the Troy museum have appropriate light-colored text arrangements on an anthracite-colored background that will highlight the light-toned works of the museum. The patterns and filtered photographs that support the text on these backgrounds are designed in integrity. This process shows that Turkish Museology competes with World Museums, and even extends to many museums such as Anatolian Civilizations, Turkish Islamic Works, Bursa City and Erimtan Museum competing with other museums of the world and receiving awards from different institutions. Therefore, this result can be considered as the achievements of the Republic. According to the results of the research, it is suggested that in museums with information design problems in Türkiye, attention should be paid to include museum information designs that reflect the corporate identity of each museum and encourage learning.

GİRİŞ

Müzeler bir topluma toplum olma vasfını kazandıran kültür, sanat, bilim ve doğal oluşum gibi unsurları bir araya getiren veya yerinde korunmasına imkân hazırlayan; toplumsal bilinç ve hafıza oluşturmada ve gelecek nesillere aktarmada önemli rol üstlenen kurumlardır denilebilir. Son yıllarda müzeler; toplumun, eğitim alabileceği, eğlenebileceği ve araştırma yapabileceği merkezlere de dönüşmüşlerdir. Bu yönleri ile müzeler, eşsiz mekânlar olarak kabul edilebilirler.

Hem yerel hem de evrensel boyutta topluma hizmet etmekte olan müzeler, içlerinde barındırdıkları eser veya objelerden, buldukları konumlarından veya üstlendikleri rollerinden dolayı birçok türe ayrılmışlardır. Koleksiyonlarına göre, bağlı oldukları idari birimlere göre, hizmet ettikleri bölgeye göre, hitap ettikleri kitleye göre ve koleksiyonlarını sergileme yöntemlerine göre olmak üzere birçok türe ayrılmıştır. Farklı türlere ayrılmış olsalar da bazı belirgin özellikleri dışında müzelerin üstlendiği roller benzerlik göstermektedir.

Müzelerin ortak görevlerinden biri eser veya objeleri koleksiyon haline getirip belgelemektir. İkinci rolleri ise bu koleksiyonları sergilemektir. Üçüncüsü sahip olduğu koleksiyonları saklamak iken bu koleksiyonlardaki eser ve objeleri onarmak ve korumak ise diğer görevleridir. Altıncı görevlerinin araştırmacılara destek olmak, araştırmalarına kaynaklık etmek, yedinci görevleri ise eğitim hedeflerini yerine getirmektir (Shabbar, 2001, 68). Günümüzde ise eğlence amaçlı kullanımı da bu görevler arasına dâhil edilebilmektedir.

Geçmişten günümüze anlamı, içeriği, işlevi, türleri, yöntem anlayışı birçok değişime uğrayan müzeler, şimdilerde hedeflerini yerine getirebilmek için nesne/koleksiyon anlayışından sıyrılarak birey/toplum temelli bir yaklaşımı benimsemektedirler. Özellikle 19. yüzyıldan beri daima bir gelişim halinde olan müzecilik 21. yüzyılda da bu gelişim hareketini sürdürmektedir. Başlangıçta nesne ve koleksiyon merkezli anlayışını birey ve toplum merkezli bir anlayışa dönüştürmüştür. Bu bağlamda geleneksel ve çağdaş müzecilik kavramları ortaya çıkmıştır. Nesnelere koleksiyonu anlayışından sıyrılarak yeni müzecilik kavramı ile ortaya çıkan müzecilik birey ve toplum merkezli yapısı ile eko müze (yerel kültürel mirası ortaya çıkarmak, korumak, tanıtmak ve yaşatmak için kurulan yer) ya da toplum müzesi olarak yeni bir sürece girmiştir (Mason, 2006, 23). Maggi ve Falletti (2000, 11)'nin de belirttiği ve Tablo 1'de gibi nesne/koleksiyon odaklı eski müzeler koleksiyon, bina, izleyici bileşenlerinden oluşmuşken; eko müze, bütünsel kültürel miras, herhangi bir yer ve toplum bileşenlerinden oluşmaktadır.

Tablo 1.

Geleneksel müze ve eko müze arasındaki farklar (Maggi & Falletti, 2020'den çevrilmiştir.)

Kriter	Geleneksel Müze	Eko Müze
Referans Alanı	Bina	Yer
Yorumlamanın Odağı	Koleksiyon	Bütünsel Miras
Organizasyonel Öncelikler	Tek Disiplin Odaklı	Disiplinlerarası
Karşılaştırma Kitle	Ziyaretçiler	Toplum
Siyasi Kontrol	Müze Sahipleri	Toplum ve onun Organları

Çağdaş yapıya bürünerek eski müze algısına denk gelen vitrin/koleksiyon bağlamından sıyrılıp kültürel miras/birey bağlamında hizmetini farklı yollarla gerçekleştirmeye çalışan günümüz müzeleri, esnek yapı ve estetik kurgu bağlamında hizmetlere yönelmektedir. Böylece müzeler; her bireyde farklı hazlar uyandıracak, bireylerin bir defa değil daima gelebilecekleri mekânlar haline gelebilecektir. Müzeler, bireyin pasif konumdaki salt izlemesine yönelik sergileme yöntemlerinden sıyrılıp; bireyi aktif, katılımcı, etkileşebilen ve hatta uygulayıcı hale getirip bireyi etkin kılarak dinamik bir kültür aktarımı konumuna gelmişlerdir.

Nesne/koleksiyon anlayışından sıyrılarak birey/toplum temelli bir yaklaşımı benimseyen müzeler, bu yaklaşımı yerine getirebilmek için birçok uygulamaya imza atmaktadırlar. Örneğin eserler hakkında hikâyelerini anlatan ve eserin müzeye gelene kadar nasıl bir süreçten geçtiğini gösteren belgesel filmlerden tutun da karma gerçeklik (MR), sanal gerçeklik (VR), artırılmış gerçeklik (AR) ve genişletilmiş gerçeklik (XR) uygulamaları müzeler tarafından kullanılan uygulamalar olabilmektedir. Bir diğer uygulama ise son yıllarda hem şekil bilgilendirme hem de estetik açıdan konsept tasarımları içeren, hatta müzelerin kurumsal kimliğini yansıtan ve ondan derin izler taşıyan bilgilendirme tasarımlarıdır. Müzelerdeki birey/toplum temelli bir yaklaşımın benimsenmesi, teknolojinin sunduğu olanakların artması, rekabet ortamının genişlemesi vb. unsurlar müzelerdeki bilgilendirme tasarımlarının da değişimine yol açmıştır. Bu

değişim, müzelerdeki bilgilendirme tasarımlarını, sadece nesne hakkında bilgilendirme yapmanın ötesine geçirip, bireyi nesnenin hikayesine dahil edebilecek, ya da izleyiciyi etkileşimli yöntemler ile nesne ile farklı biçimlerde iletişime geçirebilecek özelliklere sahip tarzda tasarlanmasına yönelmiştir.

Müzelerdeki bilgilendirme tasarımlarının birey ile eser/obje iletişimini arttırması gerekliliği, bilgilendirme tasarımlarının da bir tasarım nesnesi olmasının ötesine geçmesine yol açmıştır denilebilir. Kurumsal kimliği yansıtmayı yansıtmadığı, mekân konseptine uyup uymadığı, izleyici ile hızlı ve verimli biçimde etkileşim kurup kurmadığı, estetik olup olmadığı vb. birçok unsur bilgilendirme tasarımının müzeler bağlamında kendi içerisinde irdelenmesi gereken bir konuma taşımıştır. Ayrıca Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarında müzelerde yararlanılan bilgilendirme tasarımlarının durumu ile günümüz müzelerindeki durumunun karşılaştırılması gerektiği ihtiyacı da bir başka incelenmesi konu olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki gerekçelerden de yola çıkarak, müzelerdeki bilgilendirme tasarımlarının günümüze kadar geçirdiği sürecin ortaya konulması; Türkiye’deki müzelerde bilgilendirme tasarımlarının kullanımının dün ve bugün geldiği noktanın ne olduğunu örnekleriyle ortaya koymak ve gelecekte olması muhtemel özelliklerini ortaya koymak bir ihtiyaç olarak kabul edilmiştir. Bu araştırma bu gerekçelerden hareket ile hazırlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Cumhuriyetin 100. yılında bir iletişim dili olarak bilgilendirme tasarımlarının müzelerdeki kullanımını incelemeyi; Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geldiği noktayı karşılaştırmayı, bu karşılaştırmayı örneklerle destekleyerek, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel özelliklerinin ne olabileceğini ortaya koymayı amaçlamıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, genel tarama modellerinden literatür taranması başta olmak üzere, nitel yöntemlerden doküman incelemesi ve gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından Türkiye’deki müzelerin bir kısmı ziyaret edilerek, bir kısmı için de sanal müzelerden faydalanılarak doküman elde edilmiştir.

Müze Kavramı ve Tarihi

Müze, başlangıçta Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) Türkiye Millî Komitesi Yönetmeliğinin 4. maddesinde belirtildiği üzere "Kültür eserlerini koruyan ve bu eserleri etüd, eğitim ve bedii zevki yükseltme amacıyla toplu halde teşhir eden kamu yararına çalışan, sanata, ilme, sağlığa, teknolojiye, ait koleksiyonları bulunan müesseselere müze adı verilir." şeklinde tanımlanmıştır. (URL 1, 2023).

Etimolojik olarak ise "müze", tarihte Ege Bölgesinde yaşayan tarihin ilk antik imparatorluğu da denilebilen Akad imparatorluğu (MÖ. 2350-2150)'nda görülmektedir. Akadların en

büyük tanrısı (Romalılar buna Jüpiter adını verir) Zevs'in Muses-Müz adında dokuz tane kızından gelmektedir. Bu dokuz kızın her biri güzel sanatların birini himaye etmekteydi ve olimp dağının yamaçlarında kendilerine tahsis edilen yerlerde (Müz) otururlardı. Bu ikamet edilen yerlere "... Muses'inin Müzesi" denilmiştir (Şapolyo, 1936'dan akt: Buyurgan & Mercin, 2005, 29). Buna ilişkin bir başka bulgu ise Mojsik'in (2011, 57-58) ifadelerinde yer almaktadır. Literatürde Olimpos'un ilham perileri olarak da geçen Muses'ler dokuz tanedir ve günümüze ulaşan Arkhelaos Kabartması (Görsel 1) gibi yontuda ve Hesiodos'un Theogony eserinde metinler arasında, Muse'lerin adları geçmektedir.

Görsel 1. Arkhelaos Kabartması'ndan esinlenerek illüstre edilmiş dokuz musesi ve müzeleri. (İlhami Diksoy Arşivi)

Antik Yunan da ilk zamanlarda muselere ithaf edilmiş hayvanat bahçesi, kutsal mekân, tapınak odaları gibi yerlere müze denildiği bilinmektedir. Hatta Platon'un ve Aristo'nun akademisinde de mevcut müzelerin olduğu bilinmektedir. Asıl müze kavramı MÖ. 4. yy. kurulup 7. yy. dan fazla etkisi olan İskenderiye Müzesi'dir. Günümüzdeki müze anlayışına gelebilmek için sanayi inkılabını beklemek durumunda kalmıştır (Artun, 2012, 11-13). Sanat; bir nalbant ile heykeltıraşın eş değer kabul edilmesinden sıyrılıp sanat-zanaat ayrımı ile bugünkü karşılığını bularak müze koleksiyonlarında yerini almıştır.

Türkiye’de Müzecilik

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türk müzeciliğinin de çok eskilere dayandığı söylenebilir. Genel olarak Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılan Türk Müzeciliği, Mercin'in (2005, 226) belirttiğine göre Cumhuriyet öncesi Türk Müzeciliği olarak tarihlendiğinde, Asya Hunlarına kadar uzanmaktadır. Selçuklularda ise eski eserlerin belirli bir yerde toplanması ve korunması şeklinde olmuştur. XIII. yy.'da eski Konya höyüğü ile öne çıkan ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tanzimat Fermanı (1839) ile birlikte, Türk müzeciliğinde kurumsallaşma adına ilk adımlar atılmıştır. Bu kapsamda "Türkiye’de ilk genel bir müze tesis etme fikri 1846 yılında Fethi Ahmet Paşa'ya kısıt olmuştur".

XVIII. yy.'ın ikinci yarısında İstanbul'daki Aya İrini'de eski eserlerin toplanması ve korunması ile başlayan, ardından bu eserlerin Çini Köşk'e taşınarak sergilenmesi ve ziyaretlerin ücrete tâbi tutulması ile devam eden Türk Müzeciliği, Osman Hamdi Bey'in 1881'de Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) Müdürü olarak atanmasıyla önemli bir ilerlemeye sahne olmuştur. Osman Hamdi Bey, göreve gelir gelmez müzecilik adına bazı önemli adımlar atmıştır. Eski eserlerin korunması için, eski eserler tüzüğü

(nizamname) çıkarttırması (1882), arkeolojik kazılara bizzat kendisinin de katılması, eser sayısını arttırmış ve müzecilik, daha kurumsal bir hâl almıştır. Türkiye’de ilk müze binası onun müdürlüğü döneminde Müze-i Humayun adıyla (İmparatorluk Müzesi-1891) kurulmuştur. Ayrıca eski eserlerin kayıt altına alınması, resim müzesi kurma girişimleri, müzelerde öğrencilere keşif ve deneyler yapma gibi eğitim faaliyetleri, farklı illerde müze açma çalışmaları, Cumhuriyet öncesi Türk müzeciliği adına önemli adımlar olarak kabul edilebilir. 1914 yılında açılan ve İslam sanatı alanında Türkiye’de ilk müze olan Evkaf-ı İslamiye Müzesi (Türk ve İslam Eserleri Müzesi), Osmanlı İmparatorluğu döneminde açılan son müze olmuştur (Mercin, 2020, 60).

1924 yılında “Topkapı Sarayı”nın müze olarak düzenlenmesi kararının alınması ve yeniden düzenlenerek 1927 yılında halka açılması, müzelerde görev yapabilecek bilim insanı yetiştirmek üzere yurtdışına öğrenci gönderilmesi; sonrasında 1925 yılında mimarlığını Arif Hikmet Koyunoğlu’nun yaptığı, Cumhuriyet hükümetinin ilk resmi müze binası olan “Ankara Etnografya Müzesi”nin temelini atılması ve bina resmi olarak 1930 yılında halkın hizmetine sunulması (Buyurgan & Mercin, 2005, 76-77). Cumhuriyetin kuruluşundan sonra yapılan en önemli girişimlerdir.

Cumhuriyetin ilânından sonra, farklı tür ve içeriğe sahip müzeler kurulmuştur. Örneğin 1926 yılında Mevlana müzesi, 1926 yılında mektep müzesi, 1921 yılında kararı alınan ve 1938 ile 1968 yılları arasında uzun süre tadilatı gerçekleştirilen, 1943 yılında ise ilk bölümü açılan Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 20 Eylül 1937’de İstanbul Resim Heykel Müzesi, MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde 7 Şubat 1968 tarihinde Tabiat Tarihi Müzesi’nin kurulması, 1973’te İzmir Devlet Resim ve Heykel Müzesi, 1980 yılında Türkiye’nin ilk özel müzesi olan Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi’nin gibi birçok açılması çok önemli olgulardır.

Son yıllarda özellikle müze ve ören yerlerine verilen değer, müze tür ve sayılarının artmasına yol açmıştır. Özellikle son yıllarda tasarlanan müze yapıları ve sergileme teknikleri ve bilgilendirme tasarımları dikkat çekicidir. Örneğin Hatay Arkeoloji Müzesi (2014), Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi (2011), Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi (2015) ve özgün yapıda binalarına kavuşurken, Adana Arkeoloji Müzesi gibi bazı yapılar ise teşhir ve tanzim çalışmalarına tâbi tutulmuşlardır. Hem bu çabalar hem de müzelerin eser özelliklerinden dolayı 2012 yılında milyonlarca ziyaretçisi bulunan popüler internet sitesi TripAdvisor’un yaptığı anketlere katılan ziyaretçiler, Türkiye’nin müzelerini “mükemmel” bulmuşlardır. Daha önce “mükemmellik sertifikasıyla” ödüllendirilen Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi’nin ardından, yapılan anketlerde en çok oyu alan Antalya Müzesi, Antalya Side Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Göreme Açık Hava Müzesi’ne de sertifika verilmiştir. (Mercin, 2020, 76). Müzelerin dikkat ve ziyaretçi çekmesinde birçok etken yanında müze içinde simülasyonların, kulaklıkların, kioskların, sanal gerçeklik uygulamalarının, 3 boyutlu yazıcıların, bilgisayar odalarının, dokunmatik sistemler gibi görüntülerle oluşturulmuş çekici bölümlerin oluşturulması ve etkileşimli büyük ekranlarda sunulan bilgiler eğitim kurumlarında olduğu gibi müzelerde de

yeni nesil ziyaretçiye görsel bilgi aktarmada yardımcı olmasının sağlanmasının da etkili olduğu söylenebilir.

Mercin’in (2018, 224) belirttiğine göre, Zeugma Mozaik Müzesi, Türkiye’nin dünya standartlarında, belki de birçok müzesinin ötesinde yeni teknolojilere ve görsel iletişim tasarımı ürünlerine sahip müzelerinden biridir. Gaziantep Zeugma Müzesi Çeşitli ileri teknoloji olanaklarıyla donatılmış veya donatılarak tasarlanmıştır (Görsel 22-23).

21. yüzyılda nesne/koleksiyon bağlamından sıyrılıp birey/toplum temelli bir değişime uğrayan müzeler; müze koleksiyonundaki çeşitlilik, sergileme yöntemleri, topluma hizmet ve bilgilendirme yöntemleri bakımından çağı yakaladığı görülmektedir. Bu bağlamda TC. Kültür Bakanlığı Temmuz 2023 verilerine göre aralarında çeşitli kategorilerde yılın müzesi de seçilen 214 bakanlık bünyesinde, 374 bakanlık denetiminde özel müze olmak üzere toplam 588 müze bulunmaktadır (<https://kvmgm.ktb.gov.tr>). Her geçen gün sayıları artan müzeler; çeşitli koleksiyonların depolanıp sergilendiği mekânlar olmaktan sıyrılmış, toplum yararına ulusal ve uluslararası nitelikte seminerler, konferanslar, yerel ve ulusal sosyal-kültürel faaliyetler, sergiler, bilimsel yayınlar vb. faaliyetlerle birer eğitim ve kültür mekânları olmuştur. Son dönemlerde Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde dünyanın en büyük mozaik müzesi olan Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, Hatay Arkeoloji Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Haleplibahçe Mozaik Müzesi, Aydın Müzesi, Bitlis Ahlat Müzesi, Uşak Müzesi, Çanakkale Troya Müzesi, Mersin Müzesi ve Adana Müzesi gibi yeni müzeler çağdaş müzecilik anlayışına göre tasarlanmış ve ziyarete açılmıştır (kvmgm.ktb.gov.tr). Bunların yanı sıra saç müzesi, kelime müzesi, çikolata müzesi, böcek müzesi vb. birçok özel müze de faaliyete geçmiştir. Çağdaşları ile eşdeğer olan bu müzelerin her biri içe ve/ya dışa doğru boyut verme, yüzeye eklemelerle hareket verme, yüzeyi parçalara ayırma vb. kendi içinde farklı sergileme ve bilgilendirme tasarımlarıyla dikkat çekmektedir.

Bilgilendirme Tasarımları

21. yüzyıldaki teknolojik gelişmeler, genel olarak bireylerin yaşamını kolaylaştırmıştır. İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte birey, daha fazla bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Ancak birey bilgiye ulaşırken sistemin getirdiklerinden dolayı bir mesaja ya da bilgi kirliliğine de maruz kalabilmektedir. Bu karmaşık durum ve bilgi kirliliğinden kurtulabilmek için birçok uygulama ve yöntem denenmektedir. Grafik tasarım alanı içerisinde kendine özgü bir iletişim dili olduğu bilinen bilgilendirme tasarımları, uygulanan yöntemlerden biri olarak önem kazanmaktadır.

Uluslararası Bilgilendirme Tasarımı Enstitüsü (IIID), bilgilendirme tasarımını kullanıcıların belirlenen gereksinimlere uygun olarak mesajın içeriğini ve sunulacağı ortamı belirlemek, planlamak ve biçimlendirmek olarak ifade etmektedir (URL 3). Alıcı, kaynak, verici şeklinde olan iletişim yolunda alıcının bilgi ihtiyacını gidermek veya herhangi bir konuda bilgi vermek için verici tarafından kaynağın tasarlanarak, sadeleştirilerek ulaştırması olarak tarif edebileceğimiz bilgilendirme tasarımı, bilginin anlaşılması kolay biçimde tasarlanması denilebilir.

Bireyin sadece biyolojik bir varlık olmaktan sıyrılıp toplumsal bir varlık olarak kendisini kabul ettirmesinde önemli bir yeri olan iletişim; birey sözel, yazılı, beden dili, görsel, biçim vb. yöntemlerle yapılabilmektedir. Bu yöntemlerden biri olan görsel iletişim ve bilgilendirme tasarımları; 3B mekânlar, mobil uygulamalar, web ara yüz ve içerikleri, hareketli tasarımlar (Mercin, 2017, 216) gibi dijital ortamların yanı sıra poster, katalog, el ilanı, ambalaj vb. gibi iki boyutlu yüzeylerde ile iç ve dış mekânlarda gerçekleştirilebilmektedir.

Dil; şeylerin işaretlenmesi yani yazılması yerine, temsili işaretlerin (harflerin) kendi aralarında genel bir düzenlenmesi ile sınırlı kalır (Foucault, 1970, 42-43). Ağaç için temsilden uzak, a-ğ-a-ç harflerinin belli bir düzen içinde bir araya getirilmesi ile ifade edilmektedir. Bilgilendirme tasarımının iletişimdeki bu sınırı kaldırdığı ya da genişlettiği söylenebilir. Bir bilgilendirme tasarımının amacı, kullanıcıların belirlenen gereksinimlere uygun olarak mesajın içeriğinin yanı sıra sunulacağı ortamı belirlemek, planlamak ve bunlara göre biçimlendirmektir. Bu süreçte, kullanıcı ihtiyaçları, hedef kitle, iletişim hedefleri ve görsel dil gibi faktörler dikkate alınır. İletinin taşıyacağı içerik, analiz edilir ve kullanıcıların bilgilenme ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanır. Aynı zamanda, iletişimin sunulacağı ortamın özellikleri göz önünde bulundurularak uygun tasarım ve kullanıcı deneyimi stratejileri de belirlenir. İçeriğin sunulacağı medya, tasarım unsurları, görsel öğeler, tipografi, renkler ve düzen gibi faktörlerin yanı sıra kullanıcı ara yüzü ve etkileşim tasarımı da planlanır. Böylece, kullanıcıların mesajı anlamaları, etkileşime girmeleri ve istenen tepkiyi vermeleri hedeflenir.

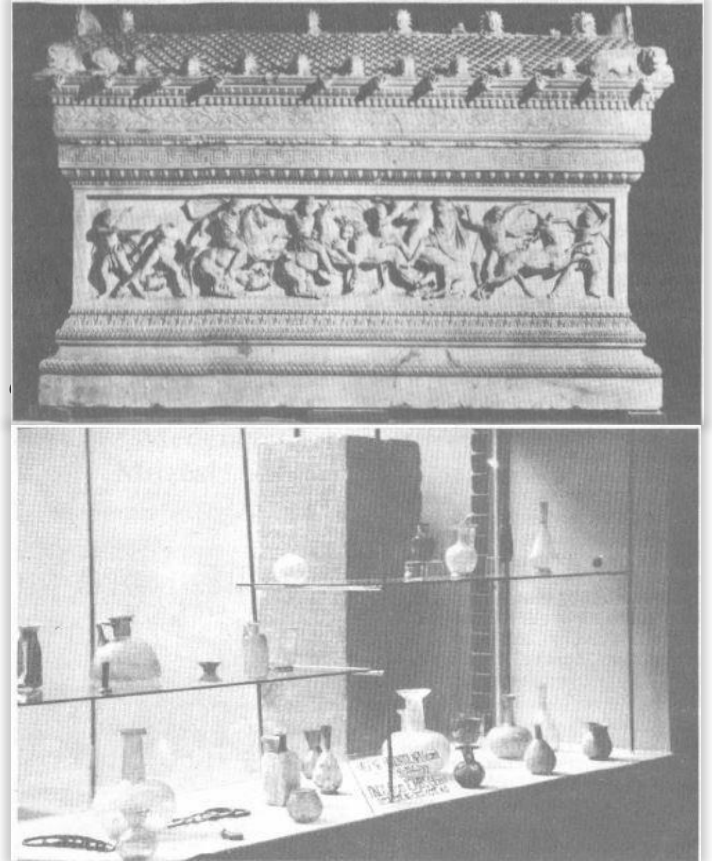
Tarihin ilk zamanlarından beri bireyin ve toplumların yaşantısının her anında iletişim, etkileşim ve bilgi edinme ve verme vb. maksadıyla olan bilgilendirme tasarımları değişen zamana uyum sağlayarak değişim göstermiştir. İletişim teknolojilerindeki gelişme ve değişimle birlikte bir iletişim aracı olan bilgilendirme tasarımları da uygulama biçimi, yeri, yöntemi olarak değişimler göstermiştir. Bilginin sadeleştirilerek amacına hizmet edecek biçimde okunabilirliğini artırmak anlamında olan bilgilendirme tasarımları hastane, okul, alışveriş merkezleri, askeri amaçlı tasarımlar, cadde, sokak, kitap, broşür, dergi, web sitesi gibi her alanla karşımıza çıkmakta ve kullanılmaktadır. Kendini yenileyerek Vitrin/koleksiyon bağlamından sıyrılıp kültürel miras/birey bağlamında topluma hizmetine devam eden müzeler de bilgilendirme tasarımlarının kullanıldığı mekânlardan biridir.

Bilgilendirme tasarımlarının aktif olarak kullanıldığı mekânlardan biri olan müzeler, son dönemlerde iletişim ağlarının da çeşitlenmesiyle tanıtıma, eğitime, bilgilendirmeye ve sergilemeye daha fazla önem vermişlerdir. Görsel iletişim tasarım ürünlerini teknolojinin de sağladığı imkânlar dâhilinde daha aktif kullanarak bilgilendirme tasarımlarından maksimum düzeyde yararlanmaktadırlar (Mercin, 2017, 216).

Ankara Etnografya Müzesi Cumhuriyet Döneminde Atatürk'ün direktifleriyle ilk kez müze binası yapılarak oluşturulan ilk müzedir. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden derlenen etnografik eserlerden oluşan müze, 1930 yılında hizmete açılmış olup o dönemde 10 salonu, kütüphanesi, arşivi depo ve

bürolardan oluşmakta idi. Dönemine göre oldukça modern olduğu söylenebilen müzesinin koleksiyonu yeterince geniştir. Bu koleksiyonlardan birine ait olan Görsel 2 incelendiğinde; bir lahit görülmektedir. Dikkatli bakıldığında bu lahitin önünde bir bilgilendirme tasarımı olduğu da fark edilmektedir. Ancak bilgilendirme tasarımının içeriği fark edilememektedir.

Türkiye Cumhuriyet'in kuruluşunun hemen ardından, ülkedeki tarihi eserlerin önemi ve müzeciliğin faydalarını bilen başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere diğer yöneticiler yeni müzelerin açılması ve gelişmesi konusunda önemli katkılar sağlamışlardır. Mustafa Kemal'in talebiyle açılan müzelerden biri 1931 yılında kurulan Efes Müzesi'dir (Görsel 3) incelendiğinde müze vitrinindeki koleksiyonları topluca ifade eden bir bilgilendirme tasarımı görülmektedir. Yazılardan oluşan bilgilendirme tasarımının içeriği okunamamaktadır.

Görsel 3. Efes Müzesi, 1931

Türkiye'de müzecilik alanında önemli yeri olan Aya İrini Kilisesi de bu dönemlerde Askeri Müzeye dönüştürülmüş ve çeşitli savaş araçlarının sergilendiği yer olarak hizmet etmiştir. O döneme ait fotoğraf Görsel 4 incelendiğinde müze koleksiyonunun belirli bir kategoriye göre ayrıldığı ve sergilendiği görülmektedir. Fotoğrafta biraz kalabalık ve iç içe görülen eserlerin her bir vitrininde bilgilendirme tasarımının olduğu

görülebilmektedir. Büyük puntolu yazılardan oluşan bilgilendirme tasarımlarının içerikleri belirsizdir ve okunamayacak biçimdedir.

Görsel 4. Aya İrini Müzesi

Her geçen gün sayısı artan müzelere, plastik sanatlara olan ilginin sonucunda resim heykel müzeleri de dâhil olmuştur ve Anadolu'nun önemli merkezlerinde resim heykel müzeleri kurulmuştur. İstanbul Resim Heykel Müzesi de bu müzelerden biridir. Dolmabahçe sarayı Velihaht Dairesi resim ve heykel müzesi olması için Atatürk tarafından bizzat tahsis edilir ve 1937 yılında izleyici ile buluşturulur. Açılışa ait olduğu düşünülen fotoğrafta (Görsel 5) bir yöneticinin (muhtemelen Halil Dikmen) müzedeki eserler hakkında Atatürk'e bilgi verildiği görülmektedir. Eserlerin bir duvara asıldığına görüldüğü fotoğrafta bilgilendirme tasarımı görülmemektedir.

Görsel 5. İstanbul Resim Heykel Müzesi açılış ve Mustafa Kemal Atatürk-1937

Erzurum Resim Heykel Müzesi de Anadolu'da açılan müzelerden biridir. Açıldığı döneme ait fotoğraf (Görsel 6) bilgilendirme tasarımları açısından incelendiğinde tabloların alt kısımlarında bilgilendirme tasarımları görülebilmektedir. Bu bilgilendirme metinlerinin haricinde hiçbir bilgilendirme tasarımı görülmemektedir. Müzede mekân ve sergileme tasarımlarına ait unsurların olmadığı da anlaşılmaktadır.

Görsel 6. Erzurum Resim Heykel Müzesi-1970

Müze statüsünde olan Ankara Resim Heykel Müzesi 1980 yılında izleyiciyle buluşmuştur. Açıldığı dönemdeki fotoğraf (Görsel 7) incelendiğinde mekân ve sergileme tasarımı bakımından daha estetik ve modern bir halde olduğu görülmekle birlikte bilgilendirme tasarımları görülmemektedir.

Görsel 7. Ankara Resim Heykel Müzesi-1980

Çeşitli nedenlerle birkaç defa açılıp kapanan İstanbul Resim Heykel Müzesi, 1980 yılında tekrar açılarak ziyaretçilerini kabul etmeye başlamıştır. Açılış zamanındaki sergiye ait olduğu düşünülen fotoğrafta (Görsel 8) bilgilendirme tasarımlarının görülmeyeceği söylenebilir. Yüksek duvarların önüne yerleştirilen muhtemelen portatif, ışıklı ve ayaklı panolara monte edilmiş halde, bir kaidenin üzerinde mekânın orta kısımlarına yerleştirilmiş heykellerden oluşan müze mekânında koleksiyonlar hakkında bilgi verici bir tasarıma yer verilmemiştir. Görsel 8 incelendiğinde Ankara Resim Heykel Müzesi'nin mekân ve sergileme tasarımlarına göre yetersiz olduğu görülmekle birlikte,

müze sergilenen koleksiyonlara ait herhangi bir bilgilendirme tasarımının olmadığı anlaşılmaktadır.

GörSEL 8. Ankara Resim Heykel Müzesi-1980

20. Yüzyılda Türkiye’de müzelerin nitelik ve nicelik bakımından önemli ilerlemeler kaydettiği söylenebilir. Bu yüzyılda müzelerin sayısı olarak her geçen gün arttığı söylenebilir. Müzeler; sayılarının artmasıyla birlikte arkeolojik, etnografik, kültürel sanatsal vb. içeriklerle de farklılık göstermiş ve bu farklılığını sahip olduğu koleksiyonların sayısı ve niteliği ile de desteklemiştir. Müzecilik alanında yapılan bilimsel ve arkeolojik çalışmalara gösterilen ilgi doğrultusunda diğer paydaşlar da dâhil olmuş ve müzelerin işlevlerini yerine getirmede önemli katkılar sağlamışlardır.

21. yüzyılın ilk çeyreğine gelindiğinde Türkiye’de hizmet veren müzelere bakıldığında dünyadaki diğer ülkelerdeki müzeleri aratmadığı gibi, birçok ülkenin müzelerini geride bırakabilecek özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Hatta farklı kategorilerde Avrupa ve Dünya genelindeki müzeler arasında ödül alan müzeler de bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan ve ülkedeki ilk müze olan İstanbul Arkeoloji Müzesi 1991 yılında, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1997 yılında Avrupa’daki 68 (atmış sekiz) müze arasından “yılın müzesi” seçilmiştir (Devamında 2004 yılında Edirne’deki 2. Bayazıt Külliyesi Sağlık Müzesi, 2011’de Gaziantep’te Zeugma mozaik Müzesi ide devam ederek günümüzde çok sayıda müze Dünya ve Avrupa’daki müzeler arasında çeşitli kategorilerde ödüller almaktadır (URL 2, URL 4, URL 5, URL 6).

GörSEL 9. Hatay Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımları (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Günümüzde Dünya ve Avrupa’daki çağdaşları arasında ödüller alan Türkiye’deki müzeler farklı kategorilerde diğer çağdaşlarına örnek teşkil eder konumda olduğu söylenebilir. Hatay Arkeoloji Müzesi’ne ait olan GörSEL 9 incelendiğinde Antakya darplı sikkeler hakkında bilgi verilmektedir. Dönemlere ve tarihlere ayrılarak İngilizce ve Türkçe bilgilendirmelerin yer aldığı tasarımda darplı sikkelere ait fotoğraflar detaylıca gösterilmiş ve hakkında bilgiler verilmiştir. Dikdörtgen yapıda dikey halde asimetrik olarak yerleştirilmiş olup mor üzerine beyaz yazı tercih edilmiştir. Tasarımın içten aydınlatma yapısı, rengi ve asimetrik yapısı ile izleyicilerin dikkatini üzerine çekip koleksiyonlar hakkında aydınlatıcı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

GörSEL 10. Hatay Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımları (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Hatay Arkeoloji Müzesi’ne ait olan GörSEL 10 incelendiğinde, Hatay ilinin tarihi kronolojisi ve onları destekleyen imgeleri hem Türkçe hem de İngilizce yazılarla desteklenerek tasarlanmıştır. Mat renklerin tercih edildiği bilgilendirme tasarımı, üç boyutlu kare prizma formunda ve dikey yerleştirilmiştir. Bilgilendirme tasarımında mat kahverengi, mat sarı ve beyaz renkler tercih edilmiş olup, fonda kullanılan koyu renk ile öne çıkartılması sağlanmıştır. Tasarımın sadeleştirilmiş hali, ışık ile dinamik bir görünüme kavuşturulmuştur. Objelerin biçimlerinin orijinaline sadık kalarak tasarlanmış olması ise izleyicilere doğru ve gerçek görünümleri ile bilgilendirme yapılması sağlamıştır.

GörSEL 11. Hatay Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımları (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Görsel 11 incelendiğinde, Hatay Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımı farklı bir form ile öne çıktığı görülmektedir. Yunan mitolojisinde bir tanrıça olan Hermaphroditos hakkında detaylı bilginin verildiği sarmal yapıdaki gümüş gri ve mat türkuaz renklerin tercih edildiği bilgilendirme tasarımı, kırılmış bir heykelin arkasında durmaktadır. Bilgilendirme tasarımındaki illüstrasyon heykelin duruşuna göre farklı açılardan heykelin kendisi ile bütünleşen tasarımı ile izleyiciyi kendisine çekmektedir. Ayrıca formdaki sol boşlukta eser hakkında bilgiye yer verildiği, eserin adı büyük punto ile yazılırken detaylı bilginin küçük puntolarla yazılarak bir hiyerarşi oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu yöntem ile sadelik sağlanmaya çalışılmıştır denilebilir.

Görsel 12. Hatay Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımları (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Hatay Arkeoloji Müzesi'ndeki koleksiyonlara ait olan Görsel 12 incelendiğinde, üstte yer alan fotoğrafta, Antakya'nın kuşbakışı çizgisel haritasına yer verildiği, haritanın yanlarında ise o bilge içerisinde yer alan yapılan daha önce çekilmiş fotoğraflarına yer verildiği anlaşılmaktadır. Koyu bir fon üzerinde doğal görünümü ile çizilen harita ve fotoğraflar ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Yerleşim yerleri sur yapıları yeryüzü şekilleri vb. çizildiği bilgilendirme tasarımı döneme ait görsellerin haritadaki yerlerine yerleştirilerek desteklenmiştir. Altta yer alan bilgilendirme tasarımında başka bir tarih şeridi duvara üç boyutlu olarak yerleştirilmiş olup, dönemin yol haritaları, yerleşim yerleri, önemli yapılar, topografik özellikler vb. çizim ve yazı kullanılarak desteklenmiştir. Bu bilgilendirme tasarımında daha detaylı resimlemelerin yapıldığı harita kullanılmıştır. Kral Suppiluliuma'ya ait olan heykel ise, hikâyesinin yer aldığı bir bilgilendirme tasarımı ile anlatılmaya çalışılmıştır. Heykelin arka kısmındaki yazının da çevrisinin yapıldığı bilgilendirme tasarımı fotoğraflarla ve illüstrasyonla desteklenmiştir.

Görsel 13. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımları (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Şanlıurfa Arkeoloji müzesine ait olan Görsel 13 incelendiğinde, ilk fotoğraf karesinde müzenin kurumsal kimlik tasarımına sadık kalınarak oluşturulan diyagonal yapıda zıt renkler kullanılmıştır. Tarih şeridi tasarımı ile desteklenen bilgilendirmede, Urfa Heykeli hakkında Türkçe ve İngilizce yazılara yer verilmiş ve kısa ve özet bilgi fotografik görüntü ile desteklenmiş ve eserin keşfedildiği yer işaretlenmiştir. Bilgilendirme tasarımı renk tercihi ve tasarım düzeni olarak dikkat çekmektedir. Ortadaki görselde ise Uruk dönemi mozaiklerinin yapılışı ve kullanımı hakkında bilgi veren tasarım Türkçe ve İngilizce olarak yazılmış olup, mozaik atölyesinin yanında ayaklı halde yaklaşık 45 derecelik açıyla durmaktadır. Renk olarak gri zeminde beyaz ve turuncu renk yazılar tercih edilmiştir. Sağdaki kareye bakıldığında ise bölgeye ait kayaç yapıları yerleştirilmiş, çizilen resimler hakkında bilgi verilmiştir. Olabildiğince sade olarak dizayn edilen bilgilendirme tasarımı, sade yapısıyla izleyicinin dikkat çekmektedir.

Görsel 14. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi bilgilendirme tasarımları (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi sikkeler bölümüne ait olan Görsel 14'e bakıldığında, üç adet kare yapıdaki formlara yerleştirilen sikkelerin diyagonal olarak vitrinlere yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Minimalist bir anlayış ile sergilenen sikkelere ait bilgilendirme tasarımı oldukça dikkat çekicidir. Koyu renk bir fon ile çevrelenen vitrinler aydınlatmalarla sikkelerin vurgulandığı bir noktada yer almaktadırlar. Sikkelerin küçük olmasının getirdiği dezavantaj, fona yerleştirilen büyük boyutlu sikke fotoğrafları ile sikkelerdeki detay izleyiciye sunulmaktadır. Bilgilendirme

tasarımı; sikke gibi küçük bir nesnenin duvarda fotoğraf olarak ve oldukça büyük halde yerleştirilmesi ile izleyiciyi doğrudan kendisine çektiği söylenebilir. Fotoğraf olarak fona yerleştirilen sikkeler; hikayesine dahil ettiği izleyiciyi doğrudan arka duvarda yer alan bilgilendirme metnine yöneltmektedir. Arka duvarda bordo zemin üzerindeki bilgilendirme metni minimalist bir yaklaşım ile sunulmuş olup, izleyicinin kolay algılayabileceği bir anlayışla tasarlanmıştır.

Görsel 15. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Şanlıurfa müzesinde yer alan bilgilendirme tasarımlarına ait olan Görsel 15 incelendiğinde, çizgilerle desteklenmiş düz bir leke ile betimlenmiş önce Dünya haritası, sonra kıtalar ve Anadolu coğrafyası yer almaktadır. Diyagonal halde karelere bölünmüş olan vitrinin her birinin içerisinde bütün bir hikâyenin parçaları detaylar halinde resimlenmiştir. Göç yolcuğu ve yaşama alanlarına ait bilgilendirmeler oldukça açıklayıcı halde resmedilip fondaki aydınlatmalar ile parçalar belirginleştirilmiş biçimde dikkatleri üzerine toplamaktadır.

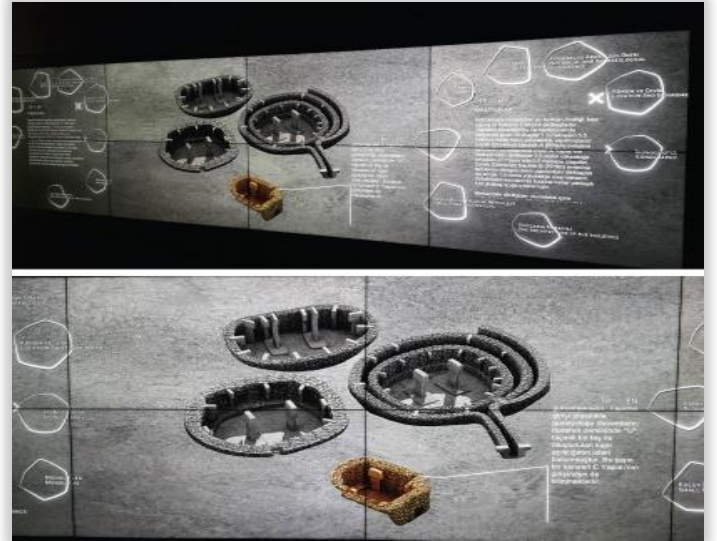

Görsel 16. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Urfa Arkeoloji Müzesi'nde yer alan bilgilendirme tasarımlarından biri de Görsel 16'da yer almaktadır. Görsel 16 incelendiğinde farklı bir bilgilendirme tasarımı olduğu göze çarpmaktadır. Ön tarafta taş üzerine yapılan iki farklı yontudaki

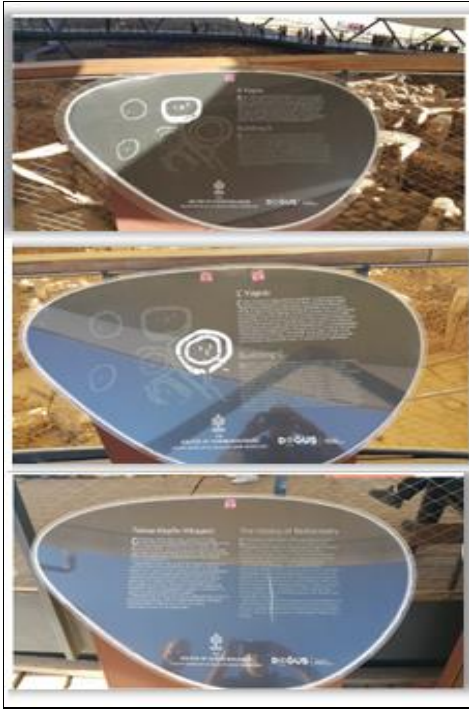
figürlerin illüstre edildiği bilgilendirme tasarımı; izleyiciye, zamanla aşınmış yontudaki parçaları birleştirme kolaylığı sunarak, izleyicinin yontunun bütününe algılamasına yardımcı olmaktadır. İzleyici bilgilendirme tasarımı sayesinde rahatlıkla yontunun ait olduğu dönem hakkında bilgi edinebilmektedir.

Ortadaki bilgilendirme tasarımında ise Urug Kültürüne ait mozaik atölyesi hakkında detaylıca bilgi verilmektedir. Ayaklı totem biçiminde 45 derecelik açıyla izleyicinin kolayca okuyarak bilgi alabileceği biçimde tasarlanmış bilgilendirme tasarımı metni hem Türkçe hem de İngilizce olarak yazılmıştır. Fotoğrafın sağ tarafında yer alan bilgilendirme tasarımı ise, farklı tekniği ile ilgi çekmektedir. Farklı form ve büyüklüklerdeki biçimlerin üzerine yerleştirilen koleksiyonlar ile kahverengi kare formun üzerine yerleştirilmiş bir kemik görülmektedir. Kemiğin ne amaçla nasıl ve nerelerde kullanıldığı illüstre edilmiştir. Bu sayede sade anlatımı ile izleyiciye net ve detaylı bilgiler verilmiştir.

Görsel 17. Şanlıurfa, Göbeklitepe Ören Yeri (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Tarihin sıfır noktası olarak bilinen Göbeklitepe Ören Yeri'ndeki koleksiyonların sergilendiği Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Göbeklitepe Bölümü'ndeki bilgilendirme tasarımlarına ait görsellere Görsel 17'de yer verilmiştir. Görsel 17 incelendiğinde, tasarımın dijital bir bilgilendirme tasarımı olduğu görülmektedir. Tasarımda ören yerine ait yerleşim yeri planı illüstre edilerek, her bölüme ait genel ve detaylı bilgi vermeye çalışılmıştır. Siyah beyaz olarak betimlenen görsel, detaylı bilgi alınmak istenilen yer seçildiğinde o kısım renkli olmaktadır. Göbeklitepe Ören Yeri'nin kurumsal kimliğine bağlı kalarak yapılan bilgilendirme tasarımı, tasarım ve uygulama olarak oldukça estetik bir yapıdadır ve izleyiciyi kendisine çekebildiği ve akılda kalıcılığı açısından da etkili olduğu söylenebilir. Tasarımın bütününde sadelik ve minimalist yaklaşım ön plandadır denilebilir.

Görsel 18. Şanlıurfa, Göbeklitepe Ören Yeri (Levent Mercin Arşivi, 2022)

Görsel 18 incelendiğinde, Göbeklitepe Ören Yeri'ndeki bilgilendirme tasarımlarının, kazı yapılan alana kuşbakışı bakıldığı zamanki görülen şekli anımsattığı söylenebilir. Müzenin kurumsal kimlik tasarımına sadık kalındığı anlaşılan tasarımlarda ören yeri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca alanın belirli noktalarının vurgulandığı ve detaylı bilgilere de yer verildiği görülmektedir. Ayaklı totem biçimindeki bilgilendirme tasarımlarında, diğer müzelerde de olduğu gibi kulaklık piktogramı görülmektedir. Bu da izleyicinin istediği takdirde sesli olarak da o bilgiye ulaşabileceğini göstermektedir.

Görsel 19. Göbeklitepe Ören Yeri Ziyaretçi Merkezi bilgilendirme tasarımları

Göbeklitepe Ören Yeri Sergileme Merkezi'ndeki bilgilendirme tasarımlarından biri de Görsel 19'da yer almaktadır. Görsel 19'a bakıldığında, tasarımın oldukça minimalist ve dikkat çekici olduğu ifade edilebilir. Birinci görsele bakıldığında röprodüksiyonu yapılmış bir fallus görülmektedir. Fallusun arkasında bir tarih şeridi görülmektedir ve hemen yanında dijital etkileşimli bilgilendirme tasarımı mevcuttur. İkinci görsele ise

ören yerinde bulunan hayvan kafatası vitrin içerisinde büyük bir duvarda sergilenmektedir. Hemen yanında ise bu hayvan kafatasına ait bilgilendirme metni İngilizce ve Türkçe olarak büyük ebatla yerleştirilmiştir. Bilgilendirme tasarımlarındaki büyüklük küçüklük ilişkisi oldukça dikkat çekicidir ve izleyici kendine çekmektedir.

Görsel 20. Şanlıurfa, Göbeklitepe Ören Yeri Sergileme Merkezi

Sergileme merkezinin diğer tasarımlarının geniş kadrardan alınmış fotoğrafına Görsel 20'de yer verilmiştir. Görsel 20 incelendiğinde ortada bulunan standın her bir bölümünde farklı bilgilendirme tasarımı ve yöntemi görülmektedir. Bilgilendirme tasarımlarında dijital tasarımların yanı sıra içerisindeki nesnelere ait etkileyici hikâyelere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu sayede izleyici bu eserlerin başında uzun süre durabilmektedir. Arka tarafta görülen ve elde edilen bilgi ve bulgulara göre illüstre edilen dönem oldukça etkileyici olup, dairesel formuyla sürükleyici bir özellikte tasarlanmıştır. Fonun üzerine belirli aralıklarla yerleştirilen bilgilendirme yazıları, ziyaretçilerin onları takip etmesine ve incelemesine yol açmaktadır. İçerisinde gerçek herhangi bir arkeolojik koleksiyon barındırmayan bu ziyaretçi merkezi, ziyaretçilerine bilgilendirme tasarımları ile uzun ve keyifli bir müze deneyimi sunmaktadır. Bu mekân ögesinin arka kısmında yer alan bölge ile ilgili simüle edilmiş hareketli görüntü ise, ses ve müzik ile desteklenerek, ziyaretçileri kendisine çektiği gibi motivasyonu arttırmakta ve aynı zamanda bilgilendirme yapmaktadır.

Görsel 21. İstanbul Havalimanı Müzesi

Etkileyici bir müze deneyimi sunan İstanbul Havalimanı Müzesi'nin bilgilendirme tasarımları ele alındığında (Görsel 21) ön tarafa yerleştirilen büstlerin önü ve kaidelerinin üzerinde bilgilendirme tasarımlarının olduğu görülmektedir. Büstlerin arka kısmında büstü bulunan kişilerin yaşadıkları yerler koyu renk bir fon üzerinde mavi bir renk ile resimlenmiş halde duvarı tamamen kaplamıştır. Arka ondaki ekran dijital olup, istenildiğinde değişmekte ve diğer yaşanan yerlerin illüstrasyonu da burada görülebilmektedir. Bilgilendirme tasarımında renk perspektifi ile uzaklık yakınlık ilişkisi kurulmuş, bu sayede derinlik algısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Görsel 24. Uşak Müzesi bilgilendirme tasarımı (İlhami Diksoy Arşivi)

Uşak Müzesi'nin bilgilendirme tasarımlarına bakıldığında (Görsel 24) tarih şeritleri ve çağların özgün bir tarz ve renk anlayışı ile düzenlendiği söylenebilir. Her bir dönem ve çağı temsilen bir imgenin yanı sıra illüstratif çizimler ya da fotoğrafın yer aldığı görüntüler kullanılmış, bu tasarımlar temel bilgileri kapsayan yazı ile desteklenmiştir. Çağları ifade eden tasarımlarının önüne totemler yerleştirilerek derinlik etkisi oluşturulmuştur. Tasarımlarda pastel tonlarda mor ve sarı tercih edilmiş aralarda beyaz ve siyahlar kullanılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, tasarımın bütününde renk uyumunun olduğu, estetik açıdan da yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Görsel 22. Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi

Görsel 23. Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, genel görünüm

Sanatsal üsluplarını mozaik sanatı ile göstermiş olan Helenistik toplumların eserlerinden oluşan, Hatay Arkeoloji Müzesi'nden sonra Dünya'nın ikinci büyük mozaik müzesi olan Gaziantep Mozaik Müzesi'ndeki bilgilendirme tasarımlarına (Görsel 22 ve 23) bakıldığında, her mozaik eserin yanında bulunan ayaklı totem şeklinde bilgilendirme tasarımlarının olduğu görülmektedir. Eserlerin yanında izleyicinin bakış açısına yerleşik vaziyette esere ait bütün illüstrasyon görülmektedir. Eserler zeminde sergilendiği düşünürse bu durum izleyici oldukça rahatlatmaktadır. İzleyici bakış açısından eserin bütününe görebilmektedir. Her koridorda duvar ve bulunan yön bilgilendirmeleri bu büyük müzede ziyaretçilerin rahatça gezebilmelerini sağlamaktadır.

Görsel 25. Uşak Müzesi bilgilendirme tasarımları (İlhami Diksoy Arşivi)

Uşak Arkeoloji Müzesi'ne ait olan Görsel 25'e bakıldığında, burada da sıra dışı bir bilgilendirme tasarımı hazırlandığı görülebilmektedir. Birinci görselde duvarı tamamen kaplayan kilim dokuyan bir kadın figürü vardır. Fotoğrafın devamı olacak şekilde başka bir kadın ve halı tezgahından oluşan enstalasyon, tamamlayıcı olarak da hemen yanında uşak halısı ve dokumacılığı hakkında genişçe bilgilendirme yapılmıştır. Hem üç boyutlu hem

de iki boyutlu tasarımların yer aldığı mekân bütüncül bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Görsel 25'in sağ tarafında yer alan diğer fotoğrafta ise gündelik yaşamı yansıtan balmumundan yapılmış heykellerin arka tarafında boydan boya çeşitli illüstrasyon ve bilgi içeren yazılara yer verilmiştir. Renk uyumunun koyu fonda açık renk yazılar ile sağlanmaya çalışıldığı tasarımda, yazılar arasında boşluklar oluşturularak izleyicinin yazıları daha kolay algılaması sağlanmaya çalışılmıştır. Tasarım genel anlamda sade, etkileyici ve izleyiciyi yormayan bir yapıda olduğu görülmektedir.

Görsel 27. Uşak Müzesi bilgilendirme tasarımları (İlhami Diksoy Arşivi)

Uşak Müzesindeki diğer bilgilendirme tasarımlarını gösteren Görsel 27 incelendiğinde, bilgilendirme tasarımlarının dinamik bir yapıda tasarlanan uygulamalar görülmektedir. Müzede altınları ve zenginliği ile ünlü kralı anlatan bilgilendirme tasarımlarında, siyah zemin üzerine sarı ve beyaz renklerin uygulandığı görülmektedir. İllüstrasyon çizimleri ve yazılar minimalist bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Müzede her bir bilgilendirme tasarımı ile bir koridor oluşturmuş, duvarda eyer alan bilgilendirme tasarımı aydınlatmalarla desteklenerek yazıların ve çizimlerin kolayca algılanması sağlanmaya çalışılmıştır. Soldaki bilgilendirme tasarımında da yine farklı bir uygulama görülmektedir. Düz olan duvar yüzeyi dikey ve yatay yazı düzenlemesi ile ve aynı zamanda çıkıntı blokları ile hareketlendirilerek hem daha fazla bilgilendirme yapılabilmiş hem de izleyicinin dikkati çekilmiştir. Kategorilere ayrılmış olan tasarımlar bütün halinde ziyaretçilerin izlenimine sunulmuştur.

Görsel 26. Uşak Müzesi bilgilendirme tasarımları (İlhami Diksoy Arşivi)

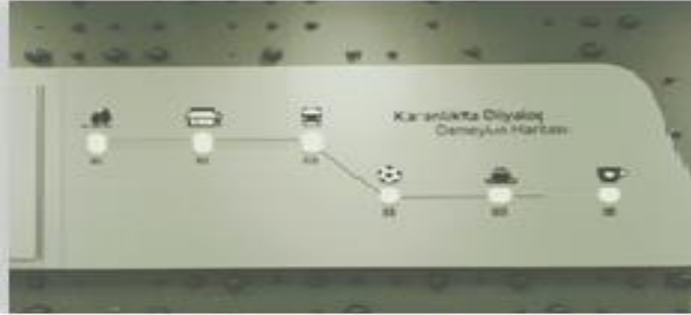
Görsel 26'ya bakıldığında uzunca bir duvar koyu pastel mor renk ile kaplanmış ve üzerine yapılan illüstrasyon, yazı ve fotografik görüntülerle bilgilendirme tasarımı oluşturulmuştur. Oluşturulan geniş espaslar ve renk kombinasyonu sayesinde izleyici rahatlıkla burada zaman geçirebilmektedir. Döneme ait eserlerden yola çıkılarak yapılan illüstratif çizimler ve günümüzdeki fotoğraflar uyum içindedir.

Görsel 28. Diyalog Müzesi, İstanbul-1

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak müze bilgilendirme tasarımlarında gelişmeler olmuştur. Bu bilgilendirme tasarımlarına İstanbul'daki Diyalog müzesi örnek olarak verilebilir. Bu müzede ses, koku, doku, sıcaklık vb. uygulamalar ile duyu hislerin harekete geçirildiği sergileme yapılmakta, böylece kullanıcı deneyimi bu müzede öne çıkmaktadır. Diyalog Müzesi'ndeki bilgilendirme tasarımları da işitme ve görme duyuları olmadan iletişim kurulabilmesi üzerine tasarlanmış olduğu görülmektedir. Görsel 28 ve 29 incelendiğinde etkileşimli bilgilendirme tasarımlarının bu müzede kurgulandığı görülmektedir. Yuvarlak hatlı uyarıcı niteliğinde sarı siyah renklerin kullanıldığı tasarımlarda bol miktarda led ışık kullanılmıştır. Olabildiğince detaylarından arındırılmış bir halde

düzenlenen bilgilendirme tasarımları, iletilmek istenilen mesajı direk alıcıya iletebilmektedir. Bazı yerlerde kabartmalı yazı ve braille alfabesinin de kullanıldığı tasarımlar, engelli bireylere yönelik kullanıcı deneyimi sunmakta ve verilmek istenilen mesajı güçlü biçimde iletebilmektedir.

Görsel 29. Diyalog Müzesi, İstanbul-2

Türkiye’de kent müzeleri son yıllarda yaygınlaşan ve ödüllü müzeler arasına giren müze türlerindedir. 2015 yılında Avrupa Müze Akademisi’nin (EMA) düzenlediği müze Yarışması’nda Avrupa’nın en prestijli 6 müzesinden birisi ödülünü alan Samsun Kent Müzesi de bunlardan biridir. Görsel 30’un sağ tarafındaki fotoğraf incelendiğinde sağdaki görselde yer alan üç boyutlu fotoğraf ile genel görüntülerin yazı ile desteklediği silindirik ve 360 derece hareket edebilir yapıda tasarlanmış bilgilendirme tasarımı olduğu anlaşılmaktadır. Aynı salon içerisindeki duvarda şehrin ilçeleri farklı renklerde ve üç boyutlu hareket verilerek tasarlanmıştır. İlçelere ait görseller ilgili yere konulup kısa bilgilendirme metni ile desteklenmiştir. Renk ve hacim gibi uygulamalarla izleyicinin dikkati çekilmek istenmiştir. Soldaki görsel ise duvar yüzeyine monte edilen tarih şeridinden oluşturulmuştur. Bu tarih şeridi sarmal bir yapıda olup üzerinde illüstrasyon, fotoğraf görüntülerin yanı sıra az miktarda metinlerine yer verilmiştir. Ayrıca sarmal yapıdaki tarih şeridinin arka tarafında kalan duvar yüzeyine nişler ve içerisine konulan ilave bilgilerden oluşan koleksiyon olduğu görülmektedir.

Görsel 30. Samsun Kent Müzesi (İlhami Diksoy Arşivi)

SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumsal hafızanın oluşmasına katkı sağlayan, toplumun tarih ve kültürünü gelecek nesillere aktaran, bu kültür aktarımında kullanılacak nesnelere koleksiyon halinde saklayıp muhafaza eden, sergileyen, bakım ve onarımını yapan, eğitim faaliyetlerinde bir öğrenme ortamı olan yararlanılan veya bizzat eğiten ve eğlendirme gibi hedefleri olan müzeler, günümüzde bu misyonlarını yerine getirebilmek için nesne/koleksiyon yaklaşımından birey/toplum yaklaşımını benimser olmuşlardır. Bireyin eğitimini esas alan bu yaklaşımı müzeler, özgün sergileme teknikleri, etkileşimli tasarımlar veya kullanıcı odaklı tasarım gibi farklı yöntemleri kullanarak yapmaktadırlar. Bu yöntemlerden birinin de bilgilendirme tasarımları olduğu bilinmektedir.

Bilgilendirme tasarımları müze koleksiyonlarındaki eser ve objeler ile ziyaretçiler arasında somut bağ kurmaya yarayan araçlar olarak kabul edilebilir. İlk kuruldukları zamandan bu yana müzelerde bilgilendirme tasarımları varlıklarını kabul ettirmişleridir. İlk zamanlar daha sade, basit ve doğrudan bilgi iletme görevini üstlenmiş olan bilgilendirme tasarımları, şimdilerde müzelerin kurumsal kimliğine uygun, mekân nesne veya eser ilişkisinin izleyici lehine deneyimlenmesini sağlayan, doğrudan olabildiği gibi hikâyelerle dolaylı olarak aktarabilen, etkileşimli, iki ve üç boyutlu nesnelere desteklenen, teknolojik

olanaklardan olabildiğince yararlanan, estetik vb. özellikler içeren tasarımlara dönüşmüştür. Bu yönleri ile günümüzün bilgilendirme tasarımlarının daha modern ve işlevsel halde oldukları söylenebilir. Bu yönleri ile müzeler, bireylerin keyifle gittiği, eğlenerek öğrenebildikleri, grup halinde oyunların oynanıp güzel vakitlerin geçirildiği mekânlar konumuna gelmiştir.

Türkiye'deki müzelere bakıldığında özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra sayısal olarak hızla arttığı söylenebilir. Sayısal artışla birlikte müzelerin niteliğinin de değiştiği ve tür olarak çeşitlendiği görülmüştür. Geçmişte sadece arkeolojik ve etnografik koleksiyonlardan oluşan müzelere günümüzde saç müzesi, çikolata müzesi, kelime müzesi vb. soyut ve somut kavramları da içeren çok fazla sayıda müze türleri eklenmiştir. Başlangıçta bazı müzelerde bilgilendirme tasarımı örnekleri görülmezken sonraları küçük bilgilendirme metinlerine yer verildiği anlaşılmıştır. Günümüz Türkiye'sindeki müzeler o kadar gelişme göstermiştir ki birçok müze yurt dışı değerlendirme kuruluşları veya kurumlar tarafından; sergileme teknikleri, müze yapı ve koleksiyonlarının özgünlüğü, ziyaretçi odaklı uygulamaları vb. unsurlardan dolayı ödüllendirilmişlerdir. Müzeleri benzerlerinden farklı kılan ve diğerlerinden daha fazla öne çıkaran özelliklerden biri de bilgilendirme tasarımları olmuştur.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, müzelerdeki bilgilendirme tasarımlarının gelişen toplumsal yapı, müze türlerinin çoğalması ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte geliştiği ve farklılaştığı söylenebilir. Her bir müze farklı bir bilgilendirme tasarımı ile iletişim ve bilgi aktarımını kendine özgü tasarım ve fonksiyonel yapısı ile sıradanlıktan arındırıp etkileşimli ve eğlenceli hale getirilmiştir. Müze koleksiyonlarının sergilendiği mekânların yüzeyleri çeşitli yöntemlerle özellikle de mat ve pastel tonlarda renklendirilmiş, üç boyutlu fotoğraf veya illüstrasyonlar ekleyerek ya da üç boyutlu blok çıkıntılar yapılarak hareketlendirilmiştir. Bu hareketli düzen içerisinde bilgi içeren yazılar başlık ve detay metinleri arasında hiyerarşik bir anlayış ile düzenlenmiş ve izleyicinin deneyimlemesine sunulmuştur. Bu kapsamda kimi zaman vitrinler veya yüzeydeki niş ile derinlik oluşturulmuştur. Müze koridorlarının da tasarıma dahil edilmesi ile alan genişletilmiş ve çok daha fazla eser hakkında bilgilendirme yapıldığı görülmüştür. Çok küçük boyutta olan sikke gibi eser veya objeler, illüstrasyon ya da fotoğraf tekniği ile büyütülüp hikâyeleştirilerek izleyicinin esere odaklanması ve eserin detaylarını daha yüksek düzeyde algılaması sağlanmaya çalışılmıştır. Tasarımlardaki fon rengi kullanımlarında sade ve pastel tonlarda renkler tercih edilmiş, aktarılmak istenilen bilgilerin yazı rengi ise zıt renkler ile öne çıkartılarak izleyicilerin bilgileri daha hızlı ve anlayabilecek şekilde algılamaları sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle Türkiye'de son yıllarda inşa edilen ve yenilenen Hatay Arkeoloji Müzesi, Zeugma Mozaik Müzesi, Urfa Arkeoloji Müzesi, Göbeklitepe Ören Yeri, Samsun ve

Bursa Kent Müzeleri, Anadolu Medeniyetleri Müzesi vb. müzeler kendisine hayranlık bırakan bilgilendirme tasarımları ile öne çıkmaktadırlar. Bu sayı her geçen gün artmaktadır.

Günümüzdeki iletişim teknolojilerinin değişimi ve gelişimi düşünüldüğünde, müzelerdeki bilgilendirme tasarımlarının geleceği hakkında öngörülerde bulunularak hareket edilmesi gerekmektedir. Yapay zekâ uygulamalarından hemen hemen her alanda yararlanıldığı bir dönemde, yapay zekâ destekli uygulamaların bilgilendirme tasarımlarının geleceğindeki rolünün irdelenmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca AR, VR, MA ve XR ile Hologram teknolojisinin oldukça gelişmiş olduğu günümüzde, müzelerde yararlanan bu uygulamaların gelecekte de ne düzeyde olabileceğinin ve izleyiciler açısından sağlayacağı avantajların neler olabileceğinin sorgulanması ve araştırılması gerekmektedir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmaya yazarlar eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Etik Kurul Belgesi: "Cumhuriyetin 100. Yılında Bir İletişim Dili Olarak Bilgilendirme Tasarımlarının Müzelerdeki Kullanımı" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat oluşturacak bir unsur olmadığı için etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Araştırma ile ilgili diğer kişi veya kurumlarla yaşanabilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur

KAYNAKÇA

- Artun, A. (2012). *Müze ve modernlik*. İletişim yayınları.
- Buyurgan, S. & Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*, Vedat Ö. (Ed.). Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Foucault, M. (1970). La situation de Cuvier dans l'histoire de la biologie. *Revue d'histoire des sciences et de leurs applications*, 23(1), 63-69.
- Mason, R. (2006). Culturel theory and museum studies. McDonald S. (Ed). A Companion to Museum Studies.
- Maggi, M. & Falletti, V. (2000). *Ecomuseums in Europe what they are and what they can be*. IRES – Istituto Ricerche Economico-Sociale Del Piemonte, W.P.137/2000.
- Mercin, L. (2017). Müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım açısından görsel iletişim tasarımı ürünlerinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 214(Özel Sayı), 209-239.
- Mercin, L. (2020). Sönmeyen ateş, Cumhuriyetimiz 97 yaşında. Cumhuriyet sonrası Türk müzeciliği ve müze eğitimi Şahmurat A. (Ed.). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü <https://lee.dpu.edu.tr/tr/index/sayfa/11738/sonmeyen->

[ates-cumhuriyetimiz-97-yasinda](#) adresinden erişilmiştir.

adresinden

URL 6. <https://saglikmuzesi.trakya.edu.tr/pages/oduller>

Mercin, L. (2005). Geleneksel el sanatlarını yaşatma sorunu ve bir çözüm önerisi kent müzeleri, *Sanat Dergisi*, 13, 91– 95.

Mojsik, T. (2011). Between tradition and innovation: genealogy, names and the number of the muses. *Akme. Studia historica*, 9. Warszawa: Instytut Historyczny, Uniwersytet Warszawski

Shabbar, N. (2001). Çocuklar için müze eğitimi: kent, toplum, müze. Numune Matbaacılık.

İnternet Kaynakçası:

URL 1. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44442/icom.html#:~:text=Yönetmeliğinin%20%20maddesinde%20belirtildiği%20üzere,bulunan%20müesseselere%20müze%20adı%20verilir>

URL 2. <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-259775/ananadolu-medeniyetleri-muzesi.html/>

URL 3. <https://perspectives.iiid.net/about-information-design/>

URL 4. <https://www.trthaber.com/foto-galeri/turkiyedeki-3-muzeye-avrupa-yilin-muzesi-odulu/35330/sayfa-1.html>

URL 5. [https://www.soylentidergi.com/istanbulun-basyapitlari-istanbul-arkeoloji-muzesi/#:~:text=Müzecilik%20faaliyetlerinde%20önemli%20bir%20yer,Konseyi%20Müze%20Ödülü"%20nü%20almıştır](https://www.soylentidergi.com/istanbulun-basyapitlari-istanbul-arkeoloji-muzesi/#:~:text=Müzecilik%20faaliyetlerinde%20önemli%20bir%20yer,Konseyi%20Müze%20Ödülü)

Görsel Kaynakçası:

Görsel 1. İlhami Diksoy Arşivi

Görsel 2. Atasoy, S. (1983). Türkiye’de müzecilik. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, 1456, İletişim Yayınları

Görsel 3. Atasoy, S. (1983). Ankara Etnografya Müzesi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, 1460, İletişim Yayınları

Görsel 4. Atagök, T. (1999). Türkiye’de müzecilik. s. 213. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/193859> adresinden erişilmiştir.

Görsel 5. <https://irhm.msgsu.edu.tr/muze-hakkinda/> adresinden erişilmiştir.

Görsel 6-8. Kılıç, E. (2000). Resim ve heykel müzeciği. *Gerçeğimiz. Sanat ve Yorum*, 2000-2, s. 178. Atatürk Üniversitesi.

Görsel 9-18. Levent Mercin Arşivi

Görsel 19-23. <https://sanalmuze.gov.tr> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 15.09.2023)

Görsel 24-27. İlhami Diksoy Arşivi

Görsel 28-29. <https://www.istanbuldiyalogmuzesi.org> adresinden erişilmiştir.

Görsel 30. İlhami Diksoy Arşivi

Is Literature Education Possible in The Museum? Teacher Candidate's Literature Education Experience in Museum

Ferah Burgul Adıgüzel

Gazi University

ABSTRACT

Literature is a discipline and an indispensable tool for understanding life that brings the student together with life, enables him to look at life from a different window, and shows that there may be different possibilities. In the process of literature education, museums establish a connection between life, literature, and the reader by concretizing literature through the objects they exhibit and the stories they tell and bring the reader closer to literature. For this reason, within the scope of the study, it was aimed to evaluate the experiences of Turkish language and literature teacher candidates regarding literature education in museums through application examples for the use of museums in Turkish language and literature education. The research was designed as a qualitative study. The study group consists of sixteen Turkish language and literature teaching students studying at a state university in Ankara. Within the scope of the study, 36 hours of literature education were carried out in six museums. A semi-structured interview form and process evaluation notes were used to collect the data of the study. The experiences of teacher candidates regarding the practices carried out in the museum were evaluated under the headings of awareness, contribution, and criticism. As a result of the study, it was determined that teacher candidates approached literature from a holistic and interdisciplinary perspective, their perceptions that literature education could be carried out in out-of-school learning environments such as museums changed, and their love, interest, curiosity, and awareness about literature increased after the application.

Keywords: Literature, literature education, museum education, literature in the museum

Type: Research

Article History

Received: 07.10.2023

Accepted: 11.11.2023

Published: 11.11.2023

Corresponding Author:

Ferah BURGUL ADIGÜZEL

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Burgul-Adıgüzel, F. (2023). Is literature education possible in the museum? Teacher candidate's literature education experience in museum. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 108-125. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1372702>

About The Author

Ferah Burgul Adıgüzel, holds the position of Associate Professor in the Department of Turkish Language and Literature Education at Gazi University's Faculty of Education. Furthermore, as of the year 2019, she has been serving as a Turkish language instructor at the University of Exeter in the United Kingdom, as per the decision of the Intergovernmental Joint Cultural Commission. Her academic interests encompass notably including: creative drama, literary museums, literature education within museum settings, children's literature, storytelling as a pedagogy. E-mail: fburgul@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1962-0712>

Müzedede Edebiyat Eğitimi Olur mu? Öğretmen Adaylarının Müzedede Edebiyat Eğitimi Deneyimi

Ferah Burgul Adıgüzel

Gazi Üniversitesi

ÖZ

Edebiyat, öğrenciyi yaşamla buluşturan, onun yaşama farklı bir pencereden bakmasını sağlayan, daha farklı olasılıkların da olabileceğini gösteren bir disiplin ve yaşamı anlamının vazgeçilmez aracıdır. Edebiyatı sadece dersliklerde ve ders kitapları çerçevesinde ele almak, öğrenci, edebiyat ve yaşam arasına bir mesafe koyarak öğrenciyi edebiyattan uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle edebiyat, yaşam ve öğrenci arasındaki bağı geliştirip kuvvetlendirecek, hayale, deneye ve keşfe açık, yenilikçi, yaratıcı ve alternatif uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yenilikçi uygulamalardan biri de müzedede eğitimidir. Edebiyat eğitimi sürecinde müzeler, sergilediği nesnelere ve anlattığı hikâyeler aracılığıyla edebiyatı somutlaştırarak yaşam, edebiyat ve okur arasında bağ kurmakta ve okuru edebiyata yaklaştırmaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında Türk dili ve edebiyatı eğitiminde müzelerin kullanımına yönelik uygulama örnekleri üzerinden Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının müzedede edebiyat eğitime ilişkin deneyimlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırma nitel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Çalışma grubunu Ankara'da bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan on altı Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında altı müzedede, 36 saat edebiyat eğitimi çalışması yapılmıştır. Çalışmanın verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu ve süreç değerlendirme notları kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının müzedede gerçekleşen uygulamalara ilişkin deneyimleri farkındalık, katkı ve eleştiri başlıkları altında değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının edebiyatı bütünsel ve disiplinler arası bir bakış açısıyla ele aldıkları, edebiyat eğitiminin müzeler gibi okul dışı öğrenme ortamlarında yapılabileceği konusunda algılarının değiştiği, uygulamanın ardından edebiyata ilişkin sevgi, ilgi, merak ve farkındalıklarının arttığı belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle Türk dili ve edebiyatı öğretim programında müzelerin kullanımına ilişkin etkinlik önerilerine ile uygulama örneklerine yer verilmesi ve müzelerdeki eğitim birimleri tarafından Türk dili ve edebiyatı öğretimi kazanımları ile ilişkilendirilmiş öğretim etkinliklerinin hazırlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, edebiyat eğitimi, müze eğitimi, müzedede edebiyat

Tür: Araştırma

Makale Geçmişi

Gönderim: 07.10.2023

Kabul: 11.11.2023

Yayınlanma: 11.11.2023

Sorumlu Yazar:

Ferah BURGUL ADIGÜZEL

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atıf

Burgul-Adıgüzel, F. (2023). Müzedede edebiyat eğitimi olur mu? Öğretmen adaylarının müzedede edebiyat eğitimi deneyimi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 108-125. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1372702>

Yazar Hakkında

Ferah Burgul Adıgüzel, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ABD öğretim üyesidir. Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu kararıyla 2019 yılından bu yana Exeter Üniversitesinde (Birleşik Krallık) Türkçe okutmanı olarak görev yapmaktadır. Çalışma alanları; yaratıcı drama, edebiyat müzeleri, müzedede edebiyat eğitimi, çocuk edebiyatı, hikâye anlatıcılığı gibi alanları kapsamaktadır. E-mail: fburgul@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1962-0712>

EXTENDED ABSTRACT

Museums, by concretizing literature and enhancing its memorability, are suitable spaces for literature education due to their ability to reduce the distance between the author, reader, and life, allowing students/readers to perceive literature as a part of life. However, for students to benefit more from museums and to experience this process in the most effective and positive way, it is necessary to plan the museum process well (Orion et al., 1994); to support pre- or post-visit sessions with materials (Anderson, 1994); to confirm students' existing expectations and make children more familiar with the environment (Anderson et al., 1997); and to enable students to discuss their experiences with peers and adults during or after the trip (DeWitt et al., 2010). This necessitates that education in museums should be conducted by teachers or museum staff who are knowledgeable and experienced in this subject. However, according to studies with teachers (Dilli, 2017), teachers acknowledge the positive impact of using informal environments like museums in education, but they struggle to plan such trips and education because the awareness of museums in Turkey is not sufficiently developed, and there is a lack of experience and supporting resources in this regard. They also lack information about field trips, guiding in the pre- and post-trip process (Güler, 2009; Thomas, 2010), and they lack self-efficacy in this area. They are uncertain about how to work in such environments or how to relate them to the curriculum, which causes anxiety (Bozdoğan, 2015). As Carole Henry (2007) stated, the museum experience is not universal; it depends on the visitor's life experiences, expectations, and many factors such as the teacher. The lack of appropriate environment and teaching plans by the teacher can directly affect the success of the process. Therefore, it is important to include the opinions of teacher candidates participating in the application of literature education in museums in the literature. In this context, the research question of the study was determined as 'What are the experiences of Turkish language and literature teacher candidates about literature education in museums?'

Before the implementation process was designed, the museums where the study would be conducted were determined. In the selection of museums, the connection of the exhibited works in the museum to literature was considered. In determining the topics to be discussed in the museums, the commonalities between the exhibited works and the achievements in the Turkish Language and Literature Curriculum were determinative. After determining the museums and topics, lesson plans were prepared. In the preparation of lesson plans, creative drama method and the stages that are fundamental in museum education were used together to prepare lesson plans for each session in a structured way, which includes a. Museum pre-warming/preparation, b. Museum process/animation, and c. Museum post-evaluation. The implementation phase of the study took place within six weeks, with a total duration of thirty-six hours. Six sessions of six hours each were held in six different museums.

The findings obtained from the opinions of teacher candidates about literature education in museums are discussed under the headings of contributions of literature education in museums to teacher candidates, awareness created in teacher candidates, and criticisms regarding literature education in museums. When the opinions of teacher candidates are evaluated, it can be said that literature education in museums has increased their awareness of where and how literature education can be conducted. At the same time, it can be stated that multidimensional studies conducted in different museums have improved teacher candidates' perceptions of literature and allowed them to look at literature from a holistic perspective, establishing its connection with other disciplines, life, and themselves.

From the perspective of personal development, teacher candidates see the process of literature education in museums as a process of cultural enrichment and suggest that it has developed their group work skills and perspectives. In terms of professional development, it can be shown that it has increased their interest in literature, knowledge, and curiosity, as well as the opportunity to get to know authors/poets closely, teaching how literature lessons can be conducted outside the classroom.

Based on the learning experiences of teacher candidates, it can be observed that the processes of teaching literature in the classroom and teaching literature in museums differ significantly in many aspects. What is particularly emphasized by teacher candidates is that literature education in museums concretizes the process, enhances memorability, ensures that the student reaches useful information related to life through activities, and all this process takes place in a fun way. The general view regarding the practices of literature education in museums is that they are beneficial, enjoyable, fun, attention-grabbing, and creative applications that focus on the student. It is also mentioned that the applications are intensive and sometimes exhausting for participants.

In general, it can be stated that the participants particularly liked creative drama activities, followed by riddles, listening activities, and museum creation activities. The fact that none of the participants named an activity they did not like suggests that the activities were well-received. In conclusion, the following recommendations can be made based on the findings of the study:

- Activity suggestions and implementation examples related to the use of museums in the Turkish language and literature education program should be included.
- Planning should be made to give functionality to the educational goals of museums, to use them effectively in language and literature education, and to establish school-university-museum collaborations.
- Activity plans for secondary school language and literature education should be prepared in the educational units of museums.

GİRİŞ

Edebiyat, yazarın içinde yetiştiği çağ ve kültürel değerler bağlamında yaşamı, kendi perspektifinden ve etkili bir biçimde anlatma sanatıdır. Toplumun kendini dil ve estetik kalıplar aracılığıyla ifade etmesi şeklinde beliren edebiyat, yaşamı anlamaya, tanıtmaya ve anlatmaya çalışmaktadır. Harrington'a (2002) göre edebiyat bunu yaşamın dışında ve üstünde yer alarak değil, onunla birlikte bir oluşum gerçekleştirerek ve yaşama eklenerek yapmakta ve böylelikle onu izaha çalışmaktadır. Maurice Blanchot'a (1989, s.17) göre "Edebiyat, her türlü şey hakkında olabilir, imkanları ve potansiyeli sonsuzdur.". Ancak on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren "edebiyat" okullarda ve üniversitelerde roman, şiir ve tiyatroyun dahil olduğu imgesel ya da yaratıcı yazının belirli türlerini içeren bir inceleme konusu olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Günümüzde ortaöğretim edebiyat dersinin içeriği ise sözlü ve yazılı anlatım unsurları ile edebiyat tarihini içeren geniş bir bağlamı kapsamaktadır.

Peki edebiyatın amacı nedir? Shelley'e (1994) göre edebiyat, "içsel görüşümüzü açık varlığımızın mucizesini gizleyen aşinalık örtüsünü kaldırır ve dünyayı farklı biçimde görmemizi sağlar."(s.8). Edebiyat, okuru yaşamla buluşturan, onun yaşama farklı bir pencereden bakmasını sağlayan, daha başka pencerelerin de olabileceğini gösteren önemli bir adım ve yaşamı anlamının vazgeçilmez aracıdır. Böylelikle, dünyada estetik, zarif ve takdir edilesi olanlarla zalim, haksız, kabul edilemez olanların farklı biçimlerde görülebilmesine de olanak verir. Ayrıca edebî eserler okuru daima açık olandan daha muammalı olana uzanan sorulara sevk ederek onu bağlam hakkında düşünmeye ve sorgulamaya davet eder. Edebiyat, estetik değerlerinin yanı sıra kültürel mirası koruyan, saklayan ve gelecek nesillere aktararak doğrudan ya da dolaylı olarak okurun gelişimine hizmet eden toplumsal bellek kaynaklarıdır. Edebiyat eğitiminin amacı öncelikle öğrenciye nitelikli yazınsal metinler aracılığıyla dilini etkili kullanma yeterliği kazandırmak; ardından onu metinlerde estetik bir biçimde verilen çeşitli yaşam deneyimleri ve kültürel değerlerle karşılaştırarak ona kendini, insanları, hayatı ve kültürü yakından tanıma ve sorgulama olanağı sunmaktır.

Yaşamı sorgulayarak anlamayı amaçlayan; kapsamı, imkânı ve potansiyeli bu denli geniş olan bir disiplini ders kitapları ve dersliklerle sınırlandırmak edebiyatla yaşam ve okur arasındaki mesafeyi artırarak öğrenciyi edebiyattan uzaklaştırmaktadır. Oysa edebiyat, öğrenciye hayale, deneye ve keşfe açık düşünsel bir özgürlük uzamı sunarak onun sıradanın dışında düşünebilme, yaşama başka açılardan bakabilme pratiği kazanmasını amaçlar. Öğrencinin yaşama başka bir açıdan bakabilmesi için öğretim sürecinde de deneye, keşfe açık ve yaşamın içinden yaklaşım, yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Temelleri Dewey'in (1938) yaparak ve yaşayarak öğrenme yaklaşımına dayanan müzede öğrenme, deneyim yoluyla öğrenmeyi savunan, sosyal ve etkileşimsel bir süreç olmasından dolayı ekili bir öğrenme yaklaşımıdır. Çünkü insan, sosyal çevredeki etkileşimlerle düşüncelerini ve davranışlarını oluşturup geliştirir. Dewey'e göre (1937) deneyim, insanlar ile onların doğal ve yapay çevrelerinin organik iç içe geçmesidir.

Statik değildir, hem geçmişini hem de geleceği içerir ve her zaman tarihsel olarak konumlanmıştır. Sadece düşünmeyi değil, aynı zamanda hissetmeyi, yapmayı, algılamayı, acı çekmeyi ve dünyada yaşamanın diğer yönlerini de içerir. Dewey, sıradan deneyimin her zaman olduğunu, ancak ara sıra bu deneyimin bir bütünlük, birlik ve tatmin duygusuyla belirginleşen, yükselen bölümleri olduğunu söyler (Jackson, 1998). Latham (2007), sergiler ve nesnelere aracılığıyla müzelerin ziyaretçilere güçlü deneyimler sunduğunu söyler ve bunu esrareniz deneyimler (İng. numinous experience) olarak adlandırır.

Bir kişinin mevcut deneyimi önceki deneyimleri tarafından şekillendirilir ve mevcut deneyimleri gelecekteki deneyimlerini etkiler: "Her deneyim hem daha önce yaşanmış olanlardan bir şeyler alır hem de bir şekilde daha sonra gelenlerin kalitesini değiştirir." (Dewey 1938, s.35). Dewey, bir deneyimin eğitici bir deneyim olması yani büyümeyle sonuçlanması için süreklilik ve etkileşim kriterlerini karşılaması gerektiğini savunur. Bir deneyim aynı zamanda belirli bir zaman ve yerde konumlanır. Kısaca büyümeyle sonuçlanan deneyim, (1) mevcut deneyim ile geçmiş ve gelecekteki deneyimler arasındaki ilişkiye, (2) kişinin durumunun hem maddi hem de sosyal bağlamına ve (3) bireyin öğrenme durumu/öğrenme durumu/çevre içindeki etkileşimlerine bağlıdır.

Günümüzde müzeler, sanatsal ve kültürel etkileşim aracılığıyla etkili öğretimin gerçekleştiği okul dışı öğrenme mekânlarıdır. Scott (2006, 2009), yetmiş altı müzede eğitim çalışmasını analiz ederek müzelerde eğitimin etkisinin nedenini benzersiz öğrenme deneyimi sunması, kişisel bilgi ve becerileri geliştirmesi, bilgilerin kullanılabilirliğini sağlaması ve eğitim sistemini desteklemesi olarak belirtmiştir. Yapılan araştırmalar (DCMS-Department for Culture, Media and Sport, 2010) müze ve galerilerde gerçekleştirilen çalışmaların, öğrencilerin bilişsel becerilerini ve transfer etme becerilerini geliştirdiğini; müze eğitimlerinin öğrencilerin eleştirel düşünme ve yorumlama becerisini geliştirdiğini (Downey vd., 2007) belirtmiştir. Müzeler ve okullar arasındaki işbirliğine dayalı projelerin öğrencilerin okuma, matematik, yaratıcılık ve sosyal becerilerini artırdığı (Ofsted, 2006); görsel sanat eserleri ve metinleri yorumlama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği belirlenmiştir (Dowey vd., 2007; Luke vd., 2007). Genel olarak müzelerde yapılan etkinliklerin bilişsel beceri, akademik başarı, ilgi ve öğrenilenlerin kalıcılığının artmasını sağladığı görülmektedir (Bozdoğan, 2007; Yoon vd., 2012). Barry (2012) öğretmen adaylarıyla müzede gerçekleştirdiği çalışmanın, katılımcıların içeriği öğretim programıyla bütünleştirme yollarını anlamasını kolaylaştırdığını, ek araç ve kaynaklar geliştirmesine yardım ettiğini, kutunun dışında düşünme pratiği sağladığını; çoklu öğrenme tercihleri sunduğu ve sınıftan çıkma fırsatı sağladığını belirtmektedir.

Edebiyat eğitimi açısından değerlendirildiğinde müzeler; bireylere görseller, nesnelere ve öyküler yoluyla anlam oluşturmaları için alan sağlayan mekânlardır (Kaschak, 2014). Etkili hikâyeler yazılı kelimelerle anlatılabilir, ancak bir hikâyeyi dokunarak, seslendirerek ve görerek anlatmak, öğrencileri hikâyeyi çeşitli şekillerde deneyimlemesini bir hikâyeye ile daha fazla bağlantı kurmasını sağlar. Bu durum, pasif okuyucu rolüyle

sınırlı kalan öğrencinin, müzenin içerisinde hem grupla hem de objelerle etkileşime girerek daha özgür ve aktif bir rol üstlenmesini, öğrendiklerini yaşamına aktarmasını kolaylaştırır (Burgul Adıgüzel, 2017). Ayrıca müzeler, resimlerin, çizimlerin, günlük alıntılarının, kitapların, kişisel nesnelerin, video enstalasyonlarının ve yazarın eserlerinden alıntılarının yaratıcı ve işlevsel kullanımının ziyaretçileri tüm duyularıyla keşfetme ve öğrenme sürecine dâhil ettiği mekânlardır. Bu nedenle müzeler okura kişisel arka planları doğrultusunda kişisel bir deneyim imkânı sunarak öğretimi bireyselleştirmekte ve yazarla özel bir bağ kurmasını sağlamaktadır. Böylelikle öğrencide var olan dil ve edebiyat bilgisi, müzelerde sergilenen objelerle birleştirilerek somutlaşır ve yaşantıya aktarılır. Naggy (2020), üniversite öğrencileri ile yaptığı bir çalışmanın ardından, etkileşimli müzeler ve sergilenen otantik materyaller aracılığıyla yazar ile okuyucu arasındaki perdenin kalktığını ve okurun bundan olumlu yönde etkilendiğini belirtir. Müzeler, mevcut kanonlara meydan okuyabilmesi ve ziyaretçilerin kişisel deneyimlerinden yararlanarak birçok perspektiften yazarı keşfedebilmelerini sağlaması, öğrenmeyi deneyimsel ve ilgi çekici hâle getirmesi açısından da önemli görmektedir. Nagy (2020), dil öğretimi açısından ise gerçek yaşam etkileşimleri ve diyalog kurma olanağı yarattığı için müzelerin öğrencinin dil gelişimini desteklemesi açısından sınıftan önemli ölçüde farklı olduğunu belirtir. Örneğin bilim merkezi gibi okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin gerçek yaşamla etkileşim içerisine girmelerini sağlamasından dolayı okuma motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği (Guthrie vd., 2000), sanat müzelerine gitmenin öğrencilerin yazma becerilerini geliştirdiği (Desantis, 2009) görülür. Müzede sergilemek için bir nesne seçmek, onun etiketini yazmak, tasarım yapmak ve bir müze oluşturmak gibi etkinliklere katılan öğrenciler, etiketlerin yazılması ya da sergi kataloğunun oluşturulması gibi konularda dil becerilerine gereksinim duyduklarından dolayı (Cox- Luke, 2007; Petersen vd., 1999) ve bu etkinliklerin gerçek yaşamın içinden etkinlikler olması nedeniyle, öğrencilerin hem yazma hem de okuma becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğu; onların kısa ve kurgusal olmayan metinleri okuyabilme ve yazabilme becerilerinin gelişimine olanak sağlandığı belirtilmektedir (Harvey, 2002).

Müzeler, edebiyatı somutlaştırarak akılda kalıcılığı artırması; yazar, okur ve yaşam arasındaki mesafeyi kaldırarak öğrencinin/okurun edebiyatı yaşamın bir parçası olarak görmesini sağlaması nedeniyle edebiyat eğitimine elverişli mekânlardır. Ancak öğrencilerin müzelerden daha fazla yararlanmaları ve bu süreci en etkili ve olumlu şekilde deneyimleyebilmesi için müze sürecinin iyi planlanması (Orion vd., 1994); ziyaret öncesi veya sonrası oturumların materyallerle desteklenmesi (Anderson, 1994), öğrencilerin mevcut beklentilerinin doğrulanması ve çocukların ortama daha aşına olması (Anderson vd., 1997) ve gezi sırasında ya da sonrasında akranları ve yetişkinlerle deneyimlerini tartışabilmeleri (DeWitt vd., 2010) gerekmektedir. Bu durum, müzelerde gerçekleştirilen eğitimlerin, bu konu hakkında bilgi ve tecrübe sahibi olan öğretmen ya da müze görevlileri ile yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Ancak öğretmenlerle yapılan çalışmalara göre (Dilli, 2017) öğretmenlerin müze gibi informal ortamların eğitim

içerisinde kullanılmasının olumlu etkisini fark ettikleri ancak bu tür gezi ve eğitimleri planlamakta zorlandıkları çünkü Türkiye’de müze bilincinin yeterince gelişmediğini ve bu konuda yeterli deneyim ve yardımcı kaynaklarının olmadığı; alan gezileri, gezi öncesi ve gezi sürecine rehberlik yapma konusunda yeterli bilgilerinin olmadığı (Güler, 2009; Thomas, 2010) ve bu konuda özyeterliğe sahip olmadıkları, bu tür ortamlarda nasıl çalışacaklarını ya da öğretim programları ile nasıl ilişkilendireceklerini bilmediklerini ve bu konuda kaygılandıklarını (Bozdoğan, 2015) belirtmiştir. Carole Henry'nin (2007) belirttiği gibi müze deneyimi evrensel değildir, ziyaretçinin yaşam deneyimleri, beklentileri ve öğretmenin gibi birçok faktöre bağlıdır. Öğretmen tarafından uygun ortamın ve öğretim planının hazırlanmaması sürecin başarısını doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle müzede edebiyat eğitimine uygulamasına katılan öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmesi alan yazın açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın araştırma sorusu “Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının müzede edebiyat eğitimine ilişkin deneyimleri nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarıyla müzede edebiyat eğitimi yaklaşımına ilişkin deneyimlerini inceleyen bu çalışma, nitel araştırma metodolojisinin desenlerinden biri olan durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışması, araştırmacıyla bir olaya müdahale etmeden o olayı derinlemesine inceleme, anlama ve o olayın birey, katılımcı ya da toplum üzerindeki etkisi ya da ilişkisi konusunda çıkarımlarda bulunma fırsatı sunmaktadır (Saban vd, 2016). Bu doğrultuda müzelerde edebiyat eğitimine ilişkin tasarlanan program durum olarak değerlendirilmiştir. Belirlenen duruma yönelik geliştirilen sürecin güçlü ve zayıf yönlerini betimlemek amaçlanmaktadır. “Durum çalışmasında bireylerin deneyimleri doğrultusunda kendilerini nasıl gördükleri, bağlama göre algıları, duyguları ve bunların altında yatan sebeplerin derinlemesine sorgulanması gerekmektedir.” (Gillham, 2000’den akt. Saban & Ersoy, 2016, s.120). Durum çalışması neden ve nasıl sorularına cevap aramaktadır. Bu nedenle olayın geçtiği bağlamdaki farklı veri kaynaklarına başvurmak gerekmektedir. Çalışma kapsamında katılımcıların müzede edebiyat eğitimine ilişkin görüşleri sözlü, yazılı ya da görsel olarak ifade ettikleri her türlü doküman araştırmanın analiz birimini oluşturmaktadır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Ankara’da bulunan bir devlet üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda öğrenim gören beşi erkek, on biri kadın olmak üzere toplam on altı üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt olarak katılımcıların Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği öğrencisi olmaları belirlenmiş ve ilgili devlet üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ABD öğrencilerine çalışma duyurusu yapılmıştır. Yapılan çağrı üzerine çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 16 öğretmen adayı çalışma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri; öğretmen adayları ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme ile süreç sonunda çalışmaya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren süreç değerlendirme notları aracılığıyla toplanmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Görüşme formuna 6 açık uçlu soru yazılmış ve uzman görüşleri (iki ölçme-değerlendirme uzmanı, iki Türk dili ve edebiyatı öğretmeni) doğrultusunda soru sayısı 4'e indirilmiştir. Görüşme soruları, öğretmen adaylarının müzede edebiyat eğitime ilişkin geliştirilen uygulama programına yönelik ayrıntılı bilgi elde etmek amacıyla "ne, neden, nasıl" soruları çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu kapsamda öğretmen adaylarına; gerçekleştirilen çalışmaya ilişkin görüşleri ve bunun nedenleri, sınıfta ve müzede gerçekleştirilen edebiyat öğretimi arasındaki benzerlikler ve farkların ne olduğu ve uygulamaya ilişkin eleştirilerinin neler olduğu ve nedenleri sorulmuştur.

Süreç Değerlendirme Notları: Her oturum sonunda katılımcılardan o gün gerçekleştirilen oturuma ilişkin görüşlerini "Bu oturumda..... fark ettim, anladım, beğendim, beğenmedim, olsa daha iyi olurdu" fiillerini kullanarak betimlemeleri ve sürece ilişkin bir değerlendirme yapmalarını içeren notlardır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri 2019-2020 öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Çalışmanın uygulama aşaması altı hafta içerisinde gerçekleşmiş olup uygulamanın toplam süresi otuz altı saattir. Çalışmaya gönüllü olarak katılan öğretmen adaylarına çalışma amacı ve süreci hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmiş ve öğrencilerden toplanan verilerin yalnızca araştırma için kullanılacağı, başka hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacağı belirtilerek öğrencilerden izin alınmıştır.

Uygulama süreci tasarlanmadan önce, çalışma yapılacak müzeler belirlenmiştir. Müzelerin seçiminde müzede sergilenen eserlerin edebiyat ile bağlantısı dikkate alınmıştır. Müzelerde ele alınan konuların belirlenmesinde ise sergilenen eserler ve TDE Öğretim Programında yer alan kazanımların ortaklıkları belirleyici olmuştur. Bu doğrultuda çalışma kapsamında Ankara'nın geçmişten günümüze yazınsal gelişiminin göstergeleri olan somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının kronolojik bir sırayla işlenmesinin edebiyat eğitimi açısından uygun olduğuna karar verilmiştir. Kronolojik sıralama doğrultusunda çalışma yapılan müzeler ve ele alınan konular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo1.

Çalışma yapılan müzeler ve ele alınan konular

	Müzenin Adı	Müzede Ele Alınan Konular
1	Beypazarı Yaşayan Müze	Mitolojide Ankara
2	Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi	Ankara yöresi sözlü kültür unsurları masal, türkü, bilmece, deyim ve atasözlerinin hikâyeleri, ritüeller, motifler

3	Mehmet Akif Müze Evi – Taceddin Dergâhı	Mehmet Akif'in Ankara'ya gelişi ve İstiklal Marşı'nın yazılma süreci
4	Mehmet Akif Müze Kütüphanesi	Mehmet Akif'in yaşamı ve milli mücadeleye etkisi
5	Ulucanlar Cezaevi Müzesi	Ulucanlar'da yatan edebiyatçılar
6	Şair ve Yazar Evi Müzesi	Ankara'da yaşayan ve Ankara hakkında yazan yazar ve şairler.

Müzelerin ve konuların belirlenmesinin ardından ders planları hazırlanmıştır. Ders planlarının hazırlanmasında, yaratıcı drama yöntemi ve müze eğitiminde esas alınan aşamalar bir arada kullanılarak her oturum için a. Müze öncesi/ısınma-hazırlık, b. Müze süreci/canlandırma, c. Müze sonrası/değerlendirme yapılandırmasına uygun ders planları hazırlanmıştır. Oluşturulan programlar bir drama uzmanı, bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeni ve bir öğretim programı uzmanından görüş alınarak son şekline getirilmiştir.

Müze Öncesi (Isınma-hazırlık): Müze öncesinde yapılan etkinliklerin amacı, katılımcıları çalışma yapılacak müzeye ve çalışılacak konuya hazırlamaktır. Bu aşamada katılımcıların gidilecek müze ve bu müzede yapılacak çalışma ile ilgili hazırbulunuşluğu artırılır. Bu bölümde kazanımlara uygun olarak hazırlanan oyunlar ve etkinliklerle katılımcıların bedensel ve zihinsel olarak canlandırmalarla gerçekleştirilecek olan müze eğitimi sürecine hazırlanmaları sağlanmıştır. (Örnek: Müze öncesinde müze ile ilgili şiir yazma, kroki çizme, bilmece çözme vb.)

Müze Süreci (Canlandırma): Müze sürecinde gerçekleşen çalışmaların amacı, öğrencilerin müzede bulunan nesnelere ve nesnelere hareketle müzede anlatılan hikâyeye ilişkin araştırma yapmalarını sağlamak, farkındalıklarını arttırmak ve onları da bu hikâyenin bir parçası haline getirerek sergi ve konuları öğrencinin belleğinde somutlaştırmaktır. (Örnek: Müzede sergilenen nesnelere nasıl oraya geldiğini araştırmak ve canlandırmak, nesnelere yazar arasındaki ilişkiyi anlamak, yazarın o eseri hangi koşulda yazdığını tahmin sorgulamak, yazarın bir gününü canlandırmak vb.)

Müze Sonrası (Değerlendirme): Müze sonrası çalışmaların amacı, katılımcının müzede gördüğü, incelediği nesnelere aracılığıyla öğrendiklerini kendi yaşantısı ile birleştirmesi ve yapılan çalışmalarla süreç hakkında bir değerlendirme yapabilmesini sağlamaktır. Bu bölüm, süreç boyunca ulaşılan farkındalığın değerlendirilerek hedeflenen kazanıma ulaşıp ulaşılmadığının belirlendiği aşamadır. (Örnek: Müzede bulunan motifleri kullanarak bir tasarım yapılması, yazarın ilgili eserini bugün yazdığının düşünülerek güncelleştirilmesi, müze sergilerinin afiş ve fragmanlarının hazırlanması vb.)

Şekil 1. Müzede edebiyat öğretimi uygulaması örneği (Yazar ve Şair Evi Müzesi)

Tablo 2.
Müzede edebiyat uygulamalarına ilişkin örnek ders planı

Müze Adı: Evi Müzesi	Tarih: 02.03.2019
Yöntem- Teknik: Yaratıcı drama	Süre: 6 saat
Araç- Gereç: Kişi sayısı kadar kalem, kâğıt	Katılımcı: Türk Dili ve Ed. Eğt. ABD 16 Kişi
Kazanımlar	Gerçekleştirilen Etkinlikler
Ankara'da yaşamış yazar ve şairleri araştırır.	Müze öncesi (Isınma/Hazırlık) - "Sizce bu müzede bizi neler bekliyor?" bir dörtlükle anlatalım. (Müzenin önünde) - Sizce bu müzede kaç yazar ve şaire yer verilmiştir? Adlarını yazar mısınız? (Araştır ve sonuçları karşılaştır)
Yazar ve şairlerin Ankara'da kalma nedenlerini sözlü/yazılı olarak açıklar.	Müze süreci (Canlandırma) -Müzede anlatılan yazar ve şair sayısını belirleyelim. Kimleri tanıyoruz? Tanımadığınız bir şairi öğrenerek gruba onun dilinden kendini anlatın.
Yazar ve şairlerin Ankara hakkında yazdıklarını sözlü/yazılı olarak sunar.	-Bir yazar-şair seçerek Ankara'da bulunma nedenini araştırın, grupta bu olayı canlandırın ve diğer grup tahmin etsin.
Hayali bir müze tasarlar.	-Bu müzede yer alan bir yazar/şairsiniz, kendinize bir mısra bularak o şairin Ankara'sını betimleyin. Diğerleri sizin kim olduğunuzu tahmin etsin.
Edebiyat eğitimi ve müze arasında ilgi kurar.	

-Biraz önceki şairsiniz ve bu müzenin açılışına katıldınız, tüm yazar şairler bu müzede. Onlarla neler konuşursunuz?
-Grubunuzla müze içerisinde bir yer belirleyin ve kendi müzenizi oluşturun. Bu müzede kimlerin hangi eşyaları var ve ne tür etkinlikler yapılıyor? Bir rehber olarak bize müzenizi gezdirin.

Müze sonrası (Değerlendirme)

-Edebiyat eğitimcilerine ve öğrencilere müzenizi anlatan bir kamu spotu hazırlayın.

-Müzede anlatılan bir yazar/şairi sorduğunuz bir bilmece oluşturarak onu grup arkadaşlarınıza sorun.

Verilerin Çözümlemesi

Katılımcı yanıtlarından elde edilen veriler içerik çözümlemesi tekniğiyle çözümlenmiş; elde edilen temalar ve kategoriler, şekil ve tablolarla desteklenerek sunulmuştur. Ayrıca nitel araştırmanın bir gereği olarak temaları ve kategorileri destekleyen katılımcı görüşlerine yer verilmiştir. İçerik analizi, bir konu ile ilgili verinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla içeriği yansıtan kelime veya kelime gruplarının kategorilere ayrılması ve araştırmacılar tarafından önceden belirlenen kurallar dahilinde kodlar oluşturularak aktarılması, içeriğin sistematik olarak özetlenmesidir (Büyüköztürk vd., 2008). Bu analiz kapsamında, birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenir ve yorumlanır çünkü içerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve neden sonuç ilişkilerine ulaşmaktır (Yıldırım vd., 2013).

Katılımcı görüşlerine ilişkin veriler dosyalar hâlinde düzenlenmiş, her katılımcıya bir numara verilerek (K1) veriler kodlanmış ve analiz edilebilir hâle getirilerek öncelikle araştırmayı yürüten araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunup incelenmiştir. Araştırmanın amacı ve bu amaca ilişkin alt problemler ile görüşme soruları doğrultusunda anlamlı bölümlere ayrılmıştır. Analiz sonucunda oluşan kodlar anlamlı gruplar oluşturacak şekilde bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuş ve son aşamada temalara ulaşılmıştır. Düzenlenen bulgular, temalar arasındaki anlamlı ilişkileri ve bazı nedensel sonuçları açıklamak nedeniyle gerekli yerlerde araştırma bulgularının iç güvenilirliğini arttırmak amacıyla katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntılarının sonuna, hangi katılımcı tarafından yanıtın verildiğini göstermek amacıyla katılımcı numarası belirtilmiştir (K11= Katılımcı 11).

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada iç geçerlik yerine inandırıcılık, dış geçerlik yerine aktarılabirlik, iç güvenilirlik yerine tutarlık ve dış güvenilirlik yerine teyit edilebilirlik kavramları kullanılmıştır.

İnandırıcılık

İnandırıcılığı sağlamak amacıyla öncelikle araştırmacı tarafından hazırlanan görüş formu için uygulama öncesinde iki ölçme-değerlendirme, iki Türk dili ve edebiyatı ve iki drama eğitimcisi olmak üzere toplam on iki uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşlerinden elde edilen veriler doğrultusunda soruların açıklığı ve uygunluğu yeniden değerlendirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. İç geçerliği tam olarak sağlayabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme, süreç değerlendirme notları ve süreç ürünleri gibi verilerden yararlanılarak veri çeşitlemesi yapılmıştır.

Aktarılabirlik

Dış geçerliği sağlamak amacıyla araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi, kullanılan yöntemin seçim gerekçesi, çalışmanın uygulama süreci, araştırmacı rolü, kullanılan yöntemin seçim gerekçesi, geçerlik ve güvenilirlik önlemleri, bulguların nasıl düzenlendiğine ilişkin açıklamalar ayrıntılı biçimde yapılmıştır.

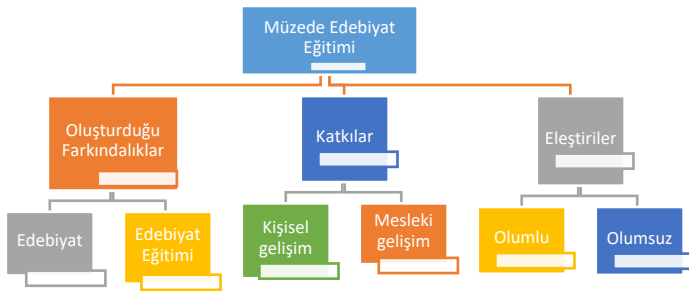
Tutarlık ve Teyit Edilebilirlik

Araştırmanın tutarlığının ve teyit edilebilirliğinin sağlanması amacıyla, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, işlenmiş veriler ve yapılan kodlamalar ve bu kodlamalara temel oluşturan çıkarımlara ilişkin alınan notlar saklanmış ve gerektiğinde incelemeye hazır tutulmuştur. Ayrıca yüz yüze yapılan görüşmelerde kayıt cihazı kullanılmış böylece veri kaybı önlenmiştir.

Araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim öğretim döneminde toplanması nedeniyle etik kurul belgesi bulunmamaktadır. Katılımcılardan çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına ilişkin yazılı izinler alınmıştır.

BULGULAR

Müzedede edebiyat eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinden hareketle ulaşılan bulgular; müzedede edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarına katkıları, öğretmen adayında oluşturduğu farkındalıklar ve müzedede edebiyat eğitimine ilişkin eleştiriler başlıkları altında ele alınmıştır.

Şekil 2. Öğretmen adaylarının müzedede edebiyat eğitimine ilişkin görüşlerinden elde edilen tema ve kategoriler

Şekil 2'de görüldüğü üzere müzedede edebiyat eğitimine ilişkin olarak öğretmen adaylarının görüşleri "katkıları",

"oluşturduğu farkındalıklar" ve "eleştiriler" olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Katkı temasının sıklık dağılımları incelendiğinde, görüşlerin "kişisel gelişim" (f=26) ve "mesleki gelişim" (f=26) kategorileri altında toplandığı görülmektedir. "Oluşturduğu farkındalıklar" temasının sıklık değerleri incelendiğinde, görüşlerin "edebiyat" ve "edebiyat eğitimi" olmak üzere iki kategoride odaklandığı belirlenmiştir. "Eleştiri" teması altında belirtilen görüşlere "olumlu" ve "olumsuz" kategorileri altında yer verilmiştir. Müzedede edebiyat eğitimine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri tema, kategori ve kodlara ilişkin sıklık değerleri ilgili bulgu başlıkları altında gösterilmiştir.

Müzedede edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarında oluşturduğu farkındalıklara ilişkin bulgular

Müzedede edebiyat eğitimi uygulamaları, öğretmen adaylarında edebiyat eğitimi ve edebiyata ilişkin çeşitli farkındalıklar oluşturmuştur. Öğretmen adaylarında edebiyat eğitimine ilişkin oluşan farkındalıklara ilişkin kodlar ve sıklık değerleri Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Müzedede edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarında edebiyat eğitimine dair oluşturduğu farkındalıklar

Müzedede edebiyat eğitiminin ardından öğretmen adaylarının edebiyat eğitimine ilişkin en büyük farkındalığı, müzelerin edebiyat eğitiminde kullanılabilirliği (f=14) yönünde olmuştur. Ardından edebiyat öğretmeni adaylarının her türlü sınıf dışı ortamda edebiyat eğitiminin yapılabilmesine (f=4), farklı yöntemlerle edebiyat eğitimi yapılabilmesine (f=3), öğretimin eğlenceli hale getirilebileceği (f=2) ve liselerde verilen eğitimin edebiyatı yeterince yansıtmadığına (f=1) ilişkin farkındalık geliştirdikleri görülmektedir. Katılımcıların görüşleri şu ifadeleri ile örneklendirilebilir:

K5: Eğitimin yalnızca dört duvar arasında olmadığını öğrenmiş oldum. Edebiyatın hayatın her anında olduğunu ve her yerde öğretilebileceğini anladım.

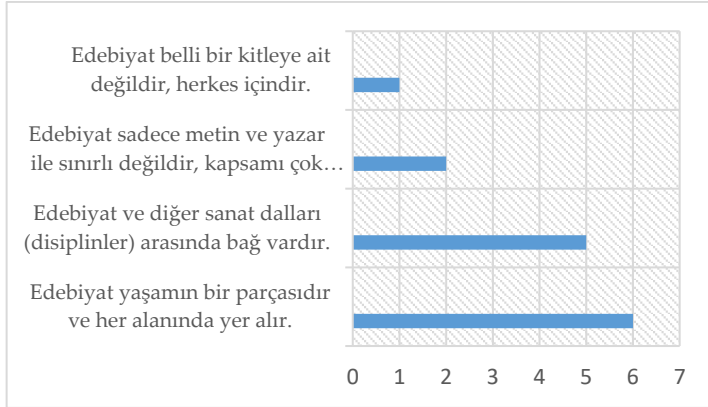
K9: Bir nevi edebiyat laboratuvarlarıydı müzeler. Fenni bilimler nasıl laboratuvarlarda yapılıyorsa edebiyat da bir bilimdir ve hem sınıfın dışında nasıl ders işlenebileceğini hem de müzelerin eğitici yönünü açığa çıkardığımızı düşünüyorum.

K13: Vücut için yemek ne ise ruh için de edebiyat odur. Çalışma sonucu lisede verilen edebiyat dersinin edebiyatı yansıtmayacağını gördüm.

K14: Bu çalışma eğitimin okul dışında da olabileceğini yapılan etkinliklerin öğrencinin ilgisini büyük ölçüde artırabileceğini, edebiyat eğitiminin çok farklı yollarla da verilebileceğini buna çok güzel bir şekilde gösterdi.

K15: Önceden mıy mıy geçilen bir ders saatinde bir ders konusu olarak görünürken artık öğretmen isterse eğer eğlenceli bir hale gelebileceğini anladım.

Öğretmen adaylarında edebiyat eğitimine ilişkin oluşan farkındalıklara ilişkin kodlar ve sıklık değerleri Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Müzede edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarının edebiyat algısına dair oluşturduğu farkındalıklar

Gerçekleştirilen çalışma kapsamında altı farklı müzede edebiyatın farklı alanlarına yönelik etkinlikler gerçekleştiren katılımcıların edebiyat kavramına ilişkin algılarında da çeşitli değişiklikler yaşandığı görülmektedir. Katılımcıların edebiyata bakış açısı gelişmiş ve edebiyatın hayatın her alanında yer aldığı ($f=6$), diğer sanat dalları ve disiplinler ile arasında sıkı bir bağ olduğu ($f=5$) ve kapsamının çok geniş olduğu ($f=2$) yönünde farkındalık geliştirdikleri görülmektedir. Katılımcıların bu görüşlerine ilişkin ifadeleri şu şekilde gösterilebilir:

K1: Edebiyat denilince aklıma yazmak, okumak ve şiirler geliyordu. Çalışmadan sonra edebiyatın her yerde olabileceğini daha iyi anladım. Tarih boyunca kültürde, mekânlarda, insanın yaşadığı, söylediği her düşünce edebiyat olabilir.

K6: Edebiyat denilince aklıma anlamlı sözler, kelime oyunları, şiir ya da düzyazı geliyordu. Bu çalışmadan sonra edebiyatın yalnızca bunlar olmadığını öğrendim. Edebiyat bilmece, deyim, kilim, sayfa, dolap, ebru, kalıp da demekmiş.

K7: Edebiyat aslında üst zümre dili değilmiş. Çalışma sayesinde gördüm ki benim annemin de şiiri olabilirmiş. Çünkü bizler bir üst tabaka insanı olmadığımız halde bu çalışmada önemli eserler ortaya koyduk.

K10: Edebiyat deyince aklıma hayat geliyor. Hayatın her parçası geliyor. Müzelerle de birlikte hayatın içinden olduğunu daha çok anladım.

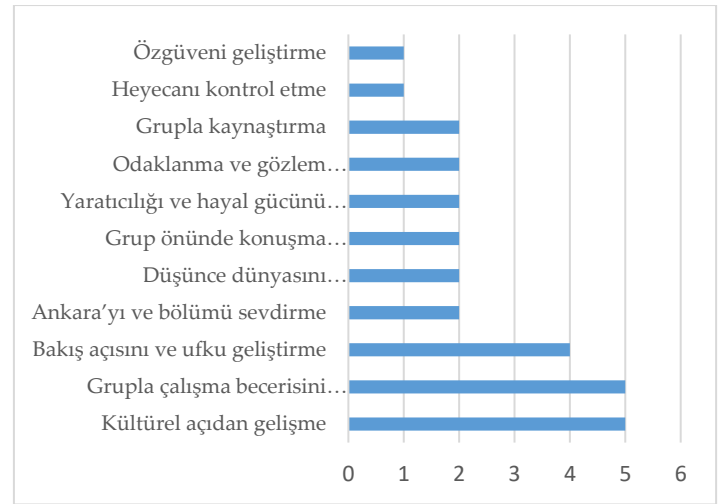
K12: Edebiyat denilince her sanat alanıyla ilişkilendirebileceğimiz ve halk biliminin muhafızı ve müstahdemi olan çok yönlü bir alan aklıma geliyor.

Öğretmen adaylarının görüşleri değerlendirildiğinde, müzede edebiyat eğitiminin onların edebiyat eğitiminin nerede ve nasıl yapılabileceğine ilişkin farkındalıklarını geliştirdiği söylenebilir. Aynı zamanda farklı müzelerde gerçekleştirilen çok

boyutlu çalışmaların öğretmen adaylarının edebiyat kavramına ilişkin algılarını geliştirdiği ve edebiyatın diğer disiplinlerle, yaşamla ve kendisiyle bağlantısını kurarak edebiyata bütüncül bir açıdan bakmalarını sağladığı belirtilebilir.

Müzede edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarına katkılarına ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının müzede gerçekleştirilen edebiyat eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri değerlendirilmiş ve uygulamanın öğretmen adaylarının kişisel gelişimlerine katkılarına dair kodlar ve sıklık değerleri Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Müzede edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarının kişisel gelişimlerine katkılarına ilişkin kodlar

Şekil 5 incelendiğinde müzede dil ve edebiyat eğitimi uygulamalarının edebiyat öğretmeni adaylarına hem kişisel hem de mesleki gelişimleri açısından katkıda bulunduğu görülmektedir. Kişisel gelişim açısından vurgulanan katkılar; katılımcıların kültürel açıdan geliştirmesi ($f=5$), grupla çalışma becerisini geliştirmesi ($f=2$), bakış açısını ve ufkunu genişletmesi ($f=2$), düşünce dünyasını geliştirmesi ($f=2$), grup önünde konuşma becerisini geliştirmesi ($f=2$), yaratıcılığını artırma ($f=2$), odaklanma becerisini geliştirmesi, özgüveni geliştirmesi, heyecanı kontrol etme ve bireysel duyarlılık kazandırması olarak belirtilmiştir. Öğretmen adaylarının kişisel gelişimine yönelik katkılara ilişkin kimi görüşleri şu şekildedir:

K1: Kişisel gelişimime katkı olarak öğrendiğim bilgiler, grupla çalışma becerimi geliştirdim.

K2: Heyecanımı ve çekingenliğimi yendim. Toplum içerisinde nasıl durmam ve konuşmam gerektiğini öğrendim.

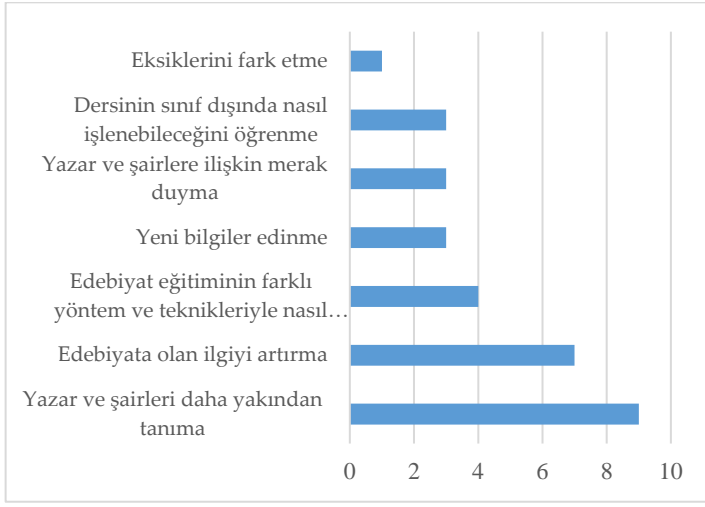
K4: Edebiyat anlamında tanımadığım kişileri, bilmediğim bilgileri öğrendim. Elbette bu bana büyük katkıda bulunup ufkumu genişletti.

K10: Müzelerde ve derslerde öğrendiklerimle kültürümün birazda olsa geliştiğini düşünüyorum.

K11: Ben bunları yapamam dediğim şeyleri yaptığımı gördüm ve özgüvenime yararlı bir etkisi oldu.

K12: Sadece öğrenmekten ziyade yaratıcı ve geniş düşünmebilme de etki etti.

Müze edebiyat öğretimi uygulamalarının öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkılarına dair kodlar ve sıklık değerleri Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Müze edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkılarına ilişkin kodlar

Mesleki gelişim kategorisi altında, müze gerçekleşen çalışmanın öğretmen adaylarının edebiyat alanına ilişkin ilgilerini artırdığı (f=7), yazar ve şairleri yakından tanımalarına fırsat sunduğu (f=5) ve edebiyat eğitiminin farklı yöntemlerle nasıl verilebileceğine ilişkin bilgi sahibi olmalarını sağladığı (f=4) görülmektedir. Çalışmanın ayrıca katılımcıların yeni bilgiler edinmeleri (f=3), yazar ve şairlere ilişkin meraklarının arması (f=3) ve edebiyat derslerinin sınıf dışı ortamlarda nasıl işlenebileceğini öğretmesi (f=3) yoluyla öğretmen adaylarını mesleki açıdan geliştirdiği görülmektedir. Mesleki gelişime ilişkin katkılara yönelik bazı katılımcı görüşleri şu şekilde gösterilebilir:

K1: Edebi kişiliklerin hayatlarındaki bazı olayları öğrenme fırsatım oldu ayrıca edebiyat eğitiminin farklı şekillerde nasıl verilebileceğini de anlamış oldum.

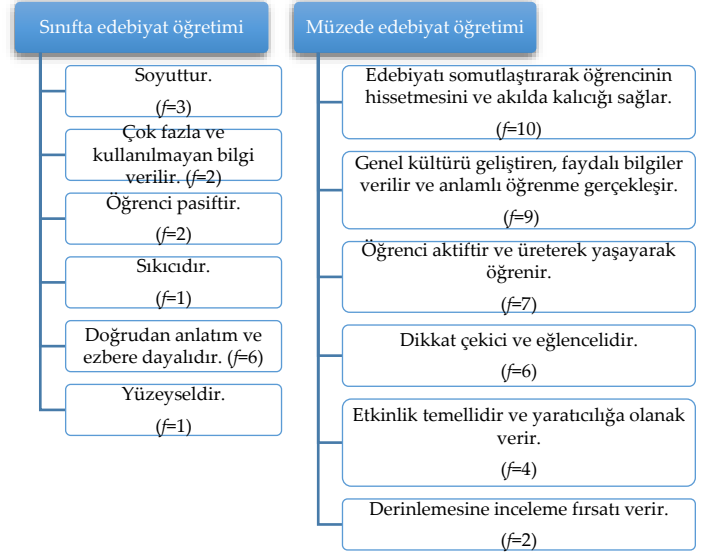
K2: Önceden Ankara ile bağdaşan dört beş sanatçı biliyorken şimdi sayısızca sanatçı biliyorum. Bu sanatçıların hayat hikayelerine dair bilgileri eğlenerek öğrendim. Bir konuyu anlatmak için alışılmışın dışında yöntemler öğrendim ve bu öğrendiğim yöntemlerin meslek hayatıma olumlu yansıtacağını düşünüyorum.

K7: Edebiyata olan ilgimi artırdı. Daha çok okuyorum. Öğretmenimi çok sevmeni sağladı. Toplum içerisinde ifade etme becerimi geliştirdi. İyi ki böyle bir çalışma oldu ve ben içindeydim.

Öğretmen adaylarının müze edebiyat eğitimi sürecini kişisel gelişimleri açısından bir kültürlenme süreci olarak gördükleri v bu sürecin grupla çalışma becerilerini bakış açılarını geliştirdiği söylenebilir. Mesleki gelişimleri açısından ise edebiyata olan ilgileri, bilgi ve bu konudaki meraklarını geliştirmesi ve yazar/şairleri yakından tanıma fırsatı sunarak edebiyat dersinin sınıf dışı ortamlarda nasıl yapılabileceğini öğretmesi gösterilebilir.

Müze ve sınıfta edebiyat öğretiminin karşılaştırılmasına ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının sınıfta/geleneksel edebiyat öğretimi ve müze edebiyat öğretimi karşılaştırmalarına ilişkin kodların sıklık değerleri Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Sınıfta edebiyat öğretimi ve müze edebiyat öğretimi karşılaştırılmasına ilişkin bulgular

Öğretmen adayları şimdiye kadar tecrübe ettikleri geleneksel/sınıfta edebiyat öğretimi ile müze edebiyat eğitimi karşılaştırdıklarında sınıfta edebiyat öğretimi ezbere dayalı doğrudan anlatımın yapıldığı (f=6), çok fazla bilgi verilen (f=2), soyut (f=3), öğrencinin pasif olduğu (f=2), sıkıcı (f=1) ve yüzeysel (f=1) bir öğretim süreci olarak değerlendirmektedirler. Müze gerçekleştirilen edebiyat öğretimi ise edebiyatı somutlaştırarak akılda kalıcılığı sağlayan (f=10), faydalı bilgilerle anlamlı öğrenme gerçekleştiren (f=9), öğrencinin aktif olduğu ve yaşayarak öğrendiği (f=7), dikkat çekici ve eğlenceli (f=6), etkinlik temelli ve yaratıcılığa olanak veren (f=4), derinlemesine inceleme fırsatı sunan (f=2) bir öğretim süreci olarak betimledikleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının karşılaştırmaları şu şekilde örneklendirilebilir:

K2: Önceden aldığım tüm derslerde bir şey karşımıza hazır olarak geliyordu. O yüzden biz tam olarak üretmiyor ve hayal gücümüzü kullanamıyorduk. Bu çalışmada ise hem kendimiz ürettik hem de sıradan bir bilgiyi hayal gücümüzle daha dikkat çekici bir hale getirdik.

K3: Farklılık olarak bize öğretmenlerimiz hep anlatırdı. Hep ezbere dayalı yöntem verdiler. Ama biz bu etkinlikleri hissederek yaptık. Benzerlik ise kısmen konular aynı idi.

K4: Derste sürekli pasif durumdaydık. Fakat müze eğitimi süresince aktiftik. Bu en büyük farktı. Öğrencilerin aktif olması kendimce öğrenmesi demektir. Bu fark gözle görülürdü.

K8: Öğrenciyi harekete geçiren, ona ve düşüncelerine kıymet veren etkinlikler olması sebebiyle diğer derslerimize taban tabana zıt bulunan etkinliklerimiz standartların üzerinde bir özveriye ve öneme sahiptir.

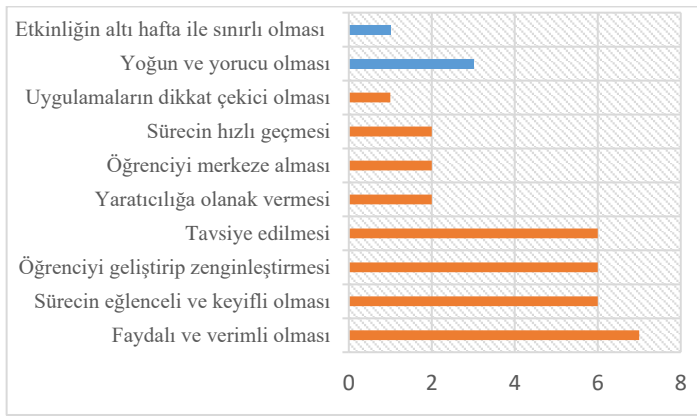
K13: Geçmişteki derslerimin hiçbirine benzemiyor. Bir derslikte kitap ve defterle geçen ders, sadece boş bilgiler katıyor. Etkinlikler ise kültür, sosyolojik artı olarak ise bilgi sunuyor.

K16: Almış olduğumuz derslerde sadece yüzeysel bilgiler öğrenirken (hem çokça bilgi hem de unutulması yüksek) bu çalışmada edebiyata ilişkin bilgileri görenek ve yaşayarak öğrendim. Yaptığımız bu çalışma ve dersler arasında benzerlikler azdır.

Öğretmen adaylarının öğrenim tecrübelerinden hareketle, sınıfta edebiyat öğretimi ile müzede edebiyat öğretimi süreçleri oldukça fazla açıdan zıtlık göstermektedir. Öğretmen adayları tarafından özellikle vurgulanan nokta ise müzede edebiyat öğretiminin süreci somutlaştırması, akılda kalıcılığı artırması, yaşama bağlantılı, faydalı bilgilere etkinlikler aracılığıyla öğrencinin ulaşmasının sağlanması ve tüm bu sürecin eğlenceli bir şekilde gerçekleşmesi olarak belirtilmiştir.

Müzede edebiyat öğretimi uygulamasına yönelik eleştirilere ilişkin bulgular

Öğretmen adaylarının müzede edebiyat eğitimine yönelik eleştirilerine ilişkin kodların sıklık değerleri Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Müzede edebiyat eğitimi uygulamasına yönelik eleştirilere ilişkin kodlar

Müzede gerçekleştirilen edebiyat eğitimi uygulamalarına ilişkin eleştiriler olumlu ve olumsuz olmak üzere sınıflandırılmıştır. Olumsuz eleştiriler incelendiğinde, etkinliğin süresinin kısıtlı olması ve devamının olmaması ($f=2$) ve yoğun olması ($f=3$) olarak görüş bildirildiği görülmektedir. Olumlu eleştiriler incelendiğinde katılımcıların bu süreci akılda kalıcı ($f=9$), faydalı ve verimli bir çalışma olarak değerlendirdikleri ($f=7$), eğlenceli olduğunu ($f=6$), öğrenciyi geliştirdiğini ($f=6$), bu eğitimi diğerlerine tavsiye ettikleri ($f=6$), öğrenciyi merkeze aldığını ($f=2$) ve öğrenmeyi kolaylaştırdığını ($f=1$) belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların sürece ilişkin olumsuz eleştirileri ise yoğun ve yorucu bir program olması ($f=3$) ve etkinliğin altı haftayla sınırlı olması ($f=2$) şeklinde belirtilmiştir. Bu görüşlere ilişkin katılımcı ifadeleri şu şekilde örneklendirilebilir:

K4: Yaşayarak öğrenmek ve severek öğrenmek bu oluyor. Belki dinlesem çoğu şeyi bugün unutmamış olacaktım. Fakat etkinlikler sayesinde hepsi dün gibi aklımda.

K6: Çok faydalı ve olumlu bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Bizlere birçok yönden faydalı oldu. Yapılan etkinlikler keyifli anlar geçirmemizi sağladı. Tek olumsuz düşüncem etkinlik süresinin 6 hafta ile sınırlı

olmasıydı. Ders dışında bu tarz etkinlikler çerçevesinde ilerlemek daha güzeldi. Bu sebeple etkinlik süresinde bir kısıtlama olmamasını isterdim.

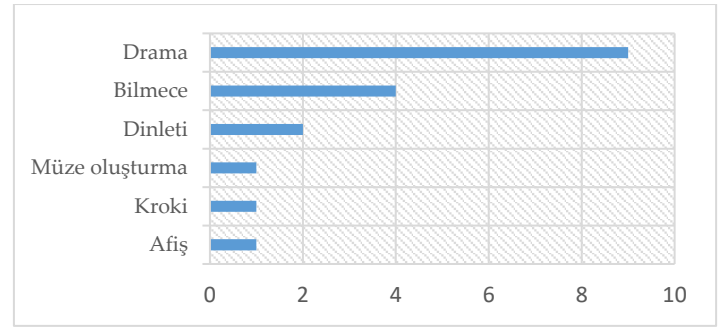
K8: Şu zamana kadar öğrenciyi dört duvarın ve iki kapağın arasında hapseden ve bu hapislik durumundan faydalanamayan eğitim sistemimize karşı yapılan bu çalışma bir devrim niteliğindedir.

K9: Bu çalışmamızın Türkiye genelinde yapılmasını istiyorum. Öğrencilerin hocamızın yaptığı etkinliklerden yapmasını istiyorum. MEB ve YÖK kesinlikle eğitim programlarına almalılar. Görsel, işitsel zekânın duygu ve duyular ile dokunarak birleşmesi eğitimin kalitesini artırdığını, artıracağına inanıyorum.

K11: Gerçekten çok başarılı ve eğlenceliydi. Zaman zaman yorucu olsa da eğlenerek öğrendim. Hem öğrenme sürecim hızlandı hem de öğlendim.

K13: Ama bu çalışma bir ders değil, sanki öğrenmeyi eğlenceye dönüştürdü.

Müzede edebiyat öğretimi uygulamalarına ilişkin genel görüş, faydalı, keyifli, eğlenceli, dikkat çekici, öğrenciyi merkeze alan yaratıcı bir uygulama olduğu yönünde olup uygulamaların yoğun olduğu ve kimi zaman katılımcıları yorduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının uygulama boyunca en beğendikleri ve beğenmedikleri etkinlikler değerlendirilmiş ve bu etkinliklere ilişkin kodlar ve sıklık değerleri Şekil 9'da gösterilmiştir.

Şekil 9. En sevilen etkinliklere ilişkin bulgular

Şekil 9'da göre katılımcılardan dokuzunun çalışma kapsamında beğenmediği etkinlik olmadığını belirttiği görülür. Geri kalan katılımcılardan hiçbiri beğenmediği bir etkinlik adı belirtmemiştir. Katılımcıların en etkilendikleri etkinlikler canlandırma ($f=9$) etkinlikleri olarak belirtilmiştir. Canlandırmanın ardından en sık vurgulanan etkinlik bilmeceler oluşturma ($f=4$), ardından şiir dinletisi yapma ($f=2$), müze oluşturma ($f=1$), afiş hazırlama ($f=1$) ve kroki çizme ($f=1$) olarak belirtilmiştir. Katılımcıların canlandırma etkinliklerini beğenmelerine ilişkin nedenler ise görsel ve işitsel açıdan öğrendiklerini desteklemesi, yaratıcılık ve hayal güçlerini kullanma fırsatı vermesi, dikkat çekici olması, eğlenceli ve öğretici olması, farklı kişiler gibi düşünmelerini sağlayarak yaşanmışlıkları hissettirmesi olarak açıklanmıştır. Bu konuda bazı katılımcı görüşleri şu şekilde gösterilebilir:

K2: Etkinliklerden en beğendiğim müze içerisinde yaptığımız canlandırmalardır. Çünkü yaratıcılığımızı ve hayal gücümüzü daha çok kullanma fırsatı veriyor daha dikkat çekici ve eğlenceli oluyor.

K3: En beğendiğim etkinlikler, şiir dinletisi (insanı rahatlatıyor), müzede bilmeceler ile eşyaları bulmak (daha dikkatli olmamızı sağlıyor), bilmeceler oluşturarak sorular sormak (eğlenceli). Beğenmediğim etkinlik yoktu.

K10: *En çok müzelerde yaptığımız canlandırmalar güzeldi. Çünkü gerçekten birçok şey öğrendik hem de hissetmiş olduk. Kendi müzemizi tanıtmak da çok güzeldi. Çünkü biz yarattık biz tanıttık.*

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların özellikle yaratıcı drama etkinliklerini, ardından bilmece, dinleti ve müze oluşturma gibi etkileşimli etkinlikleri beğendikleri söylenebilir. Katılımcıların dokuzunun beğenmediği etkinlik olmadığını belirtmesi ve hiçbir katılımcının beğenmediği bir etkinlik adı vermemesi etkinliklerin beğenildiğini düşündürmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Müze edebiyat öğretimi uygulamasına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri farkındalıklar, katkılar ve eleştiriler başlıkları altında toplanmıştır. Farkındalıklar başlığı incelendiğinde, öğretmen adaylarının edebiyat ve edebiyat eğitimine yönelik farkındalıklarının geliştiği görülür. Edebiyat eğitimine ilişkin olarak en sık vurgulanan farkındalık ifadeleri müzelerin edebiyat eğitimi için etkili ortamlar oldukları ve edebiyat öğretiminin her türlü ortamda yapılabileceği yönündedir. İnfomal öğrenme ortamları özellikle de müzeler, bireylerin öğrenmesini destekler, bilginin yapılandırılması ve geliştirilmesine olanak sağlar (Sarac, 2017). Sabalis (2017), öğrencilerin müzede sözlü sunum yapmasını içeren çalışmada, müzelerin öğrencilerin sınıf materyali ile duyuşsal ve bilişsel katılımından yararlanmasına olanak sağladığını, bu sürecin etkili bir sunum oluşturmak için yazma hakkında öğrenilenlerin yanı sıra izleyici ve sürecin bir parçası olarak da öğrencileri deneyimlerini yansıtmaya teşvik ettiğini belirterek bu çalışmanın öğrencilerin üniversite dışındaki dünyayla etkileşime girmelerini sağlayarak sözlü sunularının gelişimi açısından etkili olduğunu belirtmektedir. Tural ve Kala (2018) müzelerin gezerek, görerek, dokunarak ve hissederek öğretim yapılan mekânlar hâline geldiğini belirtirken Seidel (1999), müzelerde ziyaretçilerin görebildiklerini, dokunabildiklerini, koklayabildiklerini, aletleri inceleyebildiklerini, aygıtları kullanabildiklerini ve müzelerde ziyaretçilerin tarihe araştırmacı bir ruhla yaklaşabildiklerinin vurgulanmaktadır. Öğretmen adayları ile gerçekleştirilen çalışmada adayların bu tür etkinliklerin harcanan zaman ve enerjiye değdiği ve bu tür ortamlarda gerçekleştirilen bu tür etkinliklerin ve kazanılan öğrenme fırsatlarının sınıfın dört duvarı içerisinde ulaşılamayacak kadar değerli olduğunu vurguladıkları görülür (Nagy, 2019). Müzelerin çeşitli metinleri (örneğin etiketler, etkileşimli kiosklar, video monitörler, çalışma galerileri, haritalar, zaman çizelgeleri) sağlamasından dolayı müze duvarlarının Eakle'nin (2005) ifadesiyle "dikey olarak görüntülenene, patlatılmış ders kitaplarının görünümünü" (s.29) almış ve zengin okul dışı okuryazarlık ve öğrenme ortamları sunmaktadır.

Müze aktif öğretim yöntemleri ve etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilen edebiyat öğretimi uygulaması ile öğretmen adaylarının edebiyat öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılabilmesiyle böylelikle öğrencilerde edebiyata karşı ilgi uyandırılabilmesine dönük farkındalık gelişmiştir. Bu tür çalışma örneklerinin öğretmen adaylarının öğretim tecrübesini artırarak onlara öğretimde çeşitlilik ve alternatifler sağladığı görülmektedir.

Örneğin Hamilton ve Van Duinen'in (2021) hibrit olarak müze ve sınıf dönüşümlü gerçekleştirilen çalışmaların, öğretmen adaylarının öğretim repertuarını artırdığını ve onları didaktik pedagojilerden uzaklaştırarak diyalog ve söylem temelli pedagoji ve uygulamalarına kaydardığı görülmektedir. Barry (2012) sanat müzelerinde gerçekleştirilen okuma yazma eğitiminin ardından bu etkinliğin onlara gelecekteki eğitimde kullanmaları için ek kaynaklar sağladığını belirtir. Nagy'nin (2020) çalışmasında gerçekleştirilen etkinliklerde kullanılan multimodal içeriğe yönelik olarak bir öğrencinin belirttiği "çok sayıda metne rağmen, görsel ve işitsel kaynaklar, örneğin ara görüntüler, fotoğraflar ve nesnelere, izleyiciyi sergi ile etkileşime sokar ve temalarla ilgilenir." ifadesinin, müzelerdeki çok boyutlu içeriğin öğrenci ilgisini çekmekteki önemini yansıtarak araştırma sonucunu desteklediği görülmektedir. Hamilton ve Van Duinen (2021) tarafından ergenlerle müzede gerçekleştirilen okuma yazma etkinlikleri sürecinde ergenlerin çeşitli topluluklarla bağlantı kurduğunu, eserler ve sergilerle etkileşime girdiğini ve bunlar hakkında konuştuğu gözlemlenmiştir.

Gerçekleşen eğitimin ardından öğretmen adaylarının edebiyat eğitimine daha eleştirel bir gözle yaklaştığı ve lisede gerçekleştirilen eğitimin edebiyatı yansıtmadığına ilişkin farkındalık geliştirdikleri görülmüştür. Benzer sonuçlara örnek olarak Hamilton ve Van Duinen (2021), müzede çalışmanın öğretmen adaylarının müfredatı disiplinler arasında genişletmek için müzeleri nasıl kullanacaklarını düşüncelerini sağladığını ve geleneksel sınıflarda eğitime devam edenlerin ise geliştirdikleri müze eğitiminden edindiklerini sınıflarına uyarlamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Ulaşılan bu bulgular, müzede gerçekleştirilen yenilikçi uygulamaların öğretmen adaylarının sınıfta gerçekleşen geleneksel uygulamalara karşı bakışını değiştirerek/eleştirel bir yaklaşımla değerlendirerek onları daha iyisini düşünmeye doğru sevk etmekte ve öğretim niteliklerini geliştirmeleri yönünde öğretmen adaylarını desteklemektedir.

Öğretmen adaylarının çalışmanın ardından edebiyat kavramına ilişkin olarak da yeni farkındalıklara ulaştıkları söylenebilir. Gerçek nesnelere, gerçek yaşam hikâyelerinden hareketle oluşturulan dramatik durumlar ve farklı sanat alanlarından yararlanılarak gerçekleştirilen uygulama katılımcılarda; edebiyatın yaşamın bir parçası olduğu, yaşamın her alanının edebiyata yansıdığı, edebiyat ve diğer disiplinler arasında bağ olduğu ve edebiyatın kapsamının düşünülenden daha geniş olduğu ve belirli bir kitleye ait olmadığı, herkes için olduğu yönünde farkındalıklar geliştirmiştir. Edebiyat tanımları incelendiğinde; sanatsal üretimin, söz ustalığının, inceliğinin, üslubunun, süslemenin, güzel ifadenin yanında mutlaka toplum, düşünce, yaşantı/hayatın da geldiği görülür yani hayat, edebiyata içkin bir şekilde yerini almaktadır (Alver, 2006). Dilthey'e (1999, s.44) göre "Sanat/edebiyat, yaşamı anlamının organonudur (aracıdır) çünkü o yaşamdan beslenir ve onu ifade ve temsil etmeye çalışır". Edebiyat bunu dil ile gerçekleştirir çünkü dil, edebiyatın temeli ve harcıdır. Edebiyat, kültürün bir özeti ve toplumun temeli olan dili kullandığı için doğrudan toplumla yani hayatla buluşmakta, onun içinden konuşmaktadır. Oysa ders

kitaplarında yazarlar, eserleri, dönemler, türler bağlamında soyut olarak ele alınan edebiyat, öğrenciye yaşamdan kopuk gelmektedir. Randal'ın (1999) da belirttiği gibi "Yaşamakta olan hayat, anlatılmakta olan hayattan ayrılmaz." (s.98). Oturumlarda eserlerinin yanı sıra yaşamları bağlamında da ele alınan yazarlar ile yazarların yaşamlarından eserlerine yansıyanlar çerçevesinde gerçekleşen çalışmalar ile öğretmen adaylarında edebiyatın yaşamın yansımaları olduğu farkındalığı oluşmuştur.

Müze de gerçekleştirilen uygulamaların öğretmen adaylarının edebiyat algılarını değiştirdiği ve edebiyatın kapsamının düşündüklerinden geniş olduğuna fark ettiklerini göstermektedir. Bu sonucun etkinliklerde müzelerde bulunan nesnelere yanı sıra farklı disiplinlerden materyallere (ebru, resim, müzik, harita, şarkı, heykel, tarih, vb.) yer verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ulaşılan sonuca benzer olarak Barry'nin (2012) müze de gerçekleştirilen okuma yazma dersinin ardından katılımcı öğretmen adaylarından biri de okuryazarlığa karşı bakışının gelişimini ve okuryazarlık tanımlarının genişlediğini belirtir. Bu görüşü araştırmaya katılan bir katılımcının ifadesi şu şekilde destekler: *"Bu dersten önce okuryazarlığı okuma ve yazma olarak düşünürdüm. Bu ders bana matematikte de okuryazarlık olduğunu gösterdi, hayal ettiğim gibi değil. Öğrencilerin matematikte sadece okuyup yazabilmeleri değil, aynı zamanda konuşmaları, dinlemeleri ve anlamaları da gerekir."*

Müze de çok çeşitli nesnelere ve materyaller aracılığıyla gerçekleştirilen etkileşimli çalışma, öğretmen adaylarında edebiyatın disiplinlerarası yapısı konusunda da farkındalık oluşturmuştur. Bu farkındalığın oluşmasında okuduğu şiirin motiflerini bir halı üzerinde ya da mimari bir yapıda görmek; okuduğu hikâyeyi bir filmde bulmak, masalın resme aktarımını seyretmek, okuduğu kahramanın heykelini görmek gibi etkinlikler etkisi olduğu düşünülmektedir. İngilizce öğretmeni adayları ile çalışan Nagy (2020) de müzelerin disiplinlerarası çalışmalar için çok zengin mekânlar olduğunu ve öğretmen adaylarının her birinin müze sergi temasıyla dil çalışmaları arasında bir bağ kurabildiğini belirtmiştir.

Çalışmanın ardından katılımcılarda edebiyatın belirli bir kitleye ait olduğu inancının değişerek herkes için olduğu farkındalığının geliştiği görülmüştür. Michaud'un da belirttiği gibi (2004), "Edebiyat, hayata dönüktür, hayatın içindeki bireylere/kitleye hitap eden bir yapıya sahiptir, bu nedenle edebiyat kendi içine kapanmamıştır ve sadece yapanlara mahsus değildir." (s.58). Katılımcılarda bu görüşün çalışma kapsamında sıklıkla metin yazmaları (şiir, hikâye, masal, halı motifleri, ekslibris, canlandırma, vb.) ve metin yazabildiklerini görmeleri üzerine meydana geldiği düşünülmektedir. Düzenli olarak metinler yazmaları, katılımcıları pasif alıcı rolünden aktif üreticiye dönüştürerek onlarda edebiyatın bir kitleye ait olmadığı, kendilerinin de yazabileceği farkındalığını oluşturmuştur.

Öğretmen adaylarına müze de edebiyat eğitiminin kişisel ve mesleki açıdan katkısının bulunduğu belirlenmiştir. Mesleki katkıları incelendiğinde, çalışmada öğretmen adaylarının bilişsel kazanımları üzerine yoğunlaşılsa da katılımcıların yazar ve şairleri daha yakından tanıma fırsatı buldukları görülmüştür.

Ayrıca yapılan çalışmanın öğretmen adaylarının edebiyata olan ilgisini ve merakını artırdığı görülmektedir. Öğrenmenin temelini merak ve ilgi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, öğretmen adaylarında oluşan bu ilginin beslendiği taktirde mesleki açıdan onları geliştirerek niteliklerini artıracaklarını göstermektedir. Bu sonuç ayrıca Bozdoğan'ın (2007) çalışmasında okul dışı öğrenme ortamlarından bilim merkezlerinde yapılan etkinliklerin, öğrencilerin fen bilgisi dersinde akademik olarak başarı sağladığı ve ilgilerini artırdığını ortaya çıkardığı sonucu ile benzerlik göstermektedir. Hooper-Greenhill'e göre (1999), düşünce ve duyguları bir araya getirerek katılımcılara deneyimler kazandıran müzelerin öğrencilerin öğrenme motivasyonunu arttırdığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının müze de ergenlerle gerçekleştirdiği eğitimin ardından da benzer sonuçlara ulaşılmış, öğretmen adaylarının öğrendiklerini öğretmenin gururunu hissederek bilgilerini paylaşmak için motivasyonlarının arttığı, öğrencilerin de konuya olan ilgilerinin arttığı belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının sağladığı bir diğer mesleki katkı ise müze de edebiyat eğitimi uygulamalarının öğretmen adaylarına farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin nasıl kullanılacağını ve sınıf dışı ortamlarda edebiyat öğretiminin nasıl yapılacağını öğretmesidir. Benzer bir sonuç yine öğretmen adayları ile gerçekleştirilen bir çalışma (Barry, 2012) sonunda adayların çok çeşitli ek kaynaklara sahip olmaları nedeniyle kendilerini bir öğretmen olarak daha hazırlıklı ve daha güvende hissettiklerini belirtmeleri ve müzeleri uygulanabilir öğretim kaynağı olarak görmeleri sonucu ile birbirini destekler niteliktedir. Benzer sonuçlar Hamilton ve Van Duinen'in (2021) öğretmen adaylarının müze de gençlerle yaptığı çalışmanın ardından müze de çalışmanın öğretmen adaylarının öğretimi geliştirmek ve müfredatı disiplinler arasında genişletmek için alanını nasıl kullanacaklarını düşünmelerini desteklediği sonucuyla benzerlik göstermektedir. Bu etkileşimli süreç, öğretmen adaylarının öğretim repertuarını artırmış ve onları didaktik pedagojilerden diyalog ve söylem temelli pedagoji ve uygulamalarına kaydırmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre müze de edebiyat eğitiminin öğretmen adaylarına kişisel katkıları incelendiğinde, bu sürecin öğretmen adaylarının genel kültürlerini geliştirdiği belirlenmiştir. Anderson vd. (2002) tarafından yapılan çalışmada da çocukların müze deneyimlerinin kendi kültürleri, yani sahip oldukları gelenekler, inançlar ve değerler ile bağlam ve bağlantılar sağlamalarında önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılarda bu algının oluşmasında, somut olmayan kültürel miras unsurlarını gözlemlemeleri, onlara ilişkin inceleme, araştırma ve canlandırmalar yapmalarının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın ardından öğretmen adayları bakış açılarının ve ufuklarının geliştiğini ve düşünce dünyalarının zenginleştiğini belirtmişlerdir. Barry (2012) öğretmen adaylarının sanat müzelerinde gerçekleştirdikleri çalışmanın ardından gerçekleştirilen etkinliğin onları mevcut öğretim programı parametrelerinin dışında düşünmeye zorladığını iddia ettiklerini ve uygulama için "kutunun dışında düşünmek", "gelenekselin dışında düşünmek" ve "bilim dışı bilim" gibi ifadeler

kullandıklarını belirtmektedir. Oruç ve Altın (2008) da müze eğitiminin bireylerin bakış açısını geliştirdiği, bilişsel ve duyuşsal açıdan onları daha yaratıcı bir alana yönelttiğini belirtmektedir. Mertoğlu vd. (2020), çalışmalarında öğretmenlerin müzeleri öğrenciyi sorgulamaya ve araştırmaya teşvik ederek bilimsel süreç becerilerine etki ettiğini belirtmiştir yani müzelerin müzelerin öğrencilere öğrenme için rehberlik ettiği düşünülebilir. Nagy'nin (2020) çalışmasında öğretmen adayları müzede multimodal içerikli çalışmalarının ardından ulaştıkları en önemli üç kazanımın rehberli gezi ve yazılı anlatımın yanı sıra bakmayı öğrenme olduğunu belirtmişlerdir. Yeşilbursa'nın çalışmasında da (2018) sosyal bilgiler eğitimi öğrencileriyle müzede yapılan çalışmanın katılımcıların bakış açısını geliştirdiği, detaylı inceleme olanağı sağladığı, faydalı olduğu, iş birliğini geliştirdiği, daha fazla bilgi sağladığı ve öğretimi zenginleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Müzede edebiyat öğretimi çalışmalarının grupla çalışma becerisinin geliştirdiğini belirten öğretmen adayları, grupla kaynaştıkların, bölümlerini ve eğitim aldıkları şehri (Ankara) daha çok sevdiklerini belirtmişlerdir. Yapılan çalışmaların katılımcıların grup önünde konuşma becerilerini, yaratıcılıklarını, odaklanma ve gözlem becerilerini, heyecanlarını kontrol etmelerini ve özgüvenlerini geliştirdiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Sözlü sunum becerileri öğretmek amacıyla müzede eğitimi kullanan Sabalis (2017) çalışmasının sonunda öğrencilerin bir müzede konuşma çalışmasını çok beğendiklerini ve bu ortamın sunumlarını olumlu etkilediğini belirtmiştir. Öğrencilerin kamusal ortamda sunum yapmanın özgüvenlerine katkıda bulunduğunu belirtmesi, araştırma ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca çalışmada müzede fiziksel nesnenin önünde sunum yapmanın, öğrencilere sunumu geleneksel bir sınıf sunumundan daha "doğal ve daha profesyonel" hissettirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir şekilde Nagy'nin (2019) çalışmasının öğretmen adaylarını birbiriyle konuşmaya ve tartışmaya motive ederek iletişimlerini geliştirdiği görülmüştür.

Sınıfta edebiyat öğretimi ve müzede edebiyat öğretimine ilişkin karşılaştırmalar değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının sınıfta öğretimi ezber dayalı doğrudan aktarım olarak niteledikleri, müzede gerçekleştirilen öğretimi yaratıcılığa dayalı ve etkinlik temelli olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Duyuları temel alan ve yaşantıya dayanan müze öğrenmeleri, gerçek nesnelere dayalı öğrenmelerdir. Hooper-Greenhill'e (1999) göre müzede eğitimi benzersiz kılan, bu tür ortamlarda duyuların kendiliğinden kullanılması ile öğrenmenin doğal bir süreçte ve kendiliğinden gerçekleşmesidir. "Öğrenme, daha az beceri gerektirir, daha eğlenceli ve gerçekten keşfedici olur." (Hooper-Greenhill, 1999, s.127). Araştırma sonucunda sınıfta edebiyat öğretimi sıkıcı iken müzede edebiyat öğretimi dikkat çekici ve eğlenceli olarak betimlenmiş; sınıfta edebiyat öğretimi yüzeysel olduğu ancak müzede edebiyat öğretiminin öğrencilere derinlemesine inceleme fırsatı sunduğu belirtilir. Çünkü uygun bir öğrenme ortamında, öğrencilere soyut bilgiler, sıkıcı ve yanlı olarak iletilmemeli; nesnelere yakından gözlemlenmesine ve onlara dokunulmasına olanak tanıyan, estetik duyarlılığa, eleştirel düşünmeye ve hayal gücüne imkân sağlayan bir yaklaşım temel alınmalıdır (Ambrose vd., 2006;

Hooper-Greenhill, 2007; Karadeniz vd., 2014). Sınıfta edebiyat öğretimi sürecinde öğrenci pasif ancak müzede öğrenci aktiftir, üretir, yaparak ve yaşayarak öğrenir. Bu sonuç fen bilimleri fen bilimleri öğretmenlerinin, öğrencilerin müzelerde yaşayarak, görerek, dokunarak, günlük yaşantıyla ilişki kurma imkânı sağlayarak bilgiyi yapılandırarak kalıcı öğrenmenin sağlandığını ve bu gibi nedenlerle de müzelerin öğrencilerin akademik başarılarına olumlu etkisinin olduğunu düşündükleri araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Saraç, 2017).

Araştırma sonuçlarına göre sınıfta edebiyat öğretimi soyut olarak değerlendirilirken müzede edebiyat öğretimi konusunda en sık vurgulanan noktalar; konuları somutlaştırması, hissettirmesi ve akılda kalıcı olmasıdır. Müzelerin bilgilerin akılda kalıcılığı üzerine olumlu etkisinin olacağına ilişkin görüşler Yeşilbursa (2018), Yener vd. (2018), Ata (2002), Selanik Ay ve Kurtde Fidan'ın (2014) çalışmalarında da belirtilmektedir. Ayrıca Yeşilbursa'nın (2018) çalışmasının sonucunda katılımcılar tarafından yerinde öğrenmenin önemi, eserlerin kokusunu duymak ve dönemi hissetmek, öğrenmenin sadece kitaplarla gerçekleşmeyeceği gibi konulara değinilerek müzede öğrenmenin somutlaştırıcı etkisinin olduğu vurgulanmış, Selanik Ay ve Kurtde Fidan'ın (2014) çalışmasında da müzelerden yararlanmanın bazı kavramların somutlaştırılmasına katkı sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarından hiçbiri süreçte beğenmediği bir etkinlik olduğunu belirtmemiş ve en beğenilen etkinliklerin canlandırma ve bilmece olduğu belirtilmiştir. Bunun en önemli nedeni, canlandırmaların katılımcıyı, canlandırılan yazar/şair ve döneme yaklaştırarak bu karakter gibi hissetmesini sağlaması, edebiyatı somutlaştırmasıdır. Bilmeceler ise katılımcıların odaklanmasına, odakta kalmasına ve ilgilerinin süreç boyunca devam etmesini sağlaması nedeniyle etkileyici bulunmuştur. Bu sonuç ile benzer bir sonuç, MDGF müze eğitimi projesine katılan gençlerin yüzde yetmiş oranında eğitim sürecinde kullanılan arabul oyunlarını eğlendirici, heyecandırıcı ve bilgi verici bulmaları (Okvuran, 2012) sonucuyla benzerlik göstermektedir. Tüm etkinlikler öğrencinin aktif olması nedeniyle katılımı teşvik etmiş, öğrenciler ayrıntıları birbirlerine göstermiş, fotoğraflar ve notlar almış ve sorular sormuşlardır. Benzer sonuçlar Yeşilbursa'nın (2018) çalışmasında da görülmüş ve çalışma katılımcılarının gerçekleştirilen etkinlikleri; güzel, heyecanlı, sıra dışı, tuhaf, mutlu edici, ilgi ve dikkat çekici ve merak uyandırıcı buldukları belirtilmiştir. Öğretmen adaylarının sürece yönelik belirttiği eğlence ifadesi, müzenin tanımında belirtilen eğlence amacıyla örtüşmektedir (ICOM, 2007). Griffin'in (2004) de belirttiği gibi eğlence ve öğrenme bir arada olabilmekte ve böylelikle farkında olmadan öğrenme gerçekleşmektedir. Benzer diğer araştırma sonuçlarına göre müzede eğitimi yapılan ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin yapılan etkinlikler karşısında heyecanlandığı (Güler, 2011); öğrencilerin etkinliklere katılmak istedikleri ve öğrenmenin zevkli olduğunu düşündükleri (Uğur, 2004, akt. Yılmaz vd., 2011) belirlenmiştir. Blunden ve Fitzgerald (2019) müze çalışmalarının hem öğretmen hem de öğrenciler için son derece değerli, eğlenceli ve akılda kalıcı deneyimler olduğunu ancak deneyimlerin hâlâ bir şekilde kara kutu gibi bilinmezliğini

koruduğunu ve müze çalışmalarının gelecekteki araştırmalar için üretken ve değerli bir alan olduğunu vurgular.

Müzedede edebiyat öğretimine yönelik olumlu eleştiriler sürecin akılda kalıcı, faydalı ve verimli, eğlenceli, öğrenciyi geliştiren, tavsiye edilen, öğrenciyi merkeze alan, hızlı geçen ve öğrenmeyi kolaylaştıran bir süreç olduğu yönünde olmuştur. Sürece yönelik olumsuz eleştiriler ise çalışmaların zaman zaman yorucu olması ve altı hafta ile sınırlı olmasıdır. Bu sonuç Barry'nin (2012) gerçekleştirdiği çalışmanın ardından belirtilen katılımcı tepkileri olan "dönemdeki en havalı ders dönemi", "keyifli", "ilham verici", "eğlenceli", "en ilginç projelerden biri", "faydalı", "yeni bir şeyler öğrendim", "benzersiz bir deneyim", "Sınıftaki en unutulmaz zamanlardan biri", "çok bilgilendirici", "faydalı", "faydalı" ve "kesinlikle olumlu" bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Müzedede edebiyat öğretimi çalışması; öğretmen adaylarının müzedede edebiyat öğretimi planları hazırlamaları, müze eğitimlerini okullar için edebiyat öğretimi ders planları oluşturmaları, öğretmen adaylarını öğrencilerin müze sergileriyle nasıl etkileşime girdiğini tecrübe etmeleri ve alternatif yaklaşımlar öğrenmeleri konusunda onları bilgilendirmektedir. Gerçekleşen çalışmanın söz konusu çok yönlü faydalarından hareketle çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

- Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarıyla müzelerde gerçekleştirilecek müze eğitimi çalışmaları aracılığıyla öğretmen adaylarının müzelerden faydalanmaları ve daha donanımlı hâle gelmeleri sağlanmalıdır.
- Türk dili ve edebiyatı öğretim programında müzelerin kullanımına ilişkin etkinlik önerilerine ve uygulama örneklerine yer verilmelidir.
- Müzelerin eğitsel amaçlarına işlevsellik kazandırılmasına, dil ve edebiyat eğitiminde etkin olarak kullanılmasına yönelik planlamalar ve okul-üniversite-müze işbirliklerinin yapılmasına ihtiyaç vardır.
- Müzelerin eğitim birimlerinde orta öğretim dil ve edebiyat öğretimine ilişkin etkinlik planları hazırlanmalıdır.
- Müzeler ile edebi mekânlar sadece okuldan dışarı çıkma aracı ve gezi olarak görülmemeli; kültürel miras aktarımında müzelerin katkısı açıklanmalı ve gerçekleştirilecek etkileşimli çalışmalarla müzelerin edebiyat öğretimi sürecinde önemi üzerinde durulmalıdır.
- Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği mezunlarına edebiyat müzelerinde staj yapma olanağı tanınmalıdır.
- Türk dili ve edebiyatı öğretimi sürecinde müzelere yapılacak geziler öğretim yılı öncesinde planlanıp netleştirilerek geleneksel hâle getirilmelidir.
- Türk dili ve edebiyatı öğretimi sürecinde müzedede gerçekleştirilecek öğretim etkinlikleri ünite kazanımları ile ilişkilendirilmelidir.

- Edebî mekâların ve müzelerin öğretim sürecinde kullanımına yönelik çalışmaların sayısı artmalıdır.

Etik Kurul Belgesi: Araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim öğretim döneminde toplanması nedeniyle etik kurul belgesi bulunmamaktadır. Katılımcılardan çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına ilişkin yazılı izinler alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışmada yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek ve Teşekkür: Çalışmaya konu olan araştırma 2018 yılı Koç Üniversitesi VEKAM Araştırma/Proje Ödülü'ne hak kazanan "Yazınsal Bellek Mekanı Olarak Ankara Edebiyat Müzelerinde Yaratıcı Drama Yoluyla Edebiyat Eğitimi" adlı çalışma kapsamında toplanan verilerden yararlanılarak yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- Alver, K. (2006). Edebiyat ve kimlik. *Bilişim*, 13(2), 32-42.
- Ambrose, T. & Paine, C. (2006). *Museum basics* (2nd Ed.). Routledge.
- Anderson, D. (1994). *The effect of pre-orientating year eight students to the informal learning environment of a science museum on cognitive learning*. [Unpublished Master of Education thesis]. Queensland University of Technology, Brisbane, Australia.
- Anderson, D. & Lucas, K. B. (1997). The effectiveness of orienting students to the physical features of a science museum prior to visitation. *Research in Science Education*, 27(4), 485-495. <https://doi.org/10.1007/BF02461476>
- Anderson, D., Piscitelli, B., Weier, K., Everett, M. & Tayler, C. (2002). Children's museum experiences: Identifying powerful mediators of learning. *Curator: The Museum Journal*, 45 (3), 213-231. <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2002.tb00057.x>
- Artar, M. (2010). Müzedede öğrenme. Müze eğitimi seminerleri. Bekir Onur (Ed.) *Mardin Müzeleri* içinde (s.43- 55). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yay., No:18.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Bamberger Y & Tal, T. (2007) Learning in a personal-context: Levels of choice in a free-choice learning environment in science and natural history museums. *Science Education*, 91(1), 75-95. <https://doi.org/10.1002/sce.20174>
- Bamberger, Y. & Tal, T. (2008). Multiple outcomes of class visits to natural history museums: The students' view. *Journal of Science Education and Technology*, 17, 274-284. <https://doi.org/10.1007/s10956-008-9097-3>
- Barry, A. L. (2010). Engaging 21st-century learners: A multidisciplinary, multiliteracy art-museum experience. *Studies in Learning, Evaluation, Innovation and Development*, 7(3), 49-64.

- Barry, A. L. (2012). "I was skeptical at first": Content literacy in the art museum. *Journal of Adolescent Adult Literature*, 55, 597-607. <https://doi.org/10.1002/JAAL.00071>
- Bell, D. (2010). Five reasons to take young children to the art gallery and five things to do when you are there. *Australian Art Education*, 33(20), 87-111.
- Blanchot, M. (1989). *The space of literature*. University of Nebraska Press.
- Blunden, J. & Fitzgerald, P. (2019). Beyond the classroom: Museum visits and resources. Helen de Silva Joyce, Susan Feez (Ed.). In *Multimodality across classrooms: Learning about and through Different Modalities*, 194-206, Routledge.
- Bozdoğan, A. E., Okur, A. & Kasap, G. (2015). Planlı bir alan gezisi için örnek uygulama: Bir fabrika gezisi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Burnham, R., & Kai-Kee, E. (2005). The art of teaching in the museum. *The Journal of Aesthetic Education*, 39(1), 65-76.
- Burgul-Adıgüzel, F. (2017). Edebiyat müzeleri ve müzede edebiyat eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 85-104.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. PegemA Yayıncılık.
- Carole, H. (2007). Understanding the museum experience. Pat Villeneuve (Ed.) In *From periphery to center: Art Museum Education in the Twenty-First Century*, 158-64, National Art Education Association.
- Carr, M., J. Clarkin-Phillips, V. Paki, L. Freaan, G. Armstrong, & N. Crowe. (2012). Exploring te Ao Māori: The role of museums. *Early Childhood Folio*, 16(1), 10-14. <https://doi.org/10.18296/ecf.0146>
- Cox-Petersen, A., & Melber, L. M. (1999). Creating a classroom museum. *Science Scope*, 22(6), 38.
- Cox-Petersen, A. M., Marsh, D. D., Kisiel, J. & Melber, L. M. (2003). Investigation of guided school tours, student learning, and science reform recommendations at a museum of natural history. *Journal of Research in Science Teaching*, 40(2), 200-218, <https://doi.org/10.1002/tea.10072>
- DCMS (2010-11) (Department for Culture, Media and Sport) Annual Report and Account. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a79ba8de4915d07d35b7ac4/Annual_Report_and_Accounts_2010_11.pdf adresinden erişilmiştir.
- Desantis, R. G. L. (2009). Teaching evolution through inquiry-based lessons of uncontroversial science. *The American Biology Teacher*, 71(2), 106-111. <https://doi.org/10.1662/005.071.0211>
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Collier Macmillan.
- Dewey, J. (1937). Education and social change. *Bulletin of the American Association of University Professors*, 23(6), 472-474.
- DeWitt, J. & Hohenstein, J. (2010). School trips and classroom lessons: An investigation into teacher-student talk in two settings. *Journal of Research Science Teaching*, 47, 454-473. <https://doi.org/10.1002/tea.20346>
- Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 303-316.
- Dilthey, W. (1999). *Hermeneutik ve tin bilimleri*. Notos Kitap Yayıncılık.
- Downey, S., Delamatre, J. & Jones, J. (2007). Measuring the impact of museum-school programs: Findings and implications for practice. *Journal of Museum Education*, 32(2), 175-187. <https://doi.org/10.2307/40479586>
- Eakle, A.J. (2005). *Literacy in the art museum: A theatre of values*. Doctoral Thesis. University of Georgia.
- Erol-Şahin, A.N. & Yeşilbursa, C.C. (2018). Tarih bölümü öğrencilerinin alan gezileri ve müze ziyaretlerine ve müzede yapılan etkinliklere yönelik görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 555-577. <https://doi.org/10.17497/tuhed.431328>
- Griffin, J. (2004). Research on students and museums: looking more closely at the students in school groups. *Science Education*, 88(1), 59-70. <https://doi.org/10.1002/sci.20018>
- Güler, A. (2009). *Programlı ve etkili bir müze gezisi için geliştirilen müze eğitim paketinin etkililiğinin ölçülmesi* (Ankara ili ilköğretim I. kademe 3. sınıf sanat etkinlikleri dersi örneği). Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi
- Guthrie, J. T., Wigfield, A., & VonSecker, C. (2000). Effects of integrated instruction on motivation and strategy use in reading. *Journal of Educational Psychology*, 92(2), 331-341. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.2.331>
- Hamilton, E. R., & Van Duinen, D. V. (2021). Hybrid spaces: Adolescent literacy and learning in a museum. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 64(5), 511-520. <https://doi.org/10.1002/jaal.1123>
- Harrington, A. (2002) Knowing the social world through literature: Sociological reflections on Robert Musil's *The Man Without Qualities*. *International Journal of Social Research Methodology*, 5(1), 51-59. <https://doi.org/10.1080/13645570110098073>
- Housen, A. C. (2001). Aesthetic thought, critical thinking, and transfer. *Arts and Learning Research Journal*, 18(1), 99-132.
- Henry, C. (2007). Understanding the museum experience. P. Villeneuve (Ed.), In *From periphery to center: Art museum education in the 21st century* (pp. 158-164). National Art Education Association.
- Hooper-Greenhill, E. (1991). *Museum and gallery education*. Leicester University Press.
- ICOM (2007). *Museum definition*. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> adresinden erişilmiştir.
- Jackson, P. (1998). *John Dewey and the lessons of art*. Yale University Press
- Kara, B., Sak, M., Balçın, M. D., & Mertoğlu, H. (2020). Fen bilimleri öğretmenlerinin müze eğitimi hakkındaki görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(108), 318-346. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.44864>
- Karadeniz, C. & Okvuran, A. (2014). A night at the museum: Museum Education with Ankara University Students at Çorum Museum of Archeology. *Elementary Education Online Journal*, 13(3), 865-879.

- Kaschak, J. C. (2014). Museum visits in social studies: The role of a methods course. *Social Studies Research and Practice*, 9(1), 107-118. <https://doi.org/10.1108/SSRP-01-2014-B0005>
- Keith, N. (2010). Getting beyond anaemic love: From the pedagogy of cordial relations to a pedagogy for difference. *Journal of Curriculum Studies*, 42(4), 539-572. <https://doi.org/10.1080/00220270903296518>
- Latham, Kiersten F. (2007). The poetry of the museum: A Holistic model of numinous museum experiences. *Museum Management and Curatorship*, 22(3), 247-263. <https://doi.org/10.1080/09647770701628594>
- Latham, Kiersten F. (2013). Numinous experiences with museum objects. *Visitor Studies*, 16(1), 3-20. <https://doi.org/10.1080/10645578.2013.767728>
- Melber, L. M. & Cox-Petersen A. M. (2005) Teacher professional development and informal learning environments: Investigating partnerships and possibilities, *Journal of Science Teacher Education*, 16(2), 103-120. <https://doi.org/10.1007/s10972-005-2652-3>
- Luke, J. J., Stein, J., Foutz, S. & Adams, M. (2007). Research to practice: Testing a tool for assessing critical thinking in art museum programs. *Journal of Museum Education*, 32(2), 123-135. <https://doi.org/10.1080/10598650.2007.11510564>
- Memişoğlu, H. & Kamçı, S. (2013). Museum of social studies in education student's attitudes and views. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 4(3), 121-138.
- Mertoğlu, H., Balçın, M. D., Sak, M., & Kara, B. (2020). The effect of microteaching practices on preservice teachers' sentiments, attitudes, and concerns. *European Journal of Special Education Research*, 5(4), 1-15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3703309>
- Michaud, G. J. (2004). *Living wisdom: Understanding wisdom through life story*, Doctoral Thesis, Fielding Graduate Institute.
- Nagy, N. (2020) Addressing controversy: Changing pre-service teachers' gazes through an exhibition visit. *Journal of Museum Education*, 45(3), 273-287. <https://doi.org/10.1080/10598650.2020.1763673>
- Nagy, N. (2019). *Making semantic waves in art exhibition reviews: Explicit disciplinary literacy development in undergraduate students*. Presented paper. School of Technology and Management of IPLeiria, Portugal, European Systemic Functional Linguistics Conference, July 5, 2019.
- OFSTED- Office for Standards in Education. (2006). *Creative partnerships – initiative and impact: The impact of sustained partnerships between schools and creative practitioners as a result of creative partnerships initiatives*. Ofsted.
- Okvuran, A. (2012). Müzede dramanın bir öğretim yöntemi olarak Türkiye'de gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 170-180.
- Orion, N. & Hoffstein, A. (1994). Factors that influence learning during a scientific fieldtrip in a natural environment. *Journal of Research in Science Teaching*, 33(10), 1097-1119. <https://doi.org/10.1002/tea.3660311005>
- Randall, W. L. (1999). *Bizi biz yapan hikâyeler*. (Çeviri: Şen Süer Kaya). Ayrıntı Yay.
- Sabalıs, S. (2017). Creating the museum experience using museum education to teach oral presentation skills in the composition classroom. *Pedagogy*, 17(1), 139-147. <https://doi.org/10.1215/15314200-3658462>
- Saban, A., Ersoy, A. F., Özden, M., Bozkurt, M., Ersoy, A., Akar, H. & Yahşi, Z. (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Anı Yayıncılık.
- Sailors, M. & Hoffman, J.V. (2019). Mentoring in transformative hybrid spaces: Preservice teacher preparation and literacy learning in Moçambique. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 63(2), 127-133. <https://doi.org/10.1002/jaal.972>
- Saraç, H. (2017). Türkiye'de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: İçerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Scott, C. A. (2006). Museums: Impact and value. *Cultural Trends*, 15(1), 45-75. <https://doi.org/10.1080/09548960600615947>
- Scott, C. A. (2009). Exploring the evidence base for museum value. *Museum Management and Curatorship*, 24(3), 195-212. <https://doi.org/10.1080/09647770903072823>
- Scott, E. C., McTigue, M. E., Miller, M. D. & Washburn, K. E. (2018). The what, when, and how of preservice teachers and literacy across the disciplines: A systematic literature review of nearly 50 years of research. *Teaching and Teacher Education*, 73, 1-13. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2018.03.010>
- Şahin, A. N. E., & Yeşilbursa, C. C. (2018). Tarih bölümü öğrencilerinin alan gezleri ve müze ziyaretlerine ve müzede yapılan etkinliklere yönelik görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 555-577. <https://doi.org/10.17497/tuhed.431328>
- Seidel, S. & Kenneth, H. (1999). *Müze eğitimi ve kültürel kimlik*. (çev.: Bahri Ata, yay. haz. Bekir Onur), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Selanik-Ay, T., & Kurtdede-Fidan, N. (2014). Teacher candidates' views about using museums in social studies education. *Electronic Journal of Social Sciences*, 13(48), 69-89. <http://dx.doi.org/10.7575/aic.jels.v.9n.1p.33>
- Shelley, P. B. (1994). *The selected poetry & prose of Shelley*. Wordsworth Editions.
- Terenni, L. (2015). Young children's learning in art museums: a review of New Zealand and international literature. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(5), 720-742. <http://dx.doi.org/10.1080/1350293X.2015.1104049>
- Thomas, N. (2010). The museum as method. *Museum Anthropology*, 33(1), 6-10.
- Tural, A. & Kala, F. N. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının müze eğitimine yönelik özyeterlik inançları. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3(1), 108 – 121.
- Uğur, N. (2004). ODTU Geliştirme Vakfı Ankara okulları müze eğitimi uygulamaları. Eğitimde iyi örnekler konferansı, www.erg.sabanciuniv.edu/iok2004/html adresinden erişilmiştir.
- Yener, D., Aksüt, P., Kiras, B. & Yener, Y. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının bilim gezisi ve fen-teknoloji-toplum-

- çevre konusundaki görüşleri: "Müzedede Bilim" örneği. *Başkent University Journal of Education*, 5(2), 212-224.
- Yeşilbursa, C. C. (2011) *Sosyal bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yoon, S. A., Elinich, K., Wang, J., Steinmeier, C. & Tucker, S. (2012). Using augmented reality and knowledge-building scaffolds to improve learning in a science museum. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 7(4), 519-541. <https://doi.org/10.1007/s11412-012-9156-x>

Reading the History of Turkish Sculpture at the Istanbul Painting and Sculpture Museum

Derya Özşen

Mimar Sinan Fine Arts University

ABSTRACT

The Istanbul Painting and Sculpture Museum (IPSM) was opened in 1937 in the Dolmabahçe Crown Prince's Palace under the instruction of Atatürk. The formation process of IPSM, which holds the distinction of being the first plastic arts museum in our country, began before this date. The years when the Sanayi Nefise School was established in 1882 during the Ottoman period mark the beginning of this formation process. The necessity of a museum had been felt even back then, leading to various initiatives. Efforts were made to create a museum budget to purchase works of great Western masters of painting to form the museum collection, and for these works to be exhibited at the Müze-i Hümayun (Imperial Museum). However, due to the conditions of the time, this effort could not be carried out as desired. When sufficient funds to purchase the works of great masters could not be obtained, copies of these works were commissioned. Works from Turkish painters were also acquired, thus forming the "Elvah-ı Nakşiye" collection. After Osman Hamdi Bey, his brother Halil Eldem took over the responsibility for realizing this dream. Thanks to Eldem Bey's efforts, the "Âsâr-ı Nakşiye Museum" was established in 1917. All of these initiatives spearheaded by Halil Eldem constituted the preliminary stages of the establishment of the Istanbul Painting and Sculpture Museum, which would open in 1937. In 1937, the museum consisted of the Elvah-ı Nakşiye Collection, Dolmabahçe Palace, paintings selected from the Topkapı Palace Museum and the 50-year Turkish Official Exhibition, as well as nearly three hundred works collected from ministries and other government offices. In the following years, successful artworks from exhibitions and competitions were added to the collection through purchase. This article focuses on the sculpture collection of IPSM and its formation journey between 1883 and the 1960s, from the perspective of Turkish sculpture art history. For this purpose, the development process of Turkish sculpture was investigated through the works in the museum collection, and the significance of the museum for Turkish sculpture art was emphasized. IPSM, with its important memory for our Sculpture Art, conveys significant experience about the plastic expression of sculpture, to many educational institutions and artists where sculpture is taught.

Keywords: Museum, sculpture, collection, education, art

Type: Review

Article History

Received: 06.10.2023

Accepted: 29.10.2023

Published: 29.10.2023

Corresponding Author:

Derya ÖZŞEN

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Özşen, D. (2023). Reading the history of Turkish sculpture at the Istanbul Painting and Sculpture Museum. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 126-136. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1372537>

About The Author

Derya Özşen, she works as an Assistant Professor at Mimar Sinan Fine Arts University, Faculty of Fine Arts, Department of Sculpture. E-mail: derya.ozsen@msgsu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7268-1739>

Türk Heykel Sanatı Tarihini İstanbul Resim ve Heykel Müzesinden Okumak

Derya Özşen

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

ÖZ

İstanbul Resim ve Heykel Müzesi (İRHM), Atatürk'ün talimatıyla Dolmabahçe Velihaht Dairesi'nde 1937 tarihinde açılmıştır. Ülkemizdeki ilk plastik sanatlar müzesi olma özelliğini taşıyan İRHM'nin oluşum süreci ise bu tarihten önce başlamıştır. Osmanlı döneminde 1882'de kurulan Sanayi Nefise Mektebinin kurulduğu yıllar bu oluşum sürecinin başlangıcıdır. Müzenin gerekliliği o zamandan hissedilmiş bunun için çeşitli girişimler başlatılmıştır. Müze koleksiyonunu oluşturmak için batılı resim sanatının büyük ustalarına ait eserlerin satın alınması ve Müze-i Hümayun'da sergilenmesi için bir müze bütçesi oluşturulmuştur. Fakat bu çaba dönemin şartları nedeniyle istenilen şekilde yapılamamıştır. Büyük ustaların yapıtlarını alacak yeterli para sağlanamayınca bu yapıtların kopyaları yaptırılmıştır. Türk ressamlardan da eser alınır. Böylece "Elvah-ı Nakşiye" koleksiyonu oluşturulur. Osman Hamdi'nin bu hayali ondan sonra görevi devralan kardeşi Halil Ethem Eldem gerçekleştirir. Ethem Bey'in çabaları sonucu 1917'de "Âsâr-ı Nakşiye Müzesi" kurulur. Halil Ethem'in önyak olduğu bütün bu girişimler, 1937'de açılacak olan İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin ön aşamalarını oluşturmuştur. 1937 yılında müze, Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu, Dolmabahçe Sarayı, Topkapı Sarayı Müzesi ve 50 yıllık Türk Resmi Sergisinden seçilen resimler, bakanlıklar ve diğer devlet dairelerinden toplanan üç yüze yakın eserden oluşmaktadır. Sonraki yıllarda müze yapılan sergiler ve yarışmalardan başarılı bulunan sanat yapıtları satın alma yöntemiyle koleksiyona dahil edilmiştir. Bu makale, 1883 ve 1960'li yıllar arasında kapsayan, İRHM'sinin heykel koleksiyonu ve bu koleksiyonun oluşum serüveni heykel sanat tarihi açısından ele almaktadır. Bu amaçla Türk heykelinin gelişim sürecini etkileyen faktörler müze koleksiyonunda yer alan yapıtlar üzerinden araştırılmış ve müzenin Türk heykel sanatı için önemi ortaya konulmuştur. Türk heykel sanatı açısından önemli bir belgeye sahip İRHM'si heykel sanatının öğretildiği birçok eğitim kurumuna sergilediği heykel koleksiyonu ile plastik anlatım biçimine dair geçmişten günümüze görsel bir tecrübenin aktarım ve paylaşım alanı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müze, heykel, koleksiyon, eğitim, sanat

Tür: İnceleme

Makale Geçmişi

Gönderim: 06.10.2023

Kabul: 29.10.2023

Yayınlanma: 29.10.2023

Sorumlu Yazar:

Derya ÖZŞEN

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Özşen, D. (2023). Türk heykel sanatı tarihini İstanbul Resim ve Heykel Müzesinden okumak. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 126-136. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1372537>

Yazar Hakkında

Derya Özşen, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümünde Doktor Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır. E-mail: derya.ozsen@msgsu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7268-1739>

EXTENDED ABSTRACT

Established in 1882, the Sanayi Nefise Mektebi is the first and oldest institution founded with the aim of providing education in the field of art. Commencing its education in 1883, this institution offers education in four different fields: painting, sculpture, architecture, and calligraphy. This article examines the historical development of sculpture education, which began with the Sanayi Nefise Mektebi in 1883 and continued under the name of the Academy of Fine Arts in 1928, within the context of the sculpture collection of the Istanbul Painting and Sculpture Museum (İRHM). Covering the period from 1883 to 1960, this research emphasizes the significance of İRHM's sculpture collection in terms of art history, highlighting the museum's role as a repository of historical memory.

When the Painting and Sculpture Museum opened in 1937, its collection of artworks was limited. It consisted of selected paintings from the Elvah-ı Nakşiye Collection, Dolmabahçe Palace, Topkapı Palace Museum, and the Exhibition of 50 Years of Turkish Painting, as well as around three hundred works collected from ministries and other government offices. In the following years, the museum's collection was mainly expanded by including contemporary artworks that were considered relevant from the Academy of Fine Arts. In the early years of the Sanayi Nefise Mektebi, artworks that were successful in exhibitions and competitions were acquired through purchase and added to the school's collection. Therefore, the Academy, which played an important role in the formation of İRHM's collection, is considered the most important representative of the historical memory created by this collection.

While examining the works in the sculpture collection, various books, articles, and catalogs were reviewed, and an effort was made to present the historical process accurately. Written sources about the artworks were thoroughly examined, and the accuracy of information was verified through comparisons among different sources. Unfortunately, there are very few publications in the field of sculpture, which posed the greatest challenge for this research. Aware of this reality, this study was conducted to contribute to this field. The most important sources that narrate the history of Turkish Sculpture Art include Nurrullah Berk's 1937 book "Türk Heykeltraşlar," Nurullah Berk and Hüseyin Gezer's 1973 book "50 Yılın Türk Resim ve Heykeli," and Hüseyin Gezer's 1984 book "Cumhuriyet Dönemi Türk Heykeli."

The museum collection that illustrates the development of sculpture art serves as an important source of knowledge for many artists who have emerged in this field. Museums not only preserve cultural heritage but also serve as spaces that bring art to the public and disseminate it within society. The İRHM collection, which includes significant works of Turkish sculpture art from 1883 to 1960, holds great importance in this context. However, the fact that there are very few works produced in the field of sculpture after this date is an important issue to consider. There is a need to increase the representation of artworks produced from the 1970s

to the present day in the museum's collection. Including new artworks in the collection would make the museum's mission of preserving cultural memory sustainable. Museums, in addition to their duty to preserve historical artifacts, play a crucial role in keeping societal memory alive. The İRHM collection is an important resource for sculpture education. It helps us understand the past of Turkish sculpture art and how it has shaped the present reality.

The historical process revealed through the museum's art pieces and its narrative are of great significance. These narratives strengthen the connection between the viewer and the artwork, directing the viewer's gaze and prompting them to contemplate. Museums not only preserve the past but also transmit past experiences to the present. This experience is particularly valuable in the field of sculpture. Artworks convey the history of sculpting in a tangible form. In this regard, the İRHM collection that demonstrates the development of Turkish sculpture art holds great importance.

As a museum affiliated with a university, the İRHM collection has become a memory of cultural heritage. In its early years, the museum aimed to create a contemporary institution, preserving existing artworks and including contemporary art pieces in its collection. This article examines İRHM's collection from 1883 to 1960 and its significance in terms of the educational aspect of sculpture art, the most prominent field of plastic arts, and its historical context. To achieve this, significant changes and transformations between 1883 and 1960 have been addressed as subheadings. These transformations have been advanced by presenting the testimonies of the artworks in the museum collection. The first subheading discussed in the article is "The Naturalist Understanding of Sculpture between 1883 and the 1930s and İRHM's Sculpture Collection." The second is "The Classical Sculpture Tradition between 1937 and the 1940s and İRHM's Sculpture Collection," and the third is "Modern Sculpture Art between 1950 and the 1960s and İRHM's Collection." Under each heading, artworks in the museum collection have been integrated into the research flow based on their creation dates. Each artwork has been evaluated, considering the period and artistic approaches in which they were created. İRHM's collection, which is the subject of this research, is considered to have the most important educational mission in the field of sculpture. The experience mentioned here refers to the processes of shaping sculpture plastics. These processes require a development line focused on visual development and practical application, rather than theoretical knowledge. The museum collection carries a significant responsibility in terms of sculpture education. For a society where encounters with artworks in public spaces are limited, the aesthetic experiences and knowledge produced by artists can be conveyed to the public through museums, particularly in the field of sculpture.

GİRİŞ

Ülkemizde sanat eğitimi verildiği ilk okul Osmanlı döneminde kurulmuş Sanayi Nefise-i Şahane Mektebi'dir. Okulun en önemli kurucu ismi Osman Hamdi Bey'dir. Osman Hamdi Bey sanat okulunun gerekliliğini o dönem karar vericilerine anlatabilmiş ve bunun için adım atılmasını sağlamıştır. Cezar'ın ifade ettiği gibi okulun kurulması ile ilgili 1877 yılında padişahın onayından geçmiş bir emir olduğu ama bunun gerçekleşmediği yönündedir. 4 Eylül 1881'de Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğüne tayininden sonra 1 Ocak 1882 de Sanayii Nefise Mektebi Müdürlüğüne tayin edilir. (Cezar, 1971, s. 448) Osman Hamdi, 1882'de müzenin yanına kurduğu Sanayi-i Nefise Mektebi'nin 1883 tarihli yönetmeliğinde "resim ile oyma şeylere mahsus" iki yeni müze projesi daha önerir. (Edhem, 2019, s. 206; Köksal, 2021, ss. Kaynak 2 sayfa 87) Osman Hamdi'nin bu hayali ondan sonra görevi devralan kardeşi Halil Ethem gerçekleştirir.

"Bir silah ve eski eserler müzesi olan Müze-i Hümayun'a modern bir İstanbul Müzesi vasfını kazandıracak adım, bir güzel sanatlar koleksiyonunun bu müzeyle eklenmesidir. Elvah-ı Nakşiye adıyla anılacak bu koleksiyonun kurucusu ve küratörü Halil Ethem'dir. Bu koleksiyonun çekirdeğini oluşturduğu "güzel sanatlar müzesi"nin kuruluşu, "güzel sanatlar akademisi" ile aynı süreç içinde tasarlanır. 1882'deki Sanayi-i Nefise Mektebi Nizamnamesi bir Sanayi-i Milliye Müzehanesi (Ulusal Sanat Müzesi) kurulmasını öngörür ve bunun için başlangıçta Mektep bünyesinde bir Salon düzenlenmesini şart koşar. Halil Ethem'in ifadesiyle, "bu Salon'un gelecekteki yükselmesini ve gelişmesini sağlamak amacıyla" kendisi tarafından düzenlenen Asar-ı Nakşiye Düzenlemesi ise 1917 yılında Meclis-i Vükela'da müzakere edilerek onaylanır. Halil Ethem'in önyak olduğu bütün bu girişimler, 1937'de açılacak olan İstanbul Resim Heykel Müzesi'nin ön aşamalarını oluşturur." (Artun, 2019)

Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1936 yılında Elli Yıllık Türk Sanatı adıyla düzenlenen sergi sonrasında bu serginin bir müzeye dönüştürülme fikri ortaya çıkmıştır. Daha sonra Müze binası olarak Cumhurbaşkanı Atatürk'ün emri ile Dolmabahçe Sarayı Velihaht Dairesi Güzel Sanatlar Akademisinin yönetiminde Türk Sanatına tahsis edilir. Sanat tarihçi Burhan Toprak, Elli Yıllık Türk Sanatı sergisinin oluşumunda ve bu serginin müzeye dönüşümünde önemli bir rol almıştır. Müze müdürü olarak Halil Dikmen görevlendirilmiştir. Elli Yıllık Türk Sanatı adıyla düzenlenen sergi eserleri ve sanatçı bağışlarıyla genişleyen koleksiyona, Dolmabahçe Sarayından ve Topkapı Sarayı Müzesinden alınan eserler ve Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu eklenerek toplam 320 eserden ilk koleksiyon oluşmuştur. 20 Eylül 1937 yılında Atatürk'ün katıldığı bir törenle müze resmen açılır. Müzenin açılışında ve işleyişinde özverili çalışmalarını sürdüren Müze Müdürü Ressam Halil Dikmen, Anadolu'nun çeşitli il ve ilçelerinde devlet galerileri kurmuştur. Sanatın Anadolu'da yaygınlaşması amacıyla müze koleksiyonundan bazı eseri dönüşümlü olarak bu galerilerde sergilemiştir.

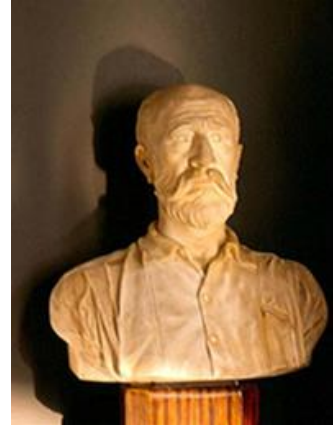
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi tarihi ile Sanayi-i Nefise Mektebinin kuruluşu ve burada verilen sanat eğitimiyle içiçedir. "Sanayi-i Nefise Mektebi'nde Sanat Tarihi Yaklaşımı ve Vahit Bey" isimli Seçkin Naipoğlu'nun Doktora tez çalışması, Osmanlı Dönemi ıslahat hareketleri bağlamında güzel sanatlar eğitiminin

kurumsallaşması süreci ve kuruluş yıllarında örnek alınan Ecoles des Beaux-Arts eğitimi ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Araştırmanın devamında Sanayi-i Nefise Mektebi'nin eğitim programları, eğitim kadrosu ve ders programları ve yönetmelikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin bina durumu, ilk öğretmenleri, öğrencileri, düzenlenen yarışma ve sergiler, koleksiyon ve müzeler, kurulan atölyeler gibi birçok konuda, o dönemi ve sanat yaklaşımları hakkında da bilgiler verir. Sanat Tarihçi M. Vahit Bey'in sanatla ilgili kitapları, makalelerinin incelendiği tez çalışması tarihinin müzecilik, eski eser korumacılığı, arkeolojik buluntular, anıt heykeller, modernizm ve sanatın temel değerleri, resim sanatı, sanat ve sanat tarihi gibi başlıklardaki makalelerini ele almakta ve dönemin sanat tarihi yaklaşımının şekillenmesini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada yararlanılan bir diğer kaynak ise Hüseyin Gezer'in "Cumhuriyet Dönemi Türk Heykeli" isimli kitabıdır. Bu kitapta tarihsel bir sıralama ile heykeltıraşlar ve onların heykel üretimlerine verilmektedir. Bu açıdan bu kaynak Türk heykel tarihini heykel yaklaşımlarını belirlemede önemli bir bilgi kaynağı olmuştur.

1883-1930'lu Yıllar Arası İRHM'si Heykel Koleksiyonu

Sanayi Nefise Mektebi Heykel Atölyesinin ilk öğretmeni Yervant Osgan'dır. Okulun kuruluş yıllarında görev alan Yervant Osgan bu dönemin ilk Türk heykeltıraş kuşağını yetiştirmiştir. Yervant Osgan, akademizme değer veren ve klasik izler taşıyan üslubu ile dikkat çekmektedir. (Fotoğraf 1) (Fotoğraf 2) Osgan Bey, gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında birçok sergiye katılmış ve bunlardan madalyalar kazanmış bir sanatçıdır.

Fotoğraf 1. Yervant Osgan, Osman Hamdi Bey Büstü, İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 2. Yervant Osgan Naile Hanım Büstü, İRHM Koleksiyonu

Yervant Osgan ve onun yetiştirdiği öğrencilere ait heykellerin yer aldığı İRHM'si koleksiyonu, bu dönem heykel anlayışını ve bu anlayış doğrultusunda sürdürülen eğitimin görsel tarihini ortaya koymaktadır. Bu dönemden günümüze ulaşan eserlerin büyük bir kısmı alçı döküm heykellerdir. Figüratif heykel örneklerinin yer aldığı koleksiyonda en çok tercih edilen geleneksel heykel anlatımı biçimi büst örnekleri yoğunlukta olmakla birlikte (Fotoğraf 3) tam boy figüratif heykel ve rölyef çalışmaları yer almaktadır. Bu dönemler arasında eğitim alan

Yervant Osgan öğrencileri, İhsan Özsoy, Behzad Bey, Bahri Bey, Mesrur İzzet Bey'dir. Canlı modellerden büst çalışmalarında, klasik öğretimin daha natüralist bir anlayışla ifade edildiği görülmektedir. Behzad Bey'e ait Saz Şairi adlı tam boy heykelde de portre özelliği ağır basmaktadır. (Fotoğraf 4)

Fotoğraf 3. İhsan Özsoy, Genç Kadın Büstü, İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 4. Behzad Bey, Saz Şairi, İRHM Koleksiyonu

Yine Behzad Bey'e ait olan Melike-i İlham adlı yüksek kabartma, tümüyle antik sanat ilkelerini yansıtmaktadır. Behzad Bey'in Melike-i İlham (Fotoğraf 5), Basri Bey'in Yukarı Bakan Genç adlı eserleri II. Meşrutiyet ve sonrasında heykeldeki çıplaklık sınırını vurgulamaları açısından dikkat çekicidir. (Fotoğraf 6)

Fotoğraf 5. Behzad Bey, Melike-i İlham, İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 6. Basri Bey, Yukarı Bakan Genç, İRHM Koleksiyonu

1906 tarihli Sabah Gazetesinde, 22.si gerçekleştirilen Mekteb-i Sanayi talebelerinin eserlerinden oluşan Sanayi Nefise Sergisinden bahsedilir. Yazıda sergide yağlıboya, karakalem resimler ve mimarlık bölümüne ait eserler olduğu belirtildikten sonra sergide yer alan heykel bölümü çalışmaları ile ilgili olarak değinilen bilgi şöyledir:

“Sanayi-i Nefise Mektebinde heykeltıraşlık gibi bir sanata yer verilmesinin ehemmiyetinden dem vurularak dikkat çekilmektedir. Sergide 1. Sınıf talebesinin dahi eserleri yer alır. Bu öğrenciler yarım yani büst heykeller ile sergiye iştirak etmişlerdir. Çalışmalarını modele bakarak yapmışlardır. 2. Sınıf öğrenciler de tam şeklinde yaptıkları heykelleri ile dikkat çekerler. Son sınıf öğrenciler ise, artık hakikaten birer heykeltıraş olmuşlardır. Bunlardan “Misak Nişanyan, Dikran Diretyan ve Ahan Efendilerin” modele bakarak yaptıkları eserler (yarım büstler) o

kadar iyidir ki uzaktan adeta birer gerçek beden görüntüsündedirler” (Aydın, 2013, s. 254).

Bu gazete yazısından da anlaşıldığı gibi bu tarihlere eğitim gören öğrencilerin yoğunluklu olarak figüratif heykel çalışmaları yaptıkları, modelden doğa etüdüleri yaptıkları anlaşılmaktadır.

Heykel Atölyesi Hocası olan Yervant Osgan'dan sonra heykel atölyesi hocası olarak İhsan Özsoy görev alır. Sanayi Nefise Mekteb-i Heykel şubesinin ilk öğrencisi olan İhsan Özsoy'un öğrenciliği 9 yıl sürer. Osgan Efendi'nin öğrencisi olan İhsan Özsoy okulu başarı ile bitirdikten sonra o zamanki yönetmelik hükmüne göre Paris'e gönderilir. 1895'te öğrenimini tamamlayarak yurdu döner. 1897'de Asarı Atika (Arkeoloji) Müzesine antik eser restoratörü (onarımcısı) olarak atanmıştır. Öğrencilerinden, Zühtü Müridoğlu'na söylediğine göre: Arkeoloji Müzesindeki görevi sırasında, İskender lâhtinin onanırımında Osgan efendiyle birlikte çalışmıştır. 1908 yılında Osgan efendinin emekliye ayrılması üzerine, onun yerine Akademi heykel öğretmenliğine getirilir.

Fotoğraf 7. İhsan Özsoy, Kerime Salahor Büstü, İRHM Koleksiyonu

Akademideki görevi 1933 yılına kadar sürer ve o tarihte emekli olur. İhsan Özsoy, 1891 yılında Paris'e gittiğinde Jean Bapiste Gusta- ve Deloye'nun atölyesine girer. Daha sonra bu atölyelerde «kendisine doğadan çalışma olanağı verilmediği» gerekçesiyle ayrılır ve Ecole Des Beaux - Arts'a gider. (Fotoğraf 7) Burada Emile Arthur Soldi ve Thomas'nun öğrencisi olur.

İhsan Özsoy'un Öğrencileri arasında Ratip Aşir Acudoğu, Ali Hadi Bara, Zühtü Müridoğlu, Mustafa Nusret Suman, Ahmet Kenan Yontuç, Sabiha Bengütüş ve Nermin Faruki vardır. Sanayi Nefise Mektebi'nin ikinci kuşak heykeltıraşları olan bu öğrenciler, ortaya koydukları sanat anlayışları ile Türkiye'de Heykel sanatında etkiler bırakmıştı. Bu sanatçılardan Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu Akademi Heykel Eğitiminin yönlendiren, Türkiye'de heykel sanatının gelişimini belirleyen öncü isimler olmuştu. Bu anlamıyla sanatçıların sanatsal üretimlerinin çeşitli dönemlerini müze koleksiyonunda örnekler.

İhsan Özsoy'un öğrencileri, Güzel Sanatlar Akademisi heykel eğitimi tamamladıktan sonra yurtdışında önemli sanat okullarına giderek eğitimlerine devam etmiştir. Bu sanatçılar arasında yer alan Sabiha Bengütüş 1925'te İtalya'ya giderek, Roma Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim almıştır. 1927 yılında Hadi Bara, açılan Avrupa bursu yarışmasını kazanarak Paris'e gitmiş, yine Avrupa bursu kazanarak 1928 yılında Zühtü Müridoğlu da Paris'e giden öğrenciler arasındadır. Öğrencilerin dünya sanatı ile tanışmaları sanatsal yaklaşımlarına etki etmişti. Bu etki onları heykelde biçimsel arayışlara ve kendi üsluplarını oluşturmalarına yönelik bir arayışa yönlendirmiştir.

İnas Sanâyi-i Nefise Mektebi öğrencisi olan Sabiha Bengütaş , ilk önce Resim Bölümünde eğitim alır daha sonra da Heykel Bölümüne geçerek İhsan Özsoy'un öğrencisi olmuştur. Bu geçişin hikayesi Bengütaş'ın ifadesi ile şu şekilde gerçekleşmiştir: "Bir gün kendi kendime, antik bir büstü kopya ettiğimi, eseri gören Heykel Şubesi Hocası İhsan Bey'in heykeli onun yaptığına inmadığını fakat gerçeği öğrendiğinde ona, "sen, evin temelini yapmadan çatıya çıkmışsın" dediğini söyler. (Sabiha Bengütaş, 2012)

Fotoğraf 8. Sabiha Bengütaş, Bedia'nın Başı, İRHM Koleksiyonu

Sanatçının çalışmalarıyla ilgili açıklamasında da belirttiği gibi: "Mizaç itibarı ile ne klasik ne de modernim. Esasen üslup mevzubahis olamaz. Aranılan şey, sanat kıymetlerinin mevcut olup olmamasıdır" (Kayaalp, 2018, s. 490)

Fotoğraf 9. Ratip Aşur Acudoğu, Büst, İRHM Koleksiyonu

1925'te İtalya'ya giden sanatçı, Roma Güzel Sanatlar Akademisinde Luppi'nin atelyesine eğitim almıştır. Sanatçı, müze koleksiyonunda yer alan 1930 tarihli "Bedia'nın Başı" adlı alçı büst heykelinde figüratif stilizasyona yönelmiştir. (Fotoğraf 8) Geç Kübist ilkelere uygun olarak deforme edilmiş çalışmada, uzun boyunlu ve boynunda iri yuvarlak taşlı bir kolye takan modelin yüz hatlarında stilize edilerek yumuşatılmış bir form anlayışı görülür. Deformasyonda modelin temel özellikleri korunmuştur.

Ratip Aşur Acudoğu'nun müze koleksiyonunda bulunan "Fahriye Yen'in Başı" adlı büst çalışmasında stilizasyon izlenirken, akademik tavır ve natüralist estetik yaklaşım etkilidir. (Fotoğraf 9) Hadi Bara, Acudoğlu'nun mizacı için: "...hiçbir zaman abstraksyon ve non figüratif bir sanat anlayışına sevketmemiş, ele aldığı mevzuları ananevi ve klasik kaideler dâhilinde, azami ifadesine götürmüştür" demekte ve Acudoğu'nun klasik anlayıştaki yaklaşımına vurgu yapmaktadır. (Kayaalp, 2018, s. 491).

Fotoğraf 10. Nermin Faruki, Hadi Bara Büstü, İRHM Koleksiyonu

İnas Sanâyi-i Nefise Mektebi öğrenciler arasında yer alan Nermin Faruki'de ilk kadın heykeltıraşlarımızdandır. Güzel Sanatlar Akademisinde öğrenci iken, Almanya'ya giderek Berlin Güzel Sanatlar Akademisinde öğretimini sürdürmüştür. Alman Neoklasizm etkisi altında çalışmalar yapmış, daha sonraları çok değişik denemelere yapmıştır. Sanatçının bu denemelerinde bakır levhalar kullanarak figüratif olmayan yapıtlar meydana getirmiştir. Sanatçının, müze koleksiyonundaki Hadi Bara büstü, Türkiye'de bronz dökülen ilk büst çalışması olarak belirtilir. (Fotoğraf 10)

Fotoğraf 11. Hadi Bara, 1929 Paris'te Havva heykelini çalışırken

1927 yılında Paris'e giden Hadi Bara, önce Academie Julian'da dersler alır. Paris'in sanat merkezi olan Montparnasse'de bir atölye tutar. Sanatçı Paris'te bulunduğu yıllarda Charles Despiau'nun özel atölyesine devam etmiş, atölyenin bağlı bulunduğu Maillol geleneği ile yakınlaşmıştır. Bara'nın 1950'li yıllara kadar gerçekleştirdiği büst ve Nü heykellerinde bu geleneğin etkisi görülür. Hadi Bara, Paris'te 1928 yılında "Bedia'nın Büstü'nü 1929 yılında da "Havva" adlı çalışmasını yapar. (Fotoğraf 11) Bu yapıtlarıyla iki önemli salon sergisine katılır. Havva heykeli bugün İstanbul Resim Heykel Müzesi koleksiyonunda yer alır.

Sanatçının heykellerinde izlenen Maillol geleneği, Klasik geleneği dışlamayan bu gelenek üzerinden yeni bir dil geliştiren heykel anlayışını ifade eder. Heykel sanatında kendi biçim diliyle dünya sanatında önemli etkiler bırakmış Rodin, Maillol, Bourdelle, Gimond, Despiau gibi sanatçılar bu anlayışta yapıtlar üretmişlerdir. Türk Heykel sanatçılarımız da Paris'te buldukları yıllarda onların çalışmalarından önemli ölçüde etkilenmiştir.

Hadi Bara'nın Paris'te gerçekleştirdiği Havva heykeli, atölyesinde çalıştığı heykeltıraş Despiau'nun Assia'sı ile form anlayışı olarak benzerlik gösterir. (Fotoğraf 12) Aynı şekilde kompozisyon ve form açısından Maillol'un Akdeniz heykelinden etkiler izlenir. (Fotoğraf 13) Bara'nın form anlayışında belirgin bir şekilde görülen kitesellik ve yalnlık açısından da eski Mısır heykelinden etkilendiğini söyleyebiliriz.

Fotoğraf 13. Aristide Maillol, Mediterrenian

Fotoğraf 12. Hadi Bara, Havva, İRHM Koleksiyonu

Sanayi Nefise Mektebi heykel eğitimini tamamladıktan sonra Paris giden İhsan Özsoy öğrencilerinin Avrupa'da bulunduğu yıllar heykel sanatında büyük dönüşümlerin yaşandığı bir döneme denk gelmektedir. 20.yüzyıl sanatının başlangıcından ikinci dünya savaşının sonuna kadar olan bu dönemde bir yanda yeni malzemelerin kullanıldığı, yeni anlayışların filizlendiği bir süreç izlenirken diğer yandan klasik heykel gelenek üzerinden geliştirilen yeni anlayışlar ortaya çıkmıştır.

1928 yılında Avrupa bursu sınavını kazanarak Paris'e giden bir diğer İhsan Özsoy öğrencisi Zühtü Müridoğlu'dur. 1932'ye kadar, özel Colarossi Akademisinde, Marcel Gimond'un atölyesinde çalışmıştır. 1932 yılında yurda döndü. Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu, Türk heykel sanatında modern tavrın öncüleri olmuştur.

Fotoğraf 14. Zühtü Müridoğlu, Harp, İRHM Koleksiyonu

Sanatçının bu yıllarda yaptığı heykellerde güçlü form anlayışı görülmektedir. (Fotoğraf 14) Figüratif çalışmalarında klasisizm etkisi yoğun olan bir yaklaşım içinde olsa da heykellerinde kübizm etkiler izlenir. (Fotoğraf 15) (Fotoğraf 16) Bu etki figürlerinde Kübizm'in de amaçlarından olan geometrik stilizasyonu yansıttığı form anlayışında görülmektedir (Kayaalp, 2018, s. 182).

Fotoğraf 15. Zühtü Müridoğlu, Kompozisyon (Rölyef), İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 16. Zühtü Müridoğlu, Yıkılan Kadın (Rölyef), İRHM Koleksiyonu

1937-1940'lı Yıllar Arası İRHM'i Heykel Koleksiyonu

1930 ve 1940'lı yıllar yurtdışına gönderilen İhsan Özsoy öğrencilerinin Akademide görev aldığı yıllardır. Bu öğrenciler İhsan Özsoy'un yetiştirdiği Cumhuriyetin dönemi ilk kuşak Türk heykeltıraşlarıdır. Bu heykeltıraşlar Hadi Bara, Zühtü Müridoğlu, Nusret Suman ve Kenan Yontuç'tur. İhsan Özsoy öğrencileri olarak bilinen yetişmiş bu genç heykeltıraşlar kendilerinden beklenen misyon doğrultusunda akademi heykel bölümü eğitiminde farklı tarihlerde görev alır. Buna göre 1930 yılında Hadi Bara, 1940 yılında Zühtü Müridoğlu ve 1943'te ise Nusret Suman ve Ahmet Kenan Yontuç Akademi Heykel Bölümünde çalışmaya başlar. 1930'lu yıllarda ana atölyelerde Mahir Tomruk ve Nijat Sirel görevine devam etmektedir.

1937 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Heykel atölyesi öğretmeni olarak Rudolf Belling görev alır. Figüre dayalı klasik eğitim anlayışını öncelik veren Belling bu doğrultuda Heykel eğitim sistemini tamamen değiştirmiş belli bir metot ve disiplin ile belli ilkelere oturtulmuştur. Sağlam bir heykel yapabilmek için öğrencilerinden desen, biçim, hacim, boşluk, doluluk ve oran ilkelerini çok iyi bilmelerini istemektedir.

Heykel bölümündeki çalışma sistemini üç aşamaya ayrılmıştır. Bunlardan birincisi baş etüdlerinin yapıldığı ilk aşama, ikincisi rölyef çalışmalarının yapıldığı aşama ve daha sonraki kısım ise bu çalışmalardan başarılı olan öğrencilerin gerçekleştirdiği figür etütleri ve kompozisyonların yapıldığı aşamadır. Eğitimin yapılanışı heykele dair bütün problemleri

klasik bir metotla çözümlene anlayışı ile şekillenmiştir. (Fotoğraf 17) (Fotoğraf 18)

Fotoğraf 17. Şadi Çalık, Nü
İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 18. Hüseyin Gezer, Nü
İRHM Koleksiyonu

Belling'in eğitim anlayışını öğrencileri arasında yer alan Hüseyin Gezer şöyle anlatır: "Doğanın en büyük kaynak ve öğretici, Antik sanatın da en güzel plastik çözümler olduğunu savunur, bütün heykel prensiplerini antik yapıtların açıklamasıyla anlatmaya çalışırdı. Kişisel eğilimlere ve üsluplara saygılı davranır, eleştirilerini ona göre yapar, öğrencilerinden doğanın karakterini kavramalarını ve ortaya koymalarını, bir şematizme düşmekten sakınmalarını isterdi. Atölye çalışmalarında modern akımların uygulanmasına pek izin vermezdi. Klasik temel formasyon tamamlanmadan bunun zararlı olacağını söylerdi. Gerekli teknik bilgilerin verilmesine, becerinin kazandırılmasına dikkat eder, kritiklerini genişleterek, öğrencileri sanat problemlerine girmelerine gayret sarf ederdi." (Gezer, 1984, s. 145)

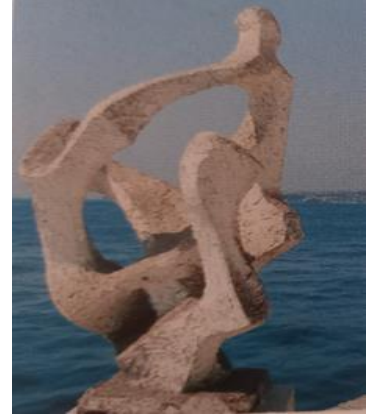

Fotoğraf 19. Yavuz Görey,
Kadın Başı, İRHM Koleksiyonu

Rudolf Belling Öğrencileri arasında: Mehmet Şadi Çalık, Hüseyin Gezer, İlhan Koman, Kâmil Sonad, Turgut Pura, Muzaffer Ertoran, Hüseyin Özkan, Hakkı Atamulu, Rahmi Artemiz, Mari Gerekmezyan, Zerrin Bölükbaşı ve İsmail Hakkı Öcal isimleri vardır. Bu öğrencilere ait heykeller müze koleksiyonunda yer almaktadır. (Fotoğraf 19) (Fotoğraf 20) (Fotoğraf 21)

Fotoğraf 20. Kâmil Sonad, Bahçevan, İRHM Koleksiyonu

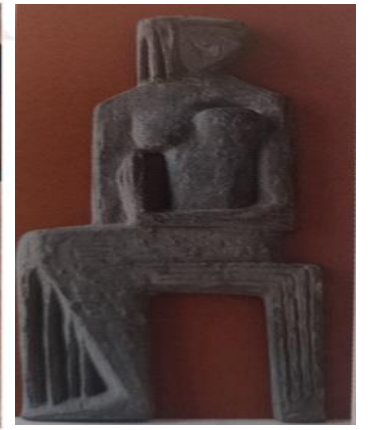

Fotoğraf 21. Turgut Pura, Köşeli Formlar, İRHM Koleksiyonu

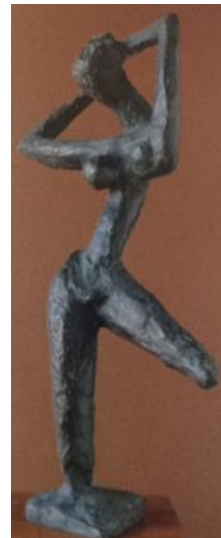
Akademi hocalarından Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu 1940'lı yıllarda figürde çeşitli soyutlamalara yönelir ve bu yönelim doğrultusunda heykeller üretirler. (Fotoğraf 22) (Fotoğraf 23) Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu yapıtları heykel eğitiminde önemli bir etki yaratmıştır. Sanatçılar eğitimde de öğrencilerini kendi üslup ve anlayışlarını bulmaları yönünde motive etmişlerdir.

Fotoğraf 23. Zühtü Müridoğlu, Kompozisyon

Fotoğraf 22. Hadi Bara, Çocuğunu Emziren Ana, İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 24. Hadi Bara, Dans Eden Fügür, İRHM Koleksiyonu

Her iki sanatçının 1948'lere kadar figüratif anlayışta sürdürdükleri sanatsal yaklaşımları ikinci Paris seyahatleri sonrasında değişir. Avrupa sanatında hâkim olan modern sanat uygulamalarının da etkisiyle yeni arayışlara yönelmelerine neden olur. Fakat bu süreç onların sanatsal üretimlerindeki araştırmacı kişiliklerinin etkisi ile şekillenmiştir. Her iki sanatçının da çalışmaları incelendiğinde özellikle figüratif çalışmalarda ulaştıkları güçlü plastik anlayışın arkasından yeni arayışlara yönelmelerini destekleyen bir süreç gözlemlenir. Hadi Bara Paris'e gitmeden önce gerçekleştirdiği figüratif heykellerinde deformasyona yönelmiş bu yönde heykeller üretmiştir. (Fotoğraf 24)

Akademi heykel eğitimine de etki eden bu değişimler yetişen genç sanatçıları da etkilemiş ve eğitimin ivme kazanmasına neden olmuştur. Figüratif çalışmalarını sürdüren heykeltıraşlar figürde çeşitli soyutlamalara giderek klasik anlayıştan uzaklaşmış ve kendilerine özgün üsluplar oluşturabilmişlerdir.

1950-1960'li Yıllar Arası İRHM'i Heykel Koleksiyonu

1950'li yıllar Heykel Sanatında yeni anlayışların ortaya çıktığı denendiği yıllar olmuştur. Bu yıllarda Güzel Sanatlar Akademisi heykel eğitiminde önemli bir değişim gerçekleşmiştir. Bu değişim Heykel ana atölye hocası olarak Belling ile birlikte Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu'nun görev almasıdır. Bu tarihten sonra özellikle akademi heykel eğitiminde Belling'in sürdürdüğü katı klasik eğitimden kaçmak isteyen öğrencilerin tercih edebileceği bir atölye, daha özgür sanatsal ifade biçimlerini araştırabilecekleri bir ortam oluşur.

Belling'in eğitim anlayışı Akademi heykel eğitiminde önemli etkiler yaratmış olmasına rağmen dünya sanatında yaşanan değişim ve dönüşümlerden haberdar olan heykel öğrencileri için buna uzak kalmak mümkün değildir. Tabi ki bu ilgiyi motive eden en önemli faktör Türk Heykel sanatında bu yeni anlayışlar doğrultusunda üretim yapan atölye hocaları Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu'dur.

1950'li yıllarda Türkiye'de ilk soyut çalışmaları gerçekleştiren Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu'nun heykel eğitime yaklaşımları da çağdaş eğilimlere açık bir anlayışta olmuştur. 1940'lı yılların sonlarında yurt dışına giden birçok sanatçımız, soyut sanatın etkisinde kalır. Hadi Bara, 1949'da Paris'e ikinci kez gitmiş ve soyut sanatın etkisi ile yurda dönmüştür. Bara kendi gelişim çizgisini özetlerken şöyle der: "1948'e kadar figüratif heykel yaptım. Doğayı her biri soyut olan biçimlerin birleşmesidir diye anlayınca bu görüş içinde aramalar yaptım. Bu yol beni, saf plastik biçimlere yöneltti ve 1950'de figürasyonu bırakarak "abstract geometric" anlayışında çalışmaya başladım." diye ifade eder (Üstünipek, 1994, s. 54). (Fotoğraf 25)

Hadi Bara, hiç kuşkusuz Türk heykeltıraşları içinde en güçlülerinden birisidir diyen Hüseyin Gezer, Hadi Bara'nın yaklaşımını şu şekilde açıklar:

Fotoğraf 25. Hadi Bara, Soyut Mekânsal Kompozisyon, İRHM Kol.

"... Figürlü heykellerindeki kapalı kompozisyonu ve dolu, deliksiz kitleyi amaçlayan biçim ve kompozisyon anlayışı, non-figüratif çalışmalarında boşluk-doluluk dengesi arayan, bir düzene yönelir. Bu düzende genellikle, yatay-dikey kurucu elemanların dengede tuttuğu sağlam bir yapı vardır. Bu zemin içinde düz saç yüzeylerin oluşturduğu doluluklar ve onların karşıtı olarak da kullandığı boşluklar yer alır. Boşluklar, bazen düz, paralel çubuklarla hareketlendirilmiştir. Son yıllarında yaptığı alçı heykellerinde, Hadi, bu devreyi, çağın teknik karakterini, özellikle feza çağını yansıtmak isteyen bir biçim arama çabası içinde geçirmiştir" (Gezer, 1984, s. 101)

Fotoğraf 26. Zühtü Müridoğlu, Soyut Kompozisyon, İRHM Koleksiyonu

Bu yıllarda eğitim alan öğrencilerin ortaya koyduğu yaklaşımlar ve üsluplar heykel sanatında değişimin en önemli göstergesi olmuştur. Figüratif çalışmalarını sürdüren heykeltıraşlar figürde çeşitli soyutlamalara yönelirken kendilerine özgün üsluplar oluşturmuştur. (Fotoğraf 27) Bununla birlikte sanatta soyut kavramı, non-figüratif sanatın yeni açılımları heykeltıraşların önemli ilgi alanı olmuştur.

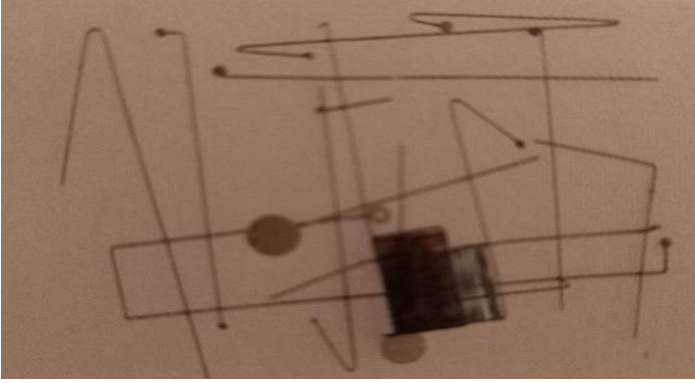

Fotoğraf 27. Hüseyin Gezer, Efenin Aşkı, İRHM Koleksiyonu

Akademide eğitim veren Rudolf Belling, Zühtü Müridoğlu ve Hadi Bara'nın farklı yaklaşımlarla yetiştirdiği genç sanatçılar yurtdışına gidip orada yeni eğilim ve anlayışlarla tanışmalarıdır. Bu onların sanatını geliştirmelerine neden olmuştur. Bu öğrencilerin ülkelerine döndüklerinde yaptıkları üretimler heykel sanatında önemli bir hareketlenmeye neden olmuştur. (Fotoğraf 28) (Fotoğraf 29)

Müridoğlu'nun ilk soyut çalışmaları 1950'li yılların başlarında yapar. (Fotoğraf 26) Ağaç dalları ile başladığı soyut heykel çalışmalarını, mezar taşları ve küpler serisiyle sürdürmüştür. Birçok malzemeyi kullanan sanatçının kimi zaman ağaç dalları üzerine bakır kaplamış, kimi zamanda ahşap blokları metal öğelerle bir araya getirerek kullanmıştır. Işıklı küpler dizisinde geometrik biçimlere ışıkla değişen bir devrim kazandırmayı amaçlamıştır. İstanbul Resim Heykel Müzesi koleksiyonunda bu dönemlerine ait çalışmalar yer almaktadır.

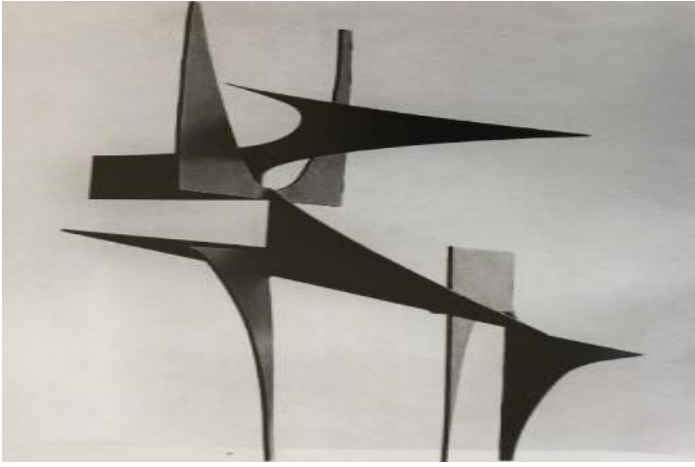
Akademi eğitim kadrosuna Rudolf Belling'in öğrencilerinden Hüseyin Gezer 1950 yılında, İlhan Koman 1951 yılında ve Şadi Çalık'ta 1954 yılında katılır. Bu sanatçıların heykel eğitimine katkıları önemlidir. Hüseyin Gezer hocası Rudolf Belling'den aldığı klasik eğitime önem verip bu yaklaşımda eğitimi sürdürürken Belling'de olduğu kadar katı olmayan dünya sanatındaki yeniliklere kapalı olmayan bir şekilde eğitime yaklaşmıştır.

Fotoğraf 28. İlhan Koman, Soyut Kompozisyon (Rölyef), İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 32. Ali Teoman Germaner. Soyut Kompozisyon, İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 29. Şadi Çalık, Kuşlar, İRHM Koleksiyonu

Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu 1950 yılında atölye hocaları olarak görev aldıkları Güzel Sanatlar Akademisi'nde heykel eğitimine yeni bir soluk getirmiştir. Çağdaş sanat kavramlarına sahip öğrenciler yetiştiren bu hocaların öğrencilerinden metal strüktürleriyle bir çıkış yapan ve genç yaşta hayattan ayrılan Kuzgun Acar önemli bir heykeltıraşımızdır. (Fotoğraf 30) Onun dışında, yapıtlarında strüktür-biçim-anlam ilişkilerini araştıran Ali Teoman Germaner (Aloş), ifadedici biçimlere yönelen Gürdal Duyar ve soyut çalışmalar yapan Tamer Başoğlu onları izleyen kuşağın temsilcileri olmuşlardır. (Fotoğraf 31) (Fotoğraf 32)

Fotoğraf 30. Kuzgun Acar, Soyut Kompozisyon, İRHM Koleksiyonu

Fotoğraf 31. Tamer Başoğlu, Döner, İRHM Koleksiyonu

BULGULAR

1883'te Osmanlı döneminde kurulan Sanayi-i Nefise Mektebi, 1928'de Güzel Sanatlar Akademisi adını alır. Bu kurum, Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaşlaşma hedefinin sanat alanındaki önemli göstergesi ve temsilcisi olmuştur. Kurumun önemli birimlerinden olan heykel bölümü, heykelin ülkemizde var olmasının koşullarını hazırlayıp, birçok sanatsal gelişme ve ilerlemeye öncülük etmiştir. 1937 yılında açılan İstanbul Resim ve Heykel müzesi bu sürecin en önemli kültürel belleğidir. İstanbul Resim ve Heykel Müzesinin sahip olduğu heykel koleksiyonunun okuması Sanayi-i Nefise Mektebinde verilen eğitimin tarihsel okuması ve incelemesiyle bir bütündür. Buna bağlı olarak Türk heykel sanatı tarihi bu müze koleksiyonu üzerinden okunabilir. Müzenin koleksiyonuna yapıt ekleme yöntemleri Türk sanatının belleği oluşturmıştır.

İstanbul Resim ve Heykel Müzesine ait koleksiyonda yer alan heykeller, 1883 yılında Sanayi Nefise Mektebi ile başlayan ve daha sonra Güzel Sanatlar Akademisi olarak devam eden Türk heykel tarihimiz hakkında önemli veriler sunmaktadır. Bu veriler heykellere ait plastik anlatım biçimleri ve bu biçimlerin üretildiği dönem sanatsal yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Dünya sanat tarihinde önemli bir yere sahip heykel sanatı uygarlıkların ve toplumların en önemli sanatsal ifade biçimi olmuştur. Bu ifade biçiminin ülkemiz sanat ortamında var olma koşullarını hazırlayan Güzel Sanatlar Akademisi bu misyonuna ait hafızayı İstanbul Resim Heykel Müzesi koleksiyonu ile geleceğe taşımaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu makalede müze koleksiyonunun Türk heykel tarihi açısından önemli bir dönemini oluşturan, 1883 ve 1960 tarihler arası, İRHM'si heykel koleksiyonu üzerinden incelenmiştir. Türk Heykel sanatının gelişim sürecini ortaya koyan koleksiyon heykelleri aynı zamanda bu sanat dalına ait önemli bir görsel belleği yansıtır. Bu bellek, heykel geleneği olmayan ülkemizde bu geleneğin oluşmasına kaynaklık etmiş yapıtları günümüze ulaştırmaktadır.

Makalede ele alınan sanat yapıtları sanatçıların üretimi ve plastik anlayışları yaşadıkları dönem ve etkileri yansıtırken bunlar

hakkında önemli bir bilgi taşımaktadır. Ülkemiz heykel sanatının gelişimini etkileyen, bu gelişime yön veren sanat yapıtları ve sanatçılar müze vasıtasıyla geleceğe önemli bir bilgi aktarmaktadır. Plastik ifade biçimi olan heykel sanatının görsel hafızası olan İRHM'si koleksiyonu bu alanda eğitim alan öğrenciler ve heykeltıraşlar için önemli bir kaynak niteliğindedir. Sanatçıların heykel yaklaşımlarındaki gelişim sürecinin izlenebildiği koleksiyon yapıtları birçok heykeltıraş için eğitici veriler sunmaktadır.

Türk Heykel Sanatı Tarihini İstanbul Resim ve Heykel Müzesinden Okumak isimli bu makale, tarihsel anlatımların özellikle sanat yapıtları bağlamında tam anlamıyla bir bilgiye dönüşümünü sağlayan ve algılanmasını daha güçlendiren müze ve müze koleksiyonlarının önemini ortaya koymaktadır. Heykel tarihi açısından Müze yoluyla geçmişten günümüze ulaşan sanat yapıtları bu anlamıyla önemli bir tarihsel belleği korur ve görünür kılar. Ülkemizin en önemli kamusal müzesi olan İRHM'si gerçek anlamda heykel tarihi için önemli bir misyon yüklenmiş ülke sanatı tarihine ait belleği günümüze ulaştırmıştır. Bu anlamıyla da İRHM'si ülkemizin en önemli "kamusal müze"sidir. Bu niteliğini koleksiyonunu genişleterek sürdürmelidir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışma tek yazarlı olarak gerçekleştirilmiş olduğu için katkı oranı beyanı yoktur.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışmada fotoğraflar ve web sayfaları veri kaynağı olarak kullanıldığından Etik Kurul Raporu'na gereksinim duyulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyanında bulunmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akyürek, F. (1998). *Çağdaş Türk heykel sanatında eş ya da geçmiş zamanlı kültürel verilerden yararlanma*, (Sanatta Yeterlik Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi
- Artun, A. (2019). Halil Edhem'in Modern İstanbul Müzesi e-Skop. *E-Skop Sanat Tarihi Eleştirisi*: <https://www.e-skop.com/skopbulten/halil-edhem-modern-i%CC%87stanbul-mu%CC%88zezi/5536> adresinden erişilmiştir.
- Atalay, D. (2012). *Müze ve iletişim; MSGSÜ Resim ve Heykel Müzesi'nin toplu iletişimindeki sorunları ve çözüm önerileri*, (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
- Atalay, N. (2019). Akademik heykel eğitimi geleneği bakımından Hüseyin Gezer atölyesi. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8(53), s. 65-74.
- Aydın, D. U. (2013). Cumhuriyet dönemine ışık tutan iki heykeltıraş: Mahir Tomruk ve Ali Nijat Sirel. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 1-17.
- Aydın, D. U. (2013). Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Türk heykel sanatındaki yeri ve ilk heykeltıraşlar. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi.
- Bakçay, E. (2007). *İstanbul'da 1960 sonrası gerçekleştirilen uygulamalar özelinde plastik sanatların kent mekanıyla ilişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi
- Berk, N. G. (1973). *50 Yıllık Türk Resim ve Heykeli*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Berksoy, F. (2020). Georg Kolbe'nin İstanbul'daki heykel çalışmaları: güncel siyasetin sanatsal görünümü (1917 / 18). *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, 19, 69-87.
- Cezar, M. (1971). *Sanatta Batı'ya açılış ve Osman Hamdi*. Türkiye İş Bankası Sanat Yayınları.
- Çalıköğü, L. (2000). *Boşluğu yutmaya çalışan heykeltıraş: Ali Hâdi Bara sergi kataloğu*. Axa Oyak Sanat Galerisi.
- Germaner, S. (2006). *Zühtü Müridoğlu resim, heykel: bütün bir yaşam, Zühtü Hoca sergi kataloğu*. Yapı Kredi Yayınları.
- Gezer, H. (1984). *Cumhuriyet dönemi Türk heykeli*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kahraman, Ö. (2015). *Paris-Sanayi-i Nefise hattından günümüze Türk heykelinde izler ve uygulamalar*, (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi
- Kayaalp, A. (2018). *Asrileşen İstanbul: 1923-1940 yılları arasında İstanbul'da güzel sanatlar ve mimarlık alanında art deco*, (Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
- Köksal, A. (2019). İlhan Koman'ın 1947-1970 arasındaki üretimi ve kaynakları. *Açık Alan*, 1, 17-32.
- Naipoğlu, S. (2008). *Sanayi-i Nefise Mektebi'nde sanat tarihi yaklaşımı ve Vahit Bey*, (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Bengütaş, S. (2012). İstanbul Kadın Müzesi: <http://istanbulkadimuzesi.org/sabiha-bengutas> adresinden erişilmiştir.
- Üstünipek, M. (1994). *Hadi Bara'nın sanatsal kişiliği ve yapıtları*, (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi
- Yılmaz, P. (2013). *1950 Sonrası Türk heykel sanatının gelişimi*, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi

Digital Art and Museums in the Future

Billur Tekkök Karaöz

Başkent University

ABSTRACT

In parallel with the development of technology, the diversification of art has brought out digital painters and designers, so the understanding of museology and exhibition has also changed. As digital art makes the viewer a part of the work of art, in other words, it causes them to become completely active, museum visitors have moved from the position of spectator to a position where they experience the work of art and indirectly contribute to the art. In our age where the artistic transfer of technology has moved from the gallery to the museum or shopping center, with the emergence of digital museums, we are faced with the fact that works of art use digital technologies as one of the production methods, in other words, they have turned digital technologies into existential objects. In this study, the use of technology in the field of art and the pioneering artists (Nam June Paik, Refik Anadol et al.), the way they use technology in their own age and the media reflected in their arts has been studied. In recent years, the concept of museum has turned into a whole that should be perceived from multiple perspective. The changing concept of museum can come together with the audience in different locations and places with the effective use of digital technologies (such as exhibition areas, galleries, shopping malls) and at the same time, it is moving in a direction that is more focused on the audience experience than the work, with exhibitions where interactive sharing is increasing. The functioning of these concepts in our age when the artwork produced by NFT is popular. This article contains an overview and comment on these matters.

Keywords: Technology and art, new museum, NFT, Nam June Paik, Refik Anadol

Type: Review

Article History

Received: 05.10.2023

Accepted: 29.10.2023

Published: 01.11.2023

Corresponding Author:

Billur TEKKÖK KARAÖZ

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Tekkök Karaöz, B. (2023). Digital art and museums in the future. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 137-147.
<https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1371539>

About The Author

Billur Tekkök Karaöz, Prof. Dr., Başkent University, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, Department of Art History and Museology Chair, tekkok@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8943-0215>

Dijital Sanat ve Gelecekte Müzeler

Billur Tekkök Karaöz

Başkent Üniversitesi

ÖZ

Teknolojinin gelişmesiyle paralel olarak sanatın çeşitlenmesi dijital ressam ve tasarımcıları ortaya çıkarmış böylelikle müzecilik ve sergileme anlayışı da değişime uğramıştır. Müze ziyaretçileri dijital sanatın izleyiciyi sanat eserinin bir parçası haline getirmesiyle bir başka deyişle tamamen aktif bir hale gelmelerine yol açmasıyla izleyici konumundan çıkarak sanat eserini deneyimleyen ve sanata dolaylı katkı sunan bir konuma ulaşmıştır. Teknolojinin sanatsal aktarımının galeriden müzeye veya alışveriş merkezine taşındığı çağımızda dijital müzelerin ortaya çıkmasıyla birlikte sanat eserlerinin de dijital teknolojileri üretim yöntemlerinden biri olarak kullanan bir başka ifadeyle dijital teknolojileri varoluşsal bir obje haline getirdiği gerçeğiyle karşılaşmaktayız. Bu çalışmada teknolojinin sanat alanında kullanılması ve bu konuda öncü olan sanatçılar (Nam June Paik, Refik Anadol vd) ve onların kendi çağında teknolojiyi kullanma şekli ile sanatlarına yansıyan medya biçimi çalışılmıştır. Çağımızda müze kavramı çok yönlü algılanması gereken bir bütüne dönüşmüştür. Değişen müze kavramı dijital teknolojilerin etkin kullanımıyla birlikte farklı konum ve yerlerde izleyiciyle bir araya gelebilmektedir (Sergi alanları, galeriler, AVMLer gibi) ve aynı zamanda interaktif paylaşımların arttığı sergilemelerin yer aldığı, eserden çok izleyici deneyimi odaklı bir yöne ilerlemektedir. NFT ile üretilen sanat eserinin popüler olduğu çağımızda bu kavramların işleyişi konuları ele alınmıştır. Çağımızda koleksiyonculuk kavramının gelecekte evrileceği nokta dolayısıyla müzelere eser seçme yeteneğine öneriler getirilmiştir. Bu yazı gelecekte müze kavramına ve ziyaretçi deneyimine öneriler ve bu kavramlara genel bir bakış açısı içerir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji ve sanat, yeni müze kavramı, NFT, Nam June Paik, Refik Anadol

Tür: İnceleme

Makale Geçmişi

Gönderim: 05.10.2023

Kabul: 29.10.2023

Yayınlanma: 01.11.2023

Sorumlu Yazar:

Billur TEKKÖK KARAÖZ

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Tekkök Karaöz, B. (2023). Dijital sanat ve gelecekte müzeler. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 137-147. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1371539>

Yazar Hakkında

Billur Tekkök Karaöz, Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Sanat Tarihi ve Müzecilik Bölüm Başkanı, tekkok@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8943-0215>

EXTENDED ABSTRACT

In the future, machines will be a source for monitoring new reflections of culture and will present the perspective of the new age with themes that include the past. Productions made using technology in art will still reflect the original will and perspective of the artist. The image transferred to electronic media gives the artist the chance to color his production with different preferences, change it and produce a different work from the same work with new joints. The new enlightenment suggestions observed in Nam June Paik's works, such as his Buddha figure, which is the symbol of contemplation and enlightenment placed right in front of a camera and television represent the icons of technology in the modern age, and he wants to question the role of the self in new age where spirituality and technology intersect. Paik was the first to propose connecting the world with a fiber network in the 1970s.

In our age every action is an exhibition, AI stores the social change. It constitutes the language of new media as cultural heritage elements. It is clear that AI will have different effects on humanity in the future, especially in the fields of museum education. Museology will be at the forefront of future professional groups, as museologists and designers will undertake the task of directing AI and ensuring its ethical use.

While digital art museums offer different experiences to visitors, crypto art experience with blockchain technology has led to the creation of a new sales and value tracking platform with the development of blockchain networks such as Bitcoin and Ethereum since the mid-2010s. Crypto art has been reflected in the press with its widespread use in recent years, as it provides a technology that allows anyone to trade without being connected to a center and to buy, sell or save for digital works of art. Digital works are evolving into new concepts in museums that give visitors their own experience. The answers to the question of what it means to be an NFT art producer and which works will be purchased for museums from now on will direct the art market of the future.

Prioritizing producing art for public spaces, Anadol produces parametric data sculptures. While producing digital and physical data in these installations with architectural media arts and computer intelligence, Anadol's works stand out in bringing art and the museum to the contemporary in this age. All of his work can be summarized as "Go beyond where you are." While performing his works in harmony with media arts and architecture, Anadol uses AI to highlight futuristic digital architectural elements and present a different reality to the audience, showing the functions and possibilities of interior and exterior architectural space. He argues that the entire architectural field and façade can be the canvas of the media artist.

As Andy Warhol said, "There will come a day when all shopping malls will function as museums" has been confirmed by the contemporary works exhibited in the malls today. The artistic displays on the second floor of Dubai Mall are proof of this claim.

Public venues and digital museums will function as museums of the new age with different functions.

GİRİŞ

Çağımızda müze kavramı çok yönlü algılanması gereken bir bütüne dönüşmüştür. 2000'li yıllardan sonra artan dijital teknolojilerle gelişen müzecilik, bugün eserlerin fiziksel ortamda korunmasından çok izleyici odaklı sergileme ve interaktif paylaşımların arttığı sergilemelerin yer aldığı, eserden çok izleyici deneyimi odaklı müze kavramına evrilmiştir. Eser telif hakları koruma bilinci internet ulaşım platformlarında eserin özgünlüğünün dijital ortamda paylaşımlarının etik standartlara uygun olması gerekliliğini doğurmuştur.

Dijital ortamla büyüyen Y, Z kuşağının gereksinimleri dışında, Covid-19 pandemisiyle müzelerin koleksiyonlarını paylaşımı dijital ortamla hareketlenmiş, hatta bazı müzeler eserlerini internet ulaşım platformlarında açmışlardır. Bugün genel olarak müzelerde yer alan koleksiyonların dijital aktarılma süreci ve "yeni müze" kavramları burada tartışılacaktır.

Dijital sanatın oluşumu öncesinde kendi zamanının yeni teknolojisi olan fotoğraf sanatı ve Lumiere'in *Bir Trenin Gara Girişi* (1896) adlı filmi ilk sinema yapıtı olarak istasyonda gezinen insanlar ve kameraya dosdoğru gelen trenin yaklaşmasına seyircilerinin gösterdiği tepki ile gerçek olmayan yeni bir yansıması olarak eserle izleyicinin algısını bütünleştirerek "yeni bir gerçek" yaratır (Görsel 1).

Görsel 1. Lumiere, bir trenin gara girişi, 1896 (URL 1)

Film ya da tiyatro izleyicisi izlediğinin gerçek olduğu inancına kapılır, sinemada gerçek etkisini veren bu kurgu zamanda ileriye ve geriye gitmeyi de beraberinde getirir. Zaman kavramını belirleyen yönetmenin bakış açısı olduğu kadar izleyicinin bu kurgu içerisinde kendisini konumladığı "yer" ve "zaman"dır. Kameranın kaydettiği görüntüler sıralanır, objektifin

belgelediği gerçek optik ve mekanik olarak yeniden düzenlenir, bu teknoloji ekibine bağlı yeniden üretilen gerçektir.

Walter Benjamin'in 1935'de *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction* adlı eserinde bahsettiği gibi 18.ve 19. yüzyıl sanatının yerini değişen toplumun gereği olarak ve seri üretimin çoğalmasıyla "yeni sanat"ın alması kaçınılmaz olmuştur. Çoğaltılan ve kendisinden yenilerin üretildiği sanat eseri yeni çağın düşünsel ve yaşamsal bir yansıması olacaktır. Yeni müze kavramı da toplumun teknolojiyle bağını ön görerek topluma farklı şekillerde ulaşma amacıyla yine teknolojiyi kullanacaktır.

Nam June Paik ve Değişim

Yaşadığımız çağın teknoloji donanımlı olmasına ilkleri oluşturan ve teknoloji ile sanatı pozitif anlamda birleştiren Koreli sanatçı Nam June Paik (1932-2006) yaşadığı çağı sorgulamış ve teknolojiyle bütünleşen yeni sanatı önceliklendirmiştir (Görsel 2a, Görsel 2b).

Görsel 2a. Nam June Paik, TV Garden "The Exposition of Electronic Music - Electronic Television" Galerie Parnass, Wuppertal, West Germany, 1963.

Görsel 2b. TV Garden, 1974-1977, 2002 yeniden canlandırması. Foto Peter Tjihuis. Stedelijk Museum Amsterdam) (URL 2)

Elektronik ortama aktarılan görüntü sanatçıya üretimini farklı tercihlerle renklendirme, değiştirme yeni eklemelerle aynı eserden farklı bir eser üretme şansı verir. Çağımızda pop-art, happening, body-art, enstalasyon gibi değişik tarzda sanat üretimleri teknolojiyi kullanmaktadır. Paik *TV Buddha* adlı eserinde tefekkür ve aydınlanmanın sembolü olan Buddha figürünü modern çağda teknolojinin ikonları olan bir kamera ve televizyonun tam karşısına yerleştirmiş ve maneviyat ile teknolojinin kesiştiği bir çağda benliğin rolünü sorgulamak istemiştir (Görsel 3). Bu eserde olduğu gibi yeni çağın müze ziyaretçisi de bizzat katılımcı olduğu esere daha çok ilgi duyacaktır.

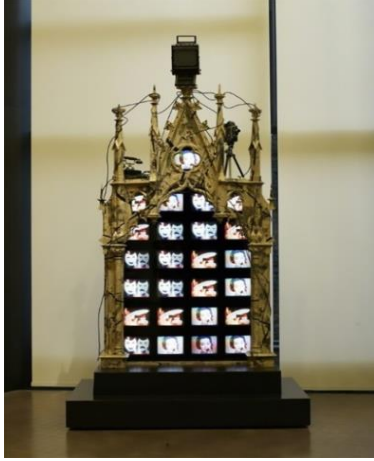

Görsel 3. Nam June Paik, TV Buddha, 1974 (URL 3)

Makinalar kültürün yeni yansımalarının izlenmesi için bir kaynak olacaklar ve geçmişi de barındıran temalarla yeni çağın bakış açısını sunacaklardır. Sanatta teknolojiyi kullanarak yapılan üretimler yine de sanatçının özgün iradesini ve bakış açısını yansıtabilecektir (Görsel 3-4).

Enstalasyon sanatı teknolojiyi kullanarak müzik ve performansı aynı anda sunar; Paik'in öne çıkan eserlerinden biri olan *My Faust Communication* adlı televizüel işi, hem müzik hem performans yapan erken elektronik sanat enstalasyon örneklerindedir (Şekil 4).TV yayını bile yapan bu iş Paik'in anısına 200 işiyle birlikte pandemi döneminde Amsterdam'da Stedelijk Müzesi'nde sergilenmiştir. Dünyanın bir fiber ağ ile bağlanmasını ilk öneren de 1970'lerde Paik'tir. O'nun hayalinde elektronik bir ağ dünya insanlarını birleştirecektir. Paik'in bu istemi bugün dünyada insanların iletişimini sağlayan Zoom, Instagram veya Facetime'a benzetilebilir. 1970'lerin sonu ve 80'lerin başında TV ağları Paik'in arzuladığı dünyayı bağlarken bu yeni teknolojik çeşitlemeler yeni bir dil ve gramer oluşturur.

1984'de Paik'in uydu yayın ile gerçekleştirdiği *Mr Orwell Günaydın* adlı projesi aslen George Orwell'in 1949'da yayınlanan 1984 romanında bahsettiği dünyanın teknokratik totaliter bir rejimle yönetilmesi üzerine olan görüşlerine bir cevaptır (Orwell, 1949). 1 Ocak 1984'te Paik'in düzenlediği bu birleştirici çalışmaya 100'ün üzerinde sanatçı ve çalışma grupları katılır ve ilk kez "medyanın gücü" korkunun üstesinden gelir, farklı coğrafyalardaki insanları birleştirir, aynı anda aktivite yapmalarını ve paylaşımlarını sağlar. 25 Milyon TV izleyicisi de bu gösterimin bir parçası olur. Bu gösterimler medyanın gücünü yansıtan önemli bir ilktir.

Görsel 4. Nam June Paik; *My Faust Communication* 1989-91, Leeum, Samsung Museum of Art (URL 4)

Geçmişin teknolojiyle yeniden kurgulanmasına örnek yine Paik'in eserlerinde gözlenir; bu çalışmaların en önemli örneklerinden biri Sistine Şapel'i teknolojik ortamda çalıştığı 1993 Venedik Bienali'ndeki işidir. Michelangelo'nun Sistine Şapelde tavanda merkezde boyadığı *Yaratılış* adlı eseri o dönemde nasıl çok ses getirdiyse Paik'in bu eseri de teknolojinin çağın tanrısı olma işlevini gösterir. (Görsel 5). Teknolojiyi yaratıcı süreç ve üretimin önemli bir parçası olarak gören "yeni medya sanatı" kavramı Paik'den bu yana yeni medya olgusu, bilgisayar programları ve uygulamaları, internet ulaşım platformları, sanal gerçeklik ve video sanatı teknolojileriyle evrilmiştir. Özellikle yenilikçi gelişmeler, sanatçıların kullandıkları araçlar ve becerileri ile müzelere konacak yeni eserler ve yeni teknolojik sergi mekanları gelişmiştir.

Görsel 5. Nam June Paik, *Sistine Chapel*, 1993, Foto: Peter Tjihuis. (URL 5)

Günümüzde yazılım programları sanata tuval görevi yapmaktadır, üç boyutlu modellemeler, illustrator, photoshop gibi herkese açık programlar dijital sanatı farklı yerlere götürmektedir.

Ses'in dijital unsurlarla birlikte kullanıldığı sergiler duyuşsal algı ve deneyimleri bireysel kılan farklı deneyimleri barındırmaktadır. Frekans ile görsel eserler yaratılabilen çağımızda, ayrıca insan nefesinin sanat çalışmalarında kullanılması örneği Helen Collard ve Alistair MacDonald'ın 2018'de yaptıkları *Ohmerometer II* ile ziyaretçilerin nefeslerinin titreşimi ile yapılan müzik ve desenler ile ortaya çıkardıkları interaktif bir deneyimdir¹. Müzelerde görmeye alıştığımız eserler dışında göreceğimiz yeni eserler, iki boyutlu durağan nesnelere veya imgelere değil dijitalleşmeyle birlikte interaktif yapılara dönüşen ve insan bedeninin farklı hareketlerine tepki veren eserler olacaktır. Merleau-Ponty'nin imgenin algılanma sürecini irdelediği "form" bugün sayısal nitelikli değişken haline gelmiştir (Merleau-Ponty, 2006; Aydın, 2020, 78-79). Veri "nesne" ye dönüşmüştür.

Yeni Medya Kullanıcıları Biz'ler

Yaşadığımız dünyada farklı medya araçları ve teknolojiler bireye farklı yöntemlerle ulaşır. "Her eylemin bir sergi olduğu" çağımızda toplumun izlencelerini kayda alan YZ sosyal değişimin belgelerini de depolamaktadır. Bireylerin ilgi duydukları alanların belgeleri, üstelik bunları kendi gruplarıyla paylaşımlarından ortaya çıkan çoğalan içerikler medyanın kullandığı bir araç iken günümüzde müzelerde kullanılmaktadır. Yeni medya kavramını ortaya atan ilklerden biri Marshall McLuhan'dır (McLuhan, 1967). Lev Manovich'e göre bu kavram eski medya ile yeni medya arasındadır. Kültürel miras elementlerinin modifiye edildiği ve yeni medya kanalıyla sunulduğu şekilde yeni medyanın dilini oluşturmaktadır (Manovich, 2011). Hepimiz yeni medya kullanıcıları olarak üretimdeyiz (PC'ler, tablet, mobil telefon ve kullandığımız network bağlantılarımız ve Google, Bing, YouTube, Facebook, G+, Twitter, Flickr vb platformlar veya uygulama programları, RSS yazılımı, web tarayıcı, metin yazıcı, IM mesaj sistemi vb). Çağımız her bireyin yaşamını sergilediği sosyal medya sayfaları bireysel veri depolarıdır.

Yapay Zeka'nın İleride İnsanlığa Faydası

Nilsson'a göre YZ, makinelerle zekâ kazandırmaya adanmış etkinliktir; zekâyı, bir varlığın kendi ortamında doğru düzgün ve olan biteni öngörerek işlev görmesini sağlayan niteliktir' (Nilsson, 2010, 3). YZ bir bilgisayarın ya da bilgisayar destekli bir makinenin, genellikle insana özgü nitelikler, çözüm yolu bulma, anlama, bir mana çıkartma, genelleme ve geçmişteki deneyimlerinden öğrenme gibi yüksek mantık süreçlere ilişkin görevleri yerine getirme yeteneği olarak aktarılmıştır (Nabiyev, 2021, 25). Peki, YZ gelecekte insanlara nasıl katkıda bulunabilir, özellikle müzecilik ve eğitim açısından evden eğitim alanlarında? YZ'nin günlük hayatın birçok alanında bizi yönetmesine alıştığımız bu bazı meslek grupları yerini robotik uygulamalara bırakacaktır. Ancak müzebilimci ve tasarımcı YZ'yi yönlendirme ve etik kullanımını sağlama görevini üstleneceği için gelecekteki meslek gruplarında önde yer alacaktır.

¹ <https://www.helencollard.net/ohmerometer-ii>

Ayrıca sosyal medya kanalıyla fotoğraf ve medya araştırmalarımızı yönlendiren sistemler, “cookie çerez” tabir edilen uygulamalarla eğilimlerinizi gözetleyen ve size araştırma yaptığınız ürün/konu ile yönlendirme sağlayan sayfalar hepsi geri planda yazılımlarla her gün çeşitlenen kapitalist dünyanın yönlendirme araçlarıdır. Tasarım dünyasında insanın ihtiyacı olan her ürün YZ ile çeşitlenmekte ve faydalı kullanım olarak da yaşamı kaliteli hale getirmektedir (Nilsson, 2010, 677).

Çağımızda Dijital Sanat ve Müzeler

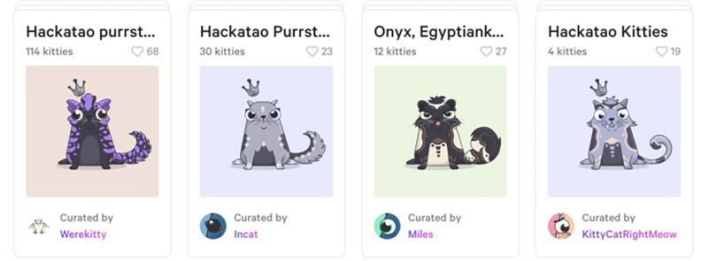
Müzeciliğin farklı sanat dalları ve bilgisayar teknolojisi kullanabilen çoğaltılmış, değiştirilmiş sanat eserleriyle farklı boyuta taşındığının belgelerinin yaşandığı bir çağdayız. Dijital sanat müzeleri ziyaretçiye farklı deneyimler yaşatırken, blokzincir teknolojisi ile kripto sanat deneyimi 2010'ların ortalarından beri Bitcoin ve Ethereum gibi blokzincir ağlarının gelişimiyle yeni bir satış ve değer takibi platformunun oluşmasına neden olmuştur. Kripto sanat bir merkeze bağlı olmadan herkesin işlem yapabileceği ve dijital sanat eserleri için alım, satım ya da birikim yapmayı sağlayan bir teknoloji sağlamasıyla son yıllarda yaygın kullanımı ile basına yansımaktadır. Dijital eserler ziyaretçisine kendi deneyimini yaşatan müzelerde yeni kavramlara evrilmektedir (Arıcı Turhangil, 2023).

Ethereum'un kurucu ortağı Vitalik Buterin NFT'nin² sosyal anlamda kullanılacağını önerse de, Elon Musk'ın bir tweet'ini NFT olarak 1 milyon dolara satması gibi etik olmayan değerlerle kamu yararına olmayan kullanımları ile hala soru işareti oluşturan bir kavramdır. 2021'de artan ivme ile sanat eserlerinin hem üretim biçimleri hem de satışlarının yeni çağa evrildiğini, üretim kapasitesi anlamında giderek yaygınlaştığını görmekteyiz.

NFT sanat üreticisi olmanın anlamı ve bundan sonra müzelerle hangi eserler alınacağı sorusuna verilecek cevaplar geleceğin sanat piyasasını yönlendirecektir. NFT pazarında eserini satmak isteyen sanatçının mutlaka bir dijital cüzdan oluşturması gerekir, profil oluşturup eseri yükleyip şifreledikten sonra esere açık artırma usulüyle teklif alır. Ethereum gibi bir platformda aktarım ücreti dışında bu işlem çoğu pazar yerinde ücretsiz, veya eser başına 100 doları geçmeyen bir miktardır. Koleksiyonerler, eserlere teklif verip eklerler, aynı eseri sattıklarında daha önceki sahibi olarak eserin detayında adı, cüzdanı görünmeye devam eder. Koleksiyonculuğun teknolojik ortamda evrildiği bu nokta yeni müze kavramının da değiştiği anlamına gelir.

Kripto Koleksiyonculuk

CryptoKitties gibi ilklerden biri olan kedi resmi arşivi yapanlar için en eskilerden bir NFT oluşumu, bunun dışında Cryptopunk gibi kart koleksiyonculuğu ile başlayan süreçler farklı alanlarda toplama kültürünün bu defa kendisini bu platformda bulmasını sağlamıştır (Görsel 6a-b.)

Görsel 6a-b. KryptoKitties ve Kryptopunk arşivi (Fotolar: Numancebi Blog)

Eser ve Satış Platformu

Bu uygulama davetiye ile sergi ve satış yapmayı ayrıca NFTler ile ilgili her tür daveti koyup satış yapmayı sağlamaktadır. New York Times yazarı Kevin Roose bu platforma köşe yazısını koyar ve 350 Ethereum'a satar. Alan koleksiyoner ise @3FMusic takma adlı bir kişidir³. SuperRare, Niftygateway daha yüksek fiyatlı satan uygulamalar iken Ephimera adıyla foto arşivlerinin ham haliyle satıldığı bir platform da bulunmaktadır.

Michael Joseph Winkelmann (1981 d.) Beeple adıyla eserlerini piyasaya süren Amerikan sanatçıdır, pop kültürünü eserlerinde kullanır, *Everydays The first 5000 days* adlı eserini 93 Milyon Dolara Christie's müzayedesinde yakın bir tarihte satmıştır. 5000 günde derlediği fotolardan oluşan bu iş *Metakovan* adlı alıcıya 21 Mart 2021 tarihinde 40,745.175 Ethereum'a satılır. Bireysel yaşam deneyiminin bir müzayede salonunda yüksek ücretle satılması gelecekte müzelerde nasıl eserlerin yer alacağı konusunda da bir uyarıdır.

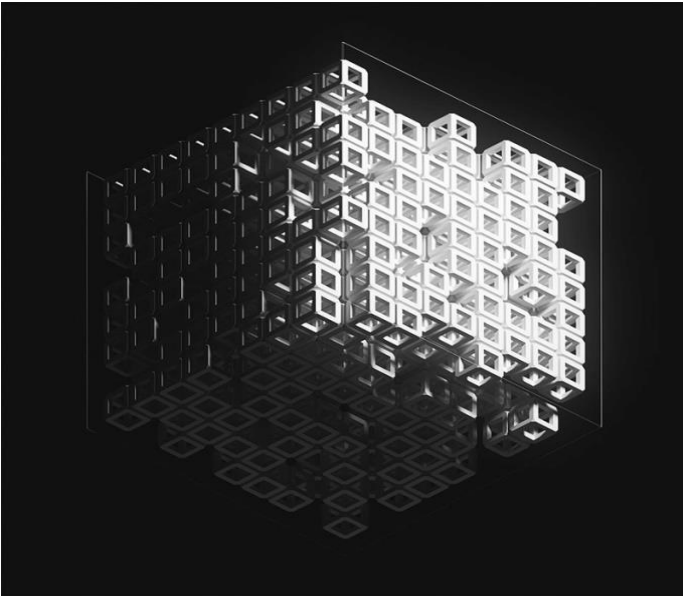
²NFT: Non Fungible Token (Değiştirilemez Belirteçler).

³<https://www.lifestyleasia.com/sg/culture/the-arts/beeple-everydays-nft-crypto-art-93-million-christies-sale-metakovan/> Erişim tarihi 24/6/2022

Görsel 7. Beeple, Everyday's The first 5000 days Galerisi: MakersPlace (URL 6)

Pak adını kullanan Türk sanatçı Murat Pak twitter'daki Archillect isimli YZ görsel paylaşma motorunun da kurucusudur. Yüksek meblağlarla eserlerini satan Pak 2020'de önce Christie's müzayede evinde işlerini satar. Pak bugüne dek 1656'nın üstünde eser satan bu alanda öne çıkan isimlerdendir. 2021'de *Pixel* adlı eseri tek piksellik bir eseri 1.3 milyon dolara satılır. Satışı Sotheby's müzayede evi, Nifty Gateway platformu üzerinden gerçekleştirmiştir. Bill Gates de Pak koleksiyonu sahibidir.

Görsel 8. Murat Pak, Pixel, 2021 (URL 7)

Refik Anadol son yıllarda dijital sanatta adından söz ettiren bir sanatçıdır. Antilop'un kurucularından olan Anadol, bu tasarım ajansında Maurizio Braggiotti⁴, Efe Mert Kaya, Serkan Arslan ile birlikte görsel işitsel performans ürettikten sonra Efsun Erkalıç ile birlikte yönettikleri Refik Anadol Studio'da üretimlerini

sürdürmektedir. Halka açık mekanlar için sanat üretmeyi önceliklendiren Anadol, parametrik veri heykelleri üretmektedir. Bu enstallasyonlarda dijital ve fiziksel verileri mimari medya sanatları ve bilgisayar zekasıyla üretirken Anadol'un yaptıkları bu çağda sanatı, müzeyi çağdaşa taşımakta öne çıkmaktadır. *Bulunduğunun dışına çık* şeklinde özetlenebilir tüm işleri. İşlerini medya sanatları ile mimariye uyumlu yaparken YZ'dan yararlanan Anadol bu sayede futuristik dijital mimari öğelerini ön plan çıkarmakta ve izleyiciye farklı bir gerçeklik sunmaktadır, iç ve dış mimari mekânın fonksiyon ve olasılıklarını göstermektedir. Tüm mimari alanın ve fasadın medya sanatçısının kanvası olabileceğini savunmaktadır⁵.

2021'de Nifty Gateway'den gerçekleştirilen rekabetli satışta NFT eseri Akira adlı koleksiyonere 87,000 Dolar'a satılmış, ardından *Machine Hallucinations*, *Nature Dreams* adlı eseri Sotheby'sde açık arttırmayla 300,6942 Ethereum'a Mabou adlı koleksiyonere satılmıştır. Barcelona'daki ünlü Casa Batllo evinin ön cephesini yeniden tasarlayarak ortaya çıkardığı "Casa Batllo: Yaşayan Mimari" adlı dinamik NFT eseri açık arttırmada 1 milyon 380 bin dolara satılmıştır⁶. Sanatçı kendi sayfasını açarak eserlerini sitesinden satışa sunmuştur⁷ (Görsel 9).

Görsel 9. Refik Anadol, Casa Batllo, 2022 (URL 8)

Arşiv Rüyası, sanatçının Vasif Kortun küratörlüğünde SALT Araştırma arşiv koleksiyonlarındaki 1.700.000'i aşkın belgenin her birini, özelliklerine göre makine zekasıyla sınıflayan algoritmalarla bir medya enstallasyonunda görselleştirmesi işidir. Sergi izleyici tarafından etkileşimli olarak deneyimlenebildiği gibi, müdahale edilmediğinde makinaların "rüyaya dalarak" belgeler arasındaki beklenmedik ilişkiler oluşturduğu ortaya çıkmıştır.

Sınırsız, sarmal ve kaos ortamının olduğu bu dünyada Borges eserin son bölümünde yine de bir umudu içinde taşıdığını "Bir sonsuzluk yolcusu ondan geçerek hangi yöne giderse gitsin, yüzyıllar sonra aynı ciltlerin aynı bozuk-düzende yinelenildiğini görecektir (ve böyle bir yineleniş, yeni bir düzene değişecektir: Biricik Düzen'e). Yalnızlığım, bu soylu umutla avunuyor" şeklinde ifade etmiştir (Borges, 1941 (2004)).

⁴ New Museum'un kurucularındandır.

⁵ Tekkök Karaöz, B. <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/refik-anadol-gunumuz-ve-gelecegin-dehasi-i-22978> Erişim 24/6/2022.

⁶ <https://www.log.com.tr/sanatci-refik-anadol-tam-13-milyon-dolara-nft-satti/> 24/6/2022.

⁷ <https://nft.refikanadol.com/> 24/6/2022.

Bu sergide Refik Anadol, Borges'in yarattığı düşsel atmosferle "Babil Kitaplığı"nın dehlizlerinde gezinenlerin sınırsız ve sonsuz varyasyonlara sahip kitapların kaos yarattığına şahit oldukları gibi bir verinin görselleştirilmesi ile YZ'nın Borges'in düşüne alternatifini sunmuştur (Görsel 10a-b).

Görsel 10a-b. Refik Anadol, *Arşiv Rüyası*, SALT, Galata, 2017, SALT Arşivi.

Eriyen Hatıralar Anadol'un 2019 yılında Pilevneli Galeri'de sergilenen işinde insan beyninde hatıra olarak bireysel anlamda depolanan tüm veriler sanatsal olarak yansıtılmıştır. *Hatıra bireysel, hafıza kolektif değil midir?* diyen Anadol, bireysel depoları dijital platforma aktarıırken hepimize ait bir evrensel şiir oluşturur. Kaliforniya Üniversitesi nöroloji laboratuvarları uzun zamandır beyin dalgalarını veriyi dönüştürme ve bunu analiz etme üzerinde çalışmalar yürütmeyi hedeflese de, insanların beyin dalgalarını kolayca alıp kamuya açık olarak kullanmak mümkün olmadığından Kaliforniya Üniversitesi çatısı altında insanların anılarını isimsiz olarak toplanmış, sadece üniversite içinde, izin alarak bu sanatsal projede Anadol bu veriyi kullanıp insanların mutlu, hüzünlü, neşeli, kederli hallerinden oluşan anların verilerinin frekanslarını makine öğrenmeyle buluşturarak görselleştirmiştir. Bu işin güçlü yanı EEG dalgalarına bağlı olarak anıların entegre çeşitliliğinin eserin görselliğini de etkilemesidir.

Eriyen Hatıralar sonuçta üç boyutlu tuvaler, heykeller, dev boyutta LED ekran, ışık ve projeksiyon eşliğinde izleyicinin kendi

deneyimini oluşturmasını sağlamıştır. Pilevneli Galeri'nin toplamda üç katına yayılan sergide giriş katında ekranlar üzerinde altı eser, alt katta üç heykel üzerine projeksiyon ile ışık ve sesi birleştiren bir düzenleme ile sunulmuş, üst katta ise 6x5 metre büyüklüğündeki ekranda serginin en büyüleyici işi sergilenmiştir. Ses de yine toplanan verinin minimum insan dokunuşuyla frekansa ve müziğe dönüştürülmüş hali olarak sunulmuştur (Görsel 11).

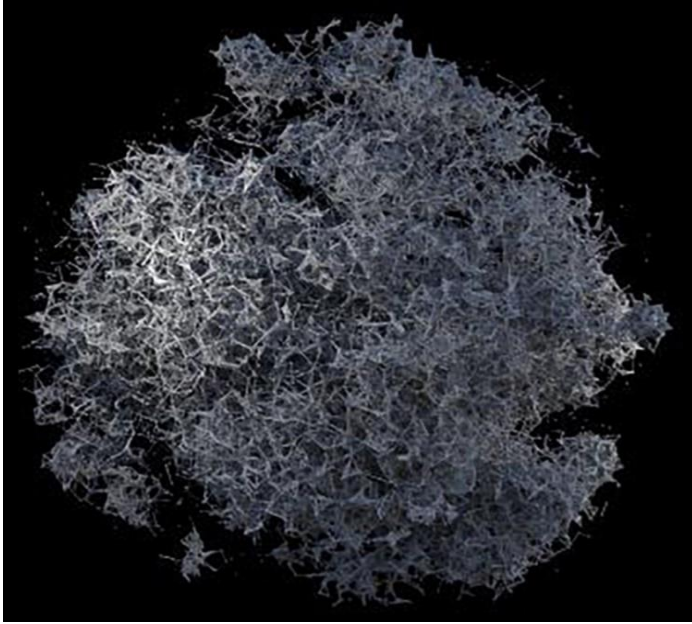

Görsel 11. Refik Anadol, *Eriyen Hatıralar*, Pilevneli Galeri, 2019. Pilevneli Galeri Arşivi.

"Bir Kazı Hikâyesi: Çatalhöyük" sergisi⁸ ise arkeolojik verinin çağımızda sanat nesnesi haline dönüştürülmesinin öyküsüdür. Anadol'un Çatalhöyük kazı başkanı Ian Hodder ile birlikte Neolitik kentte 25 yıl boyunca yürütülen bilimsel araştırmalarda kaydedilen 250.000 buluntuya ait 2,8 milyon girdiyi yapay zekâ algoritmalarını kullanarak hazırladığı veri heykelinde görselleştirilmiştir. Her birinin birbirine bağlı olduğu milyonlarca veriden oluşan arşiv, karmaşık veri setlerinin erişilebilirliğini kolaylaştıran ve yeni yorumlara imkân sağlayan dijital bir kaynak olma özelliği taşır. Yüklenen veri kazı arşivi, kazılarda keşfedilen bina, birim ve öğelere ait bilgiler, buluntuların özellikleri, araştırma raporları, teknik çizimler ve fotoğraflardan oluşur. 24 ekrandan oluşan bu medya enstalasyonu, 21. yüzyılda bir kültürel

⁸ 14 Kasım 2017- 18 Şubat 2018'de ANAMED, Beyoğlu'nda sergilenmiştir.

miras alanının ve onun evrensel değerinin bilincinde, Çatalhöyük'ü veriler aracılığıyla günümüze taşıyarak 9 bin yıl önceki yaşam, araştırmacıların bulguları ve izleyici arasında bir köprü kurar. YZ algoritmaları kullanılarak hazırlanan bu iş, arkeolojik bağlamda bu boyuttaki bir veri kaynağının ilk defa sanatsal çerçevede değerlendirilmesidir (Görsel 12).

Görsel 12. Refik Anadol, *Bir Kazı Hikâyesi: Çatalhöyük*, 2017. ANAMED Arşivi.

Gelecekte Müzecilik...

Gelecekte müzeler insan-teknoloji deneyimini çağın gelişen teknolojileri ile insanı bulunduğu konumdan çıkartıp kısa bir süre de olsa sınırsız algı evrenine götürecektir. Teknolojinin sanatsal aktarımının galeriden müzeye veya alışveriş merkezine taşındığı çağımızda ilk dijital müze olmasıyla öne çıkan Japonya'da Tokyo Körfezi'nde yapay bir ada olan Odaiba üzerinde bulunan Mori Sanat Müzesi TeamLab Borderless adlı sanatçı grubunun işbirlikçi bir girişimidir. Mori Firma'sına ait yapının içinde bulunan müzede bireylere zaman ve yer algısı yaşatılmakta, bireyler dijital ortamda yaratılmış eserlerle interaktif ilişki kurabilmektedirler. İzleyicilerin hareketlerini algılayıp tepki veren bu kurguda ışık ve renk içinde tekrar eden görüntüler içinde ziyaretçiye zaman ve yer olmadan masalsi bir dünya deneyimi yaşatılmaktadır. Bu teknik donanım 520 bilgisayar ve 470 projektörden oluşan bir düzenektir. *Işık Ormanı* (Forest of Lamps) adlı enstalasyonda ışıklar mekâna giren her ziyaretçiyi algılayıp ona göre yanıp, değişmekte bu sayede mekandaki herkesin bu enstalasyonun bir parçası olması sağlanmaktadır⁹(Görsel 13).

⁹ <https://www.oggusto.com/sanat/eser-ve-muze-incelemeleri/dunyanin-ilk-dijital-sanat-muzesi-teamlab-borderless/2/10/2023>

¹⁰ <https://www.infinitylumieres.com/> Erişim tarihi 24/6/2022.

¹¹ 2.700 metrekarelik bir alanda 130 video projektörü, 58 hoparlör ve 3.000 HD dijital hareketli görselle yerleştirilmiştir. Dubai Mall'ın dış cephesinde

Görsel 13. Mori Sanat Müzesi, *Işık Ormanı*.

Birleşik Arap Emirlikleri'nin en büyük dijital sanat galerisi Dubai'de açılan InfinityArt ve Culturespaces Digital işbirliği ile *Infinity des Lumières* sergisi, Burj Khalifa'nın zemin katında ve Dubai Mall'ın ikinci katında konumlanan 279 ekrandan eserlere bakış sağlayan bir platform haline dönüşmüştür¹⁰.

Andy Warhol'un söylediği gibi "*Bir gün gelecek ve tüm AVM'ler müze işlevi görecek*" savı bugün bu mekanlarda sergilenen çağdaş eserlerle doğrulanmıştır¹¹. Van Gogh gibi popüler sanatçı işleri dışında Japon *ukiyo-e art* işlerinin YZ ile gösterimi ve 19. yüzyıl geşalarının ve samurai savaşçıların animasyonlarının yer aldığı Hokusai'nin ikonik dalgaları, deniz canlıları ve sesler yer almaktadır. Thomas Vanz'ın şiirleri sizi hipnotik ve metafizik bir dünyaya götürürken Jonathan Fitas'ın orkestral müziğiyle kosmosun oluşumu ve derinliğini hissetmeniz de sağlanmaktadır. Müzeciliğin farklı duyulara hitap etme özelliğini de barındıran bu detaylar 21. yüzyılda müzeciliğin gideceği yere işaret etmektedir (Görsel 14).

Görsel 14. Hokusai (1760-1849), *Dalgalar*, Dubai Mall (URL 9)

Müzeler çağımızda küresel ısınma ve ekokültür gibi konularda da farkındalık yaratmakta ve sergilerini bu bağlamda yapmaktadırlar. Futurium, Geleceğin Evi adlı müze Berlin'de 2019'da ziyarete açılmıştır. Sergi ve etkinlik merkezi olarak dijital sergilere ev sahipliği yapmaktadır. Güncel olan iklim, konut, gıda ve teknoloji gibi gelecek için önem taşıyan sorunlar hakkındaki

de 200 metrekarelik dijital alana projeksiyon yerleştirilmiş ve dünyanın en büyük dijital sanat merkezi klasik, modern ve çağdaş sanatçıların sergilerine ev sahipliği yapmaktadır.

etkileşimli sergiler düzenlemektedir. Yapı iç ve dış mekân ilişkisini sorgulayan bir şekilde tasarlanmıştır (Görsel 15).

Görsel 15. Futurium, Berlin, 2019 (URL 10)

SONUÇ

Gelecekte müzecilik ve müzelerin koleksiyonlarını oluşturacak eserleri düşündüğümüzde dijital sanatın öne çıkacağını görmemiz gerekir. Christie's, Sotheby's gibi büyük müzayede evlerinin bu pastadaki paylarını düşünmemiz gereklidir. Adını duyurmuş ve belli takipçisi olan fiziksel galeriler kendilerini yenileyemezlerse bu pastadan pay alamayacaklardır. İstikrarlı sergi ve halkla buluşmayı önceliklendiren galeri ve müzeler (SALT, Siyah Beyaz, Pilevneli, Sevil Dolmacı Galerisi, Arter, İstanbul Modern, Pera, Evliyagil, CerModern) etkinlikleri sürdürmeye devam edeceklerdir, çağdaş sanatçılar üretimlerini NFT'ye aktarmayı düşünecekler, ancak dijital olmayan eserlerin de değerleri artacak ve koleksiyon değerleri paralel bir şekilde yükselecektir.

Bilgisayar yazılımı ve teknik donanımına ilişkin müze koleksiyonlarında olan eserlerin korunması ilkelerine ilişkin yeni mevzuatlar önerilecektir (Hong, 2014). Teknik olarak koruma, yazılımı ve cihazı koruma veya makinayı çağa adapte ederek eski yazılımı bu makinada korumayı gerektirecek veya eseri internet ortamında paylaşarak yazılımın son halini yükleme şansı tanıma ile korunacaktır. Diğer bir seçenek de eser ile ilgili belgelemeyi yapıp eserin yok olmasına göz yumma seçeneği olacaktır (Artut, 2020).

KAYNAKÇA

- Arıcı Turhangil, S. (2023). *Çağımıza global köy olarak bakmak, metaverse yaşamlar*, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi
- Artut, S. (2020). *Teknoloji ve insan birlikteliği*. Ayrıntı Yayınları
- Aydın, A. (2020). Merleau-Ponty'nin bedenlenme fenomenolojisi: bilinç ve beden bütünlüğü. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 1, 77-90.

- Benjamin, W. (1935). *The work of art in the age of mechanical reproduction* (1968.) (Ed. H. Arend). Fontana
- Tekkök Karaöz, B. (2021). *Refik Anadol, Günümüz ve Geleceğin Dehası*, <https://www.artfulliving.com.tr/sanat/refik-anadol-gunumuz-ve-gelecegin-dehasi-i-22978> adresinden erişilmiştir.
- Borges, J. L. (2004). *Babil kitaplığı* (Çev. Mesut Özden Gözütok) Dost Kitabevi
- Hong, N. C. (2014). Digital preservation and curation: the danger of overlooking software. In J. Delve, D. Anderson (Eds), *Preserving Complex Digital Objects*, 111-123, Facet Publishing
- Manovich, L. Et.al. (2001). *The language of new media*, Södertörns Högskola Lund
- McLuhan, M. (1967). *Yaradığımız Medya* (Çev. Ü. Oskay). Nora Yayınevi
- Merleau-Ponty, M. (2006). *Algının önceliği ve onun felsefi sonuçları*, (Y. Yıldırım, Çev.). Kabcacı
- Nabiyev, V. (2021). *Yapay zekâ (artificial intelligence)*. Seçkin Yayıncılık
- Nilsson, N. J (2010). *Quest for artificial intelligence: a history of ideas and achievements*, Cambridge Uni. Press.
- Orwell, G. (1949). *1984*, (Çev. Celal Üster), Can Yayınları.

İnternet Kaynakları:

- URL 1. <https://youtu.be/oGq8xiuujjs>
- URL 2. <https://www.art-agenda.com/criticism/435977/lost-futures-on-the-work-of-nam-june-paik>
- URL 3. https://www.researchgate.net/figure/Nam-June-Paiks-TV-Buddha-1974-Photo-C-Cahier-De-Seoul-8_fig8_320312083 Erişim 24/6/2022
- URL 4. <https://www.artsy.net/artwork/nam-june-paik-my-faust-communication> Erişim tarihi 24/6/2022
- URL 5. <https://artgateblog.altervista.org/reference-and-reinvention-historical-styles-meet-modern-mediums-in-the-work-of-nam-june-paik-and-athos-burez/>
- URL 6. https://en.wikipedia.org/wiki/Everydays:_the_First_5000_Days
- URL 7. <https://artdogistanbul.com/pakin-tek-pikseline-1-3-milyon-dolar/>
- URL 8. <https://www.mynet.com/refik-anadol-242424/6/2022-un-nft-eseri-acik-artirmada-satildi-dudak-ucuklatan-rakam-110106954253>

- URL 9. https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Hokusai_1760-1849_Ocean_waves.jpg
- URL 10. <https://de.wikipedia.org/wiki/Futurium> Erişim 24/6/2022

Museum Stories from European Migration Road

Ceren Güneröz

Ankara University

Ayşem Yanar

Ankara University

Fatih Özçelik

Vorarlberg Museum, Austria

ABSTRACT

The museum, whose new definition was announced by the International Council of Museums (ICOM) in 2022, brings to the agenda its public, accessible, and inclusive structure; as an institution that promotes diversity and sustainability for society, it is a candidate to shape the future. The definition of museum, in terms of its functions, holds museums responsible for carrying out museology with ethical and professional understandings, considering the participation of the society in the implementation stages. 2023's 18 May International Museum Day theme is "sustainability and well-being". ICOM brings to the agenda the responsibility of museums, which it defines as trustworthy institutions and ties in our shared social fabric, to create a cascading effect to promote positive change and sustainability. In this theme, sustainability focuses on practices, such as being active in environmental action, fighting social isolation, developing inclusive policies and practices, and protecting mental health. With the museum day theme that overlaps with the new museum definition, museums that include inclusivity on their agenda can follow an approach to diversify their social functions to implement sustainability. In this case, it will be seen that they often choose challenging topics to fulfil the condition of creating meaning by using the concepts of identity, race, multiculturalism, inclusion, participation, and diversity to make the visitor experience the museum on a hermeneutic basis. Migration, which has become one of the main problems, is among the issues that are difficult to handle. This study questions the ways of using museum exhibitions and events to negotiate the differences and prejudices in the treatment of the phenomenon of migration, in line with the concepts discussed in the new museum definition, through Austrian examples. The fact that migration is one of the most important phenomena that rapidly shapes cities in demographic, socio-political and cultural contexts requires that samples of the theme of migration in the museums in and around Vorarlberg, Austria, be evaluated within the framework of the new museum definition. In this context, how museums in and around Vorarlberg, Austria, handle this phenomenon, and the studies carried out in museums towards immigrants and refugees, have been examined in detail.

Keywords: Austria, Vorarlberg, inclusivity, participation, sustainability, migration museum

Type: Review

Article History

Received: 17.10.2023

Accepted: 03.11.2023

Published: 10.11.2023

Corresponding Author:

Ayşem YANAR

SCREENED BY

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Güneröz, C., Yanar, A. & Özçelik, F. (2023). Museum stories from European migration road. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 148-160. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1376423>

About The Authors

Ceren Güneröz, Associate Professor at Ankara University Faculty of Fine Arts Department of Museology. Her research interests are museology, museum education and arts education. She graduated from Ankara University Graduate School of Educational Sciences Department of Fine Arts Education. She also finished her Master of Arts Education at the same university in the museum Education department. She conducted various research in Goldsmiths University at London about museology and Cultural studies. She attended scholarship and volunteer programmes at the Miami Children's Museum (Florida- USA), Moving Images Museum (Dubai – United Arabian Emirates), Frankfurt Children's Museum and Klick Children's Museum (Germany). E-mail: ckaradeniz@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5773-8557>

Ayşem Yanar, Associate Professor at Ankara University Faculty of Fine Arts Department of Conservation and Restoration of Cultural Properties. Her research interests are museology, restoration and conservation and Cultural heritage. She graduated from Ankara University Graduate School of Natural and Applied Sciences Department of Home Economics. She also finished her Master of Arts Education in museology. She conducted various research in the Azerbaijan Carpet Museum. E-mail: ayanar@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6240-6290>

Fatih Özçelik, he works as a museum professional at the Vorarlberg Museum. E-mail: f.oezcelik@vorarlbergmuseum.at, <https://orcid.org/0009-0008-1922-1125>

Avrupa Göç Yolunda Müze Hikayeleri

Ceren Güneröz

Ankara Üniversitesi

Ayşem Yanar

Ankara Üniversitesi

Fatih Özçelik

Vorarlberg Müzesi, Avusturya

ÖZ

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından 2022’de yeni tanımı ilan edilen müze, halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı yapısını gündeme getirerek; toplum için çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eden bir kurum olarak geleceğe yön vermeye adaydır. Müze tanımı, işlevleri açısından müzeleri etik ve profesyonel anlayışlarla müzeciliği uygulama aşamalarında toplumun katılımını gözeterek yerine getirmekle sorumlu tutmaktadır. 2023’ün 18 Mayıs Uluslararası Müzeler Günü teması “sürdürülebilirlik ve esenlik”tir. ICOM, güvenilir kurumlar ve ortak sosyal dokumuzdaki bağlar olarak tanımladığı müzelerin, pozitif değişimi teşvik etmek için basamaklı bir etki yaratma sorumluluğunu gündeme taşımakta ve sürdürülebilirliği teşvik etmektedir. Sürdürülebilirlik bu temada çevresel eylemde aktif olmak, sosyal izolasyonla mücadele etmek, kapsayıcı politika ve uygulamalar geliştirmek ve ruh sağlığını korumak gibi pratiklere odaklanmaktadır. Yeni müze tanımıyla örtüşen müzeler günü teması ile, kapsayıcılığı ajandalarına alan müzeler sürdürülebilirliği hayata geçirebilmek amacıyla toplumsal işlevleri de çeşitlendirme yaklaşımı izleyebilirler. Bu durumda kimlik, ırk, çokkültürlülük, kapsayıcılık, katılım ve çeşitlilik kavramlarını kullanarak bir anlam oluşturma koşulunu yerine getirmek ve ziyaretçiye müzeyi bir hermenötik temel olarak deneyimletmek için özellikle zor konuları sıklıkla seçtikleri görülecektir. Temel sorunlardan biri haline gelen göç işlenmesi zor konular arasındadır. Bu çalışma göç olgusunun işlenişinde farklılıkların ve önyargıların müzakeresi için ve müze sergi ve etkinliklerinin kullanım biçimlerini Avusturya örnekleri üzerinden yeni müze tanımında ele alınan kavramlar doğrultusunda sorgulamaktadır. Göçün kentleri demografik, sosyo-politik ve kültürel bağlamda hızla şekillendiren en önemli olgulardan biri olması Avusturya’nın Vorarlberg eyaletindeki ve çevresindeki müzelerin göç temasına ilişkin örneklerin yeni müze tanımı çerçevesinde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Avusturya’nın Vorarlberg eyaletindeki ve çevresindeki müzelerin bu olguyu ele alış biçimlerinin yanı sıra müzelerde göçmen ve mültecilere yönelik yapılan çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avusturya, Vorarlberg, kapsayıcılık, katılım, sürdürülebilirlik, göç müzesi

Tür: İnceleme

Makale Geçmişi

Gönderim: 17.10.2023

Kabul: 03.11.2023

Yayınlanma: 10.11.2023

Sorumlu Yazar:

Ayşem YANAR

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

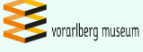
Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Güneröz, C., Yanar, A. & Özçelik, F. (2023). Avrupa göç yolunda müze hikayeleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 148-160.
<https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1376423>

Yazarlar Hakkında

Ceren Güneröz, Başkent Üniversitesi Turizm Rehberliği Programından 2001’de mezun oldu ve 2007 yılına kadar profesyonel turist rehberi olarak çalıştı. 2007 yılında Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Lisansüstü programına başladı. Çocuk müzeleri ve bilim merkezleri konusunda yüksek lisans tezini hazırladı. Frankfurt çocuk müzesi ve Hamburg çocuk müzesi ile ABD Miami çocuk müzesinde stajyer ve müze gönüllüsü olarak çalıştı. 2010 yılında Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Doktora Programına başladı. 2012 yılında İngiltere’de değişim öğrencisi statüsünde Goldsmiths Koleji Kültürel Çalışmalar Bölümü’nde çalışmalar yürüttü. 2015 yılında Müze ve Kültürel Çeşitlilik konulu doktora tezini tamamladı. 2017 yılında Birleşik Arap Emirlikleri’nde yeni nesil körfez müzeleri konulu bir araştırma gerçekleştirdi. 2021 yılında Başkent Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programını Orta Doğu Müzeciliği ve Ürdün Müzeleri üzerine yazdığı tez ile tamamlayan Güneröz, müze eğitimi, yeni müzecilik yaklaşımları ve müzede kültürel çeşitlilik konularında çalışmalarına devam etmektedir. E-mail: ckaradeniz@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5773-8557>

Ayşem Yanar, 2005 yılında Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu’ndan mezun oldu. 2012 yılında Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı El Sanatları Bölümü’nde birleşik doktora öğrenimini geleneksel turistik hediyelik eşyaların niteliği, mirası yansıtma potansiyeli ve sürdürülebilirliği üzerine çalışmasıyla tamamladı. 2018 yılında Azerbaycan Halı Müzesi’nde müze araştırmacısı olarak çalışmalarda bulundu. Kültür varlıklarını koruma ve onarım, kültürel miras ve coğrafi işaret konularında ulusal ve uluslararası toplantılarda bildiriler sundu ve atölye çalışmalarına katıldı. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde Kültür Varlıkları Koruma ve Onarımı Bölümü’nde doçent doktor olarak görev yapmaktadır. 2021 yılında Başkent Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programını Yüksek Ziraat Enstitüsü dönemine ait tekstil koleksiyonunun çevrim içi sergiye dönüştürülmesi üzerine yazdığı tez ile tamamlayan Yanar, müzecilik, coğrafi işaret, geleneksel el sanatları ve kültür varlıklarını koruma ve onarım konularında çalışmalarına devam etmektedir. E-mail: ayanar@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6240-6290>

Fatih Özçelik, Vorarlberg müzesinde müze profesyoneli olarak çalışmaktadır. E-mail: f.oezcelik@vorarlbergmuseum.at, <https://orcid.org/0009-0008-1922-1125>

EXTENDED ABSTRACT

The museum, whose new definition was announced by the International Council of Museums (ICOM) in 2022, brings to the agenda its public, accessible, and inclusive structure; as an institution that promotes diversity and sustainability for society, it is a candidate to shape the future. The definition of museum, in terms of its functions, holds museums responsible for carrying out museology with ethical and professional understandings, considering the participation of the society in the implementation stages. 2023's 18 May International Museum Day theme is "sustainability and well-being". ICOM brings to the agenda the responsibility of museums, which it defines as trustworthy institutions and ties in our shared social fabric, to create a cascading effect to promote positive change and sustainability. In this theme, sustainability focuses on practices, such as being active in environmental action, fighting social isolation, developing inclusive policies and practices, and protecting mental health. With the museum day theme that overlaps with the new museum definition, museums that include inclusivity on their agenda can follow an approach to diversify their social functions to implement sustainability. In this case, it will be seen that they often choose challenging topics to fulfil the condition of creating meaning by using the concepts of identity, race, multiculturalism, inclusion, participation, and diversity to make the visitor experience the museum on a hermeneutic basis.

Migration, which has become one of the main problems, is among the issues that are difficult to handle. The immigrant-refugee debate, which has been on the agenda with the Syrian war, is discussed with ecological, economic and political deadlocks under the sustainability problem as the main issue of our age in geographies where irregular migrations and movements are intense. Factors such as the search for economic prosperity, war, violence and conflicts, environmental factors and inequalities cause involuntary and irregular migration. Migration has become an important agenda item, especially in today's Europe, both at the nation state and the European Union (EU) levels. Europe's migration experience has become a dynamic process that has changed its scope and dimension. European countries such as Germany, England, France, the Netherlands, Belgium and Austria try to understand, manage and develop by adapting to the multicultural structures formed due to migration. Considering the global dynamics of migration together with nation states and ethnic conflicts has caused migration museums to place this phenomenon at the centre of social life in multicultural countries such as European countries, the United States, Canada and Australia, which have been on migration routes for centuries. The concept of migration addressed by these museums includes cultures (intangible cultures and heritage); representatives and examples of things (objects, artefacts, works of art, contemporary exhibitions), knowledge and information (messages, ideas, people). Networks between museums, virtual museums or

exhibitions, digital archives and databases are within the scope of the subject. Migration, which has become one of the main problems, is among the issues that are difficult to handle. This study questions the ways of using museum exhibitions and events to negotiate the differences and prejudices in the treatment of the phenomenon of migration, in line with the concepts discussed in the new museum definition, through Austrian examples. The reason for migration to Austria is largely economic. In the early 1960s, as in many other European countries, there was a need for more manpower in the economic field in Austria. Continuing migration has found a place at the centre of cultural and artistic life, attracting the attention of Austrian society, and institutions and organizations that will address this phenomenon have been established to create a common meeting platform. The philosophies, purposes and activities of the museums in Austria that reveal and deal with the story of migration with an exhibition approach that includes different methods and techniques, and the museums which focus on the theme of migration in neighbouring Switzerland, Liechtenstein and Germany are within the framework of the definition of a contemporary museum. The Vorarlberg Museum, which is at the centre of these studies, is where local voices have come together for 150 years; is an institution that reflects the continuity and change in Austrian society as an important example of collection, preservation, research and community outreach activities. The museum's focal point is; the cultural landscape of Vorarlberg and the museum aims to watch and prepare for its past and future development. In terms of content, the museum focuses on issues related to Vorarlberg, while also trying to create a national and international context on migration and migration issues. The fact that the museum has developed an exhibition and event context focusing on journalist Kundeyt Şurdum and highlights the Turkish community in Austria by including the letter "ş" in the Turkish alphabet in the permanent exhibition is an indication that it also addresses the issue of migration and migration together with the issues of participation, inclusion and diversity. The existence of museums that deal with similar themes and collaborate in the state of Vorarlberg, as well as in neighbouring Switzerland, Liechtenstein and Germany, shows that the institutions integrated into the new museum definition have adopted a philosophy that includes and covers the society on immigration. Diversifying the museum's function with this renewed dynamic definition should be considered a matter of discussion.

In this case, it becomes necessary to discuss many issues, especially immigration, in the context of the museum. The fact that migration is one of the most important phenomena that rapidly shapes cities in demographic, socio-political and cultural contexts requires that samples of the theme of migration in the museums in and around Vorarlberg, Austria, be evaluated within the framework of the new museum definition. In this context, how museums in and around Vorarlberg, Austria, handle this

phenomenon, and the studies carried out in museums towards immigrants and refugees, have been examined in detail.

GİRİŞ

Zor Konular ve Müze

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), müze tanımını 2022 yılı ağustos ayında Prag'da düzenlenen ve 500'den fazla müze temsilcisinin katıldığı 26. Uluslararası Müzeler Konseyi Genel Konferansı'nda kendi tarihinde ilk kez önemli ölçüde değiştirmiştir. Dünya müzeleri için ortak bir zemin oluşturmak adına "kapsayıcılık", "erişilebilirlik", "sürdürülebilirlik" ve "etik" kavramları müze tanımında yerini almıştır (ICOM, 2022; Seymour, 2022). Söz konusu müze tanımının tam metni şöyledir: "Müze, somut ve somut olmayan mirası araştıran, bir araya getiren, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, kâr amacı gütmeyen topluma hizmet eden kalıcı bir kurumdur. Halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı yapılarıyla müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Etik ve profesyonel bir anlayış ve toplulukların katılımıyla şekillenen iletişim ve işleyişleriyle, eğitim, keyif, düşünce ve bilgi paylaşımı içeren çeşitli deneyimler sunarlar".

Yenilenen tanımla birlikte kapsayıcılığı ajandalarına alan günümüz müzeleri, yirminci yüzyıla kadar ırkçı ve ideolojik düşüncenin temelini oluşturan fiziksel ve kültürel hiyerarşilerin inşasında suç ortağı rolünü kimi zaman üstlenmişlerdir; bu, pek çoğunun bugün yerine getirmeye çalıştığı kapsayıcı rolün belirgin bir zıtlığı olarak kabul edilse de müzecilik yaklaşım ve uygulamalarındaki açık değişimin de göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir (Lynch ve Alberti, 2010).

Anderson ve Mileham'a (2020) göre, müzeler koleksiyonlardan, sergilerden ve programlardan daha fazlasıdır. Müzeler insanlarla ilgilidir ve onlar içindir. Müzelerin" temas noktaları" olarak kavramsal anlayışı, geniş ölçüde müze alan yazınında ve ötesine geçen çalışmalara ve müzelerdeki değişime yansımıştır (Schorch, 2013). Müzeler, bu değişimden hareketle ırkçılık, çeşitlilik ve kimlikle ilgili sosyal değişimi teşvik etmede önemli roller oynamaları beklenen kurumlardır (Weil 1990, Gurian 2006; Janes 2009). Sandell (2007), yeni müzecilik yaklaşımıyla birlikte müzelerin farklılıkları yeniden çerçevlendiren ve önyarguları iyileştiren cesur ve iddialı sergiler yoluyla toplumsal değişim yaratabileceğini vurgulamıştır. Eleştirel müze pedagojisi başta olmak üzere müzede kültürel çalışmalar ve çeşitlilik çalışmaları gibi alt disiplinler müze, kimlik, ideoloji ve ırk ilişkisini ve bu kavramlara ilişkin süregelen önyargıyı sorgulayacak onlarca çalışma içermektedir (Cowley ve Matthews, 2006; Lynch ve Alberti 2010; Crang ve Tolia-Kelly 2010).

Schorch (2013), müzelerin kimlik, ırk, çokkültürlülük, kapsayıcılık, katılım ve çeşitlilik kavramlarını kullanarak bir anlam oluşturma koşulunu yerine getirmek ve ziyaretçiye müzeyi bir hermenötik temel olarak deneyimlemek için özellikle zor

konuları seçtiklerini ve bu zor konuların "göç" temasını ele alan müzeler tarafından sıkça sergi ve etkinlik haline getirildiğini ifade etmektedir. Göç, en temelde insana ve dolayısıyla topluma ait bir eylem, hareket ve süreçtir. Zamana, mekâna, coğrafyaya ve göç eden grupların kültürel, ekonomik ya da sosyal yaşam pratiklerinin yansımalarına göre kendine özgü özellikler sergileyebilir. Bu nedenle toplumsal alanın özellikle kültür, ekonomi, yaşam biçimi ve toplumsal gelişme gibi pek çok boyutunu etkilemektedir. Bu boyutlardan biri göçün bir coğrafyaya kültürün, geleneğin, örf ve adetlerin, inançların ve ideolojilerin bir yerden başka bir yere toplumlar aracılığıyla taşınmasıdır (Alarçin, 2019:2; Bartram, 2017:15).

Uluslararası göç ve hareketliliğinin müze sektörü üzerinde etkileri yadsınamaz. Zamana ayak uydurmak ve kapsayıcı biçimde tüm vatandaşlarla ilgili unsurlara yer vermek için müze sektörünün ulusal sınırları aşan sorunları ele alması gerekmektedir. Müzeleri göç, hareketlilik, ulusötesi bağlantılar ve insan hakları gibi konuların hem geçmişini hem de bugününü keşfetmek; aynı zamanda insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde olumlu değişiklikler gerçekleştirmek olanaklıdır, böylece nihai olarak kapsayıcılığı vurgulayarak toplumun çeşitliliğine ve sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmak da olanaklıdır (Bevelander ve Johansson, 2017:24).

Göçlerle birlikte ortaya çıkan çok kültürlülük sonucunda kültürün yayılmasında hoşgörü, diyalog ve karşılıklı anlayış önemli değerlerdir. Bu nedenle kültürel kurumlar kültürlerarası yeterlilikleri teşvik etmede kilit bir rol oynamaktadır. Kültür politikalarının her iki tarafında (göç eden ve göç alan) isteklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alması gerekmektedir. Müzeler, kendilerini bu yaklaşımın destekçileri ve kültürlerarası diyalogun, kültür iş birliğinin destekçileri yapabilirler. Karar alma süreçlerinde göçmenlerin sorunlarının göç alan toplulukların sorunlarından ayrı düşünülmemesi önemlidir (Vertovec, 2007; Carbone, 2019). Göç olgusuna Avustralya, İngiltere, Yeni Zelanda, Kanada ve diaspora ya da soykırım içerikli Amerika müzelerinde sıkça rastlanmaktadır. Bu müzeler göçün karakterize ettiği bir bağlam içinde müzeler için yeni stratejiler tanımlamaktadır. Bu müzeler tarafından ele alınan göç kavramının kapsamına kültürlerin (örneğin somut-olmayan kültürler ve miras); şeylerin (nesnelere, kalıntılara, sanat eserleri, çağdaş sergiler), bilginin ve enformasyonun (mesajlar, fikirler, insanlar) temsilcileri ve örnekleri girmektedir. Müzeler arasındaki ağlar, çevrimiçi müzeler ya da sergiler, sayısal arşivler, veri tabanları konunun kapsamındadır. Bu müzelerin araştırma alanları şunlardır:

- Tarihte ve günümüzde müzeler ve kimlik.
- Kültürel bellek, göç eden modernite ve müze uygulamaları.
- Müzelerin, kütüphanelerin ve kamusal kültür kuruluşlarının kurduğu ağlar.
- Küratöryel ve sanatsal araştırmalar.

- Sergi tasarımı, temsil teknolojisi ve deneysel eylemlerde göçe odaklanmak
- 21. yüzyıl müzelerini, içerik ve stratejilerini öngörmek (Onur, 2014, 323).

Avusturya- Türkiye Göç Yolunda Vorarlberg'den Müze Hikayeleri başlıklı çalışmanın amacı, göç olgusunun işlenişinde farklılıkların ve önyargıların müzakeresi için ve müze sergi ve etkinliklerinin kullanım biçimlerini Avusturya örnekleri üzerinden yeni müze tanımında ele alınan kavramlar doğrultusunda sorgulamaktadır. Göçün kentleri demografik, sosyo-politik ve kültürel bağlamda hızla şekillendiren en önemli olgulardan biri olması Avusturya'nın Vorarlberg eyaletindeki ve çevresindeki müzelerin göç temasına ilişkin örneklerin yeni müze tanımı çerçevesinde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Avusturya'nın Vorarlberg eyaletindeki ve çevresindeki müzelerin bu olguyu ele alış biçimlerinin yanı sıra müzelerde göçmen ve mültecilere yönelik yapılan çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Avusturya'da Türk Göçünün 60. Yılı

İşçi göçü diğer adıyla işgücüne dayalı göç içinde bulunan yüzyılda en çok yapılmakta olan göç çeşididir. Avrupa ülkeleri içerisinde iş göçüne bağlı en yoğun Türk nüfusuna sahip dördüncü ülke Avusturya'dır. Avusturya ile Türkiye arasında 1964 yılında imzalanan İş Anlaşması ile Türkiye'den Avusturya'ya İşçi Göçü resmen başlamıştır. Bu göçün amacı Avusturya ekonomisindeki işçi açığını kapatmaktır. Son 60 yılda Avusturya'da yaşayan Türklerin sayısında önemli bir artış olmuş ve Avusturya'da yerleşik bir Türk topluluğu ortaya çıkmıştır (Soytürk, 2012; Gelekçi, 2014).

Avusturya'ya gerçekleştirilen göçlerin nedeni önemli oranda ekonomiktir. 1960'ların başında diğer birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Avusturya'da da ekonomik alanda daha fazla insan gücüne ihtiyaç olmuştur. 1960'lı yılların başından 1970'lerin ortalarına kadar büyüyen istihdam taleplerini karşılamak isteyen Avusturya, Türkiye ve Yugoslavya'dan misafir işçiler getirtmiştir (Gelekçi, 2014). Türkiye'den Avusturya'ya işçi göçü 1970'li yılların ortalarına kadar devam etmiştir. Süregelen göç beraberinde Avusturya toplumunun dikkatini çekecek biçimde kültür ve sanat hayatının merkezinde yer bulmuş ve bu olguyu ele alacak kurum ve kuruluşlar ortak buluşma platformu oluşturmak amacıyla hayata geçirilmiştir.

Avusturya'da göçün hikayesini farklı yöntem ve teknikleri içeren sergileme yaklaşımıyla gözler önüne seren ve ele alan müzeler ile Avusturya'ya komşu İsviçre'de, Lihtenştayn'da ve Almanya'da yine göç temasını konu alan müzelerin felsefeleri, amaçları ve etkinliklerini incelemek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma öncelikle, Avusturya'nın Vorarlberg eyaleti merkezi Bregenz ve Dornbirn şehrinde yürütülmüştür. Dornbirn, Avusturya'nın kuzeybatısındaki sınır kentlerinden biri ve Vorarlberg Eyaleti'nin en büyük şehridir. Çevresinde Feldkirch

ve Bregenz şehirleri bulunmaktadır. Almanya, İsviçre, Lihtenştayn'a olan yakınlığından dolayı "Dört ülke şehri" olarak da bilinmektedir. Dornbirn sanayi olarak da çevre şehirlerden daha gelişmiştir. Eyalette yaşayan Türklerin çoğunluğu bu kentte bulunmaktadır. Dornbirn Türkiye'den Avusturya'ya gerçekleşen göçler sürecinde en çok göç alan şehirlerden biridir. Dornbirn tekstil endüstrisi alanında önemli bir merkezdir ve bu nedenle çok sayıda tekstilde çalıştırılmak üzere işçi talep etmiştir.

Avusturya Özelinde Vorarlberg Müzeleri

Avusturya Vorarlberg eyaletinde yer alan ve göç temasını ele alan ilk ve en önemli müze olan Vorarlberg Müzesi, 150 yıldan bu yana yerel seslerin bir araya geldiği; toplama, koruma, araştırma ve topluma ulaşma etkinliklerinde öne çıkan önemli bir örnektir. Avusturya toplumundaki sürekliliği ve değişimi yansıtan çağdaş bir müze oluşturma hedefiyle çalışmalarını gerçekleştiren müzenin odak noktası; Vorarlberg'in kültürel manzarası, geçmişi ve gelecekteki gelişimini izlemek ve hazırlamaktır. Müze içerik açısından, Vorarlberg ile ilgili konulara odaklanırken aynı zamanda ulusal ve uluslararası bir bağlam oluşturmaya çalışmaktadır (Vorarlberg Museum, 2023; Özçelik, 2023).

Müze tarihin çok yönlü ve çelişkili yönlerinin ışığında güncel meseleleri ele almaya çalışırken, çeşitli hedef grupların gereksinimlerini karşılamak için çeşitlendirilmiş ya da kişiye özel sergi ve eğitim programları tasarlanmaktadır. Arkeoloji, tarih, sanat tarihi ve Vorarlberg folklorunu kapsayan müze koleksiyonları sürekli olarak genişletilmekte ve güncellenmektedir. Müze bu sergileri hazırlarken, özellikle yerelde bölgesel kültür kurumlarıyla iş birliğine açıktır. Müzenin oluşumu için kurulan "Vorarlberg Müze Derneği" 1857'den beri hizmet vermektedir. Vorarlberg'de bir müze kurma fikrinin altında yatan temel neden, öncelikle kültür varlıklarının ülke dışına "kaçırılmasını" önlemektir. Vorarlberg Müze Derneği kurulduktan kısa bir süre sonra 400 üyeye sahip bir yapı haline gelmiş ve Vorarlberg'deki birçok kültürel etkinliği organize eden kurum haline gelmiştir. Eyaletteki müze çalışmaları amatör arkeolog Samuel Jenny'nin (1837-1901) girişimiyle devam etmiş ve Bregenz'de 1905'te yeni bir müze olarak ele alınmıştır. Müzenin genişleme sürecinde arşiv malzemeleri ve kitaplar devlet arşivlerine aktarılmış ve doğa tarihi koleksiyonu da birkaç aşamada daha sonra Vorarlberg Doğa Tarihi Müzesi'ne dönüşecek bugünkü adıyla Inatura olarak bilinen yapıya aktarılmıştır. 1959/60 yıllarında yeniden tasarlanan ve ilerleyen yıllarda depoları da kapsayacak şekilde genişletilen müze, Kulturhäuser Betriebs GmbH (Kuges) kurulana kadar statüsünü korumuş ve 1997'de Vorarlberg Eyalet Müzesi adını almıştır. 2009'da eski müze binası yıkılmış ve 2013'te yeni bir binada eski bölge yönetimini de içerecek şekilde genişletilmiştir. Vorarlberg Müzesi'nin sürekli koleksiyonları müzenin ana binasında ve giriş katında ziyaretçilere sunulmuştur.

Müzenin en ilgi geçen sergi projesi göç olgusunu destekleyecek şekilde Çerkez kökenli Türk yazar, gazeteci ve

çevirmen Kundeyt Şurdum ile ilgili koleksiyon nesnelerinin 2022 yılında sürekli sergiye dahil edilmesidir. Ş (telaffuzu: ş) Türk alfabesinin bir harfidir. Şurdum adı Çerkes dilinden gelmektedir. Günümüzde Çerkezce dünyanın birçok yerinde konuşulmaktadır. Bu nedenle adı hem Türkçe “ş” harfiyle hem de Kiril alfabesindeki Ш harfiyle yazılabilir. Çerkesce’de şurdum Шурдым olarak yazılır. Kundeyt Şurdum (1937-2016), Vorarlberg’li bir yazardı, gazeteci ve çevirmendi. Zengin bir Çerkes ailesine mensuptur ve İstanbul’da Alman Edebiyatı, Sanat Tarihi ve Arkeoloji eğitimi almıştır. 1971 askeri darbesinin ardından eşi Ayşe ile Vorarlberg’e gelmiştir. Başlangıçta gazeteci, Türkçe öğretmeni ve tercüman olarak çalışmıştır. Türkiye’den gelen göçmenlerin, özellikle gençlerin ihtiyaçlarına yönelik girişimleri olmuştur. Şurdum, Vorarlberg ORF stüdyolarının programlarında şiirlerini okumuş ve bu sayede bir yazar olarak tanınmıştır. İlk şiir kitabı 1988’de "Bir Ödünç Gökyüzü Altında" (Unter einem geliehenen Himmel) yayınlanmış, 1991’de "Sahipsiz Toprak" (Landlos) adlı resimli şiir kitabı Nikolaus Walter’ın fotoğraflarıyla birlikte sunulmuştur. 2002’de "Hiçbir Gün İz Bırakmadan Geçmez" (Kein Tag geht spurlos vorbei) adlı ikinci şiir kitabı yayınlanmıştır. Kundeyt Şurdum’un mirasının belgeleri ve nesnelere Vorarlberger Landesbibliothek’teki Franz Michael Felder Arşivi’nde yer almaktadır. Bunların bir bölümü Vorarlberg müzesinin "Buchstäblich Vorarlberg" sergisinde sergilenmektedir. Müze, Türkçe’nin bir harfi olan “ş” yi Vorarlberg’de uzun yıllardır varlığını sürdüren Türk toplumuna ithafen sürekli sergiye olarak kültürel çeşitliliğe atıf yapmaktadır. Ş, göçün farklı boyutlarını gözler önüne sermektedir (Özçelik, 2023).

Görsel 1-2. Vorarlberg Müzesi sürekli sergisine yerleştirilen Ş harfi ve Kundeyt Şurdum seçkisi (Güneröz Fotoğraf Arşivi 2023)

Dornbirn’de bulunan önemli müzelerden biri kent müzesidir. Dornbirn Kent Müzesi Dornbirn’in kamusal yaşam, bilgi, bilgi depolama, ağ oluşturma, yansıtma ve etkileşim alanıdır.

Stadtmuseum Dornbirn, Avusturya’nın Vorarlberg eyaletindeki Dornbirn şehrinin tarihini kaydetmek için tarihe odaklanan bir müze olarak çalışmaktadır. Müze, Dornbirn’in pazar meydanındaki Lorenz-Rhomberg-Haus’ta yer almaktadır. 20. yüzyılın başlarında Dornbirn’de yerel bir müze kurmak için çaba gösterilmiş, ilgi eksikliği nedeniyle ancak 1997 yılında uygulanabilmiştir. Müzeye bağlı Marktstrasse 12a’daki adreste bir tekstil deseni arşivi de bulunmaktadır.

Dornbirn Kent Müzesi’nin bir parçası olan tekstil desen arşivi, yaklaşık 600 m²’lik sergi alanında 150 yılı aşkın bir süredir üretilen 300.000’den fazla baskılı kumaş örneklerini ve desen çizimini barındırmaktadır. Bu koleksiyonun temeli, 1993’te iflas eden F. M. Rhomberg (1834’te kuruldu) ve diğer tekstil şirketlerinin neredeyse tamamen korunmuş tekstil desen arşividir. Dornbirn Kent Müzesi’nin tekstil deseni arşivi, tekstil ve tekstil tasarımı tarihinin büyük bir bölümünü anlatmaktadır. Koleksiyonda tekstil desenleri, desen kitapları, tekstil grafikleri, maketler vb. yer almaktadır. Koleksiyon, 19. yüzyılın ilk yarısında Vorarlberg’de çeşitli şirketler tarafından toplanmaya başlanmıştır. 1993 yılında F. M. Rhomberg şirketinin şirket arşivleri kısmen koruma altına alınmıştır. Bu durum Dornbirn’ün tekstil kenti olması ve işçi göçü ile tekstil tarihi hakkında ayrıntı bilgi sunması açısından önemlidir.

Dornbirn Kent Müzesi, tekstil konularında atölyeler düzenlemekte ve yerel tekstil kültürü üzerine özel sergiler düzenlemektedir. Yenilikçi proje çalışmaları, diploma tezleri, doktora tezleri, tasarımcılar, restoratörler vb. için sergilere mümkün olduğunca erişim sağlanmaktadır. Müzenin tekstil numune arşivi 2009’da ziyarete açılmıştır.

Bölgede yer alan tekstil fabrikalarında çalışan işçilerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Göç ile bölgeye gelen ve de bölgenin kırsalında yaşayan kadınlar hakkında kadın tarihi, göçmen kadın, işçi kadın, annelik gibi konuları çağdaş sanatın farklı anlatım biçimleriyle gündeme getiren Kadın Müzesi (Frauenmuseum Hittisau), Avusturya’nın Hittisau kentinde 2000 yılında kurulmuştur. Hittisau Kadın Müzesinin çalışanları aynı köyde yaşayan kadınlardır. Kalıcı bir koleksiyona sahip olmayan müze geçici sergilerle yerel nitelikte içerik sunmaktadır. Uluslararası Kadın Müzeleri Birliği’nin paydaşı olan müze, yılda iki ya da üç sergi düzenleyen ülkedeki ilk ve tek kadın müzesidir. Sergiler dışında müzede konser, söyleyişi ve atölye çalışmaları da yapılmaktadır. 2017’de Avusturya Kültür Bakanlığı tarafından ödülle layık görülen müze, 2021 yılında ise Avrupa’da yılı müzesi ödülüne layık görülmüştür.

Görsel 3. Hittisau Kadın Müzesi, Hittisau Avusturya (Yanar Fotoğraf Arşivi, 2023)

Inatura, tekstil üreticisi ve koleksiyoncusu Siegfried Fussenegger'in (1894-1966) girişimleriyle kurulmuştur. Inatura 2003 yılında "inatura- Macera Doğa Gösterisi" adıyla ziyarete açılmıştır. Müzenin yer aldığı Rüşch bölgesi, Vorarlberg'in sanayi tarihinin önemli bir parçasıdır ve endüstri tarihi ile sanat tarihini bir araya getirmektedir. Inatura bilimsel açıdan ilgi çekici nesnelerin yanı sıra tarihsel veya estetik açıdan değerli öğeleri bir araya toplamaktadır. Görüntü ve ses belgeleri de müze koleksiyonunda bulunmaktadır. Müzede bölgenin doğa tarihine ilişkin endemik hayvan ve bitki örnekleri, yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi destekleyen müze materyali ve etkinlikler, canlı hayvanlara ilişkin vivaryum ve akvaryum benzeri yaşam alanları ile araştırmacılar için hazırlanmış büyük bir kütüphane ile çeşitli laboratuvarlar yer almaktadır. Müze, eğitim etkinlikleri ile dikkat çekmektedir. Vorarlberg'in doğal çeşitliliği adına inatura, doğa rehberi olmak için uzmanlık eğitimleri sunmaktadır. Bu etkinliklerin amacı, Vorarlberg'deki doğanın çeşitliliğini doğaya ilgi duyan Vorarlberg sakinlerine aktarmak ve onları doğa rehberi olacak şekilde yetiştirmektir. Aynı zamanda müze, bölgeye göç eden çocukların, gençlerin bölgeye uyum sağlaması ve bölgenin endemik türlerini tanıması açısından da önemli bir araçtır.

Görsel 4, 5-6. Inatura Müzesi Sergi ve etkinliklerden görseller (Güneröz Fotoğraf Arşivi, 2023)

Bölgede göç tarihine odaklanan bir diğer müze Hohenheim Yahudi Müzesi'dir. Yahudi Müzesi Hohenems (JMH), Hohenems'teki kırsal Yahudi cemaatinin geleneği ve Vorarlberg ile

çevredeki bölgelerin (Bregenz ve St. Gallen'e kadar) gelişimine yaptığı çeşitli katkıları anlatan yerel bir müzedir. Aynı zamanda Avrupa'da, diasporada ve İsrail'de mevcut Yahudilerle ve Avrupa göçmen toplumunun geleceğiyle ilgili soruları da ele alan sergilere yer vermektedir. Hohenems'te günümüzde yerleşik bir Yahudi cemaati bulunmamaktadır ancak müze geçmişte bölgede yaşayan Yahudilerin tarihine ilişkin araştırma yürüten bir merkez görevi görmektedir. Müze, daha çok turistik amaçlı olarak müzeyi ziyaret eden ziyaretçilere 1864'te inşa edilen Heimann-Rosenthal villasında hizmet vermektedir. Müze, Nazi döneminde yok edilene kadar üç asırdan fazla bir süredir Hohenems'da varlığını sürdüren Yahudi toplumunun tarihini belgelemektedir. Bu kapsamda ziyaretçiye kapsamlı bir etkinlik programı sunulmaktadır.

Görsel 7. Hohenheim Yahudi Müzesi

Avusturya Vorarlberg eyaletinde yer alan göç temalı müzeler komşu ülkelerde bulunan bazı müzeler ile özellikle Avrupa Birliği projeleri kapsamında iş birliği içerisinde. Bu ülkeler arasında İsviçre de yer almaktadır. İsviçre St. Gallen'de tekstil öne çıkan bir endüstri alanıdır. İsviçre, komşu ülkelere coğrafi konum yakınlığı ve ulaşım kolaylığı nedeniyle tekstil ve diğer sektörlerde işçi talep eden bir ülkedir. Dolayısıyla İsviçre Müzelerinde hali hazırda göçün de tarihine ışık tutan tekstil koleksiyonlarına rastlamak mümkündür.

İsviçre Özelinde St. Gallen Tekstil Müzesi

19. yüzyılın ortalarından itibaren geniş bir izleyici kitlesine ilham veren dünya sergilerinden- teknik ve el sanatları sergilerinden ilham alan Ticaret Müdürlüğü, 1863 yılında bölgesel tekstil endüstrisi için ilk numune koleksiyonlarını oluşturmuştur. 1878'de "St. Gallen Sanayi ve Ticaret Müzesi" kurulmuştur. Bina, ticaret müdürlüğünün koleksiyonlarına ek olarak, tekstil kütüphanesine, resim okuluna ve 1890'dan itibaren nakış okuluna ev sahipliği yapmıştır.

Bölgedeki tekstil sanayicilerinin bir zamanlar kendi üretimleri için şablon olarak kullandıkları tarihi tekstiller müzenin koleksiyonunu oluşturmuştur. Koleksiyon yıllar içinde istikrarlı bir şekilde büyümüştür. 1982 yılında "Sanayi ve Ticaret Müzesi"nin adı "Tekstil Müzesi" ve "Tekstil Kütüphanesi" olarak

değiştirilmiştir. 1991 yılında Tekstil Müzesi ve kütüphane «İHK Vakfına» devredilmiştir. St. Gallen Tekstil Müzesi, 2012'den beri, İHK Vakfı'nın 2019'da birleştiği Tekstil Müzesi Vakfı ile yakın çalışan Tekstil Müzesi Derneği'nin sponsorluğundadır. Müzede "100 Shades of White" sergisi birçok ünlüye ait beyaz renk giysilerden oluşmakta ve aynı zamanda köklü tekstil tarihi geçmişini de gözler önüne sermektedir.

Görsel 8-9. St. Gallen Tekstil Müzesi, Beyazın Farklı Tonları Sergisine ilişkin görseller

İsviçre ve Avusturya'ya arasında Orta Avrupa'da bulunan Lihtenştayn, yüzölçümü küçük olan ancak büyük ekonomik güce sahip bir ülke konumundadır. Ülke nüfusunun yaş ortalaması genç olmasına rağmen yine de iş gücünün üçte ikisini yabancı uyruklular oluşturmaktadır. Merkezde iki önemli müze dikkat çekmektedir. Bu müzelerden biri Landes diğeri ise Kunst Müzesidir.

Liechtenstein Özelinde Landes ve Kunst Müzeleri

Görsel 10-11. Landes Müzesi

Ulusal Müze, Lihtenştayn Prensiği'ne bağlı bir devlet müzesidir. Müze hem ülkenin ulusal tarihini hem de bölgenin doğa tarihine ilişkin önemli bilgileri ziyaretçilerle paylaşmaktadır. Müzenin kuruluşu, 19. yüzyılın sonlarında Prens Johann II tarafından başlatılmış ve eyalet valisi Friedrich Stellwag von Carion tarafından yürütülmüştür. Amaç, hem Lihtenştayn tarihi için önemli olan kültürel varlıkları hem de ülkedeki arkeolojik buluntuları korumak ve kısmen de ulusal bir kimlik oluşturmaktır.

Müzede Lihtenştayn Prensiğinin tarihçesi bir kronoloji sergisiyle ziyaretçilere sunulmaktadır. Bunun yanı sıra arkeolojik geçmiş gözler önüne seren bir arkeolojik sergi alanı da

ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Müzede her geçici ve sürekli sergi hakkında eğitim etkinliğine yer verilmektedir. Müze 2023 yılında özel bir koleksiyonu uluslararası bir fenomen olan "futbol" bağlamında açıklamak için Dünya Kupası sergisi hazırlamış; futbolun fair play özelliği ve uluslararası çeşitlilik kimliği bu sergi ile gündeme getirilmek istenmiştir. Geçmişten günümüze dünya kupaları öyküleri ve ilgili malzemeleri ile sergilenmiş; ünlü futbolcular kişisel yaşam öyküleriyle gündeme getirilmiştir.

Lihtenştayn'da incelenen bir diğer müze Kunts Müzesidir. Uluslararası modern ve çağdaş sanatın önemli koleksiyonu aynı zamanda Lihtenştayn Prensiğinin devlet sanat koleksiyonudur. Müze binası 2000 yılında açılmıştır. 2015 yılında açılan bir ek bina, Hilti Sanat Vakfı'nın sergi binası olarak hizmet vermektedir. Lihtenştayn özel koleksiyonu, klasik modern ve çağdaş sanat eserlerini içermektedir ve müze her yıl uluslararası üne sahip sanatçıların çalışmalarını içeren sergiler açmaktadır.

Kunts Müzesi, "Göç" konulu karma sergisini ilk kez 2003 yılında ziyaretçi ile buluşturmuştur. Pek çok sanatçı, özellikle altmışlı yıllardan bu yana yolculuklar, göçebeler ve kültürel alışveriş temalarıyla ilgilenmektedir ve geçici sergiler ile bu konuyu özenli bir seçkiyle ele almakta ve nesiller arasında göç köprüsü kurmaktadır. Lihtenştayn yüzölçümü küçük olmasına rağmen küresel olgulara ve olaylara çağdaş sanat bağlamında yer veren bir ülke olmakla birlikte müzecilikte Avrupa'nın hatırı sayılı merkezlerinden birdir. Göç temalı sergiler ile altmışlı ve yetmişli yılların ütopyik küresel fikirlerini birleştirmekte ve bunları doksanlardan günümüze kadar olan çalışmalarla karşılaştırmaktadır.

Avusturya Vorarlberg Müzesi ile ortak çalışmalar yürüten ve göç olgusunu çalışan müzelerden biri de Almanya'da Wolfegg'de bulunan Bauernhaus Müzesidir.

Almanya Özelinde Bauernhaus Müzesi

Almanya'nın Ravensburg bölgesindeki Wolfegg'de bulunan Allgäu-Oberschwaben Wolfegg Çiftlik Evi Müzesi, üzerinde çok sayıda çiftlik hayvanının da yaşadığı 12 hektarlık bir alanda Yukarı Swabia ve Württemberg Allgäu'dan yirmiden fazla tarihi binayı içinde bulunduran geniş bir açık hava ve bölge müzesidir.

Açık hava müzesi, Kırsal Kültür Varlıklarını Koruma Derneği'nin kuruluşundan iki yıl sonra, 1978 yılında kurulmuştur. Müze, tipik bölgesel ev manzarasının sunumuna ve korunmasına katkıda bulunmayı amaçlamıştır ve bununla birlikte ana amaçlarından biri de yerel mimarının sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

Günümüzde iki bölümden oluşan açık hava müzesi ilk kurulduğunda müzenin çekirdeğini balıkçı evi ve Lauben deposu oluşturmuştur. 1990'ların ortalarına gelindiğinde, müze alanı genişletilmiştir. Aynı zamanda, kırsal günlük yaşam kültürünü anlatan nesnelere oluşan bir koleksiyon da oluşturulmuştur. 1991 yılında, müze alanları, yakınındaki diğer özel mülkler de

dahil edilerek önemli ölçüde genişletilmiştir. Binalarda büyük ölçüde belgelenen gündelik kültüre ek olarak, artık geleneksel tarımsal yetiştirme yöntemleri ve yerel tarımsal ürünler de belgelenerek sergilenmeye başlanmıştır.

Müzenin en eski yapısı Wolfegg Çiftlik Evi Müzesi kapsamındaki Balıkçı evidir. Balıkçı evi ve yanındaki tahıl ambarı müze merkezi binası olarak kullanılmaktadır. Müzede iki önemli geçici sergi ziyaretçiler tarafından ziyaret edilebilmektedir. Bu sergilerin ikisi de farklı açılardan "göç" olgusunu ele almaktadır. İlk sergi "Gel – Yarat – Kal" (kommen - schaffen – bleiben) isimli sergidir. Sergi, Yukarı Swabia kırsalındaki "misafir işçilerin" tarihini sözlü tarih çalışmaları ve bu anlatıları destekleyecek nesne örnekleriyle birlikte sergilemektedir. Yaklaşık 60 yıl önce Akdeniz ülkelerinden Ravensburg bölgesine gelip burada kalan gençlerden oluşan göçmen işçiler 1970'lerde, bugünkü balıkçı evinde "misafir işçi" olarak yaşamışlardır. Sergi boyunca, kereste endüstrisinde çalışan Türk işçiler, onların torunları ve daha birçok eski göçmen işçi, "yabancı ülkede" yollarını bulma ve hayatta kalma deneyimlerini anlatmakta, ayrıca dil engeli ve "yabancılaşma" hakkında konuşmaktadır.

Sergide "zaman aracı" olarak tanımlanan üniteler yer almaktadır. "Zaman araçlarında" oturabilen ve anlatıları dinleyerek tarihte kısa bir yolculuğa çıkabilen ziyaretçiler görgü tanıklarının hikayelerini dinlemektedir. Göçmen işçilerin çalışmasıyla Ravensburg'da endüstrinin ve ekonominin nasıl geliştiği de anlatılar arasında yer almaktadır. Sergideki dosya dolabı yerleştirilmesi, 1950'lerden 1970'lere kadar birçok sektördeki renkli kurumsal manzarayı gözler önüne sermektedir. Ravensburg haritası üzerine yansıtılan bilgiler ve projeksiyon yansıması da o dönemde ülkede sanayinin nasıl geliştiğini istatistikî bilgilerle ve haritalandırma yöntemleriyle aktarmaktadır. Aynı alanda "misafir işçi çocukların" deneyimlerini içeren ses kayıtları da çocukların yaşantısını deneyimlemeyi sağlamaktadır. Bu sergi "19. ve 21. yüzyıllarda Yukarı Swabia ve Vorarlberg'e Göç" isimli Avrupa Birliği Projesinin bir çıktısı olarak ortaya çıkmıştır. Sergi, çiftlik evi müzesinin proje başlatıcısı olarak Vorarlberg'den dört proje ortağıyla birlikte göç konusunu bilimsel olarak araştırdığı ve kendi sergilerinde, okumalarında konuyu ele aldığı sınır ötesi bir AB projesinin başarılı bir şekilde sonlandırılmasıyla ziyaretçilerle buluşmuştur.

Görsel 12. Schwaben Göç Eden Çocuklar Sergisi afişi

Müzenin dikkat çekici diğer geçici sergisi ise, 17. yüzyılın başından beri, Konstanz Gölü'nün güneyindeki Alp bölgesinden gelen çocukların ve gençlerin, çiftliklerde mevsimlik işçi olarak çalışma öykülerini gözler önüne sermektedir. 1625 yılında başlayan çocuk işçi göçünün hikayesi bu proje kapsamında 2012 yılına kadar geniş bir perspektifle ele alınmıştır. Yetişkin aile üyelerinin yaz aylarında ve hatta birkaç yıl boyunca yurt dışında geçimlerini sağlamaları, nesiller boyunca Alp bölgelerindeki birçok aile için günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmıştır. Schwarz (2012), Vorarlberg, Tirol, İsviçre ve Lihtenştayn'daki dağ çiftçilerinin çocuklarına Swabian veya çoban çocukları adı verildiğini belirtmektedir. Modern zamanların başlangıcından 20. yüzyılın başlarına kadar, ailelerinin yoksulluğu nedeniyle her baharda Alpler'i aşip dağlara seyahat etmişlerdir. Çoğunlukla Württemberg'in kırsal bölgelerindeki (Yukarı Swabia ve Swabian Alb), kısmen de Baden ve Bavyera'daki çiftçilere mevsimlik işçi olarak yerleştirilmek üzere çoğunlukla Yukarı Swabia'da " çocuk pazarları " kurulmuştur. Mevsimlik göç gerçekleştiren çocukların yürüyüşünü ve bu bölgeye gelme öykülerini anlatan kaynaklar 1625 yılına kadar uzanmaktadır. Bu yürüyüşü yılda 4000'den fazla çocuğun gerçekleştirdiği olduğu tahmin edilmektedir. 1836 yılına tarihlendirilen bir kaynak Montafon'daki nüfusun neredeyse yarısının göç ettiğini bildirmektedir ve her yaz sadece bu vadiden göç eden 700 çocuktan bahsetmektedir. 1850'den itibaren sayılar düşmüştür ve 1900 yılında Tirol ve Vorarlberg'den yaklaşık 800 çocuk her yıl Yukarı Swabia'ya taşınmıştır. 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi bu konuda bir dönüm noktası olmuştur; savaş Tirol, Graubünden ve Lihtenştayn'dan göçe son vermiştir.

Bauernhaus Müzesi içerisinde "Engelsiz Müze Konsepti" de yer almaktadır. Çağdaş müzeciliğin ortak hedefleri arasında fiziksel ve zihinsel engelli bireylere yönelik katılım odaklı sosyal politikalar bulunmaktadır. Engellilerin müze erişimindeki ihtiyaçlarını karşılamak için yürütülen projeler ışığında müzelerin erişilebilir ve kullanılabilir mekanlara dönüşmesi, 'engelsiz müze' kavramıyla engelli bireylerin toplumla olan diyaloglarını yaygınlaştırmasını hedefleyen küratöryel çalışmalara alan açmaktadır (Şimşek, 2022). Bununla birlikte çağdaş müzelerde mekân erişilebilirliğinin yanı sıra özellikle engelli ziyaretçiler için görsel ve işitsel donanımlarla desteklenen teknolojik erişilebilirlik ve sosyal medya erişilebilirliği de müze tarafından gündeme getirilmekte ve hakkıyla uygulanmaktadır (McMillen ve Alter, 2017).

Müze bünyesinde yer alan Hof Beck isimli tarihi yapı yeniden inşa edilerek 1900'lerde yaşamış çiftçi bir ailenin hayatı, bu alanda canlandırılmaya ve sergilenmeye çalışılmıştır. Ailenin yemek yeme, ahırda ve tarlada çalışma, uyku, hijyen ve giyim gibi konularda nasıl hareket ettikleri ve diğer gündelik hayat göstergeleri ziyaretçilere sunulmaktadır. Sergi, farklı engelleri olan insanlar için engelsiz/ erişilir olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu

alandaki özellikle zemin katta basamaksız planlama tekerlekli sandalye kullanan ziyaretçilere ziyaret olanağı sunmaktadır.

Sergi alanındaki tüm metinler sesli betimleme olanağı sunarken aynı zamanda görme engelli ziyaretçiler için Braille alfabetiyle öğrenme ve tanıma olanağı da sağlamaktadır. Sergi metinlerinde Almanca işaret dili de mevcuttur. Dinlemek, dokunmak ve denemek için çok sayıda istasyon farklı duylara hitap etmektedir. Her sergi ünitesinin önünde yer alan dokunma tasarımları görme engelli ziyaretçilerin sergilenen nesneye benzer bir yapıya dokunmalarını sağlamaktadır. Bu dokunsal modeller, çiftliğin eski sakinlerinin gündelik yaşamını "somut" bir deneyim haline getirmektedir.

Görsel 13, 14-15. Bauernhaus Müzesi Engelsiz Müze Konseptine uygun sergi tasarımı (Güneröz Fotoğraf Arşivi, 2023)

SONUÇ

Uluslararası göç, insanların yaşamını derinden etkileyen çeşitli ekonomik, sosyal ve güvenlik unsurlarına değinen karmaşık bir olgudur. Göç, jeopolitik, ticari ve kültürel alışveriş ile iç içedir ve ülkelerin, işletmelerin ve toplulukların fayda sağlaması için fırsatlar da sunmaktadır. İnsani ve kültürel göç sorunu Avrupa ülkelerinin birkaç yüzyıldır oluşumunun merkezinde yer almaktadır. Bu, Avrupa ülkelerinin sınırlarını coğrafi, ekonomik, bilimsel, dilsel, dinsel, kültürel olarak biçimlendiren, etkileyen ve hatta aşan bir durumdur. Müzelerin göçten ve küreselleşmeden etkilenerek göçmenlerin ve mültecilerin durumlarını ele almaları, göç mirasını görünür kılmaları ve göçle birlikte değişen kent yaşamını gündeme getirmeleri çeyrek yüzyılda hız kazanmıştır.

Avusturya'ya gerçekleştirilen göçlerin nedeni önemli oranda ekonomiktir. 1960'ların başında diğer birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Avusturya'da da ekonomik alanda daha fazla insan gücüne ihtiyaç duyulmuştur. 1960'lı yılların başından 1970'lerin ortalarına kadar büyüyen istihdam taleplerini karşılamak isteyen Avusturya, Türkiye ve Yugoslavya'dan misafir işçiler getirmiştir. Dolayısıyla göçmen nüfusun yoğun olduğu Avusturya müzelerinin göç olgusuna vurgu yapması ve bunu yaparken insanların duygu, düşünce ve farklı yaşam pratiklerini

gözler önüne serecek sergi tasarımlarını benimsemesi beklendiği bir durumdur. Avusturya'da Viyana'dan sonra en fazla göç alan merkezlerden biri Vorarlberg eyaletidir. Wonisch ve Hübel (2012)'in vurguladığı gibi özellikle kentsel alanlarda, göçü, zenginleşmenin veya tehdidin ötesinde, sosyal kalkınmanın merkezi bir anı olarak görmek kaçınılmaz. Dolayısıyla göçmenlerin göç tarihlerini belgelemeye ve bunun müzelerde temsil edilmesini talep etmeye başlamaları Vorarlberg müzelerini de göç temalı sergilere yönlendirmiştir. Bu sergilerin hazırlanmasında çağdaş müzeciliğin müzeleri zorunlu kılan "katılım, içerme, çeşitlilik, demokratikleşme ve sürdürülebilirlik" ilkelerinin de etkisi büyüktür.

Vorarlberg Eyaletinde incelenen Vorarlberg Müzesi, Dornbirn Kent Müzesi ve Kadın Müzesi yürüttükleri çalışmalar, projeler ve de geçici ve sürekli sergileriyle yerel halkı, göç yoluyla gelen insanları, göçmenlerin Vorarlberg'de doğup büyüyen çocuklarını ve de turistleri kapsayıcı, birleştirici bir güç ile Avrupa müze arenasında etkin rol oynamaktadır. Bu müzelerin "katılım, içerme, çeşitlilik, demokratikleşme ve sürdürülebilirlik" ilkelerini çağdaş Avrupa müzelerindeki uygulamalara özdeş ve benzer bir düzeyde ele alarak müzecilik çalışmalarına odaklandıkları da gözlemlenmektedir.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışmaya tüm yazarlar eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Etik Kurul Belgesi: Çalışmada yalnızca doküman ve görseller kullanıldığından etik kurul belgesine gereksinim duyulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Alarçin, K. (2019). *Uluslararası göç hareketlerinde Türkiye'nin konumu; uluslararası göç ve iç göçün karşılaşması, kentsel gerilim: Şanlıurfa ve Gaziantep örneği*, Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi
- Anderson, A. & Mileham, M. A. (2020). Welcome to the museum: reflecting on representation & inclusion in museum evaluation. *Curator: The Museum Journal*, 63(4), 597-603.
- Bartram D., Poros M. V. & Monforte P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Hece Yayınları
- Bevelander, P. & Johansson, C. (Eds.). (2017). *Museums in a time of migration: rethinking museums' roles, representations, collections, and collaborations*. Nordic Academic Press
- Carbone, F. (2019). Post-multicultural challenges for cultural heritage managers and museums in the age of migrations. *Museum Management and Curatorship* 34(1), 2-23.
- Crang, M. & Tolia-Kelly, D. (2010). Nation, race, and affect: senses and sensibilities at national heritage sites. *Environment and Planning A*, 42, 2315 - 2331.

- Crowley, V. & Matthews, J. (2006). Museum, memorial and mall: postcolonialism, pedagogies, racism and reconciliation. *Pedagogy, Culture & Society* 14(3), 263-277.
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya'da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. *Bilig*, 71, 179-204.
- Gurian, H. E. (2006). *Civilizing the museum*, 1st ed. Routledge.
- ICOM. (2022). Museum Definition. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> adresinden erişilmiştir.
- Janes, R. R. (2009). *Museums in a troubled world*. Routledge.
- Lynch, B. T. & Alberti, S. J. (2010). Legacies of prejudice: racism, co-production and radical trust in the museum. *Mus. Manag. Curatorship*, 25, 13-35.
- McMillen, R., Alter, F. (2017) Social media, social inclusion, and museum disability access, *Museums & Social Issues*, 12:2, 115-125.
- Onur, B. (2014). *Yeni müzebilim; demokratik toplumu yaratmak*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Özçelik, F. (2023). *Fatih Özçelik ile görüşme*. 05.07.2023, Avusturya.
- Sandell, R. (2007). *Museums, prejudice and the reframing of difference*. Routledge.
- Schorch, P. (2013). The experience of a museum space. *Museum Management & Curatorship*, 28(2), 193-208.
- Schwarz, J. (2012). *Der Hungerweg nach Wolfegg – Auf den Spuren der Schwabenkinder*: Neue Wanderwege.
- Seymour, T. (2022). What is a museum? Icom finally decides on a new definition. *The Art Newspaper*, 24 August 2022. <https://www.theartnewspaper.com/2022/08/24/what-is-a-museum-icom-finally-decides-on-a-new-definition> adresinden erişilmiştir.
- Soytürk, M. (2012). Türkiye'den Avusturya'ya işgücü göçü. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 2313-2328.
- Şimşek, Ö. (2022). Engelsiz müzecilik politikaları- dünya müzelerinden küratöryel örnekler. *International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage (Unimuseum)*, 5(2), 92-99.
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies* 30(6), 1024-1054.
- Vorarlberg Museum (2023). *About the museum*. <https://www.vorarlbergmuseum.at/en/mission-statement/> adresinden erişilmiştir.
- Weil, S. (1990). *Rethinking the museum: the other meditations*. Smithsonian Books
- Wonisch, R. & Hübel, T. (2012). *Museum und migration: konzepte - kontexte - kontroversen*. Bielefeld: transcript Verlag. <https://doi.org/10.1515/transcript.9783839418017>

Museum Learning for the Students of Secondary Schools*

Nesrin Aslan

İzmir American College

ABSTRACT

Courses on history and social studies are the first that come to one's mind when learning in museums and historical sites are considered. The fact that other disciplines can also benefit immensely from museums for their own course targets are usually ignored. It is mostly the pre-school and primary school students that benefit from museums through trips planned by their teachers. The focus of this study is the importance of learning with museum objects in the secondary education level, which has usually been neglected. In addition, object-based learning, active learning, implicit learning and interdisciplinary learning methods, which are among the learning methods in the museum, are explained. The potential of learning in museums has been investigated in secondary education programs. An interdisciplinary study with museum objects was exemplified through a project that was realized with Private Izmir American College students. This article evaluates the results of this project. With this project, structured in collaboration with visual arts and history teachers, students produced objects inspired by various museum objects. Different disciplines contributed to the exhibition process of the objects, and the activities to be implemented in the exhibition area were created with interdisciplinary cooperation. Pre- and post-evaluation questions before and after the visit were prepared using the metaphor scale. The results were subjected to content analysis to reach some conclusions. This study differs from other studies in that it focuses on the learning processes of 14-18 age group students in the museum, revealing the lack of interdisciplinary museum studies at the secondary education level and providing a study example that can serve as a model. It also contributes to the field by providing suggestions on how secondary school level teachers can structure their interdisciplinary studies in the museum and offers the metaphor scale, that is not frequently used, as a way of measuring how these studies contribute to learning.

Keywords: Education in museum, interdisciplinary study, secondary education, metaphor

Type: Case Report

Article History

Received: 26.09.2023

Accepted: 29.10.2023

Published: 30.10.2023

Corresponding Author:

Nesrin ASLAN

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Aslan, N. (2023). Museum learning for the students of secondary schools. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 161-174.
<https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1366558>

About The Author

Nesrin Aslan, in completed her masters thesis entitled "Learning in the Museum for Secondary Education Students" in 2023 in Dokuz Eylül University, Department of Museum Studies. She is a history teacher at İzmir American Collage. E-mail: nesrinaslan35@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9931-2201>

*This study was produced from the author's master's thesis.

Ortaöğretim Öğrencileri İçin Müzede Öğrenme*

Nesrin Aslan

Özel İzmir Amerikan Koleji

ÖZ

Müze ve öğren yerleri denilince öncelikle akla tarih ve sosyal bilgiler dersleri gelmekte ve müzelerin farklı disiplinlerin de yararlanabilecekleri bir öğrenme alanı olabileceği çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Ayrıca müzelerden yoğunlukla okul öncesi ve ilköğretim seviyesindeki öğrenciler, öğretmenlerinin planladığı gezilerle yararlanmaktadır. Bu çalışmada ortaöğretim kademesinde müze nesnelileri öğrenmenin önemi üzerinde durulmuş, müzede öğrenme yöntemlerinden nesne temelli öğrenme, aktif öğrenme, örtük öğrenme, disiplinlerarası öğrenme yöntemleri açıklanmıştır. Ortaöğretim eğitim programlarında müzede öğrenmenin potansiyeli araştırılmıştır. Özel İzmir Amerikan Koleji öğrencilerine uygulanmış, sonuçları değerlendirilmiş bir proje üzerinden müze nesnelileri ile disiplinlerarası bir çalışma örneklendirilmiştir. Görsel sanatlar ve tarih öğretmenlerinin iş birliği ile yapılandırılmış bu proje ile öğrenciler çeşitli müze nesnelere esinlenerek nesnelere üretmiştir. Nesnelere sergilenme sürecinde farklı disiplinler katkı sunmuş, sergi alanında uygulanacak aktiviteler disiplinlerarası iş birliği ile oluşturulmuştur. Müze ziyareti öncesi ve sonrası yapılan ön ve son değerlendirme soruları metafor ölçeği kullanılarak hazırlanmış, sonuçlar içerik analizine tabi tutulmuş ve bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışma 14-18 yaş grubu öğrencilerinin müzede öğrenme süreçlerine odaklanarak ortaöğretim seviyesinde disiplinlerarası müze çalışmalarının eksikliğini ortaya çıkarmakta ve model oluşturabilecek bir çalışma örneği sunmaktadır. Ayrıca ortaöğretim seviyesi öğretmenlerinin disiplinlerarası çalışmalarını müzede nasıl yapılandırabileceklerine ilişkin öneriler sunması ve bu çalışmaların öğrenime nasıl katkı sunacağını metafor ölçeği gibi sıklıkla kullanılmayan bir ölçekle ölçmesi bakımından alana katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müzede öğrenme, disiplinlerarası çalışma, ortaöğretim, metafor

Tür: Olgu Sunumu

Makale Geçmişi

Gönderim: 26.09.2023

Kabul: 29.10.2023

Yayınlanma: 30.10.2023

Sorumlu Yazar:

Nesrin ASLAN

SCREENED BY

Önerilen Atıf

Aslan, N. (2023). Ortaöğretim öğrencileri için müzede öğrenme. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 161-174.
<https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1366558>

Yazar Hakkında

Nesrin Aslan, 2023 yılında Ortaöğretim Öğrencileri İçin Müzede Öğrenme başlıklı tezini Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Bölümünde tamamladı. Özel İzmir Amerikan Koleji tarih öğretmenidir. E-mail: nesrinaslan35@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9931-2201>

*Bu çalışma yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The traditional understanding where the student is a passive listener should be replaced with an approach that enables the individual to connect with the external world, develop problem-solving skills, and process information. In line with these goals, out-of-school learning has gained importance in educational institutions in recent years. Museums are effective learning spaces as a result of their ability to easily establish interdisciplinary connections, provide a multidimensional perspective, appeal to exploration and curiosity, and offer opportunities for active and implicit learning,

In our country, in recent years, in addition to preserving and exhibiting objects, some museums have begun to establish educational units which develop projects aimed at learning in museums, produce publications on learning, and employ museum educators. Examples of these efforts include planning in-service training for teachers, publishing guidebooks that explain activities that can be done in museums for teachers, and preparing museum kits that highlight objects and exhibition areas. However, the produced museum materials generally target primary and preschool students. It is also noteworthy that the groups visiting the museum are predominantly of the same age group. One of the main issues emphasized in the article is the limited number of out-of-school learning and interdisciplinary studies with high school students. When the Ministry of National Education (MEB) curriculum is examined, it is found that there is no specific learning outcome related to museums in subjects other than history, Contemporary Turkish and World History, visual arts, and biology courses. In this article, it is emphasized that all disciplines can benefit from different types of museums opened in recent years. A project carried out with high school students at Private Izmir American College is detailed in the article. This project was structured by the researcher in collaboration with teachers from other disciplines, taking into account object-based learning, interdisciplinary learning, active and implicit learning methods towards the goal of learning in the museum. Data was collected through assessment questions directed using the metaphor scale, and findings were reached through content analysis method.

This study is important in terms of providing examples of applications that demonstrate how museums can facilitate active and implicit learning in various disciplines, criticizing the perception that museums are only suitable for history, Contemporary Turkish and World History, visual arts, and biology courses, and trying to make it clear that museums are important learning spaces in secondary education. It also highlights the potential of teachers' creativity and interdisciplinary approach to objects.

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyıl, eleştirel düşünen, sorgulayan, analiz edebilen, çözüm üreten, iş birliğine açık, hayal gücü zengin bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bu tür bireylerin yetişebilmesi için öğrencinin pasif olarak dinleyici olduğu geleneksel anlayış, yerini bireye dış dünya ile bağ kurabilme, sorun çözebilme ve bilgiyi işleyebilme becerisi kazandıran bir anlayışa bırakmalıdır. Bu hedefler doğrultusunda son yıllarda okul dışı öğrenme, eğitim kurumlarında önem kazanmaya başlamıştır. Botanik bahçeleri, sanayi kuruluşları, atölyeler, bilim merkezleri, doğa ve bilim kampları gibi birçok öğrenme ortamı bulunmakla birlikte, okul dışı öğrenme denilince akla "okul dışı öğrenme ortamları arasında en etkileyici" yerler olması bakımından müzeler ve ören yerleri gelmektedir. Müzeler, "...olguları ve bilgileri doğrudan iletmekten çok, öncelikle ziyaretçisinin ya da etkinliklerine katılan müze izleyicisinin estetik duyarlılığına, düş gücüne ve duyularına ulaşmayı hedeflemektedir" (İlhan, Artar, Bıkmaz, Okvuran, Akmehmet, Doğan, Karadeniz, Kut, 2019: 60). Tüm bu kazanımlarının yanı sıra müzeler, disiplinlerarası bağların rahatlıkla kurulacağı, çok boyutlu bakış açısı kazandıran, keşif ve merak duygularına hitap eden aktif ve örtük öğrenme imkânı sunan mekanlar olduğu için etkili öğrenme alanlarından biridir.

Müzeler, özellikle buluş yoluyla öğrenme ve aktif öğrenme modellerini savunan eğitimciler için oldukça önemli mekanlardır. Öğrenme sürecine katkı sağlayan müze nesnelere, tarihsel empati kurulması açısından zihinsel işleyişi hızlandıran tetikleyici unsurlardır. Ayrıca müze teknolojileri ve özel oluşturulmuş sergi alanları, öğrenenin görsel ve işitsel açıdan öğrenme sürecine önemli katkı sunmaktadır. Duyulara da hitap ederek öğrenme sürecini destekleyen müzeyi Karadeniz: "insanların kendi kültürleri ve yabancı kültürler hakkında bilgi sahibi olacağı, ulusal, kültürel, kolektif belleğin anlamlarını aydınlatan ve insanların keşfedeceği, düşüneceği, öğreneceği ve eğleneceği bir enstitü" olarak tanımlamaktadır (Karadeniz, 2018: 67). Müzede çeşitli yaş grupları ile yapılan etkinlikler; bir kazanım, bir bilgi öğretme amaçlı gerçekleşmektedir. Müze yoluyla öğrenme, okuldaki öğrenme sürecini desteklemektedir. Müzede, çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak, bir öğrenme gerçekleşir ve müze sonrası çalışmalar ile bu öğrenme süreci üzerine farklı bilgiler eklenerek hedeflenen kazanımlara ulaşılır.

Son yıllarda ülkemizde bazı müzeler, eserleri koruma, saklama, sergileme anlayışlarına ek olarak eğitim ile ilgili birimler oluşturmaya, müzelerden öğrenmeye yönelik projeler geliştirmeye, yayınlar üretmeye, müze eğitimcisi istihdam etmeye başlamıştır. Sivil toplum kuruluşları, bakanlıklar ve bazı belediyeler de müzelerdeki eğitsel etkinliklere yönelik çalışmalar yapmaktadır. Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerin planlanması, öğretmenlere müzede yapılabilecek etkinlikleri anlatan kılavuz niteliği taşıyan kitapların basımı, nesnelere ve sergi alanlarına dikkat çeken müze kitlerinin hazırlanması bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Ancak bu çalışmalar genellikle okul öncesi ve ilköğretim öğrencilerini merkeze alarak

gerçekleşmektedir. Örneğin Demirdelen, Anadolu Medeniyetleri Müzesinin eğitim etkinlikleri ile ilgili araştırmasında, “müzenin eğitim biriminin esas hedef kitlesinin ilköğretim çağındaki öğrenciler” olduğundan ve ziyaretlerin genellikle Mayıs ayında yoğun olarak gerçekleştiğinden söz etmiştir (Demirdelen, 2020: 26). Bu noktada ortaöğretim yaş grubundaki öğrencilerin ihmali ve müze ziyareti için yılın sonunun beklenmesi dikkat çekicidir. Müzeler, ilköğretim seviyesi için ideal bir öğrenme ortamı olarak görüldüğü halde ortaöğretim seviyesinde disiplinler eğitimi anlayışı, yoğun bir programı belirli bir sürede yetiştirme kaygısı ve MEB eğitim programlarında müzede öğrenme ile ilgili kazanımların tavsiye niteliğinde olması nedenleriyle pek tercih edilmemektedir.

Pratikte eğitim programını desteklemek amacı ile tarih öğretmenleri öğrencileri ile müzelerde çeşitli çalışmalar yapmakta ancak diğer branş öğretmenleri müzeleri bu yönde yeterince kullanmamaktadır. Ortaöğretim eğitim programları her disiplin için incelendiğinde *Tarih*, *Çağdaş Türk* ve *Dünya Tarihi*, *Görsel Sanatlar* ve *Biyoloji* dersleri dışında diğer derslerde müze ile ilgili kazanım bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Müze ile ilgili en fazla kazanıma sahip olan ders, görsel sanatlardır. Eğitim programında biyoloji dersi için ise doğa tarihi müzeleri önerilmektedir. MEB, 21.08.2023 tarihinde ortaöğretim okullarına gönderdiği 2023-24 Eğitim Öğretim Yılına İlişkin İş ve İşlemler başlıklı genelgesinin 6. maddesinde: “Öğrencilerin insan, şehir, kültür ve medeniyet arasındaki ilişkiyi kavrayarak kendi yaşadığı şehri yakından tanınması, imkân ve özelliklerini öğrenerek, mekân ve zaman ilişkisi bağlamında keşfetmesi, şehrinin soyut ve somut kültürel mirasını, değerlerini bilmesi ve koruması için okul içi ve okul dışı etkinlikler planlanacaktır. Bu bağlamda Türkiye yüzyılı perspektifinden ülkemizin gelecek vizyonu doğrultusunda yeni eserlerin, bilim, kültür, sanayi ve teknoloji alanındaki gelişmelerin tanıtımı yapılacak, müze ve öğren yerleri, tarihi eserler ve camiler, kaleler, şehitlikler, kütüphaneler, bilim merkezleri, üniversiteler vb. şehirlerimizin tarihi ve kültürel mekanlarının ziyaret edilmesi sağlanacaktır.” ifadesine yer vermiştir (MEB 2023). Ancak genelgede belirtilen bu ziyaretlerin hangi disiplin ya da disiplinler tarafından gerçekleştirileceği konusu belirsizdir. Müzelerin disiplinlerarası öğrenme mekanları olarak sistemli bir şekilde kullanılabilmesi için eğitim programlarında her disiplin için müzeye ilişkin kazanımların bulunması gereklidir. Eğitim programında müzelerin öğrenme amaçlı kullanımı, tavsiye veya öneri biçiminde bulunduğu yerine getirilmesi zorunlu olarak görülmemektedir. Öğretmenler programın yoğunluğu, boş zamanın olmaması, müzenin uzak olması gibi gerekçeler öne sürülerek bu tür çalışmalara karşı çekince gelişmektedir (Ata, 2002: 234).

Literatürde de müzede öğrenme çalışmalarında 14-18 yaş grubu yani ortaöğretim öğrencileri ile yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Çalışmalar ağırlıklı olarak okul öncesi ve ilköğretim öğrencilerine yönelik yapılmaktadır. Tezlerle ilgili yapılan

literatür çalışmasında müzede öğrenme ile ilgili yapılan tezlerin büyük bölümünün *Tarih*, *Sosyal Bilimler*, *Sanat Eğitimi* ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ortaöğretim grupları ile yapılan çalışmaların öğretmenleri/öğretmenleri incelendiğinde de *Tarih*, *Sosyal Bilgiler* ve *Görsel Sanatlar* öğretmenleri olduğu dikkat çekmektedir. Müzede öğrenme ile ilgili yapılan tezlerde yer alan ve uygulanmış etkinliklerin içerikleri incelendiğinde ağırlıklı olarak tarih öğretimine yönelik çalışmalar oldukları görülmektedir.

Müzede öğrenme ve uygulamalarla müze etkinliklerine yer veren yerli ve yabancı kitaplardan bazıları incelenmiştir. Yaratıcı Drama ile Tarihe Yolculuk adlı kitap (2014), “Yaratıcı Drama Yöntemi ile Selçuk’un, Tarihi Mekanlarının Tanıtılması ve Bölgenin Kültürü ile İlgili Farkındalık Yaratılması” başlıklı projeyi esas alarak yazılmıştır.¹ Yazarı bir tarih öğretmeni ve yaratıcı drama eğitmeni olan Pınar Sözer Tonga, 15-17 yaş grubu ile Selçuk, Efes ve Şirince’de yaptığı atölye çalışmalarına kitapta yer vermiştir. Bu atölye çalışmalarını yaş grubu itibarıyla ortaöğretim yaş grubuna hitap etmekle birlikte sadece tarih disiplinini esas almaktadır. Lider Hepgenç tarafından müze ve öğren yeri farkındalığı kazandırmaya çalışan Göbeklitepe (2019), Kapadokya (2019), Nemrut Oyunbaz Dağı (2020), Topkapı Sarayı (2023), Osman Hamdi Bey’in Hazinesi (2021) adlı kitaplar ise okul öncesi öğrencilere yöneliktir.² Hikayeler üzerinden öğren yerleri ve müzeler hakkında bilgiler vermektedir. Türkiye’de ortaöğretim yaş grubuna yönelik disiplinler arası müze çalışmalarını içeren çalışmaların, diğer yaş gruplarına oranla daha az sayıda olduğu söylenebilir. İncelenen bir başka kitap müze eğitimcileri olan Rika Burnham ve Elliot Kai-Kee’nin kaleme aldığı Müze Dersleri adlı kitaptır (2020). Bu eğitimcilerin müzelerde yaptığı etkinlik örneklerine ve müzede öğrenme süreçleri ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Kitabın Galerî Dersi: Bir Yorum Oyunu adlı bölümünde ortaöğretim yaş grubundaki öğrencilerle müze nesneleri üzerine düşünme becerilerini geliştirmeye, yorumlama ve farklı bakış açısı kazandırmaya yönelik uygulanmış bir oturum örneği verilmiştir. Bu örnekte okul sonrası The Metropolitan Museum of Art galerisinde bir araya gelen bir grup lise öğrencisi, müzede düzenlenen bir oturumda Londra’daki National Gallery’den ödünç getirilmiş bir Caravaggio eseri olan Emmaus’ta Akşam Yemeği adlı tabloyu incelemiş ve esere ilişkin yorum yapmışlardır. Sanat eğitmeni olan yazarlar, çeşitli yaş grupları ile farklı meslekten insanla buluşmuş ve burada yaptıkları etkinlikleri açıklamışlardır (Burnham, Kai-Kee, 2020: 205). Okul dışı bir öğrenme alanı olarak müzeyi öğrencilerin tercih etmesi, öğrencinin kendini keşfetmesi, ihtiyaçlarının farkında olması ve bu ihtiyaçları doğrultusunda seçimler yapabilmesi dikkat çekicidir. Okulların yanı sıra müzelerin de bu örnekte olduğu gibi ortaöğretim ve üzeri yaş grubu için çalışmalar planlaması yaşam boyu öğrenme sürecine katkı sunabilir.

Ortaöğretimde Müzede Öğrenmeye Yönelik Bir Proje Denemesi

Müzelerde çeşitli yöntemlerin kullanıldığı uygulamalar eşliğinde yapılan akademik araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların

¹ <https://www.izmirdergisi.com/tr/sanat/1615-yaratici-drama-ile-tarihe-yolculuk> (14.09.2023)

² Lider Hepgenç kitapları <https://www.aile.gov.tr/chgm/sayfalar/cocuk-dustu-kitap-listesi/> (16.09.2023)

çalışma gruplarındaki katılımcıların yaparak yaşayarak öğrenme deneyiminden keyif aldıklarını, yeni bilgiler öğrendiklerini ve bu bilgilerin onları çok şaşırttığını beyan ettikleri ifadelerle sıkça rastlanır. Bu ifadeler, bilginin müzedeki nesnelere kanalı ile katılımcıya ulaştığını, katılımcının keşfederek, hayal gücünü kullanarak, grup çalışmaları eşliğinde yeni bilgiler öğrendiğini belirtmesi açısından oldukça kıymetlidir. Bu nedenle müzeler; kültür, sanat ve diğer alanların eğitimi amacı ile bir uygulama okulu gibi etkin bir biçimde kullanılmalıdır (Çıldır, 2014: 186) ve ortaöğretim seviyesinde kullanıldığında öğrenmeye katacağı yaratıcı ve dinamik etki fark edilmelidir. Bu amaçla Özel İzmir Amerikan Koleji öğrencilerine uygulanmış müze nesnelere öğrenme sürecine katkısını örneklendiren bir proje hazırlanmıştır. Bu projenin hazırlık sürecinde müzelerde kullanılan farklı öğrenme yöntemleri olan ve zaman zaman çakışarak zenginleşen nesne temelli öğrenme, disiplinlerarası öğrenme, müzede aktif ve örtük öğrenme yöntemlerinden esinlenmiştir.

Nesne Temelli Öğrenme

Nesneler, onlara odaklı bir bakış açısı geliştirilmeden, gelişigüzel incelediğinde bir anlam ifade etmezken, nesnenin "ilk kullanımından tahribatına kadar yaşam hikayesi, nesnenin bulunduğu farklı sosyal bağlamlar, nesneyi üreten ve kullanan kişiler tarafından nesneye yüklenen anlamlar, hatıralar, farklı kullanım durumları gibi bilgileri öğrendiğimizde" farklı anlamlar kazanmaya başlar (Keser Kayaalp, 2022:199). Hooper-Greenhill (1999:43), nesnelere belirli bir sistem içinde sergileyen müzeleri ziyaret edenlerin, müze nesnelere düşsel ve duygusal bağlar kurabildiğini belirtmektedir. Bu durumda müzeyi ziyaret eden öğrencilerin nesne ve insan arasındaki bağlantıları kurabilmeleri için nesnelere dikkatleri çekilmeli, nesnelere ve kullanım alanlarını sorgulamaya, anlamaya yönelik etkinlikler planlanmalıdır.

Ayrıca Hooper-Greenhill, koleksiyonları insanlar için ilgi çekici ve heyecan verici kılmak için eserler ile etkili çalışmak ile ilgili olduğunu belirtir ve eğitmenin, etkili bir müze deneyimi için, iki koşula uymasını önerir. Bu koşullar; az sayıda uygun nesne seçilmesi ve bu nesnelere arasında bir bağlam yaratacak bir konunun bulunmasıdır (Hooper-Greenhill, 1999: 23). Hooper-Greenhill'e göre, tüm nesnelere detaylı incelemek sınırlı bir zaman için mümkün olmayacağı gibi yorucu olabilir, dikkat dağıtabilir. Sınırlı sayıda nesne seçmek nesneye odaklanmaya, nesneye ilişkin fikir geliştirmeye, düşünmeye ve incelemeye yardım eder. Kullanılacak yöntemler arasında da "nesneye elle dokunulması, rol yapmayı kullanma, bir sitte ya da binada çalışma, eğitim tiyatrosuna katılma, geniş ölçekli bir kolaj yapma, grup heykeli yapma, birinci el kanıtlardan çıkarsama yapma, bir gösteriyi izleme, teyp ve video kullanma" örneklerini verir (Hooper-Greenhill, 1999: 24). Tüm bu teknikler nesnenin özelliğini kavramak bunun için duyuları kullanmak, yorum yapmak açısından önem taşımaktadır (Onur, 2013: 83).

Nesneleri kullanmak duyuları harekete geçirir, olayı yaşayan insanlarla empati kurmayı kolaylaştırır. Bu konuya çarpıcı bir örnek olarak Pigeon Forge, Tennessee'deki Titanic Museum'da yaratılmış deneyim ortamları verilebilir. Müzede,

Titanic'in batarken aldığı eğimi gösteren alan, su basmış izlenimi veren merdiven simülasyonu, suyun soğukluğunu ziyaretçilerin elleriyle hissedebilecekleri bir su birikintisi, dokunulabilecek yapay bir buzdağı bulunmaktadır. Ayrıca ziyaretçilere Mors Alfabeti ile sinyal gönderme, gemici düğümü atma deneyimleri yaşatılmaktadır. Müzede bu öğrenme deneyimi, yaşam boyu unutulması zor müze anılarının oluşumunu sağlamakla birlikte, kaza ile ilgili bilgi edinmeye, kişilerle tarihsel empati kurmaya da yardımcı olmaktadır (Titanic Museum in Pigeon Forge Tennessee, 2023). Müzede planlanacak nesne temelli çalışmalarda, duyulara hitap etmek, düş gücünü uyarmak, dikkat çekmek, konuya ilişkin farklı bakış açıları geliştirmeyi sağlamak önemsenmelidir.

Ayrıca müzede yapılacak çalışmalarda yaş gruplarının özellikleri ve beklentileri de dikkate alınmalıdır. Aynı nesneye her yaş grubu farklı bakış açısı geliştirebilir. Hooper-Greenhill'in verdiği XVI.yy. portresi çalışması açıklayıcı bir örnek olacaktır. Hooper-Greenhill, "7 yaş çocukları yazılı ve sözlü becerilerini geliştirmek için tablodaki kişilerden biri hakkında öykü yazarken, ortaöğretim yaş grubundaki öğrenciler bu yüzyılın özelliklerini ve saray toplumunu derinlenmesine araştırır, yetişkinler ise giysileri ve kumaşları ilgi çekici bulup iğne işi sınıfına katılabilir" diyerek nesnelere farklı yaş gruplarının ilgisini çekecek özel yönleri ile tanıtılmasının müzede öğrenme sürecini başarılı hale getireceğini savunmuştur (Hooper-Greenhill, 1999: 23).

Ata (2002:130) nesnelere dayalı öğrenmenin iki hedefi olduğundan söz etmektedir. Bunlardan ilki, algı ve dikkat gücünü geliştirme, hüküm verme, karşılaştırma, alıştırmalar yardımıyla zihni güçleri kuvvetlendirme, ikincisi ise bilimsel bilginin temeli atma ve belirli bir bilimin unsurlarının bilgisini aktarmaktır. Ata, sanat tarihçilerinin kullandığı dört aşamalı sorulardan yola çıkarak öğrencilerin nesnelere anlamlandırabileceğini belirtmiştir. Bunlar:

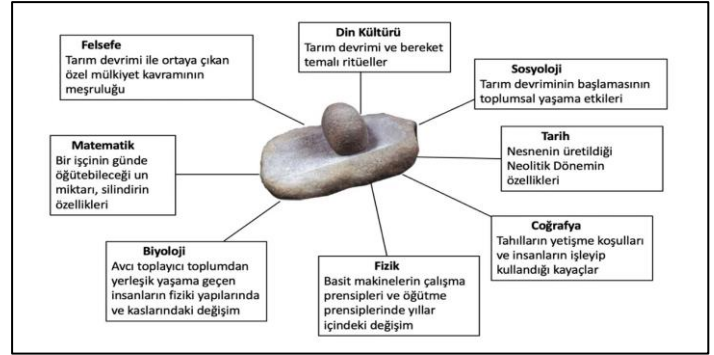
- nesneyi sorgulamaya nesnenin görünümüne yönelik "betimleme",
- biçimini ve yapısını ortaya çıkaracak "çözümleme (analiz)",
- nesneyi yapana ve kullanım amaçlarına yönelik "yorum",
- kültürel yapının nesneye nasıl yansıdığını belirlemeye ve eserin ünük olup olmadığını tespit etmeye yönelik "yargı (değerlendirme)" aşamalarıdır (Ata, 2002: 133-134).

Bu aşamalara yönelik yöneltilen sorular öğrencilerin nesnelere anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Bu soruları yönelttikten sonra öğrencilerin kendi kendine nesneyi keşfetmesi için de fırsat verilmelidir. Kendi kendine öğrenme ile örtük bir öğrenme süreci gelişebilir, zihinsel bir açılım ile nesneye yönelik farklı bakış açıları geliştirebilir. Nesnelere çalışma katılımcıları araştırmaya teşvik eden, nesnelere etkileşim yoluyla anlam inşa eden bir öğrenme yaklaşımıdır (Diminyi, Obinna, & Duru, 2018: 3). Bu etkileşim önce nesneyi fiziksel olarak tanımaya yönelik (rengi, malzemesi, şekli vs.) soruları yanıtlamak ile başlar ve daha sonra nesneyi keşfetmeye, merak etmeye, anlamaya yönelik

sorulara geçilir. Kim yapmış ve neden yapmış? Geçmişte ne amaçla kullanılmış? Nesnenin bugün önemi nedir? soruları nesneyi anlamlandırma sürecinde yardımcı olur (Diminyi, Obinna, & Duru, 2018: 6). Günümüz ile bağ kurmak, nesnenin bugün hangi nesneye dönüştüğünü düşündürmek, uygarlaşmanın aşamalarını sezdirmek açısından da önem taşır. The Museum of Barnstaple and North Devon'da müzede öğrenme faaliyetlerinden sorumlu Vayne, nesnelere çalışmanın tarihsel bilgiyi artırmanın yanı sıra eleştirel düşünme, yaratıcılık, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirdiğini savunmaktadır. Ayrıca, nesne çalışmasını yapan eğitmenin çalışma planını hazırlarken şu soruların yanıtlarını kendinde aramasını önermektedir:³

- Birlikte çalıştığımız çocuklarda keşif için bir tutku uyandırabiliyor musunuz?
- Hangi bilgileri öğrenecekler?
- Oturum sırasında nasıl iletişim kuracaklar?
- Çocuklar hangi pratik becerileri kazanacaklar?
- Dünya hakkında bildiklerini, onlara gösterdiğiniz nesnelere nasıl ilişkilendirebilirler? (Vayne, 2010: 11).

Nesnelerin geçmişten günümüze kalmış çok değerli kültür öğeleri olduğunu fark ettirmek önemli bir öğrenme kazanımıdır. Vayne, nesnelere kırılabilirlik, zarar görebileceği endişesi nedeni ile öğrencilerin uzak tutulduğu nesnelere yönelik farklı bir fikir öne sürmekte ve aslında nesnelere nazikçe dokunmayı teşvik etmenin, nazikçe dokunmayı ve taşımayı öğretmenin, nesnenin kültürel açıdan çok önemli olduğunu fark ettirmek açısından önemli bir yaşam tecrübesi olacağını savunmaktadır (Vayne, 2010: 8). Nesneye yönelik farklı bakış açıları geliştirmek, farklı disiplinlerin kendi çalışma alanları ile ilgili incelemeye ve araştırmaya teşvik etmesi ile de sağlanabilir. Şekil 1'de farklı disiplinlerin bir müze nesnesine yöneltebileceği araştırma konuları, araştırmacı tarafından Yıldırım'ın (1996: 92) enflasyon kavramı ile kurduğu disiplinler arası bağ şemasından esinlenilerek oluşturulmuş, şekilde adı geçen disiplinlerin öğretmenleri ile fikir alışverişini yapılarak şekillendirilmiştir. Örnekte bir höyükten çıkarılmış bir öğütme taşına, farklı bakış açıları ile yaklaşmış ve nesnenin kullanımına ve kullanım alanına yönelik araştırma konuları belirlenmiştir. Bu çalışma örneği ile, öğrencinin bu nesneyi dünyada bir çok örneğine rastlanan sıradan bir öğütme taşı olarak görmesi yerine, uygarlaşma yolunda büyük bir dönüşüme yol açan bir nesne olarak anlamlandırması hedeflenmiştir. Böylece olaylara ve nesnelere çok boyutlu bakma becerisinin gelişimi de desteklenebilir.

Şekil 1. Nesnelere farklı bakış açıları ile incelenmesine yönelik bir öneri (Bilgial, 2022)

Müze Nesneleriyle Disiplinlerarası Öğrenme

Jacobs, disiplinlerarası (interdisciplinary⁴) kavramını; "birden fazla disipline ait dili ve metodolojiyi, ortak bir tema, olgu, sorun, deneyim ya da konuyu analiz etmek amacıyla bilinçli olarak uygulayan bir müfredat ve bilgi yaklaşımı" olarak tanımlamaktadır. Disiplinlerarası yaklaşımda bilgiyi betimlemek yerine bilgiler arasındaki bağlantılar vurgulanır (Jacobs, 1989a: 8). Yıldırım ise disiplinlerarası öğretimi, "bir kavrama ışık tutabilecek bilgi ve becerilerin ilgili alanlardan alınarak bütünleştirilmesi" olarak tanımlamaktadır. Böylece bu kavram ile ilgili bilgi ve beceri, farklı alanlardan bakış açısı geliştirilerek öğrenilir ve anlamlı bir bütünlük sağlanır (Yıldırım, 1996: 89). Disiplinlerin ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız çalışma alanları geliştirdiği eğitim modellerinde öğrenci, kendi çabası ile bilgiyi bütünleştirmekte zorlanır çoğu zaman da birleştirme ihtiyacı duymaz. Etkili bir disiplinlerarası çalışma planı hazırlamak, öğrencinin geniş bir perspektiften bakış açısı kazanmasına ve bildiklerini birleştirip gerekli yerde kullanmasına destek olur. Böylece gerçek hayat ile bağlantılar kurabilir, sorunlara çözüm üretebilir. Çulha'nın da belirttiği üzere günümüzde, bilgi parçacıklarına sahip bireyler yerine, bilgiyi örgütleyip yeni bilgiler üretebilen, öğrendikleri arasındaki bağlantıları görebilen bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir (Çulha, 2006: 10). Okulda öğrendiği bilgileri sadece ayrı ayrı öğrenilmesi gereken bilgi öbekleri olarak görmek yerine bu bilgilerin bir sarmal halinde birbiri ile ilişkili olduğunu fark etmesi için öğrenciye, öğretmenlerin rehberlik etmesi gerekir.

Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezleri inceleyen ve çalışmalarının sonucunda Türkiye'de yabancı ülkelere kıyasla bu kavrama ilişkin sınırlı sayıda çalışma yapıldığını belirten Turna ve Bolat (2015:50) disiplinlerarası öğretimin ağırlıklı olarak ilkökul düzeyinde uygulandığı, ortaokul ve lisede ise disiplinler eğitimin uygulandığı konusunda Yıldırım'ı desteklemektedirler. Öğrenciler ilkökulda bütüncül öğrenmeye

³ Özel İzmir Amerikan Koleji öğrencilerine uygulanan projenin geliştirilme sürecinde bu tartışmalardan yararlanılmıştır.

⁴ Interdisciplinary kavramı Latince iki sözcükten oluşturulmuştur. Sözlükteki anlamı "inter" sözcüğü "arasında", "disciplin" sözcüğü ise

Latince kökenli olup "öğretme veya bilgi" olarak belirtilmiştir (Ineta & Ilze, 2017: 10).

alışmış olduğu halde, ortaöğretimde disiplinlerin oldukça keskin bir biçimde birbirinden ayrıldığı bir ortamda, disiplinlere ait bilgileri öğrenmek zorunda kalmakta ve öğrendiği bilgileri bütünleştirmekte ve günlük yaşamında kullanmakta güçlük çekmektedir (Yıldırım,1996: 93). Ders geçme amaçlı sınavlara hazırlık ve üniversite sınavına yönelik çalışmaların yoğunluğu ortaöğretimde okul dışı öğrenme süreçlerine yönelimi olumsuz etkilemektedir. Eğitim programlarındaki kazanımların sayıca fazla olması, bu kazanımların yıl sonunda tamamlanmış olması da öğretmenin yükünü artırmakta ve özellikle ortaöğretim kademesinde disiplinler arası çalışmaları ve okul dışı öğrenme süreçlerinin planlanmasını olumsuz etkilemektedir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen mümkün oldukça okul dışı öğrenmenin kazandırdıkları dikkate alınarak, okul dışı öğrenme, eğitim sürecine daha fazla dahil edilmelidir.

Okul dışı öğrenme ortamlarından biri olan müzelerden her disiplin, kendi ders kazanımları doğrultusunda yararlanabileceği gibi birkaç disiplin birbiri ile ortak bir kazanım etrafında buluşup bir etkinlik planı da oluşturabilir. Genel olarak müze çalışmalarında tarih disiplini, her şeyin bir tarihi olması bakımından ilk akla gelen disiplin olmakla beraber bu durum müzelerden sadece tarihçilerin yararlanabileceği anlamına gelmemektedir. Son yıllarda müze çeşitliliğinin arttığı, bilim ve teknoloji, sanayi, matematik, sanat, doğa tarihi müzelerinin de arkeoloji ve etnografya müzeleri kadar bilinir hale geldiği dikkate alınmalıdır. Üzerinde çalışılacak konuya karar verilirken hangi müzede çalışmanın yürütüleceği, ziyaret edilecek müzenin sergi alanları ve nesnelere dikkate alınarak çalışma planlanmalıdır. Nesnelere çalışma, çok yönlü bakış açısı ile yapılandırılırsa her disiplin ile ilişkilendirilebilir. Örneğin Hooper-Greenhill nesnelere farklı kullanım yollarına, Norman ve Stall'tan verdiği örnekte matematik öğretmenleri, New York'taki Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki İslam sanat eserlerini matematikte kullanmakta ve İslam sanatında görülen karmaşık geometrik desenlerin, uygulamalı matematiğin örnekleri olarak kabul edip öğrencileri ile bu desenler üzerinde çalışmaktadır (aktaran Hooper-Greenhill, 1999: 123-124). Müzeler sergilediği bir çok nesne, bilgi, hayalgücünü ateşleyebilecek tasarım alanları ile disiplinlerarası bir özellik taşımaktadır. Müzenin bu özelliğini keşfederek kendi çalışma alanı ile uyumlu nesne bulması, öğretmenin yaratıcılığı ve farkındalığı ile ilgilidir. Bu örnekte olduğu gibi matematik çalışmak için sadece matematik ile ilgili nesnelere sergilendiği bir müze arayışına girilmemiştir. Aslında matematiği hayatın her alanında bulmak mümkündür. Burada matematik ve sanat disiplinleri birbiri ile bağlantılı olarak ele alınmış, disiplinlerarası bir çalışma yapılmıştır.

Müzelerdeki nesnelere disiplinlerarası bağlar kurarak müze etkinlikleri yapılandırmak için nesneye geniş çerçeveden bakabilmek gerekmektedir. Müzelerin de sergi alanlarını farklı

disiplinlerin yararlanacağı şekilde düzenlemesi farklı disiplinlerin de müzelere bakışını etkileyebilir. Örneğin Pera Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzesi sergi alanlarını oluştururken *Matematik, Felsefe ve Tarih* disiplinleri arasında bağlar kurmuştur. Pera Müzesi'nde ölçü ve tartı birimleri ile ilgili bölümler antik dönem toplumlarının ticaret yaparken kullandığı ölçü birimleri, Tarihin Tartısı adı ile oluşturulmuş bir dijital tartı oldukça ilgi çekici ve matematik tarih bağlantılı düşündürmektedir. Tarihin Tartısı adlı müze teknolojisi kişinin günümüzde kullandığımız metrik ölçü biriminin yanı sıra Osmanlı Devleti döneminden antik dönemlere kadar bu ağırlığın karşılığı olan ölçü birimlerini de göstermektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde felsefe, matematik ve tarih bağlantılı alanlar oluşturulmuş, Thales'in matematik kuramı hakkında bilgilere yer verilirken, Fi sayısı ile Antik Yunan sütunlarını ilişkilendiren bir alanda, sütun parçaları ile tasarım tamamlanmıştır. Ayrıca Batı Anadolu Aydınlanması başlıklı bölümde felsefe ile bağlantı kurulmuştur. İzmir Kültür Sanat Fabrikası'nda yer alan Arkeoloji Müzesinde de felsefe ve tarih bağlantısı kurulmuş, mitolojik öğeler tiyatro, ticaret, sağlık gibi bir çok tema ile ilişkilendirilmiş, kültürler arası etkileşim, toplumların inanç sistemleri ve sanat anlayışları açıklanmıştır. Müze bu yönüyle disiplinler arası çalışmalar için elverişli sergi alanlarına sahiptir.

Disiplinlerarası Müze Çalışmalarının Yapılandırılması

Jacobs, disiplinlerarası çalışmaların okulların öğretim programlarında yer almadığını, öğretmenlerin bu tür çalışmalarını birlikte planladığını belirtir ve bu tür çalışmaların hazırlanma sürecini dört adımda anlatır. Bu adımlar özetle şu şekildedir:

1. Adım: Bir tasarım sorusunun hazırlanması için konuların gözden geçirilmesi. Kavramsal konular soyut oldukları için bu tür çalışmalara uygundur.
2. Adım: Konu ile ilgili disiplinlerin beyin fırtınası yapması. Beyin fırtınası sürecinde ortaya atılan fikirlerin eleştirilmemesi gerekir.
3. Adım: Beyin fırtınası sonucu ortaya çıkan konular arasında seçim yapıp bunların soru haline dönüştürülmesi
4. Adım: Bloom Taksonomisi'ne⁵ uygun hale getirip etkinlikler planlanması (Jacobs, 1989b: 53-65).

Jacobs, disiplinlerarası çalışmaların "potpuri" gibi her dersten bir şey olması anlamına gelmediğini belirtir. Bu çalışmalarını sınırları sorularla çizilmiş ve öğrencilerin diğer derslerde öğrendiği tüm bilgileri kullanmak zorunda olacağı bir tasarım olarak tanımlar (Jacobs, 1989b: 59). Bu adımları müzede bir disiplinlerarası çalışma planı için kullanmak da mümkündür. Bu doğrultuda müze ziyareti öncesi iyi bir tasarım planı hazırlanmalıdır. Bu tasarım planı hazırlanırken; disiplinlerin birlikte oluşturduğu Jacobs'un sözünü ettiği tasarım sorusu, beyin fırtınası yapıp hazırlanmalı ve eğitim hedefleri net olarak

⁵ ABD'li eğitim psikoloğu Benjamin Samuel Bloom 1948'de ekibi ile Eğitim Hedeflerinin Aşamalı Sınıflaması-Bilişsel Alan" adlı bir kitap yazmıştır. Taksonomisinde düşünme süreçlerini şu altı basamağa ayırmıştır: Bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez,

değerlendirme. <https://www.enocta.com/blog/ogrenmede-yeni-boyut-yeni-bloom-taksonomisi> (17.07.2022)

belirlenmelidir. Bunun yanı sıra, müze öncesi prosedürlerin yerine getirilmesi, müze içi ve müze sonrası süreçlerin yönetilmesi, müzedeki koşulların göz önünde tutularak etkinliklerin planlanması, kullanılacak yöntem ve tekniğin, ihtiyaç duyulacak malzemelerin belirlenmesi gibi faktörleri de dikkate almak gerekir (Okvuran ve Karadeniz, 2014: 867). Müzedeki etkinlikler planlanırken disiplinlerarası çalışmalar önem kazanmaktadır. Öğrencinin müzeden birçok disiplin ile bağ kuracağı bilgiler almış olarak ayrılması, iyi kurgulanmış, öğrencilerin aktif katılım sağladığı etkinlikler planlama ile mümkündür. Müzede öğrenmenin gerçekleşebilmesi için etkileşim olması gereklidir (Okvuran ve Karadeniz, 2014: 878). Müze gezisi bu kriterler gözetilerek yapıldığında, üstünkörü ve kısa süreli bir gezi olmaktan çıkıp öğrenciyi araştırmaya, merak etmeye ve öğrenmeye teşvik eden, eğlenceli bir okul dışı öğrenme sürecine dönüşecektir.

Müzedeki Aktif Öğrenme

Geleneksel müzecilik daha çok arama, toplama, koruma, eserlerin bakımını yapma ve sergileme anlayışla sınırlıyken çağdaş müzecilik, iletişim kurma ve eğitime işlevleri ile ön plana çıkmaktadır. Böylece edilgin bir müzecilik anlayışından, etkin, dinamik, etkileşimci ve katılımcı bir müzecilik anlayışına geçilmiştir (Onur, 2013: 66). Onur, müzecilikte çocuklarla ilgili değişiklikler yapılmaya başlandığını ve artık müzelerin dokunmayı, eline almayı, hissetmeyi, keşfetmeyi, denemeyi sağlamayı amaçladıklarını belirtip Clever'ın müzelerin "öğrenmenin fısıltılarla olduğu sessiz yerler olmak yerine, coşkuyla patlayan gürültülü yerler" olması gerektiği fikrini, bu düşüncesine örnek vermiştir (Onur, s. 28).

Aktif öğrenme, öğrenme sürecinin çeşitli yönleriyle ilgili karar alma fırsatlarının verildiği ve öğrencinin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır (Açıkgöz, 2003: 17). Tartışma, grup çalışmaları, canlandırma, problem çözme yeteneklerini geliştirmeye yönelik zihin haritası oluşturma gibi temelinde yaparak ve yaşayarak öğrenmeye dayalı bir çok öğretim tekniğinin kullanıldığı aktif öğrenme yöntemi, müzelerde de etkili olarak kullanılabilir bir yöntemdir.

Paykoç, müzede aktif öğrenmenin olabilmesi için gözlem ve uygulama yapmak, kanıt toplamak, gözlemledikleri ve yaptıkları ile ilgili duygu ve düşüncelerini farklı biçimlerde anlatmak ve gruptaki diğer insanlarla deneyimlerini paylaşmak gerektiğinden söz etmektedir (Paykoç, 2021). UNESCO'nun 1997'de 17 farklı ülkeden tarih öğretmenleri ile yaptığı eğitim seminerindeki deneyimlerini raporlayan Seidel'in, müzede etkileşimli, deneyime dayalı öğrenme sürecine dair verdiği örnek de aktif öğrenmenin önemini göstermektedir. Seidel, 1891'de İsveç kültürel mirasını koruma temel fikri ile kurulan Skansen Açık Hava Müzesinin etkileşimli mekanlarında ziyaretçilerin atölye ve ahurları ziyaret ederken çakmak taşıyla ateş yakma, yün eğirme, eski moda yemekler pişirme, kısa yataklarda dinlenme gibi etkinlikler yaparak geçmiş zamanın günlük yaşamını deneyimlediklerinden ve bu deneyim sonucunda elde edilen bulgulardan

söz etmektedir (Seidel&Hudson, 1999: 28). Yaşantısal müze deneyimleri bu örnekte de olduğu gibi katılımcılara heyecan vermekte ve tarihsel empati kurmalarını sağlamaktadır. Müzeler öğrencinin öğrenirken eğlendiği etkili bir sosyalleşme alanıdır.

Özetle müze, üstünkörü nesnelere incelendiği ya da anlatı yöntemi ile bir öğretmenin ya da müze rehberinin eserlerin önemi hakkında uzun uzun açıklama yaptığı yöntemlerle değil, öğrencinin çıkarımlar yapabildiği, bireysel ya da grup arkadaşları ile keşfe çıktığı, bu keşfin sonuçlarını tartıştığı ve müze sonrası etkinliklerle müze deneyimi ile elde ettiği sonuçlardan bir ürün veya proje geliştirdiği aktif bir plan çerçevesinde gezilmelidir. Bu planın her adımı önceden düşünülmeli, hedeflenen kazanımlar etrafında yapılandırılmalıdır. Öğrenci, öğrenme sürecinin aktif üyesi olarak düşünülmeli öğrenciyi sürece ilişkin görev ve sorumluluklar verilmelidir. Böylece kendisine aktarım yolu ile sunulan bilgi yerine, müze nesnelere ve koleksiyonları ile planlanmış etkinliklerle öğrenme sürecine aktif olarak katılım sağlayıp kendi bilgisini üretir ve bakış açısını zenginleştirir (Keser Kayaalp ve Teoman, 2016: 610).

Müzedeki Örtük Öğrenme

Toplumdaki her birey farkında olmadan ailesinden, arkadaşlarından, çevresindeki insanlardan örtük olarak öğrenmektedir. İçinde yaşadığımız toplumun değer yargıları, gelenekleri çoğu zaman dile gelmese de bilinir, çoğu zaman sorgulamadan kabul edilir ve uygulanır. Bireyler gibi mekanlar da örtük olarak öğrenmemize yol açar. Bu mekanlardan biri olan müzeler bireye birçok şeyi örtük olarak öğretir.

Müzeyi etkili bir öğrenme alanı haline getirmek amacı ile genellikle önceden yapılandırılmış etkinlik planları yapılır ve bunlar müzede grup çalışmaları eşliğinde uygulanır. Bu planlar çerçevesinde maksatlı, belirlenmiş kazanımlara odaklı olarak öğretim gerçekleşir. Ancak bu planlanmış öğretim, içerisinde örtük bir programı da barındırmakta olup alt kazanımlar ve sezdirilmeye çalışılan mesajlar içermektedir. Etkili bir eğitim mekanı olarak müzeler; sergi alanları, atmosferi, nesnelere ünik oluşu ve çekiciliği ile katılımcısının ilgisini çekmekte ve merak duygusunu açığa çıkarmaktadır. Zihin, müzenin kapısından girer girmez çalışmaya başlar. Yapılandırılmış müze çalışmalarında, bireysel olarak müzeyi gezmesi, nesnelere incelemesi, nesne ile başbaşa kalması ve yaratıcılığının ortaya çıkması için öğrenciyeye zaman verilmez.

Eğitim programları ve öğrenme alanındaki çalışmalarının yanı sıra müzede öğrenme alanındaki çalışmaları ile dikkat çeken Prof. Dr. Fersun Paykoç, Nirvana Sosyal Bilimler adlı internet sitesinde yayımlanan yazısında örtük öğrenme ile ilgili şunları söylemiştir: "Kalıcı öğrenmeler örgün eğitim programlarının yanı sıra, hatta bazen onlardan daha etkili olarak örtük programda gerçekleşmektedir. Bu programda ortamdaki ve modelden güçlü olarak öğrenme söz konusudur. Ortam; fiziksel, sosyal ve sembolik/bilişsel özellikleri ile öğreneni etkilemektedir" (Paykoç, 2020). Ayrıca Paykoç, Müzecilik Meslek Kuruluşu Derneği Sohbetleri adlı seminerde (2018) müzede örtük öğrenmeyi: "müze

içi yansıtılan yaşam, gerçek yaşantılar, kurallar, uygulamalar, materyallerin özellikleri, çeşitli kaynaklarla ziyaretçilere dolaylı olarak verilen öğretici mesaj, müzede geliştirilen kimlik ve kültür” olarak tanımlanmıştır. Seminerde ayrıca müze ziyaretçisinin, müze binasından, müzede kullanılan teknolojiden, müzedeki etiketlerden, bilgilerden, panolardan, nesnelere ve hatta müzede bulunan personelden örtük olarak öğrendiği üzerinde durmuştur. Müzelerin, sergi alanlarını düzenlerken etkinlikler ve kullandığı grafik tasarımları ile genel olarak ne mesaj vermeye çalıştığını tasarlaması gerekir. Bazen örtük olarak olumsuz çıkarımlar da yapılabileceği⁶ göz önünde bulundurulmalı ve sergi tasarımları yapılırken örtük olarak verilmek istenen mesajlar dikkate alınmalıdır.

Özel İzmir Amerikan Koleji'nde Uygulanan Proje

Yukarıda anlatılan müzede öğrenme yöntemleri dikkate alınarak müze nesnelere ile disiplinlerarası öğrenme hedefiyle *Tarih* dersinin 2. ünitesinde yer alan ilk medeniyetlerin ürettiği ve günümüzde müzelerde sergilenen seramik eserlerin nasıl yapıldığını, seramik yapım aşamalarını, bu medeniyetlerin bu eserleri hangi alanda kullandıklarını, eserlerin orijinallerini üretenler ile empati kurarak, dokunarak, yaşayarak ve bir ürüne dönüştürerek öğrenmeleri amaçlarıyla 2022 yılında araştırmacı tarafından yürütülmüş olan Anadolu Müzeleri Okulumuza Geldi adlı projeye Hazırlık, 9. 10. ve 11. sınıf seviyesinde toplam 216 öğrenci katılım sağlamıştır.

Eserlerin üretimi ve tarihsel bilginin verilmesi sürecinde *Tarih ve Görsel Sanatlar*, sergi alanının hazırlanmasında ise *Tarih, Coğrafya, Matematik, Kimya, Din Kültürü, Edebiyat, Görsel Sanatlar, Fransızca, İngilizce* disiplinleri birlikte çalışmıştır. Projede metafor ölçeğinden yararlanılmıştır. Ayrıca değerlendirme soruları yöneltilmiş, sözel değerlendirme yapılmıştır. Veriler, nitel araştırma yöntemiyle içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

Proje öncesinde medeniyetlerle ilgili yaratıcı drama atölyesi yapılmış ve medeniyetler hakkında öğrencilere gerekli bilgiler verilmiştir. Bu hazırlık süreci sonrasında proje, eserlerin üretilmesi ve üretilen eserlerin sergilenmesi olmak üzere iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada görsel sanatlar dersinde öğrencilere sanal müze turlarıyla Türkiye’de bulunan müzeleri ziyaret ederek müzelerden bir nesne seçmeleri istenmiş ve seçilen nesnelere görsellerinin ekran görüntüsü olarak kayıt altına alınmaları istenmiştir. Öğrencilere “bir müze kartı oluşturmaları ve bu müze kartına seçtikleri eserin kullanım amacı, bu nesnenin yapıldığı tarih, sergilendiği müzenin adını not etmeleri ve aldıkları ekran görüntüsünü de müze kartına eklemeleri” yönergesi verilmiştir. Daha sonra öğrenciler bu eserin replikasını *Görsel Sanatlar* dersinde seramik çamuru ile yapmaya başlamışlardır. Seramik sanatı hakkında bilgilerin de verildiği bu süreçte seramik pişirme yöntemlerini ve surlama tekniklerini deneyimleyen öğrenciler eserlerini üretmişlerdir. İkinci aşamada, bu eserlerden orijinaline çok benzeyenlerden bir seçki oluşturulmuş ve eserler

sergilenmiştir. Nesnelere birlikte öğrencilerin eserleri ile ilgili hazırladıkları nesne kartlarına da sergide yer verilmiştir. Bu nesnelere ilişki kurulacak biçimde bilgi posterlerine de sergide önemli bir yer ayrılmıştır. Bu posterlerdeki bilgiler, üretilen eserler ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin heykel kaidelerindeki Meander motifi, *Coğrafya* disiplini tarafından Büyük Menderes nehri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca sergi alanında küçük bir kazı alanı hazırlanmış ve bazı seramik parçaları bu alandaki toprağa gömülerek saklanmıştır. Öğrenciler kazı yaparak bu eserleri bulmaya çalışmıştır. Bu alanın yaratılma amaçlarından biri arkeolojik kazıya dikkat çekmek bir diğeri ise sergi alanını katmanlı bir biçimde oluşturmaktır. Böylece farklı ilgi alanlarına sahip öğrencilere hitap etmesi sağlanmıştır. Katmanlı sergilerde Madran’ın da söz ettiği üzere tüm müze ziyaretçisi tipolojisine hitap etmek mümkündür. Madran katmanlı sergileri; ilgisi az ziyaretçiler için, ışık, ses, renk etkenlerini kullanan, ilgili, özenli ziyaretçi için nesnelere ve bunlara ait bilgileri görünür kılan, uzman ziyaretçi için ise kiosklarla erişim sağlayacağı ek bilgilere sahip olan sergiler olarak tanımlanmaktadır (Madran, 2012: 289).

Sergi alanına farklı disiplinler, Tablo 1’deki başlıklarla ilgili oluşturulan posterleri hazırlayarak katkı sunmuştur. Bu posterler sergi alanında nesnelere ilişkili bilgiler ve görseller içermektedir. Okulda İngilizce eğitim veren yabancı öğretmenler bulunduğu ve sergi tüm okula açık olarak düzenlendiği için posterler iki dilde hazırlanmıştır. Metinlerin çevirileri konusunda İngilizce öğretmenleri ile iş birliği yapılmıştır. Sergi alanını tüm öğrencilerin ve öğretmenlerin ziyaret etmesi için planlama yapılmış, sınıflar bu plan çerçevesinde sergi alanını ziyaret etmiş ve öğretmenleri ile nesnelere incelemiştir. *Felsefe* ve *Tarih* derslerinde sergi alanına özel oluşturulmuş bilgi yarışması etkinliği uygulanmıştır. *İngilizce* ve *Fransızca* derslerinde ise öğretmenler öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye yönelik kendi etkinlik planları ile sergi alanını ziyaret etmiştir. Disiplinlerin eserlerle ilişkili olarak katkı sunduğu başlıklar araştırmacı tarafından oluşturularak Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Sergi alanına katkı sunan disiplinler ve katkı sunduğu konu başlıkları

Coğrafya	Nehir tanrısı Meandros ve Büyük Menderes Nehri
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	İdoller ve ana tanrıça heykelleri
Edebiyat	Dyonisos Şenlikleri ile Tiyatronun Doğuşu ve Sanata Etkileri
Fransızca	Marsilya şehri ve deniz kolonicisi Foçalılar
Felsefe	Filozof hikayeleri
Görsel sanatlar	Desenler ve motiflerin anlamları
Kimya	Buluntuların yaşının tespiti, Karbon 14 metodu
Matematik	Çatalhöyük kazı alanının yüzölçüm hesabı-Reiman toplamı

⁶Paykoç’un seminerde öğretmen öğrenci ilişkisi ile ilgili verdiği şu örnek oldukça yalın şekilde örtük öğrenmeyi örneklemiştir: Öğrencilere sigaranın zararlarını anlatan öğretmenini, öğrencinin sigara içerken

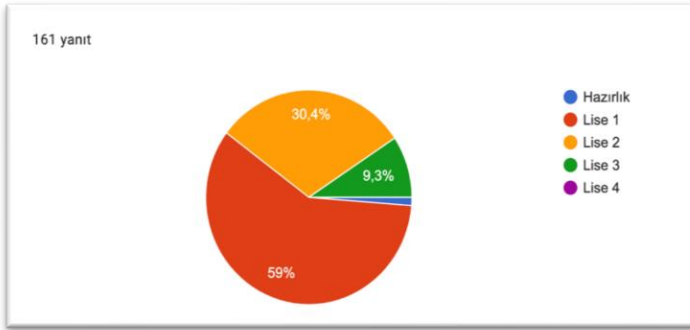
görmesi örtük olarak sigaranın aslında o kadar da zararlı olmadığını öğretmektedir.

Proje 9. sınıf öğrencilerine uygulanmış, bu öğrencilerin yaptığı eserlerden oluşan sergi alanı farklı seviyedeki öğrenci gruplarının, önceden randevu alarak planlanmış bir program dahilinde, öğretmenleri ile ders saatlerinde ziyaret edebilecekleri şekilde planlanmıştır. Bireysel ziyaretler için de açık tutulan sergi, 4 gün süre ile ziyaretçi kabul etmiştir.

Sergi ziyareti öncesi öğrencilere ön değerlendirme soruları yöneltilmiş, sergi alanı ziyaretinde uyulması gereken kurallara ilişkin gerekli yönergeler verilmiştir. Sergi alanını ziyaret eden gruplar ile 40 dakika süren bir etkinlik uygulanmıştır. Öğrenciler iki gruba ayrılmıştır. Gruplara bu sergi ziyareti için üretilmiş bir etkinlik kâğıdı verilmiştir. Grupların görevi, sergi alanındaki bilgiye ulaşabilecekleri alanları (disiplinlerin hazırladığı bilgiler ve öğrencilerin hazırladığı nesne kartları) grup arkadaşları ile inceleyip etkinlik kâğıdındaki ilgili boşlukları tamamlamaktır. Ayrıca bir Web 2.0 aracı ile hazırlanmış dijital bilgi yarışması oyununun bağlantısı da öğrenciler ile paylaşılmıştır. Sergi alanını gezip etkinlik kâğıdını dolduran ve bilgilerini dijital materyal ile pekiştiren öğrencilere son olarak sergi alanındaki bilgilere yönelik bir bilgi yarışması yapılmıştır. Öğrenciler daha sonra dijital ortamda oluşturulmuş değerlendirme formundaki soruları yanıtlamışlardır.

YÖNTEM

Bu projede kullanılan temel nitel araştırma yöntemi ile elde edilen bulgular konunun derinlemesine keşfini sağlayıp araştırmacıya araştırılan konu ile ilgili bakış açısı kazandırmaktadır (Karataş, 2017: 75). Çalışma grubu Hazırlık, 9. 10. ve 11. sınıf seviyelerinde toplam 216 öğrenciden oluşmuştur. Bu öğrencilerden 161'i hem ön değerlendirme hem de son değerlendirme sorularını yanıtlamıştır.

Grafik 2. Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre dağılımı

Öğrencilere ön ve son değerlendirme amaçlı bir form doldurtulmuştur. Formda yer alan ifadelerden bazıları kısa yanıtli, bazıları onay kutularında işaretleme yapma seçeneekli, bazıları da metafor ölçeği niteliğinde yöneltilmiştir. Değerlendirme sürecinde öğrencilere yöneltilen ifadeler şunlardır:

- Sergi alanındaki bilgileri hangi disiplinler ile ilişkilendirdiniz?
- Sergi alanından öğrendiğiniz bir bilgiyi yazınız.
- Bu çalışma ile ilgili ne hissettiğinizi yazınız.

- Metafor ölçeği niteliğindeki aşağıdaki sorular hem ön değerlendirme hem de son değerlendirme amaçlı yöneltilmiştir:
- Müze.....gibidir, çünkü.....
- Müzedersi gibidir, çünkü....
- Antik dönem eserleri.....gibidir, çünkü....

Bir kavramın ya da olgunun benzetmeler yapılarak tanımlanması anlamına gelen metaforik inceleme o olguya ilişkin kişisel algıları anlamada etkili bir yöntemdir (Gürkan, Başak, Kahraman, 2017: 3). 'Gibi' ve 'çünkü' kavramlarının kullanılması ile araştırılan kavram hakkında katılımcı zihinsel bir uğraş gerçekleştirip 'gibi' kavramıyla metaforun konusu ve kaynağı arasında bağ kurmakta, 'çünkü' kavramıyla da bir gerekçe ve mantıksal dayanak aramak durumunda kalmaktadırlar (Saban, 2008: 464).

Öğrencilerden metafor ölçeği ile edilen sonuçlar içerik analizi ile incelenmiştir. Bu analiz yönteminde verilere odaklanılır ve veriler detaylı şekilde incelenir, sıklıkla tekrarlanan ve yoğun vurgu yapılan ifadelerden kodlar çıkarılır ve kodlar kategorilere ayrılır. Birbiri ile ilişkisi olan, birbirine benzeyen kategorilerden ana temalara ulaşılır ve bu ana temalarla ilişkili alt temalar belirlenip gruplandıktan sonra yorumlanır (Baltacı, 2019: 377). Oluşturulan sergi alanının ziyareti 40 dakika yani bir ders saati sürmüştür, veri toplama amacıyla ders başlamadan önce ön değerlendirme amaçlı sorular yöneltilmiş ders saati bitiminde de son değerlendirme soruları yöneltilmiştir. Metafor ölçeği kullanılarak yöneltilen sorular ve değerlendirme sorularına verilen yanıtlar yatay ve dikey olarak incelendikten sonra katılımcıların yanıtlarına göre ana ve alt temalara ayrılmıştır. Bu sorulardan iki tanesi içerik analizi yöntemi ile incelenmiş, metaforlar ve açıklamaları anlam bakımından değerlendirilmiş, sıkça vurgu yapılan kavramlar ve ifade edilmeye çalışılan anlam üzerinden iki ana tema ve bu temalara ilişkin alt temalar ve frekanslar tespit edilmiştir.

BULGULAR

İçerik analizi sonucu aşağıdaki tablolarda yer alan ana ve alt temalara ulaşılmıştır. Alt temaların ortaya çıkmasına yol açan metaforlar, anlam bakımından ana ve alt temalara verilen yanıtları ifade eden frekanslar verilmiştir. Sergi ziyareti öncesi ve sonrası için tablolar ayrı ayrı hazırlanmıştır. Ortaya çıkan ana ve alt temalar şu şekildedir:

Tablo 2.
Ana ve alt temalar

Ana Temalar	Alt temalar
Tarih öğretimi	Geçmiş
	Tarih
	Eski
Müzedeki öğrenme	Keşif
	Bilgi

Tablo 3.
Alt temaları ortaya çıkaran metaforlar

Alt temalar	İlişkilendirilen metaforlar
Geçmiş	Geçmiş, miras, sahaf, anı, fotoğraf makinesi, anıt, safari, köprü
Tarih	Tarih, mitoloji, hafıza, alıntı
Eski	Eski, antika, hatıra, küf, babaannemin evi, dedem, eser, çöplük
Keşif	Zaman makinesi, zaman yolculuğu, zaman kapsülü, hayal gücü, yolculuk, film, hazine, kültür, ayna, sır, bulmaca, ejderha mağarası, gizemli hediyeye kutusu, kapı
Bilgi	Bilgi, belge, öğrenme, düşünme, kitap, kitaplık, kütüphane, ansiklopedi, nesne, yol gösterici, bulmaca, sır, bilgi havuzu, gezi, okul, eğlenceli öğretmen

Sergi ziyareti öncesi:

Tablo 4.
Sergi alanı ziyareti öncesi "tarih öğretimi" ana temasına ait frekanslar

Tarih Öğretimi	"Müze... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları	"Antik dönem eserleri... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları
Tarih	43	39
Geçmiş	56	46
Eski	31	29

Tablo 5.
Sergi alanı ziyareti öncesi "müzedede öğrenme" ana temasına ilişkin frekanslar

Müzedede Öğrenme	"Müze... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları	"Antik dönem eserleri... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları
Keşif	80	50
Bilgi	102	58

Sergi ziyareti sonrası:

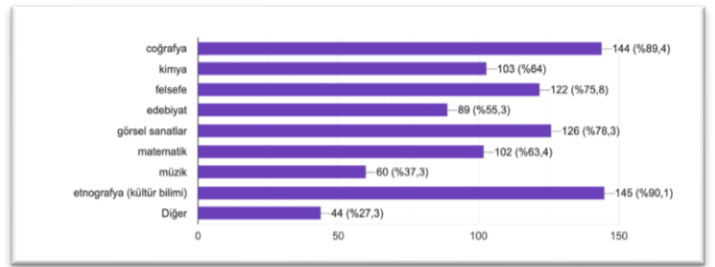
Tablo 6.
Sergi alanı ziyareti sonrası "tarih öğretimi" ana temasına ilişkin frekanslar

Tarih Öğretimi	"Müze... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları	"Antik dönem eserleri... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları
Tarih	27	33
Geçmiş	29	20
Eski	20	23

Tablo 7.
Sergi alanı ziyareti sonrası "müzedede öğrenme" ana temasına ilişkin frekanslar

Müzedede Öğrenme	"Müze... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları	"Antik dönem eserleri... gibidir, çünkü..." sorusuna verilen yanıt frekansları
Keşif	62	35
Bilgi	90	55

Öğrencilere son değerlendirmede "Sergi alanında öğrendikleriniz ile tarih dersi dışında hangi dersler/ disiplinler arasında ilişki kurulabilir?" sorusu Google form üzerinden yöneltilmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

Grafik 3. Sergide öğrencilerin ilişki kurduğu diğer disiplinler ve verdikleri yanıtlar

Son değerlendirme sorularında öğrencilerden sergi alanı ziyareti sonrası neler hissettikleri ile ilgili soruya öğrenciler; eğlenmiş (27 kişi), mutlu, keyifli (39 kişi), bilgili (44 kişi), öğrenmiş (26 kişi), nostaljik (3 kişi), merak (2 kişi) ve çalışmayı güzel bulmuş (15 kişi), sıkılmış (2 kişi) yanıtlarını vermiştir. Müze ziyareti öncesi ve sonrasında öğrencilere sunulan, "Müze... dersi gibidir, çünkü..." sorusuna ön değerlendirme sürecindeki soruları yanıtlayan 216 öğrenciden 181'i "tarih dersi gibidir" yanıtını verirken, son değerlendirme sürecindeki soruları yanıtlayan 161 kişiden 110'u "tarih dersi" yanıtını vermiştir. Müzeyi tüm dersleri bir arada barındıran bir mekân olarak gören öğrenci sayısı, ön değerlendirmede 2 iken, son değerlendirmede 10'dur. Bu sonuçlar bir ders saati süren etkinliğin, bazı öğrencilerin fikirlerinde değişiklik yapmasında etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu sonuçlar, bu 8 öğrenci için müzelerin, tarih disiplini dışındaki disiplinlerle de ilişkili mekanlar olduğunu fark ettirmesi bakımından anlamlıdır.

Sergi alanının farklı disiplinlerin katkıları ile düzenlenmesi ile hedeflenen, müzelerin sadece tarih ve sosyal bilgiler dersinin bir çalışma alanı olmadığını, müzelerin disiplinler arası bir öğrenme alanı olduğunu vurgulamaktır. Şekil 2'de görüldüğü üzere öğrenciler, sergi alanında tarih disiplini dışında diğer disiplinlere ilişkin bağlantılar da kurmuştur. Aynı zamanda tarih dersi ile diğer disiplinlerin ilişkili olduğunu sezmiştir. Sergi alanındaki etkinlikler sonucunda öğrencilerden alınan aşağıdaki yanıtlar, bu konuda anlamlı bir sonuç elde edildiğini göstermektedir:

Ö1: "Bir seramik müzesi bile birçok alanı barındırabilir"

Ö2: "Tarih çok detaylı ve neredeyse her dala bağlantılı."

- Ö3: "Tarih dersi somut da olabilir."
 Ö4: "Tarihle kimya bile ilişkilidir."
 Ö5: "Arkeoloji sanıldığından çok daha zor"
 Ö6: "Karbon 14 işlemini hatırladığımı farkettim."
 Ö7: "Tarih aslında bütün alanlar ile bağlantılıdır."
 Ö8: "Yüzölçümünün nasıl hesaplandığını bildiğimi fark ettim"
 Ö9: "Felsefe dersinde öğrendiklerimizin tarih dersinde öğrendiklerimizle olan başını fark ettim."
 Ö10: "Müzeler sadece tarihle alakalı değil başka alanları da kapsar."
 Ö11: "Müze aslında tarihten başka bir çok farklı dalla ilgili bilgileri barındırır. Müzeler sadece tarihi değil neredeyse tüm disiplinleri kapsar."
 Ö12: "Tarih, kendisi dışında birçok bilim dalıyla ilişkilendirilebilir"
 Ö13: "Tarih dersi hayatla ilişkilendirilebilir, birçok disiplinle iç içedir"
 Ö14: "Tarih aslında hayat demektir."
 Ö15: "Tarih dersi neredeyse bütün disiplinlerle ilişkilidir"
 Ö16: "Antik dönem eserleri bize geçmişle ilgili her şeyi anlatır."
 Ö17: "Tarihte kadın filozoflar da varmış."
 Ö18: "Tarih ve matematiğin karışması"
 Ö19: "Dönemin müziklerinde kullanılan enstrümanlar ile günümüz enstrümanları arasında ne kadar az fark olduğunu fark ettim."
 Ö20: "Eli Belinde'nin ne anlama geldiğini"
 Ö21: "Eserlerin o dönemi anlatabilecek en iyi materyallerden biri olduğunu"
 Ö22: "Tüm medeniyetlerin birbiriyle kültürel bağlantısı var."
 Ö23: "Tarih ayağımızı bastığımız yerin hemen altında yatıyor olabilir."

Ayrıca öğrenciler, sergi alanında farklı disiplinlerin ortak hazırladığı posterlerdeki bilgileri, sergi alanındaki müze eserleri replikalarını ve bunlara ait bilgi kartlarını inceleyerek günlük yaşamla bağ kurduklarını ifade etmiştir. Ö1: "Bu sergi ziyaretinde eski dönemlerde yaşamış olan insanların kullandığı araç gereçleri görmek, onların günlük hayatları hakkında fikir edinmemi sağladı. Bazen, eski uygarlıkların vatandaşlarının da bizim gibi bir günlük hayata sahip olduğu düşüncesini hazmetmek zor oluyor ama bu sergi sayesinde bu insanların da aslında bizden pek de farklı olmadığını anlamış oldum." ifadeleri ile görüşlerini bildirirken Ö2: "gündelik hayatta kullandığımız eşyaların eskiden kullanılan eşyalar ile benzerliği" ni vurgulamıştır. Öğrencilerin verdiği yanıtlar birlikte değerlendirildiğinde müzeleri tarih dışında farklı disiplinleri de barındıran mekanlar olarak gördükleri, geçmiş ile bugün arasında bağlar kurdukları söylenebilir. Seramik yapım sürecinde öğrenciler ile yapılan sözel değerlendirmelerde de öğrenciler, özellikle seramik yapmanın zorluğunu ve müzelerdeki nesnelere kendi yaptıkları eserlerle karşılaştırdıklarında, çok daha estetik bulduklarını, kullandıkları motiflerin günümüzde hala kullanılmakta olduğuna şaşırdıklarını, tarih öncesi dönemlerdeki insanların zor koşullarda yaşadıklarını anlayabildiklerini söylemişlerdir.

Mevcut pandemi koşullarında kentteki müzeler ziyaret edilemediği için okulda, sanal tur yapılarak eserler incelenip daha sonra replikaları üretilmiş eserlerden oluşan bir sergi ile neticelenen bu projede elde edilen bulgulardan ve öğrencilerin sözel değerlendirme süreçlerindeki görüşlerinden yola çıkarak projenin, öğrencilerde müzelerin disiplinlerarası bir öğrenme alanı olduğunu düşündüren, farklı bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olan, günlük yaşam ile bağ kurmalarına katkı sunan özellikler taşıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada kullanılan metafor ölçeği, ileride benzer çalışmalar yapmak isteyen eğitimcilere bir model oluşturabilir. Bu ölçek ile yöneltilen sorular, projeye katılan öğrencilerin müze ve antik dönem eserleri üzerine düşünmesini, yaratıcı bir yanıt vermesini, bu yanıtın gerekçesini açıklamasını, sonrasında gezecekleri sergi alanı ile ilgili meraklarının artmasını sağladı. Müzeyi bir derse benzetmek konusunda ön değerlendirmede genelde tarih dersine benzediği sonucu çıksa da disiplinlerin katkıları ile hazırlanan sergi ziyareti sonrası değerlendirmede farklı disiplinlerle de ilişki kurabildikleri gözlemlendi.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel eğitim anlayışı öğretmenin aktardığı bilgiyi merkeze alan, öğrenciyi pasif bir dinleyici konumundan öteye taşımayan bir yapıya sahip iken günümüzde bu anlayış yavaş yavaş değişmektedir. Ancak lise ve üniversite sınavlarına hazırlık süreçleri, yoğun eğitim programları ve öğretmenlerin bu programları yetiştirme kaygısı, okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrenmeyi ikinci plana itmektedir. Bu durum, okulda öğrenilen bilginin içselleşmemesine, ezberlenmeye çalışılmasına, kısa süreli hafızada tutulmasına yol açmaktadır. Müze çalışmaları ise ilköğretim bitinceye kadar önemsenmemekte ortaöğretim sürecinde ise yılda bir kez yapılan ve istisnalar hariç çoğu zaman üstünkörü gezilerden ibaret görülmektedir. Bu ziyaretler öncesinde yapılandırılmadığı için kısa süreli olabilmektedir.

Müzedeki öğrenme teması ile ilgili bilimsel araştırmalar incelendiğinde de ortaöğretim yaş grubu öğrencilerine yönelik çalışmaların yeterli sayıda olmadığı, yapılan tezlerin tarih, görsel sanatlar ve sosyal bilimlerle ilişkili olduğu, uygulamalı tezlerin de ağırlıklı olarak Tarih dersi ile ilgili uygulamaları içerdiği belirlenmiştir. Ortaöğretim eğitim programları incelendiğinde Tarih, Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi, Görsel Sanatlar ve Biyoloji dersi dışındaki derslerin kazanımları arasında müzelerin yer almadığı belirlenmiştir. Ortaöğretimde müzede yapılan çalışmalar okul dışı öğrenmenin önemi konusunda farkındalığı yüksek öğretmenlerce yürütülmekte, yine bu farkındalıktaki öğretmenler uluslararası projelere de katılım sağlamaktadır.

Müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılabilmesi farkındalığı oluştuğunda öğretmenler müze nesnelere yararlanarak nitelikli ve disiplinlerarası etkinlikler üretebilirler. Müzede öğrenme sürecine katkı sunacağı düşünülerek şu öneriler geliştirilmiştir: Müze öncesi, müzede ve müze sonrası çalışmaların planlanması müze ziyaretini verimli hale getirecektir. Müze ziyareti sonrası yapılacak çalışmalar müzede yapılan çalışmayı

pekiştirmesi bakımından önemlidir. Ayrıca öğrencilerden geri bildirim alınması da bir sonraki çalışmanın geliştirilmesinde etkinliği planlayan öğretmenlere fikir verecektir. Müzelerin de sergi alanlarını oluştururken, okulların eğitim programlarını inceleyip disiplinlerarası çalışmaya uygun şekilde sergi tasarımı yapması, eğitimcilerin bu müzeleri veya sergileri tercih etmesinde etkili olacaktır.

Kültür ve Turizm Bakanlığının bakanlığa bağlı müzeler ve özel müzeler ile ilgili hazırladığı istatistik veriler incelendiğinde eser istatistiklerine ve yaş belirtmeksizin ziyaretçi sayılarına ulaşılmaktadır. Ziyaretçi istatistiklerinde müzeleri ziyaret eden öğrenci sayısı ve özellikle de yaş grubunun belirtilmesi müzelerden hangi yaş gruplarının yararlanabildiğini açıkça ortaya koyabilir. Ortaöğretim gruplarının sayısının ilköğretim gruplarına göre az olduğu istatistiki olarak ortaya çıkarsa bu yaş grubunun da müzeden daha fazla yararlanması yönünde çalışmalara yönelim olabilir. Gelişen teknoloji ile müzelere ve müzelerin koleksiyonlarına sanal tur ile ulaşmanın da mümkün olduğu dikkate alınarak eğitim programlarına her ders için müze ile ilgili kazanım MEB tarafından eklenebilir.

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Projenin verilerinin paylaşımı konusunda Özel İzmir Amerikan Koleji okul idaresinden izin alınmıştır. Araştırma öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgisi ve izni dahilinde yürütülmüştür.

Destek ve Teşekkür: Yüksek Lisans Tez çalışma sürecimde üzerimde büyük emeği olan kıymetli danışmanım Doç. Dr. Elif Keser Kayaalp'e, Özel İzmir Amerikan Koleji'ne, projenin gerçekleşme sürecinde emeği olan tüm meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Ata, B. (2002). Müzelerle ve tarihî mekanlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 368-388.
- Burnham, R. & Kai-Kee, E. (2020). *Müze dersleri: yorum ve deneyim*. Koç Üniversitesi Yayınları: 68, 205
- Çıldır, Z. (2014/3). Türkiye'de bir eğitim ortamı olarak müzelerin kullanımına ilişkin eğitimciler tarafından hazırlanan raporlar. *Folklor/Edebiyat* 20(79), 179-188.
- Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi
- Diminyi, C. A., Obinna, E., & Duru, C. H. (2018). Object-based learning in museum. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 5(1), 1-13.

- Demirdelen, H. (2020). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Gürkan, G., Başak, Ö. B. & Kahraman, S. (2017). Öğretmen adaylarının bilgi kavramına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(8), 1-18.
- Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve galeri Eğitimi* (Vol. 4). (B. Onur, Ed.) Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları
- Ineta, H., & Ilze, B. (2017). What is developing integrated or interdisciplinary or multidisciplinary or transdisciplinary education in school?, *Signum Temporis*, 9(1), 7-15.
- İlhan, A. Ç., Artar M., Bıkmaz, F., Okvuran, A., Akmehmet Tezcan, K., Doğan, D., Karadeniz, C. & Kut, S. (2019). *Müze eğitimi kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Jacobs, H. H. (1989a). The growing need for interdisciplinary curriculum content. *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*, 1-11.
- Jacobs, H. H. (1989b). The interdisciplinary model: a step-by-step approach for developing integrated units of study. *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*, (53-65).
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 70-86.
- Karadeniz, C. (2018). *Müze kültür toplum, çağdaş müze ve müzenin toplumsal işlevleri*. (B. Onur, Ed.), İmge Kitabevi.
- Keser Kayaalp E. & Teoman B., (2017). *Şükrü Tül eski eser koleksiyonu'nun oluşumu ve yüksek öğrenim için kullanımı*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(4), 601-616
- Keser Kayaalp, E. (2022). Müze nesnelere ve maddesellikleri. *Milli Folklor*, 17(135), 190-200
- Madran, B. (2012). Müze sergileri tasarlamak. Ege Yayınları.
- Onur, B. (2013). *Müze ve oyun kültürü*. İmge Kitabevi .
- Saban, A. (Yaz 2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Seidel, S. K. (1999). *Müze Eğitimi ve kültürel kimlik uluslararası iki çalışma raporu*. (B. Onur, Ed.), Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Turna, Ö. & Bolat, M. (2015). Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezlerin analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35-55.
- Wayne, J. (2010). Wonderful things learning with museum objects. *Museums Libraries and Archives*.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94.

İnternet Kaynakları:

- Lider Hepgenç kitapları
<https://www.aile.gov.tr/chgm/sayfalar/cocuk-dostu-kitaplistesi/> (16.09.2023)
- MEB yayınları,
<http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2180.pdf> (05.09.2023)

- MEB Ortaöğretim Biyoloji Dersi Öğretim Programı (2018)
<https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20182215535566-Biyoloji%20d%C3%B6p.pdf> (28.09.2023)
- MEB Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı
<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=344> (28.09.2023)
- MEB Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı
<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=337> (28.09.2023)
- MEB Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Öğretim Programı
[https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120204014821-gorsel%20sanatlar%20dop%20\(2\).pdf](https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120204014821-gorsel%20sanatlar%20dop%20(2).pdf) (28.09.2023)
- Paykoç, F., Eğitimin Yan Etkilerinin Farkında Mıyız?
<http://www.nirvanasosyal.com/h-557-egitimin-yan-etkilerinin-farkinda-miyiz.html> (23.08.2022)
- Paykoç, F., MMKD Sohbetleri, Müzeciler Sahne arkasını Anlatıyor
https://www.youtube.com/watch?v=aVrB_YNZV9s (28.09.2023)
- Paykoç, F., Müzede Öğrenme Kültürü
<http://www.mmkd.org.tr/muzede-ogrenme-kulturu/> (24.08.2022)
- Titanic Museum in Pigeon Forge Tennessee Full 2023 Tour,
<https://www.youtube.com/watch?v=dEP7zuPh9sk> (10.09.2023)
- Yaratıcı Drama ile Tarihe Yolculuk,
<https://www.izmirdergisi.com/tr/sanat/1615-yaratici-drama-ile-tarihe-yolculuk> (12.09.2023)

A Bibliographic Study on Current Research in the Field of Museum Education in Türkiye

Ömer Binekci

Ministry of Education

ABSTRACT

Museums, which are one of the first places that come to mind when it comes to out-of-school education, can be used effectively at every educational level with their different themes. Both the development of museums in quantity and quality and the greater acceptance of the learning-by-doing and experiencing approach in education have enabled museums to come to the fore as learning environments. This situation has also affected the scientific studies carried out in the literature on museum education and has accelerated museum education research in recent years. When the literature was examined, it was seen that postgraduate thesis studies and articles on museum education were carried out in different fields and the articles were published scattered in different journals. Therefore, it may be challenging for researchers working in the field of museum education in terms of time and effort to access these scattered studies. In this context, the research aims to create a bibliography by examining current postgraduate theses and articles in the field of museum education in Turkey. The study deals with postgraduate thesis studies and articles carried out between 2017-2023. A total of 77 postgraduate theses were reached by scanning the words "museum education" and "museum" from the National Thesis Center database of the Council of Higher Education (YÖK) and limiting the subject area to the title "Education and Training". As for the articles, studies containing "museum education" in the title or keywords were taken from the Dergipark platform and TR Index database, and a total of 113 articles were reached in this context. All studies examined are presented in chronological order under the headings of "Articles" and "Graduate Studies" and using APA 7. It is thought that the bibliography study will provide convenience to researchers working in this field by holistically presenting current museum education research.

Keywords: Museum education, articles, graduate theses, bibliography

Type: Bibliography

Article History

Received: 04.10.2023

Accepted: 29.10.2023

Published: 05.11.2023

Corresponding Author:

Ömer BİNEKÇİ

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Suggested Citation

Binekci, Ö. (2023). A bibliographic study on current research in the field of museum education in Türkiye. *Journal of International Museum Education*, 5(Special Issue), 175-184.

About The Author

Ömer Binekci works as a Social Studies Teacher at the Science and Art Center affiliated with the Ministry of National Education. He is a PhD student at Erciyes University, Institute of Educational Sciences, Department of Social Studies Education. He carries out studies on Social Studies Education, History of Revolution and Kemalism and Museum Education. E-mail: omerbinekci@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0235-4622>

Türkiye’de Müze Eğitimi Alanında Gerçekleştirilen Güncel Araştırmalara İlişkin Bir Bibliyografya Çalışması

Ömer Binekci

Millî Eğitim Bakanlığı

ÖZ

Okul dışı eğitim denilince ilk akla gelen mekanlardan biri olan müzelerden günümüzde farklı temalarıyla her eğitim kademesinde etkin şekilde faydalanılabilmektedir. Gerek müzelerin nicelik ve nitelik olarak gelişimi gerek eğitimde yaparak ve yaşayarak öğrenme yaklaşımının daha fazla kabul görmesi müzelerin birer öğrenme ortamı olarak ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu durum müze eğitimine ilişkin alanyazında gerçekleştirilen bilimsel çalışmaları da etkileyerek son yıllarda müze eğitimi araştırmalarına hız kazandırmıştır. Alanyazın incelendiğinde müze eğitimine ilişkin gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmaları ile makalelerin farklı alanlarda gerçekleştirildiği ve makalelerin farklı dergilerde dağınık halde yayımlandığı görülmüştür. Dolayısıyla müze eğitimi alanında çalışacak araştırmacıları, dağınık halde yer alan bu çalışmalara ulaşmak, zaman ve emek noktasında zorlayıcı olabilmektedir. Bu kapsamda araştırmacının amacı Türkiye’de müze eğitimi alanında yapılmış güncel lisansüstü tez çalışmaları ile makaleleri inceleyerek bir bibliyografya oluşturmaktır. Çalışma 2017-2023 yılları arasında gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmaları ile makaleleri ele almaktadır. Lisansüstü çalışmalara Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından “müze eğitimi” ve “müze” kelimeleri taranarak ve konu alanı “Eğitim ve Öğretim” başlığı ile sınırlandırılarak toplamda 77 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Makalelere ise Dergipark platformundan ve TR Dizin veri tabanından başlıkta veya anahtar kelimelerde “müze eğitimi” geçen çalışmalar ele alınmış ve bu bağlamda toplamda 113 makaleye ulaşılmıştır. İncelenen tüm çalışmalar “Makaleler” ve “Lisansüstü Çalışmalar” başlıkları altında kronolojik olarak sıralanarak ve APA 7 kullanılarak sunulmuştur. Bibliyografya çalışmasının güncel müze eğitimi araştırmalarını bütüncül şekilde göstermesi bu alanda çalışan araştırmacılara kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Müze eğitimi, makaleler, lisansüstü tezler, bibliyografya

Tür: Bibliyografya

Makale Geçmişi

Gönderim: 04.10.2023

Kabul: 29.10.2023

Yayınlanma: 05.11.2023

Sorumlu Yazar:

Ömer BİNEKÇİ

SCREENED BY

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atıf

Binekci, Ö. (2023). Türkiye’de müze eğitimi alanında gerçekleştirilen güncel araştırmalara ilişkin bir bibliyografya çalışması. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 175-184

Yazar Hakkında

Ömer Binekci, Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Bilim ve Sanat Merkezi’nde Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda ise Doktora öğrenimine devam etmektedir. Sosyal Bilgiler Eğitimi, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ve Müze Eğitimi konularında çalışmalar gerçekleştirmektedir. E-mail: omerbinekci@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0235-4622>

GİRİŞ

Eğitim öğretim sürecinde dikkate alınan öğrenme ilkelerinin bilgilerin kalıcı olmasında etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bilinenden bilinmeyene, yakından uzağa, somuttan soyuta doğru ilerlendiğinde öğrenmenin kolaylaştığı kabul edilen bir olgudur. Bu bağlamda müzelerin ve müzelerde yapılan eğitimlerin önemi öğrenme açısından çok önemlidir.

Müzeler, farklı dönemlere ve toplumlara göre çeşitli roller üstlenmeler de kuruldukları yıllardan beri eğitim için önemli mekânlar olarak görülmektedir. Bu bağlamda günümüzdeki müzeler insanların bilgilerine, yeteneklerine ve bireysel ilgilerine dayalı kazanımları formal ya da informal elde edebilmelerinde dikkat çekici özelliğe sahiptir (Tezcan Akmehmet & Ödekan, 2011). Buradan hareketle öğrenmenin devam edebilmesinde, somutlaştırılabilmesinde, sürdürülebilir ve kalıcı olmasında müzelerin etkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

Alanyazına bakıldığında müze eğitimini ve müzeleri konu alan araştırmaları inceleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Çakır İlhan (2017) yaptığı çalışmada 2017 yılına kadar yürütülen lisansüstü tezleri ele almıştır. Bu çalışmada müzecilik alanında 284 yüksek lisans, 18 doktora ve 6 sanatta yeterlik tezinin olduğu sonuçları elde edilmiştir. Öte yandan Yılmaz & Mentiş Taş (2017) Türkiye’de 1985-2015 tarihleri arasında yayınlanan müze konulu lisansüstü tezleri incelemiştir. Bu tezlerin 704’ü yüksek lisans, 74’ü doktora ve 13’ü ise sanatta yeterlilik tezi olarak göze çarpmaktadır. Sonuçlara göre üretilen tezlerin daha çok arkeoloji alanında olduğu ve 44 farklı dalda yayımlandığı dikkat çekmektedir. Doğrudan eğitim alanında üretilen çalışmaların ise toplan tezlerin %8,7’sini oluşturduğu saptanmıştır. Bunların dışında Mertoğlu & Usta Gürbey (2023) Türkiye’de 2018 – 2022 yılları arasında müze eğitimi ile ilgili yapılan tezleri incelemiştir. Çalışmaya göre bu yıllar arasında müze eğitimiyle ilgili 20 lisansüstü tezin üretildiği göze çarpmaktadır ve bu tezlerin en fazla Ankara Üniversitesi bünyesinde yayımlandığı dikkat çekmektedir. Er Tuna & Kaya (2022) ise sosyal bilgiler öğretimi alanında müze ve müze eğitimine yönelik yapılmış lisansüstü tezleri incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre en fazla tezin Afyon Kocatepe Üniversitesi bünyesinde yayımlandığı ve sanal müze kullanımının da en fazla çalışılan konu olduğu saptanmıştır. Alanyazındaki mevcut araştırmalar göz önüne alındığında müze eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği söylenebilir. Buna karşın 2017-2023 yılları arasında yürütülen makale ve tezlerin bibliyografyasının incelenmediği görülmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak mevcut çalışmanın özgün olduğu ifade edilebilir.

YÖNTEM

Bu çalışma, tarama yöntemiyle 2017-2023 yılları arasında müze eğitimi alanında yapılan çalışmaların incelenerek bir bibliyografya oluşturulmasını amaçlamaktadır. İncelenen makalelere Dergipark platformundan ve TR Dizin veri tabanından başlık veya anahtar kelimelerinde “müze eğitimi” geçen

çalışmalar ele alınmıştır. Tarama sonucunda toplamda 113 makaleye ulaşılmıştır. Araştırmada lisansüstü tezlerin bibliyografyası oluşturulurken Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından “müze eğitimi” ve “müze” kelimeleri taranarak ve konu alanı “Eğitim ve Öğretim” başlığı ile sınırlandırılarak ulaşılmıştır. Tarama sonucunda toplamda 77 lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Veri toplama süreci 04.10.2023 tarihi itibarıyla sonlandırılmış ve toplamda 190 araştırmaya bu bibliyografyada yer verilmiştir. İncelenen araştırmalar iki ayrı başlık altında kronolojik olarak ve APA 7 stiline göre sunulmuştur. Bibliyografya çalışmasının müze eğitimi alanında yapılacak olan araştırmalarda kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

MÜZE EĞİTİMİ BİBLİYOGRAFYASI (2017-2023)

Makaleler

2017

- 1) Adıgüzel Burgul F. (2017). Edebiyat müzeleri ve müzede edebiyat eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 85-104.
- 2) Akgün, E., Yılmaz, M., & Arık, B. (2017). Müze ortamında anne-çocuk etkileşimi: Bir pilot çalışma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 7(1), 15-24. <https://doi.org/10.13114/MJH.2017.316>
- 3) Akmehmet Tezcan, K. (2017). İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programında sanat tarihi öğretimi ile müze eğitimi ilişkisinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 181-207.
- 4) Aktın, K. (2017). Okul öncesi dönemde müze eğitimi ile çocukların tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 465-486. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.336734>
- 5) Akyol, A. A., & Köksal Akyol, A. (2017). Müzelerde ve arkeolojik alanlarda drama uygulamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 2(12), 105-126. <https://doi.org/10.21612/yader.2017.017>
- 6) Ata, B. (2017). Nikola Tesla müzesi ve Türk ziyaretçileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(14), 23-36.
- 7) Atilla, U., & Bulut, Ü. (2017). Müze eğitiminin çocuğun görsel sanatlar eğitimine etkileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(7), 705-714.
- 8) Ayaydın, A. (2017). Çoklu zekâ tabanlı görsel sanatlar eğitiminde bir öğretim yöntemi olarak müze eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 9-21.
- 9) Aydoğan, B., & Evren, K. (2017). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında müze eğitimi ve uygulamaları dersi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 1(7), 72-106.
- 10) Berk Akça N. (2017). Müze ve tarihi mekânlarda uygulanan anlatıcı terminolojisi tarih eğitimine nasıl dâhil edilebilir?. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 269-287.

- 11) Beştepe Eren, N. (2017). Resim iş öğretmenliği programında müze eğitimi ve uygulamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 2(12), 77-86. <https://doi.org/10.21612/yader.2017.014>
- 12) Bolat Aydoğan, K. E. (2017). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında müze eğitimi ve uygulamaları dersi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI)*, 7(1), 72-106.
- 13) Buyurgan, S. (2017). Verimli bir müze ziyaretini nasıl gerçekleştirebiliriz?. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 317-343.
- 14) Bülbül, H. (2017). Müze ile eğitimde bir seçenek olarak "second life" müzeleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 167-180.
- 15) Çığır Dikyol, D., & Pamuk, İ. (2017). Kültürel ve tarihsel mirasın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına katkıları: "derslerde anlatılanlar gerçekmiş. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(8), 123-142.
- 16) Çıldır, Z., & Karadeniz, C. (2017). Okulöncesi öğretmen adaylarının görüşleri bağlamında müze ve müzede eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 359-383.
- 17) Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 303-316.
- 18) Dinç, E., & Üztemur, S. (2017). Türkiye'de sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânlardan yararlanmaya yönelik araştırmaların içerik analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 61-84.
- 19) Erem, E. (2017). Okul öncesi öğretmenliği öğretim programında yer alan seçmeli müze eğitimi dersinin gerekliliğine ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 2(12), 31-42. <https://doi.org/10.21612/yader.2017.011>
- 20) Erbay, F. (2017). Müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde informal eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 239-253.
- 21) Erbay, F. (2017). Türkiye'de müzecilik eğitiminin üniversitelerde kurumlaşması. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 105-122.
- 22) Erbay, N. Ö. (2017). Müzelerde dezavantajlı gruplara yönelik eğitimler. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 289-302.
- 23) Erbay, M. (2017). Yeni nesil teknolojiler ile müzelerde eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 255-268.
- 24) Erem, E. (2017). Okul öncesi öğretmenliği öğretim programında yer alan seçmeli müze eğitimi dersinin gerekliliğine ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 31-42. <https://doi.org/10.21612/yader.2017.011>
- 25) Erbay, Ö. N. (2017). Müzeler ve engelli ziyaretçilere yönelik eğitim projeleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 345-358.
- 26) Erbay, Ö. N. (2017). Müzelerde dezavantajlı gruplara yönelik eğitimler. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 289-302.
- 27) İlhan Çakır, A. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 93-104. <https://doi.org/10.21612/yader.2017.016>
- 28) Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: Müzeyle topluma ulaşmak. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(6), 19-37.
- 29) Karadeniz, C., Okvuran, A., Artar, M., & Çakır İlhan, A. (2017). Müze eğitiminde dönüşümler: Kocaeli müzesinde eğitimcilerin eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 37-59.
- 30) Karaosmanoğlu, G. (2017). Yaratıcı drama ile müzede öğrenme deneyimi: İstanbul arkeoloji müzeleri örneği. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 43-62. <https://doi.org/10.21612/yader.2017.012>
- 31) Mercin, L. (2017). Müze eğitimi, bilgilendirme ve tanıtım açısından görsel iletişim tasarımı ürünlerinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 209-237.
- 32) Özbek, G., Akyol, A., A., & Köksal Akyol, A. (2017). Ankara'daki müzelerin eğitim işlevleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 137-153.
- 33) Sivrikaya, G. (2017). Müzelerin keşif alanı olarak kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 123-135.
- 34) Tekin, G. (2017). Dönüşen müzecilik ve müzede öğrenme: Ankara somut olmayan kültürel miras müzesi örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(214), 155-166.
- 35) Yılmaz, N. Y., & Mentiş Taş, A. (2017). Türkiye'de 1985-2015 tarihleri arasında yapılmış müze konulu lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 12(4), 603-622.

2018

1. Çıldır, B. (2018). Müzede eğitim etkinliklerinin öğrencilerin yazma becerilerine etkisi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(3), 19-43. <https://doi.org/10.30964/auebfd.408943>
2. Dilli, R., Bapoğlu Dümenci, S.S., & Kesebir, T. (2018). Müzede çevre eğitimi kapsamında okul öncesi dönemi çocuklarına yenilenebilir enerji kaynaklarının anlatılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 66(17), 421-432. <https://doi.org/10.17755/esosder.319406>
3. Genç S., & Buyurgan, S. (2018). Oyuna dayalı müze etkinliklerinin öğrenci erişimi ve görsel sanatlar dersine karşı tutumları üzerine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 687-699. <https://doi.org/10.17679/inuefd.440804>
4. Karaca, H. N., Şenol, B. F., Akyol, T., & Can Yaşar, M. (2018). Anasınıfına devam eden çocuklar için bir müze gezisi örneği. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 13-25. <https://doi.org/10.36731/cg.483742>
5. Karadeniz, C. (2018). Birleşik Arap Emirlikleri'nde kültürel miras ve müzeler. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (20), 137-148. <https://doi.org/10.17484/yedi.396388>
6. Karadeniz, C., & Okvuran, A. (2018). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de müze eğitimi: Tarihsel gelişim ve gelecek tasarımları. *Milli Folklor*, 30(118), 101-113.
7. Özmen, S.S. (2018). Müze eğitiminin gelişimi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(6), 301-324.
8. Şahin Erol A. N., & Yeşilbursa, C. C. (2018). Tarih bölümü öğrencilerinin alan gezileri ve müze ziyaretlerine ve müzede

- yapılan etkinliklere yönelik görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 555-577. <https://doi.org/10.17497/tuhed.431328>
9. Tuna, S. (2018). Öğretmen adaylarının müze eğitimi ve uygulamaları dersi kapsamında yaratıcı yazma etkinliğine yönelik görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(10), 262-270. <https://doi.org/10.20875/makusobed.429839>
10. Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 294-324. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.349442>
11. Üztemur, S., Dinç, E., & Acun, İ. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarına etkisi: Bir eylem araştırması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(11), 135-168. <https://doi.org/10.30831/akukeg.358211>
- 2019**
- 1) Adıgüzel, Ö. (2019). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1(1), 23-43.
- 2) Atik Güngör, G., & Keleş, H. (2019). Müzelerin eğitim amaçlı kullanımı kapsamında aday tarih öğretmenlerinin jandarma müzesi hakkındaki görüşleri. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(4), 54-63.
- 3) Aydoğan Bolat K. E. (2019). Bir eğitim ortamı olarak müzeler nasıl olmalıdır? Sanat eğitimi ortamı olarak müzelerden beklentiler. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(6), 2883-2910. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.29183>
- 4) Bayındır, D., & Balaban Dağal, A. (2019). Öğretmenlerin müzelere öğrenci gezileri düzenleme nedenleri ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(4), 2359-2377.
- 5) Binekci, Ö., & Öner, G. (2019). Ortaokul branş öğretmenlerinin derslerinde müzelerden yararlanma durumları ile müze ve tarihi mekâna ilişkin görüşleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(1), 32-49.
- 6) Feyzioğlu, B. (2019). Üç nesil bir arada. *Unumuseum*, 1(2), 12-14.
- 7) Karadeniz Akdoğan, K., Durmaz, E., Kimzan, İ., & Acer, D. (2019). Bir öğrenme ortamı olarak müze atölyeleri. *Journal of Ankara Studies*, 7(2), 399-413. <https://doi.org/10.5505/jas.2019.92486>
- 8) Karadeniz, C. (2019). Müzede buluşalım: Avrupa müzelerinde göçmenlere ve mültecilere yönelik bütünleşme çalışmaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(14), 181-194. <https://doi.org/10.21612/yader.2019.009>
- 9) Karadeniz, C., & Baloş, P. (2019). Okul müzesi: eğitim ve okul tarihine etkileşimli öğrenme temelli bir yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 2(1), 153-173.
- 10) Körükcü, M. (2019). Değişen müze eğitimi algısı çerçevesinde sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının müze eğitimine yönelik öz-yeterlik inançları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 759-771. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.542284>
- 11) Öner, G., & Çengelci Köse T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 1(8), 98-128. <https://doi.org/10.17497/tuhed.540967>
- 12) Öner, G., Uyar, O.F., & Öner, D. (2019). Müzelerin eğitimsel işlevine ve kullanımına ilişkin müze uzmanlarının görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 6(27), 2439-2457. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3299>
- 13) Özer, M. (2019). Okul öncesi dönemde müze ile eğitim: öğretmenler ne biliyor? Ne yapıyor? *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(9), 396-430. <https://doi.org/10.18039/ajesi.577246>
- 14) Sungur, T., & Bülbül, H. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının sanal müze uygulamalarına yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(19), 652-666. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.46660-492112>
- 15) Ulu M., & Adıgüzel, Burgul F. (2019). Müzede sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanımına ilişkin uzman görüşleri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(2), 263-280. <https://doi.org/10.21612/yader.2019.015>
- 16) Yaman Bayram, Ş. (2019). Çocuk ve gençlik sanat müzesinin görsel sanatlar eğitimine katkısı. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(5), 32-66. <https://doi.org/10.30855/gjes.2019.05.03.003>
- 17) Yetkiner, A., Karadeniz, C., & Gökaslan Çıldır Z. (2019). "No student not met museum education" a practice of volunteer education program in the museum. *Journal Of Education And Future*, (16), 79-91. <https://doi.org/10.30786/jef.468074>
- 2020**
- 1) Demirel, N. İ. (2020). Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının müzelerde eğitim uygulamalarına yönelik öz yeterlikleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(20), 585-604. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.52925-635352>
- 2) Egüz, Ş. (2020). Sosyal bilgiler dersinde müze eğitimi uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 227(49), 245-270.
- 3) Gürbey, B. Z., Efe, H., & Mertoğlu, H. (2020). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme kapsamında müze eğitimine ilişkin görüşleri. *Journal of Sustainable Education Studies*, 1(1), 13-25.
- 4) Kamçı, S., & Memişoğlu, H. (2020). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminde müze kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(20), 1755-1772. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.58249-528471>
- 5) Karagözoğlu, N. (2020). Ortaokul öğrencilerinin etkinliklerle müze eğitimine ilişkin görüşleri: Yozgat müzesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(6), 33-50. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.610442>

- 6) Kızılkaya, Ö. M. (2020). Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile müze eğitimi üzerine söyleşi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-14.
 - 7) Öztürk Kömleksiz, F., & Gökmenoğlu, T. (2020). Müze eğitim kitapçığı hazırlama sürecinde bir durum saptama çalışması: KKTC Örneği. *Milli Eğitim Dergisi*, 228(49), 365-385. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.714409>
 - 8) Şentürk, M., Koca, M. K., & Gazel, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenleri ve 7. sınıf öğrencilerinin müze kullanımına ilişkin görüşleri: Manisa ili örneği. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(7), 119-133. <https://doi.org/10.20860/ijoses.740246>
 - 9) Yılmaz, D., & Dellal, S. (2020). Müzede oryantiring faaliyetinin müze eğitimine katkısının incelenmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(2), 79-93.
- 2021**
1. Aktaş, V., Yılmaz, A., & İbrahimoglu, Z. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanal müze kullanımına yönelik tutumları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1294-1313. <https://doi.org/10.24315/tred.806159>
 2. Aslan, A. A., & İlhan, A. (2021). The Visionary Pros Of Artificial Intelligence In Museum Education. *Bilgi Yönetimi*, 4(2), 149-162. <https://doi.org/10.33721/by.908020>
 3. Ekinci B. (2021). Covid-19 salgını sürecinde çevrimiçi gerçekleştirilen müze eğitimi ve uygulamaları dersindeki öğrenci ürünlerinin incelenmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(3), 56-73. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.985700>
 4. Evren Yapıcıoğlu, A., Arıkan, K., & Akbulut, A. (2021). Doğa tarihi müzesinde bir günlük fen etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(14), 524-547. <https://doi.org/10.30831/akukeg.898716>
 5. Gülbetekin, M. (2021). Coğrafya öğretmenlerinin müzelerin coğrafya eğitiminde kullanılmasına ilişkin görüşleri (Ankara ili örneği). *Turkish Studies - Education*, 16(4), 1933-1958. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.51549>
 6. Güneröz, C., & Tekkök Karaöz, B.(2021). Orta doğu müzeciliğine genel bakış ve Ürdün oduğunda kültürel miras ve müzecilik çalışmaları. *Art-Sanat Dergisi*, (16), 221-252. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2021.16.0008>
 7. Gürhan, N. (2021). Bir müzenin dönüşümü: Öğrence mekânı olarak Mardin müzesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 33(17), 565-594. <https://doi.org/10.26466/opus.816832>
 8. İlhan, O. G., Tokmak, A., & Aktaş, V. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(3), 74-93. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.958918>
 9. Karasmanoğlu, G. (2021). Müze deneyimine yaratıcı drama ile farklı birinin gözünden bakmak. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 23(1), 307-324.
 10. Özrili, Y. (2021). Figürlü Selçuklu seramiklerinin müzelerde türk mitolojisi öğretiminde kullanım alanları. *Unimuseum*, 4(1), 21-30.
 11. Sivrioğlu, G., & Karasmanoğlu, G. (2021). Müzelere yönelik yaratıcı drama projelerinin incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 2(16), 207-228. <https://doi.org/10.21612/yader.2021.013>
 12. Yanar, A., Karadeniz, C., & Tekkök Karaöz, B. (2021). Müzelerin geleceğine dijital bir bakış: bir çevrim içi serginin çağdaş müzecilik yaklaşımlarıyla analizi. *Unimuseum*, 1(4), 1-9.
- 2022**
- 1) Akdoğan Bolat, E. K. (2022). Müze eğitimi ve uygulamaları dersini geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması: 'Bir kenti anlamak'. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(7), 72-106.
 - 2) Apaydın Diri T. (2022). İslam sanatının müzelerde öğretilmesi ve uygulamaları. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 1(25), 178-197. <https://doi.org/10.56074/msgsusbd.1123822>
 - 3) Aslan, A. A. (2022). Yapay zekânın müze eğitimi alanında kullanılması. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (30), 1-14.
 - 4) Başoğlu, N. (2022). Çocuk edebiyatında sanata yolculuk: müze eğitimi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(12), 193-212. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.212>
 - 5) Eker, C., & Kılav, D. (2022). Okul öncesi öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Karadokuz Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(10), 159-175.
 - 6) Er Tuna, Y., & Kaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze ve müze eğitimine yönelik yapılmış lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2022(19), 515-529. <https://doi.org/10.46778/goputeb.1176260>
 - 7) Güneröz, C. (2022). Müzecilik yaklaşımlarıyla yeni normalde çocuk müzeleri. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*. 1(4). 55-69. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.876138>
 - 8) Girişen, M. (2022). Ali Sami Boyar'ın Ayasofya konulu eserlerinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2269-2290. <https://doi.org/10.48146/odusbodad.1142787>
 - 9) Gürdal Pamuklu, A. (2022). Öğrenme kaynaklı bilgilendirme tasarımlarının müzelerde kullanılması ve eğitime katkısı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (61), 122-138. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.997373>
 - 10) Hasırcı, D., Küçükkaya, İ. B., Tatari, M. H., Rolla, S., Çalışkanelli, M., & Kabaçam, G. (2022). Concept and scale focus in interior design education: An adaptive reuse museum project. *Journal Of Architectural Sciences And Applications*, 7(2), 652-673. <https://doi.org/10.30785/mbud.1170019>
 - 11) İlhan, G. O., & Dolmaz, M. (2022). Covid-19 pandemisi sürecinde İngilizce öğretmen adaylarının sanal müze deneyimleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi*

- Dergisi, 22(4), 1313-1337. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2022.22.74506-1171261>
- 12) Karagöz, C. T., & Mamur, N. (2022). Covid-19 salgını sürecinde görsel sanatlar öğretimi: Görsel sanatlar öğretmenlerinin deneyimleri üzerine bir durum çalışması. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 78-97. <https://doi.org/10.21666/muefd.959628>
 - 13) Karamık, G. A., & Gümüş, F. Ö. (2022). Matematik öğretimi için farklı bir uygulama: Sanal müze ve yaratıcı drama. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(3), 1915-1957. <https://doi.org/10.17152/gefad.1089444>
 - 14) Karaman, M. (2022). Müze ve galeri eğitimine yönelik görsel iletişim tasarımı bölümü öğrenci görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Sanat Araştırmaları*, 2(1), 114-130. <https://doi.org/10.32955/neuissar202212572>
 - 15) Kaya, M. E., & Kaya, S. E. (2022). Sanat yapıtının deneyimlenmesinde müze mekânlarının etkileri ve geçirdiği dönüşümler: Beyaz küp olgusu. *Sanat Yazıları*, (46), 141-152.
 - 16) Kurt, S. H. (2022). Optisyenlik bölümü öğrencilerinin bir teknik gezi sonrası deneyimleri: MTA şehit cuma dağı tabiat tarihi müzesi ve enerji parkı örneği. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 1(4), 17-33. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1168810>
 - 17) Mollaoğlu, S., & İlhan, A. Ç. (2022). Sanat eğitimi ile ilgili bölümlerde öğrenimini sürdüren öğrencilerde sanat okuryazarlığının değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 11(4), 604-613. <https://doi.org/10.30703/cije.1072411>
 - 18) Sevigen, E., Acun, İ., & Üztemur, S. (2022). Müze eğitimi uygulamalarının öğrencilerin somut kültürel miras ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ve görüşlerine etkisi: Bir karma yöntem araştırması. *Tarih Okulu Dergisi*, 58(15), 1718-1752. <http://dx.doi.org/10.29228/joh.55616>
 - 19) Sivrikaya, G., & Güneröz, C. (2022). Müze eğitimcileri için kapsamlı bir kaynak: Müze eğitimcisinin el kitabı. *Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 1(4), 212-215. <https://doi.org/10.58608/augsfd.1138816>
 - 20) Solmaz, G. O., & Doğrusöz, U. (2022). Mimarlığı "Okulsuzlaştırmak": Mimarlık kültürünün demokratikleşme sürecinde Fransa ve çağdaş mimarlık müzeleri. *Mgsü Sosyal Bilimler*, 1(25), 39-67. <https://doi.org/10.56074/mgsusbd.1123724>
 - 21) Su, Y. (2022). Okul öncesi eğitimde müzelerin etkin kullanımı. *Journal of Sustainable Education Studies*. 2(3). 97-110.
 - 22) Topkan, F., & Erol, M. (2022). Sanal müze etkinliklerinin ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin tarih bilinci gelişimine etkisi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(6), 71-86. <https://doi.org/10.46762/mamulebd.1180944>
- 2023**
- 1) Alkar, E., & Derin, S. Y. (2023). 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki temel kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanılgıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(87), 1240-1256. <https://doi.org/10.17755/esosder.1276117>
 - 2) Aykırı, K. (2023). Şehrimiz ve Atatürk: Hizmet ederek öğrenme temelli müze eğitiminin sosyal bilgiler öğretmeni adaylarına yansımaları. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 79-99. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1252776>
 - 3) Borthakur, D., Kumar, R., Rani, N., & Dada, R. (2023). Novel osteo refurbishment method and choice of colouring materials for anatomy specimens. *Medeniyet Medical Journal*, 38(1), 54. <https://doi.org/10.4274/MMJ.galenos.2023.38275>
 - 4) Çopur, A., & Önal, H. (2023). Sosyal bilgiler öğretiminde planlı bir müze gezisi için örnek uygulama: Balıkesir kuvayı milliye müzesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49), 19-32. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.1169304>
 - 5) Kılıç, H., Turan, İ., Yalı, S., & Bulut, G. (2023). Eğitimde sanal müze uygulamaları. *Journal Of History School*, 63(16), 850-867. : <http://dx.doi.org/10.29228/joh.64689>
 - 6) Mertoğlu, H., & Gürbey Usta, B. H. (2023). Türkiye'de 2018 – 2022 yılları arasında müze eğitimi ile ilgili yapılan tezlerin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 58(58), 103-119. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.1233831>
 - 7) Sağlamgöncü, A. (2023). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminde müze eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara yönelik bir meta-sentez çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(7), 308-334. <https://doi.org/10.34056/aujef.1160176>
- Lisansüstü Çalışmalar**
- 2017**
- 1) Atilla, U. (2017). *Görsel sanatlar dersi müze eğitimi konusunun 8. sınıf öğrencilerinin sanatsal değerlendirme yapabilmelerine olan etkilerinin incelenmesi* (Tez No.473098) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
 - 2) Bolu Sert, H. (2017). *Zihinsel engelli çocuklara yönelik müze ziyaretinin değerlendirilmesi: bir uygulama örneği* (Tez No.485921) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal tez merkezi.
 - 3) Çetin Özben, G. (2017). *Türkiye'de eğitim müzeleri: Sorunlar ve çözüm önerileri* (Tez No.482222) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
 - 4) Dinç, O. (2017). *7. sınıf öğrencilerine göre müze gezilerinde yaşanan sorunlar* (Tez No.485902) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
 - 5) Erdoğan, B. (2017). *Özel eğitim kapsamında müze eğitimi uygulamalarının incelenmesi* (Tez No.481293) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
 - 6) Gürbüz, E. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No.471823) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- 7) Hassan, S. (2017). *Müzelerde çocuklara yönelik etkinlikler* (Tez No.475344) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 8) Somay, B. (2017). *Observing art workshops in istanbul modern museum as an informal learning environment for children* (Tez No.453087) [Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 9) Üztemur, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretimi bağlamında tarihi mekânlar ve müze ile eğitim etkinliklerinin geliştirilmesi ve uygulanması* (Tez No.477019) [Doktora Tezi, Uşak Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 4) Bayındır, S. (2019). *Ana Baba Tutumlarının Müzede Öğrenme Deneyimleri Açısından İncelenmesi* (Tez No.555532) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 5) Canpolat Stienstra, Y. (2019). *Hollanda'daki sanat müzelerinin okul gruplarına yönelik eğitim programlarının incelenmesi* (Tez No.562786) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 6) Cebeci, D. (2019). *Fen bilimleri öğretmenlerinin eğitimde müze kullanımıyla ilgili görüşlerinin incelenmesi* (Tez No.612953) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 7) Coşkun Kurşuncu, M. (2019). *Müzelerde bilgi aktarımı Kayseri Selçuklu uygarlığı müzesi örneği* (Tez No.550610) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

2018

- 1) Açıkgöz, S. (2018). *Müzede gerçekleştirilen aktif öğrenme temelli sanat eleştirisi etkinlikleri: Bir durum çalışması* (Tez No.515505) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2) Karakaş, S. (2018). *Antalya uzay müzesi örneğinde bilim müzeleri ve eğitim ilişkisi* (Tez No.489041) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 3) Mankırcı, E. N. (2018). *Play, toy and toy museums: The case of istanbul toy museum* (Tez No.724423) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 4) Örnek, Z. (2018). *Aydın müzesinde mitolojik kökenli eğitim uygulamalarının değerlendirilmesi* (Tez No.532343) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 5) Özer, M. (2018). *Okul öncesi dönemde müze ile eğitime ilişkin uzmanların, ailelerin ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Tez No.532793) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 6) Sivrikaya, G. (2018). *Müze eğitimcilerinin eğitim tarzları ve epistemolojik inançları* (Tez No.521342) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 7) Şanlier, A. (2018). *Ortaokul 8. sınıf görsel sanatlar dersi müze uygulaması* (Tez No.524883) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 8) Yurtsever, E. Ö. (2018). *Özel gereksinimli bireylere yönelik müzelerde düzenlenen müze eğitimi ve fizik koşullarının durumu* (Ankara İli Örneği) (Tez No.528827) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 9) Çadallı, A. (2019). *Perceptions of practices and partnership in museum education: A case study* (Tez No.587535) [Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 9) Dengiz Uğur, Ö. (2019). *Mimarlık öğrencilerinin yaşadıkları kentin tarihi mekânlarını müze eğitimi bağlamında deneyimlerine yönelik eğitim paketi* (Ankara Örneği) (Tez No. 548055) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 10) Doğanlı, A. S. (2019). *Sanal müze gezilerinin farklı lise türlerindeki 9. sınıf öğrencilerinin başarısına etkisi* (Tez No.600006) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 11) Durak, S. E. (2019). *Kars müzesindeki eserler yoluyla 7. sınıf öğrencilerinin zaman ve kronoloji algılarını ölçme* [Tez No. 596077] [Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 12) Erem, E. (2019). *Sınıf öğretmeni adaylarının seçmeli müze eğitimi dersine ilişkin görüşleri* (Tez No.564196) [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 13) Ertürk, M. T. (2019). *8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde müze eğitimine dair sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri* (Tez No.595065) [Yüksek lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 14) Güngör Atik, G. (2019). *Müzelerin eğitim amaçlı kullanımı kapsamında aday tarih öğretmenlerinin jandarma müzesi hakkındaki görüşleri* (Tez No.593450) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 15) Nacar, S. (2019). *7. sınıf görsel sanatlar eğitimi dersinin müzede işlenmesinin öğrenci başarısına katkıları* [Tez No.559084] [Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 16) Nacar, T. (2019). *Neşehir açık hava fresklerinin figür incelemesi ve sembolik anlamları* (Tez No.695432) [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 17) Sarı, E. (2019). *Müzelerde bilgilendirme grafiği tasarımı ve Kütahya çini müzesi uygulama önerisi* (Tez No.622053) [Yüksek lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 18) Sofuoğlu, S. (2019). *Müze eğitiminin eleştirel düşünme eğilimine ve problem çözme becerisine etkisi* (Tez No.569695) [Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa]. Ulusal Tez Merkezi.
- 19) Şentürk, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve 7. sınıf öğrencilerinin müze kullanımına ilişkin görüşleri: Manisa ili örneği*

2019

- 1) Akyalçın, A. (2019). *Müze eğitiminin sanat kültürümüze ve yaratıcılık anlayışına katkıları* (Tez No.551328) [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2) Apaydın, N. (2019). *Eğitim içerikli müze kurma sürecinin incelenmesi: Cin Ali Müzesi örneği* (Tez No.587821) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 3) Aslan, A. A. (2019). *Müze eğitiminde yapay zekânın kullanılması* (Tez No.579101) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

- (Tez No.565289) [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 20) Şişman, Z. B. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde kültürel varlıklara ilişkin öğrencilerde farkındalık bilinci oluşturmada müze eğitiminin etkisi (Malatya ili örneği)* (Tez No. 541046) [Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 21) Ufuk Boyacı, A. (2019). *Müzedede yaratıcı drama etkinlikleri ile sosyal bilgiler deri kazanımlarına ilişkin öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi* (Tez No.612975) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 22) Ulu, M. (2019). *Müzedede sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanımına ilişkin uzman görüşleri* (Tez No.590138) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 23) Ustaoglu, A. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde müzelerin önemi ve kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri (Sinop İli Örneği)* (Tez No.586865) [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2020**
- 1) Akıncı, Y. (2020). *Arkeoloji eğitiminde müze eğitiminin yeri* (Tez No.612287) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2) Aydoğan Çelik, S. (2020). *Müzelerin eğitimde kullanılmasına yönelik ortaokul öğretmenlerinin tutumları ve yeterlilik algılarının incelenmesi* (Tez No.657328) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 3) Aydoğan, Y. (2020). *Kültürel miras bilinci kazanımıyla ilgili müze eğitimi dersi üzerine bir durum çalışması* (Tez No.647075) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 4) Demirdelen, H. (2020). *Anadolu medeniyetleri müzesinde gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi* (Tez No.628199) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 5) Kaya Bedir, N. (2020). *Türkiye'deki arkeoloji müzelerinde yeni çağdaş yaklaşımlar* (Tez No.618863) [Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 6) Köse, F. (2020). *Türkiye'deki oyuncak müzelerinde somut olmayan kültürel mirasa yönelik eğitim etkinliklerinin incelenmesi* (Tez No.643210) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 7) Yıldırım, E. (2020). *Bir eylem araştırması olarak İstanbul grafik sanatlar müzesi (IMOGA)* (Tez No.641635) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 8) Zabun, Y. (2020). *Tarih öğretmen adaylarının sanal müze kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesi* (Tez No.646437) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2021**
- 1) Akyel, S. (2021). *Server efendi sergi salonu, kuyud-ı kadime koleksiyonunun müze eğitimi bağlamında değerlendirilmesi* [Tez No.692405] [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2) Arık, H. (2021). *İstanbul arkeoloji müzeleri için çocuk eğitim modeli oluşturulması* (Tez No.682039) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 3) Çufaoğlu, A. (2021). *Anıtkabir Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nin internet sayfasının ilköğretim eğitiminde kullanılabilirliğinin uzman görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Tez No.668853) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 4) Ekiz Kaya, M. (2021). *Görsel kültür eğitimi bağlamında müzelerin geleceği* (Tez No.680519) [Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 5) Gülşen Şentürk, F. (2021). *Erimtan arkeoloji ve sanat müzesinde okul öncesi çocuklara yönelik etkinliklerin incelenmesi ve etkinlik önerileri* (Tez No.657115) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 6) Kaba, G. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde müze eğitime yönelik geliştirilen dijital çizgi romanın öğrencilerin akademik başarısına ve tutumuna etkisi* (Tez No.702794) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 7) Seviçen, E. (2021). *Sosyal bilgiler öğretiminde müze eğitimi uygulamalarının öğrencilerin somut kültürel miras ve ders ile ilgili tutumlarına etkisi ve süreç hakkındaki görüşleri: Bir karma yöntem araştırması* (Tez No.686123) [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 8) Şimşek, Ö. (2021). *Türkiye'de ve dünyada çocuk müzeler yayınlarının müzeciliğe etkisi* (Tez No.686149) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 9) Tonyalı, E. (2021). *Viyolonsel bakımına ilişkin luthier görüşleri doğrultusunda öğretmen ve öğrenci bilgi düzeylerinin incelenmesi* (Tez No.664107) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 10) Turgut Kesebir, G. (2021). *Öğretmenlere yönelik çevrim içi müze eğitimi tasarımının geliştirilmesi (MTA şehit dağ tabiat tarihi müzesi örneği)* (Tez No.690789) [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 11) Zelal Yazıcı, E. (2021). *Etnomatematik uygulamalarında kültür ve matematiğin gerçekçi matematik eğitim çerçevesinde incelenmesi* (Tez No.686464) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2022**
- 1) Baltacı, A. (2022). *Atatürk döneminde müze eğitimi: Halkevleri örneği (1932-1938)* (Tez No.724157) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2) Bayındır, S. (2022). *Öğretmenlerin sanal müzeleri ve müzelerin çevrim içi hizmetlerini kullanımlarına ilişkin yaklaşımlarının incelenmesi* (Tez No.758307) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 3) Cevahiroğlu, A. S. (2022). *Reconsidering the public role of art museums: an analysis of education programs of modern and*

- contemporary art museums in Istanbul for visitors with visual impairments (Tez No.726026) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 4) Ekim, O. (2022). *Ankara üniversitesi veteriner anatomi müzesi eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi ve çevrimiçi müze eğitimi modül önerisi* (Tez No. 737366) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 5) Ekşi, H. E. (2022). *Sosyal bilgiler dersine yönelik müze eğitimi etkinliklerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin değerlendirilmesi* (Tez No.756475) [Yüksek lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 6) Günay, M. (2022). *Arkeoloji müzelerinde eğitim çalışmaları Apollonia an Rhyndacum antik kenti nekropol müzesi örneği* (Tez No.727568) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 7) Kala, F. N. (2022). *Sınıf öğretmeni adaylarının müze eğitimine yönelik öz yeterlik inançları* (Tez No.710197) [Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 8) Sak, N. (2022). *Yunanistan'daki yükseköğretim programlarında müzecilik ve müze eğitimi derslerinin değerlendirilmesi* (Tez No.756829) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

2023

- 1) Aksak, E. (2023). *Güzel sanatlar lisesi müze eğitimi dersi sanal müze uygulamaları etkinlik örneği (bir eylem araştırması)* (Tez No.797021) [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 2) Ay Küçük, Ö. (2023). *Öğretmen eğitiminde etkileşimli e-kitapa bütünlendirilmiş müze deneyimi* (Tez No.804045) [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 3) Akyüz, D. (2023). *Özel gereksinimli öğrencilerin sanat eğitiminde müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Tez No.792982) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 4) Buldu, F. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültürel miras ve sanal müzeler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Tez No.801062) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 5) Çelik, A. (2023). *Öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamı olarak müze eğitimi uygulamalarına ilişkin görüş ve tutumları* (Tez No.815595) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 6) Ünlü, S. Ö. (2023). *Müzelerde eğitim uygulamalarının ortaokul öğrencilerinin öğrenme becerilerine etkilerinin incelenmesi* (Tez No.796536) [Yüksek lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 7) Kaya Dilmen, H. (2023). *Müze mekân kurgusunda bağlamsal öğrenme deneyimi ile ziyaretçi-müze ilişkisi* (Tez No.797019) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 8) Özrili, Y. (2023). *Türkiye'deki devlet müzelerinde istihdam edilen sanat tarihçilerinin görev tanımları ve müze eğitimine ilişkin*

- yaklaşımlarının değerlendirilmesi* (Tez No.795833) [Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 9) Sezgin Özrili, A. (2023). *Evkaf-ı İslamiye Müzesi'nden günümüze vakıflar genel müdürlüğüne bağlı müzeler ve bu müzelerin yeni müzecilik anlayışı kapsamında değerlendirilmesi* (Tez No.795835) [Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- 10) Şanda, E. (2023). *Öğretmen adaylarının müzelerde eğitim uygulamalarına yönelik görüşleri* (Tez No.784177) [Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Etik Kurul Onayı: Araştırma kapsamında dokümanlar incelendiğinden etik kurul belgesine ihtiyaç duyulmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek ve Teşekkür: Çalışmanın planlanmasında ve gözden geçirilmesinde katkı sunan Sayın Doç. Dr. Galip ÖNER'e teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Er Tuna, Y. & Kaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze ve müze eğitimine yönelik yapılmış lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19, 515-529. <https://doi.org/10.46778/goputeb.1176260>
- İlhan Çakır A. (2017). Müze eğitimi alanında yapılmış tezler. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 12(2), 93-104.
- Mertoğlu, H. & Usta Gürbey, Z. B. (2023). Türkiye'de 2018-2022 yılları arasında müze eğitimi ile ilgili yapılan tezlerin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 58(58), 103-119. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.1233831>
- Tezcan Akmehmet, K. & Ödekan, A. (2011). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İTÜDERGİSİ/b*, 1(3), 47-58.
- Yılmaz, N. Y. & Mentiş Taş, A. (2017). Türkiye'de 1985-2015 tarihleri arasında yapılmış müze konulu lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 4(12), 603-622.

Prof. Dr. Cesur Pehlevan ile Türkiye’deki Doğa Tarihi Çalışmaları Üzerine Bir Söyleşi

An Interview with Prof. Dr. Cesur Pehlevan on Natural History Studies in Türkiye

Emrah Akkaş

Bilim Uzmanı, emrahakkas.ea@gmail.com

ÖZ

Prof. Dr. Cesur Pehlevan, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fizik ve Paleoantropoloji Bölümünden 1994 yılında mezun olmuştur. 1997 yılında Prof. Dr. Erksin Güleç’in danışmanlığında “Söke (Aydın) alt miyosen istifinde bulunan Söke (Ağaçlı) ve Dededağ (Tırhaköy) lagomorfları: Tanımlama, filojeni, biyokronoloji ve ekoloji” başlıklı çalışmasıyla yüksek lisansını, “Çorakyerler (Çankırı) rhinocerotidae (Mammalia) buluntularının değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasıyla da 2006 yılında doktorasını tamamlamıştır. 1997 yılında Ankara Üniversitesi’nde Araştırma Görevlisi olarak başladığı akademik meslek hayatında, anabilim dalı başkanlığından dekanlığa kadar birçok görev almıştır. 2013 yılından bu yana Nevşehir ili Gülşehir ilçesi Yeniaylacık Fosil Lokalitesi kazı başkanlığını sürdüren Pehlevan, bu alanda birçok proje yürütüp tez danışmanlığı yapmış, çok sayıda kitap, makale, bildiri yayınlamış ve bunların yanı sıra çok sayıda konferans ve seminerlere katılmıştır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Kapadokya Doğa Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi (KADAM)’da gerçekleştirilen bu söyleşide Prof. Dr. Cesur Pehlevan’ın doğa tarihini aydınlatmadaki yolculuğuna, Türkiye’de ve Dünya’da gerçekleştirilen doğa tarihi çalışmalarına, bu alandaki deneyimlerine ve görüşlerine yer verilmiştir. Güncel olarak söyleşide Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi bünyesinde yer alan Kapadokya Doğa Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi’ndeki çalışmalar ile Kültür ve Turizm Bakanlığı izinli Yeniaylacık Fosil Lokalitesi çalışma sahası kapsamında ulusal ve uluslararası doğa tarihi ve müzeciliğinden söz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Prof. Dr. Cesur Pehlevan, doğa tarihi, doğa tarihi çalışmaları, müzecilik, söyleşi

Tür: Söyleşi

Yayın Geçmişi

Gönderim: 30.10.2023

Kabul: 03.11.2023

Yayınlanma: 04.11.2023

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World
Heritage
Turkey

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Akkaş, E. (2023). Prof. Dr. Cesur Pehlevan ile Türkiye’deki doğa tarihi çalışmaları üzerine bir söyleşi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 185-191. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1383025>

GİRİŞ

Doğa tarihi araştırmaları günümüzde popüler kültürün etki alanı içerisinde görülmektedir. Son yıllarda yaygın kanı olarak doğa tarihine ilişkin, birçok müze veya müzecilik faaliyetleri ile fosil lokalitesi çalışmaları ülkemizde yaygınlık göstermektedir. Dünyadaki çalışmaların aksine doğa tarihi araştırmaları ve bir disiplin olarak paleontolojinin Türkiye’de geç keşfedilmiş çalışma sahaları oldukları görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye ve dünya genelinde doğa tarihine bakışın birbirine benzer ve farklı yanları oldukları yadsınamaz. Özellikle popüler kültürün etkisiyle doğa tarihine ilginin ülkemizde de arttığı görülmektedir. Bir farkındalık oluşturması bakımından bu durumun olumlu olduğunu ifade edebiliriz. Diğer taraftan ise müze faaliyetleri ile toplumun bilinç düzeyinin artırılması açısından da değerli görülmektedir. Doğa ve doğa tarihini sevenlerin, bu alandaki araştırmacıların, okul dışı eğitim yoluyla öğrencilerin, müze eğitime olan ilginin soruşturulması ve alandaki çalışmalar hakkında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Felsefe Bölümü Anabilim Dalı Başkanı ve Yeni Yaylacık Fosil Lokalitesi kazı başkanı Prof. Dr. Cesur Pehlevan ile bu söyleşi gerçekleştirilmiştir.

Soru 1. Sayın hocam, öncelikle Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi’nin Cumhuriyetimizin 100. yılı özel sayısı için hazırladığımız bu söyleşi davetimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz. Hocam kısaca sizi tanıyabilir miyiz?

Ben Prof. Dr. Cesur Pehlevan Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Bölüm Başkanım. Bana bu olanağı tanıdığımız için ben teşekkür ederim. Ne mutlu ki bu vesile ile doğa tarihiyle ilgili, yaşam tarihi ile ilgili bildiklerimizi, deneyimlerimizi aktarma olanağı elde edebiliyoruz.

Fotoğraf 1. Prof. Dr. Cesur Pehlevan, Kapadokya Doğa Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi (KADAM)

Soru 2. Bu bilim alanına yönelme hikâyenizi öğrenebilir miyiz?

Açıkçası ben Paleontolojiyi lisans eğitimim ilk yıllarımdan itibaren keşfettim. Tabii ki bu aşamada danışmanım Prof. Dr. Erksin Güleç’in bilimsel kazılarına ve başka bilimsel kazılara da katılmam etkili oldu. Bu süreç içinde Paleontolojinin önemli isimleri ile tanışmam ve onlarla çalışmamın önemi büyüktür. Ancak birkaç, çok önemli, isim benim ciddi anlamda paleontolojiyi sevmeme ve

yönelmeme aracı olmuştur. Bunlardan en çok önemsediklerim arasında Dr. Hans de Bruijn, Prof. Dr. F. C. Howell, Dr. Gerçek Saraç ve Prof. Dr. Tim White ilk aklıma gelenlerdir.

Soru 3. Doğa bazıları için ormanları, bazıları için dağları bazıları için ise yeryüzünü ifade etmektedir. Doğa kavramı sizin için ne anlam ifade ediyor?

Güzel bir soru. Doğa, en geniş bakış açısıyla doğal, fiziksel, içinde var olduğumuz, bir zamanlar başka canlıların da olduğu maddi dünya ve aslında tüm evrendir.

Soru 4. Doğa yerküreye sınırlandırılabilir mi?

Yine çok güzel ve zorlayıcı bir soru. Bu soru özelinde aslında doğayı genel çerçevede bilenen, kitabı tanımların ötesinde değerlendirmek gerekir.

Doğa, yerküreye sınırlandırılmaz. Doğa, sadece Dünya ile sınırlı değil, aynı zamanda tüm evreni içerir. Evrende yer alan her şey, doğanın bir parçasıdır. Bu nedenle, doğa sadece Dünya’daki yaşam formlarını ve doğal süreçleri değil, aynı zamanda gezegenimizin ötesindeki uzayı, diğer gök cisimlerini, yıldızları, galaksileri ve tüm kozmosu da içerir. Doğa kavramı, yalnızca Dünya ile sınırlı değil, tüm evreni içerir ve doğa bilimleri, bu evrensel ölçekteki olayları anlamak ve açıklamak için çeşitli disiplinlerden faydalanır.

Soru 5. Doğayı hangi bilimler incelemektedir? Bilim sınıflandırmaları içerisinde doğa bilimlerinin konumu nedir?

Sizin de bildiğiniz üzere bilimi sınıflandıran bilim felsefecileri bilimi formal bilimler, sosyal bilimler ve doğa bilimleri olmak üzere üçe ayırırlar. Elbette doğayı doğa bilimleri incelemektedir. Doğa bilimleri, doğa olayları ile ilgilenir ve doğal gerçeklik konu edilir. Bu bağlamda başta fizik, kimya, biyoloji, gökbilim ve Jeoloji ilk akla gelen temel alanlardır. Fizik, madde, enerji, hareket ve kuvvetlerin incelendiği bilim dalıdır. Fizik, atom altı parçacıklardan evrenin büyük ölçekli yapısına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Kimya ise maddelerin yapısı, bileşimi ve reaksiyonlarını inceleyen bilim dalıdır. Kimyanın amacı, elementlerin, bileşiklerin ve moleküllerin nasıl davrandığını ve etkileştiğini anlamaktır. Biyoloji bilimine baktığımız zaman; canlı organizmaları ve yaşamın temel prensiplerini inceleyen bilim dalıdır. Biyoloji, genetik, ekoloji, hücre biyolojisi ve çeşitli organizmaların sınıflandırılması gibi alanları içerir. Yine astronom bilimi de evreni, yıldızları, galaksileri ve kara delikleri inceleyen bilim dalıdır. Astronomi, teleskoplar ve uzay sondaları gibi araçlarla evreni keşfeder. Bunların içerisinde jeoloji açısından bakıldığında yer kabuğunu, kayaları, volkanları, depremleri ve toprak oluşumunu inceleyen bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca jeologlar, dünya tarihini ve jeolojik olayları anlamaya çalışırlar. Meteoroloji bilimi ise atmosferi, hava koşullarını ve iklimi inceleyen bilim dalıdır. Meteorologlar, hava tahminleri yapmak ve doğal olayları, özellikle hava olaylarını anlamak için çalışırlar. Deniz bilimleri de bizlere denizlerin, okyanusların, göllerin ve su ekosistemlerinin incelenmesinde yardımcı olan bilim dalıdır. Deniz biyolojisi, okyanus akıntıları,

deniz tabanı coğrafyası gibi konuları kapsamaktadır. Bilim dallarının yanı sıra çevre bilimlerinden de faydalanılmaktadır. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını ve çevresel sorunların çözümünü ele alır. Çevre bilimleri, çevresel değişikliklerin etkilerini ve koruma stratejilerini araştırır.

Soru 6. Doğa tarihi nedir? Doğa tarihi hangi bilimler ile ilişkilendirilmektedir?

Doğa tarihi, doğada olanı biteni doğa tarihi süreci içinde anlamaya çalışmaktır. Doğa tarihi, kayaçların, fosillerin, minerallerin ve diğer doğal olguların incelenmesi yoluyla gezegenimizin tarihsel gelişimini ve evrimini anlamak için kullanılır. Doğa tarihi, gezegenimizin geçmişini anlamak ve bu bilgileri güncel çevresel sorunlar ve jeolojik süreçler hakkında bilgi üretmek için kullanılmaktadır. Bu açıdan bu bilim dalı, jeoloji, paleontoloji, stratigrafi ve diğer ilgili disiplinleri içine almaktadır. Gezegenin tarihsel gelişimini ve doğal olayların neden olduğu değişiklikleri anlamak, doğa tarihinin temel amacıdır. Ayrıca bu disiplinlerin yanı sıra bilgisayar bilimlerini, istatistik hatta akıllı teknolojilerinde işin içine dâhil ederek birçok gizli kalmış sorunun cevabını alabiliriz. Birçok disiplin var faydalanabileceğimiz, doğa tarihini açığa çıkarmak için, kullanabileceğimiz çok disiplin mevcuttur. Bir önceki soruda bahsettiğim gibi birçok farklı disiplinle çalışmak zorundayız. Çünkü bu ipuçlarını bir araya getirmenin başka olanağı yok. Bu disiplinlerin senkronize bir şekilde çalışarak, okuduğumuzu, anladığımızı açığa çıkardığımız şeylerdir. Örneklendirmek gerekirse bizler paleontolojik çalışmalarda elde ettiğimiz fosil kayaçların yaşını başka uzmanlık alanlarındaki uzmanların yardımı ile öğreniyoruz ve eş güdümlü çalışıyoruz.

Soru 7. Bize Paleontoloji biliminin ne olduğundan ve kısaca tarihi gelişiminden bahsedebilir misiniz?

En kısa tanımıyla eski varlık bilimi demektir. Yunanca palaios (eski), onto (varlık) ve logos (bilim) kelimelerinin birleşimidir. Bu günümüzde yaşamayan, yeryüzünde bir zamanlar yer bulmuş; doğa tarihi içerisinde, yaşam tarihi içerisinde, jeoloji tarihi içerisinde yer bulmuş ve yok olmuş bu formları fosil olarak adlandırılmaktadır. Bunları incelemeye yarayan disipline biz paleontoloji diyoruz. Eski varlık bilimi. Paleontolojinin tarihi aslında yaşamın tarihiyle eşittir. Dünyanın başlangıcından itibaren paleontolojinin tarihini de rahatlıkla verebiliriz. Paleontolojinin de bir takım alt disiplinleri bulunmaktadır. Bunları kısaca şöyle açıklayabiliriz:

Fosil İncelemesi: Paleontologlar fosil kalıntılarını toplar, sınıflandırır, korur ve inceleyerek geçmiş organizmaların anatomisini ve yaşam biçimlerini anlamaya çalışırlar.

Paleobiyoloji: Bu alan, fosil organizmaların biyolojisi ve evrimsel ilişkileri hakkında bilgi üretmeye yöneliktir.

Stratigrafi ise paleontologlar, kayaç katmanlarının sırasını ve jeolojik süreçleri inceleyerek fosillerin yaşını ve tarihsel sıralamayı belirlerler.

Diğer bir alt disiplin olan paleoekoloji ise, bu disiplin, fosillerin bulunduğu çevresel koşulları ve organizmaların yaşam alanlarını inceleyerek geçmiş ekolojik ilişkileri anlamaya çalışır.

Ayrıca paleoklimatoloji de bulunmaktadır. Fosil kayıtlar, geçmiş iklim koşullarını belirlemek için kullanılır. Bu, iklim değişiklikleri hakkında önemli bilgiler sunar.

Soru 8. Paleontolojinin Türkiye'deki serüveni ve bugün geldiği noktayı belirtebilir misiniz?

Türkiye'de paleontolojinin serüveni oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Paleontoloji, fosil bilimi olarak da bilinir ve fosillerin incelenmesi, evrimsel geçmişin anlaşılması ve geçmişteki yaşamın yeniden inşa edilmesiyle ilgilenir. Türkiye'deki paleontoloji çalışmaları dönemsel olarak sınıflandırdığımız zaman şöyle bir durumun ortaya çıktığını görürüz:

Aslında bu alandaki ilk çalışmaların Osmanlı İmparatorluğu Dönemine kadar uzandığını görmekteyiz. Yani Osmanlı'nın son dönemleri de diyebiliriz. 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu'nda bazı önemli paleontolojik keşifler yapılmıştır. Özellikle İstanbul ve çevresinde fosil bulguları üzerine çalışmalar yapıldığını biliyoruz. Cumhuriyet ile yani Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte bilimsel çalışmalar arttı. 20. yüzyılın başlarından itibaren çeşitli üniversitelerde paleontolojiyle ilgilenen bilim insanları yetiştirilmeye başlandı. Ülke genelinde fosil sahaları keşfedilerek çalışmalar yapılmıştır. Bunların içerisinde mağara çalışmaları, yüzey araştırmaları, sayısı az da olsa paleontolojik kazılar ve yüzey araştırmaları yer almaktadır. 1970'li yıllara gelindiğinde Maden Tetkik Arama (MTA) kurumuyla başlayan faaliyetleri görmekteyiz. Üniversitelerdeki bilim insanlarının katkıları bu alanda yeni veriler ortaya koymuştur.

Jeoloji ve Paleontoloji Enstitüsü ise, 1948 yılında Ankara Üniversitesi'nde kurulan bu enstitü, Türkiye'deki paleontoloji çalışmalarının önemli merkezlerinden biri haline geldi. Enstitü, fosil keşifleri, araştırmaları ve eğitimi teşvik etmiştir. Bu çalışmaların haricinde ise akademik araştırmalarda bulunmaktadır. Türkiye'de pek çok üniversitede paleontoloji bölümleri veya araştırma grupları kuruldu. Bu gruplar, ülke genelinde fosil alanlarını incelediler ve bilimsel araştırmalar yaptılar. Zamanla uluslararası iş birlikleri de yapılmıştır. Türkiye'deki paleontologlar, uluslararası araştırma projelerine katılarak dünya genelindeki bilimsel topluluğun bir parçası haline geldiler. Bu iş birlikleri sayesinde Türkiye'nin jeolojik tarihine ve evrimsel geçmişine daha fazla ışık tutuldu. Türkiye'deki paleontoloji çalışmaları günümüzde de devam etmektedir.

Ülke genelinde birçok önemli fosil sahası bulunmaktadır. Bu sahalarda yapılan çalışmalar, Türkiye'nin geçmişteki iklim değişiklikleri, bitki örtüsü ve hayvan yaşamı hakkında bilgi sağlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin coğrafi konumu nedeniyle geçmişteki biyocoğrafik değişikliklerin izlerini sürmek de önemlidir. Netice itibarıyla, Türkiye'de paleontoloji, uzun bir geçmişe sahip olan ve günümüzde de aktif olarak sürdürülen bir bilim dalıdır.

Soru 9. Dünyada doğa tarihi açısından en zengin bölgeler nerelerdir? Bu bölgelerin zengin olmasında birtakım faktörler bulunmakta mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Böyle bir kategorizasyon yapmak çok doğru gelmiyor bana. Her tarafın her yerin kendine özgü doğa tarihi açısından zenginlikleri olan kısımları vardır. Bunların bir kısmı hâlâ araştırılmaya, derinlemesine incelenmeye muhtaçtır. Doğa tarihinde veya başka disiplinlerde de şu şundan daha önemlidir gibi bir kavram veya ifade kullanmanın yanlış olduğu kanısındayım. Hatta bu ifadeyi çok sakıncalı buluyorum. Örnek verelim x ülke doğa tarihi açısından son derece zengindir demek çok doğru değildir. Çünkü her doğa tarihinin veya diğer disiplinlerin kendine özgü bir güzelliği, özelliği, biricikliği olduğu kanısındayım. Bunu herhangi bir kıta olarak da düşünemeyiz. Çünkü nereden baktığınıza bağlıdır. Amerika kıtası için Dinozorlar var. Doğa tarihi açısından Dinozorları seven birisi orayı bir numaraya koyarken daha sonraki dönemlerde Asya kıtasını önceleyen çalışmalarda da bu kıtanın ön plana çıktığı görülmektedir. Burada asıl dikkat edilmesi gereken şey; bu tarz şeyleri sevdirelim, tanıtalım derken bazen çok esas hatalar yapıyoruz. Daha sonradan çok büyük sıkıntılar yaratıyor. Onun için şu şuradan daha öncelikli daha yüce, daha önemlidir gibi ifadeyi ben sakıncalı buluyorum açıkçası. Bunun yerine şöyle diyebiliriz. Her yerin doğa tarihinin kendine özgü bir güzelliği ve özelliği mevcuttur. Ama benim kendi şahsi görüşüm Afrika kıtasının araştırmaya muhtaç olduğunu düşünüyorum. Bu şu demek değildir; Türkiye’de herhangi bir şey yok, anlamına gelmemelidir. Çünkü bizim ülkemizde de doğa tarihi açısından değişik zaman periyotlarının yansımalarını rahatlıkla görebiliriz.

Soru 10. Fosil deyince ilk akla dinozorlar gelmektedir. Bunun nedeni popüler kültürün etkisi midir?

Elbette, bunun tek bir nedenidir, popüler kültür. Bunun üzerinde çalışılmış, bir reklam malzemesi olarak görülmüş ve bunun karşılığının alınması beklenmektedir. Bir fosil bulunduğu zaman ya da çoğu zaman bize gelen ihbarlarda; Mamut bulduk, Dinozor bulduk diye ihbar geliyor. Hâlbuki hiç alakası yok. Birazcık büyük olduğu zaman bunun hemen ya Dinozor ya Mamut olduğu sanılıyor. Neden, çünkü bunun reklamı yapılmış, çok iyi tanıtımı yapılmış grup olmasıdır. Bu durum bir taraftan iyi. Çünkü insanların farkındalığının artması sağlanmaktadır. Ama, tabi ki, öbür taraftan bu işi yapan insanların bunu yeterince tanıtamayışı eksik olan kısımdır diyebiliriz.

Soru 11. Anadolu coğrafyası nasıl oluştu? Neden kara veya denizde yaşamını sürdürmüş dinozorlara bu coğrafyada rastlanılmıyor?

Bu soruyu söylemi sormak istiyorsun; Ülkemizde neden bir Dinozor yok? Buna cevap olarak, bu canlı türlerinin yaşadığı dönemde, ülkemizin karasal bölgeleri var olmasına rağmen dinozorların beslenebilme olanakları ve diğer yaşamsal koşulların çok elverişli olmayışındandır. Bilindiği üzere Anadolu coğrafyasının oluşumu, milyonlarca yıl süren jeolojik süreçler sonucunda meydana gelmiştir. Bu süreçler, levha tektoniği, deniz seviyesi değişiklikleri ve iklimsel etkenler gibi faktörler tarafından etkilenmiştir. Ayrıca, Dinozorların Anadolu coğrafyasında neden

bulunmadığına gelince, bu konu daha karmaşıktır ve birçok faktörü de içerir.

Soru 12. Anadolu coğrafyasının doğa tarihine ilişkin bilgilerimiz yakın bir geçmişe mi dayanıyor? Bugün Anadolu coğrafyasının doğa tarihine ilişkin neler biliyoruz?

Dünya ile paralel olarak bakacak olursak zaten diğer ülkeler açısından da çok genç bir disiplin ama ülkemizdeki hikâyesinin çok daha sonra başladığı bilinmektedir. Anadolu coğrafyasının doğa tarihine ilişkin bilgilere sahip olmak için genellikle uzun bir geçmişe dayalı verilere ihtiyaç vardır. Doğa tarihi, jeolojik, paleontolojik, arkeolojik ve diğer bilimsel disiplinler aracılığıyla bu coğrafyanın tarih öncesi ve tarih sonrası gelişimini anlamak için kullanılır. Anadolu'nun doğa tarihi araştırmaları, çok sayıda bilimsel çalışma ve keşif sayesinde derinlemesine incelenmiştir ve bu çalışmaların sonuçlarına dayanmaktadır.

Jeolojik olarak, Anadolu'nun oluşumu milyonlarca yıl süren bir sürecin sonucudur ve bu sürecin izleri kayaların, dağların ve vadilerin jeolojik yapısında bulunur. Bu jeolojik izler, yer bilimcilerin Anadolu'nun oluşumunu ve coğrafi özelliklerini anlamalarına yardımcı olur. Paleontoloji açısından ise fosil kayıtları aracılığıyla geçmiş yaşam formlarının izini sürer. Anadolu'nun fosil kayıtları, bu coğrafyanın tarih öncesi dönemlerinde hangi canlıların yaşadığını ve nasıl değiştiğini anlamamıza yardımcı olur. Özellikle memeliler, deniz yaşamları ve bitki fosilleri gibi fosiller bu tür bilgilere ulaşmamıza yardımcı olmaktadır. Aslında ilk yapılan çalışmalar daha önce de belirttiğim üzere arkeolojik çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan arkeolojik araştırmalarda ise Anadolu'nun tarih sonrası gelişimini ve insanların bu coğrafyada nasıl yaşadığını incelemek için kullanılır.

Anadolu'nun antik dönemlerinden itibaren zengin bir arkeolojik mirasa sahip olduğu bilinmektedir ve bu çalışmalar tarih öncesi dönemlerin insan etkisi ve doğal çevre üzerindeki etkisini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu açıdan günümüzde Anadolu coğrafyasına ilişkin, doğa tarihi açısından bilinmesi gereken ne varsa aşağı yukarı biliniyor. Çünkü bunların envanterleri yapılmış hangi bölgede potansiyel olarak ne var bilinmektedir. Bir sürü yüzey araştırması yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu açıdan Anadolu'nun doğa tarihi ile ilgili kısmı biliniyor ama bundan sonrası ne olur daha fazla çalışmayla daha detay verilebilir.

Soru 13. Anadolu’da bugün devam eden paleontolojik kazılar nerelerde yapılmaktadır?

En eskisi Bursa Paşalı’dadır. Daha sonra MTA’nın başlattığı Prof. Dr. Erksin Güleç’in Çandır’daki kazıları ilk akla gelenlerdir. Çankırı Çorakyerler kazısı, Kırşehir’deki Kurutlu kazısı devam eden önemli paleontolojik kazılardır. Bunlara ilaveten Nevşehir’de iki tane paleontolojik kazı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Ürgüp ilçesine bağlı Sofular köyünde yer alan Sofular kazısı ve benim kazı başkanlığını yürüttüğüm Gülşehir ilçesi sınırlarında yer alan Yeni Yaylacık Lokalitesi kazılarıdır. Bunlara ek olarak Kayseri ili Yamula Barajı kazısı, Aksaray ve Denizli illerinde de yeni başlayan paleontolojik kazılar mevcuttur.

Soru 14. Türkiye’de gerçekleştirilen bu kazılarda hangi zaman dilimine ve hangi canlılara ait fosillere ulaşıldı? Elde edilen buluntular bize Anadolu’nun o dönemde iklimiyle ve canlı türleriyle nasıl bir yer olduğunu göstermektedir?

Zaman dilimi açısından baktığımızda yaklaşık olarak milattan önce 15 ile 5 milyon yılları arasını kapsamaktadır. Tabii her lokasyona kendi içerisinde bakmak gerekir. Çünkü bazılarının kesin yaşları bilinmektedir. Bazılarının ise yaşları teknik olanakları nedeniyle bilinmemektedir. Bu teknik olanaklar dediğimiz, fosilin içerisinde bulunduğu sedimanın yaşlandırılmasının mümkün olmadığı durumlar var. Böylesi bir durumsa başka yaşlandırma yöntemleri veya tahmini faunal yaşlandırma yöntemleri kullanılmaktadır. Onun için böyle büyük bir zaman dilimi kullanıyorum 15 ve 5 milyon yıl olarak. Ama hepsi kendi içerisinde tek tek bakılarak ulaşılabilir. Bunu kendi kazı başkanlığımla üstlendiğim Yeni Yaylacık Lokalitesi ile ifade edersem 9 ile 7 milyon yılları arasında bir yaştan bahsedilebilir. Bu zaman aralığında geçmişe bir pencere açtık ve bu pencereden de bilgiler akmaya devam ediyor. Elde ettiğimiz buluntulara bakarak fosillerle beraber bu çevre içerisinde hangi tür canlıların nasıl yaşayacağını tahmin edebiliyoruz. Çünkü bu canlıların yaşamsal gereksinimleri onların morfolojileri ile birebir ilişkilidir. İşte diş morfolojileri, vücut büyüklükleri ve buna benzer bir takım biyolojik özellikleri hangi çevrede yaşadıkları ile birebir doğrudan ilintilidir. Bizim bölgemizde aslında o günkü koşullarda 9 ile 7 milyon yılları arası bir savanayla hemen sonrasına yoğun olmayan bir ormanlık alanı işaret etmektedir. Hortumlu memeliler, otçullar, etçiller, gergedangiller, atgiller ve domuzgiller gibi ailelere ait atasal formlarının birçok karakteristik fosilleri bulunmuştur.

Soru 15. Edinilen bulgular Anadolu’nun dünya doğa tarihi açısından herhangi bir önemini ortaya koymakta mıdır? Başka bir ifadeyle yapılan bu kazılar uluslararası alana nasıl katkılar sağlamıştır?

Tabii ki, şimdi biz bu doğa tarihini anlamlandırırken veya isimlendirirken tek başına değerlendiremeyiz. Bu bir bütünün parçaları şeklindedir. Bu canlılar netice itibarıyla sadece bu bölgede yaşayan canlılar değildir. Bunlar göçer, bir yerlerden buraya gelip yaşamlarına devam eden canlılardır. Bu durumda bu hikâyenin en önemli parçalarından birisidir zaten. Bu canlılar niye yok oldular, bunların yok olmasının sebebi nedir, gerçekten mi yok oldular yoksa bu bölgeden göçüp mü gittiler, gittilerse nereye gittiler bu gibi soruların cevabı aranmaktadır. Onun için bir dünya haritasını açtığımız zaman bu canlıların değişik zaman dilimleri içerisinde öncüllerinin ve sonuçlarının değişik değişik coğrafyalarda kendilerini gösterdiğini biliyoruz. İşte Akdeniz’de, Balkanlarda Asya’da ve Çin’e kadar uzanan geniş bir alanda bu komiteyi birlikte düşünüyoruz ve bir arada değerlendiriyoruz. Bu tabloyu büyük resmin içerisinde dâhil ederek yoksa sadece Türkiye Paleontolojisi özelinde Türkiye’nin 15 milyon yıl veya 5 milyon yıl öncesinde ne oldu ne bitti şeklinde değerlendirmiyoruz. Bunları bir bütün içinde benzer faunalarla karşılaştırıyoruz. Karşılaştırmakta zorundayız zaten yaptığımız işin bir boyutu da budur. Bu kazılar ile biz aslında genelde dünyanın jeoloji ve yaşam

tarihini özelde ise Anadolu’nun jeoloji ve yaşam tarihini yeniden yazıyoruz. Biz zaten diğer fosil buluntu alanları ile çok yakın irtibat içindeyiz ve olabildiğince bilgi ve deneyimi paylaşmaktayız.

Soru 16. Elde edilen buluntular yüzey araştırmasından sergi kısmına kadar nasıl bir süreçten geçmektedirler? Elde edilen buluntular nerede sergilenmektedir?

Bu sorunun cevabı çok uzun ama kısaca açıklamak gerekirse; önce yüzey araştırması yapmak için bir hedef alan seçiyoruz. Bir bölge seçilerek, potansiyel alanlar önceden incelenir ve alana gidilir. Alanda bir lokasyon bulunduğu zaman yani fosil veren bir alan bulunduğu zaman bunun potansiyeline bakılır. Potansiyeli iyi olduğuna karar verilirse sayı artırma adına kazı çalışmalarına başlanır. Bazı bölgelerde ise şans eseri bulunur. İhbar ve çağrı üzerine alana gidilir. Benim kazı başkanlığımla yürüttüğüm alan olan, Yeni Yaylacık Lokalitesi buna örnektir. Şans eseri TOKİ’nin yol açması sırasında bulunan bir alandı. O tarihlerde bölgede bir ekip ile yüzey araştırmaları gerçekleştiren Prof. Dr. Okşan Başoğlu’na, bu alandaki fosil varlıkları bildiren ve son derece duyarlı bir müze müdürü olan Sayın Murat Gülyaz’ın alan ile ilgili bilgi vermesi neticesinde araştırmalar başlamıştır. Buradaki cins ve tür sayısındaki çeşitlilik ve mevcut fosillerin korunma durumları çalışmaları 2013 yılında sistematik bir kazıya dönüştürmüştür. Paleontoloji tarihinde hem ülkemizde hem dünyada buna benzer örnekler vardır. Şans eseri bulunup; daha sonra sayısının arttığı, zenginleştiği lokasyonlar vardır. Bu çalışmalarda elde edilen bulgular genelde doğa tarihi seksiyonlarında, jeoloji müzeleri içerisinde sergileyebilirsiniz veya kendi başına teşhir edilebilir. Dünyada birçok yerde bunun örneği var. Ama maalesef ülkemiz de sergi açısından zengin değil.

Fotoğraf 2. Yeni yaylacık kazı alanından bir çalışma örneği

Ülkemizde yanlış hatırlamıyorsam iki veya üç alan var. Bir tanesi MTA Doğa Tarihi Müzesi (Şehit Cuma DAĞ Tabiat Tarihi Müzesi) bağımsız müze olarak, diğeri İzmir’de Ege Üniversitesinin içerisinde bulunan bir alan var. Benim yapmış olduğum Sivas Arkeoloji Müzesi’nin içerisinde de bir seksiyon var. Ankara’da Anadolu Medeniyetler Müzesi içerisinde de bir seksiyon vardı. Hatırlayabildiğim kadarıyla Paşalar’da da kendi kazı alanı içerisinde bir yer olduğunu anımsıyorum. Ayrıca son olarak Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi içerisinde de güzel bir teşhir alanı açıldı. Ülkemizde dünyadaki örneklerine benzer

olarak MTA Doğa Tarihi Müzesini örnek verebiliriz. Bunlar içerisinde birkaç örnek olarak şöyle sıralayabiliriz:

İstanbul Doğa Tarihi Müzesi (İstanbul): Türkiye'nin ilk ve en büyük doğa tarihi müzelerinden biridir. Geniş bir koleksiyona sahiptir ve ziyaretçilere jeoloji, paleontoloji, arkeoloji ve biyoloji alanlarına dair birçok bilgi sunar.

Ege Üniversitesi Ege Doğa Tarihi Müzesi (İzmir): Ege Üniversitesi bünyesinde bulunan bu müze, zengin bir fosil koleksiyonuna sahiptir ve bölgedeki jeolojik geçmişi ve yaşam formlarını sergiler.

Türkiye Jeoloji Müzesi (Ankara): Türkiye'deki jeolojiye odaklanan bu müze, mineraller, fosiller ve jeolojik örnekler içerir. Ayrıca, ülkenin jeolojik evrimini anlatan sergilere ev sahipliği yapar.

Konya Doğa Tarihi Müzesi (Konya): Konya'da bulunan bu müze, bölgedeki jeolojik geçmişi ve fosil kayıtlarını sunar. Özellikle Konya'nın yerel doğa tarihi hakkında bilgi verir.

Eskişehir Bilim, Sanat ve Kültür Parkı (ESKİPARK) - Paleontoloji ve Doğa Tarihi Müzesi (Eskişehir): Bu müze, Eskişehir Bilim, Sanat ve Kültür Parkı içinde yer alır ve zengin bir fosil koleksiyonuna sahiptir. Fosil örnekleri ve paleontolojik sergiler içerir.

Soru 17. Kayseri'de inşaatı devam eden bir doğa tarihi müzesinin olduğunu biliyoruz. Bu müzenin nasıl olacağına ilişkin sizden bilgi alabilir miyiz?

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere çok güzel bir müzeye sahip olacağını düşünüyorum. Şimdiden bunun hakkında detaylı bir bilgi vermek çok da doğru olmaz ancak Kayseri Büyükşehir Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığının bu konuda ciddi katkıları ve girişimleri bulunmaktadır. Şimdiden emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Soru 18. Sergileme başlı başına bir bilim ancak size göre bir doğa tarihi müzesi nasıl olmalıdır?

Benim en sevdiğim tarzlardan biri fosili bulunduğu alanda sergileme yöntemi bana çok etkileyici geliyor. Buluntuyu kendi konsepti içinde sergileyen ve anlatan bir yöntem. Hem fosilin doğal çevresi içerisinde bir parçası olarak sunulur hem de ziyaretçilerin doğa tarihini anlaması için çok güzel bir kurgu ve sergileme oluşturulabilir. Tanzanya'da buna benzer bir örnek var. Yerinde teşhir olarak bizim lokasyonumuz buna çok güzel bir örnek teşkil edebilir. Bunun için dünyadaki çağdaşlarıyla incelemek gerek. Bunun dışında Maden Tetkik Arama (MTA) bünyesinde yer alan müze de gayet iyi bir örnek olduğunu düşünüyorum. Ziyaretçilerin işin mantığını kavramaları adına en başından en sonuna bilgilendirildiği sergilemeler, sanırım en doğru olanlarıdır. Bir tarif verecek olursak ziyaretçinin en çok bilgilendiği, gördükleri ve yaşadıkları deneyimi büyük bir heyecan ile aktarabildikleri hissini verebilen her türlü sergileme başarılıdır denilebilir.

Fotoğraf 3. Yeniyaylacık kazı alanından bir fotoğraf

Soru 19. Bir doğa tarihi müzesinin formal ya da informal olarak ziyaret edilmesi bireye ve topluma nasıl katkılar sağlar?

Bir değil birden fazla defa ziyaret edilmesi gereklidir öncelikle. Kişiye bu tarz ziyaretler çok şey katar. Küçük yaşlardan itibaren başlanan bu ziyaretler kişilerde doğa ve yaşam tarihi ile ilgili farkındalık oluşmasını sağlar. Burada ebeveynlerin kendi çocuklarını yetiştirmede, onlar için neyin önemli olduğunu tespit etmeleri önemlidir. Ayrıca bu eğitimin içine çocuklara doğa ve yaşam tarihi ile ilgili bilgileri öğretmenin önemini de ilave edebilirsek daha bilinçli nesiller yetişeceği kanısındayım. Bu dünyanın sadece bize ait olmadığını bilmeleri ve anlamaları açısından çok çok önemlidir. Bu müze ziyaretleri sayesinde aslında bunları öğretiyoruz, öğretmeliyiz ki, birazcık da bu durum, o insanın bencilliğini kırmaktadır. Dünyanın sadece kendi etrafında dönmediğini algılaması açısından çok önemlidir. Yaşam tarihi boyunca en az kendisi kadar hatta kendisinden daha değerli ve kıymetli yaşam formlarının olduğunu bilmeleri açısından önemlidir. Bu bilinç ile yetişen kişilerin daha duyarlı olduklarını düşünüyorum. Özellikle bu tür müzelerin formal olarak daha fazla gezdirilmesi yoluyla bu sevgi ve bilinç aşılanmadır. Bunların çok kıymetli birer miras olduğunu ve bize doğa tarafından emanet edildiğini bilmemiz, öğretmemiz ve gelecek kuşaklara aktarma zorunluluğumuzun olduğunu hissettirmemiz gereklidir.

Fotoğraf 4. Kayseri Yamula Barajı fosil lokalitesi

Soru 20. Size göre dünyada alanında en iyi doğa tarihi müzeleri hangileridir?

Biliyorsun, en iyi şudur demek benim pek doğru kabul ettiğim bir ifade biçimi değildir. Ama gezip görebildiklerim içerisinde şunlar vardır demem sorun için daha iyi bir cevap olabileceğini düşünüyorum. Smithsonian Ulusal Doğa Tarih Müzesi bunlardan

biridir. Almaya, İngiltere, Fransa ve Rusya doğa tarihi müzelerini de birbirinden ayıramayız. Londra'daki Doğa Tarihi Müzesi gibi koleksiyonları tam olarak gezebilmek için iki üç günlük bir süreye ihtiyacınız vardır. Bizim ülkemizin de bu seviyeye gelebilecek bir potansiyeli mevcuttur. Sadece bunu yapabilecek irade gereklidir. Eğer bunun için gerçek bir irade gösterebilirsek, bunu olmazsa olmaz ihtiyaçlar manzumesi şeklinde değerlendirip kültür hayatımıza, eğitim hayatımızın bir parçası yaparsak o zaman daha büyük daha zengin daha güzel teşhir alanları yapabileceğimiz malzememiz ve materyallerimiz mevcuttur. Bunlar sadece isteğe ve eyleme bağlı olan şeylerdir ve çıktıkları son derece yararlıdır. Uzun vadede kendisini her anlamda amorti de eden; çok kısa sürede geri dönüşlerini olumlu olarak elde edebildiğimiz alanlar olduğunu düşünüyorum.

Soru 21. Geçmişten günümüze kadar doğada var olmuş bitki ve hayvan türlerinin yok olmasında temel faktör insan mıdır?

Bunun tek sebebi insan dersek yanılmış oluruz. İnsan faktörünün son zamanlarda daha etkin olduğu açıktır. Bu döngüyü aslında doğanın kendi işleyiş süreci olarak görmek gerekir. Bazı canlıların bulunduğu ortama uyum sağlaması, bazı canlılara göre daha kolaydır. Tabi bu durum bitki ve hayvan türleri için söz konusudur. Eğer onların yaşayabileceği ortam değişirse yaşam için uygun hale gelmezse ne yazık ki yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirler. Bunların birçok örneği doğa tarihi içinde yaşanmıştır ve de yaşanacaktır. Ancak son zamanlarda insan müdahalesinin çok yıkıcı sonuçlarının yansımalarını ne yazık ki görmekteyiz.

Soru 22. Sayın Hocam son olarak Cumhuriyetimizin 100. yılında Türkiye'nin doğa tarihine ve kendi alanınıza ilişkin dilek ve temennilerinizi alabilir miyiz?

Biz bugüne kadar el aldığımız hocalarımızdan karınca karınca payımıza düşeni aldık ve şimdi görüyorum ki bu sahada yapılması gerekenler az ya da çok görünür olmaya başladı. Bu durum son derece sevindirici bizim açımızdan. Bu alanda şu an eskiye oranla daha fazla çalışmanın, araştırmanın, ilginin ve desteğin varlığından söz edebiliriz. Yapılanların ve yapılacakların daha güzel sonuçlar doğuracağına inanıyorum ve temenni ediyorum. Her şey için teşekkür ederim.

Değerli Hocam, güzel bir söyleşi oldu, zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Destek ve Teşekkür: Bu söyleşinin planlanmasında ve soruların oluşturulmasında katkı sunan Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi editörü Sayın Doç. Dr. Galip ÖNER'e teşekkürlerimi sunarım.

Sanat Müzesi* Museum: Past, Present and Future

Çeviri
Translation

E. H. GOMBRICH

(Çeviren: Bahri ATA)**

ÖZ

Ernst Hans Josef Gombrich (30 Mart 1909-3 Kasım 2001), Viyana Üniversitesi'ndeki sanat tarihi eğitiminden sonra 1936'da İngiltere'de Warburg Enstitüsü'nde araştırma görevlisi oldu. Bu enstitü 1933'te Almanya'da Nazi yönetiminin izniyle İngiltere'ye taşınmıştı. Gombrich, II. Dünya Savaşı yılları BBC'de Nazi Almanyası propaganda yayını takipçisi olarak çalıştı. 1947'de İngiliz vatandaşlığına geçti. Oxford Üniversitesinde üç yıl ders verdi. Londra Üniversitesi, 1959'da ona Klasik Gelenek Tarihi Profesörü unvanı vererek, Gertrud Bing'in emekli olmasıyla, Warburg Enstitüsü'nün Başkanlığına getirdi. Bu görevi 1976'da emekli oluncaya kadar sürdürdü. 1960'ta British Akademisi üyesi ve 1972'de Şövalye ilan edildi. 1988'de Liyakat Nişanına layık görüldü. Aynı zamanda British Museum'un mütevelli üyesi, Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi'nin ve Amerikan Felsefe Derneği'nin yabancı üyesidir. Eserlerinin bazıları şunlardır; Dünya Tarihi (A little history of World, 1935), Sanatın Öyküsü (The Story of Art, 1950), Sanat ve Yanılsama (Art and Illusion, 1960), Norm ve Form (Norm and Form, 1966), Kültürel Tarih Arayışı (In the Search of Cultural History, 1969), Sembolik İmgeler (Symbolic Images, 1972), İmge ve Göz (The Image and the Eye, 1981), İlkelin Tercihi (The Preference for the Primitive, 2002) v.b. E.H. Gombrich, bu konferans metnini "Müze: Dünü, Bugünü ve Geleceği" (Museum: Past, Present and Future) adıyla Critical Inquiry, Vol. 3, No. 3 (Spring, 1977), pp. 449-470 adlı dergide yayımlamıştır. Daha sonra Ideals and Idols Essay on Values in History and in Art [Phaidon Oxford, 1979, ss. 189-204] adlı kitabına da bir bölüm olarak eklemiştir. Bu çalışmada dipnotlu olan birinci metin tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: E. H. Gombrich, müze, sanat, sanat müzesi

Tür: Çeviri

Makale Geçmişi

Gönderim: 30.10.2023

Kabul: 01.11.2023

Yayınlanma: 03.11.2023

Türkiye on the UNESCO
World Heritage List

Önerilen Atf

Gombirch, E. H. (2023). Sanat müzesi, (Çev. Bahri ATA). *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi*, 5(Özel Sayı), 192-203.
<https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1383075>

Orijinal Eser Bilgileri

Gombirch, E. H. (1977). Museum: past, present and future. *Critical Inquiry*, 3(3), pp. 449-470.

***Sanat Müzelerini Anlama Üzerine" (On Understanding Art Museums), ed. Sherman E. Lee, (Englewood Cliffs, N.J., 1975).

"Sanat Müzeleri: Avrupa Deneyimi" (Art Museums: The European Experience), ed. Christopher White. Bu bildiri koleksiyonu, Michael Jaffe ve diğerlerinin bildirimlerinden oluşmaktadır.

**Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bahriata@gazi.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2214-0560>

GİRİŞ

British Müzesi ve American Assembly'nin sponsorluğunda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Büyük Britanya ve Kıta Avrupası'ndan bir grup müze müdürü, küratörü, müteveli heyeti ve diğer ilgili taraflar, Ekim 1975'te İngiltere'deki Oxfordshire, Ditchley Park'ta bir araya gelerek New York'ta Harriman Arden House'da, bir yıl önce yapılan Kırk altıncı Amerikan Assembly'sinde başlayan tartışmalara devam ettiler. Aşağıdaki basılı yazı, sempozyum başkanı Sir John Pape-Hemmerly'e daveti üzerine verilen konuşmanın daha sonra gözden geçirilip düzenlenmiş hâlidir.

En eski İngiliz geleneklerinden biri ki bu uzmana güvenmeme olan bu seçkin topluluğa hitap etme ayrıcalığına sahibim. Bunun en erken tezahürü, insanların hukuk okumuş kişiler tarafından yargılanmamasını sağlayan jüri sistemi olmalıdır. Diplomatik hizmet de benzer şekilde yürütülür, öyle ki Fiji adalarının dilinde ve irfanında uzman olarak ün yapmış herhangi birinin, Eskimolara atanması muhtemel olduğunda bilenecek baltası olmadığı söylenir. Hayatımı üniversitede geçirmiş biri olarak, bugün müze erkekleriyle kadınlarının hayatını bu kadar yorucu ve sinir bozucu hâle getiren günlük sorunlar hakkında ilk elden bilgim yok. Ancak bu önemli ve önemsiz konuların çoğu, geçen yılki sempozyumun sonucunda ortaya çıkan ciltte tamamen havalandırıldı¹ ve eğer söylenecek bir şey kaldıysa, bu yıl yayıma giren bildirimlerde bulunacağından emin olabilirsiniz.² Henüz duyulmayan tek ses, müzenin asıl kullanıcısının, yani tüketicinin sesidir. Özetimi bu şekilde yorumlayacağım. Sanat tarihi geçmişi inkâr etmeden, sanat eserlerine bakmayı sevdiği için müzelere giden biri olarak konuşmayı öneriyorum.

Bunun sanat müzesinin temel amaçlarından biri olduğunu kimse inkâr edemez. Çünkü koruma, satın alma, araştırma ve kataloglama gibi perde arkasında devam eden faaliyetler olmadan sadece bunlardan birini kabul etmek durumunda, ziyaretçilerin bakabileceği hiçbir sanat eseri olmayabilir. Ama üzerinde yoğunlaşmak istediğim amacı tanımlarken, Horace'ın *Ars poetica*'sındaki ünlü mısraı uyarlayacağım ve "Şairler ya yaşamımız için yararlı olan sözler söylemeyi ya da bizi (himayecilerini) memnun etmeyi isterler" (aut prodesse volunt, aut delectare custodes) önerisinde bulunacağım. Müze halkı olarak bize

yarar ve haz sunmak istiyorsunuz. Veya tercihen her ikisi de. Bu bariz bir kombinasyon olduğundan değil; çünkü bizim için iyi olan her şey aynı zamanda hoş olmayabilir. Ve herkesin bildiği gibi, hoş olan her şey bizim için iyi olmayabilir. Bu farklı amaçları uzlaştırabilen kurumların olması gerçekten harika, ancak bu uzlaşmanın kabul edilemez olduğunu ve kolay çözümü olmayan bir sorun sayılması gerektiğini savunacağım. Zamanımızdaki toplumsal baskıların çokça yarar (*prodesse*) yönünde ilerlediği açıktır; müze gelişen bir kurum olmalıdır ve gerçi bu işlevi yadsımasam da dengeyi yeniden kurmak ve hazzı (*delectare*) vurgulamak isterim. Laocoön'dan *Guernica*'ya acı çekmenin en doğru ifadesinin (*mot juste*) haz olmayabileceği itirazına ve tüm sanatların, trajik ve nahos olanı dönüştürmeye muktedir bütün sanatların Aristoteles'in günlerinden beri felsefi estetiğe meydan okuduğu olgusuna hazırım, ancak bu labirente kendimi kaybetmek istemiyorum. Haz kelimesini, büyük bir resmin ya da heykelin bize verebileceği o özel türden heyecanın başka bir tanımıyla değiştirmeye tamamen hazırım, ama yine de hazzı (*delectare*) gözden kaçırmak istemiyorum. Örneğin Vermeer'in *Delft'in Manzarası*'ni bir paradigma diye düşünüyorum, çünkü bu harika hazzı birkaç hafta önce deneyimledim. Aynı zamanda gelişen bir deneyim miydi? Her şey yarar (*prodesse*) ile ne demek istediğine bağlıdır. Sanatın sizin için iyi olduğu ve sizi daha iyi bir insan ya da daha iyi bir yurttaş yapacağı yönündeki iyi niyetli propaganda, sanatta enfes bir zevke sahip zorbalılar ve alçaklar tarafından yüzlerce kez ne yazık ki çürütüldü. Bu, sanattan alınan zevkin kalıcı bir iz bırakmadığı, zenginleştirici bir deneyim olmadığı anlamına gelmemelidir. Bu tür karşılaşmaların anısına değer veriyoruz ve sadece istediğimiz zaman onları tamamen uyandırabilmeyi diliyoruz. Yüzüncü doğum gününe yaklaşmış Avusturya'dan bir mülteci olan eski bir devlet memuruna her zaman imrenmişimdir. Bu kişi bana uykusuz gecelerde yüzyılın başından beri hatırladığı şekliyle, Louvre'a zihninde yürüyüş yaptığını ve bu sefer çok daha yakından bakmak için hangi tablonun önünde durmak istediğine karar verdiğini söylemişti. Çok abarttığını düşünmüyorum.

¹"Sanat Müzelerini Anlama Üzerine" (On Understanding Art Museums), ed. Sherman E. Lee, (Englewood Cliffs, N.J., 1975).

²"Sanat Müzeleri: Avrupa Deneyimi" (Art Museums: The European Experience), ed. Christopher White. Bu bildiri koleksiyonu, Michael Jaffe ve diğerlerinin bildirilerinden oluşmaktadır.

Görsel 1. Johannes Vermeer'in Delft'in Manzarası (1660-1661), Mauritshuis, Lahey

Tam bir hatırlamadan yoksun olan çoğumuz için, anın geri alınamaz olduğunu biliyor olmamız, deneyime dokunaklılık ve aciliyet katar. Gerçekten haz (*delectare*) ile yarar (*prodesse*) arasındaki bu gerilim, bizim sanattan aldığımız zevke özgü değil; Goethe'nin *Faust*'una musallat olan ve ondan kaçan "güzel an, geçip gitme" (*Verweile doch, du bist so schön*) duygusu, herhangi bir mutluluk deneyimine eşlik edebilir. Sanırım bizi hayvanlar aleminden ayıran özelliklerden biri de biz insanlar için geçmiş hatırlamadan ve geleceği öngörmeden varoluşun olmamasıdır ama bu boyutlara verdiğimiz önem her zaman değişecek ve çeşitlenecektir. Sanat tarihi açısından da çeşitlilik gösterdiğini düşünüyorum ve unvanımın vaadini yerine getirmek ve müzeden bugün ve hiç şüphesiz ki gelecekte oynaması istenen rolü belirleyen, bazen birleşik bazen karışan çeşitli geleneklerin bir tür şematik soyağacına girişmeyi gerçekten isterim.

Sanat müzesinin uzak ataları arasında, önce hazine odası ve tapınak diye adlandırmayı önerdiğim iki zıt türü seçmek istiyorum. Tapınaklarda, kiliselerde ve saraylarda hazinelerin biriktirilmesi ve sergilenmesi, her zaman sahibinin prestijini artırmaya ve ziyaretçiyi bu zenginlik ve güç simgeleriyle bunaltmaya hizmet etmiştir. Böyle bir koleksiyonda, hazzın yarardan daha baskın olduğunu söyleyebilirim, çünkü tümünü zihnimizde taşıyamayacağımız amaçlı etkinin bir parçasıdır. Kalması amaçlanan şey, Alaaddin'in altın, mücevher ve egzotik

harikalar mağarasının saf ve sonsuz zenginliklerinin küresel hafızasıdır. Roketler patlayıp rengârenk yıldızları sahnenin üzerine dağıtırken meşhur "a-a" ve "o-o" seslerini çıkaran bir havai fişek gösterisinde olduğu gibi, heyecan üstüne heyecan vardır. Buna çocukça bir haz diyebilirsiniz ama gerçek bir keyif verir. Hepsini almanın imkânsızlığının bile sevincimize katkıda bulunduğundan şüpheleniyorum. Hiçbir şey öğrenmek zorunda değiliz. Tek tek öğeler hakkında kimse bizi çapraz sorguya çekmeyecek; gözlerin kamaşması ve dehşete kapılma deneyiminin tadını çıkarmak için buradayız. Daha bilimsel iddialarına rağmen, Rönesans'ın Sanat ve Merak Dolapları (*Kunst und Wunderkammern*)³ gibi merak dolaplarının bile ziyaretçiden şaşkınlık ve hayret etme kapasitesinden biraz daha fazlasını talep ettiğini tahmin ediyorum. Doldurulmuş köpekbalıkları ve salamura canavarlar, devekuşu yumurtaları ve Tiro'l'deki Schloss Ambras'ta hâlâ görülebilen karmaşık el işi örnekleri, ziyaretçiye fuardaki küçük gösteriden daha titiz bir öğrenme programı dayatmaz. Anormalliklerin, nadirliklerin koleksiyonları, her gün görmediğiniz, yani duygusal olanın örnekleri, ama insan becerisinin söz konusu olduğu yerlerde bile bunlar, sanattan çok doğanın mucizeleridir.

Doğa tarihi müzesinin sanat müzesinden ayrılması, günümüze kadar uzanan uzun ve ilginç bir süreçtir. Ne de olsa hâlâ bir katta doldurulmuş kuşları, diğerinde tabloları sergileyen müzeler var, ancak bu katlardan hangisinin daha çok yarara, hangisinin haza ayrıldığı açık bir soru olabilir. Bence sanat müzesinin doğuşuna damgasını vuran şey, sadece nadir değil, benzersiz şeylerin de olduğunun farkındalığıdır. Bu, ünlü simge yapılar ve ünlü anıtlar için geçerlidir ve bunlar, manzaralar veya etkileyici Almanca ifadesiyle "gezi yerleri" (*die Sehenswürdigkeiten*), yani görülmeye değer şeyler diye adlandırılır. Eminim ki bu tür gezi yerlerine zorunlu ziyareti dünyevi bir hac şekli addeden ilk kişi ben değilim. Değişim, kutsal ve seküler anıtları da içeren Roma'nın *Mirabilia* listelerinde bile açıktır.⁴ Anıt (*Monumentum*) kelimesinin orijinal anlamını da size hatırlatmak isterim. Anıt (*Monumentum*); eşsiz bir kişinin ya da olayın, buna yakın hafızanın anısına yapılmış hatırlatıcı ve hacinin bunu gerçekten yaptığının simgesi. O hâlde, bir tapınak olarak müze kavramı dediğim şeyin kökenini bu bağlama yerleştirmek isterim. Aziz Petrus'u ziyaret ettiğiniz aynı ruhla Apollo Belvedere'yi görmek için Roma'ya hac ziyareti yaptınız veya yapacaksınız ve benzer beklentilerle *Baedeker* adlı o hayranlık uyandıran rehber

³Julius von Schosser'in "Geç Rönesans Sanat ve Merak Dolapları" (*Kunst und Wunderkammern der Spätrenaissance*) (Leipzig, 1908) bu konuda en bilgi verici çalışmadır.

⁴Julius von Schlosser, "Arktik Edebiyat" (*la Letteratura Artctica*) [Florence, 1956, ss.56-57.] Bu kitap, Roma hacıları için rehber kitaplarının ilk versiyonlarının bir biyografisini içermektedir.

kitabta bir ya da iki yıldızla işaretlenmiş sanat eserlerini görmek için Atina'ya, Floransa'ya, Londra'ya veya bu nedenle Mauritshuis'e⁵ gidiyorsunuz.

Son yayımlarımdan birinde, mükemmellik ilkesi dediğim şeyi ve onun uygarlık dokusundaki rolünü savundum.⁶ İster edebiyatta ister müzikte veya sanatta büyüklüğün mihenk taşlarını düşünelim, bir *referans çerçevesinin* paylaşılması her kültür için bir zorunluluktur. Büyük şaheserlerle karşılaşmanın pek çok kişiye derin ve kalıcı bir haz vermediğini öne sürmek insan ruhuna hakaret olur, ancak sonuçta seyahat sektörü, paket tur gibi çağımızın fenomeni en etkili sosyal alanlardan birinde başka bir motivasyon aramak gerçekçi olmaz. Çeşitli çelişkili amaçlara hizmet etmedikçe hiçbir sosyal kurumun ayakta kalamayacağına inanıyorum ve hac ve büyük tur gibi, manzara gezintileri de eğlence, manevi ve sosyal kazanç arasında bir uzlaşma sunuyor. Hacı gibi turist de dönüşünde seleflerinin gördüğü tapınakları ziyaret edip etmediğinin sorulacağını bilir. Kendini rahatlatmak ve bunu akranlarına kanıtlamak için Louvre'da yorgun ayaklar üzerinde sürüklenir ve *Mona Lisa*'nın bir fotoğrafını çeker ya da bir hediyelik eşya, onun bozuk görüntüsünün olduğu iğrenç bir kül tablası satın alır.

Sanatsal şöhretin bu sonuçlarına gülmek yeterince kolaydır ancak kesinlikle öğrenilecek olumlu bir ders vardır. Bu, hazine ve tapınağı modası geçmiş elitist kurumlar sayıp reddedenlerin dikkate alması gereken bir derstir. Bir şey varsa, durum tam tersidir. İnsanların aradıkları kârın sosyal statü kazanmayı da kapsadığı, yani tapınak ziyaretinin sadece zevk için değil, aynı zamanda bir başlama (inisiyasyon) umuduyla yapıldığı kabul edilirse, bu statü ve özsaygı arzusu, *Mona Lisa*'yı hâlâ sevmeleri gerekip gerekmediğini anlamak için omuzlarının üzerinden bakanlara göre kesinlikle zayıf değil, bilakis daha güçlüdür. Ayrıca her halükârda, Duchamp'ın versiyonu yerine *Mona Lisa*'nın bıyiksız hâlini tercih ederim.

Bugünlerde Baedeker Müzesi'nin oluşturduğu satış direnişi diye adlandırılabilir şeye elbette kör değilim, ayrıca bu bağımsızlık iddiasında değerli bir şeyler olduğunu da bir an için bile inkâr etmeyeceğim. Her müze çalışanının cazibesi alıntılara direndiği için okuması gereken, müteveffa Sir Herbert Read'in küçük bir makalesini çok seviyorum. Bu, "Dünyanın En Büyük Sanat

Eseri" adlı yazısıdır⁷ Herbert Read'in Uffizi'de ve Bargello'da sergilenen ünlü eserlere yanıt vermeyi imkânsız bulduğunu, savaşın patlak vermesinden önceki karanlık yazda Floransa'ya bir geziyi anlatmaktadır. Read, Rönesans sanatına hiçbir zaman pek düşkün değildi, şimdi kendini sonsuz bir ıvır zıvır labirentine hapsedilmiş gibi hissediyordu ve Etrüsk sanatının ona verdiği heyecanı yeniden yakalamak için Museo Archeologico'yu yeniden ziyaret etmeye karar verdi. O eser, ansızın dikkatini çekmişti ve burada alıntı yapmalıyım;

"Etrüsk bronzlarının üzerimde bıraktığı her türlü izlenim, daha önce hiç görmediğim küçük bir nesne tarafından silindi. Yüksekliği iki-üç inçten (5-7 cm) fazla değildi ve müzelerin her zaman donattığı o cam tabutlardan birinin içinde, etiketsiz ve değer verilmemiş küçük nesnelerin arasında duruyordu. O, muhtemelen Afrikalı bir köle olan bronz siyah bir çocuğun başıydı. Orada olan ve ruh hâlimin karanlığında bir ateş böceği gibi parlıyor gibi görünüyordu. Hayat doluydu: Bilincimle bütünleşirken neredeyse onun canlı olduğunu hissettim. Neye, hangi döneme ve hangi tarza ait olduğunu bilmiyordum ve öğrenmek için de hiç uğraşmadım. Belli ki Greko-Romen dediğimiz belirsiz ana hatlar kategorisine giriyordu."

Görsel 2. Bronz Baş ("Testa di Moro"). Museo Archeologico, Floransa. Soprintendenza alle Antichità, Floransa.

Herbert Read'in bütünlüğünün ve dürüstlüğünün özelliğidir ki ruhunu bu kadar canlandıran eserin onu cezbetmesi, beklenebilecek ilkel bir maskeden ziyade, herhangi bir Rönesans koleksiyoncusu tarafından değer

⁵(Ç.N.) Hollanda'nın Lahey kentinde bulunan Kraliyet Resim Galerisi.

⁶"Sanat Tarihi ve Sosyal Bilimler" (*Art History and the Social Sciences*), Romanes Lecture, 1973 (Oxford, 1975). Aynı zamanda Quentin Bell ile

yazışmalarım için bkz. "Kanon ve Güzel Sanatlarda Değerler" (Canon and Values in the Visual Arts), [*Critical Inquiry*, 2, Spring, 1976: 395-410.]

⁷"Çok Renkli Bir Kaban: Nadir Yazılar" (*A Coat of Many Colours: Occasional essays*) [London, 1945, ss.1-5.] adlı kitabın içinde.

verilecek bir eser olmasından kaynaklanıyordu. Bronz, *Çok Renkli Bir Kaban (A Coat of Many Colours)* adlı kitabının ön yüzünde gösteriliyor ve bu çekici çalışmaya nasıl âşık olduğunu görmek zor değil. Read için bu doğrudur; retorik karşıtı önyargısının, büyük tarzdan hoşlanmamasının ve her zaman mazlumun tarafında olduğu “kültürün itfaiyecileri” dediği şeyin kişisel sembolü hâline gelir ve bu cömert içgüdü, kesinlikle aynı zamanda onu, “Floransa'daki en az ziyaret edilen müzede önemsiz nesnelere dolu bir kutuda biraz güçlükte bulunabilen”, iki inç (5 cm) yüksekliğindeki o küçük bronz büstü tercih ettiğini ilan etmeye sevk etti.

Burada, sonuçta geri dönmek istediğim, öğrenilmesi gereken bir ders var. Her halükârda, Herbert Read'in mutlu karşılaşması bizi son iki yüzyılda ne bir hazine odasıyla ne de bir tapınak olmayan fakat müzeyi şekillendiren diğer iki işlevin bileşimi başka bir tür müzeyle tanıştırmıyor, yani depo ve didaktik gösterim işlevlerini kastediyorum. Deponun ya da ambarın, tapınakla birleşen hazine odasından geliştiği söylenebilir. Aynı zamanda kutsal Antik Çağ'ın (*sacrosancta antiquitas*) tüm kalıntıları hazine kabul edildiğinde, hiçbir şey atılamayacağı için bol miktarda biriktirildiler. Roma, hâlâ sanatın, arkeolojinin gölgesinde kaldığı bu birikime bir örnek sunuyor ve Erken Hristiyan, Etrüsk ve diğer eski eserlere yönelik tarihî ilginin artmasıyla birlikte, bir toplama noktasına duyulan söz konusu ihtiyaç olağanüstü hâle geldi. Bütün bu kalıntılarla ve anıtlarla ne yapılmalıydı? Kanonla nasıl ilişkili olabilirler? Cevap, Pliny ve Vasari'nin söylediği gibi, sanatların yükselişini göstermek için örnekler olarak hizmet edebilecekleriydi. Arkeologlar yolu açtı; Johann Joachim Winckelmann (1717-1768), genellikle Roma'nın ambarlarına düzen getirme başarısıyla anılır, ancak Winckelmann'ın aslında, Almanların elinde çok kötü performans sergileyen büyük antikacı (Fransız) Count de Caylus (1692-1765) tarafından bekleniyordu.

Caylus, 1756 tarihli ikinci *Antik Eser Koleksiyonu*'nu (*Recueil d'Antiquités*) gelecek şeylere gebe bir sözle açtı:

“Sanatlar, onları yetiştiren ulusların karakterinden pay alır; başlangıçları, çocuklukları, ilerlemeleri ve milletler arasında getirildikleri mükemmellik noktası ayırt edilebilir. Heykel ve resim çalışmaları; bir ulusun dehasını, geleneklerini ve zihinlerindeki eğilimi, eğer bu tabiri kullanırsak, bize bıraktıkları kitaplar kadar ayırt etmemize izin verir. Bu hazinelerin toplandığı dolaplardan birine

hızlı bir bakış, bir şekilde tüm yüzyılların panoramasını kapsıyor – ‘Tüm yüzyılların tablosu’ (*le tableau de tous les siècles*).”

Bununla birlikte, Caylus'un kanon hakkında hiç şüphesi olmadığını, sanatın hangi noktada mükemmelliğe ulaştığını biliyordu. Mükemmelliğe giden yolun bir örneği olarak aynı koleksiyon anlayışı, on sekizinci yüzyıl Rönesans sanatı koleksiyonları için belgelenebilir. Bunu, Winckelmann'ın Cavaceppi'nin çizim koleksiyonuna ilişkin açıklamasında⁸ ve d'Hancarville'in 1785 tarihli *Etrüsk Antik Sanatları (Antiquités Etrusques)* adlı eserinden antik sanatın ilerleyişine atıfta bulunan ve şöyle devam eden benzer bir pasajda bulabilirsiniz:

“Ve tam olarak, bir resim galerisi düzenlerken, Andrea Tassi, Gaddo Gaddi, Margaritone ve Giotto gibi Cimabue'den sonra çalışan ustalar ile günümüze kadarkileri bir araya getirmeye çalışırsak, antik sanatın tüm çağlarının üslupları bu koleksiyonda bir araya getirilebilir.”⁹

Toplama amacına duyulan ihtiyaç ile didaktik işleve başvurunun modern müzenin doğuşunda birbirini etkileyeceğinin gösterilebileceğini düşünüyorum. Fransız Devrimi'nin ardından manastırların yağmalanması, en önemlisi de Napolyon'un seferleri, Louvre'da benzeri görülmemiş bir sanat eseri birikimine yol açtı ve bu, kanonun revizyonunda da etkili oldu. Friedrich von Schlegel, Perugino'yu Domenichino'ya tercih ettiğini, Napolyon Müzesi'nde keşfetti. Ancak Bolognese'nin rütbesinin düşürülmesi ile Vasari'nin ikinci yol (*seconda maniera*) ustaları olan sözde ilkelerin terfi ettirilmesi, didaktik gösterinin yapısını ve işlevini maddi mânâda etkilemedi. 1857 gibi geç bir tarihte, Ulusal Galeri'deki Margaritone'nin, -katalogda okuduğumuz gibi- “sanatın yeniden canlanmasından önce İtalya'da bile battığı barbar durumu göstermesi için satın alınması tavsiye edilmişti.”

Yukarıdaki alıntı, daha önceki hazine odası ve tapınak kavramlarına ne olduğunu göstermektedir. Margaritone, ne bir hazine ne de hoşlanacak bir eser addediliyordu. Ziyaretçinin, Vasari kanonunu öğrenmesine ve takdir etmesine yardımcı olabilecek öğretici bir örnekti. Aynı zamanda bu kavram, depo veya ambar kavramıyla da bir şekilde çatıştıyordu. Çünkü bir toplama amacı olarak ambar, işlevinin fiziksel sınırlamaları hakkında sürekli bilgilendirilir. Tüm bu nesnelere nereye yerleştirilmelidir? Didaktik koleksiyonun yerleşik bir genişleme ihtiyacı

⁸J.J. Winckelmann, “Sanat Eserlerinin Değerlendirilmesi” (Anmerkungen über die Geschichte der Kunst) [Dresden, 1767, p. 31.] Bu referansın etkilerini “İlerleme Fikirleri ve Sanata Etkisi” (*Ideas of Progress and Their Impact on Art*), [The Mary Duke Biddle Lectures, New York, 1971.] adlı

çalışmamda tartıştım. Bu eser, Cooper Union tarafından özel olarak dağıtıldı.

⁹Cilt 1, s. 76.

vardır. Hikâyeyi daha tam ve daha inandırıcı bir şekilde anlatmak için, gösterimlerinde her zaman doldurulması gereken boşluklar vardır.

Bu boşluk fikri hem hazine odası hem de tapınak için geçerli değildir. Londra Kulesi'ndeki (Tower of London) kraliyet mücevherleri, ne diğer hükümdarların hazinelerinden yoksun olduğu için daha az keyifli olduğu, ne de *Delft Manzarası*'na sahip olmadığı için Ashmolean'ın ciddi bir boşluğa sahip olduğu söylenebilir. Ancak, kuşkusuz yıllar önce, diğer şeylerin yanı sıra, Londra Ulusal Galerisi'nin Melozzo da Forli'ye sahip olmadığına işaret edilen resmî bir belgeyi hatırlıyorum. Vatikan hazinelerini satmaya karar verene kadar bu eksikliğin tam anlamıyla giderilmesi de pek mümkün değildir.

Ama neden Melozzo'yu içeri soktunuz? Bugün, Herbert Read'den çok daha az duyarlı ve bilgili olup Rönesans sanatından hiç hoşlanmayan ve Melozzo'nun Vatikan'daki güzel melekleri yerine en kaba ikonaları tercih eden pek çok insan var. Kanona karşı yirminci yüzyıldaki isyan, bir zamanlar tapınakta barındırılan şaheserlere benzemeyen her şeye prim verdi. Bir başyapıtı gördüğünde kesinlikle anlayan Andre Malraux, durum hakkında güzel ve ikna edici bir şekilde yazdı ve zevkin yeni katolikliğini, "duvarsız bir müze" olarak insanın tüm yaratıcı çabasını kapsayacak şekilde ufukumuzu genişletmeyi selamladı.¹⁰ Belki de bu imkânsız müze, radikal sanatçıların uzun zamandır talep ettiği şeyi, yani duvarla çevrili müzenin yıkılmasını gerçekleştirebilir.

Görsel 3. Margaritone d'Arezzo, *The Virgin and Child* (detay). Fotoğraf: Londra Ulusal Galeri.

Kanonun sağladığı bazı değerler ölçütü olmadan, herhangi birinin hangi eseri çekici bulacağını veya tapınağın bir zamanlar amaçladığı heyecanı ona hangi imajın vereceğini tahmin etmek mümkün değildir. Vitrindeki küçük kafayı seçmek ve onu en büyük sanat eserine yükseltmek, bir Herbert Read duyarlılığını ve özgüvenini gerektirir. İkinci savunma hattı, yani sanatın yükselişinin gösterimi, tüm değerlerin yeniden değerlendirilmesiyle ihlal ediliyor. Müze, karmaşık ama sınırlı bir hikâyeyi öğretmek yerine, artık her şey hakkında her şeyi öğretmesi yönünde imkânsız taleple karşı karşıyadır. Ancak müze için talep zorsa, her şeyi öğrenmesinin beklendiğini hisseden zavallı ziyaretçi için daha da zordur. Hayırsever küratörün de ona acımasına ve sergilerin sayısını azaltmasına şaşmamalı. Ama ne amaçla? Vitrin üstüne vitrin, oda üstüne oda, kanat ardına kanat, kat üstüne kat hâlâ sonsuz bir nesne panoraması sunuyor. Tüm menüyü yemesi gerektiğini düşünen bir restoran müşterisi gibi hissediyorsa, talihsiz adamı kim suçlayabilir? Karar vermesine yardımcı olmak için tabelalar ve etiketleme geliştirildi ancak açıklayıcı bir etiketi okumak zaman alıyor; bu zaman, belki de bakmak için daha kârlı bir şekilde kullanılacaktır. Bunu fark etmeyen kimse yok ve bu nedenle başka öğretim araçları devreye giriyor ve onlara yer açmak için giderek daha fazla nesnenin gösterimden kaldırılması gerekiyor.

Ama hangi nesnelere? Burada elbette sürtünme var. Eşsiz ve nevi şahsına münhasır olduğu tapınaktaki sanat çalışmasının özüdür. Hazinesinden en azından nadir olması beklenir. Didaktik koleksiyon, doğal tarih müzesinde bir duruma kadar ve gördüğümüz şeylerin, bir sınıfının numunesi olarak aldığımız arkeoloji müzesinde bir noktaya kadar olduğu gibi, uygun örneklerle stoklanmalıdır. Depo, nihayet tarafsızdır. Geniş mahzenleri, kopyalarını atmak gibi kaygan bir yola girmedikçe oraya inen her şeyi barındırmalıdır. Bu, herkesin bildiği gibi birçok günahı örten bir terimdir. Şaşkınlığımızın ve endişelerimizin birçoğunun temelinde bu kategorilerin bulanıklaşmasının yattığına dair inancımı açıklamak için ayrımları abarttığımı biliyorum. Herbert Read'in ruhunu canlandıran küçük bronz kafanın, en iyi ihtimalle sadece başvuru sırasında görülebilecek bir örnek olarak depoya gönderilmeyeceğini nasıl söyleyebiliriz? Arkeoloji, tarafsız ve eşitlikçi olmalıdır; sanat anlayışının orijinal seçicilik anlamında her zaman seçkin olması gerektiğinden eminim. Tapınaktaki büyük bir sanat eserinin önünde hazır bulunmaya her zaman hazırım; bir hazine odasının labirenti andıran görkeminde

¹⁰Martine de Courcel'in *Malraux: Hayat ve İş* (Malraux: *Life and Work*) (London, 1976) kitabında "Tarihsel Perspektifte André Malraux'nun Sanat

Felsefesi" (André Malraux *Philosophy of Art in Historical Perspective*) bölümüne bakınız.

dolaşmaya da can atıyorum ama bir dizi didaktik örnekle karşılaştığım vakit zihnimde, daha doğrusu ayaklarımda rahatsız edici şüpheler yükselmeye başlıyor. Alaaddin'in mağarasının içindekilerin depoya taşınacağı ve geriye sadece *Binbir Gece Masalları* döneminden kalma otantik bir lambanın kalacağı ve yanında büyük bir diyagramın kandillerin nasıl çalıştığı, fitilin nereden sokulacağı, ortalama yanma zamanını açıklayacağı bir gelecek müzesi hakkında kasvetli hayallerim var. Kandillerin her şeyden önce insan ürünü olduğunu ve bize Alaaddin'in mağarasındaki değerli, cicili bicili şeylerden ziyade sıradan insanların yaşamları hakkında bilgi verdiğini kabul ediyorum. Ancak bu geliştirici öğretimi, bir sandalyede sımsıkı oturup ev aydınlatmasının tarihçesini okumak yerine yorgun ayaklarımda üzerinde dururken mi almalıyım? Dahası her halükârda bunu öğrenmeli miyim? Cahil olduğum konular çoktur. Her bilgi bizim için iyi midir? Televizyon, radyo, prestij kitaplar ve dergiler; antik Sanat ve Merak Dolaplarını (*Kunst und Wunderkammern*) özel bir kurs gibi gösterecek kadar çeşitli bilgilerle bizi bombardımana tutuyor.

Bu durumda serginin müzeden çok daha fazla izleyici kitlesine hitap etmesi ve bu tercihin müzeyi bir kurum olarak başka bir dönüşüme uğratması bana doğal geliyor. Bir dereceye kadar bir sergi merkezi hâline geldi. Sergi, müzenin eğilimli olduğu içsel sorunlardan kaçınabilir veya uzak durabilir. Doğası gereği seçicidir ve seçim, genellikle güncel olan belirli bir temaya odaklanabilir. Şu ya da bu nedenle ihmal edilmiş bir ustanın eserlerini bir araya getiren büyük tek kişilik sergiler gibi akıllıca sergiler var. Geçmişin halkın önünde tutmanın bir yöntemi olarak kişinin kendini uzlaştırması gereken yüzüncü yıl dönümleri ve benzeri törensel takdirler var sanırım. Ama bize birkaç kitaba bakarak öğrenemeyeceğimiz hiçbir şey öğretmeyen pek çok anlamsız sergi de var. Değerli sanat eserlerini dünyanın yarısına taşımak ve önemsiz bir amaç için müze personelinin zamanını ve enerjisini tekeline almak, bana ince kaynakların kötüye kullanılması gibi görünüyor. Öyleyse neden yapılır?

Cevap, turist patlamasını açıklamaya yardımcı olan psikolojik güdülerde yatmalıdır. Bir daha geri gelmeyecek bir fırsatı değerlendirmek için yurtdışındaki müzelere gidiyoruz. Evde, köşedeki müze, hiç gelmeyebilecek boş bir öğleden sonramızı beklemek zorunda ama sergi, önümüzdeki hafta kapanacak ve bu yüzden onun için zaman ayırmalıyız.

Turizmde olduğu gibi, sosyal baskı güçlü bir takviye görevi görür. Çevremizde bir kokteyl partisinde şunu sormak alışılmış bir şey değil: Apsley House'a gittin mi?

Velazquez'in *Su Satıcısı* harika değil mi? Ama şu soruyu da sorabilirsiniz: "Hayward Galerisi'nde Suudi Arabistan'dan gelen kandil sergisini gördünüz mü?" Yeterince insan size sorarsa, dikkatinizi çekmeniz için sizi utandırır ve hatta belki gösteriden keyif alırsınız.

Yıllar önce, Berlin'de bir dönem geçirdiğimde, Bode'nin halefi Prusya Müzeleri ve Galerileri Direktörü Wilhelm Waetzoldt ile bir seminere katıldım. Onun şöyle dediğini hatırlıyorum:

"Tabii ki bizim Rembrandt'larımızı Kaiser Friedrich Müzesi'nden alarak yolun karşısına gönderirseniz ve buna Rembrandt sergisi dersiniz, hepsi onlara bakmak için akın eder."

Kesinlikle çok uzakta değildi. Paris'teki Corot sergisini ziyaret ettiğimde -Corot, bana özel zevk veren bir sanatçı olduğu için- tatil gününde geldiğim için sıraya girmek ve kalabalığın arasından ite kaka ilerlemek zorunda kaldım. Bu büyüyen ilgideki dikkat çekici olgu orada sergilenen muhteşem tabloların çok büyük bir yüzdesinin aslında yolun karşı tarafından, Louvre'dan gelmiş olmasıdır. Louvre pek çok ilgi çekici gösterim sunduğu için Corotların bulunduğu üst kat galerilerinin genellikle ıssız olduğunu, tek başına itiraf etmede acele ediyorum.

Serginin, benim yaşadığım dönemde bile sanatseverlerin ve müze insanlarının ilgi ve enerjisinden giderek artan bir pay almasının izahını yapmaya çalıştım. Elbette bu yöne çeken birçok faktör var. Bizimki reklamı seven bir çağdır ve sadece yenilik haberdır. Dünyanın Yedi Harikasını herhangi bir Dokuz Gün Mucizesi'ne tercih etseniz bile, fark edilmek istiyorsanız ikincisini görmezden gelemezsiniz. Yarım saat gökyüzünde kalmasına rağmen Goethe, "kimse gökkuşağına bakmaz," dedi. İnsanları baktırmak için yapay gökkuşağını yanıp söndüren, renk değiştiren ve tercihen döndüren herhangi bir reklamcı için aşına bir gözlemdir. Müze, toplumun cılız desteğini hak ettiğini, yarar ve haz görevini yerine getirdiğini katılım rakamlarıyla giderek artan kalabalığa kanıtlanma baskısı altındadır. Birincisi hakkındaki şüphelerimi dile getirmeliyim. İtiraf etmeliyim ki ikincisi hakkında daha da kafam karıştı. Biri hazzı öğretebilir mi? Elbette ziyaretçinin haz kaynağını keşfedebileceği umulur. Fakat bu çok önemli keşfi yapmalarına en iyi nasıl yardımcı olabiliriz?

Başkanımız, beni bu konuşmayı yapmaya davet ederek tartışmalı konulardan kaçınmamı istemediğini açıkça belirtti. Geçmiş ve bugünü tartışırken bu özete uydum ve geleceği düşünürken endişelerimi gizlemeyeceğim. Kehanet armağanını iddia etmiyorum ancak mevcut eğilimler devam ederse, halkla ilişkiler ve eğitim muhtemelen müzelerimizin geleceğinde geçmişte

olduğundan daha da büyük önem kazanacak. Faaliyetlerinin dayandığı geleneksel bilgeliği incelemek, bana çok daha acil görünüyor. Müze ziyaretçisinin psikolojisi hakkında yaygın ve incelenmemiş varsayımlar addettiğim şeyleri sorgulama ihtiyacı hissediyorum. Soru sormak, cevaplamak değil. Bir müze adamı olduğumdan daha fazla bir psikolog değilim ve şimdi psikolojik hobi atına bineceksem, bir profesyonel statüsü iddiasında bulunmak istemiyorum. Gelecekte profesyonel psikologların sanat müzelerimizin yönetimini devralmasını da önermek istemiyorum. Benim ricam, daha çok, müzeleri yönetenlerin ve sergilerini organize edenlerin, zorlu çalışmalarında algının ve hafıza psikolojisinin sunduğu eleştirel aracın da farkına varmaları gerektiğidir.

Ne de olsa, haz ve yarar işlevleri diye adlandırdığım şeyin, algı ve hafıza ile eşit derecede ilişkili olduğu açıktır. Sanat eğitiminde, sanattan zevk alıp almayacağımızı öğrenmemiz gerektiği genel bir kanıdır, ancak biraz psikoloji okuduktan sonra, bu ifadeden neyin anlaşılması gerektiğinden, müze içindeki ve dışındaki pek çok iyi niyetli eğitimciden çok daha az emin oldum. Daha yeni, Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığım bir ziyarette, bana yerel bir müzede sanatı takdir etmeyi öğrettiğini söyleyen sevimli bir genç hanımla tanıştım. O öğleden sonra ne yaptığını sorduğumda, çocuklardan hiçbirinin galeriye giderken yanlarından geçtikleri evleri ve dükkânları ona tarif edemediği ve bunları görmedikleri için çocuklara çıktığını söyledi. Korkarım çocukların tarafını tuttum ve bu dikkat ekonomisinin onların sanata olan hassasiyetlerine müdahale etmesini pek olası bulmadım. Bach'ın B Minor ayinini dinlemeye giderseniz, konser salonuna giderken trafik gürültüsüne dikkat etme zorunluluğunuz yoktur. Bakmak, görmektir; dinlemek ise duymaktır. Tüm duyularımıza dikkat etmezsek kendimizi suçlu hissetmemiz gerektiği fikri, *Sanat ve Yanılsama*'da (*Art and Illusion*) üzerinde çalıştığım on dokuzuncu yüzyıl masum göz doktrininin kalıntısıdır. Duyum ile algı arasındaki ayırım sorgulanabilir hâle geldi. Göz, edilgen değil, aktif bir alettir ve sindirilemez mesajlar seliyle boğulmaması için seçici olması gereken bir zihne hizmet eder. Görmek; hep bir şeyler aramak, kıyaslamak, yorumlamak, araştırmak ve önemsememektir. Sonuç olarak, soyutta görmeyi öğrenemeyiz. Bir beceri olarak algı, her zaman tüm kişiyi ve tüm zihni içerecektir. Psikologların bize hem algısal hem de motor becerilerin kazanılması hakkında söyledikleri, bunların büyük ölçüde hiyerarşi denilen şeye bağlı olduğunu gösteriyor. Nasıl ki piyano çalmayı öğrenirken belirli hareketler ve sekanslar o kadar otomatik hâle gelmeli ki zihin diğer şeylerle ilgilenmek için özgür olmalı, bu yüzden karmaşık gösterge panelinin önündeki pilot, doğru

anda doğru kadranı görmeyi öğrenmeli ve geri kalanını "okuduğu gibi" görmezden gelmelidir. Zihin, bir bilgisayar olmayabilir ancak inanılmaz derecede esnek şekilde muazzam miktarda izlenimi işlemesini sağlayan kategoriler veya sınıflar ve alt sınıflar oluşturan harika bir sıralama makinesidir. Bakma söz konusu olduğunda, esneklik, gözün ve odaklama mekanizmamızın hareketliliğine dayanır. Okumayı öğrenme başarısının kendisi bize düşünmemiz için yiyecek vermelidir; çünkü bilinmeyen bir alfabenin olduğu bir sayfaya bakmak ile bilinen dilde bir sayfayı okumak arasındaki farkı tarif etmek hiç de kolay değildir. Kesin olan bir şey var: Bir matbaacı, anadilindeki bir sayfayı, ne yazdığının farkına varmadan incelerken, ortalama bir okuyucu, hangi kaynaktan basıldığını hatırlamadan bir kitabı kenara bırakabilir. Bu algı seçiciliğine üzülebilirsiniz ama hesaba katılması gereken hayatın bir gerçeğidir. Konuyu soyutlamak için, mantıken herhangi bir nesnenin sonsuz sayıda sınıfın bir alt sınıfına ait kabul edilebileceğini anlamalısınız. Konuyu soyutlamak gerekirse, mantıki anlamda herhangi bir nesnenin sonsuz sayıda sınıfın bir alt sınıfına ait olduğunun kabul edildiğinin farkında olmalısınız. Read'in bronz kafası da aynı gerekçelerle kayıp balmumu dökümü (*cire perdue*) ürünü olarak, Hellenistik sanat olarak, Afrika sanatının bir temsili olarak sonsuza dek (ad infinitum) kategorize edilebilir. Onun için bu, retorik olmayan sanatın değerli bir örneği hâline geldi; çünkü kendisini, "Büyük Tarz ve Devasa Sıkıntı" adını verdiği şeyin tüm büyük hiyerarşisini reddettiği bir ruh durumu içinde bulmuştu. Taze ve alışılmamış olarak onun tepkisi, kesinlikle masum bir gözden kaynaklanmıyordu. Kendisi, farkında olmadan nesnelere tarayıp, kendi hiyerarşilerine göre sıralıyordu.

Bu sempozyum için dağıtılan Hamburg Kunsthalle'den Werner Hofmann'ın provokatif makalesine katılıyorum, yani bizim deneyimlerimizin yeni yönleriyle ilgilenmeye iten bu tür herhangi bir yeniden sınıflandırma sürecinde öğretici ve hatta canlandırıcı bir şeyler vardır, ancak benim düşüncem bunu sıfırdan yapamazsınız şeklinde olup, böyle kalacaktır. Vasari'nin Pliny'den benimsediği ve sonraki yüzyıllarda çok az değişikliklerle kabul ettiği ilerleme şemasının altında yatan aşırı basitleştirmeleri, hepimiz biliyoruz. Ancak şema, kalabalık sanat dünyasına düzenli bir hiyerarşinin avantajını getirmemiş olsaydı, bu kadar uzun süre hayatta kalamazdı. Bu basit sistemi kavrayanlar, bir müzeye girerken nereye göz atılacağını, nereye bakılacağını, hayranlıkla nerede durulacağını ve tiksintiyle nereye döneceğini biliyordu. Başka bir deyişle, öğrendikleri şema, tam mânâsıyla, hiyerarşiler nispeten katı olduğu için, tarama yapmalarını sağladı.

Bu kavrayışa geri dönemeyiz ve dönmemiz de gerekmiyor ama bence tarama etkinliğinin müze sorunu için en az yanıltıcı görme sorunu kadar önemli olduğu gerçeğiyle yüzleşmemiz gerekiyor. Neye bakacağımızı bildiğimizde, geniş bir diziden belirli bir alt sınıfı seçme hususunda şaşırtıcı derecede verimli olduğumuz gösterilmiştir. Dahası, isim listelerini taramamızda bir isim için olduğu kadar iki veya üç özel isim için de taramanın çok sürmeyeceğine dair göstergeler var.¹¹ Elbette sonsuz bir sayı için olmasa da, çeşitli kategorilerle değişikliği devam ettirmek için bir uyanıklığı sürdürebiliriz. Herhangi bir kategori olmadan çaresiz ve kafamız karışır. İzlenim yığını suçlama eğilimindeyiz ancak bu, bizim hazırlıksızlığımızdır. Örneğin hepimiz biliyoruz ki bilinmeyen dilde yapılan konuşma, bize hızlı bir gevezelik gibi geliyor; çünkü duysak da dinleyemiyoruz. Bu psikolojik nedenden ötürü, sergilerin azaltılmasının sıradan müze ziyaretçisine hiçbir şekilde yardımcı olacağına ikna olmadım. Kalabalık bir galeride kapıldığı şaşkınlığın ve sıkıntının sorumlusu, nesnelerin sayısı değildir. Bir sayfadaki harf sayıları, okuyucuyu endişelendirmez. En yakın şekilde toplanmış birkaç resim olduğunda dikkatlerinin dağıldığını iddia eden aynı kişiler, söz gelimi bir sayfada dört çizimi ya da bir resimli hikâyeyi ya da herhangi bir çocuğun gözü yan sayfadaki görüntüyle karışmadan bir sayfada on altı kareye bakabildiği çizgi romana bakarken herhangi bir zorluk yaşamıyor görünüyor. Bu başarıyı mümkün kılan sihir, sıradan ilgi adı altında geçer ve ilginin sonucu da konsantrasyondur.

Şimdi, her müze veya kır evi rehberinin bildiği gibi, ilgi uyandırmanın sayısız yolu vardır; tek sorun, uzun vadede hepsinin eşit derecede kârlı olmamasıdır. En yorgun ziyaretçinin, tüm tarihî olasılığa rağmen bunun Shakespeare'in kalemi olduğunu veya korkunç bir suçta cinayet silahı olduğunu söylerseniz, sıradan bir kurşun kaleme bile ilgiyle bakacağını söyleyebilirim. Sanat eğitimcisinin ikna edici söylemini kullanarak, sivri piramidin ham ahşabıyla etkili bir tezat oluşturan siyah kurşunun pürüzsüz sarı yüzeylerle bir gerilim oluşturmasını belirtip anıtsallığa nasıl ulaştığına dikkat çekerek onu çağdaş heykelin bir başyapıtı olarak da yeniden sınıflandırabilirsiniz. Ucuz toplu ürünlere örnek olarak kaba sarı parlaklığın aşağılık banliyö tadını kötüleyebileceğinizi veya bir insan sembolü olarak yazılı olarak köreltilmiş kalemle vaaz verebileceğinizi söylemeye gerek yok.

Bununla birlikte, müzenin amacının nihayetinde kalemler ve sanat eserleri arasındaki farkı öğretmek olması gerektiği konusunda hemfikir olacağımızı umuyorum. Tapınak dediğim şey, bu farkı bildiğini sanan insanlar tarafından kurulmuş ve ziyaret edilmişti. Sergilere neredeyse dinî bir huşu ile yaklaştınız; bu huşu, bazen yersizdi ama konsantrasyonu güvence altına aldı. Eşitlikçi çağımız, müzedeki huşuyu ortadan kaldırmak istiyor. Herkese açık, samimi bir yer olmalı. Tabii ki olmalı. Hiç kimse oraya girmekten ya da müze giriş ücretini ödeyemediği için uzak tutulmaktan korkmamalıdır. Ama görebildiğim kadarıyla, buradaki asıl psikolojik sorun, korkunun yükünün nasıl kaldırılacağıdır ki bu korku, yine de saygı duyacağım daha iyi bir kelime isteğini öldürmeksiniz ait olmadığını hisseden yabancıunun korkusudur. Bu tür bir saygı, sanattan aldığımız zevke ait gerçek hayranlığın heyecanından ayrılamaz gibi geliyor bana. Bu hayranlık, iyilik ve öldürülme tehlikesi taşıyan değerli bir mirastır.

Sanat eğitiminin Avrupa kurumlarımızda olduğundan çok daha fazla geliştiği bir Amerikan müzesindeki neşeli manzarayı hatırlıyorum. Rengârenk bir grup küçük çocuk yerde oturmuş, kağıtlara mürekkep sıçratırken, sıcakkanlı bir öğretmen tarafından dokunaklı bir şekilde teşvik ediliyorlardı. Öğretmen, çocukların az önce oradaki Çin mürekkebi tablolarını görmeye gittiklerini ve şimdi bu keyifli oyunda şanslarını denediklerini anlattı. Kesinlikle onların zevklerini kıskanmıyorum. Tek umudum, öğretmenin çocuklara ne olduğunu açıkladığı andı. İşte o zaman onların yaptığı kesinlikle Çinli ustaların yaptığı şey değildi; çünkü Çin geleneğinin kurallarına ve inceliklerine hâkim olmak için yıllar süren konsantrasyon, çalışkanlık ve beceri gerektirdi. Konuyu bilgiççe ifade etmek gerekirse, Çin Sung tabloları, herhangi bir mürekkep sıçramasıyla kategorize edilemezler ancak insan yaratıcılığının ulaştığı en rafine doğa çağrışımlarıyla daha yararlı bir şekilde sınıflandırılırlar. Bu inançla yaklaştığımızda, onlarla farklı şekilde ilgilenmemiz de muhtemeldir.

Bu tür resimleri ne kadar çok sevsem ve onlardan keyif alsam da tepkimin Çinli bir uzmanunki kadar farklı olmadığını da biliyorum. Hepsinin bana aynı görüneceği aşamayı geçtim ama başyapıtı kopyadan, hatta taklitten ayıran çok önemli bazı nüansları kesinlikle göremiyorum, daha doğrusu fark edemiyorum. Vermeer'in *Delft Manzarası* ile biraz daha güvenli bir zeminde olduğumu umuyor ve

¹¹Ulric Neisser, "Biliş ve Gerçeklik" (*Cognition and Reality*) (San Francisco, 1976) Burada, yazarın pek çok deneyi aktarılmaktadır.

inaniyorum. Neden olağanüstü bir tablo diye adlandırıldığını söylememe gerek yok; çünkü onun on yedinci yüzyıl Hollandası'nda yapılmış bir yığın güzel şehir manzarası arasından sıyrıldığını görebiliyorum. Geçmişin ve günümüzün didaktik koleksiyonlarına ilham veren, bu tür karşılaştırmaları teşvik etme arzusuydu. Bu sempozyum için dağıtılan ilginç makalesinde, Tate Gallery'den Bay Michael Compton, Matisse'e hayranlık duyan bir yönetmenin, Matisse'i, Fauve sanatçıların ve diğer çağdaşlarının daha önemsiz olduğunu düşündüğü işlerle desteklemek istediğini hatırlatıyor. Katılıyorum ama bunun sadece didaktik bir gereklilik olmadığını, aynı zamanda eski bir testereyi değiştirmek için sanat tarihçilerine bırakılmayacak kadar ciddi bir konuyla, yani haz işleviyle de ilgili olduğunu vurgulamak istiyorum. *Delft Manzarası*'ndaki mucizevi ustalığın tadını çıkarmak için diğer Hollandalı ustaların adlarını ve tarihlerini bilmek zorunda değiliz. İhtiyacımız olan şey, ortak biçime ve benzersiz olana yönelik bir histir ki diğer herhangi bir duysal ayırmadan daha fazla sözle ifade edilemeyen ancak bizi deneyimimizin altını çizen o ince ayarlamaya duyarlı kılan bir haz deneyimini değiştirilebilen ve aşılabilen bir beklentiler setidir. Ziyaretçi en azından bu deneyimin ilk sezgisini alamadıkça, gerçekten onun bir daha gelmek için hiçbir nedeni yoktur. Renkli baskı veya resimli kartpostal da aynı işi görecektir.

Bazı açılardan eski moda müzenin burada daha birçok yeni deneyden daha üstün olduğunu düşünmeden edemiyorum. Düzenlemesi ve vurgusu ile ziyaretçiyi geniş nesne sınıflarıyla ve özel mükemmellik örnekleriyle tanıştırdı. İyi bir Pieter de Hooch'ta daha önce yalnızca Vermeer ile ilişkilendirilen bir kaliteyi keşfetmenin sevinci de olduğu için birbirlerine müdahale etmekten çok uzak, onlar karşılıklı bir gelişme sağladılar.

Bir sanat tarihçisi olarak konuşmadığımı vurguladım, ancak yine de tam müze savunuculuğumu tarihî bir örnekle desteklemek istiyorum. Münih'te Euthymides'e ait, MÖ 500 tarihli bir savaştının ve birkaç atletin egzersizlere vedasını gösteren bir vazo vardır. Onun üzerinde ise ünlü yazıt vardır: "Pos oudepote Euphronios" (Euphronios böyle bir yerde değil).¹² Ressam, kabul görmüş bir mükemmellikte rakibini geride bıraktığını biliyor ya da iddia ediyordu. Vücutların çiziminde kısaltım (foreshortening) kullanma gibi devrim niteliğindeki yenilik, muhtemelen bu gurur ifadesine yol açan ilerlemeyi ve

rekabet duygusu yarattı. Eğer koleksiyon her ikisine sahip olacak kadar şanslıysa ve Euphronios'un vazolarıyla yan yana görebilseydik, Euthymides'in vazosunu daha iyi anlayacağımızdan kim şüphe edebilirdi. Ama nerede durmalıyız? Euphronios'u, Atinalı çağdaşlarının sıradan malları da dâhil olmak üzere diğer üretimler bağlamında görerek daha iyi takdir etmeyi öğrenemez miyiz? Ayrıca neden yine burada duralım? Attika vazo resminin diğer merkezlere göre ayırt edici özelliklerinin farkına varmak da yardımcı olmaz mı? Bana, bunun koleksiyonu çalışmayla ilgili bir mesele olduğu ve sıradan bir ziyaretçinin bu kadar çok çanak-çömlekle sadece canının sıkılacağı söylenecek. Acaba onu küçümsemiyor muyuz? Her halükârda, eğer o kadar canı sıkıldıysa amacımızda başarısız olmuşuz demektir.

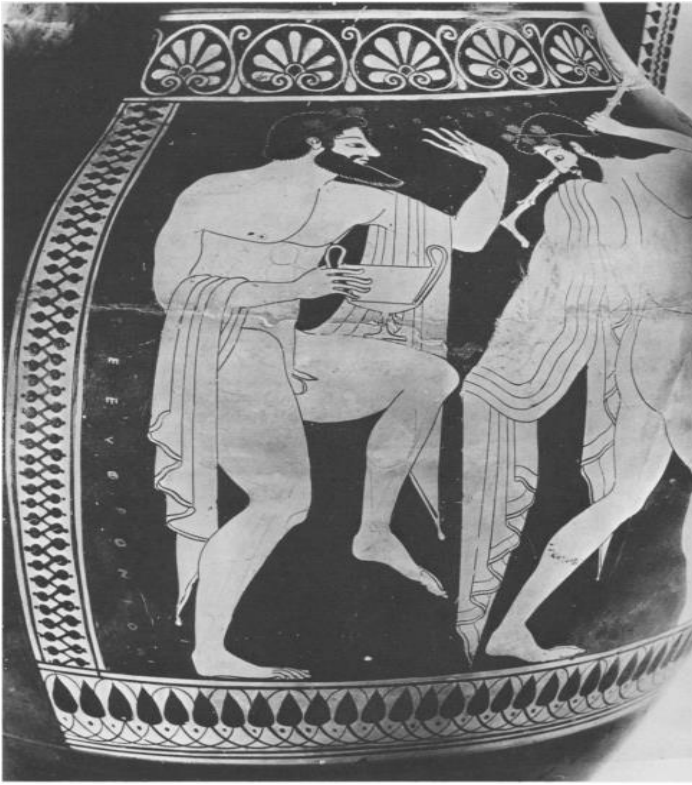
Açıkça söylemek gerekirse, herhangi bir vitrinci, izole bir Yunan vazosunu boş odadaki spot ışığının altına yerleştirebilir ve böylece dikkatimizi çekmeye çalışabilir. Çoğunu gözden kaçırmak yerine, yüzeysel anlamda benzer nesnelerin büyük bir koleksiyonunu gösterme sorunu, farklı bir karmaşıklık düzeyine sahiptir. Algı itibarıyla, tam da bahsettiğim tarama ve gruplama sürecinden doğar. Bir nesne sınıfını basit bir geometrik düzende düzenlediğinizde, bir kaleydoskopdaki benzer görüntülerin öne çıkan ve hatta kaynaşan benzerlikler olduğunu göreceksiniz. Bir şekilde ziyaretçinin benzerlikleri görmesini ama farklılıkları da fark etmesini sağlamalıyız. Tarama gözüne en ödüllendirici noktalara odaklanması için rehberlik eden ancak herhangi bir yerde oyalanmasına izin veren uygun görsel vurgu ve berrak söyleyiş araçlarını bulmalıyız. Her parçayı yakından tanıyan ve tüm sahanın tutarlı bir resmine sahip koruyucuya her adımda danışmadıkça tasarımcıya bırakılmayacak bir görevdir.¹³ Bu işbirliğinin sonucu, en azından dayandığı geçmişin vizyonu kadar kalıcı olması amaçlanan bir düzenleme olmalıdır. İç dekorasyonda son modaya göre tasarlanan vitrinler, bir sonraki dalga onları alıp götürene kadar bir öğleden sonra için yapılan kumdan kaleleri hatırlatıyor.

Werner Hofmann, daha önce değindiğim bu sempozyum makalesinde, sanat yapıtlarının her yeni yan yana gelişinin yaratabileceği heyecanı vurgularken pek çok meslektaşının görüşünü dile getirdi. Bunu tamamen inkâr etmiyorum, ancak bu nispeten yüzeysel heyecanın genellikle çok pahalıya satın alındığını düşünüyorum.

¹² (Ç.N.) Diğer bir deyişle Usta Euthymides'in imzası "Rakibim Euphronios bunu yapamaz" imiş.

¹³ Sir John Pope-Hennessy "Tasarım Müzeleri" (Design Museums) [Journal of the Royal Society of Arts 123, October, 1975, 717] adlı konferansında,

Tasarımcılar ile akademik personel arasında hakiki, karşılıklı anlayışa dayalı uzun dönemli bir işbirliğini savunmaktadır.

Görsel 4. Euthymides, Amphora (detay), München Inv. 2307. Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek München. Hirmer Fotoarşivi

Görsel 5. Euthymides, Amphora, München Inv. 2307. Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek München. Hirmer Fotoarşivi

Görsel 6. Euphronios, Bell krater, München Inv. F2180. Staatliche Antikensammlungen und Glyptothek München. Hirmer Fotoarşivi.

Uğruna geldiğimiz hazzı bulmak yerine, çoğu müze ziyaretlerinde demiryolu manevra alanına benzer “geçici olarak kapalı”, “düzenleme sürecinde”, “uygulama üzerinden erişilebilir” gibi ifadelerin yazıldığı odalarla karşı karşıya gelme eğilimindeyiz. İnsan, görmeye geldiğini bulamıyor ve bazen bulabildiğini de görmek istemiyor. Faaliyetlerin kasırgasının hâlâ dokunmadığı sessiz bir köşe keşfetseniz bile, tefekkür ve keyif alma havası uçup gitmiş olacak.¹⁴ Ne büyük bir lütuf ki şimdiye kadar hiç kimse Roma'nın Aziz Petrus'u Kolezyum'la takasının etkisini denemeyi düşünmedi.

Louvre'u zihninde dolaşabilen yaşlı beyefendiden, bir koleksiyonu hatırlayarak elde ettiğimiz kalıcı kârın, bir yararın (prodesse) örneği diye bahsetmişim. Frances Yates'in *Hafıza Sanatı*'nı (*The Art of Memory*)¹⁵ okuyanlar bilirler ki bir deneyimi saklama yeteneğimizin kökleri, yerleri ve şeyleri hatırlamamızda yatmaktadır. Topografik hafızamızın, hatırlama kapasitemize kesin bir şekilde katkıda bulunduğunu gösteren pek çok kanıt vardır. Sergi çağının gerçek umacısının, hiçbir şeyin değiştirilmesine veya kaydırılmasına izin verilmeyen sözde statik koleksiyon olduğunu çok iyi biliyorum. Bu düzenlemenin durumunu abartmak istemiyorum, çünkü daha iyisini yapabileceğimizden eminiz. Ancak müze dünyasındaki girişimci meslektaşlarıma şunu hatırlatmak isterim ki, kendilerinden talep edilen pek çok zor beceri arasında en

¹⁴“Müze aktif olabilir mi?” (Should a Museum Be Active?) [Museum 21 (1968): 79-86] adlı makalede aktif ve tefekkür hayatı arasındaki eski ayırmadan yararlandım.

¹⁵ London, 1966.

asil fedakârlığı gerektiren birincisi, iyiyi kendi hâline bırakmanın büyük sanatıdır.

KAYNAKÇA

- Gombrich, E. H. (1968). Should a museum be active?. *Museum*, 21, 79-86.
- Gombrich, E. H. (1971). *Ideas of progress and their impact on art*. New The Mary Duke Biddle Lectures.
- Gombrich, E. H. (1975) *Art history and the social sciences*. Romanes Lecture, Oxford.
- Gombrich, E. H. (1976). *André Malraux philosophy of art in historical perspective*, Martine de Courcel (Ed.), London.
- Gombrich, E. H. (1976). Canon and values in the visual arts. *Critical Inquiry*, 2(Spring), 395-410.
- Lee, Sherman E. (1975). On understanding art museums, Englewood Cliffs, N. J.
- Neisser, U. (1976). *Cognition and reality*. San Francisco.
- Pope-Hennessy, Sir J. (1975). Design museums, *Journal of the Royal Society of Arts*, 123, 717
- Von Schosser, J. (1908). *Kunst und wunderkammern der spätrenaissance*. Leipzig.
- Von Schlosser, J. (1956). *La letteratura artictica*. Florence.
- Winckelmann, J. J. (1767) Anmerkungen über die Geschichte der Kunst. Dresden.